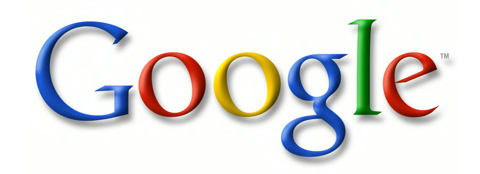
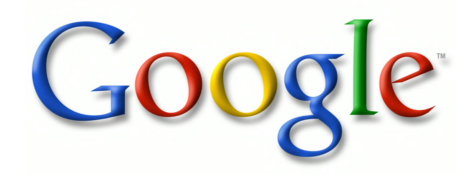
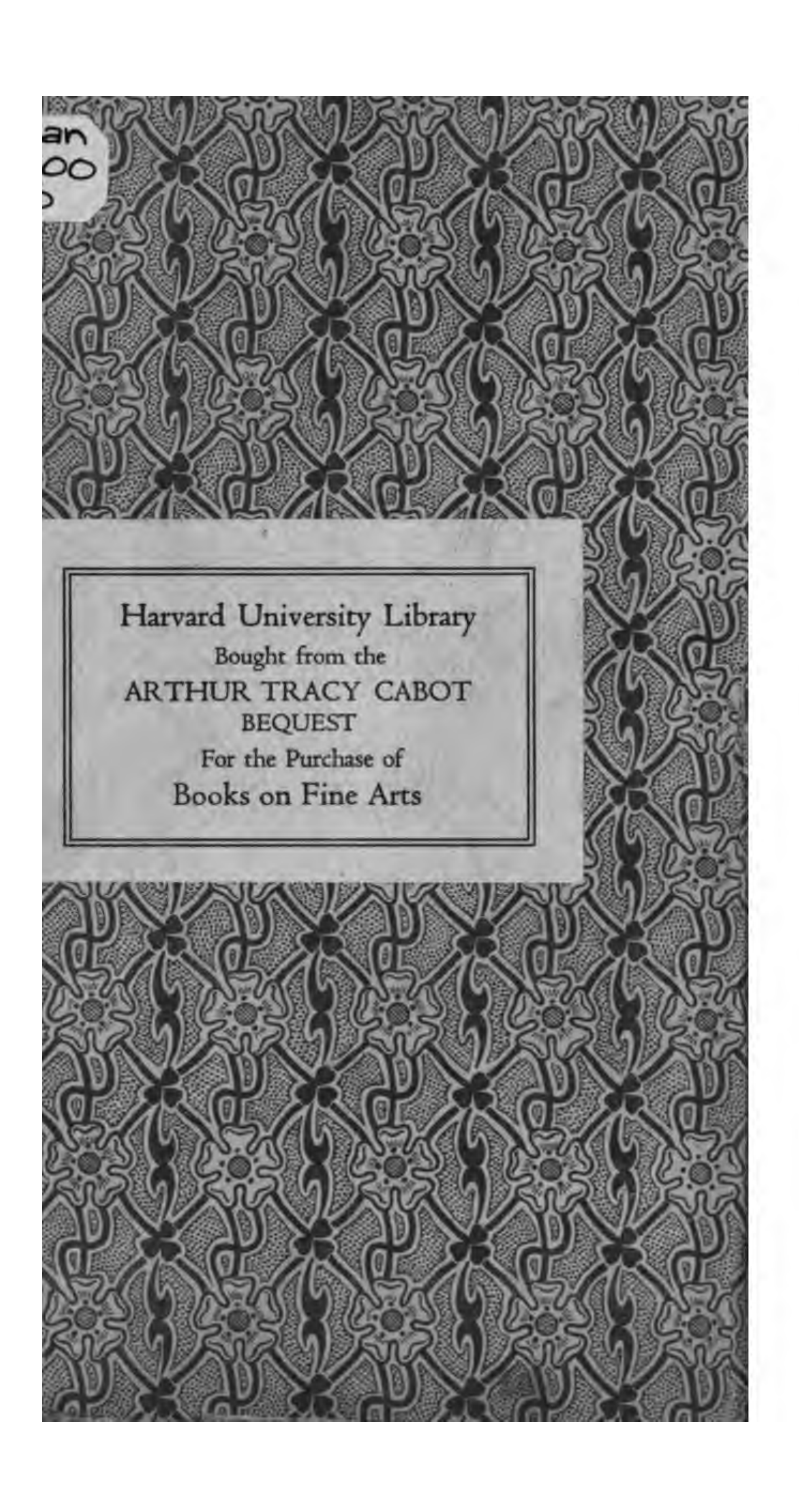
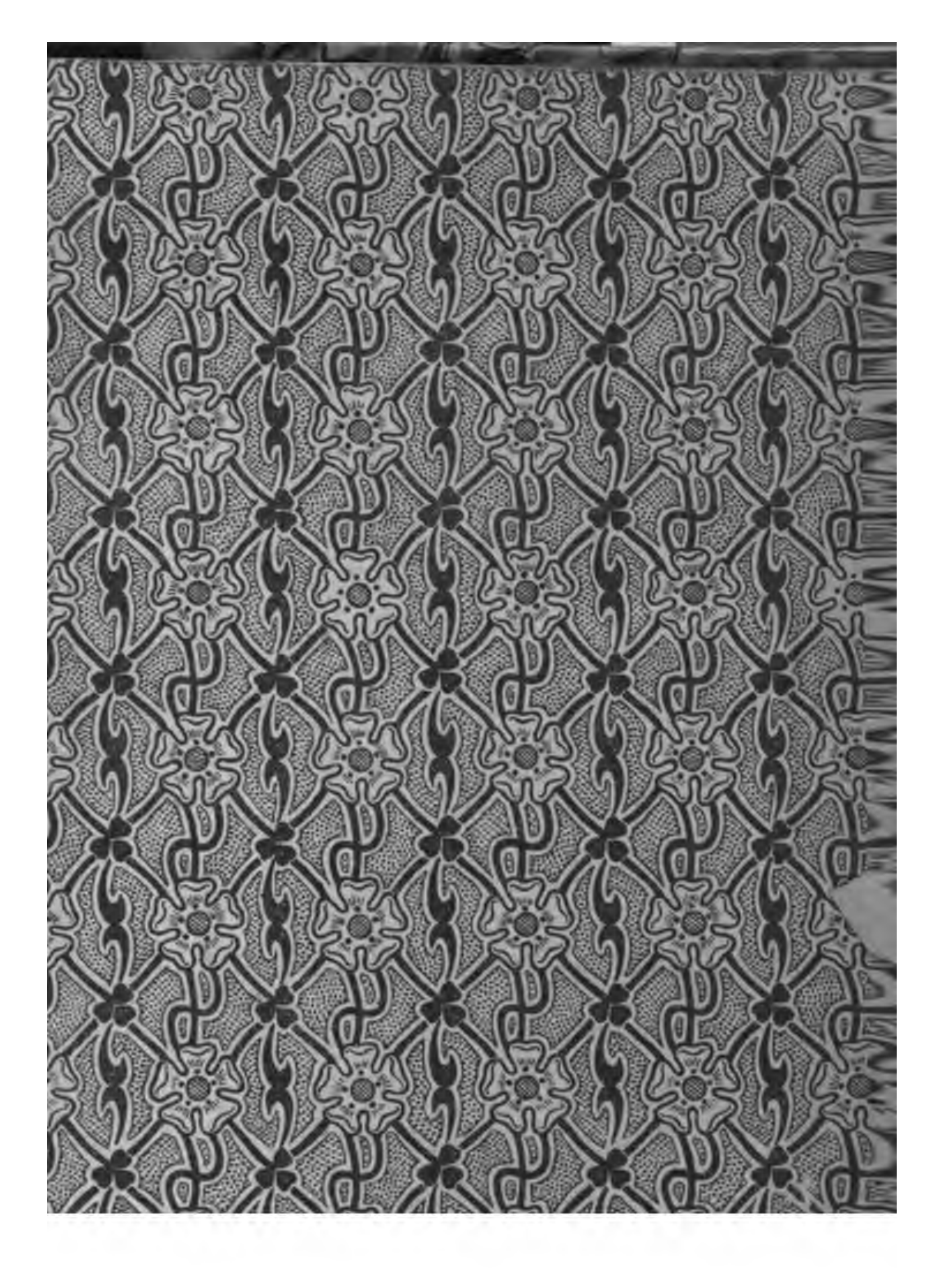

Google

an
00

HISTORIA D'IGUALADA

HISTORIA D'IGUALADA

ORDENADA Y ESCRITA

PER

MOSSÉN JOAN SEGURA, PVRE.

VOLÚM PRIMER

BARCELONA
ESTAMPA D'EUGENI SUBIRANA
CARRER DE LA PORTAFERRISSA, 14
1907

13760

PRÓLECH

Aquí la teniu, compatricis, la **Historia d' Igualada**. Comprench la vostra frisança per llegirla, donchs l' anunci de la publicació d' una obra igualadina, degué produhir en vosaltres la natural impaciencia que sent un bon fill, quan sab d' una manera positiva que té en camí una carta de la mare; y com que, quan es d' ella, la carta sempre triga, quasi quasi renyaría al carter que li porta, sols perque no li ha duyta més aviat ó més depressa. No hi ha perill que li pregunte si ha baixat rierada grossa ó si la tartana ha tingut cap avería; la carta es de la mare, y quan la mare la escriu... ni 's dispensaría una topada de trens que la retarde, ni una mala mar que la entretinga; sempre reb lo carter, sempre li sembla al bon fill que, si no té la carta abans, lo carter y ningú més ne té la culpa.

Pera demostrar que, en lo cas nostre, lo qui fá de carter es qui us saluda, deuría parlarvos d' aquells grans Jochs Florals igualadins, en los quals fou adjudicada la flor natural á ma poesía *L' últim de la colla;* deuría parlarvos d' aquell sopar intim del 25 d' Agost de 1904, que aplegava en una taula poetes premiats y bons patricis; deuría parlarvos, en fi, d' aquell brindis sortit del fons de la meva ánima, fent vots per la publicació d' aquesta **Historia** desitjada, que ja feya algún temps era enllestida. Mes ¿á qué? Tothóm recorda la escalforeta d' amor patri que 's desenrotllá en aquells moments; tothóm sab que unánimement se 'm confiá la tasca honrosa de dur á terme la impressió esperada. No podía dir que no, y accepti plé de goig la comanda, segur de que m' hi ajudaría un altre compatrici, com jo resident á Barcelona, en Joseph M.ª Serra y Marsal, llorejat cantor de *La Bandera del Sant Christ* y devotissim aymador de les glories d' Igualada.

Si ha trigat, donchs, alguns dies, aquesta carta que esperavau, si no haveu pogut llegirla, compatricis, tan prompte com voliau, bó fora explicar lo *per qué* y demostrar que 'l carter no 'n té la culpa. Peró no cal; quan se veja la presentació de la obra, la extensió dels seus dos volums, les variades ilustracions que la enriqueixen, les firmes dels diferents artistes que l'avaloran, les notes que en alguns capítols la recomanan, y les forçoses interrupcions que tots aquests extrems representan, peró en be de la meteixa y en profit del llegidor, estará demostrat palesament y sens duptes de cap mena, que 'l carter que haveu tingut no s' adormía... y com que, *intelligenti pauca*, parlém, com digué Virgili, de coses més grans: *pauló majora canamus.*

Mercés á Mossèn Joan Segura, al benemérit fill de Santa Coloma de Queralt, autor de la Historia de tan noble y antiga vila, publicada l'any 1879, nosaltres, los igualadins, ja sabém quí som, quan forem, com nos dihém, d' ahont vením, quines son les nostres gestes y quines les costums nostres. Lo que feren en Pellicer y Pagès per *Ripoll*, en Mas y Casas per *Manresa*, en Ventalló y Vintró per *Terrassa*, en Torrent y Garriga per *Manlleu*, en Xiqués y Soler per *Canet*, en Botet y Sisó per *Empuries*, en Blanch y Illa per *Girona*, en Gras y Elías per *Reus*, en Fernández y Domingo per *Tortosa*, en Pleyan de Porta per *Lleyda* y molts altres historiadors per tantes altres localitats de Catalunya, això ha fet Mossèn Joan Segura per la ciutat d' Igualada; que si enamorats se mostran d' *Ausona* un Salarich, de *Vilanova y Geltrú* un Garí, de *Tarragona* un Morera, de *Sans* un Laporta, de *Berga* un Vilardaga, de *Olot* un Paluzíe, de *Camprodón* un Morer, de *Banyoles* un Alsius, de *Valls* un Puigjaner y de *Cardona* un Ballaró, no menys enamorat se manifesta de la *Perla del Noya*, de la vila apoteósica del Sometent, lo reputat escriptor á qui devém considerar desde avuy *fill adoptiu de la ciutat d' Igualada.*

En cinch parts ó seccions divideix la obra Mossèn Joan Segura. S' ocupa en la primera secció, que forma tot lo volúm primer, dels *orígens y successos ó vicissituts* de nostra ciutat nadiua, seguint sempre l' ordre cronológich en los noranta quatre capítols de que consta. Tracta en la segona secció, ab que comença lo volúm segón, de les *institucions municipals, de la batllía, concellería y gremis;* en la secció tercera, de les *costums antigues*, per cert molt curioses y molt nostres; en la quarta, de la *edificació de la vila, carrers, places, murs, torres, portals, ponts, etc.;* y per fí, en la secció quinta, fá la *historia eclesiástica* de la vila, desde quan era sufragánea d' Ódena. Pot ser, donat lo sistema empleat per l' autor, podría intitolarse la obra que 'ns ocupa *Historia documental d' Igualada*, ja que tota ella es una ben enfilada serie de documents antichs, traslladats dels originals auténtichs que 's guardan en los nostres arxíus del Municipi y de la Parroquia de Santa María, ademés d' un bon nombre d' altres importantíssims que 's conservan en l' *Arxiu de la Corona d'Aragó;* mes aquesta circunstancia, lluny de desmeréixer la obra capdal de Mossèn Segura, entenèm que la fá encara més y més recomenable, no sols perque 'ns dóna á conéixer ab proves viscudes los clars origens y 'l gloriós desenrotllo de l' antiga *Aqualata*, sinó perque, en lo esdevenidor, se farà indispensable y fins insustituible, á qui vulga de nou escriure la nostra historia. Tanta es la exactitut de cites, y tan encertada y conciençuda la ordinació dels nombrosos y escullits documents d' aquesta.

Moltes altres condicions dignes de ser llohades reuneix aquesta voluminosa obra de Mossèn Segura, ja que, incidentalment, nos dóna á conéixer la historia de molts pobles circumvehins y les costums d' época de tota la comarca, fent aixís interessant la nostra, fins pêls qui no son fills de la encontrada, per tot conreuador de les lletres patries y per tot bon aymant de Catalunya. Doblement agrahits devém mostrarnos envers l' autor qui, no sols fá passar devant de nostres ulls lo que sempre devém guardar en la memoria, sinó que, ab paciencia de benedictí, desenterra tot quant pot contribuir á fernos dignes y grans devant dels pobles. Per això, estimats compatricis, com Horaci al recomanar als seus deixebles que fullegessen nit y jorn los

clàssichs de la Grecia, *nocturna versale manu, versate diurna;* axí us recomano que no deixéu de vostres mans aquest llibre, car en éll hi trobaréu lliçons dignes d estudi, gestes glorioses que deuen enaltirse y costums dels nostres passats que deuen conservarse. Tenía Ciceró en tan gran estima lo llibre de la Historia, que per ferne 'l panegírich, l' anomenava *testimoni dels temps, llum de la veritat, vida de la memoria, mestre de la vida y missatgera de la velluria.* Apliquém, donchs, aquests dictats á la de casa, á la d' Igualada, y compendrém millor quant agrahits devém estar á Mossén Segura per haverla escrita.

Mes aquest dever de gratitut devém ferlo extensiu á alguns joves igualadins, á aquell nombrós estol de jovincels que, desde fá molts anys, ve dedicantse al folk-lor y al excursionisme, no deixant arxiu per escorcollar ni pergamí per llegir en los pobles que composan avuy lo partit d' Igualada. Ab perseverancia digna d' elogi y ab patriotisme á prova de sacrificis, no han deixat castell per visitar en tota la rodalía, ni casa rectoral á que no truquessen, portats per son afany d' esbrinar, d' inquirir, de fer alguna troballa. Com per ells no hi ha pedra sense nom, *nullum est sine nomine saxum,* ni arxiu sense reliquia, esdevingué que un día, lo bell estol d' igualadins de qui us parlo, arribá á Santa Coloma de Queralt, y preguntaren tot seguit per Mossén Segura, afanyosos de que 'ls donás una lliçó de la assignatura que tant domina y de que ls posás al corrent de quant tenían allí de més notable.

Rodant la conversa sobre arxius, mostrá desitjos Mossén Segura d' estudiar los d' Igualada. Fou aleshores quan lo meu bon amich y entusiasta igualadí, en Joan Bas y Jordi, capdevanter de la esmentada colla excursionista, tingué la idea de proporcionar á sos compatricis la *Historia d' Igualada;* y al acabarse aquella conversa memorable de jovincels igualadins ab Mossén Segura, s' havía contret, per part d' aquest, lo compromís de posarse mans á la obra, y per part del amich Bas, lo de facilitarla, empényerla y protegirla. Avuy ja es un fet; que conste, donchs, á tots los qui fullejan aquest llibre, que, donant á cada hu lo seu, *suum cuique,* devém agrahirho á la generositat y abnegació d' un escriptor insigne, y al desinterés y á la protecció d' un excursionista, d' un compatrici entusiasta.

Mercés, donchs, á tots, ja la tenim; no podrá pas negar ningú que 'ns feya falta. Aquella antiga *Historia y descripción de la villa de Igualada,* de Mossén Jaume Gomis y Galtés, resultava tan deficient y poca cosa en nostres díes, que no hi havía pas manera de recomenarla. Y si be es veritat que l' ilustre académich en Joseph Puiggarí, meresqué ser nomenat fill adoptiu de nostra ciutat nadiua per sa crítica histórica *L' Escut heràldich d' Igualada,* aixís com per son notable estudi sobre *La jornada del Bruch,* y per ses *Notas y domumentos históricos sobre el origen, vicisitudes y preponderancia del Somatén de Igualada* (1233-1624); aixis y tot, com aquests últims treballs, encar que importantíssims, s' ocupan solament de punts concrets, era cada día més desitjada una historia complerta de la antiga vila que, capdal entre les primeres, conquerí l' envejat títol y honor de ser considerada *Carrer de Barcelona.*

Avuy, que tan nombroses son les monografíes de monestirs y castells, que les histories de les poblacions, fins les de menys importancia, son arreu conegudes y per tothóm consultades; que no hi ha fet heroich que no 's cante ni gloria llegítima que no 's retrega, hauría sigut per nosaltres molt

depressiu, y més ara que dintre un any devém celebrar lo primer centenari de la batalla del Bruch, no poder oferir á qui la demanás, la **Historia d' Igualada.** Llegintla, poden seguirse pas á pas les lluytes-arxiseculars entre la vila y 'ls senyors jurisdiccionals de la comarca, entre 'ls quals se distingía sobre tots la casa ducal de Cardona; pot veures com creix continuament entre 'ls pobles circumvehins; pot contemplarse l' interessant espectacle d' un poble que, á costa de sacrificis de tota mena, va refermant cada día més y més la seva autonomía, fins á igualarse en drets y llivertats á la ciutat de Barcelona; pot admirarse... mes, ¿á qué voler retraure en un petit prólech, tot lo que fá gran y digne, tot lo que ennobleix y immortalisa á nostra ciutat volguda? D' axó, estimat lector, se 'n cuyda prou Mossén Segura, á quí 'ls igualadins remerciarém en tot temps aytal finesa.

Y ara, compatricis, á reveure; recomanéu la **Historia d' Igualada** á vostres fills y á vostres néts, y desitjosos d' engrandirla y d' enlayrarla, no deixéu passar un sol jorn sense llegirla.

JAUME BOLOIX Y CANELA.

Barcelona, 6 de Juny de 1907.

SECCIÓ PRIMERA

ORIGENS. — SUCCESSOS. — VICISSITUTS

CAPITOL I

Estat de la comarca á la fi del segle x y començament del segle xi.—Lo castell de Queralt.—Los Cervellons.—Montbuy y Tous.—Claramunt.—Vilanova del Camí. —Capellades.—Castelloli.

Estat de la comarca.—La Tossa de Montbuy no hi ha cap iguáladí que no la conega. S' alça altiva á poch més d una hora d' Igualada. Allí hi havía la força ó recinte fortificat. de la qual, per misericordia de Déu, se conserva un troç de la macisa torra, y entera encara la curiosíssima esglesia románica de tres naus, antiga parroquial de Montbuy, ara deformada llastimosament per una restauració poch atinada. En aquell recinte hi residía 'l Rector.

La Tossa es l' extrém oriental d' una serra d' unes tres hores de llargada, quin extrém occidental está coronat per l' antiquíssim castell de Queralt, que prengué nom de la *roca alta*, ó *quer-alt* en que descansa.

Anant per la nova carretera desde Igualada á Santa Coloma he contemplat moltes vegades aquesta histórica serra, que s'alça á ma esquerra y corre paralela á la vía, desde la qual la vista la alcança en tota sa llargada desde la Tossa al Queralt, de castell á castell.

Queralt.—Devèm al primer comte hereditari de Barcelona Jofre lo Pelós la conquesta del territori comprès entre la ratlla del ríu Llobregat y la del petit ríu Gayá, que naix en les abundoses fonts de Santa Coloma y de Sant Magí.

La conquesta del castell de Queralt, ó al menys de son extens y antich terme consta que fou obra del dit comte Jofre, y que son terme afrontava per occident ab les terres dels moros en temps del comte Borrell I.

Efectivament, segons document del arxíu dels comtes de Santa Coloma lo citat comte Borrell y sa muller Leugarda l'any 976 vengueren á Guitart

«... lo castell de Queralt ab totes ses pertinencies, ço es, torres y murs, ports y serres, cases y corrals, terres y vinyes, prats y pastures, selves, garrigues y arbres, aygues, aqueductes, monts, colls y valls, pedres y penyes, cultíus y herms, ab sos límits y termes. Pertanyme á mí Borrell comte (díu lo document) per conquesta feta per mon avi Jofre (Wifredus) en altre temps comte, ó bé per donació de mon pare Sunyer qui fou comte; y á Leugarda comtesa li pertany per rahó de la desena part que 'ls marits solen donar á llurs mullers. Es de saber que dit castell que 't venèm está situat en lo bell extrem de la nostra Marca (ó sia de la Catalunya que llavors possehían los cristians) tocant per occident ab la Espanya, (ó sia ab les torres llavors ocupades pêls moros) en terres de Barcelona ó d'Ausona (*a*)...»

Continua la escriptura descrivint les afrontacions del terme del castell de Queralt, lo qual comprenía llavors les terres que formaren després los tèrmens dels castells d'Aguiló, Montergull, Rourich, Guialmons, Figuerola y Santa Coloma; dels quals tèrmens ni dels corresponents pobles no 'n fa cap esment la citada escriptura, á excepció de Santa Coloma, á la qual cita com á límit.

¿Com s'explica que 'l document no cita aquests pobles y sos termes, evidentment compresos dintre dels limits que assenyala al castell de Queralt?

No'ls cita perqué segurament no existían encara. Si ha-

(*a*) Historia de la villa de Santa Coloma de Queralt, pág. 22.

guessen existit ¿hauría dexat de ferne esment la escriptura de venda? ¿Es tot hú vendre un castell ó vendren mitja dotzena?

Donchs lo silenci del esmentat document prova, á mon entendre, que en tot lo terme del castell de Queralt en 976 no hi havía altre castell ni poble, sinó lo del dit castell; y que per consegüent los castells y pobles d'Aguiló, Montargull, Rourich, Guialmons, Sant Gallart y fins Santa Coloma foren construits més tart, assenyalantlos per terme altres tants retalls del gran terme primitíu de Queralt, que comprenía tota la baronía d'aquest nom.

Los Cervellons.—No se sab quí era aquest Guitart comprador del castell y terme de Queralt en 976, perqué llavors no s'usavan cognoms. Lo cert es que á últims del segle x y començaments y mitjans del xi se troba als Cervellons possehint no sols bona part de la baronía de Queralt, si que també un extens domini d'unes cinch hores de llargada ó més, ço es, desde la baronía de Queralt enclosa Santa Coloma, fins á les terres ahont á mitjans del segle xii los frares blanchs ó del Císter fundaren lo famós monestir de Santes Creus: les aygües del Gayá desde son orígen en Santa Coloma fins al citat monestir dividían les possessions de la nobilíssima familia de Cervelló de les terres que ocupavan los moros.

Possehiren ademés ab alternatives lo castell de Cervelló, del qual prengueren cognóm per ésser la primitiva propietat de la familia, per algún temps possehiren lo castell de Marra y 'l monestir de Santa Cecilia en Montserrat; y per segles possehiren lo castell de Gurb y altres possessions en aquella comarca, ahont donaren tant que fer als bisbes de Vich y á son Capítol.

Los documents que brevíssimament vaig á citar nos donarán ensemps proves y pormenors.

Any 941.—Assolf (Ansulfus) I de Cervelló y sa muller Druda compran lo castell de Marra ab son terme, que comprenía la casa, poch després monestir de Santa Cecilia, en lo Montserrat, per preu de cinch lliures de plata, á Radulf, á qui la havía donat lo rey de França Carles. (*Marca Hispánica. col.* 853.)

13760

PRÓLECH

Aquí la teniu, compatricis, la **Historia d' Igualada**. Comprench la vostra frisança per llegirla, donchs l' anunci de la publicació d' una obra igualadina, degué produhir en vosaltres la natural impaciencia que sent un bon fill, quan sab d' una manera positiva que té en camí una carta de la mare; y com que, quan es d' ella, la carta sempre triga, quasi quasi renyaría al carter que li porta, sols perque no li ha duyta més aviat ó més depressa. No hi ha perill que li pregunte si ha baixat rierada grossa ó si la tartana ha tingut cap avería; la carta es de la mare, y quan la mare la escriu... ni 's dispensaría una topada de trens que la retarde, ni una mala mar que la entretinga; sempre reb lo carter, sempre li sembla al bon fill que, si no té la carta abans, lo carter y ningú més ne té la culpa.

Pera demostrar que, en lo cas nostre, lo qui fá de carter es qui us saluda, deuría parlarvos d' aquells grans Jochs Florals igualadins, en los quals fou adjudicada la flor natural á ma poesía *L' últim de la colla;* deuría parlarvos d' aquell sopar intim del 25 d' Agost de 1904, que aplegava en una taula poetes premiats y bons patricis; deuría parlarvos, en fí, d' aquell brindis sortit del fons de la meva ánima, fent vots per la publicació d' aquesta **Historia** desitjada, que ja feya algún temps era enllestida. Mes ¿á qué? Tothóm recorda la escalforeta d' amor patri que 's desenrotllá en aquells moments; tothóm sab que unánimement se 'm confiá la tasca honrosa de dur á terme la impressió esperada. No podía dir que no, y acceptí plé de goig la comanda, segur de que m' hi ajudaría un altre compatrici, com jo resident á Barcelona, en Joseph M.ª Serra y Marsal, llorejat cantor de *La Bandera del Sant Christ* y devotíssim aymador de les glories d' Igualada.

Si ha trigat, donchs, alguns dies, aquesta carta que esperavau, si no haveu pogut llegirla, compatricis, tan prompte com voliau, bó fora explicar lo *per qué* y demostrar que 'l carter no 'n té la culpa. Peró no cal; quan se veja la presentació de la obra, la extensió dels seus dos volums, les variades ilustracions que la enriqueixen, les firmes dels diferents artistes que l' avaloran, les notes que en alguns capítols la recomanan, y les forçoses interrupcions que tots aquests extrems representan, peró en be de la meteixa y en profit del llegidor, estará demostrat palesament y sens duptes de cap mena, que 'l carter que haveu tingut no s' adormía... y com que, *intelligenti pauca*, parlém, com digué Virgili, de coses més grans: *pauló majora canamus.*

Lo poble conserva viva una tradició que deu referirse al temps en que, travessant les armes cristianes la frontera del ríu Gayá, s' apoderaren del proper Montclar, ara montanya de Sant Miquel, que estava en poder dels moros.

Díu la tradició que 'l cavall de Sant Miquel, Princep dels exèrcits celestials, ab un salt passá desde 'l castell de Queralt fins al cim del Montclar. Y la gent de la terra mostra una especie de regata oberta en la penya per la acció de les aygues, dihent que es la relliscada que allí dexá estampada la pota del cavall del dit sant en memoria del succés.

Açò es la expressió poètica y popular de la conquesta d'aquella montanya feta per los cristians. Com lo castell de Queralt tenía sa esglesia contigüa dedicada á Sant Miquel, y al ferse la reconquesta del Montclar s' edificá allí altra capella dedicada al meteix sant, á qui invocarían com á patró dels exèrcits cristians; los vencedors cristians expressarían lo succés de la conquesta dihent que Sant Miquel ab son cavall havía saltat de la una montanya al altra: es dir que Sant Miquel que residía (segons lo poble) en la montanya del Queralt, passá ab un salt (ab una acció de guerra) á residir en la montanya del Montclar.

En 1053 estava encara en poder dels moros lo castell de Santa Perpetua situat en una península, que forma un revol del ríu Gayá entre Pontils y Querol, segons se desprèn de la donació feta pêl comte Ramon Berenguer *lo Vell* en aquesta data á favor d' Alemany Huch de Cervelló besnet de Sendre I, la qual donació tindría efecte *quan ab lo favor de Deu y la ajuda de dit Alemany lo pogués adquirir*. (*Bofarull: Hist. de Catalunya, II, pág.* 322.)

Lo comte Berenguer Ramon I y sa mare la comtesa Ermesendis havían donat al sacerdot Selva la esglesia de Vilademager per tota sa vida y algunes propietats en lo terme de la metexa parroquia. Lo sacerdot se gastá cinch cents sous en reedificar la esglesia y altres obres necessaries. Venen allí 'ls moros y saquejan lo lloch prenent á Selva les escriptures y moltes altres coses y á poch mès matantlo. Abandona Selva á Vilademager quedant ermes les terres per pòr dels moros y entra en lo monestir de Sant Llorenç del Munt, al qual dona tots sos bens, entre ells ses propie-

[redacted]

tats de Vilademager. A falta dels títols de propietat que li feren perdre 'ls moros, se feu un testimonial per provar sos drets en la esglesia de Vilademager y terres vehines en 1059. (*Corbera: Cataluña ilustrada, pág.* 418.) La jurisdicció civil de Vilademager fou per segles, fins al segle actual, de la familia de Cervelló y de sos descendents.

Montbuy y Tous.—A últims del segle x los Bisbes de Vich eran senyors del castell y terme de Montbuy, segurament per cessió feta pèls Comtes de Barcelona.

Dintre del terme de Montbuy s' edificá lo castell de Tous, al qual se li doná per terme un retall del de Montbuy. Lo comte Borrell I doná en 970 lo castell de Tous al bisbe de Vich Attó y á sos successors. (*Episc. Vic., I, pàgina* 157.)

En temps del bisbe de Vich Froya (972-995) una sequedat extraordinaria obligá molta gent á emigrar per buscarse lo pa que no podían trobar en aquesta terra: los castells de Montbuy y de Tous quedaren abandonats per tant temps que s'arrunaren; les terres dels dos térmens y altres quedaren ermes per falta d' habitants. Lo bisbe Froya feya construir una torre en Montbuy que restá inacabada per mort d' aquéll.

En 1023 lo bisbe Oliva successor de Froya procurá reedificar dits castells de Tous y de Montbuy donantlos al levita Guillém ab certs pactes, entre ells, lo de que aquest los reedificás á ses despeses quedant senyor d' ells y de sos térmens.

Deu anys després d' aquesta donació lo levita Guillém y altres cavallers moriren en una batalla contra 'ls moros donada en la serra propera de Queralt. (*Ibid., págs.* 196 y 245.)

Fixa la atenció en lo següent text del Episcopologi Vicense (*pág.* 157) y especialment en les paraules subrallades:

«Sea la última memoria del obispo Attón, primero, una donación que el conde y marqués Borrell hizo á Dios y al bienaventurado San Pedro, cuya iglesia está fundada en la Seo de Vich, al Obispo Attón y á sus sucesores, *del Castillo de Tous* en el Condado de Manresa y *término del Castillo de Montbuy* á los 29 de Mayo del año décimo sexto del reinado de Lotario, que es el de 970 de Christo.»

Donchs lo castell y terme de Tous, segons aquest text,

evidentment calcat en lo document que tenía á la vista l' autor Moncada, estava en lo terme de Montbuy, y per consegüent lo terme del castell de Tous es un retall del de Montbuy.

Es sumament interessant veure en aquests documents com s' anava poblant la comarca y com s' organisava militarment ab la construcció de castells governats per llurs senyors, que no eran sinó militars-propietaris, que tenian per auxiliars tants soldats com pagesos cultivavan les terres que componían los térmens dels castells. En llenguatge dels documents d' aquella época lo *castell* s' anomenava *castrum*, que vol dir *campament*, es dir: *lloch de refugi y de descanç* per la gent de guerra.

Més tart, en 1318, lo Bisbe de Vich cedí al rey D. Jaume II los castells de Montbuy, de Tous y d' Ocelló (situat aquest en lo terme de Montbuy). En cambi lo rey doná al bisbe la renda anyal de 30 sous ab lo domini directe, terçes, laudemis, fadigues y tot dret emfitèutich sobre diversos masos y possessións que 'l rey tenía en Cervera, ab promesa de consignar dites rendes sobre Igualada: promesa que no degué cumplirse.

Les carlanies de Montbuy y Ocelló eran propietat de la gran casa de Cardona (llavors Ramon Folch); la de Tous era propietat de Pere de Tous. Aquests carlans tenian en feu los dits castells primerament pèls bisbes de Vich; y efectuat lo traspás, los tingueren pèl rey, á qui en avant havían de regonéxer per senyor alodial ó principal dels dits castells, prestantli ells homenatge de fidelitat en los temps marcats per la lley, ó sía á la entrada d' un nou rey y á la entrada d' un nou carlá. Aquests carlans eran los verdaders *senyors feudals* ó senyors dependents d' altre senyor principal (lo senyor alodial); sens perjudici de poder ells ésser senyors alodials d' altres castells, y per consegüent de tenir per súbdits respecte d' aquests castells á altres senyors feudals. (*Liber Feudorum, vol. I, fol. CLVIII.—Arxiu de la Corona d' Aragó.*)

Claramunt.—Vilanova del Camí.—Capellades. —A Orient del territori ahont havía de náxer Igualada hi

[redacted]

havía lo terme de Claramunt presidit per son enlayrat y gran castell, un dels més forts y més pintoreschs de la comarca.

D'un retall d'aquest terme nasqué després lo de Vilanova del Camí en l'extrém occidental, y 'l de Capellades en l'oriental.

Que'l terme de Vilanova era un retall del de Claramunt se desprèn dels documents que veurèm més avant, en los quals consta que 'l terme de Claramunt arribava fins al que havía d' èsser terme d' Igualada. Donchs haventhi ara lo de Vilanova entre aquest y aquèll, es evident que'l de Vilanova es un retall del de Claramunt, ja que no pot serho del d'Igualada, que per modern y petit no ha sufert desmembració.

Entre mil documents que ho confirman vullch copiar lo següent, que es un cambi de domicili: traduhesch del llatí:

Any 1342. «Ramón Dolcet fill de Berenguer Dolcet *de Vila nova del Camí, del terme de Claramunt*... elegesch per senyors meus al sereníssim Senyor Rey d'Aragó y al Abat de Sant Cugat, y prometo... fer en dita vila (d' Igualada) continua residencia y domicili per deu anys... y contribuir en les questes y altres contribucions...» (*L. Univ.*)

Donchs en 1342 Vilanova encara formava part del terme de Claramunt.

Crech que'l castell de Claramunt prengué nom de son fundador ó de son primitíu senyor que's diría *Clarmunt* ó *Sclarmunt*, nom de fonts ó de baptisme. Lo femení *Sclarmunda* se troba freqüent en documents antichs com á nom de baptisme. Será de procedencia del Nort, com Ramon, Marimon y altres semblants.

En documents dels arxius d' Igualada trobo varies vegades un *Clarmunt Venrell;* es dir Clarmunt ó Claramunt usat com á nom de fonts; per exemple, en 1340.—«Nosaltres Arnau Vidal y Pere Vives... confessam... que havèm entregat á... Clarmunt Venrell tres sous...» (*L. Univ.*) (L' original es llatí.)

Ab igual certesa consta que Capellades es un retall del terme de Claramunt.

Y açò val la pena d' esbrinarho; perqué 'ls orígens de Capellades tenen molta semblança ab los d' Igualada, y vis-

tos y provats aquells documentalment, com vaig á fer, lo lector se quedará més convençut y més satisfet al estudiar los d' Igualada.

Lo Cartoral de Sant Cugat conté la documentació més antiga de molts pobles de Catalunya dels quals era senyor aquell monestir, ó bé en los quals hi tenía drets ó propietats civils ó eclesiástichs; entre aquells hi ha los de Capellades y d' Igualada.

1.er *Any 988.*—Lotari rey de França confirma al monestir de Sant Cugat totes les propietats que tenía, expressantles detalladament. Entre elles díu que es propia del monestir *la esglesia de Santa María que está al costat del castell de Claramunt, y la esglesia de Santa Maria al costat del castell d' Odena.* (*Marca Hisp., col. 937.—Copia del Cart. de Sant Cugat, n. 4.*)

Aquest document nos indica que 'l monestir de Sant Cugat era párroco de les esglesies de Claramunt y d' Odena; com ho era de moltes altres. No díu res de Capellades, que llavors no era més que una partida de terme de Claramunt, provablement inculta y deshabitada, certament dependent de Claramunt tant en lo civil ó senyorial com en lo eclesiástich.

2.on *Any 1098.*—Lo papa Urbá II en una butlla donada en favor del monestir, á instancia del abat Berenguer, confirma y enumera les possessions del dit monestir, y entre elles

«... la esglesia de Sant Pere y de Santa Creu de Masquefa, *la esglesia de Santa María de Capellades,* la esglesia de Sant Felíu de Castellolí, la esglesia de Santa María del castell de Clariana ab son castell, la esglesia de Santa María d' Igualada...» (*Cart. de Sant Cugat, n.* 7.)

3.er *Any 1120.*—Lo papa Calixt II dona una altra butlla á favor del meteix monestir á instancia del abat Rotllan, confirmant y detallant igualment les possessions del monestir, entre elles

«... les esglesies... de Sant Pere de Masquefa, ab lo castell de Santa Creu del Palau, *de Santa María de Capellades,* de Santa María d' Igualada, de Santa María de Clariana ab son castell, y ab les dominicatures de dites esglesies...» (*Ibid., n.* 8.)

En aquestes butlles d' Urbá II y de Calixt II no 's parla ja de Claramunt; en cambi apar lo monestir com á Rector de Capellades.

[redacted]

Donchs en 1098, data de la butlla d' Urbá II, apar ja constituida la parroquia de Capellades. Aquí, com en Igualada, la emancipació religiosa fou la primera: després vingué la civil y senyorial, com anèm á veure.

4.[rt] *Any 1067*.—Lo sacerdot Joan dona al monestir de Sant Cugat tres quarterades de vinya que èll havía comprat: *estavan en lo comtat de Barcelona, dintre del terme de Claramunt, en Capellades; afronten per Orient ab lo hort del monestir de Sant Cugat. (Ibid., n.* 601, *fol.* 192.)

5.[nt] *Any 1068*.—Deusdedit y Bonfill Saula y altres donan al meteix monestir

«... un mas que está en la metexa Roca de Capellades, ab tires y vinyes y tota la propietat pertanyent al dit mas. Y está tot açò en lo comtat de Barcelona, dintre del terme del castell de Claramunt, en lo lloch anomenat Capellades...» (*Ibid., n.* 602.)

6.[é] *Any 1070*.—«Jo Pere Bernat sacristá y Berenguer germá meu, donam á Deu y á Sant Cugat per remey de les nostres ánimes nostre propi alou, ço es aquella montanya que hi ha sobre Capellades, tal com la havèm afitada ó demarcada ab senyals y fites. Per tal manera que la tinga en entera propietat lo monestir de Sant Cugat per edificarhi una fortalesa contra los sarrahins, en la qual los hòmens del dit Sant Cugat pugan defensarse. Está la dita montanya en lo comtat de Barcelona, en lo terme de Claramunt, sobre les metexes Capellades. Y afronta per Orient ab lo alou (ó propietat) de Sant Cugat...» (*Ibid., n.* 609.)

7.[é] *Any 1081*.—«En nom del Senyor. Jo Guillem Miró y ma muller Truitulla... venèm á vos (frare Andreu abat del monestir de Sant Cugat) una peça de terra... en lo comtat de Barcelona y dintre del terme de Claramunt, en lo alou del dit mártir (Sant Cugat) anomenat en Capellades...» (*Ibid., n.* 603.)

En tots aquests documents de donació y de compra se veu clar que lo que se anomenava Capellades estava dintre del terme de Claramunt, açò es, formava una part ó partida d' aquest terme, no formava un terme independent: caminava cap á la independencia, però no la havía alcançat entera. Tenía ja la independencia de Claramunt en lo religiós, açò es, formava parroquia. Tenía una fortalesa per no haver d' acudir al llunyá castell de Claramunt; però en lo civil y senyorial de Claramunt dependía encara.

Aquesta independencia la alcança en 1234, quan lo senyor de Claramunt ven certes terres y tots sos drets senyorials sobre Capellades al abat de Sant Cugat, Pere de Amens, com consta en lo següent document:

8.ª *Any 1234.*—«... Jo Ramon de Claramunt vench per alou á vos D. Pere per la gracia de Deu Abat y al monestir de Sant Cugat perpetuament totes les terres cultivades y hermes que nostres hòmens de Capellades tenen per mí: les quals terres están en lo terme de Claramunt, al entorn de les nostres propietats de Capellades. Afronten aquelles terres per Orient ab lo cim del mont de Altelles y ab los colls Bessons, fins al terme d' Apiera, pujant per Sedell fins á la resclosa dels molins de Vallbona: per Mitgdía se puja per lo torrent de Artigues fins al Molar, tirant cap á les terres de Crebayns y al coll de Pohoyosa, ahont se tocan ó partexen ab lo terme de Cabrera: per Ponent arriban fins á la via pública que va de Granada á Claramunt, exceptuant la coma de Cervera que possehexen nostres hòmens de la Torre: per Tramontana passan les termes ó fites entre la coma de na Grossa y les terres den Pere Salelles y den Urset, haventhi allí una torre que va compresa en aquesta nostra venda; passan tocant les terres del mas de Camaro, baxant cap als molins de Presseguer y al riu Anoya (Noya), y pujant per la serra de Cunillera cap á les dites Altelles. Totes aquestes terres cultivades y hermes, ab tota la senyoria que tinch sobre los hòmens y dones que les possehexen... ho vench per mí y per los meus á vos D. Pere, Abat, y al monestir de Sant Cugat perpetuament... Per aquesta venda he rebut de vos D. Pere, Abat, cent vuyt morabatins y la terça part d' un morabatí bons en or cuyt... Any del Senyor MCCXXXIV. Sig†ne de Ramon de Claramunt. Sig†ne de dona Adalayda sa mare...» (*Ibid.*, *n.* 1155.)

Observacions sobre aquests documents de Capellades.— En 988, lo monestir de Sant Cugat era Rector de Claramunt, quina esglesia tindría, com solían tenir totes, la seva heretat ó propietat dintre de la parroquia.

En lo document del 1067 consta que'l monestir tenia un hort dintre del terme de Claramunt, en la partida anomenada Capellades.

Capellades significa *capelletes* ó *petites capelles*, nom que provindría de les grutes ó coves que caracterisan á Capellades, formades per antichs degotalls ara quasi enterament estroncats. S'usava antigament donar al diminutíu la terminació *at*, femení *ada*, en lloch dels moderns diminutius en *et*, *eta*. Axís deyan *Arnavat*, *Martrat*, *Sansat*, per *Arnavet* ó *Arnauet*, diminutíu d' *Arnau;* per *Martret*, de *Martra;* per *Sanset*, de *Sans* (llatí *Sanctius*, castellá *Sancho*.) Com deyan *Anglada* per *Angleta; Bonada* per *Boneta*, d' *Angle*, llatí *Anglus;* de *Bo*, llatí *Bonus;* tots los quals noms eran antigament noms de fonts ó de batisme, que se convertiren en cognoms.

Donchs *Capellades* equival á *Capelletes*, nom près de la configuració topográfica característica d' aquell lloch.

[redacted]

Per compra y per donació adquirí lo monestir extenses propietats en Capellades.

Per estar los pagesos que les cultivavan massa lluny del castell de Claramunt, se tractá de construirlos una fortalesa ahont refugiarse en cas d'una invasió de moros. Com de costúm, lo punt elegit per edificarla fou lo cim d'una montanya. (*Any 1070.*)

Axís com estavan massa lluny del castell de Claramunt també estavan igualment lluny de sa parroquial, quasi adossada al castell. Donchs per aquesta causa degué pensarse en edificarlos també una esglesia, que començaría per ésser sufraganea de Claramunt y se 'n emanciparía més tart. (*Any 1098. Butlles d' Urbá II y de Calixt II.*)

La emancipació completa de la dependencia de Claramunt tant en lo civil ó senyorial, com en lo eclesiástich, ab la constitució d'un terme municipal ben afitat y ab son castell, sa parroquial y son senyor distint del de Claramunt, se veu efectuada en la compra feta en 1234 per lo abat Pere y son monestir de Sant Cugat, que serán en avant senyors de Capellades.

Tal es en compendi la historia del naxement d'aquesta industrial població, naxement molt semblant al d'Igualada, com veurèm.

Castellolí.—Un estudi especial dels noms de pobles me ha donat la ferma convicció de que molts pobles han près nom del castell que fou lo cap y centre primitíu d'aquell poble, y que 'l castell prenguè nom del primitíu senyor que 'l possehí, mitjançant pactes fets ab los comtes de Barcelona, que eran considerats com á primers senyors de la terra per dret de conquesta.

Axís Castellolí fou edificat per un noble anomenat *Eulí* ó *Aulí*, ú *Odeli*, nom que s'ha convertit facilment en *Olí*, segons consta en un document que m' ha comunicat lo conegut escriptor en Francesch Carreras y Candi, que es una escriptura otorgada per lo net del dit Eulí; parlant del castell esmentat diu «*castro quod avus meus Eulinus edificavit.*»

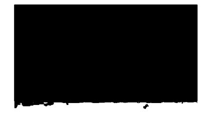
En lo any VIII del rey Robert, que correspòn al 1004, se otorgá un document en lo qual se llegeix lo següent:

«... Quan en altre temps Audesindus partí cap al castell de Audelí (Castellolí) pera defensarlo contra los serrahins que havían vingut á sitiarlo, digué y maná als meus lo següent..... Y després de haver ordenat açò que he dit, partí cap al sobre dit castell anomenat d'Odelí (Castellolí), y allí lo mataren los sarrahins en lo proxim passat mes d' Agost...» *(Cart. de Sant Cugat, n.* 464, *fol.* 143. *Comunicat per Francesch Carreras y Candi.*) (*a*).

No soptará pas al lector aquesta invasió de moros, haventne llegit aquí meteix d' altres encara menys antigues.

(*a*) «... quando pergit condam Audesindi ad Kastrum Audelini ad defensandum eum contra sarracenis, qui ibidem venerunt in obsidione, sic precepit meis et dixit.... Et cum haec omnia ordinavit sic pergit ad ipsum castrum supra nuncupatum Audelini, ut ibidem interfecerunt cum sarracenis in mense isto proximo Agosto, qui iam preteritus est.»

CAPITOL II

Naxement d'Igualada.—Monestir de Sant Cugat.—Privilegis del rey Lotari.—Butlles pontificies.—Erecció de la parroquia de Agualada en 1059.—Donació d'una vinya á la esglesia en 1075.—Segona consagració de la esglesia d'Agualada en 1087.—Butlles de Urba II y de Calixt II.

Naxement d'Igualada.—Axís com Capellades es filla de Claramunt tant en lo civil com en lo eclesiástich, axís Igualada es filla d'Ódena.

Lo monestir de Sant Cugat, Rector de la parroquia de Claramunt, fou lo pare á qui dèu la primera existencia Capellades.

Lo meteix monestir, Rector de la parroquia d'Ódena, fou igualment lo pare á qui dèu la primera existencia Igualada.

Per obra y gracia del monestir de Sant Cugat se formá y constituí en població independent Capellades.

Per obra y gracia del meteix monestir se formá y constituí també en població independent Igualada.

En Capellades comença la independencia, segons sembla, per la constitució de la parroquia.

Per la constitució de la parroquia començá certament en Igualada la independencia.

En 1234 alcançá Capellades la independencia complerta de Claramunt.

Fins al 1233 no consta que fos Igualada del tot independent d'Ódena.

Contemporanea fou la infancia d'una y altra. Juntes y quasi ensemps arribaren á la major edat, á la emancipació.

Finalment lo meteix Cartulari de Sant Cugat conté les partides de naxença y 'ls actes d'emancipació de Capellades y d' Igualada.

Havèm estudiat compendiosament los documents primitíus de la historia de Capellades, com á preliminar per ilustrar la historia dels orígens d' Igualada.

Nos toca ara estudiar més detingudament los documents primitíus d' aquesta població.

Monestir de Sant Cugat.—Teníam en Catalunya, no molt lluny de Barcelona, en lo lloch antigament anomenat *Castrum Octavianum*, lo gran monestir de Sant Cugat del Vallès, quina fundació data provablement dels principis del segle x.

Quan los moros, en 985, guiats pêl terrible Hagib Almanzor invadiren Catalunya, s' apoderaren de Barcelona y destruiren lo monestir de Sant Çugat del Vallès, matant á dotze monjos y al abat Joan.

Ottó monjo reuní als companys dispersos: y nombrat Abat, procurá ab tot esforç restaurar lo monestir, saquejat é incendiat pêls moros.

Ab lo incendi s' havían perdut les escriptures ó 'ls títols de les propietats y drets del monestir.

Per subsanar la perdua de les escriptures l' abat Joan emprèn lo camí de França per presentarse al rey Lotari en Compiegne y suplicarli otorgás un precepte ó privilegi, en lo qual expressantse totes les propietats y tots los drets que abans tenía lo monestir, servís com de títol de propietat.

Accedí Lotari á la súplica del nou Abat, y doná lo precepte ó privilegi demanat, en lo any 987, 31 del seu regnat; «anno dominicae incarnationis DCCCC LXXX VII Anno XXXI regnante Lothario glorioso Rege.» (*Cart. de S. Cugat, n.* 3, *fol.* 2.)

Privilegis del rey Lotari.—Aquest precepte ó privilegi no satisfeu enterament al monestir: hi faltava assenyalar clarament la rodalía ó les afrontacions del monestir y de son terme, y les de altres propietats que fòra d'aquest possehía.

[redacted]

Acudí altra vegada l' abat Ottó al meteix rey Lotari, en Compiegne per subsanar aquesta falta, y 'l rey accedí també á la segona súplica, otorgant un altre precepte ó privilegi mès extens, en lo següent any 988: «anno incarnationis dominicae DCCCC LXXXVIII, anno XXXII regnante Lothario gloriosissimo Rege.» (*Cart. de Sant Cugat, núm.* 4. D' aquí prové la copia de la obra *Marca Hisp. col.* 937.)

S' equivocá lo P. Anton Vicens Domenech (*a*) confonent aquest Lotari otorgador del privilegi al monestir de Sant Cugat, ab un altre Lotari fill de Lluís *lo Benigne* y net de Carlemany. Lotari otorgador del privilegi era fill de Lluís d' Ultramar. Lotari fill de Lluís *lo Benigne* havía mort molts anys abans de la otorgació del privilegi. Donaren peu á la equivocació aquestes paraules del privilegi: «Concedím, donchs, al dit monestir (de Sant Cugat) totes les coses á éll concedides per los preceptes (ó privilegis) de nostres predecessors çó es, Carlemany y nostre pare Lluís.....»

Copiaré, traduhint y extractant, lo més interessant per nosaltres del privilegi de Lotari:

(A) 988.—«En nom de la santa é individua Trinitat. Lotari per la gracia de Deu rey dels Franchs..... Acudint á la nostra presencia l'abat del monestir de Sant Cugat, anomenat Ottó, humilment suplicá á nostra clemencia que 'ns dignassem confirmar ab nostre reyal decret totes les coses del monestir de Sant Cugat, situat en lo lloch anomenat Octaviá, distant vuyt milles de Barcelona, quines coses (ó bens) foren en altre temps concedides, ó les que en avant li serán donades, al dit monestir. Concedim, donchs, al dit monestir totes les coses que li foren concedides per precepte de nostres predecessors, ço es, Carlemany y nostre pare Lluís, com també per altres fidels cristians, mitjançant escriptures, que sabèm foren cremades per la malicia dels pagans (moros)..... Primerament (concedím) l' alou que hi ha al entorn del meteix monestir, tal com lo concedí y afitá lo difunt comte Sunyer. Per orient..... Per ponent afronta ab lo terme de *Aqua longa* y en lo castell *Rubeo*..... L' alou anomenat *Spicillos* y l' alou anomenat Castellet, ab les décimes, primicies y termes: la celda (ó capella) de Santa María y Sant Joan junt al castell de Subirats, montanyes y camps, quines afrontacions començan per Orient en lo torrent de la font de Avellá que té una riba blanca y una altra roja, fins al riu *Anolia* (Noya); per Occident afronta ab lo torrent de Sanillat; y per Mitgdía ab lo mitg del llit del *Anolia* (Noya):..... per Occident en la serra ó puig ahont hi ha uns monuments antichs prop de la vila antiga: per

(*a*) Historia de los Santos, etc., de Cataluña, pág. 247.

Mitgdia y per Tramontana en les conques per ahont baxen les aygues pluvials. La esglesia de Santa María que hi ha prop del castell de Claramunt; y la esglesia de Santa María prop del castell d'Ódena; y la esglesia de Sant Esteve prop del castell d'Olèrdula; y la esglesia de Sant Pere de Ayga-viva..... lo castell de Clariana ab ses afrontacions y les esglesies que allí hi ha.....»

Consta, donchs, en aquest privilegi de Lotari que'l monestir de Sant Cugat possehía varies esglesies, entre altres rendes, ó sía era Rector de varies parroquies, entre élles de la d'Ódena.

Aquestes parroquies havían estat donades al monestir com á part de sa dotació. Lo monestir se gaudía de les rendes d'aquélles, á condició de cuydar del servey parroquial, ja fós per medi d'algún monjo, ja per medi d'algún sacerdot posat á despeses del monestir.

Ni aquest privilegi, ni lo donat en 987 per lo meteix Lotari parlan d'Igualada; per més que diga lo contrari, cosa maravellosa, un autor contemporani. He llegit la copia de la *Marca Hispánica*, he llegit la de la Crónica de Pujades, he llegit l'original en lo Cartolari de Sant Cugat no sols del otorgat en 988, que es l'únich publicat fins avuy, sinó també l'inédit otorgat en 987; en lloch s'anomena Igualada ni en la forma antiga *Aqualata*, ni en la moderna, Igualada.

Butlles pontificies.—Lo monestir de Sant Cugat no sols acudí al Rey de França per obtenir la confirmació de ses propietats, sinó també als Papes.

Les butlles per aquésts otorgades eran substancialment idéntiques als privilegis otorgats pèls Reys de França. Canonicament les butlles pontificies tenían major valor en quant confirmavan al monestir coses eclesiástiques, com parroquies, esglesies y drets á aquestes pertanyents: no obstant no s'ometía en élles la confirmació dels bens no eclesiástichs; axís com en los privilegis reyals no s'ometía la confirmació d'aquests, encara que en rigor de dret tenían poch valor tals confirmacions, com á emanades d'una autoritat layca.

Lo ordre cronológich exigeix que per ara sols parle de les butlles, de Silvestre II, donada lo any 1003; de Joan XIX, donada en 1008; y de Benet IX, donada en 1038.

En totes tres apareix lo nom *Aqualata*. Son los docu-

ments més antichs que trobo contenint expressament aquest nom.

Totes tres butlles son idèntiques en lo fons y quasi en la forma.

D'elles ne extrauré traduhintho lo que se refereix á Igualada y á son vehinat.

(B) *Butlla de Silvestre II. Any 1003.*—Fou escrita ó donada per aquest Papa á instancies del meteix abat Ottó, qui alcançá lo privilegi de Lotari. Entre les possessions y drets del monestir de Sant Cugat enumera les següents:

«... en lo comtat de Manresa lo castell de Clariana ab la esglesia de Santa María que en éll hi ha, ab sos termens y dependencies, y ab ses décimes y primicies. *Y la celda de Santa María que hi ha prop de Aqualada*, ab sos termens y dependencies. Y la celda de Sant Feliu que hi ha junt á Castellolí.....» La data es: «in mense Decembri, indictione nominata prima.» (*Cart. de Sant Cugat, n.* 1.er, *fol.* 1.)

(C) *Butlla de Joan XIX. Any 1008.*—Fou expedida á instancies del meteix abat Ottó. Enumera les possessions del monestir, com la de Silvestre II, y entre élles:

«... en lo comtat de Manresa lo castell de Clariana ab la esglesia de Santa María que en éll hi ha, ab sos termens y dependencies, y ab sos delmes y primicies: y la de *Santa María, que es una celda prop de Agualada*, ab sos termens y dependencies: y la celda de Sant Feliu que está prop de Castellolí...» La data es: «in mense Novembri, et indictione nominata sexta.» (*Cart. de Sant Cugat, n.* 5, *fol.* 4, *v.*)

(D) *Butlla de Benet IX. Any 1038.*—Donada á instancia del abat Guitart. Enumera y confirma les possessions del monestir, entre élles:

«... la celda de Sant Pere de Vim, ab los delmes y primicies y demés á élla pertanyent, tal com en altre temps Sanla ho doná al Senyor Deu y á Sant Cugat martre, juntament ab Daniel monjo. Y dintre del terme del castell de Tous la vila (masía) anomenada Avenes ab sos termens. *Y la celda de Santa María que está prop de Aqualata*, ab sos termens y dependencies. Y la celda de Sant Feliu que está prop del Castellolí.....» (*Cart. de Sant Cugat, número* 6, *fol.* 6.)

Confrontèm los textos de les tres butlles:

«Et cellam Sancte Marie qui est iuxta Aqualata, cum terminis et adiacenciis suis.» (*Butlla de Silvestre II.*)

«Et (ecclesia) Sancte Marie, qui est cella iuxta Agualada, cum terminis et adiacenciis suis.» (*Butlla de Joan XIX.*)

«Et cellam Sancta Maria qui est iuxta Aqualata, cum terminis et adiacenciis suis.» (*Butlla de Benet IX.*)

Les tres butlles, com igualment lo privilegi de Lotari, distingexen entre *esglesia* y *celda.*

En lo text de la butlla de Joan XIX, se veu que ab tota intenció se diu *celda*, no *esglesia:* perqué havent anomenat abans la esglesia de Clariana, continua dihent «y la de Santa María.» Açò es: «y la esglesia de Santa María,» però afegeix á continuació: «que es una celda (ó capella) prop de Agualada.»

¿Quina diferencia hi havia entre esglesia y celda ó capella?

Sens dupte que la esglesia tindria més importancia que la capella.

Me inclino á creure que tant les butlles com lo privilegi de Lotari anomenan *esglesies* á les parroquials, y capelles á les sufragánees ó dependents de les parroquials.

No crech que aquexes celdes ó capelles de que parlen aquests documents y que distingexen cuydadosament de les esglesies, fossen simples capelles rurals erigides per algún devot ab carácter de oratoris públichs. Tingám present que aquestes butlles y privilegis eran una especie d' inventari dels *emoluments* del monestir de Sant Cugat. Les possessions totes que en élls constavan devían aportar alguna renda ó profit al monestir. Y les simples capelles rurals que no tenen ni'l carácter de sufragánees, en les quals los vehins cumplissen ab los devers parroquials, no sembla que poguessen aportar cap renda al monestir.

Ademés la celda ó capella *de prop Agualada*, tenía un terme, com diuen totes tres butlles. Lo qual me confirma en la opinió de que era sufragánea. Perqué no veig rahó perqué no essent ni tant sols sufragánea se li hagués d' assenyalar un terme. Essent sufragánea sí que era convenient, si no necessari, que la autoritat eclesiástica senyalás una rodalía ó retall de parroquia, quins habitants poguessen anar á cumplir ab les obligacions parroquials en la sufragánea, devent los demés cumplirles en la madríu ó parroquial.

Tingám present que la tolerancia de la Esglesia respecte del cumpliment de les obligacions parroquials dels fidels, que avuy poden cumplirles en qualsevol parroquia y en qualsevol esglesia ó capella pública, es cosa moderna. Antiguament no hi havía tal tolerancia. Per açò era necessari marcar los límits de les sufragánees, perqué tothom sabés en quina esglesia ó capella podía anar á cumplir.

¿Qué significa la paraula *Aqualata* ó *Agualada* en aquestes butlles?

Tinga entés lo lector que no significa la vila ó població, sinó que significa lo riu. Aquell riu que separava llavors lo terme d' Odena del de Montbuy, y que ara divideix los térmens d' Igualada del de Montbuy, era lo que s' anomenava *Agualada*, com veurém més avant.

Per açó no diuen les butlles—la celda de Santa María DE Agualada, ó la celda de Santa María EN Agualada; sinó—la celda de Santa María *prop* de Agualada.—Com si diguessen—*la celda ó capella de Santa María que hi ha prop del riu Agualada.*

No sols per la manera d' anomenar á Agualada ó de fixar la situació de la capella de Santa María; no sols perque consta ab tota certesa que lo que s' anomenava primitivament *Agualada* era la part del riu Noya (Anolia) que banya ara lo peu de la ciutat; sinó també per altres expressions que trobarém en l' acte de la consagració de la esglesia de Santa María feta lo any 1059; estich enterament convençut que en lo temps en que foren donades les tres butlles no existía la *vila* ó *agrupació de cases* anomenada Agualada.

Dintre del terme de la celda ó capella de Santa María hi viuríen en pobres masíes los pagesos que 'l cultivavan; dependint d' Odena en lo civil y senyorial fins á les derreries del segle XII, com veurém; y començant ara á emanciparse d' Odena en lo eclesiástich, mitjançant la erecció dintre d' aquella parroquia d' una sufragánea, que havía d' emanciparse convertintse en verdadera parroquia en 1059, com veurém més envant.

¿Quí edificá aquesta capella de Santa María? ¿Per qué s' edificá?

Al veure que en 1059 se 'n puja á esglesia parroquial, s' ha de creure que venía á satisfer á una necessitat provinent del aument d' habitants en lo terme d' Odena, no sols quan fou parroquial, si que també quan era simple celda ó capella provablement ab carácter de sufragánea.

Aquí degué passar lo següent:

Al principi de la reconquesta del territori sobrava terra y faltavan pobladors.

Aumentant aquests, may sía sinó en la generació, axís com al principi cultivavan solzament les terres més properes del castell, per necessitat de la vida hagueren d' extendre lo cèrcol del terreny cultivat.

Per regla general les terres dels extrems dels térmens degueren ésser les que derrerament foren llaurades per la retlla.

Los cultivadors dels extrems dels térmens se trobarían massa lluny de llurs cases, y procurarían fersen cadascú en lo meteix terreny que cultivava, en çó del seu. Axís naxerían algunes masíes prop del riu Agualada en lo bell extrem del terme d' Odena.

Procurarían de comú acort ferse una fortalesa comuna ahont refugiarse en cas d' una invasió de moros, com feren los de Capellades. Quina fortalesa tal volta era la que en documents dels segles XIII y XIV se diu que existía antigament: *«un pati de terra que s' anomenava la Mota y lo vall, perque antigament hi havía allí un vall y fortalesa que s' anomenava Mota...»* (a).

Procurarían tenir una capella ahont cumplir com á cristians, per no haver d' acudir á la parroquia massa llunyana.

Y finalment, quan los pagesos fossen ja prou per dotar com calía á llur esglesia, s' elevaría aquesta á parroquial.

Apliquèm la regla de Dret *cui prodest*. ¿A quí aprofita la capella ó sufragánea? ¿A quí aprofita la parroquia? Donchs s' ha de presumir á falta d' altres proves millors, que 'ls pagesos cultivadors del terreny proper al riu Agualada foren los qui feren construir la celda de Santa María y elevarla després á parroquia.

(a) Arx. mun. d' Igualada: Llibre de les Reduccions, etc., any 1283, 1321, etc.

Aquí trobám un problema idèntich al de Capellades.

Quan comença lo monestir de Sant Cugat á possehir com á Rector la esglesia de Capellades, cessa de possehir la de Claramunt.

Igualment quan lo monestir comença á possehir la celda ó capella de Santa María prop d' Agualada, cessa de possehir la esglesia d' Odena.

¿Cóm s' explica açó? Los documents callan. Pot ésser que fés mal d' ulls als senyors jurisdiccionals d' aquells castells la erecció en llurs térmens de varies esglesies parroquials ó sufragánees dotades totes de terres que, per passar á mans eclesiástiques, estavan exemptes de pagar delmes als senyors. Los quals aprofitarían la ocasió per disputar ab lo monestir, per arribar á una concordia favorable á élls, que tenían en son favor lo dret de la força; convenint, tal volta, que 'l monestir no pogués possehir més d'una esglesia dintre de la baronía d'aquélls, reservantsen los senyors la altra, de la qual, á títol de patrons, podrían disposar á favor d' un fill ó d'un parent dedicat al estat eclesiástich. Aquest patronat podía estalviar un dot á la casa, y evitar plets entre senyors y monestir. Es una suposició.

Lo cert es que en los privilegis de Lotari lo monestir posseheix la esglesia d' Odena: y que en les tres butlles citades en que consta que posseheix la celda de Santa María prop d' Igualada no 's parla ja més d' Odena.

Erecció de la parroquia de Agualada en 1059. —*Natura non facit saltum:* «La naturalesa no fa salts:» deya Linneo; passa lenta y suaument del un estat al altre.

Tampoch sol fer salts la historia; també sol passar suau y lentament del un estat al altre.

Açó no vol dir que de tant en tant no vinga un terratrèmol que transforma repentinament una comarca. Com pot venir una invasió de goths ó de moros, que transforme repentinament una gran nació.

Mes açó es la excepció: la lley es la transformació lenta.

En virtut d'aquesta lley apareix vora del riu Agualada una població rural, que començaría ab un mas, y acabaría ab molts.

Apareix una humil capella ab carácter de sufragánea. Ve desprès la erecció de la sufragánea en parroquia independent de sa madriu, que es lo que anám á estudiar.

La erecció de la parroquia se veu clara en la escriptura ó acte de consagració de la antiga *celda* ó *capella*, ara ja *esglesia*, de Santa María y de Sant Pere de Agualada; la qual escriptura traduhida del llatí, es com segueix:

(E) *Any 1059. - Consegració de la esglesia de Aqualadda.*

«En lo any mil cinquanta nou de la encarnació de nostre Senyor Jesu Christ, qui per la redempció del humanal llinatge prengué carn humana naxent en les entranyes de la Verge Mare, aquell qui abans dels segles, desde la eternitat havía nat inefablement de Deu Pare; fou feta la consegració ó dedicació de la esglesia en honor de Santa María y de Sant Pere en lo lloch anomenat *Aqua ladda*, en lo bisbat de Ausona. Donchs en nom de Deu, jo Guillém, per la gracia de Deu, bisbe de la Seu de Ausona, consagrador y dedicador de la dita esglesia, confirmo ab ma autoritat per lo tenor de la present dotació, tot quant dita esglesia posseheix justament avuy, y tot lo que adquirirá en avant per quasevol just títol, açò es, que dita esglesia tinga y possehesca en pau los delmes y les primicies, y les ofertes dels fidels, y 'ls alous (ó propietats de la dita esglesia); tal com fou demarcat antigament son terme per ses quatre afrontacions, fins á la Aqua lada: ab tal que no prenga res dels altres termens de les esglesies. Ademés, axí com los sants cánons ordenen, mano jo dit bisbe Guillém que cap home persseguesca ó assalte malevolament, ni robe llurs coses, ni feresca ó llague á cap altre home ó dona dintre del espay de trenta passes al entorn de dita esglesia. Y si ho fa sia ferit ab sentencia de excomunió, si no dona satisfacció ó fa esmena de ses malifetes y si no ve á penitencia. Axís ho volèm y manám y avisám, á fi de que aquesta y tota altra esglesia mare nostra y esposa de Christ tinga lo degut honor: com també que la sagrera y cementiri no sien violats: y que nostra Seu de Ausona no perda son honor, açò es que'l Senet (Sínodo) (de Ausona) cobre del prevere ó preveres de la dita esglesia lo que solen pagar les altres esglesies. Doná Seniofre monjo á Santa María una quarterada de vinya; y Llop son fill una altra quarterada de vinya en lo camp de Tedayt. Doná Bonfill Melontre una quarterada y mitja de vinya y una peça de terra que hi ha prop de la dita esglesia. Y Seniofre Baigo, una quarterada de vinya. Y Venrell una altra. Y Otger Godafre doná allí una peça de terra que hi ha devall de la esglesia. Y qui açò trencará será excomunicat, si no fa esmena. Feta aquesta escriptura y dedicació á VIII de les calendes de Desembre, any XXVIII de Henrich rey dels Franchs. Guillém per la gracia de Deu bisbe de la esglesia de Ausona. † Guillém Argemir. † Andreu Abat. † Guillém primer secretari y jutge. † Benet diaca y Canonge de la Seu de Sant Pere, qui açò escrigué y subs † crigué en los dits día y any.» (*Cart. de Sant Cugat, n.* 621, *fol.* 199.)

Aquest interessant document no es solzament la consagració de la esglesia de Agualada, sinó la erecció de la parroquia.

Per açò pèrt lo nom de *celda* y adquireix lo d' *esglesia.* Se li dona cementiri y sagrera, ò sia un espay de trenta passes tot al entorn de la esglesia, que ha de tenir lo caràcter de lloch sagrat y per lo meteix podrá èsser lloch de refugi. Se li donan los delmes y primicies de tot lo terme parroquial. Se senyala aquest terme, que era lo meteix que tenía quan era sufragánea. Se consigna que'l sacerdot ò sacerdots diputats al servey de la esglesia tindrán obligació d'acudir al Sínodo y pagar los drets sinodals que solen pagar les demès esglesies. Parroquials eran les esglesies que pagavan aquests drets sinodals. Tots aquests permenors que consten en la escriptura de consagració basten y sobren per demostrar que's dona la categoría de parroquial á la esglesia de Agualada.

Donchs en virtut de la elevació á parroquia lo terme d'Agualada ab sos habitants s'emancipan d' Ódena en lo eclesiástich.

Aquest document es interessant per altres conceptes: principalment perqué 'ns dona idea de lo que era llavors Agualada.

Dues vegades se cita en èll aquest nom: primera, quan díu que la esglesia que llavors se consegrava estava *en lo lloch anomenat Aqua ladda:* segón, quan díu que'l terme de la esglesia *arriba fins á Aqua lada.* Aquí 's veu clarament que'l ríu Agualada era llavors, com ho es encara, lo límit de la parroquia, que separa aquésta de la de Montbuy. Veurèm mès avant ab entera claretat com efectivament era 'l ríu lo que s'anomenava *Agualada.*

Lo riu doná nom al territori. Per çò díu lo document que la esglesia que 's consagra está *en lo lloch anomenat Aqua ladda*, en catalá *Agualada.* La paraula *lloch* aquí deu significar *territori*, no *vila,* la qual, á mon parer, no existía llavors encara.

Efectivament tots los indicis concorren á fernos creure que la *vila* no existía encara.

Axí la peça de terra campa y vinya, que Bonfill Melontre dona á la esglesia, díu l' acta de consagració que estavan *prop de la esglesia.*

Axí la peça de terra que dona Otger Godafre, díu que estava *devall* de la esglesia.

De manera que la esglesia estava, al menys en part, voltada de conreus.

Axí se díu en dit document que 'l terme de la nova parroquia arriba *fins á Agualada.* No 's pot duptar de que aquí *Agualada,* significa lo ríu: perque may una població es límit de sa parroquia, sinó que, al contrari, les poblacions agrupades sempre están dintre del terme de llur parroquia. Evidentment aquí *Agualada* significa el ríu, lo qual llavors y ara es límit de la parroquia.

Axí en les citades butlles pontificies se díu que la *celda* ó capella de Santa María está *prop d'Agualada,* çò es, prop del ríu anomenat *Agualada.*

Axí el nom de *vila* d' Agualada no apareix en los documents fins al segle següent.

De tots aquests indicis s' ha de creure que Agualada en lo temps de la primera consagració de sa parroquial no era més que una petita població rural composta de masíes, quins pagesos cultivavan lo reduhit terme de la nova parroquia, terme que era un retall del d' Odena, del qual ara se separava en lo eclesiástich, però al qual estava unit é incorporat en lo civil y senyorial, com veurém més avant.

Encara vullch cridar la atenció del lector sobre 'ls noms de les persones que aparexen en la escriptura de consagració.

Guillem I bisbe de Vich desde 1047 á 1074, segons lo Episcopologi Vicense (*t. I, pag.* 275 y 314) consagra la esglesia d' Agualada.

Andreu Sendre (Sendredus) abat de Sant Cugat desde 1053 á 1059. Hi assisteix segurament com á propietari ó párroco de la esglesia.

Més interès tenen los noms dels que doten la esglesia ab camps y vinyes, perque eran segurament los principals propietaris del territori naxent d' Agualada. Eran:

Seniofre monjo y son fill Llop. Pot èsser que fos Seniofre lo sagristá de la esglesia: la paraula *monjo*, s'ha usat com á sinònima de *sagristá*. Axò no priva de creure que fos un pagès propietari de la nova parroquia, més que més, ja que 's fa menció de son fill Llop:

Bonfill Melontre:

Seniofre Baigo:

Venrell:

Otger Godafre. (Godafre es igual á Godofre, Godofredus, Vifredus, Jofre, Guifre, Jofré):

Donació d'una vinya á la esglesia en 1075.

(F) «En Aqua ladda.—En nom del Senyor. Jo Em dona faig una donació al Senyor Deu y al mártir Sant Cugat del monestir octaviense, otorgant la present carta de donació ab voluntat lliure y espontanea. Dono, dònchs, al dit monestir un complanter meu, açò es, dues mojades de vinya situades en lo alou (ó propietat) del dit (monestir de) Sant Cugat. Ha vingut á esser meu dit complanter per donació de mos pares feta en los díes de mes nupcies, ó d'altra manera. Están les dites dues mojades de vinya en lo comtat de Manresa, dintre del terme del castell d' Odena, en l'alou (ó propietat) de Sant Cugat anomenat *en Aqua lata*. Afrontan dites dues mojades de vinya, per Orient ab lo camí públich. Per Mitgdía ab les vinyes den Mager. Per Occident ab un torrent. Per Nort ab l' alou den Ramon Ermemir y ab la vinya de Santa María. Tot lo que comprenen aquestes afrontacions ho dono al Senyor Déu y á Sant Cugat, açò es, dites dues mojades de vinya y una peça de terra adjunta; íntegrament, ab ses entrades y eixides, en propi alou. Y si algú volgués rompre (ó anul-lar) aquesta carta de donació, que no puga ferho; sinó que si ho intenta, paga 'l doble, y desprès aquesta carta de donació resta ferma y estable ara y sempre. Fou fet açò á XIIII de les kalendes de Maig, any XV del regnat del rey Felip. Sig † ne de Em dona, qui maná fos escrita aquesta carta de donació y suplicá als testimonis que la firmassen. Sig † ne de Erall Guadall. Sig † ne de Guillém Guadamir. Sig † ne de Galrall Guillém. Sig † ne de Ramon Bonfill. Sig † ne de Berenguer Ramon. Sig † ne d' Oliver Miró. Jofre (Wifredus) sacerdot. Guillém primer diaca. Sig † ne de Seniofre. Sig † ne de Bonadona que so filla de dita Em, y firmo la present donació ab má propia en favor de Sant Cugat, perque ho tinga perpetuament, cedintli tots los drets que en aquelles terres poguessen tenir, en presencia dels prohoms. Sig † ne de Maier Seniofre. Sig † ne de Ricolf Sans. Sig † ne de Bonús Savarich. Sig † ne de Ramon levita qui açò escrigué y suscrigué en lo día y any sobre dits, ab lletres raspades y esmenades en les ratlles I, II y III.» (*Cart. Sant Cugat, n.* 621, *fol.* 199.)

La major part, si no tots, los qui aparexen en aquesta donació, devían èsser també pagesos d' Agualada. Em la

donadora y sa filla Bonadona, Mager y Ramon Ermemir consta que eran propietaris d'Agualada, ja que la vinya que dona Em confina ab la vinya de la esglesia y ab terres dels dits Mager y Ramon Ermemir.

En quant als testimonis es mès verossimil que'ls buscassen prop, dintre de la parroquia, que no pas lluny: per lo qual podèm creure que la major part eran de la parroquia.

Observa com lo territori de la nova parroquia encara formava part del terme d'Ódena en lo civil.—«están les dites dues mojades de vinya en lo comtat de Manresa, *dintre del terme del castell d' Ódena*, en l'alou de Sant Cugat anomenat Aqua lata.»

Convè fixar la atenciò en aquestes darreres paraules—*lo alou de Sant Cugat anomenat Aqua lata.*»

Aquestes paraules, que trovarem repetides substancialment en altres documents que copiaré, indiquen que'l nom vulgar del territori de la nova parroquia era *alou de Sant Cugat en Agualada.* Lo qual significa que'l monestir de Sant Cugat tenía sobre aquest territori altres drets diversos dels parroquials, açò es, certs drets de propietat, ó sia, alodials, segurament cedits pèls senyors d'Ódena, pot ésser en compensació de la evacuació de la parroquia d'Ódena: drets alodials, que eran ben distints del domini útil que tenían los pagesos propietaris. Y aquest domini útil era lo que cedían al monestir quan li donavan los camps y vinyes que havèm vist en los documents ja copiats.

Aquests drets alodials que tenía lo monestir sobre tot lo territori de la parroquia, ó al menys sobre la major part, bè poden considerarse com un pas molt important donat envers la emancipació senyorial. Ja veurèm com no molts anys després de la donació d'Em lo monestir comparteix ab los senyors d'Ódena lo senyoríu ó domini jurisdiccional sobre lo territori de Agualada.

Segona consagració de la esglesia en 1087.

(G) «En l'any de la Encarnació de nostre Senyor Jesucrist mil vuytanta set, era milessima CXXIIII, venint á la esglesia d'Agualada lo senyor Berenguer bisbe de la Esglesia de Vich á instancies y súpliques de Ramon Onofret, Berenguer Bernat, Bonfill y Bernat de Venrell hòmens d'Agualada, dedicá y

consagrá dita esglesia en honor de Santa María y de Sant Pere, y li doná un cementiri de XXX passes al entorn. Fixá 'ls limits de la metexa parroquia del modo següent: Primerament per Orient confina ab lo terme de Claramunt. Segonament per Mitgdía ab lo terme de Montbuy: Tercerament per Occident confina ab lo terme d'Ódena: En quart lloch pêl Nort confina també ab lo terme d' Ódena. Tot quant comprenen aquestes afrontacions jo Berenguer bisbe de Vich ho assigno á la dita esglesia, ab sos termes, fites, décimes, primicies, baptismes, nupcies, oblacions, encesa de les cinch festes anyals, llits dels difunts, una lliura de cera pêls albats, convits de difunts, una módica retribució per cada instrument ó escriptura pública, (exceptuant la escriptura de sanch) y finalment lo ciri y recinta pasqual. Donchs tot lo aquí expressat jo Berenguer bisbe ho confirmo y constituesch en dot á aquesta basílica de Santa María: manant que ningú s'atrevesca á fabricar ni construir una altra esglesia dintre dels límits marcats, sens consentiment nostre y de nostres successors y del clergue de dita esglesia; ni á violar la sagrera dintre del cementiri cometenthi alguna violencia, ni á apropiarse res de lo que sia ó dega ésser propi de dita esglesia, ni del que en avant ajudant Deu podrá adquirir, sinó que reste en servey y propietat de dita esglesia de Santa María. Mes si algú ab temerari atreviment atentás á infringir alguna de les disposicions dalt ordenades, ó s'apropiás violentament les coses de dita esglesia; que ho restituesca al Bisbe y á la Seu de Sant Pere (de Vich) y á la dita esglesia, y quede excomunicat, y sia tingut per separat de la Esglesia y de la comunitat cristiana, y ab Judes Iscariot sia encadenat en les flames de foch y sofre; y ab tot la esglesia dalt dita obehesca sempre á la Esglesia de Vich y sos clergues obehescan los estatuts sinodals, donant cada any al començament de la Quaresma sís diners á la dita Esglesia de Vich. Fet açò á IX de les kalendes de Desembre del any XXVII del rey Felip tercer.

«Sig † ne de Berenguer per la gracia de Deu bisbe de Vich.

«Sig † ne de Bernat de Venrell.—Sig † ne de Ramon Sanxa.—Sig † ne de R. Onofret.—Sig † ne de Berenguer Bernat.—Sig † ne de Bonfill.—Arnau prevere qui escrigué açò en lo día y any damunt † dits.» (*Coses memorables, plech* I, *n.* 34.—*Arx. Coml.*)

Consagrar la esglesia desprès de vintivuyt anys de la altra consagració suposa, á mon entendre, que la esglesia fou reconstruida. Y aquesta reconstrucció tant pot haver estat motivada per causa d' engrandiment, com per haver estat derruhida la primera, ó per accident fortuit, ó per alguna invasió de moros, los quals no estavan encara gayre lluny.

Aquest document confirma que la esglesia era certament llavors parroquial, y 'ns dona los noms de quatre parroquies, que foren les que instaren la nova consagració.

Més interessa encara en lo referent á costums eclesiástiques de la nostra terra, indicantne algunes ja extingides,

com los delmes y primicies, lo cens annual que's pagava al Sínodo, la immunitat de la sagrera, que podía servir de refugi fins als criminals.

Butlles de Urbá II y de Calixt II.—No 'ns donan cap nova interessant: mes confirman lo que ja sabèm, çò es, que 'l monestir de Sant Cugat entre altres moltes coses, posseheix en propietat com á párroco la esglesia d' Agualada y altres de son vehinat.

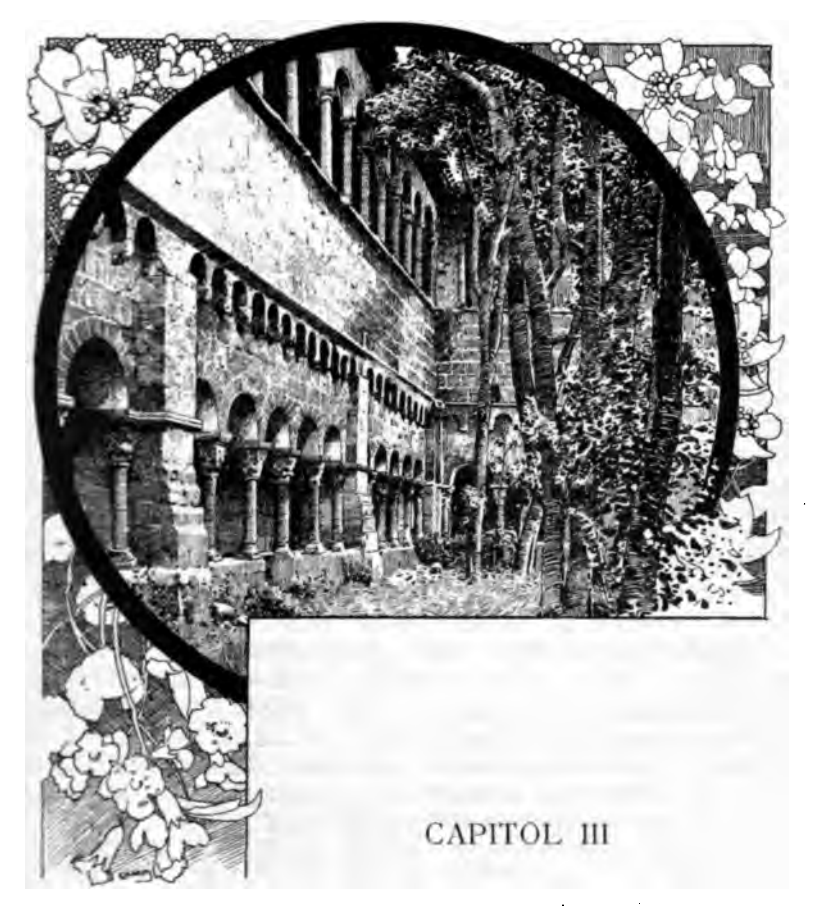
(H) *De Urbá II. Any 1098.*—Fou expedida á instancia del abat Berenguer. Diu que, entre moltes altres coses, pertanyen al monestir:

«La esglesia de Sant Pere y de Santa Creu de Masquefa. La esglesia de Santa María de Capellades. La esglesia de Sant Feliu de Castelloll. La esglesia de Santa María del castell de Clariana ab lo meteix castell. *La esglesia de Santa María de Aqualata.* La esglesia de Sant Pere de Vim. Lo castell de Sant Vicens ab la esglesia. Lo castell de Albinyana ab la esglesia...» (*Cart. Sant Cugat, n.* 7, *fol.* 7 y *Marca Hisp., App. CCCXVII.*)

(I) *De Calixt II.*—Donada á instancia del abat Rotllan en 1120. Confirma, com la anterior, y com les abans citades, les possessions de Sant Cugat, enumerant entre élles:

«Les esglesies ...de Sant Pere de Masquefa ab lo castell de Santa Creu del Palau: de Santa María de Capellades: *de Santa María de Aqualata:* de Santa María de Clariana ab lo castell: y ab les dominicatures, los delmes y les primicies pertanyents á les dites esglesies: les capelles de Sant Silvestre de Valzá; de Sant Cugat de Moya... de Sant Pere de Vim...» (*Cart. Sant Cugat, n.* 8, *fol.* 8, y *Marca Hisp., App. CCCLXV.*)

Ja no 's fa esment d' Ódena, quina esglesia ja no degué possehir més lo monestir de Sant Cugat, desde que entrá en possessió de la *celda* ó capella primitiva de Agualada; com havèm fet observar al comentar les butlles de Silvestre II, Joan XIX y Benet IX.

CAPITOL III

Emancipació senyorial.—Definició de Ramon Guillém d' Ódena.—Cessió de la alberga d' Agualada al monestir de Sant Cugat.—Utilisació del ayga del ríu.—Etimología d' Agualada.—Testament de Ramon d'Ódena.—Lo mercadal antich.—Qüestions, plet y sentencia sobre l' ayga del ríu Agualada.—Saurina de Claramunt confirma al monestir la metexa ayga.—Molí den Lloret.—Resúm.

Emancipació senyorial.—En l' extrém del terme de Odena que confinava ab lo ríu Agualada havèm vist náxer la *celda* de Santa María, edificada provablement per servir de sufragánea als pagesos del entorn, que tenían massa lluny la parroquial. Començava lo segle XI.

Havèm vist aquesta *celda* convertida en esglesia parroquial en lo temps de sa primera consagració, en 1059, y

confirmada sa parroquialitat en la segona consagració feta en 1087.

Convertida en parroquia la sufragánea, queda ab açò emancipada de sa mare Ódena en tot lo eclesiástich: Agualada té vida propia é independent d' altra parroquia en lo pertanyent á jurisdicció eclesiástica.

Passèm ara á seguirli 'ls passos que aná donant fins á conseguir la emancipació senyorial y municipal, que havía de constituhirla en municipi y senyoríu independent de Ódena.

Definició de Ramon Guillém d'Ódena en 1132.— Axís se titula lo primer document d'aquesta secció que aquí comença. Consisteix en una concordia celebrada entre Ramon Guillém d' Ódena senyor d' Ódena y Rotllan abat del monestir de Sant Cugat per donar fí (d'ahont lo títol de *definició*) á les qüestions que entre 'ls dos mitjansavan sobre 'ls drets que pretenían tenir abdós sobre 'l territori d' Agualada.

Traduhit del llatí es com segueix:

(J) «*Definició de Ramon Guillém d' Ódena.* — Sapia tothom que havían hagut plets y disputes entre l' abat Rotllan y sos monjos, y Ramon Guillém d' Ódena, sobre molts danys causats pel dit Ramon Guillém en los alous de Sant Cugat, que están dintre dels términs de sos castells. Després de molts plets y disputes, per obra dels nobles varons, çò es, Berenguer de Queralt y Pere Bernat son sogre, y Ramon Aianrich, y Guillém Gaufré, y Pere Girbert de Subarbar, y molts altres, se convencé lo sobre dit Ramon Guillém, y confessá èsser reu y culpable dels dits danys que feu en los alous y terres de Sant Cugat, y atorgá una carta del tenor següent:—En nom del Senyor. Jo Ramon Guillém d' Ódena ab ma muller Ermesendis afirmo, declaro y prometo al Senyor Deu y á Sant Cugat que d' aquest dia en avant no faré ni faré fer cap violencia (*forciam,*) ni rapinya (*soltam,*) ni cap mal ús en los alous de Sant Cugat, ni per res del mon no vexaré als hòmens ni dones d' aquést. Si 'ls hòmens que están en los alous de Sant Cugat y tenen masos ó terres nostres no volguessen donarnos ó femos lo que es de dret, que nosaltres pugám apoderarnos de lo que tenen per nosaltres (ó de nosaltres); y l' Abat y son Prepòsit regonexerán nostre dret. Per consemblant, si 'ls hòmens que están ó habitan en les nostres propietats no vulguessen pagar ó fer lo que deuen al Abat y monjos ó á llurs hòmens, que l' Abat y son Prepòsit (Pabordre) se apoderen de tot lo que tenen aquélls per Sant Cugat (ó de Sant Cugat); y que nosaltres regonegám lo dret del monestir. En quant al dret d' *alberga* que jo dech cobrar d' Agualada, que 'l vostre batlle entregue son

import al batlle nostre, qui 'ns lo portará al castell nostre d' Ódena. Y si 'ls homens vostres quí deuen pagarlo no volguessen pagarlo, que vostre batlle los obligue per força á pagárnoslo. Si, lo que Deu no vulle, per qualsevol causa nosaltres ó algú dels nostres trencassen lo promès en aquesta carta, que tingam obligació de ferne esmena dintre de trenta dies desprès d' haverne estat avisats. Ademés prometo jo Ramon Guillém ab ma muller ésser fidel cavaller y bon amich de Sant Cugat y de sos habitants tant Abats com monjos, y servirlos com á bon amich en quant podré. Y jo Rotllán, abat, ab tota la nostra congregació, á tú Ramon Guillém y á ta muller vos donam part y societat en les misses, oracions, en les súpliques y almoynes que Deu acceptará de nosaltres, en vida y en mort, com si fosseu religiosos de la nostra congregació. Aquesta carta de definició, donació y cessió faig jo, Ramon Guillém ab ma muller, espontania y voluntariament, sens cap engany ni decepció. Si algú volgués trencar aquest conveni, que no valgue, sino que pague á l' altra part V lliures d' or puríssim, y encara desprès reste en vigor la dita carta. Fet açò á III de les nones d' Octubre, any XXIIII del regnat de Lluis rey. Havèn rebut per la present donació ó definició XV morabatins en or. Sig†ne de Ramon Guillém. Sig†ne de Ermesendis sa muller. Nosaltres qui aquesta definició fem, firmam y pregam als testimonis que firmen. Sig†ne de Guillém Dalmau. Sig†ne de Ramon de Castellet. Sig†ne de Guillém Josfret d' Ódena. Sig†ne de Ramon de Castellolí. Sig†ne de Arbert de la Guardia. Sig†ne de Pere Girbert de Sobarbar. Sig†ne de Arnau de Timor. Sig†ne de Pere Bernat de Puigdalbar. Sig†ne de Guillém Ramon de Castellvell. Ramon Aiaurich. Guillém levita que açò escrigué ab les lletres sobreposades en la ratlla novena y décima, lo dia y any dalt dits.» (*Cart. de Sant Cugat, núm.* 626, *fol.* 200, *v.*)

Aquest conveni presuposa ab tota certesa que Ramon Guillém, senyor d'Ódena, y'l monestir de Sant Cugat compartían lo senyoríu del territori d' Agualada. Perque tots dos tenían batlle en éll, senyal certa de jurisdicció: quina jurisdicció se veu clarament que exercían al expressar lo conveni que'l batlle del monestir obligará per força á pagar lo dret d' *alberga* al senyor d' Ódena.

Aquest dret d' *alberga*, que consistía en lo dever de donar posada ab la corresponent manutenció al senyor, en certs casos y temps que fixavan lo pacte ó la costum, ó una prestació en diners ó en especie equivalent al gasto que ocasionaría aquella posada (*a*); era tingut per un dret senyorial. Prova certa de que'l senyor d' Ódena tenía senyoríu encara en la territori d' Agualada.

(a) Du-Cange, Glosarium: vox *Alberga*.

Altra prova del meteix senyoríu es que'l territori d'Agualada segons lo conveni, estava situat *dins dels térmens dels castells* del senyor d'Ódena, l'un dels quals era Ódena, y l'altre tal vegada lo de Claramunt, ja que en documents, que veurèm un poch més avant, trovarèm abdós castells en poder de la familia de Cardona. Donchs algun senyoríu havía de tenir lo senyor d'Ódena en un territori situat dintre del terme de son senyoríu ó de son castell.

Donchs aquest conveni senyala en la historia senyorial d'Agualada una època de transició, caracterisada pêl domini senyorial partit entre lo senyor d'Ódena y'l monestir de Sant Cugat.

Lo senyor d'Ódena, abans únich senyor d'aquest territori que no era més que una partida del terme de son castell, va perdent del seu senyoríu tot lo que lo monestir va guanyant.

Molt interessant sería saber cóm y per quins motius los senyors d'Ódena cediren al monestir la part de senyoríu que tenía en lo temps de la dita concordia. ¿Qui sap si, com he indicat en altre lloch, sería en compensació de la cessió de la rectoría d'Ódena?

Mes si no podèm averiguar los començaments, veurèm desseguida en documents irrefragables cóm los metexos senyors d'Ódena anavan despullantse voluntariament de sos drets senyorials sobre Agualada per cedirlos al monestir.

Cessió de l'alberga d'Agualada al monestir de Sant Cugat. *Any 1185.*—L'alberga que's reservava Ramon Guillém d'Ódena en lo conveni del 1132, la doná al monestir de Sant Cugat per dot de son fill Ramon de Pontons, qui's feu monjo d'aquest monestir.

Vet aquí un dret senyorial que perdía lo senyor d'Ódena sobre la gent d'Agualada, y guanyava lo monestir.

Consta aquesta cessió ó donació en lo següent document otorgat per Ramon d'Ódena, fill del citat Ramon Guillém y germá de Ramon de Pontons monjo de Sant Cugat.

Conté ademés d'açò lo document que segueix, la confirmació del conveni fet en 1132.

(K) «*Confirmació de Ramon d'Odena de l' alberga d'Agualada.*—Sapia tothom, tant los presents com los vinents com jo Ramon d'Ódena, ab bon ánimo y espontania voluntat, concedesch, aprovo y confirmo la donació ó definició feta per mon pare Ramon Guillém d'Ódena al monestir de Sant Cugat y á sos frares, de l' alberga d'Agualada. La qual alberga dit Ramon Guillém doná y definí á Deu y á Sant Cugat á títol d' herencia ó dot de son fill Ramon de Pontons, que oferí per monjo d' aquest monestir. Y faig de tal manera la present confirmació, que ni jo, ni ningú dels meus pugám demanar ni pretendre en avant la dita alberga; sinó que 'ls monjos de Sant Cugat la tingan lliure é incontrastablement per ferne llurs voluntats, sens que cap home ni dona pugan impedirho. Per consemblant concedesch y aprovo la definició de totes les rapinyes y violencies (*soltis et forciis*) y mals usos que mon dit pare feu contra lo monestir de Sant Cugat en *la vila de Agualada* y en sos hòmens y possessions: per semblant manera jo meteix renuncio á aquelles violencies y demés, prometent no comètreles més, tant en nom meu y dels meus, com en nom de mos successors, en poder del abat Don Guillém y de sos monjos, y posant fí á totes les quexes que tenía d'élls y de llurs hòmens, á fi de viure ab élls en concordia y bona y sencera pau. Ab tal, emperò, que si 'ls hòmens llurs que tenen masos ó terres per mí (ó meus) no volguessen pagar lo que es de dret á mí y á mos successors, pugám apoderarnos de allò que tenen per nosaltres (ó nostre) y l' Abat ó 'ls monjos los obliguen á pagarnos lo que es de dret. Per consemblant sía fet si 'ls nostres hòmens tinguessen quelcom per Sant Cugat. Si algú volgués trencar aquest pacte, restituesca pagant per pena lo doble, y encara reste ferm dit pacte. Fet á ·V· de les kalendes de Març, any del Senyor ·M·C·LXXX·V. Sig†ne de Ramon d' Ódena, qui aprovant açò, suplico als testimonis que firmen. Sig†ne d' Elisendis sa germana. Sig†ne de Guillém de Claramunt. Sig†ne de Bernat de Castllús. Sig†ne de Arnau de Torrelles. Sig†ne de Berenguer de la Guardia. Jo Bernat Bisbe de Barcelona sotscrich. Pere sacerdot qui escrigué açò los dia y any sobre escrits.» (*Cart. de Sant Cugat, n.* 627, *fol.* 201.)

¡Aleluya! Ja tenim *vila*. Lo document parla de *la vila d'Agualada*. Fins ara no he trovat cap document més entich que 'n parlás.

Cal repicar les campanes com en un bateig. Mes la infantona es molt petita, ja que tot just acaba de néxer.

Una masía ab ses dependencies de corrals, coberts, estables, etc., bastava per merèxer dels antichs romans lo nom de *vila* (*villa*). No tenía més noble significat la paraula *vila* en los documents de la època de la reconquesta.

A les altures en que 'ns trovám, any 1185, una esglesia ab sa casa pêl capellá, una *mota*, fortalesa ó torre ahont defensarse, ab mitja dotzena de cases de pagesos, si a mitja dotzena arribavan, sobraría per merèxer llavors lo nom de *vila*.

Podém atrevirnos á endevinar que les primeres cases fetes al entorn de l' esglesia y rectoría les construhiría lo monestir en çò del seu pêls masovers de les terres que formavan la hisenda de la esglesia y del meteix monestir; y que aquest petit conjunt d' edificis constituhí la primitiva *vila*. Axís com per construhir quiscun pagès son pobre alberch en sò del seu en los començaments del cultíu de aquell territori, resultaría una població rural dispersa.

Es dir que, á mon parer, la primitiva població del territori d' Agualada fou purament rural y dispersa, uns quants masos escampats pêl territori. Després vinguè la *vila*, al construhir lo monestir algunes cases al entorn de l' esglesia per sos masovers.

Utilisació del aygua del ríu.—Etimología de Agualada.—Los térmens d' Ódena y de Claramunt formavan un semicércol al entorn del d' Agualada. Del un al altre extrem del semicércol corría lo ríu, qui tancava lo terme d' Agualada per la banda de mitgdía.

Aquest ríu s' anomenava *Agualada*, com diuen ab tota claretat los documents que vaig á traduhir.

(L) *Any 1187.*—«Sapia tothom que jo Guillém de Claramunt y ma muller Eliesendis, per amor de Deu y salut de nostres ánimes y cossos, doném al Senyor Deu y al monestir de Sant Cugat y á Don Guillém abat y al convent del dit monestir perpetuament la prèsa y aprofitament de tota l' aygua (ó ríu) anomenada Agua lada, de manera que pugan rebre y tenir la metexa, y conduhirla per tot lo nostre alou (ó propietat) d' Agualada per regar y fer molins, ó lo que millor vos aparexerá per utilitat vostra, sens cap limitació per part nostra, y sens cap impediment que pugan férvoshi cap home ni cap dona. Açò es, rebréu la dita aygua desdel cacau del molí den Joan Ferrer, ó sía desdel lloch ahont está construhit dit molí, fins al mas den Venrell, y podréu fer vostra resclosa ab pedres y gleves, ab les tanques necessaries, podentla conduhir, segons está dit, per vostre alou, segons vos convinga: respectant emperò lo salt del dit molí, tal com ara lo té. Aquesta donació vos fem á vosaltres y als vostres successors perpetuament, perque tingan quieta y pacíficament lo que vos doném, y nosaltres y 'ls nostres vos siám en açò autors, defensors y ajudadors per amor de Deu y per remissió dels pecats nostres y de nostres pares. Estan aquestes coses totes en lo comtat de Manresa *en lo meteix lloch ó riu anomenat Aqua lata.* Si algú intenta trencar aquesta donació, no puga ferho, ans pague en pena lo doble, y encara en avant resta válida. Fet açò á ·II· de les nones de Janer, any del Senyor ·M·C·LXXX·VII. Sig†ne de Guillém de Claramunt. Sig†ne d'Eliesendis sa muller: nosaltres qui açò llohém

y firmám, y suplicám que 'ls testimonis firmen. Sig † ne d'Arnau Bou. Sig † ne de Gerallet de Carma. Sig † ne de Dalmau de Cunit. Sig † ne de Guillém de Cunit. Berhart sacerdot, qui açò escrigué ab lletres sobreposades en la ratlla VIII lo día y any sobre escrits.» (*Cart. de Sant Cugat, n.* 622, *fol.* 299, *v.*)

(M) «Sia manifest á tothom com jo Guillém de Claramunt y ma muller Eliesendis, ab bon ánimo y espontania voluntat, per remey dels nostres pecats y salut de les ánimes y dels cossos, donám al Senyor Deu, y al monestir de Sant Cugat, y á don Guillém abat y al convent del meteix lloch y als vostres successors lo aprofitament y la presa de tota l'aygua d'Agualada, desde la metexa resclosa ó presa del molí den Joan Ferrer, fins al mas den Venrell, perque tingan y conduhescan dita aygua, ab llibertat y poder, sens impediment de cap home ni dona, per regar y fer molins, ó lo que millor vos semblará á utilitat vostra: ab tal, emperò, que vos avingau pacificament ab dit Joan Ferrer respecte de son molí. Mes si dit Joan Ferrer volgués amurallar son molí en la banda del vostre alou, que ho puga fer, conservant lo salt tal com lo té ara en virtut de la concessió que li havém feta per nosaltres y per nostres successors. Però en los molins ó millores que vosaltres faréu ab la dita aygua, no 'ns reservám res, ans lliure y pacificament y sens contradicció alguna vos ho concedím á vosaltres y á vostres successors, per amor de Deu y per la salut nostra y de nostres pares. De la qual oblació ó concessió nostra, per amor de Deu y de la vostra esglesia prometém ésserne autors y defensors y ajudadors contra tothom. Estan totes aquestes coses en lo comtat de Manresa, *en lo lloch ó riu anomenat Agua lada.* Si algú intenta trencar açò, no li valgue, sino que pague en pena lo doble, y encara en avant reste en tot son valor. Lo qual fou fet á II de les nones de Janer, any M·C·LXXX·VII. Sig † ne de Guillém de Claramunt. Sig † ne d' Eliesendis sa muller, qui açò llohám y firmám, y suplicám als testimonis que firmen. Sig † ne de Dalmau de Cunit. Sig † ne de Guillém de Cunit. Sig † ne de Guillem de Cardona. Sig † ne d'Arnau Bou. Ramon sacerdot qui açò escrigué lo dia y any dalt escrits.» (*Cart. de Sant Cugat, n.* 623, *fol.* 199, *v.*)

Abdós documents foren fets lo meteix día. Ab lo segon volgueren los donadors salvar sa responsabilitat per la donació de l'aygua feta anteriorment á Joan Ferrer per son molí. En lo demés son idéntichs.

En abdós se veu claríssimament que'l riu quines aygues cedexen al monestir s'anomenava *Agualada.*

Es lo senyor de Claramunt qui otorga aquesta concessió en los dos documents copiats, per los drets que podía tenir sobre l'aygua del Agualada que passava per sos dominis.

Axis com es lo senyor d'Ódena, qui per la metexa rahó otorga la metexa concessió en la forma següent:

(N) *Any 1187.*—«Sia manifest á tothom com jo Guillém vescomte de Cardona, per amor de Deu y salut del cos y ánima y remissió dels pecats meus y de tots mos parents, dono y concedesch al Senyor Deu y al monestir de Sant Cugat perpetuament la prèsa ó aprofitament de tota l'aygua del Agualada, desdel cacau del molí den Joan Ferrer fins á la torre den Venrell, perque lliurement y sens contradicció alguna pugan pendre y conduhir dita aygua per tot l'alou de Sant Cugat d'Agualada, per regar ó fer molins, ó lo que més los convinga á llur voluntat: exceptant (ó respectant) lo salt del dit molí desdel lloch en que ara está construit. Y prometém en açò assegurarvos y defensarvos contra tothom. Estan totes aquestes coses en lo comtat de Manresa, en lo lloch anomenat d'Agualada. Si algú intenta trencar açò, no puga ferho; ans sia condemnat á pagar lo doble, y desprès encara reste en vigor. Lo qual fou fet a ·IIII· de les kalendes d'Abril, any de la encarnació del Senyor M·C·LXXX·VII. Sig✝ne de Guillém vescomte de Cardona. Sig✝ne de dona Geralda vescomtesa. Sig✝ne de Pere de Figuerola. Sig✝ne de Gucrau de ça Vit. Sig✝ne de Ramon de Granyena. Sig✝ne de Pere de Besora. Ramon sacerdot, qui açò escrigué lo dia y any sobre escrits.» (*Cart. de Sant Cugat, n.* 624, *fol.* 200.)

Donaré poch més avant noticia de tres documents més sobre aquesta aygua, quan toque, seguint l'ordre cronològich, que en aquesta secció m'he proposat seguir.

L'adquisició d'aquesta aygua era més bé dret de propietat que no pas senyorial. No obstant per una part lo territori d'Agualada s'anava deslligant cada día més dels senyors d'Ódena; y per altra part lo monestir anava adquirint al meteix compás nous drets sobre lo meteix territori.

Però més encara que en l'adquisició de drets, convé parar esment en los motius que movían als donadors, quins motius en lo cas present eran religiosos. Axis ara per amor de Deu, ó per remissió dels pecats, ara per dotar un fill en son ingrés en lo monestir, ara per venda, ara per disposició piadosa testamentaria, com anám á veure desseguida, lo monestir arriba finalment á tenir éll exclusivament tot lo senyoríu sobre lo territori d'Agualada, ademés de molts altres drets com á mer propietari, y d'altres drets semblants y diferents com á rector de la parroquia.

(O) *Testament de Ramon d'Ódena.—Lo mercadal antich.—Any 1196.*—«En nom del Senyor Jesucrist. Jo Ramon d'Ódena..... faig mon testament. Primerament dexo mon cos y la meva ánima al Senyor Deu y al monestir de Sant Cugat, ahont aquéll sia sepultat, dexant al meteix monestir les terres que la muller y los fills den Berenguer de Porta tenen en nom meu en lo

meteix lloch ahont solía ferse lo mercat antich, demunt la dominicatura de Sant Cugat anomenada Agualada: y dono y concedesch per sempre als hòmens que habitan ó habitarán en la dita dominicatura d' Agualada propia de l'abadía, que pugan disposar lliurement d'aquelles terres tant per ferhi llenya, com per pasturar, com per altres coses que 'ls convinguen, evitant, emperò, la tala manifesta; y á condició que per aquesta concessió no estiguen obligats á cap servey ni usatge: exceptuant que si tinguessen alguna cosa per los senyors del castell d' Ódena, fassen per açò lo servey acostumat, segons es de justicia. Aprovo y concedesch al dit monestir la prèsa de l' aygua de Agualada per sos molins, y dexo al meteix monestir ·C· sous per lo meu llit, los quals sian pagats dels bens que Deu donará á la meva galera que está en cors. Item dexo á Sant Pere dels Arquells..... Dexo á mon fill Guillém lo castell d'Ódena, lo de Rabinat, lo de Montlleó, y 'l de Pontons, y tots los drets que tinch en Sant Faust (S. Fost) y en Proenzana. Li dexo igualment lo castell de Salot y de Port. Item dexo á mon fill Ramon lo castell de Castluz (Callús), ab tal que Bernat de Castluz mon nebot lo tinga per mon fill Ramon, ab la meytat de les rendes del dit castell..... Item dexo al dit Ramon lo castell de Soriza y tot lo que dech tenir en lo Castell de Cardona, lo de Segur, y 'l de la Molsosa, per Guillém de Cardona. Dexo també al dit Ramon lo castell d' Ivorra y tot lo que tinch ó dech tenir en los castells de Zaguda, de Torá y 'l castell de Portell. Dexo una de mes filles per entrar en religió, dotantla ab los drets que tinch en Montfalcó y en Passanant. A la altra filla li dexo ·D· morabatins bons pera casarse..... Dexo á ma muller Berenguera son esponsalici per tota sa vida, tornant morta élla á son fill Guillém. Y si Guillém d' Ódena fos mort sens fill de llegítim matrimoni, sa herencia vaja á son germá Ramon..... Item vull y mano que ma galera que está en cors vinga en poder dels dits meus marmessors, ab tot lo guany del cors, y aquests, pagats los deutes de la galera, paguen del que reste lo que devia á Guillém de Rabinat, y los cent sous per mon llit á Sant Cugat..... Tot açò á ·III· de les nones d' Octubre, any del Senyor M·C·XC·VI. Sig † ne de Ramon d' Ódena qui.....» (*Cart. de Sant Cugat, n. 628, fol. 201.*)

Ab aquesta donació testamentaria s' engrandeix lo terme d' Agualada per la part del Nort afegintli les terres que possehian la muller y 'ls hereus den Berenguer de Porta, en lo lloch ahont solía fershi lo mercat antich: lloch que molts anys y segles més tart conservava lo nom de *Mercadal*, y correspòn al actual passeig de la estació y á son vehinat.

Es de notar que 'l testador no sols dona aquelles terres com á principal propietari ó alodial, sino que cedeix tots sos drets senyorials que tenía sobre d' ell, com á senyor d' Ódena, de quin terme formava part fins al moment de la sobre dita donació al monestir.

Al fer lo testador cessió de sos drets senyorials sobre

aquestes terres del antich mercadal al monestir de Sant Cugat, ¿volgué assimilarles á les altres que componían la dominicatura del monestir?

Es dir: ¿Tenían encara los senyors d' Ódena en aquest temps alguna jurisdicció ó algun dret senyorial sobre 'l territori y naxent vila d' Agualada?

No consta. Lo cert es que en avant ja no 'ns diuen los documents que aquest territori sía dintre del terme d' Ódena, ni 's troba rastre del senyoriu d' Ódena sobre Agualada. Lo cert es que en 1233 consta ja ab tota evidencia que'l senyoriu d' Agualada y de son terme era exclusivament del monestir de Sant Cugat, com veurèm.

Qüestions, plet y sentencia sobre l' aygua del riu Agualada.—Los senyors d' Ódena y de Claramunt havían cedit al monestir l' aygua del Agualada per regar y per fer molins. Però faltava un interessat en aquesta aygua, lo senyor de Montbuy, quin terme estava separat del territori d' Agualada per lo riu.

Y com lo monestir havía fet molins ab la dita aygua sens exprés permís del senyor de Montbuy, aquèst mogué al monestir les qüestions de que parla lo següent document:

(P) *Any 1205.*—«Perque lo que 's posa en escrits se guarde millor en la memoria; per çò: sapia tothom que s' entaulá pleyt entre Bernat de Montbuy y la casa de Sant Cugat sobre la prèsa y aprofitament *del aygua del riu Agualada;* la qual anava als molins de Sant Cugat, que están *en la quadra d' Agualada,* los quals edificá lo monestir á la presencia y vista den Bernat de Montbuy, y sens contradicció d'aquèst. Y dit Bernat destorvava la prèsa ó aprofitament del aygua durant tretze anys. Per aquesta causa lo monestir reclamava en justicia que dit Bernat pagás lo dany que per dit destorp li havía causat. Lo monestir demostrá ab escriptures dignes de fè que havía adquirit lo dret d'aprofitarse del aygua per fer molins, per donació feta per Guillém de Claramunt y Guillém de Cardona, açò es, des del resclosar ó prèsa del molí de Joan Ferrer, fins al mas den Venrell que está al costat de l' abadia. A açò respongué Bernat de Montbuy; que la veritat era que destorvava la prèsa ó aprofitament de l' aygua, perqué èll devia cobrar mitg delme en los dits molins. Y 'l monestir de Sant Cugat respongué: que no creya que ni Bernat ni sos companys d' armes *(milites)* deguessen cobrar cap dret en dits molins. Ademés la casa de Sant Cugat se querellava dels hòmens d' armes del dit Bernat, çò es, de Ramon de Santa Coloma, y de Ferrer de Querol, y de Guillém (ó Guerau) de Malgrat, perquè també destorvavan la prèsa de l' aygua. Y citats per Arnau Berenguer, qui era Veguer per lo senyor Rey, no

volgueren comparèxer per fer justicia á la casa de Sant Cugat. Los convocá també moltes vegades Bernat de Montbuy y no volgueren acudir..... Ohides les rahons d'abdues parts y llurs confessions, vistes y regonegudes les escriptures per dit Arnau Berenguer, juntament ab son assessor mestre Arnau, de comú acort sentenciaren..... Assignám també á la casa de Sant Cugat perpetuament jo Arnau Berenguer ab mon assessor mestre Arnau la prèsa ó aprofitament de dita aygua, per tenirhi dret Sant Cugat, conforme á les escriptures otorgades per Guillém de Claramunt y Guillém de Cardona. Tot açó en lo any del Senyor M·CC·V· en lo mes d'Agost. Sig†ne de Guillém des Coll. Sig†ne de Bartomeu Pellicer. Sig†ne de mestre Bernat qui açò escrigué per manament d'Arnau Berenguer Veguer. Sig†ne de mestre Arnau assessor. Sig † ne d'Arnau Berenguer Veguer (hi es repetit.) Signe Sendrat ab aquest sig†ne lo que está escrit Guillém.» (*Cart. de Sant Cugat, n.* 625, *fol.* 200.)

(Q) **Saurina de Claramunt confirma al monestir la metexa aygua.**—Saurina de Claramunt dona al monestir de Sant Cugat aquell honor de Tiracia (Tarrassa?) que son pare Guillém de Claramunt havia llegat al dit monestir en son testament, lo qual honor son marit Ramón de la Guardia havía també dexat ó llegat al meteix monestir en son testament. Ademés, diu aquest document de confirmació otorgat per Saurina:

1205. «..... concedesch, aprovo y confirmo en favor del meteix monestir la prèsa ó aprofitament del aygua d'aquells molins d'Agualada, quina aygua está entre 'ls térmens d'Agualada y de Montbuy; salva la porció den Joan Terrer, si algun dret hi té; tal com mon pare Guillém de Claramunt la dexá ó llegá al dit monestir..... XVII kal. de Setembre, any M·CC·V.....» (*Cart. de Sant Cugat, n.* 614, *fol.* 196.)

(R) **Molí den Lloret**. *Any 1206.*—Berenguer abat de Sant Cugat dona facultat á Pere Lloret per fer un molí

«..... en la metexa nostra dominicatura d'Agualada, allí ahont puga ferse, y que púgues pendre la metexa aygua..... te donam la meytat de totes les moltures..... Está açó en lo comtat de Manresa, en lo lloch anomenat Agualada..... IIII idus de Maig, any del Senyor M·CC·VI.....» (*Cart. de Sant Cugat, n.* 629, *entre los fol.* 201 *y* 202.)

Una vegada més trobam anomenat lo *riu Agualada* en la sentencia del Veguer á favor del monestir sobre lo aprofitament de la aygua del meteix riu.

En lo meteix document se diu que 'ls molins que eran moguts per l'aygua d'aquest riu estavan situats *en la qua-*

dra d' Agualada. Jo crech que 'l significat de *quadra* es aquí lo de *petit terme d' Agualada*, no lo de població insignificant de tres ó quatre cases, com significa en altres documents que he vist: perque 'ls molins d' Agualada estavan en son terme, no en la població ó vila.

Observém finalment com lo document otorgat per Saurina de Claramunt se diu que l' aygua ó riu de que parla, está situat entre'ls térmens d' Agualada y de Montbuy. Es dir que Agualada té ja un terme regonegut com independent d' Ódena, no sols en lo eclesiástich, sino també en lo civil y senyorial.

Com un fill que, arrivat á la major edat, se separa de la casa payral y funda una nova familia, independent de la que procedía; axis Agualada arriba en aquesta época á la major edat y comença á viure vida nova, propia é independent de la del poble de que procedía.

Resúm. Naix Igualada al bell començament del segle XI.—Però no naix perfecta, sinó mera sufragánea d' Ódena, de la qual depenía tant en lo eclesiástich com en lo civil y senyorial.

Es cosa fácil endevinar la causa de sa naxença. Es la de totes les sufragánees. Les masies del extrem del terme d' Ódena, que afrontava ab lo riu Agualada, estavan massa lluny de la parroquial. Desitjarían tenir una esglesieta ó capella ab carácter de sufragánea pera poder cumplir en élla com á cristians.

D' açó ne vingué la construcció de la *celda* de Santa María ab son terme, ó sía ab aquella porció de la parroquia que li sería senyalada.

De la erecció de la *celda* y de son carácter de sufragánea donan fé les butlles de Silvestre II, Joan XIX y Benet IX.

La erecció de la sufragánea fou lo primer pas en lo camí de la independencia.

INDEPENDENCIA ECLESIÁSTICA

En 1059 la *celda* passa á ésser esglesia. Se consagra aquèsta y s' eleva á parroquial ab tots los drets correspo-

nents; delmes y primicies, cementiri, sagrera, capellá propi qui ha d'acudir al sínodo de Vich y pagarli los drets que acostumavan pagar les demés esglesies parroquials.

Ab sa elevació á parroquia Agualada logra la entera independencia d'Ódena en lo eclesiástich.

INDEPENDENCIA CIVIL

La historia de sa independencia senyorial y civil es més fosca.

Però no hi havía altre medi de lograrla sinó en virtut d'una ó varies cessions fetes ó fahedores pêls senyors d'Ódena, qui, com á tals, eran senyors del territori que ocupava la sufragánea d'Agualada.

En lo conveni entre Ramon Guillém, senyor d'Ódena, y l'abat Rotllán havèm vist com lo monestir de Sant Cugat tenía batlle propi en Agualada, com n'hi tenía també aquell senyor: es dir, que entre los dos compartían lo senyoríu d'Agualada. Açò devía ésser necessariament en virtut d'una cessió anterior, que no consta en documents.

En la confirmació d'aquest conveni (1185) consta que'l dret senyorial d'alberga que sobre Agualada tenían los senyors d'Ódena, fou donat al monestir pêl citat Ramon Guillém per dotar á son fill Ramon al entrar en aquell monestir.

En lo testament de Ramon d'Ódena hi consta un llegat consistent en unes terres ahont solía ferse lo *mercat antich*, eximint de tot servey real y senyorial als hòmens d'Agualada que pogués reclamar per aquesta cessió.

Aquests documents y altres que consistexen en donacions d'aygua ó de terres, poden servir de mostra de com s'aná fent de poch en poch la emancipació senyorial y civil d'Agualada de la dependencia d'Ódena.

En totes aquestes donacions tant *entre vius*, com testamentaries, s'hi veu lo motiu religiós; se feren per amor de Deu, per la salut de les ánimes, per remissió dels pecats. Perqué tota donació á un monestir era considerada, com una almoyna, com una obra de religió.

Donchs quasi totes les adquisicions del monestir en

Agualada, totes les que constan en los documents copiats, foren fetes perque era *un monestir*, una casa de religió.

Si'l monestir doná quinze morabatins d'or á Ramon Guillém d'Ódena (doc. 3), fou per redimir una vexació, no per adquirir res.

Donchs ja que Agualada nasqué en lo terme d'Ódena y de la substancia d'aquèst se formá primerament la sufragánea, després la parroquia, y després lo terme senyorial, podríam dir que la mare d' Agualada es Ódena.

Y ja que lo monestir de Sant Cugat fou lo primer capellá de la sufragánea y de la parroquia, y ademés la verdadera y única causa de la emancipació senyorial y civil d' Agualada, podríam dir igualment que lo verdader pare d' Agualada es lo monestir de Sant Cugat.

Éll ha conservat curiosament la partida de naxença de sa filla, escrita tan auténtica com monumentalment en la filera de documents que acabám d'exhibir á la vista del lector.

A la hora present pot ésser no hi haja en Catalunya cap més població que puga exibirla tan auténtica y tan detallada.

ETIMOLOGÍA D' IGUALADA

La etimologia del nom *Igualada* es la següent:

Quan lo que després fou terme d'Igualada no era més que una partida del terme d'Ódena, s'anomenaría *partida d'Agualada*, prenent nom del riu *Agualada* que limitava la banda meridional de dita partida. Los documents que ha vist lo lector diuen ben clarament que *Agualada* era lo nom del riu que banya aquell territori. Los documents llatins solen anomenar al dit riu *Aqualada*, paraula composta d'*Aqua*, equivalent á *aygua* y á *riu;* y *lata*, que significa *ampla*.

En documents antichs *aqua* equival á *riu:* axis en document del any 1160 s'expliquen les afrontacions del territori del monestir de Santes Creus, dihent que á mitgdía confronta *ab lo riu de Rubio*, *que desemboca en l' aygua de Gayá, quin riu* (lo Gayá) *corre al costat del camí de Selma.*

(*A meridie in ipso rivo de Rubio, qui exit et vadit ad ipsam aquam de* Gayá, *qui rivus se tenet cum ipsa carrera quæ exit de Selma.*) (Marca Hisp. col. 1329.)

Donchs lo riu Agualada, que es part del riu Noya, doná nom á la partida del terme d'Ódena que confinava ab aquéll, y'l nom de la partida del terme passá á ésser nom de la vila en élla edificada.

Regnat de Jaume I lo Conqueridor.—La meytat del domini.—Guiatge del rey don Jaume I.—Privilegi pêls deutes.—Confirmació de les possessions del monestir. —Donació de la meytat de la vila al Rey.—Privilegi de no pagar lleuda.—Privilegi de no alienar la vila.

La meytat del domini.—Poch temps tinguê êll tot sol, lo monestir de Sant Cugat, lo domini senyorial d' Igualada.

En los segles XI y XII lo compartía ab los senyors d' Odena. En lo primer terç del segle XIII doná la meytat del domini *sobre la vila* al rey D. Jaume I y á sos successors.

¿Per quin motíu li doná?

En agrahiment á la protecció que del Rey rebía lo monestir: y per obligarlo mês á continuarla.

Ben necessaria li era; perque 'ls temps eran revolts; la seguretat personal y real era poca al costat de nobles poderosos y semibarbres y de vassalls mês barbres encara.

La donació al Rey de la meytat del domini sobre la vila d' Igualada es un dels fets mês importants de la historia d' aquesta població, perquê molts fets y molt importants que per segles succehiren en aquêsta, tenen son fonament en aquesta donació.

Donació infelíç per Igualada: perque la explotació infame de que fou víctima per part d' alguns reys d' Aragó, com á senyors de la vila, la reduhiren á voltes á la ruína.

¡Quant millor hauría viscut sots lo paternal domini exclusiu del monestir de Sant Cugat!

Los fets parlarán: los fets que anirèm veyent en lo discurs de la present historia.

He dit que la donació de la meytat del domini sobre la vila d' Igualada fou feta pel monestir en agrahiment dels beneficis rebuts del rey D. Jaume I.

Aquí van los documents que 'n referexen alguns:

(S) **Guiatge del rey D. Jaume I.** *Any 1219.*

«Sia manifest á tothom que nos Jaume per la gracia de Deu rey d' Aragó, de Valencia..... atenent que'l venerable monestir de Sant Cugat havía estat vexat ab molts gravámens y moltes rapinyes; lo qual monestir té la costum de no negar á ningú lo benefici de la hospitalitat ab la manutenció: la qual costum, encara que ses rendes no basten á sostenirla, fa tot esforç en conservarla endeutantse y manllevant: per nostra lliberalitat y gracia, y per consell de nostres consellers havèm cregut necessari ordenar: que tots los animals de sella y de bast d' aquell monestir y 'ls hòmens qui'ls menarán ab queviures y vestits pels monjos, sien enterament salvos per tota la nostra terra; de tal manera que ni per deutes, ni per ofenses ni qüestions, ni per cap altra causa ú ocasió, ningú s' atrevesca á molestarlos, gravarlos ni en cap manera penyorarlos, y tant en les anades com en les tornades, ó en les estades estiguen sempre salvos y segurs. Si algú, donchs, ab atreviment temerari intenta atentar contra aquest nostre privilegi, penyorant ó danyant en alguna manera, y per causa de deutes, ja per qualsevol altra, als hòmens, ó animals, ó queviures, ó vestits del monjos; sapia que incorrerá en nostra ira é indignació, y ademés de pagar lo doble del dany donat, será castigat ab la mulcta de cinchcents morabatins. Dat en Sant Cugat, lo día de les kalendes d' Abril, any de la encarnació ·M·CC·XIX· Sig† ne de Jaume per la gracia de Deu rey d' Aragó..... Seguexen altres firmes.» (*Cart. de Sant Cugat, n.* 1200, *fol.* 411, *v.*)

Privilegi pels deutes.—En 1232 lo meteix D. Jaume I otorgá al monestir de Sant Cugat un altre privilegi manant que cap oficial reyal ni altre pogués vexar al monestir exigintli deutes contrets per frares sens lo consentiment del Abat y de la major part dels monjos; com succehía molt sovint, ab gran dany del monestir. (*Cart. de Sant Cugat, n.* 1201, *fol.* 411, *v.*)

Confirmació de les possessións del monestir.—En 1233 lo meteix D. Jaume I confirma al monestir tots los castells y possessions que tenía y que 's detallan menudament: entre altres

«la dominicatura de Monistrol y d' Espiells, ab los delmes, y primicies, y lleudes y drets de mesures de vostres fruyts, ab l' aygua que baxa pel coll

devant de Monistrol per la via de Masquefa. La dominicatura de Capellades y la d'Agualada, ab los termens y afrontacions, y ab los delmes y primicies y tot lo demés á elles pertanyents. La dominicatura de Sant Pere de Vim, ab los delmes y primicies; de Tárrega, y de Cervera ab llurs rendes; y en Castellolí, y en Brianzó, y en Sant Antolí...» (*Cart. de Sant Cugat, n.* 1202, *fol.* 412.)

(T) **Donació de la meytat de la vila al Rey.**— *Any 1233.* «Sia manifest á tothom que nos Pere per la gracia de Deu abat del monestir de Sant Cugat y 'l convent á nos confiat, donám y concedím perpetuament á vos D. Jaume per la gracia de Deu rey d'Aragó y del regne de Mallorques, Comte de Barcelona y d' Urgell, y senyor de Montpeller, la meytat del domini de la vila nostra d' Agualada, juntament ab la meytat de tots los fruyts, reddits y profits que nosaltres tenim ó devém tenir per qualsevol causa dintre de la vila d' Agualada. Ab tal condició que ni en los molins, ni en los horts, ni en los censos que son fóra de la vila, ni en los altres nostres eximents ú honors situats fora de la dita vila, no hi tingueu ni rebau res: ni dintre de la vila tal com es avuy ó será en avant rebau més que nosaltres per rahó de pau ó treuga trencades, ni per rahó de les causes civils ó criminals, ó per qualsevol altra rahó. Però que pogau vos ó vostre batlle fer justicies corporals sens nosaltres, ab tal que nostre batlle hi sia present. Mes si rebeu diner vos ò vostre batlle per les penes corporals ó per altra causa, que nosaltres ne tingám la meytat, y l' altra meytat vosaltres. Y que vostre batlle no puga fer cap composta ó transacció sobre tals ó semblants coses sens lo batlle llochitinent nostre. Item que ni vos ni vostres successors no pogau provocarnos á dividir la vila: sino que nosaltres y nostres successors y vosaltres y los vostres tingám en comú y cobrèm tots los rèdits, fruyts, lleudes, justicies tant per causes civils com criminals, bans, trovalles y demés rendes ó fruyts sian de la classe que 's vulla, justes ó injustes, que'ns provingan ó que's cobren de dita vila: de manera que ni vosaltres ni vostre batlle no pogau fer res allí sens nosaltres y lo batlle nostre; ni nosaltres y nostre batlle pugam fer res sens vosaltres y lo batlle vostre. Nos reservám, emperò, l' esglesia ab tots los delmes y les primicies y les cases que nosaltres elegirém ab los hòmens que habitarán en élles, en tot lo qual vosaltres res hi tindreu: y per consemblant tingau un lloch en dita vila ahont pogau construirvos un palau per vosaltres, en lo qual res hi tingám nosaltres. Fora, emperó, de la dita vila tal com es avuy ó per temps será, res hi rebau, ni en les persones, ni en les propietats, horts, molins, camps y altres coses que están fòra la vila y son de propietat del monestir: ni en les qüestions que'ls hòmens de dita vila tingau contra 'ls hòmens qui tenen per nosaltres alguna propietat fora de la vila puga entendre vostre batlle, sinó sols nosaltres ó lo batlle nostre. Y aquesta donaciò fem á vos, senyor Rey, per çò que defenseu ab vostre poder lo que tenim en dita vila y fòra d' élla; ab tal que siám aparellats á donar satisfacció á quisvulla que tinga que dir contra nosaltres ó nostre monestir. Y nos Jaume per la gracia de Deu rey d' Aragó y del regne de Mallorques, Comte de Barcelona, d'Urgell y senyor de Montpeller, rebèm aquesta donació, y aprovám y concedím totes y quiscuna de les coses sobre dites; prometent á vos y al convent de Sant

Cugat y á vostres successor perpetuament que ab nostre poder defensarèm dita vila contra totes persones, y que no farèm violencies contra vostres bens de dins y de fòra dita vila. Fet á XIII de les kalendes de Febrer, any del Senyor M·CC·XXXIII.†Pere per la gracia de Deu abat de Sant Cugat. Sig†ne de Jaume per la gracia de Deu rey d'Aragó..... (seguexen altres firmes).» (*Cart. de Sant Cugat, n.* 619, *fol.* 198, *v.*)

Privilegi de no pagar lleuda. *1234.* — Trovantse D. Jaume I en lo monestir de Sant Cugat, l'Abat y 'ls monjos li exposaren que aquell monestir no havía acostumat may pagar lleuda per la compra de les besties de la casa quisvulle fos lo venedor, y suplicaren los ne fés privilegi. Ho feu lo Rey estant en Hosca, á VIII dels idus d'Abril de 1234. (*Cart. de Sant Cugat, n.* 1204, *fol.* 413.)

(V) **Privilegi de no alienar la vila.**—*Any 1235.*

«Sia manifest á tothom que nos Jaume per la gracia de Deu rey d'Aragó y del regne de Mallorques, Comte de Barcelona y d'Urgell y senyor de Montpeller, ab la present carta, per nos y nostres successors, doním á Deu y concedím y prometèm á vos frare Pere Abat y á tot lo convent del monestir de Sant Cugat, per nos y per nostres successors presents y esdevenidors, que no cambiarèm may ni donarèm, ni concedirèm ó permutarèm, ni en altra manera alguna alienarèm ni á nobles ni á sants (santuaris, monestirs, esglesies, etz.), ni á cap persona vivent aquell dret que tením y 'ns doná lo monestir de Sant Cugat en la vila de Agualada; ans aquell dret conservarèm sempre nosaltres y nostres successors, y d'aquell domini no 'ns desexirèm may per causa alguna. Y açò prometèm atendre y cumplir per la fé de Deu y per nostra llealtat. Dat en Barcelona, á XVI de les kalendes de Febrer, any del Senyor M·CC·XXX·V. Sig†ne de Jaume per la gracia de Deu rey d'Aragó y del regne de Mallorques..... Testimonis.....» (*Cart. de Sant Cugat, n.* 1205, *fol.* 413.)

Veurèm quant malament cumplexen aquesta solemne promesa de no alienar la vila los successors del gran rey D. Jaume I. Bò será que lo lector se familiarise ab aquesta frase *alienar la vila*, com també en sa equivalent de *no separar la vila de la corona* (reyal), que haurèm de trovar moltes vegades.

D'aquí avant la vila tindrá dos senyors, lo Rey y 'l monestir de Sant Cugat del Vallés; y cada senyor, com de costúm, tindrá en la vila son batlle, que será lo representant del corresponent senyor.

Les principals atribucions dels batlles eran: 1.er cobrar los drets senyorials; 2.a administrar justicia; 3.er presidir la host, sometent ó gent d'armes de la vila.

Lo monestir de Sant Cugat havía dividit sos molts senyoríus y propietats escampades per Catalunya en varies pabordíes. La vila y terme d' Igualada pertanyía á la pabordía anomenada *del Panadès*.

Donchs lo Pabordre del Panadés era per Igualada lo representant del monestir de Sant Cugat. Ell posava en la vila lo batlle pêl monestir; éll cobrava tot lo que 'l monestir devía cobrar en aquella vila y en son terme: la vila en tot y per tot lo pertanyent al monestir de Sant Cugat s' entenía sempre ab lo Pabordre del Panadès, que era un dels mès distingits monjos d' aquell gran monestir.

La vila emperò acudía moltes vegades directament al Abat, per valdres de sa gran influencia en benefici de la metexa vila, especialment quan volía lograr alguna cosa dels Reys.

Al tractar mès avant de la organisació municipal d' Igualada parlarèm llargament d' aquestes coses, que he cregut necessari exposar en brevíssim compendi pera major inteligencia dels fets que anám á historiar.

Lo monestir de Sant Cugat no doná al rey D. Jaume I mès que la meytat de la vila: lo terme se 'l reservá per éll.

Però ben prompte los reys d' Aragó examplaren lo lloch que allí tenían, arribant á tenirne molt mès que'l monestir.

Per una rahó molt poderosa: *quia nominor leo*.

CAPITOL V

Regnats d' Alfons III y Jaume II (1285-1327).—Mesures.—Mercat.—Host.—Saig y pregoner ó nunci.—Alienació de la vila.—Pes de la Justicia.—Montbuy y Espelt.

Saltèm tot lo regnat de Pere III *lo Gran*, perquè no tinch noticies d' Igualada referents á aquesta època.

Mesures. *Any 1291.*—Lo rey Alfons III concedeix á Igualada los drets de mesures, que li demaná la vila per reparar los murs y valls (muralles y fossos) y per comprar armes. Condicions: que no facen pagar als que utilisarán les mesures sinó lo que voluntariament donarán, *com en temps passats s' es acostumat:* que pagarán al Rey un cens anyal de dos morabatins d' or. Fet en Barcelona lo 1.er de Juny de 1291. (*Llibre de Privilegis, n.* 1.)

1293.—Lo rey Jaume II modificá la concessió anterior en benefici seu, no obstant que la concessió d' Alfons III era perpetua, ó sia feta en nom seu y tots sos successors als actuals vehins d' Agualada y á tots llurs successors. Condicions: que les ganancies s' invertirán en la reparació de murs y valls, y en la compra d' armes per la defensa de la vila: que 'ls mesurants donarán lo que voldrán, com de costum: la vila pagará al Rey lo cens anyal de tres morabatins d' or: lo Rey se reservá los mercats, ó sia la millor part. Fet en Barcelona á 23 d' Octubre. (*Ll. de Priv., n.* 3.)

Mercat. *1293.*—Jaume II concedeix privilegi per tenir mercat tots los dimecres.

Per sa importancia aquest privilegi mereix esser copiat per enter. Traduhesch del llatí:

«Sapia tothom que Nos Jaume per la gracia de Deu rey d'Aragó, de Sicilia, de Mallorca y de Valencia, y Comte de Barcelona. Desitjant entendre y provehir en lo millorament de la vila d'Agualada, volèm, establím y també de nou ordenám que tots los dimecres de cada setmana se celebre mercat en la dita vila perpetuament. De manera que tots los qui vindrán al dit mercat ab totes les coses que portarán, vendrán ó comprarán en éll, sien salvos y segurs tant en venir, com en estar y tornar. Exceptuant los traydors, bausadors, homicides, lladres, fabricadors de moneda falsa y trencadors de camins. Manant als nostres procuradors, veguers, batlles y á tots los demés oficials y súbdits nostres presents y esdevenidors que tot lo dit tinguen y guarden y façen guardar per tothom ferma é inviolablement, ni contrafaçen ni permeten que algú contrafaça per cap motiu. Quisvulla, emperò, contravinga á aquesta nostra ordinació ó aquest nostre estatut, sapia que encorrerá en la nostra ira é indignació y en la pena de cinch cents morabatins d'or (quingentorum aureorum) y en la restitució del dany donat. Dat en Barcelona á quatre dels idus de Novembre, any del Senyor M·CC·XC·III.—Sig†ne den Jaume per la gracia de Deu rey d'Aragó..... Testimonis.....» (*Ll. de Priv.*, *n.* 2.)

«Sapia tothom que Nos Jaume per la gracia de Deu rey d'Aragó, de Sicilia, de Mallorca y de Valencia, y Comte de Barcelona. Volèm y concedím á vosaltres prohoms de la universitat d'Agualada, que per causa de la constitució y concessió suara feta per Nos de celebrar mercat en la dita vila d'Agualada, no sia fet perjudici als bons usos y costums vostres: ans bé volèm que perseverèu en los metexos bons usos y costums. Manant als nostres procuradors..... Dat en Barcelona á 5 dels idus de Maig, any del Senyor M·CC·XC·IV.» (*Ll. de Priv.*, *n.* 4.)

Host. *1294.*—Don Jaume II mana al veguer de Vilafranca que al convocar l'exèrcit de la veguería, no cride al d'Igualada sinó en cas de necessitat. La rahó que alega lo Rey es que la vila per sa situació ha d'ésser guardada ab major cautela. Fet en Barcelona, 3 dels idus de Maig de 1294. (*Ll. de Priv.*, *n.* 5.)

Saig y pregoner ó nunci. *1294.*—Jaume II confirma en aquests cárrechs á Pere Vallés, quins predecessors exercían ja aquests oficis per concessió del batlle reyal y del Pabordre del Panadés. Aquests cárrechs serán hereditaris.

Pagará al Rey dues lliures de cera cada any. Dat en Barcelona á 3 de les nones de Maig. (*Ll. de Priv., n.* 38.)

En lo mes de Janer d' aquest any 1294. Pere Vallés tingué qüestions ab los síndichs ó jurats de la vila; les quals se concordaren per sentencia arbitral, que en altre lloch s' explicará. (*Vide Institucions municipals, en la secció 2.ª*)

Alienació de la vila. *1299*.—Havèm vist com lo rey Jaume I prometé ab jurament, *per la fè de Deu*, que ni éll ni sos successors alienarían la vila. Ara veurèm quant malament cumplexen aquesta promesa los successors del rey Jaume I.

«..... Havent los venerables frare Pere, abat que fou del monestir de Sant Cugat y son convent donat al ilustre Senyor D. Jaume (I) de bona memoria rey d' Aragó, la meytat del domini de la vila d' Agualada, ab la meytat de tots los fruyts, rèdits y emoluments..... y havent promès dit rey Don Jaume al abat y convent ja dits, que ni éll ni sos successors no cambiarían, ni donarían, ni concederían, ni permutarían, ni en cap manera alienarían ni á nobles, ni á sants, ni á cap altra persona aquell dret que lo dit rey Don Jaume..... tenia en la vila d' Agualada..... Y havent Nos Jaume (II) per la gracia de Deu rey d' Aragó..... donat y concedit al noble Ramon Folch vescomte de Cardona, tan sols per durant la vida del dit noble, tot lo que tením en la dita vila d' Agualada: Per tant Nos Jaume per la gracia de Deu rey predit, de certa ciencia, per Nos y per tots nostres successors, pactám y prometèm á vosaltres venerable frare Ponç, ara abat de dit monestir de Sant Cugat y al meteix convent y als hòmens de la dita vila d' Agualada presents y esdevenidors, que ni Nos ni nostres successors, acabada la dita alienació ara feta al dit Ramon Folch, may més vendrèm, donarèm, pèrmutarèm, empenyorarèm, obligarèm, ni en cap altra manera alienarèm ni concedirèm ni en tot, ni en part, ni en cap manera, ni á cap persona, ni lloch, ni temporal ni perpetuament, ni á violari, tot lo que tením en dita vila d' Agualada..... Prometèm també..... que finida la donació temporal predita feta al noble Ramon Folch dit, Nos y nostres successors guardarèm y observarèm y farèm guardar y observar inviolablement los pactes y condicions convinguts entre dit Senyor Rey avi nostre y dit frare Pere qui fou abat del dit monestir, tal com están continguts en les escriptures sobre açò fetes..... Dat en Barcelona á 3 dels idus de Janer, any del Senyor M·CC·XC. nou..... Sig†ne den Jaume per la gracia de Deu rey d' Aragó.....» (*Ll. de Priv., n.* 64.)

¡Mals temps! Los Reys vexavan prou á sos vassalls; com ho demostra aquest document y molts altres que veurèm més avant. No obstant los pobles preferían ésser vassalls dels Reys á ésserho dels nobles, y feyan grandíssims esfor-

ços y sacrificis pecuniaris, com veurèm, per no caure sots la *virga ferrea* d'aquests.

Ells sabían per què.

Perque 'l jou del Reys era encara menys dur y pesat.

1320.—A 19 de Novembre de 1320 lo meteix rey D. Jaume II ratificá la promesa feta de no alienar may mès ni éll ni sos successors la vila, y confirmá la promesa ab jurament.

Lo meteix día lo Rey perdoná als habitants d'Igualada totes les penes que haguessen merescut per qualsevols excessos comesos durant tot lo temps en que estigueren sots lo domini del vescomte de Cardona, Ramon Folch, que llavors era ja difunt. Exceptúa los excessos que meresquessen pena corporal, de manera que 'l perdó comprenía sols les penes pecuniaries. (*Ll. de Priv.*, *núms.* 44 *y* 45.)

Pès de la Justicia. *1320.*—Era propietat dels dos senyors, lo Rey y 'l monestir de Sant Cugat. Abdós senyors lo arrendan ó millor acensan perpetuament á Antoni Vidal y á sos successors, qui pagarán als dits senyors lo cens de quatre sous cada any.

Consigna la escriptura d'acensament que no es obligatori per ningú váldres d'aquest pès. Conté la tarifa de lo que s'ha de pagar per cada pesada, segons la quantía y la especie de mercadería. Segurament que per rahó de contenir la tarifa oficial y obligatoria, la vila volgué tenir copiat aquest document en lo llibre de Privilegis (*n.* 10).

Fan aquest acensament Ferrer de Lillet, batlle general de Catalunya en nom del Rey, y fra Galceran abat de Sant Cugat en nom del monestir. Firman la escriptura, ademés d'aquests dos, molts altres monjos de Sant Cugat entre élls lo Pabordre del Panadès fra Pere de Vilallonga. Fet á 22 de Maig de 1320.

Montbuy y Espelt. *1321.*—L'Infant don Alfons primogènit del Rey d'Aragó y procurador general seu, promet als prohoms y universitat de Montbuy y l'Espelt ***novament agregats á la reyal Corona***, no separarlos mès d'aquesta per cap venda ni altra manena d'alienació ni temporal ni per-

petua. Lo privilegi es fet á Girona á 19 de Juliol de 1321. (*Ll. de Priv., n.* 7.)

Igualada feu posar aquest privilegi en lo llibre dels seus per lo gran interès que tenía en estar voltada de poblacions reyals, axis com li era gran perjudici estarne de poblacions senyorials, ab les quals sovint tenía onerosos conflictes, com veurèm mès avant.

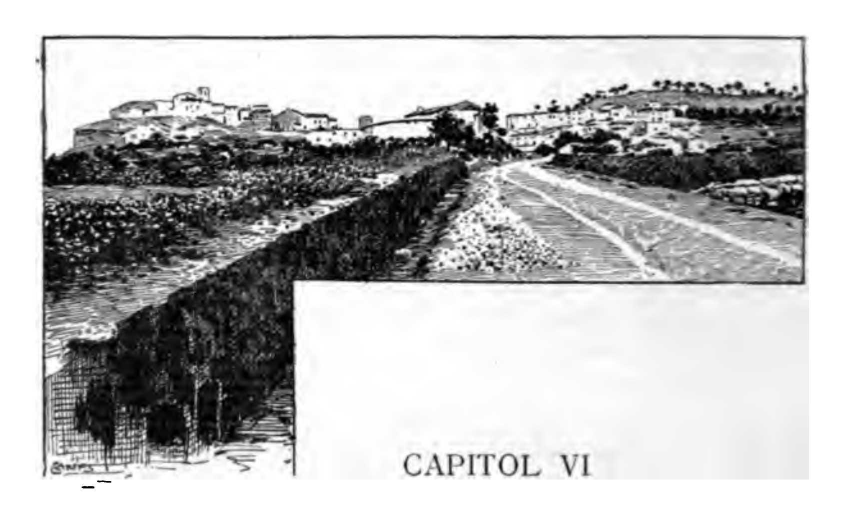
Per aquesta rahó veurèm com feu grans esforços y sacrificis perquè Ódena fos també població reyal ó subjecta directament al domini del Rey.

Lo petit terme d'Igualada *que no tenía gayre mès extensió que la que alcança un tret de ballesta*, com diu un altre privilegi, estava tancat com dintre d'un cercle de ferro, pêls térmens d'Ódena, Claramunt y Montbuy, tots tres dominats per la poderosa casa dels vescomtes, comtes ó duchs de Cardona, que tots tres títols tinguè successivament, la mès poderosa de Catalunya, la que diverses vegades plantá cara als Reys d' Aragó ab los plets y ab les armes.

Les lluytes entre la casa dels Cardones y la vila d'Igualada omplirán moltes planes de la present historia, y moltes mès n'omplirían si volguessem historiarles totes.

Se comprèn. Essent tan petit lo terme d'Igualada, sos habitants per necessitat havían de cultivar terres dels senyorius vehins, que eran dels Cardones. Per altra part no podía exir lo sometent de la vila sens entrar en la jurisdicció dels Cardones. Y al menor descuyt en la observancia de les complicades lleys del sometent, ja tenían plet segur, ab los consegüents dispendis y molesties. Finalment, cada vassall que passava á domiciliarse á Igualada, significava la perdua d'un contribuyent y un nou motiu d'odi á la vila.

Regnat d'Alfons IV y començament del de Pere IV (1327-1347).—Fira de San Llorenç.—Fira de Sant Joan Degollat.—Batlles.—Donatiu.—Òdena.

Fira de Sant Llorenç. *1330.*

«Sapia tothom que Nos Alfons per la gracia de Deu rey d'Aragó... mirant com cal per lo millorament del nostre lloch d'Agualada, á fí de que dit lloch cresque, á instancia de vosaltres prohòmens y universitat del dit lloch, concedím á vosaltres Jurats, prohòmens y universitat d'Agualada que en dit lloch se façen y celebren d'aqui avant perpetuament fires, que començarán lo día de Sant Llorenç del mes d'Agost y durarán los sis dies següents. Volent y concedint que tots y cada un de qualsevol lley ó condició que vingue á dites fires, ab les coses y mercaderíes que porte ab sí, sien salvos y segurs, tant al venir, com al estar y tornarsen, y estiguen posats sots nostra especial protecció y guiatge; per manera que no puguen ésser presos, detinguts, penyorats, marcats ni impedits en cap altra manera per culpa, crim ó deutes aliens, com no sien principals deutors ú obligats per fermançes, y encare ni en aquests casos, si no han estats citats al tribunal. Exceptuám y excloèm als traydors, moneders falsos, violadors de camins, sodomites, lladres y criminals de lesa magestat, y qualsevols altres malfactors. Y per major gracia concedím á tots y á cada un dels qui vindrán á les dites fires exempció de tota lleuda ó tot altre dret tant per élls, com per les mercaderíes que hi portarán ó se n'emportarán..... Lleyda 8 dels idus de Juny, any del Senyor M·CCC·XXX. Sig✝ne d'Alfons per la gracia de Deu rey d'Aragó... Testimonis...» (*Ll. de Priv., n.* 55.)

Fira de Sant Joan Degollat. *1333.*—Lo rey Alfons, á instancia del prohoms d'Apiera á qui perjudicava la fira concedida á Igualada per Sant Llorenç, traslladá aquesta

á la festa de la Degollació de Sant Joan, 29 de Agost. Aquí va l' extracte del privilegi d' aquesta translació:

«...Nos Alfons per la gracia de Deu rey d' Aragó... Mirant per la utilitat y millorament de la vila d'Agualada, reduhida á petit terme y á poques possessions entre 'ls térmens dels castells vehins, concedirem á vosaltres Jurats, prohòmens y universitat de la dita vila que en élla se celebrassen fires en la de Sant Llorenç del mes d' Agost, que durassen sis díes, com en altra carta nostra dada en Lleyda á 8 dels idus (de Juny), any del Senyor M·CCC·XXX, més llargament está contingut. La qual concessió hem cregut dever revocar á instancia de la universitat dels hòmens d' Apiera, qui afirmavan que dita concessió fou feta en perjudici llur. Per tant, per la millora del dit lloch y perqué aquest prenga lo degut increment, ab lo tenor de la present carta nostra perpetuament valedora, concedím y ordenám, per nos y per los nostres perpetuament, que en la dita vila d' Agualada se façen y celebren fires ó fira, que començarán lo quint día desprès de la festa de Sant Bartomeu del mes d' Agost primer vinent y després cada any en lo meteix día, per cinch díes següents duradores: volent y concedint que tots y cada un de qualsevol lley, estat ó condició que vindrán á les dites fires, tant élls com llurs mercaderíes sien posats sots nostra salvaguarda, protecció y guiatge, tant al anar, com al estar y al tornar; exceptuant tan solament als malfactors y bandits..... No obstant que dits cinch díes de fira foren destinats ja al lloch de Copons, per tant com als hòmens del dit lloch de Copons resten prou díes per celebrar llurs fires..... Dada en Montblanch, 4 de les nones de Maig, any del Senyor M·CCC·XXX·III.—Sig✝ne d' Alfons per la gracia de Deu rey d' Aragó.....» (*Ll. de Priv., n.* 6.)

Batlles. *1331.*—Alfons IV mana en lo següent privilegi que 'ls batlles reyals sien renovats cada trienni; que abans d' exercir l'ofici de batlles prometen tenir *taula*, ó sia sala ó tribunal públich per administrar justicia dintre de la vila; que 'ls inquisidors triennals que 'l Rey nombrava en Vilafranca, cap de la veguería, per inquirir sobre tots los batlles y demès oficials reyals, per veure si havían cumplert llur obligació, inquiresquen també cada tres anys sobre lo batlle reyal d' Igualada, per exigir la responsabilitat, si hi hagués lloch.

Tot açó ho concedeix lo Rey á condició de que 'l monestir de Sant Cugat façe iguals concessions respecte del batlle que tenía en aquella vila.

«Nos Alfons per la gracia de Deu rey d' Aragó... Havent entès per denuncia de vosaltres Jurats y universitat dels hòmens de la nostra vila d' Agualada, que sovint en dita vila y son terme se cometen injuries, violen-

cies y gravámens per part del oficials del dit lloch contra les persones de dita vila, per causa de que dits oficials no tenen ni han acostumat tenir taula; de lo qual se segueix la despoblació y destrucció de dita vila: per tant, mirant per la millora de la metexa, á instancia vostra, volèm, estatuím y ordenám que 'l batlle nostre de la dita vila sia mudat y posat de tres en tres anys, y que dit batlle, encare que son predecessor no hagués tingut taula, abans d' usar del ofici dit, assegure que tindrá taula y lo demés á que están obligats los altres oficials nostres de Catalunya, segons les Constitucions de les corts generals del principat. També volém que 'ls inquisidors que cada tres anys elegirém per la veguería de Vilafranca, inquiresquen contra dit batlle ó batlles, y procedesquen conforme á dites Constitucions. Açó concedím á vosaltres Jurats y universitat sots la següent condició: que l' Abat y monestir de Sant Cugat del Vallés ordenen y estatuesquen que son batlle sia també mudat cada trienni; y que també preste seguretat de tenir taula segons la forma dita; y ab tal que per los metexos inquisidors, ab llicencia y voluntat dels dits Abat y monestir, sia inquirit contra élls cada trienni: Altrement volèm que aquesta nostra concessió sia nul-la y de ningun valor.... Dada en Tortosa á 7 de les kal. de Setembre any del Senyor M·CCC·XXX·L...» (*Ll. de Priv.*, *n.* 56.)

Al tractar de la organisació municipal veurèm com aquest privilegi fou posat en práctica. Varies vegades los batlles foren acusats de mala administració als inquisidors triennals de quí parla lo privilegi.

Aquesta institució dels inquisidors triennals, com la dels jutges dels greuges reyals, era una bona garantia contra les tiraníes y vexacions dels Reys y de llurs oficials. Però llavors, com ara, les lleys eran millors que les costums.

Donatiu. *1333.*—Declara lo rey Alfons IV que 'l subsidi á éll concedit per la universitat d' Igualada per armar galeres per la guerra contra los moros de Granada y contra Gènova, no sia en perjudici dels privilegis y llivertats de la vila. Diu que aquest subsidi fou concedit també per les altres ciutats y viles de Catalunya per los metexos fins. Igualada solicitaría aquesta declaració reyal á fi de que aquest fet no passás á lley, ó no s' invocás aquesta concessió com á prova d' obligació que hi tingués la vila. La data es de Montblanch, 23 Agost de 1333. (*Ll. de Priv.*, *n.* 53.)

Ódena. *1336.*—Lo rey Pere IV promet ab jurament als prohòmens d' Igualada no alienar may en cap manera lo *fortissim* castell d' Odena ni 'ls drets que tenia en éll y en

son terme; castell conquerit á força d'armes, *manu militari*, per son pare lo rey Alfons IV, per vía d'execució de justicia; perqué lo noble Vescomte de Cardona, ó sa mare y tudriu, negaren á aquest rey los drets senyorials que tenía en aquell castell.

Crech necessari donar un extracte d'aquest document per la importancia que té per la historia d'Igualada. Moltes vegades haurèm de ferne memoria.

«.....Nos Pere per la gracia de Deu rey d'Aragó..... Considerant com lo serenissim don Alfons de clara memoria rey d'Aragó, pare nostre, animat del desitg de recobrar los drets que temerariament li eran negats, entre élls lo domini directe y la potestat del castell d'Ódena y altres drets que injustament li negava lo Vescomte de Cardona, ó sa mare y tudriu; precedint solemne y madur consell y justa determinació, per causa de la pertinacia y menyspreu d'aquells (lo Vescomte y sa mare), feu sitiar fortament lo dit castell, logrant reduhirlo y rendirlo á son domini per la força de les armes, á titol d'execució de justicia..... Considerant també que aquest castell, per ésser fortíssim y situat prop de camins públichs, presta gran seguretat als vianants y tranquilitat als habitants de son vehinat. Considerant ademés esser cosa digna y convenient que aquest castell, quina conquesta tants treballs y tants gastos ha causat, reste sempre més unit é incorporat á nostra reyal corona: Per tant..... per Nos y per nostres successors y hereus, concedím, estatuím, decretám y prometèm perpetuament á vosaltres prohòmens y universitat de la vila nostra d'Agualada, qui fins aquí haveu sufert grans é innombrables dispendis per causa d'ésser vehins d'aquest castell y dels altres també propis del dit noble, los quals vos voltan per totes parts..... que may donarèm, concedirèm, vendrèm, enfeudarèm, empenyarèm, permutarèm, ni per cap dret, manera, causa ni titol, ó necessitat dividirèm, abdicarèm, segregarèm ó separarèm de la corona dels nostres regnes d'Aragó, Valencia y Comtat de Barcelona lo domini directe de dit castell d'Ódena y la potestat del meteix, ni lo dit castell y drets feudals ni cap especie de domini útil que'ns pertanyga sobre dit castell y son terme y ses pertinencies, tant lo que allí tením de temps antich, com lo que hi tením de poch temps ençá per causa de les alienacions fetes sens consentiment y firma reyals dels drets feudals y domini útil del dit castell ó de una part d'aquells drets, ó per altres llegítimes causes, ó per causa de la rebelió dita y son corresponent procés..... Ans bé en virtut del jurament que desseguida prestarèm, per nos y per nostres hereus y successors, prometèm en bona fè á vosaltres prohòmens y universitat dits y als singulars d'aquesta tant presents com esdevenidors..... que totes y cada una de les coses dites observarèm inviolablement y aquelles tindrèm perpetua, continua é immediatament unides, afixes, incorporades perpetuament á nostra reyal Corona; de manera que solament Nos y nostres successors que per temps serán Reys d'Aragó y Comtes de Barcelona, y no altres, tingám y possehím perpetua é immediatament totes y caca una de les dites coses ab tota sa integritat y ple dret y domini..... Y

perquè totes y cada una de les dites coses sian sempre fermes y estables, juràm per Deu y sos quatre sants Evangelis corporalment tocats ab nostres mans fermament tenir, guardar, atendre y cumplir totes les dites coses.... Fet en la Aljafería de la ciutat de Saragoça á 7 de les kalendes d'Abril, any del Senyor M·CCC·XXX·VI.—Sig†ne de Pere per la gracia de Deu rey d'Aragó sobredit qui açò firmàm, concedím y juràm. Testimonis....» (*Ll. de Priv., n. 28, y repetit en los núms. 65 y 127.*)

¿Durará gayre aquesta promesa reyal refermada ab jurament de no separar en cap manera lo castell d'Ódena de la reyal Corona?

No gayre mès d'un any.

A 9 de Maig de 1337 los Jurats d'Igualada acompanyats de notari y testimonis se presentaren á Guillém de Castellolí, qui tenia lo castell d'Ódena en nom del rey D. Pere IV, y devant del portal exterior d'aquest castell entregaren al dit Guillém una cédula de paper que deya en llatí:

«Nosaltres Pere Vives, Ramon Cornet y Ramon Pedriça síndichs, actors y procuradors de la universitat dels hòmens de la vila d'Agualada havèm ohit dir: que'l noble Ramon de Cardona senyor de Torá, callant la veritat, ha alcançat del illustríssim don Pere per la gracia de Deu rey d'Aragó, etc., una carta que, entre altres coses, diu: que dit senyor rey confía ó comana al dit noble lo castell d'Ódena, ab sos térmens, drets y pertinencies, pera que'l tinga, regesca y governe en nom seu; y també que puga en dit castell fer, exigir y haver los serveys gratuits y forçosos y les questes del hòmens del dit castell; y que totes aquestes coses, per carta del illustríssim senyor rey han estat comunicades á vos, venerable Guillém de Castellolí qui ara teníu en comanda dit castell pèl senyor rey. Mes com dit noble haja lograt aquella carta, salvo son honor, callant la veritat y allegant causa tal que sens aquesta no hauría obtingut aquella concessió, perquè aquèsta redunda en dany y detriment del honor reyal y en no poch perjudici del privilegi otorgat pèl dit senyor rey ab jurament á la universitat dels hòmens d'Igualada sobre l'estat, regiment y governació del dit castell. Per tant.... nosaltres Pere Vives, Ramon Cornet y Ramon Pedriça dits actors, síndichs y procuradors, ab quanta instancia podèm, requerím á vos Guillém de Castellolí que no entregueu ni deslliureu, ni façau entregar ni deslliurar dit castell al dit noble ni á altre en nom seu, fins á tant que dit illustríssim senyor rey sia plenament certificat del privilegi y demés coses dites.....»

Respongué Guillém de Castellolí:

«que éll té y rebé en comanda del dit rey lo dit castell per guardarlo pèl meteix rey per tant temps com á aquest plagués; y que ara ha rebut una carta del meteix rey manantli que entregue y deslliber al dit noble Ramon de

Cardona lo dit castell en nom del dit senyor rey ab tots los drets que dit noble acostumá rebre abans del siti y rendició del dit castell. Per tant, no obstant les requestes dels síndichs, está aparellat á obehir als manaments del senyor rey, més que més per quant está obligat á ferho en virtut del jurament y homenatge, y dita carta es executoria y no necessita conexement (de dret) algun.....» (*Ll. de Priv., n.* 71.)

Degué passar avant la entrega del castell d'Ódena á Ramon de Cardona, si bé que aquest lo possehí per poch temps. Perqué á 1.er de Març de 1338 lo rey Pere IV entregá aquest castell á Pere Grisó vehí d'Igualada per guardarlo, ab paga de 600 sous anyals que li foren assignats sobre les rendes del castell y terme d'Ódena, devent Grisó prestar jurament y homenatge de fidelitat al Rey en poder del subveguer d'Igualada. (*Ll. de Priv., n.* 57.)

A 7 Agost de 1339 lo rey Pere IV mana als habitants d'Ódena que vagen á prestar homenatge de fidelitat al dit rey en poder del sotsveguer d'Igualada. (*Ll. de Priv., n.* 97.)

A 25 de Novembre de 1340 lo meteix rey entrega y encomana lo castell d'Ódena á Ramon Ferrer d'Aldorrells habitant de la parroquia de Sant Pere d'Ódena, consignantli la renda anyal de 1000 sous sobre les rendes del meteix castell, dels quals havía d'entregarne 500 anyals á un altre Ramon Ferrer que havía estat batlle de Figueres y á qui lo Rey havía consignat un violari d'aquella quantitat. (*Ll. de Priv., n.* 57.)

No's conformá Ramon de Cardona ab la pèrdua d'Ódena. Acudí als tribunals contra'l Rey y començá un llarguíssim plet, quíns gastos quantiosos anava pagant Igualada per encárrech del Rey y ab promesa de reintegració (*a*).

Durant lo plet la custodia del castell d'Ódena fou confiada á la universitat d'Igualada, que al primer de Juliol

(*a*) Pere IV ab escriptura feta en Barcelona á 27 d'Octubre diu:
«..... prometèm á vosaltres Jurats y universitat de la vila d'Agualada pagar les messions y gastos que farèu en la causa que's debat entre Nos y vosaltres per una part, y lo noble Ramon de Cardona per altra, per rahó del castell d'Odena y drets del meteix; çò es, en salaris d'advocats, jutges, procuradors, escrivents; com també en negociar la dita causa.....» Y consigná en lo meteix document á la vila per pagar aquests gastos, los rèdits que cobrava lo Rey de Igualada, y si aquests no basten, los procedents de la batllía general de Catalunya. (*L. Univ. de* 1340.)

de 1347 doná ordre fossen enviades al castell d Ódena per sa defensa les armes següents:

Deu pavesos, deu capells de ferre, deu cuyraces, deu gorgueres, deu ballestes, mil tretes (tirs de ballesta) y deu crochs.

Lo meteix any 1347 la vila d'Igualada, ab aprovació dels dos batlles, nombrá una comissió de tretze persones y ademés los síndichs, que eran quatre, los quals havían de cuydar de posar guardes al castell, y portarhi farina, blat, vi y altres provisions, donant als guardes lo competent salari.

La vila confiá lo castell d'Ódena á Ramon d'Ocelló habitant en la plaça d'Igualada, qui á 12 de Setembre de 1347 firma la següent ápoca:

«Ramon d'Ocelló, de la plaça Vella de la vila d'Agualada, confesso..... á vos Pere d'Oronies síndich d'aquest any..... que m'haveu pagat 78 sous barcelonesos per rahó de la guarda del castell d'Ódena que jo he feta per la dita universitat (d'Igualada).....»

Ocelló tenía per company en la guarda del castell d'Ódena á Berenguer Pedriça.

«Diumenge 12 d'Octubre (de 1347)..... Ramon d'Ocelló de la plaça Vella d'Agualada y Berenguer Pedriça de dita vila, constituits personalment en la esglesia de Sant Bartomeu de dita vila, tornaren á la universitat de dita vila lo castell d'Ódena ab la fortalesa del meteix: lo qual castell los havía estat encomanat per los síndichs de dita vila, desprès d'haver aquells prestat jurament y homenatge. De tot açò demanaren fos feta pública escriptura..... Testimonis.....»

Lo meteix any Berenguer Carrió cobrá dels síndichs 151 sous, 6 diners *per los cent* y *un dies que estigui* (diu éll) *en lo castell d' Ódena per guardarlo.*

Entre tant lo Rey devía tractar d'entregar novament lo castell d'Ódena á Ramon de Cardona, segons indica lo següent acte:

1347.—«Diumenge, 17 de Juny, del any dit (1347), la universitat dels prohoms d'Agualada congregada ab veu de crida en la esglesia major de dita vila, volgué y ordená que 'ls síndichs del present any façen guardar lo castell d'Ódena á costes y gastos de la dita universitat. Item, que puguen enviar á Cervera, Manresa y Vilafranca alguns prohoms de dita universitat pera denunciar als prohoms dels dits llochs que'l senyor Rey intenta tornar lo castell d'Ódena al Vescomte de Cardona.»

Aquest document nos revela un interessant fet social. Que les poblacions reyals, com Igualada, Cervera, Manresa y Vilafranca, tiravan á minvar lo poder dels senyors y á aumentar lo poder reyal. Éssent axí que'ls Reys no usavan pas molt santament del llur poder, com demostra lo que havèm vist y veurèm respecte d'Ódena y d'Igualada. (*L. Univ.*)

CAPITOL VII

Continua 'l regnat de Pere IV (1340-1347).—**Prohibició d'entrar vi y verema.—Subsidi per l'armada de 60 galeres.—Corts en Montblanch.—Allotjaments reyals.—Molins de l'Abadía.—Subsidi per la guerra de Cerdenya.**

Vi y verema. *Any 1340.*—Lo rey Pere IV concedeix á Igualada lo privilegi en virtut del qual se prohibeix la introducció en la vila de vi y verema que no sien procedents de la cullita del terme d'Igualada, del d'Ódena ó de la cullita que'ls habitants d'Igualada fessen en altres térmens. No obstant en cas de necessitat, á judici del batlle reyal y dels prohoms, se podrá permetre la introducció de vi y verema d'altres procedencies. (Dat á Barcelona á 21 d'Agost de 1340.)

Açò es un privilegi proteccionista. Se volía evitar la competencia dels forasters.

Lo monestir de Sant Cugat otorgá un privilegi enterament igual á 29 de Janer de 1345, firmat per l'abat fra Bernat, per molts altres monjos y pèl pabordre del Panadès fra Romeu de Rubí. (*Ll. de Priv. núms.* 8 *y* 9.)

Se busquen pèls als ous. Any 1346.—Té tota la traça d'una explotació indigna la següent absolució, ó lo que sia, que costá 1200 sous á la vila.

«Nos Ferrer de Villafranca cavaller Governador de Barcelona per lo ínclit Infant don Jaume Comte d' Urgell, Vescomte d'Ager, germá del excelentíssim Príncep Senyor don Pere per la gracia de Deu rey d'Aragó..... absolèm, definím, remetèm y perdonèm á vosaltres..... síndichs..... y consellers de dita vila (d'Igualada)..... tota acció, qüestió, petició y demanda, y tota pena civil y criminal y qualsevol altra, que poguessem fer contra vosaltres..... per haver estat delatats ó inculpats d'haver fet pregonar sots certa pena ó ban en nom de la universitat y juntament ab lo batlle del senyor Rey y lo batlle del monestir de Sant Cugat del Vallès en dita vila, que cap vehí d'aquesta vila s'atrevís á llogar casa ó cases, ni botes ó vaxells per posar vi á cap extranger ó foraster qui volgués entrar vi en dita vila: contra lo estatuit ó privilegi fet y concedit sobre açò per lo senyor Rey: ab lo qual pregó se vos acusava de haver fet una lley, no un ban: per tant, tant si en açò haveu estat culpables, com si no; que ningú per açò puga per part del Rey fervos cap petició ó demanda ó imposarvos cap pena, ans bé siau absolts perpetuament d'açò vosaltres y vostres bens..... Per aquesta absolució, definició y remissió nos haveu dat y pagat mil doscents sous barcelonesos; dels quals Bertran d'Avellá procurador reyal sobredit, per la part corresponent á la cort reyal, n'ha rebut y cobrat siscents sous nets, á la dita cort adjudicats; y los altres siscents sous los ha cobrat y rebut de vosaltres lo venerable frare Romeu de Rubí Pabordre del Panadès per lo dit monestir de Sant Cugat del Vallès. Manant..... Dat en Barcelona á 22 d'Agost (XI kal. Sep.) any del Senyor M·CCC·XL·VI.»

Lo meteix día se feren dues absolucions més otorgades pèl meteix Governador Ferrer de Vilafranca, á favor dels síndichs y consellers, la una per haver imposat certa pena, conforme á les ordinacions de la vila, á varies persones, entre les quals hi havía lo juheu Astruch de Florençach, vehí d'Igualada, per haversels trovat set ó vuyt mesures de quartera y un punyeró falsos, que foren cremades en la plaça pública. Açò feren los dits síndichs y consellers ab intervenció dels dos batlles, mes sens intervenció del assessor y sens haver ohit als culpables.

La altra absolució fou otorgada pèl meteix Governador á favor dels qui tenían les dites mesures falses.

Aquestes dues absolucions diu lo document que foren fetes *gratis*. Tinch per segur que foren pactades juntament ab la primera, y que los 1200 sous foren la paga convinguda de les tres absolucions.

A continuació d'aquestes tres absolucions seguexen en lo Llibre de la Universitat tres absolucions idèntiques á les tres explicades, fetes per fra Romeu de Rubí Pabordre del Panadés, qui cobrá los siscents sous que li corresponían de la primera absolució, fent també *gratis* les altres dues, segons díu lo document; però que seríen pactades totes tres juntes per lo dit preu de la meytat dels 1200 sous.

La data de les tres absolucions otorgades pêl Pabordre es lo día de Sant Bartomeu, 24 d'Agost, trovantse lo Pabordre en Igualada. (*Ll. Univ.*)

Subsidi per la armada de 60 galeres. *Any 1341.* —Dijous 29 de Març Berenguer Reig porter del Rey presentá als síndichs y prohoms d'Igualada una carta reyal, feta en Barcelona á 24 del meteix mes.

Exposava en élla lo rey Pere IV com en les corts generals celebrades pêls catalans en Barcelona s'havía acordat fer un estol de sexanta galeres en l'espay de tres anys, ó sía vint cada any, per prevenirse contra lo rey del Marroch, qui amenaçava invadir la Espanya y especialment *lo regne nostre de Valencia.* Que havent sabut que en alguns llochs de Catalunya no 's cobrava l'impost ordenat per contribuir á la construcció de les galeres promeses, per lo qual tant de paraula com per cartes havía renyat als Concellers de Barcelona, als Pahers de Lleyda y altres; y havent per molts conductes arribat á noticia del Rey que'l rey del Marroch se preparava ab molta solicitut per la guerra de varies maneres, especialment trabant aliança ab lo soldá de Babilonia, ab lo gallifa de Baldach, ab lo rey de Granada y altres princeps agarens, ajustant gran multitut de gent é immensa abundancia de diner, enviant cada día á Espanya armes y vitualles, soldats de peu y de cavall en abundancia per perdre als qui adoran lo venerable senyal de la creu: considerant que si'l Rey no podía prestar poderosa ajuda al rey de Castella, aquest se veuría obligat á firmar treva ab los agarens, posant en més imminent perill los regnes de la Corona d'Aragó, especialment lo de Valencia: díu y mana sots pena de sa indignació que immediatament procehescan á cobrar les imposicions necessaries y per tot lo present mes

de Març les entreguen sens falta als administradors de la armada en Barcelona.

Se procehí á la construcció de la armada, com se mostra en la següent carta que'l porter del rey Pere dez Pujol, acompanyat del notari y Rector de la vila Ramon ça Torre, presentá als síndichs dissapte, 11 de Març de 1341.

«Als molt honrats, savis et discrets los Pahers, Consellers, Jurats et prohomens de ciutats, viles y castells e lochs reyals de Cathalunya, que en larmada de Cathalunya contribuexen, als quals la present letra será presentada: De part dels administradors de la dita armada: Saluts ab tota honor: Fem vos assaber, senyors, que nos avèm armada dins un any, que fo cumplit per tot lo mes de Janer prop passat, XX galees, axí com prefert fo al senyor Rey: hon com en la preferta aya un capitoll que diu quels administradors de la armada cascun any al cap del any et pus un mes més avant pus que hom ho ayen notificat als lochs, deyen retre compte á les universitats, çò es que cascun dels lochs aquets que volran puxen trametre á la ciutat de Barcelona, un hom ó dos per oir lo compte del any passat, et oyt lo compte aquels qui hi seran ayen poder de deffenir als administradors daquel any. E per aquesta rahó notificam vos que nos som apparellats de retre compte lo primer jorn de Abrill primer vinent, et axi per çò que tots sien en Barcelona, á día cert, e que los uns no ayen á sperar los altres aquel día tots ho aquells qui trametram hic volran hic sien: et per çò que negú no pogués allegar ignorancia, notificam vos ho per nostra letra segellada ab lo segell del offici de la administració. Scrit en Barcelona á XXV de Febrer del any M·CCC·XL·I.» (*L. Univ.*)

Corts en Montblanch. *Any 1341.*—«Diumenge, 24 de Juny, any del Senyor M·CCC·XL·I· fou presentada als prohoms de la vila d'Agualadá la següent lletra del senyor Rey:

«Pere per la gracia de Deu rey d'Aragó, de Valencia, de Cerdenya y Córcega, y Comte de Barcelona: als fidels seus los Jurats y prohomens d'Agualada: salut y pau. Vos dihèm y manám expressament que encontinent, vistes les presents, nos trametau tan aviat com pugau los síndichs vostres ab sindicat conforme al model que ahir vos trameterem, á Nos en Montblanch: y no mudeu açò en cap manera ni tardeu en cumplirho. Dada en Montblanch, 24 de Juny (IX kal. Julii) any del Senyor M·CCC·XLI.»

Al peu d'aquesta carta segueix en lo llibre de la Universitat copia del sindicat dalt esmentat. Es per tractar juntament ab los síndichs de les demés universitats, no diu de qué. (*L. Univ.*)

¡Cosa rara! Poch més d'un segle més avant los Concellers ignoravan que la vila tingués vot en corts. Aquesta carta reyal y altres que veurèm més avant demostran que Igualada tenía vot en corts. Quan la vila per privilegi del meteix rey Pere IV donat en 1381 fou incorporada y unida á Barcelona, confiant plenament en los síndichs que aquesta ciutat enviava á les corts, Igualada degué creure poder estalviar los gastos de representació.

Allotjaments reyals. *Any 1344.*—Don Pere IV, á instancia dels síndichs y procuradors de les ciutats, viles y llochs reyals de Catalunya ordena y mana: que quan los familiars ó domèstichs del dit Rey ó de son germá lo Infant don Jaume vagen á alguna població, que sían allotjats en les cases públiques á açò destinades. Si no caben aquí, que'ls batlles ó veguers, acompanyats de dos dels Concellers, Pahers, Consuls ó Jurats los donen allotjament competent: que s'exceptuen les cases á qui se deu especial honor; com també les cases de dones honrades, sían casades, donzelles ó viudes, y especialment si son dones jóvens, si aquestes dones no hi consentan. Se prohibeix als dits familiars allotjarse per si metexos á la violencia. Barcelona 4 d'Abril de 1344. (*Ll. Priv.*, *n.* 103.)

Com se veu, la disposició es general per Catalunya, no especial per Igualada.

Molins de la Abadía. *Any 1345.*—A 17 de Febrer (XIII kal. Marcii) de 1345 la universitat nombrá síndichs y procuradors per obrar en nom d'ella en la causa ó qüestió que mediava entre la universitat dita per una part, y los amos ó senyors dels molins de la Abadía, per altra part.

Al transmetre los dits síndichs llur poder á altres síndichs diuen:

«per rahó de que los senyors dels dits molins (de la Abadía) volen y procuren ab tot esforç que tots los habitants de la vila d'Agualada, tant hòmens com dones, tenen obligació estreta de moldre llurs blats en los dits molins de la Abadía. Y nosaltres, en nom de dita universitat,.... volent fer cara á tan gran perill y á la indempnitat de la universitat y dels singulars de la metexa.....» transmeten llurs poders en altres persones.

Aquest acte de transmissió de poders es del any 1346. (*L. Univ.*)

Aquests molins eran primerament de la *Abadía* ó monestir de Sant Cugat. Sembla que després lo monestir los acensá á altres persones, reservantse lo senyoríu alodial y transmetent solzament lo domini útil, com succeheix en los contractes emfitèutichs ó de acensaments. En documents posteriors consta que usufructuava aquests molins la familia noble dels Montbuys, carlans de Montbuy, que tingué grans qüestions ab Igualada, entre altres, per aquests molins.

Subsidi per la guerra de Cerdenya. *Any 1347.*— Don Pere IV, demaná diners á Igualada per los gastos de la guerra que sostenía en Cendenya ahont enviá tropa de peu y de cavall. Igualada li doná 19,600 sous, que manllevá part á censal y part en forma de violari ó pensió vitalicia.

En recompensa lo Rey eximí á la vila del pago de la questa, que solía esser de dos mil sous cada any, en aquesta forma: que mentre durás lo censal y lo violari, pêls quals pagava la vila la pensió annual de 1,600 sous, se retingués de la questa aquesta quantitat, pagant de questa lo restant ó sia 400 sous: que quant per mort dels qui cobraven lo violari fos aquest acabat, pagassen de questa quatre cents sous més, ó sia 800 sous. Que entre tant no pagarían al Rey res més, ó sia cap contribució més ni ordinaria ni extraordinaria, á no esser imposada á totes les demés poblacions reyals de Catalunya. Lo document es fet en Barcelona á 23 de Novembre de 1347 (X kal. Dec.). (*L. Priv.*, *n.* 62.)

CAPITÓL VIII

Continua 'l regnat de Pere IV (1352).—Privilegi per tenir dues cases de juheus.—Ódena en poder de la casa de Cardona.

Juheus. *Any 1352.*

«..... Pere per la gracia de Deu rey d' Aragó..... en atenció als serveys árduos y útils fidel y varonilment prestats per vosaltres, fidels nostres los Jurats y prohòms de la vila d' Agualada, com á vers, constants y lleals súbdits, sens excusar dispendis y perills personals, en la execució y procés judicial fets diverses vegades contra los nobles Vescomtes de Cardona per causa dels castells d' Ódena y d' Aramont, no podèm negar, ans confessam de bon grat que sou ben merexedors de magnífica recompensa, digna de la munificencia reyal.»

Açò comença molt bé. N'ha de sortir una cosa molt bona. Continuèm:

«Donchs ab la present carta perpetuament valedora, de certa ciencia y deliberada voluntat, per remunerar y satisfer en alguna manera los llohables treballs cada día en favor nostre fets, concedim á vosaltres dits Jurats y prohòms de dita vila presents y esdevenidors y vos donam plena facultat, per vosaltres ben merescuda, per podervos procurar y poder tenir deu familíes ó cases de juheus ab llurs alberchs, fills, mullers, familíes y bens, procedents (los juheus) de qualsevols comtats, vescomtats, baroníes ó senyorius de qualsevols infants, comtes, vescomtes, barons, nobles, cavallers, persones esglesiástiques de qualsevol condició, lley ó estat sían: *ab tal no sían de les aljames dels uheus de nostres ciutats, viles ó llochs: ó de les colectes ó contribucions dels metexos.*»

¡Es tota una reyal generositat! Que prospere la vila á costa dels altres li está molt bé al Rey: mes no que prospere á costes del Rey. Diu á Igualada:—Busqueu juheus allá ahont vulgueu: però no'm toqueu los meus; perquè los que'm pendríau no'm pagarían á mí la contribució, sino á vosaltres.—Continuèm:

«Los quals juheus..... puguen estar y habitar perpetuament en la dita vila d'Agualada sens pagar á Nos y á nostres successors ni oficials nostres, ni á cap altra persona peyta, questa, demanda ó subsidi, servey ni altra exacció gratuita ó forçosa, sinó que sobrament deurán pagar á vosaltres: per quant Nos ab la present extrahèm, eximím, enfranquím y exclohèm als dits juheu y llurs families y bens de les aljames dels nostres juheus y de contribuir á aquestes. Ademés consentím y volèm que dites dues cases de juheus ab llurs fills, mullers y families façen aljama per sí separada y distinta de les sobredites altres aljames. Concedím també que vosaltres Jurats pogueu elegir lloch avinent y bastant ahont dits juheus puguen habitar y construir sinagoga, com també fossar fòra vila però en terme d'aquèsta, en lo qual puguen sepultar llurs cossos segons la costum y ritu llur, ab lo empriu ben vist á vosaltres..... Dat en Lleyda á 23 de Maig, any de la nativitat del Senyor M·CCC·L·II.—Sig†ne de Pere per la gracia de Deu rey d'Aragó.....» (*L. Priv.*, *n.* 15.)

Evidentment la qüestió dels juheus se mirava llavors des del punt de vista económich, no des del punt de vista religiós.

Se buscava que'ls juheus contribuissen á les cárregues de les poblacions: se'ls considerava com un element de riquesa: la diversitat de religió no era obstagle perqué fossen vivament solicitats y en ocasions fos disputada sa possessió; com succehí en la vila de Santa Coloma de Queralt, quins senyors, després d'haver obtingut dels reys d'Aragó privilegi per tenir cinquanta cases de juheus, tingueren qüestions ab los metexos reys qui'ls disputavan la possessió dels dits juheus.

Pochs foren los juheus d'Igualada. Fins ara no tinch noticia sinó dels següents:

Astruch de Florençach, lo de les falses mesures de que havém parlat en lo capitol VII:

Salomó Caravida y Vidal de Florençach, de qui parla lo següent document del any 1343:

«La universitat de la vila d'Agualada, á instancia de Salomó Caravida y de Vidal de Florençach, juheus habitants en dita vila, ordena que'ls juheus que ara ó després estessen domiciliats en élla no paguen imposició del vi que vendrán á cap juheu ó juhía.» (*L. Univ.*, *vol. de* 1343.)

Bonjuhá Jucef Avisçmel, de qui parla lo següent document:

«Jo Bonjuhá Jucef Avisçmel juheu sastre habitant en la Llacuna..... me faig y constituesch home propi del senyor Rey y del monestir de Sant Cu-

gat del Vallés, senyors de la vila d'Agualada, y ver ciutadá de la ciutat de Barcelona, y vehí y habitador de la dita vila d'Agualada, quina vila es un carrer de dita ciutat de Barcelona, otorgant y prometent als dit senyor Rey y monestir de Sant Cugat y á vosaltres venerables Bernat Queralt y Bernat Granell Concellers de la dita vila..... que d'avuy en avant faré continua residencia y habitació en la dita vila d'Agualada, que seré bo y fidel y lleal á dits senyor Rey y monestir de Sant Cugat del Vallès y á la universitat d'aquesta vila y á sos habitants: y que conforme al valor de mos bens contribuiré als pagos y á les cargues de la dita vila, y que seguiré la host (ó exèrcit) reyal y vehinal de la metexa, y faré tot lo que deu fer tot vehí y habitant de la dita vila. Y per açò obligo tots mos bens: y juro per los deu manaments de la lley. Y per major seguretat faig y presto homenatge ab la boca y ab les mans en poder del vener. Matheu del Mas batlle de la vila d'Agualada, qui'l reb en nom del Rey y del monestir de Sant Cugat del Vallès. Per tant nosaltres Bernat Queralt y Bernat Granell Concellers dits, acceptant, etc.....» 5 Setembre de 1402. (*L. Univ.*)

Trovo ademés dos conversos, que suposo serían juheus y pobres, á qui la universitat doná una almoyna provablement en premi de llur conversió:

1344.—**«Pere Vidal, qui en lo present mes de Març, m'he convertit á la santa fé católica en la vila d'Agualada, confesso que vos Ramon Segrera (bosser), per manament dels síndichs de la universitat de dita vila, m'haveu donat cinquanta sous barcelonesos, que la dita universitat maná donarme per amor de Deu, per vestirme y alimentarme, etc.—Testimonis Joan Alamany draper y Bernat Molins sastre.»**

1344.—**«Guillém Ramon convers de la vila d'Agualada, confesso que vos Ramon Segrera de dita vila, en nom y de part de la universitat de la metexa vila m'haveu donat y pagat ·XXX· sous barcelonesos, que dels fondos del comú aquélla m'havía promés donar per amor de Deu. Per tant renuncio, etc..... 23 de Març (X kal. Aprilis).» (*L. Univ.*)**

Després d'haver escrit açò, he trovat que altres molts juheus residían en Igualada. A élls dedico un capitol en la secció tercera.

Ódena. *Any 1352.*—Lo següent document retrata bé lo carácter estrafalari del rey Pere IV. Per fer cara al formidable conflicte en que'l posaren los de la Unió, que amenaçava sa corona y sa reyal testa, buscá don Pere poderosos valedors y ausiliars, entre los quals pogué contar al Vescomte de Cardona, á qui en paga de sos ausilis feu entrega dels castells d'Ódena y d'Aramon, faltant á la fè jurada als igualadins.

Passat lo conflicte y assegurat lo Rey en son trono, girá la esquena al de Cardona y torná la cara als d'Igualada recobrant los dits castells en benefici de son reyal erari.

Ell meteix ho confessa en lo següent document:

«.....Dilluns, 7 de Maig del any de la Nativitat del Senyor M·CCC·L·II· á hora de tercia, lo vener. Pere Çacosta conseller del ilustríssim senyor Rey y batlle general de Catalunya y procurador fiscal, per manament fet á viva veu pèl dit senyor Rey, y Ramon d'Ocelló y Pere de Oronies, d'Igualada, síndich y procuradors de la universitat dels hòmens del dit lloch, presentaren al noble varó Huguet Vescomte de Cardona, que 's trovava personalment en Lleyda en la casa anomenada Hospital de Sant Joan, una carta de paper oberta del ilustríssim senyor Rey, sellada en son dors ab son segell, del tenor següent:

«Pere per la gracia de Deu rey d'Aragó..... al noble y amat nostre Huguet Vescomte de Cardona, salut y amor..... Moltes vegades desde molts dies nostres fidels los síndichs y prohòms d'Agualada han reclamat queixantse de que haventlos concedit y promès ab carta nostra, per causa de la pública utilitat, que 'l castell d'Ódena ab sos drets y pertinencies, que ja era nostre en quant al domini directe desde temps antich, y en quant als altres drets nos lo havíam adjudicat mitjançant certs y justos processos, may sería donat ni concedit per cap títol, ni segregat ó separat de nostra reyal Corona; y que si de fet, ab conexement ó sense, fessem lo contrari, desseguida y sens obstagle lo tornariam á les nostres mans y á nostre poder, sens forma de judici y sens atendre cap contradicció; y tot açò ho confirmarem ab jurament corporalment prestat; com está contingut en lo dit privilegi segellat ab nostre segell pendent. No obstant vos..... tením en vostre poder lo dit castell, á títol, segons se diu, de certes concessions y cartes expedides per Nos y per nostra cort en favor vostre quan estaven en son vigor en alguns regnes nostres aquelles péssimes Unions, que Nos per justos judicis de Deu abolírem y destruírem: quines lletres y concessions sens dupte foren llavors otorgades per causes indegudes, y per temor de que vos y les vostres gents vos adheririeu á dita péssima Unió, si no vos concediem les coses dites. Per tant dites concessions ó cartes, per lo que toca á la ocupació del dit castell, no devien reportarvos cap utilitat, perqué tenien son origen en una causa indeguda é inhonesta. Per açò de part dels dits hòmens nos es estat humilment suplicat é instantment requirit en virtut del jurament prestat, que desseguida tornássem y reintegríssem á nostre domini, sens forma de judici y sens impediment, lo dit castell ab sos drets y pertinencies. Per tant Nos..... vos dihèm y manám expressament que dintre deu dies..... torneu y restituiáu á nostres mans y poder lo dit castell d'Ódena ab ses pertinencies, y també lo d'Aramon, que també en la dita ocasió per conseqüencia de lo dit possehiu indegudament..... Dada en Lleyda á 6 de Maig any de la Nativitat del Senyor M·CCC·L·II.»

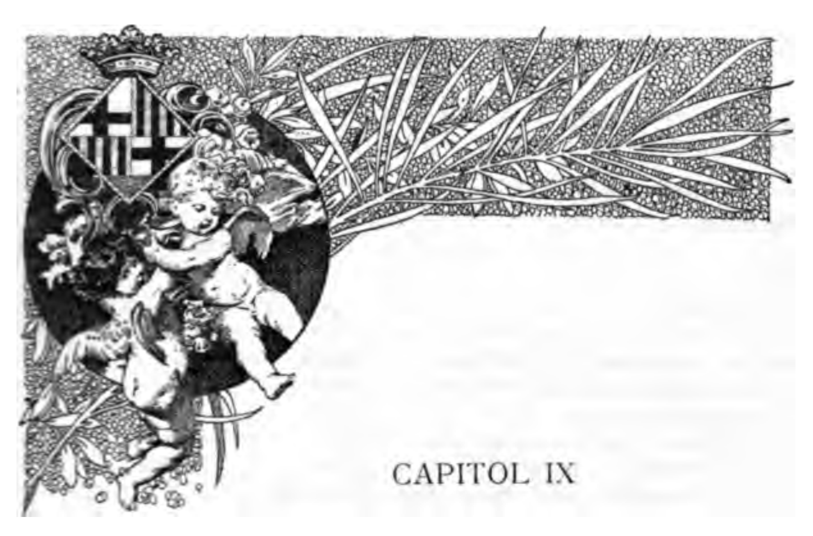
Lo Vescomte se doná per enterat y demaná **copia d**
carta reyal que li fou donada. (*Ll. de Priv.*, *n.* 74.)

En compensació dels danys causats á **la vila per la**
tregua del castell d'Ódena al Vescomte de **Cardona, Per**
li concedeix privilegi per posar imposicions á **la venda**
pa, ví, blat, safrá y animals (8 de Maig de 1342): **y ade**
permís per cobrar en la vila una anyada del **impost trie**
que devía cobrar lo Rey: açò es, lo Rey, que no **volía de**
se perdre res, cobraría tres anyades del **impost, y la**
una anyada, la quarta. (2 de Juny de 1352.) (*Ll. de P*
núms. 43 *y* 45.)

La veritat es que no son grans privilegis.

Ademés, ja abans d'aquets privilegis la vila **cobrava**
benefici seu les imposicions sobre pa, blat, ví, safrá,
mals, y moltes altres coses, com veurèm llargament en
tra part d' aquesta obra.

CAPITOL IX

Continua 'l regnat de Pere IV (1356-1365).—Donació de la vila.—Homenatge de fidelitat.—Preferta al nou senyor.—Regrés dels missatgers.—Trastamara es un pidolayre.—Estableix lo concell de XXX.—Vinguda á Igualada de la reyna de Castella.—Les grans companyies.—Ocellons y Castellolins.

Donació de la vila.—La presa d'unes naus genoveses feta per naus catalanes fou ocasió de guerra entre nostre D. Pere IV y *D. Pedro el Cruel* de Castella. ¡Bon parell!

D. Ferran y D. Joan germans del rey d'Aragó se'n passaren al rey castellá, y comanaren sos exèrcits.

En cambi D. Enrich Comte de Trastamara germá bort del rey de Castella se'n passá al rey d'Aragó, qui en recompensa lj doná les viles de Tárraga, Vilagrassa, y Montblanch, y més tart la d'Igualada.

Any 1364.—A 20 de Desembre de 1364, sabent la vila que'l domini ó senyoríu d'ella havia estat alienat ó venut *ab los hómens y dones* al comte Enrich de Trastamara, nombrá síndichs per oposarse á aquesta alienació, fent valdre los privilegis de la vila.

Los síndichs no degueren esser escoltats.

Lo meteix día 20 de Desembre del 1364

«Ramon Garcia síndich procurador del ínclit y egregi D. Enrich per la gracia de Deu comte de Trastamara y senyor de la vila d'Agualada comanà la batllía de dita vila á Ramon Pedrols de la metexa vila, qui tindría y regiría dita batllía durant lo beneplácit del dit síndich y del dit senyor comte, ab

aprovació y consentiment dels prohòms de dita vila. Y li doná plè poder de fer y exercir la jurisdicció civil y criminal y tot lo demés que correspòn al dit batlle de dita vila. Y desseguida dit Ramon Pedrols prometé que s'hauría bé y fidelment en l' exercici del ofici de dita batllía.....»

Homenatge de fidelitat al Comte de Trastamara.—*Any 1365.*

«Sapia tothom que á VI de Janer del predit any (1365) la universitat dels prohòms de la vila d'Agualada, convocada y reunida en la esglesia de Santa María de dita vila ab veu de crida feta per Guillém Modolell saig de la metexa vila..... Atès que 'ls síndichs y jurats de dita vila han rebut una carta de paper oberta del egregi D. Enrich comte de Trastamara y senyor de la dita vila, dada en la vila del castell de Burriana, á 4 de Janer del dit any, en la qual carta mana á la universitat y prohòms de dita vila que li envien quatre prohòms dels principals ab poder bastant de tota la universitat per prestarli sagrament (jurament) y homenatge, y ratificar los que prestaren sos síndichs y procuradors á Ramon García procurador general del dit egregi Comte de Trastamara..... Per tant, volent cumplir ab la deguda reverencia lo manament del dit egregi Comte, de certa ciencia y espontanea voluntat, prèvis decret y autoritat dels venerables batlles de la dita vila per lo dit egregi Comte y per lo monestir de Sant Cugat del Vallès, feu, constituí y ordená certs y especials missatgers, síndichs, actors y procuradors seus á Francesch Segrera, á Ramon Carrió, á Berenguer Salomó, presents, y á Pere d'Oroníes ausent, tots de la dita vila; ço es pera presentarse devant del dit egregi Comte de Trastamara, y per prestar en nom de dita universitat sagrament y homenatge ab la boca y ab les mans, y per ratificar..... la universitat y singulars feren.....» (No 's pot llegir lo demés sino ab grans interrupcions, per haverse mullat lo llibre.)

Preferta al nou senyor. *Any 1365.*—La anada dels quatre prohòms á prestar homenatge al nou senyor de la vila lo Comte de Trastamara, tingué segurament un motíu mès positíu: tractar ab élls lo nou senyor quines estrenes li donarían. Degueren concentarles en 537 florins, no sens regatejar per una y altra part. D'aquestes estrenes, present ó *preferta* parla lo següent acte:

«..... Febrer, any predit (1365). La universitat..... congregada en la esglesia de la dita vila feu les ordinacions següents:

«Primerament ordenen que los síndichs de la dita vila ab tres ó quatre prohòmens puxen tatxar segons lurs bones consciencies lo dels habitants de la dita vila, los quals de present presten e aien á prestar á la universitat ·VI· milia sols barchin, per fer paga al Comte de Trastemara daquels DXXXVII florins que la dita universitat a á pagar per rahó de la perferta que feta li a: e que los síndichs de la dita vila puxen assegurar los dits ·VI· milia sols á aquels quils prestarán á tota lur volentat, ab penes, obligacions, segraments, homenatges e altres cauteles, segons que als síndichs será vist fahedor.....»

Regrés dels missatgers tramesos al Comte de Trastamara. *Any 1365.*—Efectivament los missatgers hagueren de prometre estrenes forçoses al de Trastamara. Ho díu ben clar lo següent document que'ns presenta als missatgers donant compte de sa missatgería devant de la universitat reunida en concell:

«Ramón Carrió en nom seu y en nom de Francesch Segrera, Pere d' Orodes y Berenguer Salamó..... digué y exposá devant del dit concell:

—«Senyors, nosaltres som stats elets per anar al senyor Comte per ratificar lo homenatge (e) per fer servey al dit senyor Comte: certifich vos que jo e los altres companyons meus, per lo poder per vosaltres á nos donat, avèm feyt sagrament y homenatge al dit senyor Comte, de feltat. Envresmenys en nom de tuit avèm dats, promeses et assegurats al dit senyor Comte entre la universitat de Piera y de Agualada ·M· florins dor pagadors per los dits lochs á la senyora Comtesa muller del dit senyor Comte lo derrer dia daquest present mes de Febrer saus encara dins la vila de Perpinyá ha élla ó precurador seu on sia, sino al castell Dopol hon élla sta: é açò nos som obligats ab pena de ·C· florins dor per cascun día que la paga sia cessada á la dita senyora Comtesa; e axi notificam vos ho, per tal que ignorancia daquest fet no poguessets alegar.....» (Fins aquí lo Liber Universitatis de 1365.)

A 26 de Febrer de 1365 dona Joana muller del Comte de Trastamara firma albará de 537 florins y mitg, que en lo repartiment entre Igualada y Piera fet per sentencia arbitral pronunciada per lo discret Bartomeu Babau jurisperit de Vilafranca del Panadés, sentenciá aquest que devía pagar nostra vila. Aquesta quantitat se cobrá en la taula de cambis de Pere Fabre de Perpinyá. (*L. Prov.*, *n.* 85.)

Lo Comte de Trastamara es un pidolayre.—*Any 1365.*

«A 14 d'Octubre (de 1365)..... la universitat..... reunida..... en la esglesia de Sant Bartomeu... ordená... per síndich, missatger, actor y procurador seu á Arnau Bonet... per presentarse personalment al noble y egregi Comte de Trastamara per compòndres ab éll... d'aquells dos mil florins que ara demana que li done dita universitat dintre trenta dies...» (*L. Univ.*)

No content d'açò ne demaná més:

«...12 de Novembre del any... M·CCC·LX·V... la universitat dels prohòms de la vila d'Agualada... per pagar aquella quantitat que dit senyor Comte ara en concepte de servey ó present demana á dita universitat... ordená

certs y especials síndichs y procuradors... per manllevar en nom de dita universitat... cinch mil florins d'or, ó la quantitat de diner equivalent als dits cinch mil florins...» (*L. Univ.*)

Lo següent any 1366 encara demaná 16000 sous, com se veu en lo següent albará:

«Yo Montserrat d'Uluja d'Agualada, confesso y regonech que vos Bernat de Torres síndich y bosser del present any (1366) m' haveu pagat deu lliures... d'aquelles trenta lliures que jo prestí á dita universitat per aquell donatiu *ó prest* darrerament donat per dita universitat al ínclit Comte de Trastamara, ara rey de Castella, que era de 16000 sous... Fet á XIII dies de Maig any M·CCC·LX·VI.» (*L. Univ.*)

«...Los síndichs de la universitat de la vila d'Agualada, confessam que vos Francesch Segrera draper de la dita vila... nos haveu rendit compte y rahó de tots aquells cinchcents florins d'or d'Aragó, que rebereu... per portarlos á la ínclita senyora Comtesa de Trastamara al lloch de Tamarit de Litera per pagarli aquells mil cinchcents florins d'or d'Aragó que dit senyor Comte volgué cobrar de la vila á títol de servey ó present...» La data es 23 Febrer de 1367, però se refereix provablement al any anterior. (*L. Univ.*)

Enrich de Trastamara estableix lo consell de XXX.—*Any 1365.*

«De mí Enrich fill del molt ilustre rey don Alfonso, Comte... e den Tensa, e senyor de la vila Dagualada: al fel e amat lo batle de la dita vila... saluts e dilecció: per part de la dita vila es stat á mi humilment suplicat per moltes veus, per alguns affés (afers) en la dita vila solía ajustarse consel general: per la qual rahó la dita universitat aferm... esdevenir alguns perils e dans: e sobre les dites coses sia stat suplicat que en los dits affés los provehís per tal manera que per... dit consel alguns perils nos poguessen esdevenir. E jo vehent la dita supplicació esser justa e consonant á rahó; per les presents vul y man que lo dit batle apele consell general, en lo qual consel sien elets ·X· homes de la ma maior, e ·X· de la ma mijana, e ·X· de la ma menor, en axí que daquí avant consel no será apellat general si donchs no en cas que la dita universitat agués á manlevar diners ó vendre sensals ó violaris; en lo qual cas la dita universitat, ó tal com á dar diners á mí, puga apellar consell general e fer síndich ó síndichs; car segons dret, en sindicat sia aver XL· persones y de XL· amunt; en altres coses consel general no serí tengut en la dita vila; ans vul e man que ço que será fet en consell e ordonat per los dits XXX· prohomens ó per la maior part daquells sia aut per consell. E no res menys, conferm e lou totes e sengles promeses e ordinacions les quals son stades fetes á la dita vila e singulars daquella per l' honrat en Ramon García procurador meu. Et axi mateix vul e man que á la dita vila romanguen salves totes concessions e constitucions á la dita vila per lo General de Cathalunya et premátiques sancions fetes y fermades per lo senyor rey Daragó, en axi que daqueles la dita vila e singulars daquela se puguen alegrar, axi com ho feyen ans que la dita vila fos per lo dit senyor Rey á mi

venuda. Empero les dites coses no contrastants, que pugats vendre... e fer maulentes, segons que desus es... Datum Castilione ·XXV· die mensis Januarii, anno á Nativitate Dni. M·CCC·LX· quinto...» (*L. Univ.*)

«En continent la dita universitat ordená que los batlles de la dita vila puxen elegir XL· per la ma maior, e XL· per la ma menor, e XL· per la ma mijana; del nombre de les quals sien elets X de cascuna ma, qui façen tracten y procuren tots los negocis de la dita universitat, segons forma y tenor del manament del dit senyor Comte.» (*L. Univ.*)

1365. «..... Ramon García precurador general del molt noble egregi baró Nanrich Comte de Trestamara e senyor de la vila Degualada; als fels los batlles e síndichs e promens de la dita vila als quals les presents pervendrán: Saluts e dilecció: Per part den Arnau Bonet de la dita vila en nom vostre es stat á mí humilment soplicat, que com lo dit senyor Comte aia manat á vos e á cascun de vos, que conseyll general en la dita vila de Gualada, sino en casos certs no sia ajustat; e açò per tal que molts e diversos scandols sen porien subseguir: e lo dit Arnau ha posat que al dit conseyll no sien nes puxen ajustar sino XXX· consellés, e açò per lo manament fet per lo dit senyor Comte á vosaltres. E moltes vegades lo conseyll se sia cridat, e aquell los dits XXX· concellés no vengueren per lurs afenaments, e per moltes e diverses rahons en ves aquelles justament atrobades: per que á vos e á cascun de vos dich e man, que no contrestant lo manament á vosaltres fet per lo dit senyor Comte, que tingats e tenir puxats tota vegada que mester laurets conseyll ó conseylls generals, no contrestant alguns manaments á vosaltres feyts en contrari. Dada en Barcelona, ha XXXI día del mes de Mayg del any de la Nativitat M·CCC·LX·V·» (*L. Univ.*)

Aquest consell de *trenta*, com se veu, no feu mès que naxer y morir. Veurèm més avant com se torná á instituir per consell dels Concellers de Barcelona.

Vinguda á Igualada de la reyna de Castella senyora de la vila. *Any 1366.*—Reyna de Castella titula lo Llibre de la Universitat á dona Joana muller del Comte de Trastamara, qui, disputant lo reyalme de Castella, ab lo ausili de nostre don Pere IV, *lo del Punyalet*, á *don Pedro el Cruel*, fou proclamat rey de Castella abans de morir don Pedro. En 1369 fou quant lo bort de Trastamara don Enrich, havent derrotat á don Pedro en los camps de Montiel, se trovaren impensadament los dos en una tenda de campanya, s'agarfiren rabiosament, y un cavaller del de Trastamara matá á don Pedro dihent aquelles célebres paraules:—*Ni quito ni pongo rey; solo ayudo á mi señor.*

Llavors don Enrich Comte de Trastamara fou regonegut rey de Castella sens competidor.

Donchs en 1366, tres anys abans de la mort de *don Pedro el Cruel*, vingué, ó al menys se preparà sa vinguda en la vila d' Igualada, com mostran los següents documents:

«Día primer de Juny, any dit (1366) la universitat de la vila d' Agualada convocada y congregada ab veu de crida..... en la esglesia de Santa María de dita vila, volgué y ordená lo següent:

«Primerament volch et ordená que en Berenguer Pedriço e en Pere Amat puxen manlevar forment ho farina de forment.

«Hem volch é ordená que del dit forment ó farina puxen fer pastar et fer pa, e aquell meten en la sgleya e venen á les companyes qui venen an la senyora reyna de Castella.

«Hem volch que en Jaume Castell e en G. Spelt manleven XX quarteres de civada..... la qual meten en la sgleya, e aquella venen á les companyes qui venen ab la dita senyora reyna.» (*L. Univ.*)

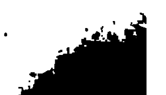
«Día tres de Juny..... la universitat..... ordená que cada singular de dita vila tinga llits aparellats segons sa possibilitat, quan la ilustre reyna de Castella será en dita vila, la qual senyora reyna, segons se diu, intenta passar per dita vila. Y per açó..... elegí al venerable Berenguer Salamó llochtinent del ven. Berenguer de Riumajor batlle del senyor rey de Castella, y á Arnau Bonet batlle per lo monestir de Sant Cugat del Vallès, á Berenguer Pedriçó, á Francesch Sala, á Bernat Truyols y á Guillém Tort, síndichs de dita vila, los quals..... ordenarán quants llits haurá de tenir aparellats ab les corresponents robes cada singular.....» (*L. Univ.*)

Les grans companyies. *Any 1366.*—Cridats pèl rey Pere IV y ab promesa de cent mil florins y'l pillatge que fessen vingueren uns 12,000 aventurers, gent avesada á la guerra, manats per Bertran du Claquin. Per tráurels de les terres d'Avinyó de França lo rey francès y'l Papa los donaren altres cent mil florins.

Entraren en Catalunya als darrers del 1365 per juntarse ab les forçes d'Enrich de Trastamara y fer guerra á *don Pedro el Cruel.*

Ne feren bona feyna: ab menys de cinquanta días guanyaren lo reyalme de Castella, obligant á don Pedro á fugirne per mar.

Lo Llibre de la Universitat d'Igualada conté algunes notes del pas d'aquells aventurers per la comarca: Aquí van:

1366.—«Arnau Bonet de la vila d'Agualada, confesso que vos Bernat de Torres de dita vila síndich y bosser de la universitat de la metexa..... m' hareu pagat 20 sous..... que dita universitat prometé donarme per anar á Collbató per pactar ab una secció de les grans companyíes comanada pêl capitá Bonanat d'Albi que venía per aquella part de Collbató, á fi de que no passás per la vila d'Agualada.....

«16 d'Abril del any de la Nativitat del Senyor M·CCC·LX·VI. La universitat de dita vila congregada ab veu de crida en lo cementiri de la esglesia parroquial, volgué y ordená: que d' aquella quantitat de pa que fou cuyt per donar provisions á la gran companyía (*ad opus grande familie*) que passá per la vila d'Agualada, ahont fou allotjada lo día 16 d'Abril, lo sobrant fos donat pêl dit Bernat de Torres á Pere Amat obrer de dita vila, per donarlo per amor de Deu als pobres vergonyants y verament necessitats de dita vila.»

«Item volgué la universitat que son síndich y bosser Bernat de Torres pugue pagar als missatgers que convindrá enviar á diverses parts per causa de les grans companyíes, aquell jornal ó salari que 'ls fou promés.»

1366. 13 d'Agost.—«..... La universitat.... ordená que Francesch Sala y Pere d'Oronies..... s' entenguen ab les flequeres de dita vila sobre lo pa que pastaren per provisió de les grans companyies que vingueren de França en auxili del rey d'Aragó contra lo rey de Castella..... Com també sobre los moltons que per dites companyíes reberen de Bernat de Font de Llop carnicer de dita vila: Com també sobre la civada que pêl meteix motiu reberen den Berenguer Cornet y altres persones de la dita vila.»

3 Setembre.—«Item volgué la metexa universitat que dits síndichs puguen..... convenirse ab Bernat de Font de Llop carnicer sobre aquells moltons que dita universitat rebé del dit Bernat, per donarlos á alguns capitans de les grans companyíes.....»

«Ordená síndichs..... per pendre comptes..... de aquella civada que (Pere Noguer) en nom de dita universitat rebé, vengué y destribuí al passar per dita vila d'Agualada les grans companyíes ó part d' aquestes.....» (*L. Univ.*)

Açò fa venir á la memoria los treballs que passavam en los pobles durant les guerres civils que havèm presenciat. *Nihil sub sole novum.*

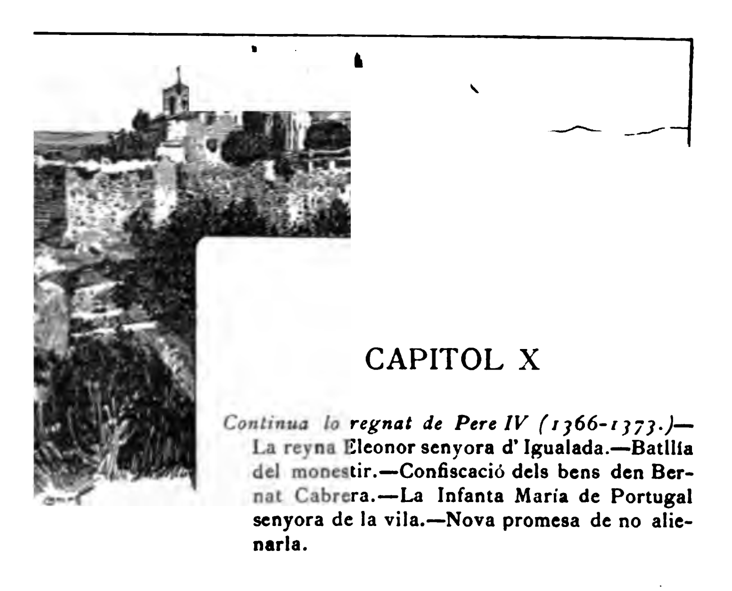
Bandos dels Ocellons y Castellolins. *Any 1365.* —Sovint en aquells temps les families estavan en guerra contra altres families. La universitat procurava de totes maneres posarles en pau, no sols per la tranquilitat pública, sino també per la prosperitat de la vila. D'una bandositat parla lo següent document:

4 de Mars..... «Item volgué la universitat que dits síndichs puguen procurar la pau entre los Ocellons y altres de llur partit, y los Castellaulins y

los de llur partit..... y que per fer dita pau puguen suplicar al senyor Comte de Trastamara enviantli un ó dos prohòms..... per obtenir les provisions necessaries per fer dita pau.....» (*L. Univ.*)

En 1384 durava encara la guerra entre les families dels Ocellons y Castellolins. Per facilitar la pau lo rey Pere perdoná totes les penes de que fossen merexedors los partidaris d'aquelles. (*L. Priv.*, *n.* 41.)

CAPITOL X

Continua lo regnat de Pere IV (1366-1373.)—La reyna Eleonor senyora d'Igualada.—Batllía del monestir.—Confiscació dels bens den Bernat Cabrera.—La Infanta María de Portugal senyora de la vila.—Nova promesa de no alienarla.

eyna Eleonor senyora d' Igualada.—Pro-
:y de Castella don Enrich Comte de Trastamara en
sá d'esser senyor d'Igualada, tornant á serho lo rey
qui cedí la vila á sa muller la reyna dona Eleonor.
ıt de Rubí porter de la Reyna y procurador del Rey,
ıl procurador, doná possessió de la vila d'Igualada
ble Guillem Oliver escrivent de la Tresorería de la
procurador d'aquesta. La presa de possessió, tin-
en 1366.
ıt la vila entrevenir en lo acte de la presa de pos-
:r fer les coses com calía, volgué tenir present al
'ere Bramon advocat resident en Vilafranca del
per assessorarse en un acte tant important.
çó consta en diversos documents del Llibre de la
:at, especialment en lo que vaig á copiar (traduhit
que compendía aquest succés:

Pere Bramon que ha cobrat del bosser de la vila d'Agualada 70
salari que 'm pertoca per haver prestat consell als prohomens
exa vila en l'acte de la entrega de possessió de dita vila feta pél
: de Rubí porter de la ilustríssima senyora Reyna y procurador
ntíssim senyor rey d'Aragó, al ven. Guillem Oliver escrivent de
'a Reyna y procurador de la metexa...» (*L. Univ.*)

Guillem de Guerardes, que era batlle *pèl senyor Rey*, continuá sentho *per la senyora Reyna*. Consta en acte del 25 de Novembre del meteix any 1366. (*L. Univ.*)

Conflicte per la batllía del monestir. *Any 1366.* —Havèm dit que cada un dels senyors de la vila tenía en ella son batlle. Lo nombrament de batlle corresponía al senyor, lo Rey nombrava lo seu y lo seu lo monestir.

Dividides les possessions del monestir en pabordíes, y adjudicada la vila d'Igualada á la pobordía anomenada del Panadès, lo Pabordre del Panadès era qui nombrava lo batlle d'Igualada pèl monestir.

En mès d'una ocasió, vagant la batllía, los pretendents á ella acudiren los uns al Pabordre y 'ls altres al Abat. y un y altre nombraren batlle d'Igualada pèl monestir. Aquest conflicte trovo que solía resoldres sempre en favor del batlle nombrat pèl Pabordre, quedant sens efecte lo nombrament fet per l' Abat, encara que sens dupte aquest era superior dels Pabordres.

Vet aquí un cas:

27 de Setembre de 1366.—«...La universitat de la vila d'Agualada congregada en la esglesia parroquial de Santa Maria... presents los ven. Berenguer Salamó llochtinen del ven. Berenguer de Riumajor batlle en la vila d'Agualada per lo senyor Rey de Castella, y Guillem Tort qui 's titulava batlle per lo monestir de Sant Cugat del Vallés... y Arnau Bonet qui també 's titulava batlle per lo meteix monestir... afirmava Guillem Tort que la batllía de dita vila li havía estat conferida pèl ven. y discret Pere Terreny Doctor en Lleys ciutadá de Barcelona y procurador del ven. y religiós frare Bernat Terreny Doctor en Decrets Pabordre del Panadès; afirmava lo contrari Arnau Bonet, qui assegurava que lo batlle de dita vila era éll, perqué lo reverent Sr. Abat li havía conferit dita batllía. Per tant lo discret Bernat de Pujades procurador, segons afirma, del dit ven. religiós frare Bernat Terreny Pabordre dit... inhibí y maná á dit Arnau Bonet que en avant no exercesca lo ofici de dita batllía, sots pena de 500 morabatins... Y dit Arnau Bonet respongué:—é jo vos pos pena de ·M· morabatins que no usets...»

«Y lo meteix dia dit Arnau Bonet y Guillem Tort, per evitar aquest conflicte, convingueren en no usar del ofici de batlle, fins que quedás resolt y determinat entre lo Rnt. senyor Abat del monestir de Sant Cugat y dit Pabordre, quí dels dos será batlle.»

Entre tant se convingué entre l'saig y 'ls síndichs que fés de batlle pèl monestir Ramon Vacho.

Lo conflicte degué decidirse en favor de Guillem Tort nombrat batlle pèl Pabordre, puix lo trovo batlle d'Iguala-da en 10 de Desembre del meteix any 1366:

«En Guillem de Guerardes batlle de la dita vila per la senyora Regina Daragó, é en Guillem Tort batlle per lo monester de Sant Cugat de Valls...» (*L. Univ.*)

Observa de passada com en l'acte del 27 de Setembre consta que era senyor d'Igualada lo rey de Castella. En al-re acte que he extractat més amunt al parlar de la presa de possessió d'Igualada per la reyna Eleonor consta que aquest acte estava ja fet en 29 d'Octubre. Donchs la reyna d'Ara-gó començá á esser senyora d'Igualada entre 27 de Setem-bre y 29 d'Octubre del 1366.

Execució dels bens den Bernat Cabrera. *Any 1367.*—Lo gran privat del rey d'Aragó en Bernat Cabrera, caygué en desgracia del Rey, y féntseli procés, fou senten-ciat à pena capital, tallantli lo cap en una plaça pública de Saragoça un divendres, 4 Juliol de 1364. Sos bens foren confiscats, y en la execució d'aquesta confiscació s'ocupava l'infant primogènit don Joan en 1367.

Entre la gent d'armes que per aquesta execució tenía l'Infant hi havía vuyt homens d'Igualada, á sou de la vila.

En aquesta ocasió fou escrita la següent carta del Infant als Jurats d'Igualada:

«Infant en Johan del molt alt senyor Rey primogénit, é de sos regnes é terres general Gobernador, Duch de Gerona é Comte de Cervera: Als fels nostres los Jurats e prohomens de la vila Degualada, saluts é gracia. Manám vos, sots encorriment de la nostra ira é indignació que als servents que tenets en servey del senyor Rey é nostre pare per la execució que fem contre alcuns castells qui foren den Bernat de Cabrera é de son fill, trametats en-continent é de fet tot lo sou que al dia que la present reebrets los será degut per vosaltres, é encare mes avant de XV· dies avantçats. E açó per cosa alcu-na no ligniets ne mudets, sabents que sin liguiavets per lo deservey quens en fariets, é per la inobediencia que cometriets vos puniriem fortment. Dada en Vich á XXVI dies Dagost lany M·CCC·LX·VII.» (*L. Univ.*)

De resultes d'aquesta carta lo síndich d'Igualada pagá 15 lliures als seus servents ú homens d'armes qui estavan

ab l'Infant en les parts de Vich, y eran Anton Barberá, Guillém Pedriça, Ramon de Tous, Bernat Sala, Guillém Rubi, Perico Balaguer, Jaume Torres y Jaume Torra.

Més avant, á 13 d'Octubre aquets servents cobraren 100 sous á cumpliment de la soldada promesa per anar ab l'Infant á la execució dels castells den Cabrera, vers Vich.

Segons la contracta cobravan 2 sous 6 diners per cada día. (*L. Univ.*)

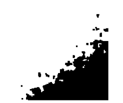
La infanta María de Portugal senyora d'Igualada. *Any 1373.*—Pere IV feu assessinar á son germá Ferran en 1363 perqué li feya nosa. En poder de la viuda de Ferran dona María de Portugal, quedaren los bens y senyorius de son marit assessinat.

Pere IV y sa muller la reyna Eleonor feren un conveni ab la viuda del infant don Ferran, en virtut del qual aquesta cedí als reys d'Aragó tots los bens y dominis que procedents de son noble marit tenía en la Corona d'Aragó, mitjançant lo pago de certa quantitat que entregarían los reys d'Aragó á la viuda.

En virtut d'aquest conveni dona María donava al rey d'Aragó los castells de Fraga y de Vallobar ab llurs pertinencies, y á la reyna Eleonor los castells, viles y llochs de Cubelles, Camarasa, Vilanova de Mijans, Igualada, Tamarit, Sant Esteve y altres.

A 13 de Maig de 1373 la reina Eleonor firmá poders en favor de son tresorer Arnau Ballester per pendre possessió en nom d'ella dels llochs d'Igualada, Cubelles y demés á ella assignats en lo conveni; per rebre lo homenatge de fidelitat dels habitants en élls; per confirmar y jurar sos privilegis, y per cobrarne les rendes (que era lo principal).

A 27 de Juny, Arnau Ballester presentá aquesta procura al batlle d'Igualada Francesch Sagrera, als síndichs Ramon Sala alias Pedrols, Guillém Tort, Berenguer Cornet y Arnau Castell qui's trovavan en la casa de la cort dels batlles, en presencia del assessor Pere Oromir y altres, y posant les mans sobre los sants Evangelis jurá guardar y observar les llivertats, usos, costums y privilegis de la vila, en nom de la senyora d'aquesta la reyna Eleonor. (*L. Priv.*, *n.* 75.)

En los llibres de la Universitat no he trovat rastre de que fos senyor d'Igualada lo infant don Ferran germá del rey Pere IV, ni de que ho fos sa viuda dona María de Portugal. Cabalment falten los volums de 1351 á 1362 abdós inclusive, ahont deuría trovarse dit rastre.

La vila d'Igualada no formava part dels bens de don Ferran dexats á sa viuda dona María de Portugal; aquesta Infanta, viuda ja, la rebé del rey Pere IV desprès d'haverla possehit lo comte de Trastamara. Axis ho diu un document (de que parlarém en lo paragraf següent), ab aquestes paraules:

«...Considerant atentament (diuen Pere IV y dona Eleonor) quals y quants dispendis de cossos y d'interessos vosaltres prohoms y universitat d' Agualada haveu sufert per causa de les alienacions per Nos dit Rey fetes en temps passat de la metexa vila, primerament en favor d' Enrich llavors Comte de Trastamara, y després en favor de la ínclita Infanta Maria de Portugal viuda del ínclit Infant Farran germá nostre Marqués que fou de Tortosa, de la cual ara la havèm recobrat redimintla (ó comprantla) mitjançant vostres ausilis...» consistents en 3,000 florins. (*L. Priv., n. 30.*)

Pere IV afirma que després d' haver alienat la vila d'Igualada en favor de don Enrich Comte de Trastamara, la aliená en favor de la infanta dona María de Portugal.

Los llibres de la Universitat demostren que en 27 de Setembre del 1366 encara era senyor d'Igualada don Enrich de Trastamara llavors ja rey de Castella. Nos demostran també que en 29 d'Octubre del meteix any la reyna d'Aragó dona Eleonor havía prés possessió de la vila d'Igualada, com á senyora d'élla.

Donchs la alienació en favor de dona María de Portugal deu esser posada després del senyoríu exercit en 1366 per dona Eleonor, qui en virtut del conveni citat fet entre aquesta y son marit Pere IV per una part, y dona María de Portugal per altra, torná en 1373 á esser senyora de la vila d'Igualada.

Nova promesa de no alienar la vila. *Any 1373.* —Es la quarta. Feu la primera Jaume I en 1235; la segona Jaume II en 1299; la tercera lo meteix rey en 1320; ara va la

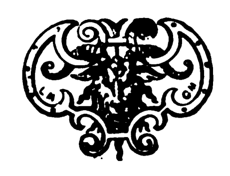
quarta que fan Pere IV y sa muller dona Eleonar senyora de la vila, en 1373.

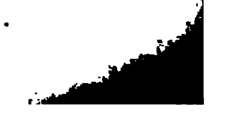
La vila d'Igualada doná 3000 florins al Rey perqué puga recobrar lo senyoríu de la vila, que tenía, com havém vist, la infanta dona María de Portugal viuda de don Ferran germá de Pere IV.

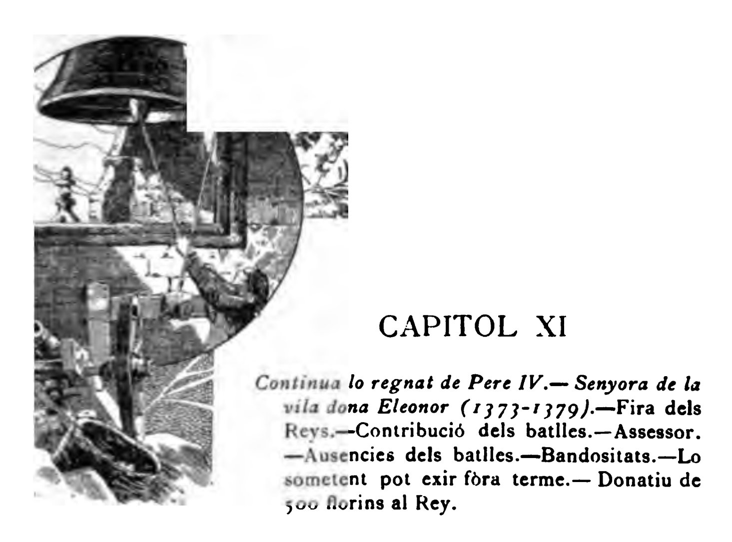
Al pactarse la entrega dels 3000 florins, se convingué en que'ls Reys otorgarían á la vila nou y fortíssim privilegi de no alienarla en cap manera, en cap cas per extremat que fos, en cap temps ni circunstancia. La vila degué encarregar la redacció d'aquest privilegi á algun sabi advocat, qui s'esmerá en preveure y expressar totes les contingencies possibles á fi de que'ls Reys no tinguessen may cap excusa ni pretext per alienar la vila. Entre altres cláusules hi ha, que en cas de alienació sia aquesta enterament nul-la y de ningun valor, y que en tal cas la vila queda *ipso facto* unida é incorporada á la ciutat de Barcelona; que en dit cas d'alienació ella quede dispensada dels manaments del Rey que manan ó manarán donar possessió á aquell en favor de qui la alienará, que puguen resistirse á donar tal possessió fins ab armes encara que sia usantles contra lo Rey y contra sos oficials. La data es de Barcelona, 13 d'Agost de 1373. (*L. Priv.*, *n.* 30.)

Forta era la promesa. Mes vuyt anys desprès ja lo Rey estava en tractes ab lo Comte de Cardona, precisament lo capital enemich d'Igualada, per vèndreli aquesta vila. Ho veurém mès avant.

Qui sab si l'astut Pere *del Punyalet* feu correr aquesta noticia de la alienació al de Cardona, no perqué tingués intenció d'executarla, sinó per obligar als d'Igualada á donarli 3500 florins que'ls costá lo quint privilegi de no alienar la vila.

CAPITOL XI

Continua lo regnat de Pere IV.— Senyora de la vila dona Eleonor (1373-1379).—Fira dels Reys.—Contribució dels batlles.—Assessor.—Ausencies dels batlles.—Bandositats.—Lo sometent pot exir fòra terme.— Donatiu de 500 florins al Rey.

ʼilegi de la fira dels Reys. *Any 1373.*

ʼere per la gracia de Deu rey d'Aragó, Valencia, Mallorca, Cerórcega, y Comte de Barcelona, Rosselló y Cerdanya: Mirant per del lloch nostre d'Igualada, com cal, y á fí de que dit lloch cresncia de vosaltres prohòms y universitat de dita vila, concedím á urats y prohòms y universitat de la metexa; que en ella se faça y la any perpetuament un retorn de fires, qui comence en la festa nía del Senyor y dure los quinze dies següents, ab los modo, forions, llibertats é immunitats ab que en dita vila se celebren les rcats: volent y concedint que tots y cada un de qualsevol lley ó ia, qui vinguen al dit retorn de fires, ab les coses y mercaderies ortarán sian salvos y segurs, tant al venir, com al estar y al posats sots nostra especial protecció y salvaguarda; de manera guen esser presos, deturats, penyorats, marcats ni en cap manera er cap culpa, crim ni deutes d'altres, á no esser élls los principals obligats com á fermançes, ni encara en aquests cassos, si no estan ibunal. Exceptuám y excluím als traydors, falsificadors de moneda, de camins, sodomites, lladres, reos de lesa magestat y altres mallsevols. Manant ab la present carta nostra al nostre Governador seu llochtinent y demés oficials y súbdits nostres presents y es-, que guarden, observen aquesta nostra concessió y en cap ma- contra ella. Mes si algú s'atreveix temerariament á obrar contra que encorrerá en nostra ira é indignació y en la pena de mil modemés de la entera indemnisació del dany donat. En testimoni ám fer la present guarnida ab lo segell pendent de nostra magesn Barcelona, á 3 de Setembre, any de la Nativitat del Senyor X·III y del nostre regnat XXXVIII.—Sig✝ne de Pere per la grarey d'Aragó, Valencia..... Testimonis son Pere Archebisbe de

los de llur partit..... y que per fer dita pau puguen suplicar al senyor Comte de Trastamara enviantli un ó dos prohòms..... per obtenir les provisions necessaries per fer dita pau.....» (*L. Univ.*)

En 1384 durava encara la guerra entre les families dels Ocellons y Castellolins. Per facilitar la pau lo rey Pere IV perdoná totes les penes de que fossen merexedors los partidaris d'aquelles. (*L. Priv.*, *n.* 41.)

treballe en assegurar la pau entre los bandós, ja capturant, als culpables, ja obligantlos á firmar la pau ab les seguretats necessaries, ja per la intimació de penes y demés remeys acostumats. Barcelona 14 de Març de 1379. (*L. Priv.*, *n.* 90.)

Privilegi per exir fòra terme lo sometent. *1379.* —«Nos Pere per la gracia de Deu rey d'Aragó... Haventnos mostrat clarament la experiencia que en la vila d'Igualada s' esdevenen renyines y baralles entre algunes persones adictes als bandos que allí hi havía, d' ahon se seguexen colps, ferides y desgracies; y que al fugir los malfactors, per la curtedat del terme de la vila, que apenes té més llargada que un tret de ballesta, s' escapen dels perseguidors, y s' acullen dintre dels termens del comtat de Cardona, evitant les penes que merexen, no sens escándol: volent remediar com cal açò; al tenor de les presents, moguts per nostra propia iniciativa, volèm, manám y concedím expressament als prohòms, universitat y singulars de dita vila, que sempre y quan s' esdevinga renyina ó lluyta armada entre los habitants de dita vila ó qualsevols estranys ó particulars, en la qual lluyta hi hage hagut colps, ferides ó morts, puguen perseguir ab armes, encalçar y fer presoners als dits perpetradors ó malfactors y á llurs cómplices quan fugirán, y entregarlos als batlles, ab tal que los perseguidors vagen acompanyats de dits batlles y sometent; y si dits malfactors fugint sufrirán colps, ferides ó mort, causats pêls perseguidors, volèm que aquests no encorren en cap pena civil ni criminal, y que ni Nos, ni nostre primogènit, ni 'ls batlles, ni altres oficials nostres pugan fer ó moure qüestió, enquesta, petició ó demanda contra élls; prohibint expressament als dits oficials nostres que s' entremeten en cap manera en açò..... Dada en Barcelona á 16 de Març, any de la Nativitat del Senyor M·CCC·LXX·IX.» (*L. Priv.*, *n.* 110.)

Donatiu al Rey de 500 florins. *Any 1379.*—La vila d' Igualada, á petició del Rey, li dona 500 florins—«en ausili del felís passatge que, Deu volent, havèm proposat fer (diu lo Rey) als regnes de Cerdenya y Sicilia.»—Otorga lo Rey que aquest donatiu no sia en perjudici dels privilegis y llivertats de la vila: Mes, si les corts generals concedexen recursos al Rey per dit passatge, vol aquèst que la quantitat donada ara per la vila sia posada en compte de la quantitat que correspondrá ó será tatxada á la vila per les dites corts. Barcelona, 20 d' Abril de 1379. (*L. Priv.*, *n.* 93.)

CAPITOL XII

Continua lo regnat de Pere IV (1381).—Nou privilegi de no alienar la vila, y agregació d'élla á la ciutat, de la qual será un carrer.

Igualada carrer de Barcelona.

1381.—«Nos Pere per la gracia de Deu rey d'Aragó..... quan suara per pagar les grans sumes de diners que deviem á Pere dez Caus y Andreu d'Olivella banquers de Barcelona, per diverses dites fetes per élls en llur taula, intentavem vendre al Comte de Cardona algunes viles, castells y llochs nostres, entre élls la vila d'Agualada, entenent açò los prohòms d'aquesta recorreren personalment á nostra magestat exposantnos los dispendis, detriments graves, morts, ferides y altres infinits mals fets y perpetrats entre dit Comte y sos predecessors y 'ls prohòms de dita vila, y suplicantnos humilment que en cap manera procedissem á vendre dita vila d'Agualada, ni á separarla de nostra Corona, oferintnos per açò certa quantitat de diner: lo qual fou per Nos otorgat, tal com está contingut en certs capitols á Nos entregats pèls dits prohòms y en les respostes per Nos fetes á aquèsts. Lo tenor d'aquests capitols es com segueix: (Fins açi lo text es llatí; lo que seguex está en catalá en lo original.)

»Lo senyor Rey esguardant lo fort privilegi que la vila de Agualada ha: que jamés no puxe esser separada de la Corona Daragó ni del comtat de Barchna., é sil contrari era fet que fos guanyada á la ciutat de Barchna., et esguardant la gran affecció que la universitat é homens de la dita han, que romanguen a! dit senyor Rey é á sos succehidors per tots temps: et esguardant que la dita universitat, vehent la gran necessitat de moneda quel senyor Rey ha, per la qual necessitat la dita vila é molts altres lochs novellament havia venuts al Comte de Cardona ab carta de gracia; acorre ara al senyor Rey de tres milia cinch cents florins: es á saber, tres milia florins

que pagarán comptant, é cinch cents florins en que darán cessió al senyor Rey contra en Pere dez Caus, en la taula del qual los dits promens los han. Confermará lo dit privilegi á la dita universitat Dagualada axi fortment e bastant com fer ne dictar se puxe. E per tal que aquella vila aytant vendrá á pus gran millorament, com será pus ennoblida de perrogatives maiors, lo senyor Rey la fará é fa carrer de Barchna., atorgant que aquella ells habitants de aquella sien daquiavant emper tots temps haguts per ciutedans de Barchna., es alegren de tots privilegis, libertats é franqueses que á la dita ciutat son atorgats es atorgarán per avant, é dels quals se alegren es poran alegrar vers ciutedans de Barcelona é domiciliats en aquella ciutat.

»*Plau al senyor Rey, exceptades franqueses de leudes, peatges é altres exaccions reyals; ans vol que les paguen axi com feyen dabans.*

»E prometrá lo senyor Rey per si é per los seus succehidors á la dita vila é á la universitat de aquella, é encara á la universitat de Barchna. é singulars de aquella que jamés daquiavant no vendrá, transportará, ni alienará perpetuament ni á violari, ni obligará, ni empenyorará á perpetualment ni altre temps poch ne gran á persona del mon, ni encara á fill ó á filla dell ó de sos succehidors, ni encara la dita vila ni terme ó territori daquella, ni la dita jurisdicció que ha en la dita vila, é altres drets é regalies que hi ha, é senyoria, no constituhirá per cambra á Reyna, ni Duquesa, ni altra qualsevoll persona; ans aquella tots temps haurá é tendrá pera unida á la Corona Daragó é al principat de Cathalunya.

»*Plau al senyor Rey.*

»E si de fet lo senyor Rey, ó sos succehidors, ó altres per part dells fahien ó assaiaven de fer lo contrari, si dins un mes aprés requests ne fossen ells fos feta fe del dit privilegi, no ho revocaven de fet é no sestaven de tot de fer res en contre del dit privilegi ja atorgat é ara confermador, que la dita vila, ó ço que venut ó alienat será sia guanyat perpetualment á la dita ciutat de Barchna.; é la dita ciutat ho puxe e ho haie á deffendre axi com á cosa sua propria. E per tal que açò mils se puxe es haie affer é á seguir; lo senyor Rey vol é mane á la universitat de la dita vila é als singulars de aquella que fassen de present sagrament y homenatge é feeltat als Consellers de Barchna. rebents los dits homenatges é feeltat en nom dells é lurs succehidors en lo dit offici, é de tota la universitat de la dita ciutat. E per vigor dels homenatges é feeltat prometen que si, ço que Deu no vulle, lo senyor Rey ó algú de sos succehidors, ó altre en nom dells fahien alguna venda ó donació, ó qualsevol alienació ó transportació á vida ó á temps, ó perpetualment, ó en altra qualsevol manera é condició de la dita vila, ó terme, ó territori, ó pertinencies, drets, ó juridiccions daquella, ó alguna ó algunes daquelles, é dins lo dit hun mes aprés que request ne fos, axí com dit es, nou revocave é nou tornave al primer stament, haurán daquí avant per senyors vertaders é naturals los Consellers de Barchna. presents é sdevenidors per tot temps, é la dita ciutat, é no altres; ells aportarán bona fé é leyal axí com bons vassalls deuen fer á lur senyor, ells respondrán de tot ço que devien abans respondre al dit senyor Rey, é quel senyor Rey hauria venut, alienat é transportat, é no hauria volgut tornar al primer stament; com en aquell cars lo dit senyor, ara per lavors absol la dita universitat Dagualada é singulars de

aquella de tota fé é naturalesa en que li sien ó li fossen tenguts. E plau, é consent, é de certa sciencia vol lo dit senyor Rey quels Consellers dits é succehidors en lo dit offici prenen lo dit homenatge é feeltat, é noresmenys que prenguen los dits Consellers ó procurador lur ara per lavors la possessió de la dita vila realment é de fet, ab tradició de les claus dels portals de la dita vila, ó en altra qualsevol manera é condició; é que aquell homenatge é feeltat se puxe es deie renovellar tantes vegades com se volran los Consellers de la dita ciutat qui are son ó per temps seran; pero que en cars quel senyor Rey manás la ost de Barchna. é anave, que axi matex hi hagués anar la ost Dagualada, é á tots serveys que la ciutat de Barcelona li farie, sia tenguda.

»*Plau al senyor Rey, ab que hage hun mes despay á la revocació: é anadit que posat que fossen de la ciutat, quel senyor Rey hi hage á metre officials, é hage sobre ells aquell dret que ha sobre la ciutat de Barcelona.*

»Item quel senyor Rey per haver los tres milia florins dels tres milia cinch cents que donen, é que les messions que la dita universitat ha fetes si fará per aquest fet, atorga á la dita vila é als habitants de aquella que puxen vendre cent lliures de censals en per tots temps en nua percepció sens tota altra senyoría á sglesia, ó almoyna, ó á capella, ó á qualls persones ques volrán. E que lo comprador ó compradors ni la universitat ni singulars de aquella no sien tenguts de pagar terç ni loysme. E si per ventura lo comprador ó compradors hi volen ferma del senyor Rey é del senyor Duch, que hi haguessen affermar franch é quiti de dret de segell.

»*Plau al senyor Rey.*

»Encara quel senyor Rey los remete totes penes é terçes civils tro al present dia.

»*Plau al senyor Rey.*

»Encara que puxen per sostenir lurs carrechs tornar la imposició de la molija, segons que ya havien en la dita vila, quel senyor Rey graciosament lals doná.

»*Plau al senyor Rey á sis anys primers endevenidors.*

»Item supliquen al senyor Rey quels síndichs é promens de la dita vila puxen examplar los carrers é places de la dita vila. E encara fer travessers, axí com á ells será ben vist fahedor.

»*Plau al senyor Rey á deu anys prop vinents.*

»Encara que com la vila Dagualada sia compresa é nomenada en la venda feta per lo senyor Duch, é fermada per lo senyor Rey al Comte de Cardona de les viles de Tárraga, de Vilagrassa é daltres diverses lochs en la dita venda contenguts, demanen la dita universitat de Agualada que expressament ne sia remoguda ab tots sos dret é pertinencies, é en res noy sia entesa, é daçó se fassa carta pública per lo senyor Rey á la dita universitat é fermada per lo senyor Duch, é francha de dret de segell.

»*Plau al senyor Rey.*

»Encara quel senyor Rey dona á la dita universitat de la vila Dagualada é als habitants de aquella aquelles vint liures les quals prenia en la dita vila per rahó de questa; les quals vint liures nos do á per tots temps per éll é per tots sos succehidors.

»*Neganda, car vuy cessa la dita concessió.*

»Encara que ... por Rey nos conferm tots é sengles privilegis, usos é costums que la ... a vila Dagualada ells habitants de aquella han, no contrestant privilegi ó privilegis quel senyor Rey ara nos fará.

»*Plau al senyor Rey en la forma acustumada.*

»Encara quel senyor Rey nos do licencia de reembre les vuytanta liures de la questa, les quals lo senyor Rey prenia sobre la dita vila, é que la dita universitat les puxe vendre á per tots temps quantquequant se volrán, é quel comprador é compradors, é la dita universitat sien franchs de terç é de loysme.

»*Neganda, car cessa vuy lo capitol.*

»Encara que la dita universitat puxen elegir en concell general trenta consellers, los quals puxen ordonar, tractar é fer los negocis de la dita vila, é los dits Consellers sien elets deu de ma maior, é deu de miyana, é deu de menor; é ço que per aquells sera declarat en consell per tots ó per la maior partida que en lo consell seran se haia á fer é á seguir: é quen sia feta carta apartada si len volran.

»*Plau al senyor Rey: pero ni dels síndichs ni dels consellers no hi puxen esser ensemps pare ni fill, ni dos germans.*

»Encara quel senyor Rey no fassa una letra als Consellers é ciutadans de Barchna. quel diu els mana, ab aquelles penes quel senyor Rey será vist fahedor, que encontinent que per los promens ó síndichs de la vila de Agualada seran requests, haien á rebre en nom é en veu de la dita ciutat los homenatges, seguretat é possessió de la vila Dagualada; segons que demunt es contengut; é aquest homenatge, é seguretat é possessió haien á rebre los dits Consellers en nom é en veu de la dita ciutat ó per procuradors en poder bastant dells é de la universitat de la ciutat de Barchna.

»*Plau al senyor Rey segons ques atorgat.*

»Encara quels promens de la vila Dagualada cascun any en consell general puxen elegir Mostaçaff, lo qual haia aquella libertat é potestat que Mostaçaff de Barchna. ha.

»*Usen segons que han acustumat tro al dia de vuy.*

»Encara que com la dita universitat Dagualada ó son síndich, tinguen en son poder totes les dites cartes fermades del senyor Rey é fermades per lo senyor Duch, é los Consellers de Barchna. ó sos procuradors haurán près homenatge é possessió del loch Dagualada é dels habitants daquella, é no abans, sia tenguda pagar la dita universitat los dits tres milia cinch cents florins apres dos meses, é no abans.

»*Paguen dins spay de dos meses aprés que haien les cartes.*

»Encara que totes les dites coses fermades é jurades per lo senyor Rey é per lo senyor Duch axí bastantment com fer se puxen tots privilegis, cartes é letres que la universitat haia mester ne se haien á fer, serán dictades, é fetes, é ordonades axí bastantment com fer ne dictar se puxen á profit é fermetat de la vila Dagualada é de la ciutat de Barchna. é conexença del notari qui fará lo contracte, é de dos savis é doctors quey elegirán, no mudant sustancia dels capitols, franques tots los dits privilegis, cartes é letres de dret de segell del senyor Rey é del senyor Duch.

»*Plau al senyor Rey.*

»Encara supliquen al senyor Rey que per ço com lo loch Dagualad situat en mig del comtat de Cardona, é ha fort poch terme, que si per tura neguna persona estranya entrará dintre la dita vila ol terme daqu per damnifficar negun habitant del loch ó per moure baralla, é nol po pendre, ó nos lexave pendre, aquells habitants de la dita vila sens lo bal ab lo balle lo poguessen pendre é aturar. E si pendre nol podien ó ell lexave pendre, quel poguessen damnifficar en persona de nafres ó de n E en aquest cas no fossen tenguts al senyor Rey ni á sos succehidors; ar senyor Rey los en dona licencia é vol, é expressament consent que fassa.

»*Ja hi es provehit; é sie servada la provisió.*

»Item que si per cessar la venda qui era convenguda ab lo Comt Cardona se faye perferta al senyor Rey per lo general de Cathalunya, Dagualada noy haien á contribuir.

»*Plau al senyor Rey si nols en tocave més avant.*

»Item demanen que los officis de la batllía é sotsveguería sien auni regits per una sola persona.

»*Plau al senyor Rey; mas ques fassa á beneplácit.*

»Item que haien la cena de absencia, que son deu lliures aprés mort G. Lobet, lo qual per concessió del senyor Rey ten é ha aquelles de sa

»*Neganda.*

»Item que si lo senyor Duch ó llurs officials fan á negú guiatge, q batlles los puxen costrenyer, no contrestant lo dit guiatge, á assegura poder llur que no fassen mal ne dampnatge á negú del dit loch dins a loch ó son terme.

»*Plau al senyor Rey, consultat lo senyor Rey al senyor Duch.*

»Item que si delat de crim ó excés fará composició ab lo batlle de nyor rey en la vila Dagualada, que pus lassessor hi prest consentiment, lo batlle ó lochtinent que será en la dita vila per lo monestir de sent C haia á passar per aquella composició, éll rebent sa part que lin pertany, pena de mil sols per cascuna vegada que hi sia contrafet, de la qual sia nyada la meytat al senyor Rey, é laltre meytat á la universitat de la dit

»*Plau al senyor Rey.*»

Lo que segueix es llatí en lo original:

«Per tant llegits devant nostre y entesos y atesos dits capitols y les postes fetes per Nos á élls, aquélls ab les respostes en quant á Nos pe ab lo tenor de les presents firmám, llohám, aprovám, ratificám y confir y prometèm ab nostra fé reyal obligant tots nostres bens, y també j per Deu y sos sants quatre Evangelis per Nos corporalment tocats, qu capitols y son contingut ab les respostes per nos ni ells fetes atend cumplirèm, guardarèm y observarèm, y no contrafarèm ni farèm cont ni ho permeterèm per cap causa. Renunciant en quant á açó á qualsevol ó dret que diu; que qui promet alguna cosa, pagant lo dany resta lliu sa promesa, y á tota altra lley ó dret, rahó ó costum qui façen contr

Fet en la Aljafaria de la ciutat de Saragoça, á trenta d' Agost, any de la Nativitat del Senyor M·CCC·LXXX·I y del nostre regnat quaranta sisé. Narcisus Primo.—Sig†ne de Pere per la gracia de Deu rey d' Aragó, Valencia..... Testimonis. Bernat de Forciá cavaller Camarlench.—Pere dez Vall Tresorer y Llorens Terrats de la tresorería del senyor Rey.—Sig†ne del Infant Joan primogénit del serenissim senyor Rey y Governador general de sos regnes y terres, Duch de Gerona y Comte de Cervera.....» (*L. Priv.*, *n.* 11, *repetit en lo n.* 19.)

Les principals concessions fetes en aquests capítols foren redactades en forma de privilegi escrit en altra escriptura feta lo meteix dia 30 d'Agost de 1381 en la Aljafería de Saragoça, firmada pèl Rey, pêl primogènit D. Joan y'ls metexos testimonis que firmaren los capítols.

Lo que consta en aquella segona escriptura en forma de privilegi es lo següent:

1.er Copía literalment lo privilegi fortíssim de no alienar la vila fet en Barcelona á 13 d'Agost de 1373, del qual he donat noticia en lo capitol X.

2.^n Concedeix que ja desde ara la vila d'Igualada quede agregada é incorparada ab la ciutat de Barcelona, com un carrer d'aquesta, tenint y disfrutant los habitants de la vila tots los privilegis y llivertats de que disfrutan los de Barcelona y devent ésser tinguts y reputats com á verdaders ciutadans d'aquesta ciutat. Exceptuant que pagarán lleudes, peatges y altres exaccions reyals, que no paguen los de Barcelona.

3.er Promet novament en cap manera alienar la vila ni res d'ella ni en favor de la Reyna, ni Duquesa, ni ningu altre, ni que sia en cas d'extrema necessitat, ni per exigirho la utilitat pública, ni que de la alienació ne depengués *la restauració de tot lo regne*. Vol que reste per sempre insepablement incorporada ab la Corona.

4.^t Vol que en cas d'alienació la vila d'Igualada sia y quede propietat de la ciutat de Barcelona, ó sia que tot lo senyoríu ó domini que hi té'l Rey passe á ésser de dita ciutat: y vol y mana que *ara de present* per llavors la dita ciutat reba los homenatges de fidelitat de la vila y prenga possessió d'ella per la entrega de les claus dels portals, ó d'altra manera.

En virtut d'aquest privilegi Igualada quedá unida (corporada ab Barcelona, quedá feta verdader carrer de celona. Però 'l Rey hi conservá tots los drets senyorials lo cas de alienació, açò es, si 'l Rey aliená s la vila, lla perdría sobre élla los drets senyorials, los quals passari la ciutat de Barcelona, ó sía, llavors Barcelona sería sei ra d'Igualada.

La importancia d'aquest privilegi consisteix:

Primerament en que tancá per sempre la porta á n(alienacions de la vila y als consegüents dispendis pera r mirse.

En segón lloch la vila ab sa agregació á Barcelona d un bon pas cap á la autonomía municipal; perquè no : disfrutá de molts privilegis dels que tenía Barcelona, si també en avant trová en aquesta ciutat una poderosa v: dora, á quí acudí profitosament en sos conflictes y en apretures, com trovarèm més avant.

En virtut de la agregació á Barcelona, axís com fins : los quatre magistrats, que per representarla nombrava los anys la vila, s'anomenavan *Jurats ó Síndichs*, d': avant s'anomenan *Concellers*, á estil de Barcelona.

CAPITOL XIII

Acaba lo regnat de Pere IV (1384-1387).—Host ó exèrcit.—Ampliació del privilegi de la agregació á Barcelona.—Agregació de la subveguería d' Igualada á la veguería de Barcelona.—Fortificació de la vila.—Ódena é Igualada.—Censal de 3000 sous.—Aranzel notarial.

La host d'Igualada s' uneix á la de Barcelona. *Any 1384.*—Lo rey Pere IV desde Lleyda, á 22 de Maig de 1384, escrivía al llochtinent del Governador de Catalunya:

«Encara que per altra carta vos havèm manat que fesseu anar lo exèrcit de la vila d'Agualada juntament ab los altres exèrcits de Catalunya envers lo Comte y comtat d'Ampuries; ab tot, per certes causes y rahons nos ha semblat que dit exèrcit deu marxar en companyía del exèrcit de la ciutat de Barcelona. Per tant vos dihèm y manám que façau anar dit exèrcit á la ciutat de Barcelona, y marxar d'allí juntament ab lo exèrcit de dita ciutat, y no en altra manera.» (*L. Priv., n.* 102.)

A 11 de Novembre del meteix any 1394 lo Rey otorgá especial privilegi de la agregació del exèrcit d'Igualada al de Barcelona, fundantla en lo privilegi otorgat en 1381 á 30 d'Agost, en lo qual se concedeix la agregació de la vila á la dita ciutat. La clàusula principal del nou privilegi del 11 Novembre es:

«Manam fermament (á tots los oficials reyals) que no obliguen á la universitat de la vila d'Agualada ni als singulars d'élla á exir de dita vila, ó sia á fer á Nos ni als nostres successors host, exèrcit ó cavalgada, sino quan la dita universitat de la ciutat de Barcelona á Nos ó als nostres fará host, exèrcit ó cavalgada; y en aquest cas permetereu que l'exèrcit de dita vila vage lliurement ab lo exèrcit, Veguer y penó de la ciutat de Barcelona...» (*L. Priv., n.* 112.)

Ampliació del privilegi d' agregació á Barcelona. *Any 1385.*—Duptant los Concellers de Barcelona sobre la acceptació de la vila d' Igualada unida y agregada á aquella ciutat pèl privilegi otorgat en 1381 (30 Agost), lo Rey explicá en un nou privilegi la dita agregació, y la amplià cedint á la ciutat dita certa part del domini sobre Igualada, com se veurá en les següents cláuseles del privilegi fet en Vilanova, á 9 de Juliol de 1385:

...«ab la present carta... que conté nou privilegi, unim, agregám é incorporám perpetuament la dita vila d' Agualada ab sos termens y territoris, ab sos homens y dones en élla habitants á la dita ciutat de Barcelona; de tal manera que dits homens y dones sien... ciutadans de dita ciutat de Barcelona y gosen perpetuament de les llivertats, privilegis é immunitats de que gosen dita ciutat y sos habitants ó gosarán en avant. Y que 'ls habitants de la metexa vila d' Agualada y de son terme hagen de ferse homens propis dels dits Concellers com á representants de la metexa ciutat y hagen de prestar sagrament y homenatge com á vassalls y súbdits als dits Concellers, y obehir á llurs manaments referents á seguir lo penó, host y cavalgada de dita ciutat, tant en la host reyal, com en la vehinal, y fer tot lo que es de dret y de costum en aquets casos. També volém, estatuím y ordenám, y ab lo present privilegi ara concedim á dita ciutat y á sos Concellers, com també als habitants d' Igualada presents y endevenidors que la jurisdicció alta y baxa civil y criminal, mer y mixt imperi en dita vila y sos termens sien regits y exercits per los batlles de la metexa vila d' Agualada, com fins ara s'es acostumat; emperò de tal manera que 'ls dits batlles sien ó estiguen totalment subjectes al Veguer y als Concellers de la dita ciutat de Barcelona quan seguiran lo penó d' aquesta ciutat ab la host reyal ó vehinal. Que 'l veguer de Barcelona present y esdevenidor quan estará present en dita vila en son terme, pugue allí exercir omnímoda jurisdicció, mer y mixt imperi, tingue y pugue tenir entera superioritat sobre dits batlles y sobre 'ls habitants y forasters en dita vila y terme. Volèm també y ab lo present privilegi novament establím y concedím tant als dits Concellers de Barcelona com als prohoms de dita vila, que Nos ni nostres successors en nostres regnes terres y en lo comtat de Barcelona no puguèm ni puguen vendre, alienar transportar, empenyar, enfeudar ni en altra manera disposar y ordenar dita jurisdicció, mer y mixt imperi ni son exercici; ans bé dita vila y son terme sempre sien y deguen ésser de la Corona reyal nostra, del comtat de la ciutat de Barcelona: y en cas que Nos ó nostres successors dita jurisdicció, mer y mixt imperi y son exercici venguessem, alienassem, transportassem, enfeudassem, ó d' aquells en altra manera disposassem, encontinent dita jurisdicció, mer y mixt imperi y exercici d' aquests, ab tots sos drets pertinencies sien perpetuament adquirits per la dita ciutat de Barcelona, á qual ara per llavors los donam é integra y perpetuament unim é incorporám.....» (*L. Priv., n.* 47.)

Agregació de la vila y subveguería d'Igualada á la veguería de Barcelona. *Any 1385.*—Lo meteix rey Pere IV otorga en la vila de Figueres, á 15 d'Agost de 1385, un privilegi en virtut del qual separa la vila y subveguería d'Igualada de la veguería de Vilafranca y les agrega á la de Barcelona. (*L. Priv.*, *n.* 101.)

Fortificació de la vila. *Any 1385.*—Se'n parlará en altre lloch: ara no diré més sinó que Pere IV, en un privilegi donat en Girona, á 17 de Maig de 1385, dona permís als Jurats y prohòms d'Igualada per acensar ó donar á cens les torres del mur que llavors s'estavan edificant: aquí va lo principal d'aquest privilegi:

«Nos Pere per la gracia de Deu rey d'Aragó..... á fí de que les torres dels valls (fossos) que hi ha al entorn de la vila d'Agualada sien fetes més fácil y breument, y més ben conservades, á instancia humil de vosaltres Jurats y prohomens de dita vila, vos concedím plena llicencia d'establir (ó acensar) ó donar y concedir en emfiteusis aquelles torres ab lo corresponent pati, les quals ja están començades en lo mur de tapia (*muro terreo*) de dita vila, á qualsevols persones de dita vila, ab lo preu, entrada, cens y demés condicions que bé vos semblarán per utilitat y comoditat de la vila, y per la defensa y millora de les metexes torres; á condició que aquells á qui cediréu les torres presten la deguda seguretat de que sempre y quan vosaltres voldréu recobrar dites torres vos les restituirán al moment.....» (*L. Priv.*, t. 26.)

En 1359 la vila no tenía mes que 179 fochs ó cases. Ara en 1385 podém calcular que aproximadament contaría 200 cases.

Açò era llavors ja un gros aument, y tal que feu necesaria la construcció d'un nou mur per defensa de la vila.

Aquest nou mur de prompte fou fet de tapia, com diu lo privilegi y confirman molts documents del Llibre de la Universitat.

Més tart se substituhí la tapia per un mur de pedres y morter, construintse aquest de poch en poch, açò es, un trast cada any.

Les torres del mur s'estavan fent en aquesta época, com diu lo privilegi.

Conforme á aquest privilegi trovo un acort de la Universitat del any 1401, que es com segueix:

«Item dita universitat..... reunida en la esglesia de Sant Bartomeu... doná llicencia als venerables Concellers..... per establir (ó acensar) les torres del mur nou de dita vila, çò es aquelles que encara no están acensades... pagant (los acensataris) aquell cens y aquella entrada que bé aparegue als dits Concellers, y ab aquelles retencions, condicions..... mes oportunes...» (L. *Univ.*)

Parlarèm més extensament d'açò en altre lloch.

Qüestions entre Ódena é Igualada. *Any 1386.*— Mentres tornava del mercat d'Igualada Ramon de Barberá, del lloch de Porquerices, fou près pèl batlle y alguns homens d'Ódena.

Los d'Igualada, gelosos de la concurrencia al seu mercat, que tants beneficis los reportava, acudiren en queixa al veguer de Barcelona contra 'ls d'Ódena per haver violat la pau y treva de que disfrutavan los anants y vinents al mercat d'Igualada, conforme als llurs privilegis.

Ademés lo batlle d'Ódena havía bandejat ó manat pendre á Jaume Vidal d'Igualada per haver matat una ovella y ferit altres ovelles del ven. Joan de Castellolí.

En aquestes qüestions hi prengueren part activa moltes persones d'Ódena y la vila d'Igualada.

Després d'haver disputat y altercat molt sobre açò, per evitar los grans dispendis que ocasionaría lo portarho per la via judicial, posantse d'acort abdues parts, nombraren árbitres y amigables componedors als juristes Jaume de Vilasseca y Narcís de Sant Dionís. Los quals decretaren:

1.er Que 'l batlle d'Ódena anul-lás los processos y enantaments fets contra Ramon de Barberá; y que en avant guardassen los d'Ódena de deturar ni molestar als anants y vinents del mercat d'Igualada; ans bé guarden lo privilegi del guiatge ó salvaguarda fets als dits anants y vinents pèl rey Jaume II al otorgar lo privilegi del mercat de dita vila.

2.^n^ Que 'ls d'Igualada y dit Ramon de Barberá hagen de renunciar al clam de pau y treva trencades fet al veguer de Barcelona contra 'l batlle y altres particulars d'Ódena per haver deturat ó près al dit Ramon de Barberá.

La sentencia arbitral fou donada en Barcelona, en casa del dit árbitre Narcís de Sant Dionís, que estava prop de l

portella de Sant Joan, á 7 de Setembre de 1386. (*L. Priv.*, *n.* 76.)

Permís per crear un censal de 3000 sous. *Any 1386.*—Pere IV, á instancia de la vila, li doná permís per crear un censal fins á la quantitat de 3000 sous de pensió anyal perpetua é irredimible.

Lo obgecte de la creació d'aquest nou censal era redimir altres censals y violaris ó pensions vitalicies redimibles, que per lo meteix d'ésser redimibles eran majors les pensions. Convertintlos en irredimibles les pensions serían més petites, en ventatge de la vila.

Diu lo Rey al concedir aquest privilegi que les pensions y violaris que ara volían los d'Igualada procedían del diner que havían donat al Rey per redimir ó tornar á comprar la vila tres vegades venuda, la primera vegada al Comte de Trastamara, la segona á dona María de Portugal, y la tercera al Comte de Cardona; procedían també del diner gastat en la construcció de murs y valls de la vila. Aquest privilegi fou donat en Barcelona á 23 de Juny de 1386. (*L. Priv.*, *n.* 40.)

Tarifa ó aranzel notarial. *Any 1396.*—Tots los Rectors eran llavors ensemps notaris de llurs parroquies.

Mediaren disputes entre'l Rector d'Igualada Bonanat Manyosa y la vila sobre 'ls honoraris que aquéll ó'ls qui regían la notaría en nom seu exigían, y la vila que 'ls trovava exagerats.

La vila volía que no's passás de la tarifa en altre temps concertada ab lo Rector Guillém Andreu.

Lo Rector Manyosa deya que per haverse manat en les corts de Montsó que les escriptures s'escriguessen *in extenso* en lo manual, havía aumentat considerablement ara la feyna dels notaris; donchs era just que á major treball seguís major salari.

Al fí concertaren una tarifa de comú acort: de la qual per mostra dono los següents detalls:

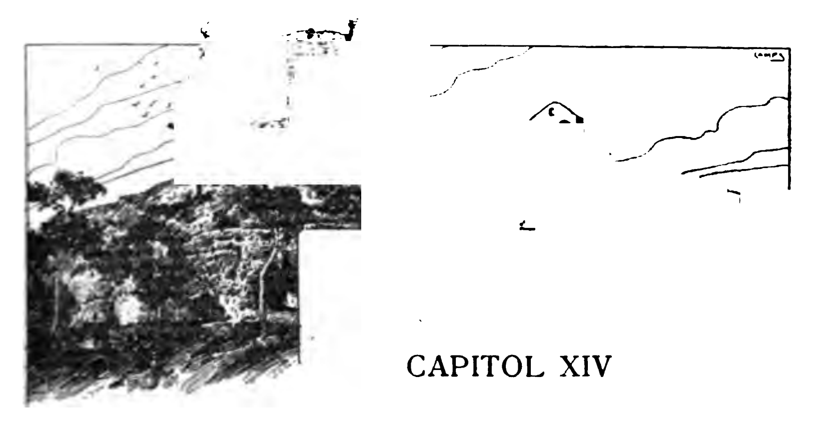
Capitols matrimonials. . . . . 18 diners.
Venda, lloguer, cambi, cessió, prest, comanda y altres semblants.. . . . . . . 18 »

Creació de censal ó de violari, ab la época de la entrega del capital.	4 sous.
Inventari quan lo valor dels bens no passe de 2000 ⅌.	3 »
Inventaris de valor de 2000 á 5000 ⅌.. . .	5 »
Inventaris de 5000 á 12000 ⅌.	10 »
Inventaris de 12000 ⅌ amunt.	16 »
Acte d' elecció de Concellers.	5 »
Procures..	18 diners

Per la de moltes altres escriptures que jo ometo.

Feta aquesta avinença á 21 de Maig de 1386. (*L. Priv.*, *n.* 121.)

CAPITOL XIV

Regnat de D. Joan I (1387-1388).—Homenatge á D. Joan I y juraments acostumats.—Coronatge.—Bagatges.—Guiatge otorgat á la vila pêl rey D. Joan.

Per mort de Pere IV *lo del Punyalet* fou coronat rey d'Aragó y Comte de Barcelona Joan I *lo Caçador.*

Homenatge al nou senyor. *Any 1387.*—La vila d'Igualada envià á Barcelona dos síndichs, que eran Antoni Pinyana y Bernat Queralt, per prestar al nou rey Joan I lo acostumat homenatge y jurament de fidelitat en senyal de regonèxerlo per senyor de la vila. Lo Rey, seguint la costum, confirmá á la vila tots los privilegis y llivertats otorgats per los altres Reys, prometent ab jurament respectarlos y guardarlos. No s'especifiquen los privilegis en lo acte que d'aquesta confirmació se lleva en Barcelona á 8 de Març de 1387. (*L. Priv.*, *n.* 21.)

Coronatge. *Any 1388.*—Les poblacions reyals solían oferir al nou Rey per la festa de sa coronació algun present en diner; y si no lo oferían se les exigía. Aquest present, ó lo que s'exigía á títol de present per la coronació s'anomenava *coronatge.*

Lo nou rey Joan I nombrá comissari per tatxar y cobrar lo coronatge al honorable cavaller Pere Febrer, qui tatxá á la vila d'Igualada en dos florins d'or per cada foch.

La vila nombrá dos síndichs, Pere Oromir jurista y Pere Quintana Conceller per protestar contra la tatxa. Se presentaren devant de Pere Febrer en Prats de Segarra, en la

plaça Nova, y li presentaren la protesta fundada en dos motius:

1.er Que per estar Igualada unida é incomporada ab Barcelona, y per gaudir dels privilegis d' aquesta ciutat, entre los quals hi ha lo de no pagar coronatge, no devía tampoch pagarne Igualada.

2.^{n} Que suposat, no concedit, que degués pagarne Igualada, la tatxa de dos florins per foch era exagerada, atesa la pobresa de la vila causada per haver hagut de redimirse tres ó quatre vegades (*ter vel quater*) d'altres tantes alienacions fetes pèls Reys en temps passats.

Pere Febrer respongué per escrit:

1.er Que ignorava que Barcelona estigués exempta de coronatge y que la vila d'Igualada estigués incorporada ab aquella ciutat.

2.^{n} Que tenint en consideració les redempcions que de sí feu la vila, éll hauría rebaxat la tatxa.

3.er Que ateses les rahons donades per los síndichs, éll no procehirá més avant en la execució fins á tant hage consultat al senyor Rey sobre açò. (*L. Priv., n.* 77.)

Bagatges pel rey Joan I. *Any 1388*. A 26 de Janer de 1388 un missatger del Rey presentá als batlles y Consellers de la vila la carta següent:

«En Johan per la gr. de Deu Rey Darago, de Valencia de Malorques, de Cerdenya é de Córcega, Comte de Barchna. de Rosselló é de Cerdanya: Als fels nostres lo batle, Consellers e prohomens de la vila Dagualada, Saluts é gracia. Com nos e nostra cara companyona la Reyna entenam daci partir dins breus dies, é per ço agyam ordenat de aver de aquexa vila XL bisties, ço es, X de sella é XXX de bast; á vosaltres dehim e manam de nostra certa sciencia, sots pena de C florins dor, que, vista la present les dites XL bisties acins trametats. En altra manera nos manariem la dita pena de nostres bens exhigir. Data en Vila francha de Penedés á XXV de Janer del any de la nat. de nostre Senyor M·CCC·LXXX·VIII. P. Th.»

Desseguida s'ajustá concell gen. que ordená que P. Pons y P. Pellicer anás ab 12 besties (*cum amplius non invenissent*) á Vilafranca, per obtenir gracia ó rebaxa del Rey y concertarse ab éll sobre lo exigit en sa reyal carta. (*L. Universitat arx. parr.*)

Guiatge otorgat á la vila pel rey D. Joan I. *Any 1388.*

«Are ogyats queus fan á saber los honrats en Bn. Granell locht. del honrat Nanthoni Granell batle de la vila Dagualada per lo senyor Rey, é en Bng. Salamó batle de la dita vila per lo monestir de sent Cugat de Valles, á instancia é requesta dels honrats Consellers é prohomens de la dita vila, que com lo senyor Rey ara regnant aja atorgat á la universitat de la dita vila privilegi ab letra sua de lo tenor seguent:

»En Johan per la gr. de Deu Rey Daragó, de Valencia, de Malorques, de Cerdenya é de Córçega, é Comte de Barchna. de Rosselló é de Cerdanya: per tal que la vila nostra Dagualada, la qual per molts cárrechs importables es stada molt oppresa é empobrida de poble, axí per morts é fams ó caresties, les quals per juy divinal son stades; com per molt grans quantitats de pecunia les quals dar ha audes per tres vegades per ço que fos á la corona reyal reintegrada, de la qual per via de vendes é donacions era stada separada; com per moltes é diverses altres rahons, mils se pusca reparar é alcun creximent pendre: ab tenor de la present, á humil suplicació per part dels prohomens de la universitat de la dita vila sobre aquestes coses á nos feta: Atorgam á universes é sengles axí mascles com fembres de qual se vulla ley, condició ó stament sien qui en aquella vila per rahó de habitar ó star vendran é de fet aquí lur domicili faran, é encare á aquells qui ja aquí habiten ó daquí adavant habitarán en aquella vila ó en sos termens, que pusquen aquí habitar é star ab lurs mullers, companyes é bens tots é sengles salvament é segura, no contrastant quals se vulla crims, excessos ó delictes comesos ó cometadors per alcú ó alcuns dells en quals se vulla ciutats, viles ó lochs de sgleyes, de barons, de cavallers, de ciutadans ó de homens de vila é termens é territoris daquélls, en los quals lochs bandejats nostros é dels officials nostros son receptats ó sostenguts ó receptar é sostenir son acustumats: Axí que per los dits crims, excessos ó delictes no pusquen aytant com en la dita vila ó sos termens habitarán, segons que dit es, per nos ó officials ó comissaris nostros en qualque manera esser presos, detenguts, empatxats ne en persones ó bens en alcuna manera molestats ó agreujats: anans sien daquí avant guiats é assegurats per tota terra é senyoría nostra, dementre emperó que en persona ó bens de alcun vehí de la dita vila ó de sos termens dapnatge ó injuria no auran feta ó donada. Manants per aquesta matexa de certa sciencia é expressament al inclit é magnífich Infant en Martí car frare nostro é de nostros regnes é terres general Gobernador é als seus portantveus en Cathalunya é á altres universes é sengles oficials é sotsmesos nostros é á lochtinents daquélls presents é sdevenidors, sots pena de nostra gracia é mercé, é encare de Mil florins dor aytantes vegades com será contrefet, als nostros cofrens aplicadors, que aquest guiatge é assegurament nostres tenguen é observen é façen per quals se vulla inviolablement observar é contra no hi vinguen per qualque causa ó rahó. En testimoni de la qual cosa la present manám esser feyta é ab nostro segell comú esser guarnida. Dada en la vila de Fraga á III dies de Mayg anno á nat. Div. Mº CCCº LXXX·VIII. Rs de Franch.

Ampliació del privilegi d' agregació á Barcelona. *Any 1385.*—Duptant los Concellers de Barcelona sobre la acceptació de la vila d'Igualada unida y agregada á aquella ciutat pèl privilegi otorgat en 1381 (30 Agost), lo Rey explicá en un nou privilegi la dita agregació, y la amplia cedint á la ciutat dita certa part del domini sobre Igualada. com se veurá en les següents clauseles del privilegi fet en Vilanova. á 9 de Juliol de 1385:

...«ab la present carta... que conté nou privilegi, uním, agregám é incorporám perpetuament la dita vila d' Agualada ab sos termens y territoris, ab sos homens y dones en élla habitants á la dita ciutat de Barcelona; de tal manera que dits homens y dones sien... ciutadans de dita ciutat de Barcelona y gosen perpetuament de les llivertats, privilegis é immunitats de que gosen dita ciutat y sos habitants ó gosarán en avant. Y que 'ls habitants de la metexa vila d' Agualada y de son terme hagen de ferse homens propis dels dits Concellers com á representants de la metexa ciutat y hagen de prestar sagrament y homenatge com á vassalls y súbdits als dits Concellers, y obehir á llurs manaments referents á seguir lo penó, host y cavalgada de dita ciutat, tant en la host reyal, com en la vehinal, y fer tot lo que es de dret y de costum en aquets casos. També volém, estatuím y ordenám, y ab lo present privilegi ara concedim á dita ciutat y á sos Concellers, com també als habitants d' Igualada presents y endevenidors que la jurisdicció alta y baxa, civil y criminal, mer y mixt imperi en dita vila y sos termens sien regits y exercits per los batlles de la metexa vila d' Agualada, com fins ara s' es acostumat; emperò de tal manera que'ls dits batlles sien ó estiguen totalment subjectes al Veguer y als Concellers de la dita ciutat de Barcelona quan seguiran lo penó d' aquesta ciutat ab la host reyal ó vehinal. Que 'l veguer de Barcelona present y esdevenidor quan estará present en dita vila ó en son terme, pugue allí exercir omnímoda jurisdicció, mer y mixt imperi, y tingue y pugue tenir entera superioritat sobre dits batlles y sobre 'ls habitants y forasters en dita vila y terme. Volèm també y ab lo present privilegi novament establím y concedím tant als dits Concellers de Barcelona com als prohoms de dita vila, que Nos ni nostres successors en nostres regnes y terres y en lo comtat de Barcelona no puguèm ni puguen vendre, alienar, transportar, empenyar, enfeudar ni en altra manera disposar y ordenar la dita jurisdicció, mer y mixt imperi ni son exercici; ans bé dita vila y son terme sempre sien y deguen ésser de la Corona reyal nostra, del comtat y de la ciutat de Barcelona: y en cas que Nos ó nostres successors dita jurisdicció, mer y mixt imperi y son exercici venguessem, alienassem, transportassem, enfeudassem, ó d' aquells en altra manera disposassem, encontinent dita jurisdicció, mer y mixt imperi y exercici d' aquests, ab tots sos drets y pertinencies sien perpetuament adquirits per la dita ciutat de Barcelona, á la qual ara per llavors los donam é integra y perpetuament uním é incorporám.....» (*L. Priv.*, *n.* 47.)

Agregació de la vila y subveguería d'Igualada á la veguería de Barcelona. *Any 1385.*—Lo meteix rey Pere IV otorga en la vila de Figueres, á 15 d'Agost de 1385, un privilegi en virtut del qual separa la vila y subveguería d'Igualada de la veguería de Vilafranca y les agrega á la de Barcelona. *(L. Priv., n.* 101.)

Fortificació de la vila. *Any 1385.*—Se'n parlará en altre lloch: ara no diré més sinó que Pere IV, en un privilegi donat en Girona, á 17 de Maig de 1385, dona permís als Jurats y prohòms d'Igualada per acensar ó donar á cens les torres del mur que llavors s'estavan edificant: aquí va lo principal d'aquest privilegi:

«Nos Pere per la gracia de Deu rey d'Aragó..... á fi de que les torres dels valls (fossos) que hi ha al entorn de la vila d'Agualada sien fetes més fácil y breument, y més ben conservades, á instancia humil de vosaltres Jurats y prohomens de dita vila, vos concedím plena llicencia d'establir (ó acensar) ó donar y concedir en emfiteusis aquelles torres ab lo corresponent pati, les quals ja están començades en lo mur de tapia (*muro terreo*) de dita vila, á qualsevols persones de dita vila, ab lo preu, entrada, cens y demés condicions que bé vos semblarán per utilitat y comoditat de la vila, y per la defensa y millora de les metexes torres; á condició que aquells á qui cediréu les torres presten la deguda seguretat de que sempre y quan vosaltres voldréu recobrar dites torres vos les restituirán al moment.....» (*L. Priv.*, n. 26.)

En 1359 la vila no tenía mes que 179 fochs ó cases. Ara en 1385 podém calcular que aproximadament contaría 200 cases.

Açò era llavors ja un gros aument, y tal que feu necessaria la construcció d'un nou mur per defensa de la vila.

Aquest nou mur de prompte fou fet de tapia, com diu lo privilegi y confirman molts documents del Llibre de la Universitat.

Més tart se substituhí la tapia per un mur de pedres y morter, construintse aquest de poch en poch, açò es, un rast cada any.

Les torres del mur s'estavan fent en aquesta época, com diu lo privilegi.

Conforme á aquest privilegi trovo un acort de la Universitat del any 1401, que es com segueix:

Lo memorial que se 'n dugueren es sumament interessant, perqué confirma lo exposat en capítols anteriors de la present historia y aclara alguns punts obscurs respecte de les diverses alienacions fetes ó intentades pèls reys d'Aragó ja de la vila, ja d'Ódena, ja d'altres pobles vehins, contenint ademés algunes noticies no historiades fins aquí.

Malgrat esser llarch he cregut necessari copiarlo enter com á document interessantíssim: però que no doná cap bon resultat, com veurém més enllá. (V. cap. XXX.)

Aquí va lo memorial:

Memorial dels greuges fets pels Reys y Comtes de Cardona contra Igualada. *Any 1388.*

«Molt honorables senyors. A la vostra gran saviesa humillment signifiquen é demostren los síndichs é procuradors de la universitat de la vila Dagualada, que com lo senyor Rey en Jacme de honrada memoria cambiás ab lo senyor Bisbe de Vich moltes é diverses rendes, lochs é juredíccions, donant aquelles lo dit senyor Bisbe al dit senyor Rey per la ciutat de Vich; é entre los altres lochs, donás é cambiás lo dit Bisbe al dit senyor Rey lo castell de Montbuy en fi é franch alou, é lo loch del Spelt, situat dins los termens del castell Dódena, é la juredicció del castell de Thous: los quals castell, loch é juredicció lo dit senyor Rey tench é possehí per molt temps: é los dits castell é loch lo dit senyor Rey, ab tots drets é pertinencies de aquells aoní (uní), ajustá é incorporá á la Corona Daragó, é al Comdat de Barcelona, é á la vila Dagualada ab privilegi quen feu, jurant que jamés les dites coses no separaria de la dita Corona, Comdat é vila.

»En aprés lo senyor Infant Namfós fill primogénit del dit senyor Rey en Jacme, attenent en qual manera los promens é universitats dels dits castells de Muntbuy é loch del Spelt eren pervenguts novellament á la senyoria reyal: emperamor daçò, volent als dits promens fer alcuna gracia é mercé, atorguá, statuí é promés per sí é per los seus succehidors que daquí avant los dits castell he loch no daría, vendría, commutaría ho en alcuna altre manera separaría de la damunt dita Corona Daragó é comdat de Barcelona, en guissa que la senyoría dels dits castell (é) loch á violari ó pera tots temps nos pogués transportar, ans tots temps aquells castell é loch tendría adjuncts á la dita Corona, segons que açò apart per privilegi daqueu feyt é per lo dit senyor Infant fermat é jurat.

»Aprés emperò lo dit senyor Infant Namfós passá en Cerdanya ab son stol, en lo qual viatge lo noble en Ramon Folch la donchs veçcomte de Cardona promès anar ab lo dit senyor Infant ab certes companyes de peu é de cavall. E per aquella rahó lo dit senyor Infant li assigná lo dit castell de Muntbuy per lo acorriment. On, com lo dit noble en Ramon Folch en lo dit

viatge no anás, segons que promès avía, per mèrit lo dit castell de Muntbuy aver ne obtenir no devia, ne los seus succehidors han degut ó pogut per moltes rahons, entre les quals son aquestes: primerament com lo dit senyor Infant reverentment parlant, la dita assignació fer no pogués ne degués atteses los dits privilegis.—Item que lo preu del dit castell no fou pagat per lo dit veçcomte.—Item que lo dit veçcomte no aná en lo dit viatge. Per què los dits castell é loch é juredicció deuen esser tornats é reintegrats á la dita Corona Daragó é al dit Comdat de Barcelona, é á la vila é universitat Dagualada sens tota reemçò.

»Item, honorables senyors, lo dit senyor Namfós, aprés que fou Rey, per deute de justicia, ma armada, ab les hosts de Cathalunya, assetiá é prés lo castell Dódena, lo qual tench en sa senyoría per molt temps. E aquell castell ab sos termens é homens é dones en aquéll habitants é habitadors, é ab universes é sengles drets é pertinencies del dit castell ajustá, auní é incorporá á la Corona Daragó é al comdat de Barcelona é á la dita vila Dagualada, per çò com es molt prop de la dita vila: è daçò feu lo dit senyor jura á la dita vila é universitat daquell privilegi.

»Aprés, molt honorables senyors, lo senyor Rey en Pere pare del senyor Rey are regnant, confermant les dites coses, atorguá statui privilegi jurat sobre la hostia segrada del precios cors de Ihu. xst. feu á la dita universitat de la dita vila Dagualada é als singulars daquélla, que lo dit castell Dódena á la dita senyoría reyal per deute de justicia adquisit, segons que dit es, no daría, atorgaría, vendría, enfeudaría, enpenyoraría, ó en alcuna manera alienaría per negun títol ó necessitat, ne aquéll remetría ho relaxaría ne departiría, segregaría ó separaría de la desús dita Corona Daraguó è Comdat de Barcelona á per tots temps ó á violari; ans tots temps per sí é los seus succehidors fos axí aunit al dit regne é comdat que en neguna manera no sen pogués separar; declarant é determenant que si per éll ó los seus succehidors lo contrari era feyt, que alló fos cas é va é freturás de totes forçes, á la senyoría sua é dels seus fos tornat é reintegrat, segons que totes aquestes coses é moltes daltres en lo dit privilegi son largament contengudes é expressades.

»En aprés fou proposat deuant lo dit Senyor per lo noble en Ramon de Cardona que lo dit castell devía esser restituit é tornat; per qué, lo dit senyor Rey en smena é compensació del dit castell, doná al dit noble Quatre milia sols barcelonesos rendals quascun any á per tots temps; los quals Quatre milia sols la honrada madona Marguarida qui fou muller del noble en Pere de Cardona fill del dit noble en Ramon de Cardona ha rebuts per molt temps é anys, é aquèlls encare reb lo seu hereu ó succehidor.

»Aprés com la hunió de Valencia fou començada, lo dit senyor Rey en Pere se ajustá á Morvedre ab moltes de ses gents. En lo qual ajust fou lo noble Nuch ladonchs vescomte é are comte de Cardona. E aquí fou donat entenent al dit senyor Rey que lo dit noble vescomte volía jurar la dita Onió:

per la qual rahó lo dit senyor Rey doná al dit noble lo damunt dit castell Dódena, donantli licencia que éll lo pogués pendre per sa propria auctoritat. On com la universitat de la dita vila Dagualada sabés açó, per vigor del dit privilege per lo dit senyor Rey á la dita universitat feyt, stabliren lo dit castell é aquéll tengueren stablit mes de V anys, qui costá á la dita universitat mes de L milia sols barcelonesos.

»Subseguentment vengueren les grans mortalitats; é morts aquells qui tenien lo dit castell stablit, lo dit noble la donchs vescomte se prés lo dit castell Dódena, é aquéll tench é possehí per alcun temps.

»Aprés, passat alcun temps, la dita universitat Dagualada clamá lo dit castell: é lo dit senyor Rey convochá les hosts sobre lo vescomdat de Cardona. E lo dit noble mès é torná lo dit castell en sequestre en poder del dit senyor, ab tal convinença que .j. cavaller per lo senyor Rey elegidor tingués aquell castell en sequestre fins que fos conegut per dret de quí lo dit castell devía esser. E aquesta conexença fats lo honrat é discret en Pere ça Illa juriste de Barcelona jutge sobre aquestes coses delegat, lo qual jutjás lo dit feyt, oydes les rahons de quascuna de les dites parts. Emperó que per neguna manera lo dit castell no pogués tornar ne al dit senyor Rey, ne á la dita universitat Dagualada, ne al dit noble la donchs vescomte, fins que la dita conexença fos feta per dret. E que lo dit senyor Rey sobre açó no pogués fer neguna altra provesió ne gracia. E açó jurá lo dit senyor Rey. E si lo contrari era feyt ó assayat, lo dit senyor lavors per lesdevenidor ó cassava é revocava, é de tot en tot ó anullava. E lo dit noble vescomte feu segrament é homenatge de no aver ne rebre lo dit castell sino per adjudicació de dret per lo dit jutge fahedora. E semblant homenatge feu lo síndich actor é procurador de la dita universitat Dagualada. E de fet lo dit castell sots lo dit pacte é covinença fou comanat al honrat en Ramon de Caldes cavaller, lo qual feu é prestá homenatge que lo dit castell tendría, é aquéll á negú no liuraría fins que per dret fos conegut, segons que dit es.

»Sobre lo dit sequestre lo plet se començá es mená per molt temps entre la dita universitat Dagualada de la una part é lo dit noble de la altra. En tant que ja eren á sentencia ho quax; é en aquella sahó lo dit senyor Rey aná en Cerdenya contra Lalguer, en lo qual viatge aná é passá lo dit noble. E com foren dellá en Cerdenya, lo dit senyor Rey feu provisions al dit noble, callada veritat, ab honor parlant, empetrades, per les quals provisions lo dit noble aprés que foren tornats, cobrá lo dit castell sens que alcuna restitució no fou al dit senyor Rey dels desus dits quatre milia sols rendals, los quals en smena é compensació del dit castell avía dats lo dit senyor als predecessors del dit noble, segons que damunt se conté. On, com lo dit senyor Rey açó no pogués ó degués fer, sobre la sua excellencia é senyoría, attés lo dit privilegi per lo dit senyor fet é jurat, segons que dit es; per tant lo dit castell deu esser restituit é reintegrat á la dita Corona Daragó per vigor del dit privilegi, é encare al comdat de Barcelona é á la universitat de la dita vila, ensemps ab les messions fetes per la dita rahó.

»Item, senyors com lo dit senyor Rey en Pere é lo senyor Infant en Johan fill seu primogénit are regnant aguessen feta venda de la dita vila Dagualada al dit noble Nuch are comte de Cardona, jatsie fos que, parlant ab deguda reverencia, feu non poguessen ó non deguessen per moltes rahons, é entre les altres per ço com antigament tota la dita vila entegrement fos del monestir de sent Cugat de Vallès, é per lo Abat qui lavors era del dit monestir fos donada la meytat de la dita vila perindivís al senyor Rey ladonchs regnant, sots tal pacte é covinença que per null temps la dita vila no pogués esser donada, venuda, empenyorada, depertida ò en alcuna manera separada ó alienada, ans tots temps fos é stigués axí per indivís entre los dits senyor Rey é Abat ó monestir. Item, aprés, per tant com lo dit senyor Rey é ja sos predecessors aguessen fets é firmats é encare jurats privilegis á la dita vila é universitat daquélla, que per null temps no la vendríen, donaríen, empenyoraríen ó en altra manera la separaríen de la Corona Daragó é del comdat de Barcelona. On com los prohomens de la dita universitat fahessen instancia que la dita venda al dit comte, ne alcuna altre persona, fer nos podía nes devía per les dites rahons: lo dit senyor Rey volch aver de la dita universitat més per força que per dret, ab reverencia parlant, Tres milia é D. cents florins dor Daragó, é mes de ·M·é·D. quen despès la dita universitat en defendre la dita venda; los quals Trey milia é Cinch cents florins, ensemps ab les dites messions, deuen esser tornars é restituits á la dita universitat.

»Item com lo dit senyor Rey en Pere, ab privilegi per éll fet é fermat, é encare jurat, é per lo senyor Rey en Johan are regnant confermat é roborat, aja aunida la dita vila Dagualada ab homens é fembres en aquélla habitants é habitadors á la ciutat de Barcelona, é aquella vila aja feta carrer de la dita ciutat, é agya volgut que los homens é dones en la dita vila habitants é habitadors sien vers ciutadans de la dita ciutat é salegren é alegrarse pusquen de tots privilegis, libertats, franquitats é inmunitats de les quals salegren é alegrar se poden los ciutadans de la dita ciutat axí passats com sdevenidors: On com lo dit senyor Rey are regnant agya feta questió é demanda á la dita universitat de la cena, la qual la dita universitat ha auda á defendre per vigor del dit privilege de Barcelona, lo qual deffeniment costa més de ·C· florins dor Daragó; los quals deuen á la dita universitat esser tornats é restituits, com indegudament, parlant altea é reverencia del dit senyor, los fos feta questió de la dita cena.

»Item com daquests anys so de viafós fos mogut en la dita vila Dagualada per ço com j hom de la dita vila avía nafrat mortalment j hom altre en lo camí públich; é lo so de la dita vila ab lo batle de sant Cugat encalçant é enseguint lo dit malfeytor qui fugía dins los termens del castell de Muntbuy: é per açò lo honrat en Berthomeu de Vila francha lochtinent de portants veus de Gobernador en Cathalunya vengués á la dita vila, é axí com deguera mantenir é defendre lo dit so metent, qui son regalies del senyor Rey, éll feu enquesta contre los homens qui eren anats al dit so, é près daquéll ben ·XL· (homens); per la qual rahó la universitat de la dita vila se

ach avenir ab éll, é ach de la dita universitat per la dita rahó, més per força que per dret ne de rahó, parlant ab sa honor, ·D· florins dor Daragó, los quals deuen esser restituits é tornats á la dita universitat, per ço com injustament foren pagats; ensemps ab les messions fetes per la dita universitat per la rahó desus dita, qui munten á Cent florins dor Daragó é més avant.

»Item per la rahó desus dita lo dit honrat en Berthomeu de Vila francha maná pendre, segons que dit es, ben XL homens de la dita vila Dagualada, é açò per en Pere Coyll algutzir seu; lo qual algutzir, no servant les constitucions generals de Cathalunya, agué de cascú dels dits XL homens per III jorns quels tench presos XXX ss. é més, de cascú dels quals, segons les dites constitucions no podía ó no devía demanar ne aver sino tansolament V sols. per quascum dels, com no stiguessen presos per V dies: per qué deu esser feyta smena de les dites quantitats á la dita universitat, qui aquélles á audes á smenar á aquells qui paguades les avíen.

»Item la juredicció del desús dit castell de Thous de stada per lo dit senyor Rey en Pere de honrada memoria pare del senyor Rey are regnant venuda, en gran dan de la Corona Daragó é de la cosa pública, é majorment de la dita vila Dagualada, per ço com era de la sotsveguería de la dita vila lo dit castell de Thous.

»Item, senyors, com certes ajudes ho generalitats sien stades posades sobre los draps quis apparellen en Cathalunya daquests any, los honrats Diputats del general de Cathalunya veneren als drapers de Vila francha de Penedès lo dret de la bolla é segell de la cera de tota la veguería de Vila francha á cert temps é per cert preu. E los dits drapers compradors de les dites generalitats de la veguería de Vila francha veneren als drapers é parayres de la vila Dagualada lo dret de la bolla del plom é segell de la cera de tots los draps quis apparellassen es venessen en la dita vila Dagualada é en la concha Dódena, en la qual son enteses Clarmunt, Muntbuy, Castellolí, Ódena, Orpí, Capellades, Jorba é Thous. E la dons lo noble comte de Cardona sabent la dita venda esser feyta de les dites generalitats, feu fer crida per tota sa terra que ha en la dita concha Dódena, que neguna persona de sa juredicció no gosás fer aparellar fòra sa terra, é posá segell de cera é bolla de plom al loch de la Pobla de Clarmunt: per la qual cosa los drapers é parayres de la dita vila Dagualada qui les dites generalitats avien comprades, segons que dit es, sostengueren gran dan, ço es, de CCCC florins é més avant: per la qual cosa los dits drapers é parayres son stats clamants diverses veguades deuant los dits honrats Diputats de Cathalunya, é justicia non an poguda aconseguir; per tant los dits síndichs é procuradors per interès de la dita universitat requeren lo dan donat als dits drapers é parayres per lo dit noble esser smenat.

»Mes avant lo dit noble Comte de Cardona fa empares é execucions en é dels bens dels habitants de la dita vila Dagualada terres tinents en los termens dels castells del dit noble, no contrastant que los dits habitants Da-

gualada fermen de dret suficientment en poder dels honrats sotsveguers é batles de la dita vila. E com los officials del dit noble son requests per los officials reyals que no procehesquen en fer les dites empares é execucions com éls sien prests é aparellats de fer dret daquells qui en lur poder an dades les dites fermes de dret, de les quals los certifiquen. En aytal cars los officials del dit noble dien é alleguen que per molts é diverses crims, delictes ó accessos que aquells aytals terratinents an comesos en los termens dels castells del dit noble fan les dites execucions ó enautaments. E jat se sia que daçò instantment ne sien requests per los dits officials reyals, no volen dir ni declarar qui son los crims ó delictes per los quals fan les dites execucions ó enautaments.

»Item que si los dits (oficials) reyals per deute de justicia fan alcun enautament contre los officials dels castells del dit noble ó los sotsmesos daquélls, tantost los officials del dit noble fan fer crides en los dits castells, que null hom de la juredicció del dit noble no entre en la dita vila, sots grans penes, axi com es del cap ó del peu á perdre, ó altres grans penes.

»Item que si malfeytós fugen de la dita vila fugent ó anant vers los castells del dit noble é los batles de la dita vila ensemps ab los homens de la dita vila los encalcen so metent, segons que als lochs reyals es permès; la donchs lo dit noble é sos officials citen é bandeyen aquells qui en los termens dels dits castells seran entrats enseguint los malfeytós, no contrastant que so metent hi agya loch. E açò fan en gran dan é perjudici de la Corona reyal é de tota la cosa pública.

»Item lo dit noble fa fer empares generals é tots los terratinents dels dits castells, per tant que mostren com tenen les terres, honors é possessions que han é possehexen en los termens dels dits castells. E com en los dits castells alodials é altres per que los dits terratinents no son tenguts de mostrar al dit noble sino ço qui cos á cos se té per éll. Es ver emperò que lo dit noble de una part é lo síndich de la dita universitat de la altre sobre les coses en lo present capítol contengudes an fermat compromís en poder del honorable en Pere ça Costa batle general del senyor Rey, al qual compromís no entenen perjudicar (ó prejudicar).

»Item com lo senyor Infant Namfós de alta recordació per la invasió qui fou feyta per los homens del comdat de Cardona la donchs veçcomdat contre los homens de Manresa, fahés execució per deute de justicia sobre lo dit veçcomdat é près lo castell de Castellaulí, lo qual castel comaná en Ramon de Castellaulí senyor de Bellpuyg, é mort lo dit Ramon é en Berenguer de Castellaulí nabot del dit Ramon, lo qual Berenguer aprés mort del dit Ramon avonclo seu sera emparat del dit castell: é morts los desus nomenats Ramon é Berenguer de Castellaulí, lo noble Nuch comte de Cardona se près lo dit castell, é aquéll vuy té é posehex en gran dan é perjudici de la Corona Daragó é de tota la cosa pública: per què deu restituir lo dit castell al senyor Rey are regnant.

«E com per rahó de la gerra (guerra) qui fou derrerament es stada entre lo senyor en Pere Rey Daragó é lo Rey de Castella, lo dit senyor Rey en Pere, en paga del sou que devía al molt alt Nanrrich comte de Trestamara, contre privilegis, axí per predecessors del dit senyor Rey, com per él [illegible] fets á la dita vila Dagualada, venent (ó venint) contre la covinença qui [illegible] é es entre lo dit senyor Rey é predecessors seus, empenyorá la dita vila Dagualada al dit comte de Trestamara, lo qual comte senyorejá la dita vila bé per V· anys é ach de dons forçats del dit loch bé VI· milia florins, part [illegible] noch (de *noceo*, danyar) al dit loch per defendre la dita empenyoració [illegible] venda més de II· milia florins, de les quals quantitats deu esser feyta smena á la dita vila.

«Enaprés durant la dita guerra lo dit senyor Rey en Pere doná ó empenyorá la dita vila Dagualada al molt alt senyor Infant en Ferrando. E lo dit senyor Infant aprés doná la dita vila á la senyora Infanta muller sua. E aquestes coses la dita vila defès per rahó dels dits seus privilegis tant com poch, que li costá mes de ii· milia florins dor Daragó. E daltre part nach la dita Infanta de Portugal mentre tench la dita vila de dons forçats mes de ii· milia florins: de les quals quantitats deu esser feyta smena á la dita vila, com no degués ne pogués esser dada ne empenyorada per neguna rahó, per vigor dels dits privilegis é covinença.

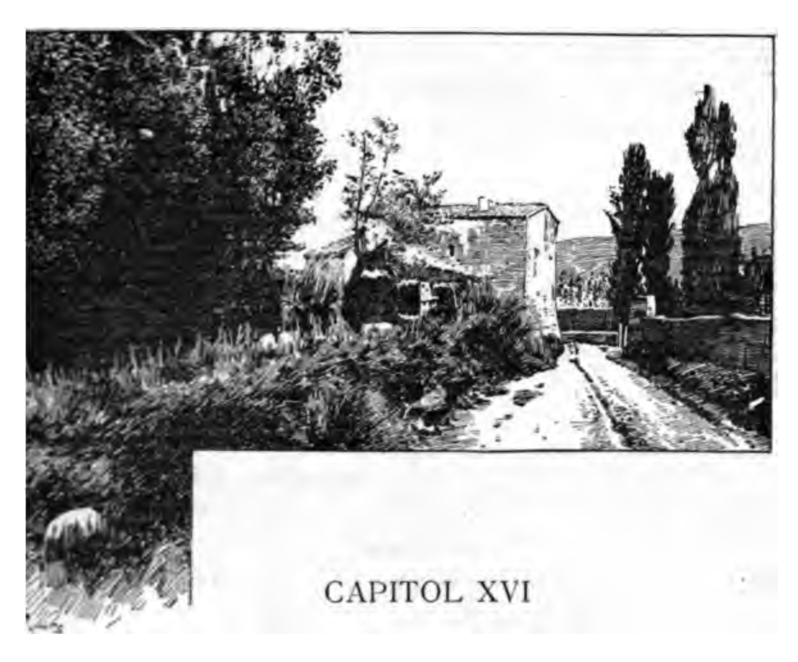
»Subseguentment lo dit senyor Rey remé (redimí) la terra que la dita senyora Infanta tenía penyora, en lo qual remiment la dita vila Dagualada ach á donar per que tornás á la Corona reyal ·iii· milia florins, dels quals deu esser feyta smena á la dita vila.

»Item, senyors, en lany present lo honrat en Pere Febrer algutzil del senyor Rey are regnant é comissari per lo dit senyor sobre açò diputat, fou en la dita vila Dagualada, demanant que la dita vila donás al senyor Rey en ajuda de la coronació. E la dita vila contradía de pagar tro fins quels altres lochs de Cathalunya fessen semblant do. E lo dit comissari per la dita rahó feu aquí penyores é execucions en tant que per força li aguerem á donar CC V florins dor Daragó, part messions que ferem, qui muntaren á més de ·L· florins; los quals deuen esser restituits á la dita vila, pus los altres lochs del principat de Cathalunya no an fet semblant do.

»Per què, molt honorables senyors, placia á vosaltres sobre totes les coses desus dites esser provehit per justicia.»

Lo notari ó escrivá qui escrivía lo Llibre de la Universitat, devant del memorial aquí copiat posá la següent nota:

»Item deuen per los Capitols que ordene, qui anaren als misatgers á Muntsó, trellat dels quals me ature ací en lo libre de la Universitat, entre tot (original y copia) j florí é mig.» (*L. Univ. arx. parr.*)

CAPITOL XVI

Regnat de D. Joan I (1390-1395).—Exempció del dret de cena.—Bandositats.—Cambi de mesures y construcció del pallol ó almodí.—Translació de la fira dels Reys al dilluns de Pascua.—Privilegi en favor de la fira de Sant Joan Degollat.—Pes de la farina.—Qüestions ab lo Comte de Cardona.—Lexes pies incertes y usures.—Absolució general.

Exempció de dret de cena. *Any 1390.*—Llorens Terrats empleat en la casa del Infant D. Martí, germá del Rey, demanava á Igualada certa quantitat de diner per lo dret de cena, per dues vegades que dit Infant havía passat per Igualada, una en 1387 y altra en 1390.

La vila acudí al Rey en apelació de la exigencia den Terrats.

Lo Rey, ohits en Terrats y'ls síndichs de la vila, declará lo següent, en Barcelona á 22 de Març de 1390:

«Ab tenor de la present ordenám y declarám que la dita universitat (d'Igualada), la qual está unida á la dita ciutat de Barcelona y feta carrer d'aquèsta, no está obligada á pagar la dita cena; ans bé n'está franca, quitia y lliure, axí com franca, quitia y lliure n'está dita ciutat de Barcelona; y açó no obstant lo dit y afirmat per part del Infant en Martí.....» (*L. Priv.*, f. 52.)

En 1392 desde Valencia (20 Desembre) confirmá la anterior declaració, ampliantla, y dihent que la vila d'Igualada no está obligada á pagar cena de presencia ni d'ausencia, ni á éll, lo Rey, ni als seus successors, ni á cap altra persona, per cap causa ni rahó. Y com llavors hi havía en la cancellería reyal pendent de resolució una súplica feta pèl fisch del·Rey ó pèl procurador del Infant D. Martí, declara que vol que la present declaració servesque per donar la causa per fallada y jutjada, manat á D. Martí y á tots los oficials reyals, pena de mil florins, que no molesten més als d'Igualada sobre aquesta qüestió de la cena. (*L. Priv.*, *n.* 16.)

Bandositats. *Any 1392.*—D. Joan I, á instancia dels Concellers y prohomens d'Igualada, mana als batlles de la vila, que quan los Concellers intimarán als dits batlles que posen presos als qui s'han barallat y sostenen bandositats, que'ls batlles tinguen obligació de deturar á aquésts fins que firmen pau. A no ser que 'ls culpables vullen traslladar son domicili en entre lloch. Es un privilegi bo per la pau y quietut de la població. Fou otorgat en Valencia, á 20 de Desembre de 1392. (*L. Priv.*, *n.* 12.)

Cambi de mesures y construcció del pallol ó almodí. *Any 1392.*—D. Joan I concedeix á Igualada permís per usar les mesures de Barcelona, en atenció que la vila es carrer d'aquella ciutat.

Concedeix també facultat per construir un almodí, ó pallol, ó sie un edifici destinat á la compra, venda y guarda dels grans en dies de mercat, indempnisant al propietari la destrucció d'una casa situada en mitg de la plaça del Blat, la qual destrucció era necessaria tant per engrandir la plaça, com per la construcció del almodí. Fixa'l Rey lo dret d'un diner per somada de gra que será embotigat ó venut; lo qual dret durará sols fins á tant, que tant lo cost de la indempnisació al propietari de la casa, com lo de construcció del almodí sien enterament cuberts.

La vila tindrá mesures y estores á disposició dels compradors y venedors. (*L. Priv.*, *n.* 31.)

La casa que s' havía d'enderrocar per agrandir la plaça y per fer l'almodí era de mossen Joan Lledó prevere, d'Igualada.

Mossen Lledó oferí á la vila los pactes següents, que foren acceptats:

Mossen Lledó dona la casa y botigues que tenía en la plaça del Blat, s'obliga á enderrocarla, á fi de *que la plaça sia bella é spaciosa*, y á construir l'almodí, tot á ses costes.

Mossen Lledó cobrará un diner per sach de blat ó altre gra qui entrará en l'almodí, y açò una sola vegada per cada sach. Pero'ls vehins d'Igualada no pagarán res per guardarlos los blats allí. S'obliga mossen Lledó á tenir allí copia de mesures y estores á disposició dels compradors y venedors, sens altra paga que'l diner dalt esmentat.

Si la vila vol apropiarse l'almodí y cobrar lo dret de diner per sach, s'abonará á mossen Lledó primerament lo valor de la casa y botigues que enderrocará per engrandir la plaça y construir l'almodí; segonament, los gastos de construcció del almodí. Los drets que hage cobrat mossen Lledó desde que començaría á prestar servey l'almodí fins que sería redimit ó adquirit per la vila, serían de mossen Lledó com á interessos del cabal esmersat en la construcció, é inutilisat per la destrucció de sa casa y botigues.

Firmen aquests capitols á 9 de Març de 1411 los Concellers per una part, y per altra mossen Lledó y sos pares Francesch Lledó blanquer y madona Manda. (*L. Univ.*)

Sobre açò Fra Galceran Carbó, monjo de Sant Cugat y Pabordre del Panadès, escriu una carta á son batlle d'Igualada, que era Pere Miró, dihentli: Que havía entès que s'anava á edificar almodí sens llicencia del monestir y *açó sia cosa qui torn en gran menys preu de senyoria é perjudici, dan é lesió dels dits monestir é pabordría de Penedès é drets de aquélls.* Per tant mana als Concellers sots pena de 200 florins, que no passe avant la dita obra; é igualment que mana á Francesch Lledó *qui ha près á son càrrech de construir ó fer construir los dits almodí ó casa*, que desistesca sots pena també de 200 florins. Dada en Sant Cugat á 11 d'Abril de 1412.

Tot açò volía dir que la vila s' havía d' entendre ab lo Pabordre per obtenir lo permís, mitjançant, com se suposa, certa quantitat de diner, que no dexaría d'haver cobrat abans lo Rey al otorgar lo dit privilegi.

Translació de la fira dels Reys al dilluns de Pasqua. *Any 1392.*

«Are oygats queus fan assaber los honrats Nanthoni Granell batle de la vila Dagualada per lo senyor Rey, é en Bernat Granell batle de la dita vila per lo monastir de sent Cugat de Vallès, á instancia é requesta dels honrats Consellers é prohomens de la dita vila, que com lo molt excellent príncep é senyor lo senyor en Johan, per la gracia de Deu Rey Daragó, de Valencia, de Malorques é de Cerdenya, ab carta sua ab son segell pendent guarnida, la dada de la qual fou á Valencia á XX dies de Decembre, lany de la Nativitat de nostre Senyor M·CCC·LXXXX·II·, á humil suplicació é instancia dels dits honrats Consellers é prohomens, ayga mudat lo retorn de fires, lo qual celebrarse solía en la dita vila Dagualada; çò es, que començava en la festa de Aparici é durava per XV dies lavós primers sdevenidors. Es assaber, que daquí avant lo dit retorn de fires comença en lo diluns primer vinent aprés la festa de la Resurrecció de nostro Senyor Deus Jesuchrist, é dura per XV dies lavós primers vinents é continuament seguents: é axí cascun any á per tots temps daquí avant. Per que los dits honrats batles denuncien á tuit generalment lo dit mudament de retorn de fires, á fi que tota persona qui al dit retorn de fires venir volrrá, ne de sos avers ó mercaderies al dit retorn comprar ó vendre, que sapie que lo dit retorn de fires se celebrará daquí avant, ço es que començará lo dit dia de diluns aprés la festa de Pasqua de nostre Senyor, é durarà per XV dies lavós primers vinents: é axí mateix intimen é denuncien á tuit generalment qui al dit retorn de fires volrrá, qui poden venir, é star, é vinguen é stiguen, vagen é retornen guiats, sans é segurs ab tots lurs bens é mercaderies; com lo senyor Rey ayga guiades é assegurades totes é sengles persones al dit retorn vinents, anants, stants, retornants, ab tots lurs bens, avers, é mercaderies, axí que no poden esser preses, marcats ò penyorats en persona ne en bens; dementre emperò que no sien barres, traydors, ladres, trencadors de camins, falsadors de moneda, ò que aygen comès crim de lesa magestat.» Publicada dimecres (dia de mercat) en los llochs acostumats de la vila, á 7 de Janer de 1394.

«Item deuen per VI crides quels cridave, de les quals trameteren una á la ciutat de Menresa, altre á Calaf, altre á Senta Coloma de Queralt, altre á Piera, altre á Martorell é altre á ça Lacuna, é açò per lo mudament del retorn, é cascuna era ben gran, entre totes iii sols.» Nota del notari qui les escrigué. (*L. Univ., de* 1394.)

En favor de la fira de Sant Joan Degollat. *Any 1393.*—Mana 'l rey D. Joan I que des del dia 7 d'Agost al 7 de Setembre en cap lloch de dues hores al entorn d' Igua-

da no s'hi façen fires: y que si per oblit ó per altra causa : concedissen en avant, que la concessió sia nul-la y de ingun valor. Valencia 20 de Març de 1393. (*L. Priv.*, *n.* 35.)

Pès de la farina. *Any 1392.*—D. Joan I concedeix á a vila, en premi de sa generositat en socorre les necessitats le la cort reyal, facultat per nombrar un home qui tinga :árrech de pesar tots los grans que serán portats al molí, imposant un dret de tant per cárrega, lo qual podrá ésser arrendat, pagant al pesador ab lo preu del arrendament, y quedant lo sobrant per les necessitats de la vila. La concessió es feta en Valencia, á 20 de Desembre de 1392. (*L. Priv.*, *n.* 37.)

Qüestions ab lo Comte de Cardona. *Any 1393.*

«En Joan per la gracia de Deu Rey Daragó..... als feels nostres los balles de la vila de Agualada, ó á lurs loctinents: salut é gracia. Entés havèm quel Comte de Cardona ó sos officials han vedat é veden per crides é en altra manera que alcun de son comdat no venguen, entren ne aporten alguna cosa á fira ó á mercat aquí en Agualada, sots certes penes: de la qual cosa, si vera es, molt nos maravellam, que éll ne altri de nostra senyoría façа alguna inhibició ó vedament, com inhibicions tant solament se pertanguen á nos per nostra regalia, é no á altre. E com les dites coses tornen en mal veynatge, gran dampnatge é lesió nostre é de nostres drets: per ço á vosaltres é á quiscú de vos dehim é manam expressament é de certa sciencia que, si axí es, vistes les presents, per vostres letres scrivats al dit Comte ó aquéll ó sos officials requirats que la dita inhibició deguen revocar é tornar al primer stament. E si no ho fan, é per carta pública appará de la prensentació de la dita requesta, manam vos que, passats alscuns dies dins los quals puxen haver feta la dita revocació, vos ordonets é manets ab grans penes á tots los sotmesos á vostre juridicció que no vagen, entren ne aporten alcuna cosa á fira ó á mercat de les dites viles é lochs del dit Comte ne de son comdat; com sia digna cosa que usets de semblant inhibició que élls usen contra la nostra vila dessus dita; tro que en altra manera hi hajam provehit. E daltra part vos manam que en lo dit cars trametats é presentar façats als nostres officials les letres les quals vos tremetèm ab la present continent en acabament, que per tots nostres lochs façen semblant inhibició, é aquélla publiquen ab veu de crida als sotsmesos á lur juridicció. Data en Valencia sots nostre segell secret, á VIII dies de Març, en lany de la Nativitat de nostre Senyor Mil· CCC· noranta tres. Rex Johannes.» (*L. Priv.*, *n.* 109.)

Les lluytes entre los Comtes de Cardona é Igualada s'expliquen per lo molt que havía treballat aquesta per sustraure Ódena del domini d'aquélls y posarla sots lo domini del Rey.

Ademés Igualada no podía engrandirse sino á expenses dels altres pobles, singularment dels del entorn que eran vassalls tots dels Comtes de Cardona. Una vila encara que fos petita, com ho era llavors Igualada, era un centre d'atracció ahont ara un, ara un altre, anavan domiciliantse molts habitants dels pobles vehins. Tot lo que guanyava Igualada ab aquestes domiciliacions, ho perdian los pobles del vehinat.

Mes, Igualada s'esforçava y fins feya sacrificis per atraure nous habitants á la vila, ara pagant dels bens comunals lo gasto de translació dels mobles, ara fent franchs de contribucions per cert número d'anys als nous domiciliats. Les cargues municipals repartides per molts eran menys pesades.

La pérdua de dos vassalls del Comte de Cardona, que passaren á domiciliarse en Igualada, fou causa dels fets que vaig ara á referir copiantlos y extractantlos del Llibre de Privilegis.

Bartomeu de Vilanova vehí de Claramunt y Joan Ripoll vehí d'Ódena, per tant vassalls abdós del Comte de Cardona, passaren á domiciliarse en Igualada.

Irat lo Comte, los fa una requesta acusantlos de certs crims y excessos comesos en ses baroníes, *perseguintlos, segons se diu, ab odi capital, y amenaçant que si'ls trovava dintre de sos territoris los faría penjar.*

La vila, com de costum, acudí á la defensa de sos nous vehins. Acudí al rey D. Joan I, qui en Valencia á 9 de Desembre de 1382, escrigué una carta al Comte Huguet de Cardona, en la que després d'exposar les quexes dels igualadins contra'l Comte per la persecució injusta que feya contra sos dos ex-vassalls, li manava que cessás en la persecució, altrement éll defensaría als qui s' havían fets vassalls seus, del meteix Rey.

Aquesta carta del Rey fou tramesa al Comte pèl Conceller d'Igualada Pere Barrufet en persona, acompayat del notari y d'altres vehins d'Igualada; los quals marxaren á Cardona, y posats devant del Comte en son castell, *en la cambra dels paraments*, lo notari llegí la carta reyal y la re-

petí en catalá paraula per paraula, ja que lo original era llatí.

A petició del Comte se li doná transllat de la carta y dos dies per contestar. Açò passava dissapte, 28 de Desembre de 1383, dinou dies després de la data de la carta del Rey. (L'any se mudava á 25 de Desembre.)

L'endemá diumenge, 29, contestá 'l Comte: que la carta reyal era contra constitucions de Catalunya, perquè essent executoria, no havía estat cridada la part: ademés havía estat impetrada callant la veritat. Perquè si bé es veritat que, com deya la carta reyal, lo Comte havía firmat y entregat als dos ex-vassalls seus un document en que otorgava perdó general de tots los crims y excessos que haguessen comès en ses terres, ho havía fet ab certes condicions, les quals no havían cumplert los dos ex-vassalls: donchs per aquests crims y excessos los perseguía justament, no perquè haguessen tret lo domicili de ses terres.

De tot açò lo notari ne llevá acte, que fou portat als Concellers d'Igualada per la dita comissió igualadina presidida pèl Conceller Pere Barrufet.

A la resposta del Comte replicaren los Concellers d'Igualada: Que constant lo perdó en escriptura pública donat y otorgat pura y senzillament sens cap condició, no hi havia necessitat d'apelar ó cridar á la part interessada. Ademés «*los dits Johan é Berthomeu neguns crims no han comesos dins sa juridicció* (del Comte), *ne son homens quils sabessen cometre ne hanc ne cometessen. Mas per ço com ells se faheren homens del dit senyor Rey, é no per altre rahó, los officials del dit senyor Comte, aprés ques foren fets homens del dit senyor Rey, faheren enquesta contra ells, ells posaren coses que, parlant ab lur honor, no son veres ne stan en veritat; segons que tot clarament, Deu volent, se mostrará devant la presencia del dit senyor Rey, com á ells plaurá.....*»

Aquesta réplica fou portada al castell de Cardona lo dia 23 de Janer del meteix any 1383. (*L. Priv.*, *n.* 73.)

La qüestió aná als tribunals.

A 15 d'Agost de 1384 «la universitat..... ordená é en missatgers..... elegí los honorables en Berenguer Salamó é en Bernat Granell..... qui vagen á Barchna. per instigar axí devant lo senyor Rey, com en la Audiencia..... la

questió qui es entre lo Comte de Cardona é la universitat per lo fet den Johan Ripoll é den Barthomeu saig, qui del comdat en la dita vila sen son entrats.....» (*L. Univ.*)

Lexes pies incertes y usures. *Any 1394.*—Lo Papa cedí al rey Joan I les lexes ó'ls llegats pios dexats en testament á persones ó corporacions incertes ó desconegudes, y ademés les penes pecuniaries que devian pagar los usurers. Lo Rey ó sos causa-havents vengueren á la vila d'Igualada los dits llegats pios y usures que radicavan en la vila, pèl preu de 150 florins.

En virtut d'aquesta compra la vila podía cobrar les lexes ó'ls llegats pios incerts fets en los temps passats y fahedors fins al any 1396 inclusive, y les penes ó composicions per usures fins al any 1398 inclusive. (*L. Priv., n.* 50.)

Ab aquesta compra la vila devía proposarse evitar enquestes y qüestions judicials, que havian d'ocasionar grans dispendis y molesties als vehins.

La compra es feta en lo Palau menor de Barcelona á 9 de Setembre de 1394.

Absolució general. *Any 1395.*—D. Joan I concedeix á la universitat y á tots los singulars d'Igualada perdó general de totes accions, qüestions, peticions y demandes que éll ó sos oficials poguessen fer per qualsevols excessos, crims ó delictes que haguessen comès, com també per qualsevols contractes ó actes civils. Lo perdó compren totes penes civils, corporals y pecuniaries. Diu lo Rey que fa aquesta concessió per lo molt que per éll y sos antecessors han fet y sufert los d'Igualada. Fet en Barcelona á 27 de Febrer de 1395. (*L. Priv., n.* 51.)

CAPITOL XVII

Regnat de D. Martí (1397-1400).— Contribució al exèrcit contra lo comtat de Castellbó. Cens dels fochs de la vila.—Privilegi del penó reyal.—Conflicte ab lo Governador.—Qüestió de sometent ab lo Comte de Cardona.—Coronació del Rey D. Martí.—Coronatge y dret de cena.—Sotsveguería d' Igualada.

:ribueix la vila al exèrcit enviat contra lo de Castellbó. Fochs de la vila. *Any 1397.*

Joan dez Pla, Doctor en Lleys, Conseller y Tresorer del senyor fesso que vosaltres Concellers y prohoms de la vila d' Agualada, os del exèrcit convocat pèl dit senyor Rey contra lo comtat de os haveu compost ó convingut... ab mí com á representant del dit ;, á rahó de 18 sous y un diner (obolum) per cada foch y per dos formantnos en açò, tant en lo temps com en la tatxa, ab la comb la ciutat de Barcelona, de la qual dita vila es carrer ó membre... t la composta per 179 fochs, que son los que hi ha en dita vila, larrer cens dels fochs de Catalunya, y afeginthi vosaltres volunna módica quantitat,..... importa 300 florins d' or d' Aragó..... que t als honorables Concellers de la ciutat de Barcelona..... á fi de dits 300 florins paguen per los dits dos mesos á tres hòmens quatre pillarts, qui juntament ab los hòmens d' armes y pillarts »endiatis) per dita ciutat ab lo diner ab que aquésta s' ha compost e ó cumplir ab dit exèrcit, vagen sots lo capitá de dita ciutat..... :omtat de Castellbó.....» Fet á 11 d' Agost de 1397. (*L. Priv., n.* 83.)

:rcit de que parla lo document sería destinat á cas-
:omte de Foix, quí pretenía la corona d' Aragó.
st document manifesta com les viles reyals contriexèrcit reyal. Altres documents que trovarèm més ararán més aquest punt interessant.
u també en aquest document la importancia de la

agregació de la vila á Barcelona. Passe per lo que passe la ciutat, que tenía poder per imposarse als Reys. La agregació á Barcelona lliura á la vila de moltes vexacions.

Privilegi del penó reyal. *Any 1397.*—Lo Rey don Martí concedeix á Igualada privilegi perquè l' exèrcit de la vila puga portar penó ó bandera reyal sempre y quan exirá de la vila, tant en servey del Rey, com per la persecució dels malfactors, y açò tant si entra en terres reyals com en terres de barons. Dat en Barcelona á 2 d'Agost de 1397. (*L. Priv.*, *n.* 120.)

Conflicte ab lo Governador. *Any 1399.*—Ramon de Font de Llop, acusat de crims enormes que no s'especifican, fou près per los d'Igualada y posat en la presó. Ramon Alamany de Cervelló, Conseller del Rey y Governador de Catalunya, trameté un algutzir á Igualada ab ordre de que li entregassen lo près per portarlo á Barcelona. La vila acut en quexa al Rey, qui mana en carta al Governador que pèl meteix algutzir torne lo près á Igualada ben custodiat, tornant la cosa en l'estat d'abans. Respon lo Governador que'l près havía demanat esser portat á Barcelona, y además que la vila d'Igualada es agregada á aquella ciutat y es un carrer d'aquèsta. Replica la vila que no val aquesta excusa; que'l Governador no té jurisdicció en lo civil y en lo criminal fora de la veguería y batllía; que'l près, conforme á la lley, deu esser judicat allí ahont ha comès lo delicte; per tant, que'l Governador no té excusa per evadir lo manament á èll fet en la carta del Rey de que torne'l près á Igualada, 26 de Desembre de 1399. (Segons nostre modo de contar sería 26 de Desembre de 1398.) (*L. Priv.*, *n.* 69.)

Qüestió de sometent ab lo Comte de Cardona. *Any 1399.*—Lo subveguer d'Igualada convocá la host de la vila y capitanejantla, en forma de sometent, entrá en lo terme vehí de Montbuy per fer *escorcoll* en lo mas Morató. Sospito si'l habitava lo Ramon de Font de Llop citat en lo número anterior, ja que sona son nom en aquest fets.

Lo Comte de Cardona, que era Huguet d'Anglesola, en enjança contra'ls igualadins que havían invadit son terri-ori, maná á sos vassalls que no anassen als mercats d'Igua-ada, y ademés portá la causa als tribunals, pretenent que 'havía faltat á les lleys del sometent, que eran prou deli-ades.

Los igualadins acuden al Rey, que en carta de 8 de Març le 1399 mana al Comte de Cardona que alçe á sos vassalls a prohivició d'anar al mercat d'Igualada, y desistesca de procehir contra'ls igualadins per causa del sometent, per quant èll, lo Rey, evoca la causa á sa reyal audiencia.

Ja á 6 de Janer lo Rey havía escrit una carta al Gover-nador de Catalunya, lo noble Ramon Alamany de Cervelló, a qui'l Comte de Cardona havía acudit contra'ls d'Iguala-la, inhibintlo d'entendre en aquesta causa de sometent, per quant essent cosa de regalía sols al tribunal de la reyal Au-diencia expectava.

Lo Governador no fent cas de la carta del Rey y eludint-t ab *frívols motius*, continuá lo procés. Informat lo Rey pêls gualadins, escriu novament al Governador repetint lo ma-nament, y amenaçantlo ab multa de 10,000 florins. Sara-goça 26 de Febrer de 1399.

Llavors lo Comte de Cardona y Ramon de Font de Llop cuden als tribunals dels Jutges de taula, magistrats qui ada tres anys obrian son tribunal una temporada per ohir es reclamacions fetes pêls pobles ó pêls particulars contra os oficials del Rey, y per ferlos justicia. Es d'advertir que com lo subveguer d'Igualada manava lo sometent de la vila per dret propi, y per tant éll lo capitanejava, com havèm dit, al fer lo escorcoll del mas Morató, y lo dit sobveguer era oficial reyal, ó sia nombrat pêl Rey; estava efectivament subjecte als Jutges triennals de taula.

La vila protestá contra lo evocament de la causa als Jut-ges de taula. Y persistint lo Rey en fallarla en sa Audien-cia, cridá a la vila á ohir sentencia en carta del 20 d'Abril de 1399 feta també en Saragoça.

No sé qui perdé la causa. Lo que sé es que á la vila li costá molts diners; perqué trameté expressament á Sarago-ça á micer Vicens Pedriça, llicenciat en Lleys, per obtenir

del Rey les cartes esmentades, valentse Pedriça d' un tal Perico Gual, de Vilafranca del Panadès, que 's comprometé á obtenir del Rey aquelles cartes mitjançant certa quantitat de diner.

Gual en persona portá una de les cartes del Rey á Igualada desde Saragoça, perquè la llegissen los Concellers; y de part del Rey la presentá desprès á Pere Ferrer llochtinent del procurador del Comte de Cardona, havent desprès encara de presentarla al meteix Comte. (*L. Priv.*, *n.* 79. *L. Univ.*, 1399. *L. Priv.*, *n.* 114.)

Bella lletra de convit á la coronació del rey D. Martí. *Any 1399.*

«Lo Rey. Prohomens: en nos se doblen grantment neximents de plaers, alegries é goigs, quant en nostres benaventurades prosperitats é festes podèm fer participants é y son presents nostres feels é naturals sotsmesos; maiorment aquells los quals sabèm ques deliten é troben singular plaer que nostre reyal excellencia sia exelçada é decorada de grau é dignitat insignes. Com donchs nos en nom de nostre Senyor Deu é de la sua gloriosa Mare, haiam delliberat, axí com ha ordenat la antiga sabiesa, coronar nos é pendre gloriosament é devota les sanctes unció é insignies de nostra benaventurada corona, anem én la ciutat de Çaragoça, axí com fer se deu é han acostumat nostres predecessors de gloriosa memoria, lo primer diumenge ques comptará ·VI· del mes de Abrill seguent aprés la festa de Pascua de Resurrecció de nostre Senyor. E lo diumenge aprés seguent axí mateix nostra molt cara muller la Reyna. E en tals é tant excellents é solemnes festivitats se pertanga nostres costats esser decorats de grans é notables persones, per tal que la flor de nostra victoriosa edat induescha é mostre senyal de maior extremitat, claritat é bellesa de tan solemne é tan gran festa, es mostre mills la gracia de nostra reyal celsitut; havèm delliberat é volèm, axí com es de costum, es deu fer, que algunes notables persones de aquexa vila sien ab nos, segons que la excellencia de nostra persona requer. Per çò, notificants vos les dites coses, vos pregam affectuosament que elegiscats aquell nombre de notables persones que á vosaltres parrá, que sien ab lo dit día ab nos per honrar é decorar é ennobleyr nostre solemne, gran é excellent festivitat. Dada en Çaragoça á ·XXV· dies de Janer del any Mil trescents noranta nou. Rey Martinus.» (*L. Priv.*, *n.* 96.)

Present per la coronació del Rey. *Any 1400.*— Tot açò es molt bell. Mes la medalla té son revers, que veurá 'l lector ara meteix.

Dimecres, 13 d' Octubre de 1400, la universitat reunida en concell general en la esglesia de Santa María «atenent á que de part del Illm. senyor Rey fou feta petició ó demanda per rahó de la felís coronació que llavors

devía ferse; atenent també á que la vila creya no esser ó estar obligada á atendre tal demanda per moltes causes y rahons, especialment perqué dita vila fou feta carrer de la ciutat de Barcelona y agregada é incorporada á dita ciutat de tal manera, que los habitants de aquella vila son vers ciutadans de Barcelona y gosen y gosar deuen de tots los privilegis, llivertats, inmunitats, usos y costums concedits á la dita ciutat de Barcelona, com clarament se demostra en un privilegi reyal; depositá la dita vila..... en la taula de cambi ó sia en poder del venerable Pere Brunet, cambista de dita ciutat, 260 florins d'or d'Aragó per causa de dita coronació; per lo cas en que dita vila fos obligada per justicia á pagar present ó donatiu per dita coronació. Mes, atenent á que dita vila ha obtingut per la via judicial la sentencia de que no estava obligada á tal present ó donatiu; y que no obstant tal sentencia lo Illm. senyor Rey ha enviat als nostres Concellers la carta següent:

—»Martí per la gracia de Deu Rey d'Aragó..... salut y gracia. A instancia del nostre procurador fiscal vos dihèm y manám ab les presents, que dintre quatre dies de la presentació de la present carta..... comparegueu á la nostra Cort en persona ó per procurador per respondre á les rahons novament presentades per dit procurador fiscal..... en la causa que s'está menant en nostra Cort dita entre dit procurador fiscal per una part y la universitat de dita vila (d'Agualada) per altra; á pretext dels privilegis ó concessions de vectigals é imposicions que afirman haver obtingut..... Dada en Barcelona á 13 d'Agost del any 1400.»

La vila nombrá procuradors per recullir los 260 florins que estavan depositats en la taula de cambi de Pere Brunet, y al meteix temps per portar avant la causa pendent entre'l procurador fiscal y la vila. (*L. Univ.*)

Dret de cena. *Any 1400.*—Axís com en nom del Rey se demanava á la vila'l coronatge, en nom de la Reyna se li demanava ara lo dret de cena, no obstant haver declarat lo rey D. Joan I per dues vegades, que no devía pagar cenes la vila, per rahó de sa incorporació á Barcelona. (V. cap. XIV.)

Diumenge, 23 de Maig de 1400 la universitat reunida en concell general en la esglesia de Sant Bartomeu:

«doná plen poder als honrats Concellers de la dita vila, que élls ensemps ab los consellers ó jurats de consell secret puxen elegir é trametre aquell missatger que á élls plaurá é será vist fahedor, qui vage al senyor Rey en la ciutat de Barchna. ó la hon sia, lo qual missatger rahon é faça instancia en nom de la dita universitat deuant lo dit senyor Rey, ó deuant la sua sacra Audiencia, les accions é questions que son stades fetes axí per lo dit senyor Rey, com per la senyora Reyna, é axí per la sena que la dita senyora Reyna ha demanada é feta demanar é moure questió á la dita universitat; é per la coronació que lo dit senyor demana á la dita universitat: per la qual corona-

ció la dita universitat ha ja deposada ó feta deposar certa quantitat de pecunia en la taula den Pere Brunet cambiador de la dita ciutat de Barchna. Com per rahonar deuant lo dit senyor Rey molts é diverses negocis de la dita universitat, é per haver totes é sengles provisions del dit senyor á la dita universitat sobre les dites coses é altres á la dita universitat necessaries.» (*L. Univ.*)

Confirmació de la sotsveguería d' Igualada.

Any 1400.

«Nos Martí per la gracia de Deu Rey d'Aragó..... ab lo tenor del present privilegi..... concedim..... y prometèm..... que may per may dita vila d' Agualada ni son terme y territori..... ni tampoch los llochs ó castells d' Ódena, Montbuy, Claramunt, Castellolí, Orpí, Clariana y la Goda, ni altres llochs, viles, parroquies ó castells que en temps antichs ó moderns solíen esser de la subveguería d' Agualada, no sien ni puguen esser de la dita veguería de Barcelona, ni de la dita subveguería d'Agualada transportats, separats, dividits ni alienats, ni perpetua ni temporalment, ni en tot, ni en part, ni per vía de venda, ni permuta, ni cambi, per més urgent que sia la necessitat.— Volent y declarant y també concedint als Concellers y á tota la universitat de dita vila, que 'l subveguer d' Agualada que vuy es ó per temps será pugue fer, seguir y acabar qualsevols processos de pau y treva, y qualsevols altres de la competencia nostra ó de nostres predecessors; y que per cap malifeta perpetrada ó perpetradora dintre del territori de dita subveguería pugue donarse ó presentarse clam de pau y treva á altre tribunal sino al del dit subveguer, ó bé al veguer de Barcelona present ó esdevenidor, si's trove personalment present en la cort del dit subveguer, y no si 's trove en altre lloch. Y també que dit subveguer tingue tot lo poder propi de son ofici en dites viles, llochs ó castells y altres de dita subveguería, en los quals ja antiguament hi tenía dit poder..... Dat en Barcelona á 30 d' Agost del any de la Nativitat del Senyor M·o CCCC·o, quint del nostre regnat.—Sig† ne de Martí, per la gracia de Deu Rey d' Aragó.....» (*L. Priv., n.* 17.)

Ab aquest important privilegi Igualada queda confirmada en capital de una subveguería. Tot lo que podía fer lo veguer dintre de sa veguería, podía ferho lo subveguer dintre de sa subveguería. Axís Igualada adquiría poder sobre Ódena, Montbuy y Claramunt, territoris del Comte de Cardona; y sobre'ls demés pobles de la subveguería. Axís la estrella dels barons s'anava eclipsant, mentres, la dels Reys y dels municipis reyals crexía en esplendor.

CAPITOL XVIII

ı 'l regnat de D. Martí (1403-1406).— nt pèl casament y cavallería del primogè- ·Demanda pèl casament de la Infanta Isa- ·Bandositat entre senyors vehins.—Bando- entre Musets, Barrufets y Arlombes.—Los ırs de Tous y de Jorba matan un home en rtal d'Igualada.

sent pel casament y cava- ı del primogènit. *Any 1403.*

Reyna: Promens: axí per rahó del ben- at matrimoni del Rey de Sicilia primo- :l senyor Rey é nostre molt car, axí com per gracia de nostre Senyor Deu, fet é solemnitzat ab dona Blancha ıostre molt car frare lo Rey de Navarra; é axí mateix per rahó de la nova la del dit primogènit, com encara per rahó del passatge novellament icilia per la dita dona Blancha Reyna de Sicilia, per complir lo dit oni, ha convengudes fer necessariament grans é excessives messions ses, á pagar les quals se ha manlevades diverses quantitats de mo- que nos, axí com á procuradriu del dit Rey de Sicilia nos som obli- ı forts obligacions é seguretats. E per tal com nos ne lo dit nostre nogènit, sens aiuda é presta subvenció de vosaltres é dels altres feels ı é sotmesos del dit senyor Rey senyor é marit nostre molt car, no bonament pagar les quantitats dessús dites; havèm delliberat, axí procuradriu del dit primogènit, fer demanda á vosaltres é als altres lita rahó, segons es acustumat es pot fer en semblants coses per pri- t de Aragó, é éll poguere fer si personalment hic fos. Per queus pre- :ectuosament é de cor, é encare vos requerím é manám en nom de

procuradriu tant instantment com podèm, que en aquest cas tant urge necessari nos subvingats en lo dit nom liberalment é de bon cor, seg que en altres loablament é bé havets acustumat, é de vosaltres singularm confiám, en tal manera que nos é lo dit primogènit vos siám tenguts en cas é loch per seguir vos de specials gracies é favors. E sobre açò ha plenariament informats de nostra intenció é gran voler los feells en Jo de Sanct Feliu donzell, é en Guillem Çatrilla, de casa nostra, als quals, hu dells donats plena fé é crehença de tot ço queus en diran de part no axí com si nos personalment vos ho deyem, complint ho per obre, si á é al dit primogènit jamés desitjats servir é complaure. Dada en Valencia nostre segell secret, á XXV· dies de Janer del any Mil Quatrecents tr (*L. Priv., n.* 106.)

Demanda pel casament d'una Infanta. *A 1405.*—En concell general de diumenge, 23 d'Agost de 14 los Concellers presentan á discussió la següent carta Rey D. Martí:

«Lo Rey. Promens: com nos, migençant la gracia de Deu, haiam cordat é fermat matrimoni de nostra molt cara sor la Infanta dona Is filla del senyor Rey en Pere de gloriosa memoria pare nostre, ab don Ja Daragó, fill del Comte Durgell, é haiam constituides en dot á la dita In ta aquells cinquanta milia lliures, de les quals lo dit senyor Rey en volch fos dotada é collocada en matrimoni; les quals foren á élla confir des en é per la cort general que lo dit senyor celebrava á tots sos sot sos en la vila de Fraga: é haiám promeses les dites cinquanta milia lli fer donar é pagar dins cert terme é en certa forma, en los capitols daq fets é fermats contenguda: pregám vos é manám expressament, que de tinent constituiscats un ó dos procuradors é missatgers vostros ab p bastant, los quals sien ab nos daçi per tot lo XXV dia del present mes gost, per veure lo compartiment ques fará de la dita quantitat, é asseg amplament é bastant la part quen vendrá aqueya vila, en poder dels a et fels nostros mossen Manuel de Rejadell, en Ramon Canal é den Feli Farrera ciutadans de Barchna. ó dels dos dells per nos açò assignats. E per res no lagiets ó mudets; en altre manera certificam vos que nos, p lo dit termini, trameterém aquí nostres comissaris per fer execució entr saltres é aqueya universitat per aquella quantitat que los dits nostro missaris conexerán, é per les messions é despeses daquen fetes é fahed Dada en Barchna. á ·III· dies Dagost del any M·CCCC·V· Rex Martinus.

En vista d'aquesta carta lo concell acordá nombrar dich y procurador al vener. Bernat Queralt, draper, presentarse al Rey y á sos comissaris citats, y demostra la ostensió dels privilegis de la vila, que no estava aqu obligada á contribuir al dot de la Infanta: y en cas qu

ssen atesos los dits privilegis y rahons, se li donava facultat per compondres ab lo Rey ó sos comissaris com milor pogués en benefici ó menor dany de la vila, firmant les corresponents obligacions y seguretats. (*L. Univ.*)

Bandositat entre senyors vehins. *Any 1405.*—A 6 de Març de 1405 Arnau Canaletes procurador fiscal de la cort dels batlles d' Igualada presentá á aquèsts la següent carta llatina del rey D. Martí:

«Martí per la gracia de Deu Rey d' Aragó..... veridicament informats..... que 'ls habitants d' aquexa vila prenent part molt important, segons se diu, en les bandositats que hi ha entre Ramon dez Brull y Bernat de Boxadors, cavallers, y llurs valedors, per una part; y Dalmau Çacirera cavaller y sos valedors, per altra part; los quals, segons havem entés, se preparen per venir á les armes, y tenen sentades il-licites dintre de dita vila (d' Igualada) y en son vehinat: per ocasió de quines coses la dita vila podría venir á ruina y total perdició..... á instancies dels dits Concellers (de Barcelona) vos dihèm y manám estretament, sots pena de dos mil florins d' or..... que en continent, vista la present, prengan plena informació de quines persones formen part de dites bandositats..... y que aquélles expulsen al moment de dita vila..... ó vinguen obligats á prestarse mútua seguretat en poder vostre de no ferse dany, prestantne jurament y homenatge.....»

Aquesta carta dirigida al sotsveguer y al batlle del monestir anava acompayada d' altra als Concellers y prohoms, del tenor següent:

«En Martí per la gracia de Deu Rey Daragó..... als feels nostres los Consellers é promens de la vila Dagualada: salut e gracia: Sapiats que nos, á instancia é humil supplicació dels Consellers de Barchna. scrivim per nostra letra dada axí com deius als sotsveguer é batlles daquexa vila sobre les bandositats de mossen Ramon dez Brull, é de mossen Bernat de Boxadors, é daltres de lur part; é de mossen Dalmau ça Cirera é de sos valedors; segons en la dita letra, la qual ensemps ab la present vos trametèm, porets veure é esser largament contengut. Per queus manám tan expressament com podèm, sots la fè é naturalesa á queus sots tenguts, é pena de dos milia florins dor á nostres cofres, si contrafaçets, aplicadors, que sobre les coses contengudes en la letra dessus dita, façats instancia é fer donar obra ab acabament que aquélles sien tengudes fermament é servades, per ço que en la dita vila escándel ne dampnatge alcú nos puga seguir per la occasió dessus dita. Dada en Barchna. á XXVII dies de Febrer en lany de la Nat. de nostre Senyor M·CCCC·V.»

Rebuda la carta los Concellers se presentaren al sotsveguer y al batlle del monestir en llur cort y digueren:—«No-

saltres axí com á Consellers de la universitat de la vil gualada, vos requerím eus consellám que arrestets aquells que nosaltres vos nomenarèm, per bé y profit universitat, imposant penes é altres coses que necess hi sien.....»

Per llur part los Concellers de Barcelona, prudent piradors de dites cartes, escrigueren la següent:

«Als molt honrats é savis senyors los batlles é Consellers de la vi gualada:

»Senyors: En diverses maneres som informats que les provisions p saltres en favor daquexa vila impetrades del senyor Rey, sobre les b tats que eren en aquexa vila, nos serven, segons fer se deuría, tant c quen alguns estrangés de la dita vila, per fet ó culpa de vosaltres specialment de vosaltres batlles; quí, segons se afferma, dats favor d nada als dits estrangés, qui no volen fer pau, ne sestan dentrar en vila, en no poch escándel é peril daquélla: per què, senyors, desijan lo bon é pacifich estament daquexa vila, per lo cárrech special que ciutat na; pregám vos affectuosament eus encarregám que façats ser letra les dites provisions del dit senyor Rey per nosaltres sobre l bandositats impetrades; certificants vos, senyors, que si fahiets lo c ço que no podèm pensar, nosaltres venim acordats de affrontar vos n tament ab lo dit senyor Rey, é far de manera que les dites provision partits se serven axí com se pertany: é es ben apparellat que vos aquells de vosaltres qui en açò hagen culpa, ne reporten gran affany é tingueus, senyors, en sa guarda la sancta Trinitat. Escrita en Barchn dies Dabril del any M·CCCC·V.—Los Consellers de Barchna. á vostr é honor apparellats.»

La següent, que va sens endreça, s'escriuría á alg mellor á cada un dels nobles encolpats:

«Molt honrat senyor: Be creèm que recort haurá (vostra) saviesa, nosaltres vos stat parlat per lo fet daquestes provisions que lo sen nos á trameses, á instancia dels honorables Consellers de Barchna que deguessets tenir les dites provisions é servar aquélles: é vos, nons havets respost; ans, segons havèm entés, sovint venits en aque é termens daquélla: la qual cosa fer no deuriets, si donchs no prestat guretat en les dites provisions contenguda: per que, senyer, á des vos pregám que per lo portador de la present nos degats declarar vo tenció..... si servarles volets, é prestar la dita seguretat, porets anar, é star en la dita vila..... é si servar no les volets, placieus de no entr dita vila Dagualada é terme daquélla; en altra manera..... farèm altre sions en guisa que la vila Dagualada é los habitants en aquélla sien vats de tot perill: si res, senyer, podèm fer per vos, som prests. S Agualada á XXX dies Dabril.—Nanthoni Granell batle reyal é los Co de la vila Dagualada apparellats á vostron servey.»

Divendres 29 d'Agost los Concellers juntament ab alguns prohoms prengueren les disposicions següents perquè no fos turbada la pau durant la fira:

«Primerament, que si dues bandositats contraries venir volrán á la dita vila, que aien á prestar seguretat ab sagrament é homenatge en ma y poder dels honrats officials ordinaris de la dita vila, sots pena de ·C· lliures, duradora lo dit temps de la fira é fins lo dit dia de divendres inclusivament. E si alguna de les parts non volrán la dita seguretat prestar, que no sien acullits dins la dita vila ne los termens de aquélla. E si cars era que á despler dels honrats officials é Consellers volguessen star dins la dita vila ó sos termens, que los dits honrats officials los tinguen arrestats é preses en la presó comuna é carcellaria de la dita vila: la part emperò que prestar volrá la dita seguretat de no fer dan ne mal á neguns habitants de la dita vila durant lo dit temps de fira é encare fins al día de divèndres inclusivament, (pugue star en dita vila.)

»Item que negun strany de una part ne la altre ne gos portar negunes armes vedades; é daçò sia feta crida acustumada; la qual sia á la ungla servada sens sperança de no fer gracia á negú.

»Item que sis entendrá algú de la dita vila ó de fóra la vila haver algunes paraules deshonestes á algun altre, que encontinent los dits honrats officials los prenguen, é aquélls presos detinguen tot tant lo dit temps sia passat.

»Item que sis entredrá algú de la dita vila no voler fer la dita seguretat dins lo dit temps, que stiga près, ó aja á lexar la dita vila ó sos termens per lo dit temps.....

»Ajustant á la dita requesta é consell que sia feta una crida é continuada per cascun dia del dit temps, que negú de qualque ley, condició ó stament sia no gos moure alguna remor ó brega de paraula ó de fet durant lo dit temps, sots pena de cors é daver (d' haver).»

Diumenge 31 d'Agost se feu la crida conforme s'acordá en la sessió del 29. S'especifica en la crida:—«que neguna persona strangera de qualque ley, condició ó stament sia no gos portar negunes armes vedades; axí com son broquers, cervelleres, mandrets, cotes de malles, cuyraces, ne negunes altres armes vedades, sots (pena) de X lliures é de perdre les armes.»

Se priva igualment—«lo jurar lejament de Deu ne de madona Sancta María.....»

«Item que neguna persona de qualque ley, condició ó stament sia no gos metre en joch daus falsos ne de mellorìa, ne salar, ne afegir diners á la pa-

rada, ne fer ambuscada, ne traure daga ne coltell sobre taulell; sots pena de LX sous per cascuna vegada que será contre fet.

»Item vos fan á saber..... que..... desguien (retiren la llicencia) á tuyt generalment totes armes que per élls (los batlles) sien stades guiades.» (*L. Univ.*)

Bandositat entre Musets y Barrufets y Arlómbes.—*Any 1405.*—Los Concellers en la cort dels batlles diuen, á 19 Novembre:

«Que élls, attenents que ir que fou dimecres élls, axí com á Consellers ensemps ab la maior partida dels prohomens de la dita vila que no fan part en aquesta bandositat, tengueren consell, en lo qual consell los dits prohomens declararen é donaren lur vot que aquells qui son habitants en aquesta vila de part den Muset, los quals hic son fora de la dita vila, tornen dins la dita vila é stiguen dins la dita vila é sos termens sots la seguretat que se staven, ó de nou ne presten, per tant que la dita vila nos despoble, la qual está en via de despoblació: per que élls requeren é consellen als honrats Nanthoni Granell batle daquesta vila per lo senyor Rey, é an Pere Miró batle daquella matexa vila per lo monestir de sent Cugat de Vallès, qui aquí eren presents, que élls cancellasen aquélls de la dita part den Muset de la dita vila totes penes quels fossen á élls posades de no entrar en la dita vila ne sos termens, é que aresten (arresten) la part deu Barrufet é den Arlombe ab bones penes de no exir fòra lurs cases tro á tant sia vist é regonegut per los dits honrats Consellers ja si los habitants de la dita vila romandrán en la seguretat en que son, ó sin prestarán altre de nou; é encontinent que los habitants de la dita vila de la part den Muset aprés sien entrats aytant bé sien arrestats en lurs cases tro á tant que élls ajen fetes é fermades aquelles seguretats que als dits Consellers será vist fahedor.»

Lo meteix dijous, á toch d'oració, Ramon Carrió, Pere Barrufet traginer, y Pere Barrufet hostaler, y G. de Roges, presentantse personalment en casa del vener. Antoni Granell, li digueren:

—«Senyer: en Vallés (saig) nos ha posada pena de D. floríns que no isquam de casa: per què, senyer, nosaltres nos apellam al senyor Rey; é que prehám (apreciam) la injuria á D. florins, san dret é stimació de nostron jutge.

Y dit Pere Barrufet digué:—«que jo, senyer, no son de vostron for.»—Testimonis.....»

També digueren á Pere Rossell Conceller:—«Los officials nos an posada pena de D. florins que no isquessem de nostres habitacions á requesta vostra: per què protestám á

tots dans é messions fetes é fahedores, é prehèm la injuria á D. florins.»—«Y dit Pere Rossell digué que éll demanave trellat, etz.»

Los Concellers insten novament als batlles á que obliguen als Barrufets á fermar pau y treva. (*L. Univ.*)

Los senyors de Tous y de Jorba maten un home en lo portal d'Igualada. *Any 1406.*—Aquí va un altre exemple de com los senyors vehins no podían sufrir que llurs vassalls los marxassen per domiciliarse en altres pobles:

«Martí per la gracia de Deu Rey d'Aragó..... als amats y fidels nostres Antoni Torrelles, cavaller veguer de Barcelona y del Vallès, y demés oficials nostres..... salut y dilecció: Sapiau..... com Bernat de Thous, donzell, senyor del castell de Thous, Ramon de Castellolí, donzell, senyor del castell de Jorba, y Joan de Castellolí son fill, y alguns altres llurs cómplices y seguidors, sens temer á Deu y la correcció nostra, é infringint la protecció y salva guarda nostres, ab tota intenció y delliberadament, en la entrada d'un dels portals del mur de la vila d'Agualada fa pochs dies acometeren y feriren mortalment á Bernat Simon, oriundo del castell de Thous, y ara habitant d'Agualada, qui no feya mal á ningú, ni temia que ningú n'hi fes; y se presum que de dites ferides ha mort..... Per tant..... vos manám expressament..... que ab la major diligencia y fortalesa procediau severament contra dits invasors y criminals y llurs bens, en tal manera que á élls servesque de pena, y als altres d'excarment..... Dada en Valencia á 4 de Novembre del any de la Nativitat del Senyor mil quatrecents sis. Rey Martí.» (*L. Priv., n.* 105.)

Lo meteix D. Martí en carta feta en Valencia á 23 de Desembre de 1406, á instancia dels prohoms d'Igualada, mana fer una crida pública prohibint que cap habitant de la vila s'atrevesca á fer valença ab armes á cap persona de fóra vila ó sia domiciliada fóra d'Igualada, que vage contra'ls Concellers, la universitat ó'ls singulars de la metexa. Los forasters aquí aludits devíen esser los senyors vehins principalment. (*L. Priv., n.* 100.)

CAPITOL XIX

Regnat de D. Marti (1406).—Sometent contra 'ls senyors de Tous y de Jorba.—A comprar peix.—Presa del'prevere Ramon Canaletes.—Avalot contra 'l notari Francesch Rovires.

Sometent contra 'ls senyors de Tous y de Jorba. *Any 1406.*—Escampada la nova de la ferida den Bernat Simon, alies Simonet, feta per en Bernat de Tous y Ramon de Castellolí, se ajustá lo sometent, que exí de la vila á so de campanes, comanat pèls batlles, encalçant als malfactors fins al mas den Gual, en vista del castell de Rubiò, en lo qual trovarian aculliment los perseguits.

Lo sometent regressá á la vila ab intent de continuar la persecuciò dels criminals en ocasiò mès oportuna. Les campanes de la vila continuavan repicant per no interrompre legalment lo sometent; y repicant continuaren molts dies.

Entre tant los Concellers degueren acudir al Rey en demanda de favor contra'ls nobles criminals, perpetradors de la ferida den Simonet, com suposa la carta reyal copiada en l'anterior capítol.

Y entre tant la vila s'encenía en discordia sobre si podía ò no considerarse interromput lo sometent, y provablement per les bandositats tan freqüents en èlla. Perquè la discordia no passás á baralles funestes, s'obtinguè un manament del Governador prohibint severament tota mena d'armes vedades.

Passaven dies y la cosa anava prou calenta.

A 25 de Novembre lo notari Bernat Canaletes, estant en la finestra de sa casa, vegé passar pêl carrer á en Joan de Castellolí, fill den Ramon de Castellolí, senyor de Jorba, encolpat, com son pare, de la mort den Simonet. En Joan de Castellolí anava en compayía del igualadí Bernat Ocelló y armats tots dos. Era tot un atreviment.

Fou dit á 'n Canaletes que volian matar á son amich en Joan Tria, qui, mentres Castellolí y Ocelló passavan pêl carrer, s'estava en casa del dit Canaletes que'ls vegé desde sa finestra.

Canaletes avisa á en Tria, y, armantse abdós, corregueren la vila per trovarse ab Castellolí y Ocelló: mes no's trovaren.

L'endemá, 26 de Novembre, Bernat Canaletes, Ramon son germá prevere, en Ferrer y altres amichs y valedors corrían armats per la vila; es de suposar que era ab lo fí de trovar á Castellolí y sos valedors.

A comprar peix.—Pere Miró era un valent. Era batlle pêl monestir. Ohint la crida del saig que avisava la arrivada de peix, se'n aná á comprarne en la plaça de la Carnicería.

En aquèsta's trovava quan algú li digué:

—«En Miró, prou podeu estarvos aquí, mentres lo fill den Felip Ferrer d'Apiera y alguns altres rondan armats per la vila, y açò es mal fet.»

Respon en Miró:—«Jous promet que si'ls trop jo'ls desarmaré, que no estaré per res.»

En açò arrivan allí per comprar peix l'aludit fill den Felip Ferrer y en Tria (ó Trilla) l'amich den Canaletes. No's veya si portavan armes. Acostasshi en Miró, abraçás ab élls per palpar si portavan armes amagades, y trová que de fet portavan cuyraces, espases y broquers. Se disputaren y acavá en Miró per desarmarlos, com havía promès.

Mentres tant arriva allí lo notari Canaletes y repren al batlle dihentli:

—«Que fort usava descortesament, et que mal havía fet d'haverlos desarmats.»

Respon en Miró:—«Que no havía fet res que no degués: mas que éll fehía ço que no devía: car bé sabía que encara la tinta no era exuta de la ordinació que mossen Governador havía feta, que negú no hia gosás portar arnès ne armes, sino spasa, ó coltell, ó daga, sens als: et axí, per Deu, pus axí era, que éll ne desarmaría tants com ne trobás.»

Replica en Canaletes:—¡Per lo cap de Deu! no havets també desarmats son fill den Castellaulí et Nocelló (n'Ocelló), qui hic son passats vuy armats, et han menaçat á aquèsts: é açò no va bè, que tuyt no vagen per un igual: mas vos no havets cura sino de nosaltres: et ¡per lo cap de Deu! non devets fer axí á ma del offici, et si ho havets axí en cor de fer, posats lo bastó, (es dir: dexeu lo bastó de batlle) que bé ni haurá per á vos.»

Respon en Miró:—«Que éll no estava ne havía estat ne per pahor ne per amor de negú de exercir son offici: et que com hagués cor de fer mal al dit Bernat (Canaletes) et hagués jaquit lo offici, éll conexería bé que éll (en Miró) era bé pera éll.»

Continuant la disputa digué en Bernat Canaletes que'ls dos hòmens que'n Miró havía desarmats portavan armes ab llicencia dels Concellers. A lo qué contestá en Miró, que'ls Concellers no tenían poder per donar tal llicencia.

Presa del prevere Ramon Canaletes.—Mentres tant acut allí en Ramon Canaletes prevere y germá del notari Bernat, qui prenent part en la disputa, increpá á en Miró perquè desarmava á uns y no gosava desarmar á altres. Lo batlle replicá al prevere que éll gosaría desarmar' á éll y á tots altres qui portassen armes vedades.

A lo que respon lo capellá:—«Que éll lon presava fort poch (açò es, *que éll feye poch cas den Miró batlle*), que á éll no gosaría pendrel, com no fos de son for (vol dir que com á clergue no era súbdit del batlle, sino de la autoritat eclesiástica). Y afegí paraules de menyspreu contra'l meteix batlle.

Irat en Miró's llançe sobre'l capellá, l'agarre, y emmenantsel, *comença aquest* (lo capellá) *á metre so á grans crits* contra'l batlle.

En Bernat Canaletes deya á son germá:—«Seguitslo, seguitslo: mas ¡per lo cap de Deu! en Miró, pus cortesament ho poriets fer: et ¡per lo cor de Deu! jou ajustaré açò ab los Concellers. ¿Hauría hi negú qui anás (á avisar) als Concellers?»

Anahi en Berenguer Traver sastre, trovant als Concellers ajustats en concell en la parroquial y dihentlos lo que passava. S'alçen los Concellers y acuden al lloch del avalot, ahont acudía també molta gent armada d'espases y broquers. L'avalot era en la plaça del Blat.

Avalot contra en Rovires.—Mentres açò passava, lo notari Francesch Rovires se trovava en casa del Degá ab altres. Desde aquí ohiren gran rumor de gents que passavan pèl carrer, distingintse 'ls crits d'una dona que cridava.—«Mossen Degá, mossen Degá.»

Lo Degá, Rovires y companys baxaren al carrer y vegeren com en Pere Miró, batlle pèl monestir, menava près á 'n Ramon Canaletes. Al veure'l batlle al Degá li digué:—«Mossen Degá, requirvos quem tengats á dret aquest prevere, qui m'ha deshonrat et viltengut officiant (ó exercint l'ofici de batlle).»

En Bernat Canaletes contestá, jurant per Deu y cridant:

—«Ell nous ha deshonrat: mas vos nos havets desarmats.»

Replica'l batlle:

—«Si jous he desarmats no he fet res que no dega: car vos sabets bé que ordinació hic ha de mossen lo Governador que tot hom qui port armes deshonestes sia desarmat: y per ço, car jous he trobats ab armes deshonestes, heus desarmats.»

Lo Degá consultá á 'n Rovires qué faría del près prevere. Rovires l'aconsellá que'l soltás, tement la actitut amenaçadora del poble. En efecte lo soltá manantli se'n anás á casa seva. Lo Degá, Rovires y mossen Canals, fiscal del Bisbe, se'n anaren á la cort ó despatx del primer (del Degá).

Mentres hi anavan se toparen ab los Concellers Guim Janer y Francesch Artigó, especier, que acudian al avalot.

Bernat Canaletes digué publicament als Concellers com

en Miró que estava present, havía desarmats á 'n Ferrer y á 'n Trilla.

Los Concellers respongueren que 'l batlle havía fet bé: però que era veritat que élls havían donat son assentiment y beneplácit als dits Ferrer y Trilla per portar armes, per tant com se deye que 'l fill den Castellolí y en Ocelló los havían amenaçats. Per tant pregavan al batlle que 'ls tornás les armes.

Entre tant acut també en Bernat Granell que era llochtinent del batlle reyal. Lo concurs de poble aumentava y 's presentava amenaçador.

En Rovires, que segons se veu, tenia que temer més que ningú, s' encará ab los batlles y Concellers dihent:—«Senyors, jom dupte que d' aquest ajust qui es ací d' aquesta gent no 's seguesque qualque inconvenient: axí, per vostra fè, fets ne anar tothom.»

Lo llochtinent Granell maná á la gent que se'n anás; mes ningú 's movía. Feu fer crida pêl saig manant á la gent que 's retirás y ningú's retirava. Feu repetir la crida imposant pena de cors y d' haver: tot en debades.

A la advertencia den Rovires que manassen á la gent que 's retirás, contestá en Guim Janer (Conceller) increpantlo durament, donantli la culpa de lo que passava y tirantli en cara ses relacions d' amistat ab los enemichs de la vila senyors de Tous y de Jorba.

Y responía en Rovires:—«Per ma fè jo vaig sovent á Tous et á Jorba et á Montbuy, que no cuyt fer males obres, ne cosa que no deia (degue).»

Janer l'acusá d' haver dit que'l sometent s'era interromput y que no hi havía lloch á continuarlo, y que al dir açò anava contra la vila, fent la part de sos enemichs.

En Rovires contestá:—«Ver dehits que jo he dit açò: però per mon dir non pren força ni pert força; sius es vijarès (si os sembla) que no sia interromput, metets ho avant.»

Lo Conceller Artigó hi pren part jurant per Deu y dihent acalorat, com son company Janer,—«que dihent açò, dehía é fahía mala obra contra la universitat.»

—«Diheu gran falsía, respon en Rovires: car jo he tre-

vallat més per la universitat et per sa honor que no haveu fet vos.»—Y posant ma á la espasa la mitg tragué de la vayna.

Lo poble que estava en favor de sos Concellers y en contra den Rovires, notoriament adicte als nobles enemichs de la vila, mogué gran rumor contra dit Rovires y cridava á grans crits:

—«¡Muyra, muyra éll y tothom que vingue ne digue res contra les regalíes del senyor Rey (lo sometent) et contra los Concellers.»

Y l'embestiren per matarlo. Però lo llochtinent Granell s'interposá y empenyent á'n Rovires lo feu ficar en casa de micer Vicens Pedriça. Prou s' empenyava'l poble en muntarhi: Granell se posá ferm en l' escala y lográ deturarlo, no sens trencar lo bastó, insignia de sa autoritat. Lo Degá, que anava al costat den Rovires, ne sortí ab les faldes de la cota foradades per alguna punyida d'espasa.

Lo poble seguía avalotat cridant tot brandant les espases:

—«¡Muyra, muyra! ¡A foch, á foch!»

Rovires fou acullit y desat en una cambra de casa micer Pedriça. Mes venint á la memoria dels avalotats que aquesta casa tenía una altra porta á la part de detrás, y pensant que per allí podía escaparse, allí acudí á guardarla. Y pensant després que ja hauría escapat y que s' hauría acullit á casa den Bartomeu Odet, á élla acudiren. Anaren finalment á la casa den Rovires cridant: ¡A foch, á foch! ¡Haiamlo, haiamlo! y clamant als batlles que'ls l'entregassen.

Gran sust degué pasar la pobre Dolça, noya de dotze anys filla den Rovires, que's trovava en sa casa quan los avalotats demanavan á son pare per matarlo.

Y com los batlles procurassen calmar l'avalot fent lo possible per salvar á 'n Rovires, cridant y blasfemant digué algú:

—«¿Que'ns cal sino que matèm los batlles et despuys farèm á nostra guisa?»

En Rovires no's mogué de casa Pedriça. Allí'l trová lo llochtinent Granell, quí, per evitar una desgracia, ja que no podía apayvagar l'avalotat poble, se'n dugué près á'n Rovires á casa del saig, confiantlo ben ferrat ó encadenat á la custodia d' aquést.

Lo poble desistí de sa fera actitut y s' aquietá al saber per en Granell y al assegurarse ab certesa de que Rovires estava près y ben ferrat. Llavors cada hu's retirá á casa.

De tot açò se'n feu després minuciosa enquesta, de la qual n'he tret aquesta curiosa relació. (*Arx. parroquial.*)

CAPITOL XX

Acaba 'l regnat de D. Martí (1409-1410).—**Conflicte ab los de Copons sobre la fira.—Victoria de Sant Luri.—Bandositats.—Intervenció del Rey y dels Concellers de Barcelona.—Concell de Trenta.**

Conflicte ab los de Copons sobre la fira. *Any 1409.*—Lo rey D. Jaume (II?) havía concedit deu dies de fira al poble de Copons, començant lo día de Sant Bartomeu.

Lo rey Alfons en 1333 concedí cinch dies de fira á Igualada, començant cinch dies després de la festa de Sant Bartomeu.

Destorbant la fira d'Igualada á la de Copons, perquè'ls cinch darrers dies de la fira d'aquest poble coincidían ab los cinch de la fira d'Igualada, mediaren qüestions entre una y altra població, les quals s'arreglaren per sentencia arbitral pronunciada á 8 de Febrer de 1334 per Guillém de Castellolí, árbitre elegit per Igualada, y Ramon de Copons, árbitre elegit per Copons.

La sentencia fou que Copons celebrás cinch dies de fira solament, començant lo día de Sant Bartomeu, y que Igualada celebrás fira los cinch dies després de la de Copons; de manera que Igualada quedava com abans, ab la millora de que durant sa fira Copons no'n celebraría.

Mes tart los de Copons obtingueren del rey D. Martí la celebració de deu dies de fira començant per Sant Bartomeu. Igualada acudí á D. Martí mostrantli la sentencia ar-

bitral dita; y en vista d'élla maná 'l Rey que abdós pol cions s'atenguessen en avant á la sentencia arbitral esm tada, ó sia que Copons tingués cinch dies de fira comen per lo día de Sant Bartomeu, é Igualada també cinch d començant cinch dies després de Sant Bartomeu. Aq decret reyal fou dat en Barcelona á 6 d'Agost de 1409. *Priv.*, *n.* 92.)

Victoria de Sant Luri. *Any 1409.*

«Ara hoyats; queus fan saber los honrats batles de la vila Dagualad lo senyor Rey é per lo monestir de sent Cugat de Vallès, á instancia questa dels honrats Concellers é prohomens de la dita vila, que com si vengut á hoyda als dits honrats batles, Consellers é prohomens per dera relació de la bona novella de la victoria que lo molt alt senyor R Cicilia, primogènit del molt excellent príncep é senyor, lo senyor Rey gó, per gracia de Deu, ha aguda en la conquesta del regne de Cerden la batalla que ha aguda ab les parts é sobre la presa de sent Luri; l cosa es exalçament de la corona del molt excellent príncep é senyor nyor Rey Daragó é de tots sos regnes é terres: é com de tals coses senyor Deus, qui ha donada la dita victoria, ne deia esser loat é glorifi tota persona sotsmesa á la corona Daragó ne deia esser molt alegr qué es stat ordenat per los dits honrats Consellers é prohomens, que se faça gran festa, cascú abstenint se de totes faenes temporals, ne for coguen, é que en honor é reverencia de nostro Senyor Deus, é de mare la gloriosa Verge sancta Maria, é tota la Trinitat, tota persona dita vila sien á la sgleya, com los senys tocarán, per seguir la sanct fessó, fahent devotes oracions, donant laors á nostre Senyor Deu christ, é á la sua mare beneyta, é á tota la Sancta Trinitat de la victori ha donada al dit molt alt senyor Rey de Cicilia: é aprés feta la dita pro hoyen lur missa ab devoció; ó per la gran alegría de la bona nova vespre sien toquades conques é bacins, é sien fetes grans alimaries raons: é demá aprés dinar tot hom, é tota dona, é tot jove, é tota nin aparellats de ballar é de fer gran solaç. E si per ventura algú ó alguna tre fará, que sia encorregut en pena de ·C· sous; de la qual sapien que non trobarán neguna.

»Item vos fan saber los dits honrats batlles, á instancia dels dits ho Concellers, que tota persona de la dita vila, per honor é reverencia dita professó, agranen (escombren) é reguen lurs entuxans é en aquélls.» No diu quín dia se publicá. Está posada aquesta crida entre l tes de 30 d'Agost y 18 de Setembre. (*L. Univ.*)

A Barcelona tingueren noticia d'aquesta victoria, degué somoure d'alegría á tota la Corona d'Aragó, p

arribada d' una nau que venía de Cerdenya y portava carta del dit Rey de Sicilia, á 13 de Juliol. (*L. de Novells, vol.* I, *pág.* 162.)

Bandositat entre Pere Martí y Guimet Oller. *Any 1409.*—A 14 de Maig de 1409 los Concellers se presentaren á la cort dels batlles dihent, que havía hagut baralla entre Guim Oller sabater y Bernat Boyg (Boix?) sabater, per una part, y Pere Martí texidor d'altra part, tots de la vila.

Que atès lo privilegi otorgat pèl rey D. Joan (en 1392) en que se ordena, que si alguns de la vila tenen baralla ó bandositat, los batlles, si ho aconsellan los Jurats ó Concellers, sien obligats á capturar als culpables y á tenirlos presos fins á tant que firmen pau perpetua ó per temps suficient á judici dels batlles y dels Concellers. Se llegí lo privilegi.

Digueren als batlles:—«Nosaltres vos requerím eus consellám que entre en Pere Martí é tots aquells de sa part qui sien singulars de la dita vila, é en Guimet Oller sabater de la dita vila é tots aquells de sa part qui sien singulars de la dita vila, sia servat lo dit priviletge segons sa serie é tenor.»

Respongueren los batlles:

—«Que élls son prests é aparellats de seguir lo dit priviletge ab aquells qui sien de lur jurisdicció ne de lur destret, qui dins la dita vila sien.»

A 16 de Maig los del concell privat ajustat en Sant Bartomeu—«donaren de concell als honrats Concellers de la dita vila, que fessen tot sforç é totes requestes qui necessaries sien, que tots los singulars de la dita vila que facen part en la bandositat qui es entre en Pere Martí texidor de la dita vila, é en Gim Oller sabater de la dita vila, sien forçats á fer pau ó treva á lur conexença, ho jaquesquen la vila, segons forma del priviletge per lo senyor Rey en Johan, de bona memoria, á la vila Dagualada atorgat.» (*L. Univ.*)

Paga lo just pel pecador.—Concell de trenta. *Any 1409.*—Dissapte 12 de Janer, de 1409, Francesch Ramonet, porter del Rey, presentá al concell general ajustat en

la parroquial, les dues cartes següents, una del Rey y
dels Concellers de Barcelona:

Carta del rey D. Martí.

«Als fels nostres los Consellers é prohomens de la vila Dagual Promens: com per dues letres vos ajam scrit queus pregavem eus ma que les composicions no ha molt de temps passat fetes ab lo portant v Governador de Cathalunya per molts é diversos singulars daquexa vi lats dalcuns crims, ensemps ab totes é sengles messions é despeses p de les composicions fetes, deguessets pendre á cárrech de la universit vila dessús dita: car, segons erem plenariament informats, era rahona la dita universitat prengués cárrech daquelles: é segons havèm entès havets volgut integrament cumplir, instants alcuns singulars daque versitat; de que som fort maravellats: per què, significant vos que vèm molt á cor, per tal com es fundat en gran rahó, com sería cons de la dita universitat, altre vegada vos pregám, dehím é manám d sciencia é expressament, que les dites composicions é les messions é ses integrament prengats á cárrech de la dita universitat, per manera dits singulars no sien ne romanguen destrouits ne desfets: certific que de les dites coses nos fariets fort gran pler, é del contrari molt n plauriets, é mostrariem ho per obra. Dada en Barchna. sots nostre secret, ha V· dies de Jener del any de la Nat. de nostre Senyor Mil VIIII°—Rex Martinus.»

Carta dels Concellers de Barcelona.

«Als molt honrats é savis senyors los Consellers é prohomens de Dagualada.

«Senyors: vostra letra havèm rebuda, é havèm oida la creença per missatgers explicada: é som stats assats maravellats tan bé de la form letra, com de la manera de la explicació de la creença: que havèm (noves) fundades en divisions: é staus, senyors, fort mal, car saber é dre podets, que divisions é discordies son bastants á confondre é de no solament aquexa vila, qui es assats notable, mas encare quantes ci viles son en la senyoría del senyor Rey, hoc é tots los regnes del axí ho certifica la paraula de Jesu Christ, qui mentir no pot, dient en geli.—*Regnum in scipsum divisum desolabitur, et domus supra domum c* ajats per cert que tots los mals é dans que en singular é universal hauts en lany proppassat, vos son venguts per vostres divisions é dis les quals en gran part procehexen de desordinacions é confusions nits é servats en vostres consels; en los quals, sens tot orde é regle seyl, par que entre tot hom; de ques seguexen crims, é brugits, é m lás; é diu lo savi que *deu hom voler conseyll de pochs, é ajuda de molts:* é é saber devets que en tot loch, bé ó mig bé regit, cert nombre de p fan conseyll é representen la universitat del loch; les quals perso

quen deu haver de cascuna condició, se deuen mudar cascun any, é deuen les dites persones esser triades de les pus pacífiques é amants la honor del Senyor, é lo bé de la cosa pública: é axí havèm entés ques solía aquí fer tro de algun temps ençá, que tanta confusió sa (s' ha) mesa entre vosaltres per vostra gran culpa. Per qué, senyors, desijants lo ben avenir é el bon stament daquexa vila, pregám vos eus consellám que daquí avant vos regiscats saviament, é que cert nombre de persones ab vosaltres, Consellers, facen conseyll, é tracten los affers de la universitat, é determinen aquélls, segons ques faací é en tot loch de bé. E paríaus que, attesa la populació daquexa vila, fos suficient nombre XXX; ço es, X· de ma major, é X· de mitjana, é X· de ma menor; é cascun any se muden; é á cap de temps tot hom de la vila, qui però hi sia dispost, hi será entrevengut. Certificam vos, senyor, qui si per aquesta manera non fets, nosaltres, per lo cárrech que aquesta ciutat ha daquexa vila, hi metrèm les mans, é ab lo senyor Rey farèm ben castigar aquels qui torbarán lo bon orde de la dita vila: car no sta en rahó que per lur desordenada volentat é afecció, tal vila se perda ó vinga á gran decahiment.

»Més avant, senyors, sabets que tam bé lo senyor Rey com aquesta ciutat ab diverses letres vos ham pregats, el dit Senyor manat, que les composicions per alguns singulars daquexa vila en lany prop passat fetes ab lo lochtinent de Governador de Cathalunya, ó altres officials, per alguns crims de que eren delats, é totes les messions que sen son fetes, prenguessets á cárrech de la universitat, com axís degués rahonablement fer, atteses diverses causes ja assats larch recitades. E som informats que per torp dalguns pochs encare no ses fet; de que prenen massa cárrech aquells qui ho torben. E com lo dit senyor (Rey) vos torne are escriure de la dita materia, pregam vos, senyors, eus consellam que axí ho façats; car certificam vos que será ben avenir daquexa vila; é del contrari pendriets massa gran cárrech. E tingaus, senyors, en sa guarda Lesprit sant. Scrit en Barchna. á VIII· dies de Jener del any M·CCCC·VIIII°.—Los Consellers de Barchna. á vostre plaher é honor apparellats.» (*L. Univ.*)

Molt agre nos sembla que la universitat hage de pagar la pena dels crims comesos per alguns particulars.

Si fos lo Rey sol qui ho aconsellás ó manás, se li podría dir:

—Senyor Rey, que V. M. los perdone, y quedará tot curat.

Peró'l Rey no volía perdre los 10,000 sous en que sembla que fou tatxada y convinguda la composta, esmena ó multa de tots los crims en qüestió.

Y partint d'aquest supost de que'l Rey no volía perdre aquesta suma, los Concellers de Barcelona aconsellan als d'Igualada que la universitat pague pèls singulars, á fí d'evitar la ruina de una trentena de cases, que eran les qui

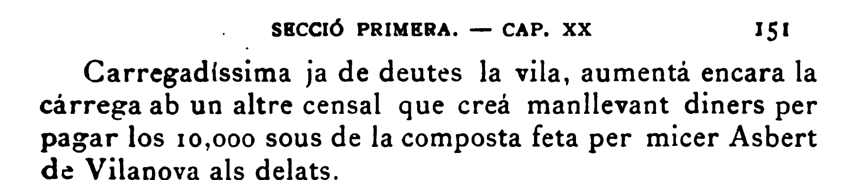
devían pagar la composta dita y tots los demés gastos judicials, que importavan altra quantitat molt respectable.

Atesa la práctica de la época, açò es, atesa la protecció que la universitat d'Igualada (suposo que les altres farien lo meteix) donava á sos habitants tant en los bens, com en les persones d'aquésts, de la qual protecció ne trovarèm curiosos exemples; atés lo gran nombre d'inculpats; atés que si élls sols pagassen la composta y demés gastos quedarían destruits y arruhinats, segons suposan les cartes copiades; y finalment atés que la cárrega repartida entre molts pesa menys que portada per pochs; los Concellers de Barcelona aconsellan com á cosa prudent y rahonable, més que no fos la més justa, que la universitat prenga á son cárrech pagar la composta y demés gastos.

Seguint aquest consell dels Concellers de Barcelona, se resolguè en concell general:

«Item la dita universitat é los singulars daquélla en la manera dessus dits per consell general, volent complir lo manament del senyor Rey, donaven de gracia á tots los delats ó qui composició havien feta ab mossen Arbert de Vila nova portant veus de Governador general en Cathalunya deu milia ss. (sous) de moneda barchn. de tern. Emperò que en Francesch Spelt, jurista de la dita vila, que renuncíe é aia á renunciar á tot ço é quant la dita universitat li deja (dega) axí per lo procés del sometent del mas Mornà, com per lo procés é sentencia den Copons é den Ramon de Castellauli, com per altres qual se vol rahó ó causa entrons en aquest present dia. E la dita universitat que remet al dit Francesch Spelt tot ço que deu en dues talles. E que los delats sien tenguts de parar se á totes messions que sien fetes per lo fet de la enquesta dels delats, é de avenir se ab en Ponç Torres notari, é ab micer Guillém Ros, é á totes altres coses que devallen per rahó del procés de la enquesta, é del mostrament de proves: é que los dits delats aien á pagar los C· florins que demanen á Madona María muller den Bernat Canaletes notari, en cas que pagar se aien: é que la dita universitat aia á pagar LX· florins que son deguts an Bernat Queralt de la dita vila ab obligació, é XXII· lliures á la hereva, de que li fan censal: é que en los dits X· milia ss. sien entesos lo dit Francesch Spelt é en Francesch Rovires notari. E que tots los delats aien á renunciar á la universitat que daquí avant no demanarán res á la dita universitat per la dita rahó denant lo senyor Rey, ne denant negun altre persona.»

A 7 de Març foren perdonades les talles (tatxes ó repartiments de contribució) que devía lo vener. Francesch Spelt, conforme á la decisió dalt copiada.

Carregadíssima ja de deutes la vila, aumentá encara la cárrega ab un altre censal que creá manllevant diners per pagar los 10,000 sous de la composta feta per micer Asbert de Vilanova als delats.

En la época dels 10,000 sous firmada per aquests delats ó inculpats, puix als delats los entregá la universitat, consten los noms de dits delats, que eren Francesch Monjo sastre, Joan Ramonell sabater, Pere Cuyrateres texidor, Berenguer Ferran fuster, Berenguer Sans escudeller, Pere Mestre sastre, Ramon Vacho colteller ó ganiveter, Guillém Janer, Pere Amat sabater, Bernat Queralt, Pere Queralt draper, Berenguer Alamany barber, Pere Sala fuster, Pere Cornet parayre, Pere Reverdit baster, Arnau Veciana texidor, Perico Reverdit baster, Guillém Roig texidor, Bernat Canaletes notari, Francesch Spelt jurista, Francesch Plana sabater, Arnau Rossich texidor, Joan Tria, Pere Cardona, Joan Muset sabater, Ferrer Muset hostaler, Berenguer Mariner sabater, Bartomeu Fonoy sabater, Tomas del Mas, Pere Sala de la plaça del Tany, Berenguer de Santa Creu texidor, Francèsch Artigo apotecari, y Pere Oller sabater: tots eren d'Igualada. ¿Era qüestió del avalot contra en Rovires?

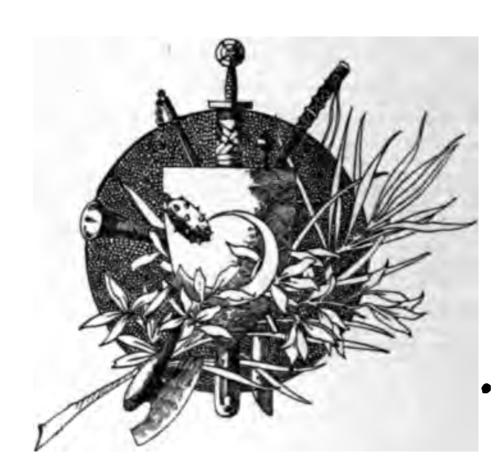
Se resol nombrar lo concell de Trenta. *Any 1409*.—Dissapte 12 de Janer de 1409, llegides en concell general les cartes copiades del Rey y dels Concellers de Barcelona, ademés del esmentat acort prés sobre la carta de Rey y un dels punts de la carta dels Concellers, se resolgué també lo següent respecte del altre punt que contenía aquesta: (traduhesch del llatí:)

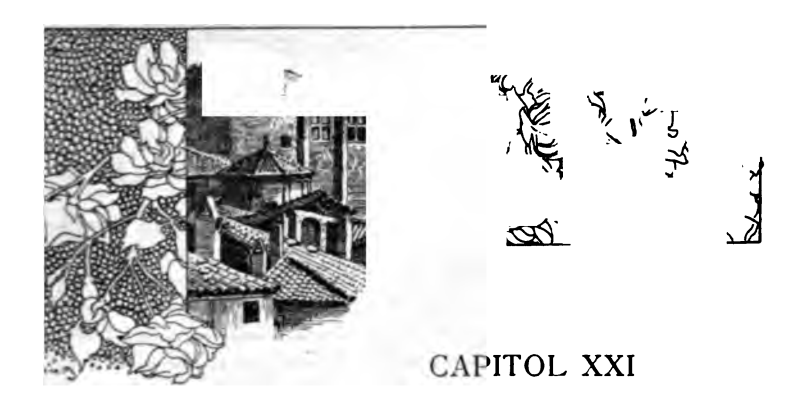
«Item, dita universitat y singulars convocats y congregats en lo modo, forma y lloch dits, atenent á la observancia y bona consuetut de Barcelona respecte de que essent difícil congregar la universitat de dita ciutat, estava ordenat que lo que aquesta podía fer en concell, ho fessen certs homens elegits per açó; atenent també á que la universitat de dita vila y la metexa vila d'Agualada es feta carrer de la ciutat de Barcelona, y gosa y pot gosar de tots los privilegis, llivertats y bons usos y costums de que gosa y pot gosar dita ciutat de Barcelona; volent posar en práctica la consuetut de dita ciutat á fi de que'ls singulars de dita vila que tenen negocis y ocupacions no hagen de dexarlos massa sovint per ocuparse en los de la universitat, acudint al

concell general: per tant, ateses les dites coses, ordenaren y disposaren un concell de trenta jurats; per lo qual elegiren als venerables Guillém Genoves..... (seguexen los altres elegits fins á trenta, als quals se dona facultat per fer tot lo que pot fer tota la universitat reunida en concell, á excepció de fer talles y manllevar diners.)»

Deu persones de ma major, deu de ma mitjana y deu de ma menor, componían lo concell de Trenta, segons se veu en una llista d'aquesta elecció; tot conforme al concell dels Concellers de Barcelona, y al decret del Comte de Trastamara, de que havèm parlat en altre capítol.

Tots los documents d'aquest capítol son del Llibre de la Universitat de 1409.

CAPITOL XXI

rant l'interregne y'l compromis de Casp (1411-1412).—Sobre la vinguda del Comte d'Urgell.—Bandositat entre Arlomba, Catarros, etz. y Miravet.—Presa de Castellví de Rosanes: correspondencia entre Concellers d'Igualada y Barcelona y altres sobre aquest negoci.

Consulta sobre la vinguda del Comte d'Urgell.

ny 1411.—Poch després de la victoria de Sant Luri, mo-a allí meteix, en Cerdenya, l'Infant D. Martí, freschs los ors que's cenyí en aquella batalla.

L'any següent, 1410, moría son pare D. Martí rey d'Ara-ó, sens dexar successió y dexant sos estats en imminent pe-ill d'una guerra de successió.

Les corts acordaren nombrar nou compromissaris, tres le Catalunya, tres d'Aragó y tres de Valencia, perquè fa-llassen en justicia á quin dels molts competidors tocava la :orona.

Los competidors principals eren D. Jaume Comte d'Ur-gell y D. Ferran d'Antequera.

Los compromissaris reunits en Casp sentenciaren en fa-'or de D. Ferran d'Antequera á 25 de Juny de 1412.

Lo Comte d'Urgell prestá homenatge al seu afortunat :ompetidor. Mes no tardá en alsarse en armes alentat pèls nolts partidaris que tenía en Catalunya, fentse fort en Ba-aguer. Allí'l sitiá lo d'Antequera, logrant rendirlo lo día 1 d'Octubre de 1413.

Mort lo rey D. Martí, D. Jaume d'Urgell fou desseguida onsiderat en Catalunya com á pretendent á la corona. Cor-:nt la nova de que vindría á Igualada, los Concellers de

aquesta vila consultaren als de Barcelona quin tractament donarían al dit Comte si venía. Los de Barcelona contestaren ab la següent carta:

1411.—«Als molt honrats é savis senyors los Concellers de la vila Dagualada.

»Senyors: vostra letra escrita á V· dies del present mes de Juliol havèm rebuda, sobrel passatge del senyor Comte Durgell; segons pensats, deu fer per aquexa vila. E entesa la dita letra, responèm vos, que nostra intenció clara es, que si lo dit Comte, fahent son camí, passa per aquexa vila, vosaltres lo dejats acullir en aquella sots la forma é manera que daltres vegades lo havets acullit, sens fer hi altre novitat. E tingueus, senyors, en sa guarda Lesprit Sant. Escrit en Barchna. á VIII· dies de Juliol del any M.CCCC·XI°.

»Los Concellers de Barchna. á vostre plaer é honor apparellats.» (*L. Univ.*)

Pau firmada entre 'ls bandos d' Arlomba, Catarro y 'ls Miravets. *Any 1411.*

«Nosaltres Antoni Arlomba, Joan Catarro, Bernat Box, Pere Rosseta, sabaters; Jaume Catarro mayor, Jaume Catarro menor sabater, Pericó Catarro fill del dit Jaume Catarro, Francesch de Sent Pere texidor; tots de la vila d' Agualada, per una part:

»Y nosaltres Joan Miravet parayre, natural de la ciutat de Tortosa, y Pere Miravet texidor natural del lloch de Falset; habitants en la vila d' Agualada: Atenent á que, per instigació del enemich del humanal llinatge, entre nosaltres han mediat baralles, rencors y males volençes: atenent á que per instancies y requestes dels vener. Concellers, y per intervenció d' algunes bones persones, s' ha tractat fer pau y concordia: per tant, de bon grat y de certa ciencia, venim á fer pau perpetua y tranquilitat entre nosaltres per tots odis, rencors, males volençes, enemistats y ferides hagudes entre nosaltres: pactant y prometent la una part ó bandositat á la altra, que d' aquí en avant ningú de nosaltres no fará, ni tractará, ni procurará fer mal, dany, injuria ó ofensa en bens ni en persones de la altra part; ans bé si algú de nosaltres sabés ú ohís que 's tractava de fer mal á algú del altre partit, li 'n donará conexement. Y si algú de nosaltres fa contra lo aquí pactat, que pague cent lliures barceloneses, la meytat per la cort dels vener. batlles de dita vila, y la altra meytat al qui sufrirá 'l dany ó la injuria. Y ademés de dita pena, aquell qui contrafará sia traydor y bausador, de la qual traició etc. Y obligue quiscun de nosaltres llurs persones y bens..... Y jurám etc. Y per major asseguranças fem y prestám homenatge de boca y mans en poder den Pere Queralt, batlle de dita vila per lo senyor Rey etc. Item fou convingut que tots los qui vulguen firmar en aquesta pau, puguen ferho dintre del espay d' un mes.—Fet á XII dies de Desembre, any de la Nativitat del Senyor M·° CCCC°·XI. Testimonis. ...» (*L. Univ., full solt.*)

Presa del castell de Castellví de Rosanes. *Any 1411.*—Vagant la corona d'Aragó per mort del rey D. Martí y mentres los representants de Catalunya negociavan lo concernent á la elecció de nou Rey, entraren en Catalunya uns escamots de gascons, un dels quals, que devía estar á sou del Comte de Foix, y manat pêl capitá mossen Arnau de Santa Coloma, s'apoderá del castell de Castellví de Rosanes.

«Dicmenge XX (de Desembre de 1411.)—En aquest dia fou furtat lo Castellviy de Rosanes per mossen Arnau de Santa Coloma foxench.» (*Manual de Novells ardits, vol.* I, *pág.* 174.)

»Dijous XXIIII.—En aquest dia fou posat lo siti del Castellviy de Rosanes per lo honorable en Galceran de Gualbes conseller aquell any, capitá elet per la Ciutat de Barchinona.» (*Ibid.*)

Carta dels Concellers de Barcelona.

«Als molt honrats é savis senyors los Concellers de la vila de Agualada.

»Senyors. Ja sabets la presa qui novellament ses seguida de Castellviy de Rosanes, la qual crehèm fermament sia stada assats desplasent á vosaltres, senyors, per tal com si no si provehía, es dispost que per rahó daquélla aquexa vila é los altres lochs circumvehins del dit Castell fossen sovint dampnificats é mal tractats per aquells qui lo dit Castell han fortivolment près vers sí é ocupat. E com, senyors, nosaltres zelants lo ben avenir daquesta ciutat, é per conseguent daquexa vila com á membre daquesta ciutat, é encare de les altres viles é lochs circumvehins al dit Castell, haviam tramès los honorables en Galceran de Gualbes companyó nostre, é en Genís Almugaver Regent la veguería daquesta ciutat ab alguns honrats ciutadans á la vila de Martorell, ab alguna gent del sagramental quils ha seguits, tambè per guardar la dita vila de Martorell, com per recobrar lo dit Castell de Rosanes; é continuament entenám fer als desus dits subvenció daquella gent que podrem bonament, é façam altres provisions pertinents é propries á açò; pregám vos, senyors, eus encarregám que sentint vos de açò, segons devets, prestament é sens dilació subvengats als desús dits, axí de gent, com de vitualles, tant com bonament puschats; car ja vehets si es ben necessari que en recobrar lo dit Castell se faça per tots aquells de qui es interès extrem de poder: de açò, senyors, ultra la honor quen reportarets, farets á nosaltres pler singular, per lo qual nos reputarèm ab vosaltres molt obligats. E tingaus, senyors, en sa guarda Lesprit Sant. Escrita en Barchna. á XXV· de Dehembre (de 1411, segons nostre modo de contar.)

Los Concellers de Barchna. á vostre pler é honor apparellats.» (*L. Univ. de* 1411.)

Carta de Galceran de Gualbes.

«Als molt honorables senyors los Concellers de la vila Dagualada.

»Honorables senyors: La vigilia de Nadal per altre letra nos vos certifique dels affers de aquest Castell en que erem, é com la ciutat de Barchna. ma tramès aci per dar recapte en los fets, ensemps ab lo honor. Regent la veguería de Barchna. é daltres notables homens de la ciutat, pren aquets fets ab gran sforç, é fa son poder que breument lo dit Castell sia recobrat: lo qual se pot facilment recobrar: però en la recuperació ha mester gran gent: per què, senyors, vos placia que prestament ab aquella millor é mes gent que pusquats, vullats subvenir é ajudar en aquest fet en lo qual va molt á la corona del Rey sdevenidor, é á la cosa pública, specialment en totes aquestes encontrades, en guisa que prestament lo dit Castell sia recobrat: per la dita letra vos avía fet saber quem trametessets açí aqueys gascons que tenits aquí preses: é maravell me molt com no ho havets fet. Los Consellers de Barchna. companyons meus, los quals ho saben semblantment, sen maravelles com nols trametets. Per queus placia prestament los vullats trametre ací ben guardats, é que no aja falla: però donar miá viarés (me dona de parer ó me sembla) que al venir nols passasets per Apiera, mas per altres lochs: açò emperò remet á vostra saviesa, com millor sapiats les encontrades daquexa part que jo. Jous havía fet saber que triguasets en Miró, lo qual se dehía que avíen enviat del Castell: nol vos cal fer triguar; car aquesta nit passada aquells del Castell lo avisaren ab sa muller é enfants, los quals vengueren en mans de la gent nostra qui eren é son en la Mola, qui es fort prés del dit Castell; la qual Mola prengué hir qui fou jorn de Nadal ha hora de mig jorn. E per lo dit Miró som certs que no ha dins sino de XVIII en XX homens ab fort pochs viures: per què, segons dit he, es fácil de pendre lo dit Castell. E axí, senyors, pláciaus que prestament hage ací la vostra bona ajuda é subvenció, é que los dits guaschons vullats prestament trametre. E sia, honorables senyors, lo Sant Sprit en vostra guarda. Scrita en Martorell á XXVI de Dehembre.—Galceran de Gualbes Conceller de Barchna. prest á vostra honor.» (*L. Univ.*)

Carta de Galceran de Gualbes y de Genís Almugaver.

«Als molt honorables senyors los Consellers de la vila de Agualada.

»Honorables senyors. Hir de gran matí, que fou diluns rebeberem una letra vostra, per la qual nos certificavets que vosaltres haviets fet pertret per trametrens aqueys guaschons los quals molt desitjam haver; é que per tant com havien hauda nova que aquexa gent darmes (algun escamot de gascons) era á Castell follit dez Box havieu duptat de trametrels; é açò per tant com hauriau prou affer de deffendre la vila, si cas era que aquexa gent vengués aquí. Per ço, senyors, nosaltres havèm hauda deliberació ab alguns notables homens qui açí son ab nosaltres de trametreus aquí Nandreu Dolivella cap de guayta de Barchna. ab alguna gent de caval é de peu quil acompanye; lo

ial Andreu de fet va per aquí per menar sen los dits guascons: per què, nyors, vos placia de darli prestament los dits guascons, é açò sens scusa lguna; car la ciutat é nosaltres desijam molt haver los á nostra ma. E no es menys donets fé é crehença en tot ço quel dit Andreu de nostra part vos lirá, axí com á les nostres propries persones. E sia, honorables senyors, lo Sant Spirit en vostra guarda. Scrita al siti de Castellví de Rosanes, á XXVIII de Dehembre.—Lo Regent la veguería é Galceran de Gualbes Conceller de Barchna. á vostra honor prests.» (*L. Univ.*)

Carta dels Concellers de Barcelona.

«Als molt honrats é savis senyors los Consellers de la vila Dagualada.

»Senyors: Informats som que per algun ardit de companyes que havets haut, sots retrets de subvenir al Regent la veguería daquesta ciutat é á nostro companyó, qui son en lo siti de Castellviy de Rosanes per recobrar aquéll, de la gent é vitualles de que ab altre letra vos havèm pregats é encarregats, é açò per guardar mils é deffendre aquexa vila de les dites companyes. E com, senyors, nosaltres nos siam entremesos de la dita nova, é certament aquélla hajam trobada esser falsa é introduida per desviar lo setge posat en lo dit Castell; pregám vos, senyors, eus encarregám com á membre é carrer daquesta ciutat, que menyspreants la dita nova fundada en falç, prestament retornets é continuets subvenir als desús dits, tant com sia possible, é specialment de vitualles: é vullats considerar quant va á aquexa vila en recobrar sens dilació lo dit Castell, é quin dan lin poría seguir si nos recobrava. E tingans, senyors, en sa guarda Lesprit Sant. Scrita en Barchna. ha XXVIII dies de Dehembre del any M·CCCC·XII (1411, segons lo nostre modo de comptar.)

«Los Consellers de Barchna. á vostre pler é honor aparellats.

»Aprés, senyors, haguèm feta la present, havèm rebuda una letra de vosaltres responsiva á una altre queus ne haviem tramesa sobre la subvenció de quens havèm pregats é encarregats fessets als qui per nostra ordinació son en lo siti de Castellviy de Rosanes per recobrar aquéll, si á Deu será plasent. E entesa la dita vostra letra, responèm vos, senyors, que cobejants aquexa vila esser ben guardada é defesa, plau á nosaltres que la gent de queus pregaven fessets subvenció als desus dits romanga al present en la dita vila: però que de vitualles façats aquella subvenció que pusquats, per ço com som informats que nan fretura. Scrita ut supra.» (*L. Univ.*)

Carta dels Concellers de Barcelona.

«Al molt honrat senyor lo batle de la vila Dagualada per lo monestir de Sent Cugat.

»Molt honrat senyer: Ha hoyda de nosaltres es pervengut que en poder del batle de aquexa vila per lo senyor Rey é vostre son presos ·iii· guascons, los quals, segons se diu, son entrevenguts en la presó qui novellament es stada feta fortivolment de Castellviy de Rosanes daquells quil tenien en guar-

da per la casa reyal Daragó, é no poch dan é menyspreu daquélla é perill daquesta ciutat é de les altres ciutats, viles é lochs del principat de Cathalunya: on com nosaltres, sentints nos de tan gran malesa, vullám saber quants é quals han consentit é son entrevenguts en dita presó, é ab los dits ·iii· guascons qui en aquélla, segons se diu, son entrevenguts, ne puscám saber grans partida de la veritat; ab aquella major affecció que podèm vos pregám, que per interès del públich axí daquesta ciutat, de la qual aquexa vila es carrer é membre, com de tot lo principat de Cathalunya, al benavenir dels quals vos, senyer, pèl cárrech de vostro offici é en altre manera devets esser affectat, vos plaia graciosament, com á vos se pertanga, donar é liurar á nosaltres ó á qui nosaltres volrèm los dits tres guascons presoners: car lo batle reyal de la dita vila, tant com ha éll se pertany, nos ho ha ja offert molt graciosament per honor daquesta ciutat. Açò, senyer, vos demanám de gracia, é no perquey siats tengut, ne perqué vullam que per açò sia en res perjudicat á vostro offici ne á la jurisdicció daquéll, ne al monestir de sent Cugat, ne que en sdevenidor pusque esser tret aço (á) sequencia; ans volèm que ab la present sia salvat é reservat que per la dita tradicció ó liurament no sia fet perjudici algú al dit vostre offici, ne al dit monestir, ne als drets é llibertats daquéll. E de la dita tradició ó liurament, feta aquélla, vos entenèm á fer gracies, é are per lavors, confiants fermement queus en complaurets, los vos en fem; offerints nos fer per vos, senyer, axí per esguart vostre, com del dit monestir de qui sots officials, tot çò queus sia plasent é á nosaltres possible. E tingaus, senyer, en sa guarda Lespirit Sant. Scrita en Barchna. á XXVIIII· dies de Dehembre del any M·CCCC·XII· (1411, segons nostre actual compte.)

»Los Consellers de Barchna. á vostre pler apparellats.» (*L. Univ.*)

Carta dels Concellers de Barcelona.

«Als molt honrats é savis senyors los Consellers de la vila Dagualada.

»Senyors: Per rahò dels ardits, jassia fundats en falç, qui tots jorns nos occorren de gents darmes strangers, stam fort recelosos que les ciutats, viles é lochs del principat de Cathalunya, é specialment aquelles qui son vehines daquesta ciutat, segons es aquexa vila, sien ben murades, vallejades é posades en bona deffensió é guarda: per què, senyors, vos pregám axí affectuosament com sabèm encarregám, que si los murs é valls daquexa vila an mester reparació ó adob, encontinent los vullats reparar é adobar, per manera que per flachs murs é vaylls aquexa vila no pusque encorrer perill de enamichs. E daltre part siats curosos é diligents de posar la dita vila en bona guarda: car ja vehets, senyors, quant hi va á vosaltres é encare aquells qui son vehins de vosaltres, que aquexa vila sia ben guardada: ultra la present, havèm daçò matex informat largament lo batle daquexa vila per lo monestir de sent Cugat de Vallès portador de la present, encarregant lo que daçò vulla largament parlar ab vosaltres: dar liets, senyors, sius plau, sobre açò planera fé é creença. E tingaus, senyors, Lespirit Sant en sa guarda. Scrita en Barchna. á XXVIIII· dies de Dehembre del any M·CCCC·XII (1411, segons lo compte actual.)

»Los Concellers de Barchna á vostre pler é honor apparellats.» (*L. Univ.*)

rta del Regent la veguería.

molt honorables senyors los batlles é Consellers de la vila de
1.
orables senyors: per Nandreu Dolivella cap de guayta meu he re-
es guascons, los quals per mes letres é del honorable en Galceran
es Conseller de Barchna. vos eren stats demanats; de queus faç
racies, offerint me fer semblant é major cosa per vostre honor é de
e vosaltres. Segons me es stat dit per lo dit cap de guayta, éll ha
ment é homenatge, é posada certa pena de metre los dits presoners
poder: per què, pus los dits presoners son en mon poder, segons
os placia fer li cancellar lo dit segrament é homenatge, é totes se-
per éll per aquesta rahó fatats (prestats): semblantment me es stat
dit cap de guayta á requesta sua; per tal com li era stat manat per
at près per vosaltres en Bernat Cort (ó Tort); de què he fort gran
queus placia que aquéll tingats ben guardat é custodit, é si possible
iltres, de trametrell açí á mí, quell me remetats; com la ciutat de
hage fort gran desig de haver aquéll á ma sua; é si impossible vos
ament per vostres letres en sia certificat, en guisa que jo, ab consell
orables Consellers de Barchna. hi puxa deliberar ço que per justicia
fer: peró, segons dit he, entre tant éll sia ben guardat é tengut
a guisa que per aquéll se puxa saber la veritat de algunes coses en
va molt. E sia, honorables senyors, lo Sant Spirit en vostra guar-
a en Martorell á XXX de Dehembre.
ís Almugaver Regent la vegueria de Barchna. á vostra honor prest.»
.)

CAPITOL XXII

Continua 'l interregne y 'l compromis de Casp (1412). —Rumors de guerra y preparatius de defensa.— Correspondencia entre los Concellers de Barcelona y 'ls d' Igualada.—Gent d' armes cap á Balaguer.—Furt y recobro de la bombarda del castell de Gelida.

Rumors de guerra y preparatius de defensa. *Any 1412.*

«Diumenge á X del mes de Janer del any de la Nativitat de nostro Senyor M·CCCC·XII· los honrats Consellers é jurats de consell..... attenents que molts circunvehins de la dita vila, per la fama que es en la terra de gents stranyes qui volen entrar en lo principat de Cathalunya, remblen moltes vituales é bens en la dita vila Dagualada per restaurar les, é molts qui de les dites vituales é bens hic meten volen aturar en la dita vila en ajuda daquélla. E per tant com les dites coses no farien sens qualque libertat; per utilitat de la cosa pública, é sens lesió dels privilegis atorgats á la universitat de la dita vila, als quals no volèm ne entenèm á prejudicar, avans romanguen illesos: que tota persona qui sen hic vendrá per rahó de star en la dita vila, que hic puscha metre son vi en puscha beure stant en la dita vila ab sa companya: emperò que non gos dar, vendre en gros ne en menut dins la dita vila ne terme daquélla, ne encare donar ne prestar.....»

Ballestes, passadors y bombardes. *Any 1412.*

«Diumenge á XVII del mes de Janer del any de la Nat. del Senyor M·CCCC·XII· los confrares del precios cors de Jesuchrist é de sent Sperit, per capítol ajustats en la sgleya parrochial de madona Santa María de la dita vila: attenents que á la dita confraría son degudes certes restes les quals fi

cilment é breument se porian haver: attenents encare que la universitat no ha in promptu algunes quantitats de diners, les quals de present á necessaries, axí per fer adobar balestes é bombardes, com encare en passadors é altres coses necessaries á restauració de la dita universitat é del mur daquélla: attenents encare que per los honrats Consellers de la dita universitat es stat suplicat que les dites restes deguessen esser prestades á la dita universitat: per què los dits confrares, capítol celebrants, donaren plen poder als priors de la dita confraría que élls haien de continent les restes que son degudes á la dita confraría, é aquelles restes presten á la dita universitat: emperò que los honrats Consellers de la dita universitat façen regonexença als dits priors de ço que pendran, en la qual, en nom de la universitat, prometen de restituir ho á la confraría tota vegada quen sien requests. Actum......»

Guayta. *Any. 1412.*

«Are hoyats queus fem á saber los honrats batles de la vila Dagualada, á instancia é requesta dels honrats Consellers, á tot hom generalment de la dita vila, que élls com los será manada la guayta, agen aquélla á fer personalment, si donchs no eren absents avans que la dita guayta los será manada; sots pena de ·C· sous.» ¿17 Janer?

«Diumenge á XXVII del mes de Març..... M·CCCC·XII· los honrats Consellers é jurats de consell..... ordonaren que daquí avant guayten de nit per lo mur, ço es, tres que façen la conguayta, é tres que stiguen per les torres: é que lo cap qui será dels VI· qui serán destinats á guaytar aia haver los caps dels alberchs á la dita guayta, ó homens bons é suficients qui sien de la dita vila á fer la dita guayta: é qui contre fará que sia encorregut en pena de X sous per cascuna vegada.

«Item ordonaren més avant que los obrés del any passat elets á la obra del mur haien á cárrech de fer la obra de les torres del portal de Soldevila é de la font del lavador; é que en Pericó Farrer de la dita vila, qui era stat elet en obré é havía cert salari per quade die, que lo dit salari daquí avant no li correga; é que los damunt dits obrés aien é sien tenguts de tenir afinats (afinades ó en bon estament) les torres qui son de la dita vila é tots los trasts (ó espays entre torre y torre); é que aien IIII· florins per any per lur salari entre tots. E si argila, ó teules, ó fusta hi ha necessari, que élls que pusquen comprar é fer aportar; emperò que la universitat ho sia tengut de pagar.....»

A 25 d'Abril lo concell privat ordená:

«Item ordenaren que neguna persona no gos tirar en los murs nous de la dita vila (eren de tapia) ne dins la dita vila ab arch ne ab rotlo, sots pena de V sous per cascuna vegada que será contre fet; ne encare en balesta, segons ja era stat ordenat, é sots la pena en la ordona ja sobre açò feta contenguda.»

26 Abril.—«.....ordonaren que en Pere Sala de la plaça del Tany de la dita vila scrivá les denes de la guayta, é que sía franch de guayta é de X obrés (joves ó guaytes.)

»Item ordenaren que daquí avant guayten en les torres del mur VIII homens, é dos al cloquer (campanar), é IIII que sien de conguayta, ço es á saber, dos entrús á mitja nit, é dos de mitja nit amunt, é dos qui guayten de dia al cloquer, ço es la un del matí entrús á mitg jorn, é latre de mitg jorn entrús al vespre.

»Item ordenaren més avant que los senyors de batles é Consellers trien aquelles persones de les denes qui son stades fetes per la universitat, qui en cas de sometent seguesquen honrat batle é sotsveguer seguint lo sometent, é los altres aturen en la vila ab lo batle de sent Cugat de Vallès per custodiar la vila.»

Bombardes.

«Pere Devesa fuster de la vila d'Agualada confesso..... á vos..... síndich..... que me haveu entregat..... tres florins y mitg d'or d'Aragó..... ço es tres florins per dos bastiments de les bombardes que fiu, y per l'adop d'algunes bombardes, açò es, de llurs bastiments, mitg flori.....»

«Pere Sala fuster..... confesso..... que m'haveu pagat 1.er per un bastiment de la bombarda que feren 16 sous 6 ds.: 2.on per una taula (llogada) pél mestre qui escrigué lo Saltiri per la iglesia de la dita vila 5 sous: 3.er per les posts (tapes) del Saltiri 3 sous: 4.t per adobar la bombarda de la torre den Felip Ferrer 2 sous: 5.t per adobar una carreta de dita vila y desclavar les portes de la casa ahont estarán les reliquies 2 sous.....» (*Full solt dins del Llibre de la Univ. de* 1412.)

En espera de la sentencia del parlament de Casp. *Any 1412.*

«Als molt honrats é savis senyors los Consellers de la vila Dagualada.

»Senyors: Com, segons clams, sentiments é ardits que havèm hauts é de dia en dia no cessám haver, les nou persones ajustades en lo castell de Casp per investigar é publicar qual per justicia deu esser nostro ver Rey é senyor, dins breus dies degen, si ja nou an fet, lo dit nostro Rey é senyor publicar (*a*), é segons vostra saviesa sap, los competidors de la successió dels regnes é terres de la corona Daragó sien molts, é aquélla no pusque haver sino un, á quí per justicia es deguda, é quí per les dites nou persones nos será publicat: é porá esser, é nosaltres ne stam molt recelosos per algunes

(*a*) «Dijous XXVI (de Juny de 1412).—Aquest dia vench en Bertran de Tamarit correu de la Ciutat (de Barcelona) de Tortosa et de Casp.» Ell segurament portá als Concellers de Barcelona la suspirada nova de la sentencia dels nou compromissaris donada a 25 del dit mes á favor de D. Ferran d'Antequera. La proclamació solemne se feu á 28 del meteix mes, y 'l meteix Bertran de Tamarit, qui havia tornat á Casp, portá a Barcelona la nova oficial de la solemne proclamació, arrivanthi l'endemá, dia 29. (*Man. de Novells ardits*, I, *p.* 178.)

precedencies, que los altres competidors per quí la dita successió no fará, ó algun déll, se tendrán per malcontents de la publicació desús dita; é per tant assaiarán de metre en divisió é cabuscol lo principat de Cathalunya, qui, miyançant la gracia de Deu, fins á la jornada de vuy nes stat preservat: per ço, senyors, cobejants que aquexa vila, qui es membre principal del dit principat, no incorrega perill ó sinestre algú per la dita rahó, vostres savieses viceralment pregám exortám é solicitám que sobre les coses desús dites vullats star apercebuts é esvetlats, é curosament entendre en bona guardia é custodia daquexa vila en tal forma, que daquélla é de vosaltres mateys pusquats retre bon compte á aquéll qui per les dites persones nos será publicat Rey é senyor per justicia: car semblant entenem nos fer daquesta ciutat. E tingaus, senyors, Lespirit Sant en sa guarda. Rescrivins á nos tots sentiments que hajats en aquexes parts contraris al ben avenir del dit principat. Scrita en Barchna. á XXVIII dies de Juny del any M·CCCC·XII.

»Los Consellers de Barchna. á vostre pler apparellats.» (*L. Univ.*)

Resposta.

«Als molt honorables é molt savis senyors los Consellers de la ciutat de Barchna.

»Molt honorables é molt insignes senyors. Rehebuda havèm una vostra letra, en la qual nos pregau ens sollicitau que vullám star apercebuts é svetlats, é curosament entendre en bona guarda é custodia daquesta vila; segons largament en vostra letra es contengut: de la qual letra vos fem moltes gracies, tantes com podèm ne sabèm: placia á nostro Senyor Deu queus ne vulla retre bon guardó; é vehèm vostra bona intenció que havets envers aquesta universitat é singulars daquélla, é fets ço que tots temps havets bé acustumat de fer vers aquesta vila é los singulars daquélla, la qual vila es carrera daquexa ciutat. Al present, molt honorables é molt insignes senyors, no havèm altres sentiments en aquestes parts, sino que á Balaguer ha molta gent darmes, é tots jorns ne vehèm passar per aquesta vila, qui, segons fama, sen van á Balaguer dret camí: si neguns altres sentiments haviem que fossen contraris al ben avenir del principat de Cathalunya, encontinent ne certificariem les vostres honorables savieses. E si per ventura, molt honorables é molt insignes senyors, algunes coses sabiets ne sentiets que poguessen venir en dampnatge ne perill daquesta universitat, vos placia certificar nos en encontinent per vostres letres, en guisa que aquesta universitat non puscha encorrer en negun perill é scándel. E tingaus, molt honorables é molt insignes senyors, lo Sant Spirit en sa guarda é custodia. Scrita en Agualada á XXIX dies de Juny del any M·CCCC·XII.

»A vostre honor apparellats los Consellers de la vila Dagualada, qui, molt honorables é insignes senyors, molt se recomanen á vostra gracia.» (*L. Univ.*)

La bombarda del castell de Gelida. *Any 1412.*

«Als molt honrats é savis senyors los Consellers de la vila Dagualada.

»Senyors. Vuy, dada de la present, havèm rebuda una letra de crehença

dels prohomens de Martorell, la qual nos ha portada en Johan de Sarriá, un dels prohomens é jurats de Martorell; en virtut de la qual lo dit Johan nos ha explicat que del castell de Gelida es stada treta per alguns la bombarda qui era en lo dit castell, per portar aquélla en altres parts. E com, senyors, nosaltres ab consell de prohomens hagám delliberat que la dita bombarda sia aturada en tot loch on sia atrobada; pregám vos tan affectuosament com podèm eus encarregám que, si cars será que la dita bombarda passás per aquexa vila, que aquélla vullats aturar ó fer aturar, de manera que no pogués esser portada en altres parts, é aquélla metre en loch que sia ben segura, de manera que per algú no pogués esser prèsa: car daçò, senyors, nos farets gran pler, lo qual molt vos grahirèm. E si algunes coses, senyors, podèm fer per vostra honor, scrivits nos en ab plena confiança. E tingaus, senyors, Lespirit Sant en sa guarda. Escrita en Barchna. á XXVIIII· dies de Juny del any M·CCCC·XII.

»Los Consellers de Barchna. á vostre plaer é honor apparellats.» (*L. Univ.*)

Contestació.

«Als molt honorables é molt insignes los senyors Consellers de la ciutat de Barchna.

»Molt honorables é molt insignes senyors. Rebuda havèm una vostra letra vuy dada de la present aprés toch de tercies; en la qual, senyors, nos pregavets affectuosament ens encarregaveu que en cars que una bombarda, la qual ere stada treta del castell de Gelida, passás per aquesta vila, aquélla volguessem aturar ó fer aturar, de manera que no pogués esser portada en altres parts; segons que pus largament en la dita vostra letra es contengut: la qual letra per nos rebuda, desijants obeir vostres pregaries, ab tota diligencia que fer havèm poguda, havèm fet tenir esment ja si la dita bombarda passaría: é de fet aquéls qui la dita bombarda portaven son venguts á nostres mans é la dita bombarda es stada aturada é posada en loch segur. Per què, senyors, som prests de fer de la dita bombarda ço que vosaltres volrets é manarets, é de fer é de cumplir totes coses possibles que vosaltres nos direts é manarets. E tinguaus, molt honorables é molt insignes senyors, lo Sant Spirit en sa guarda. Scrita en Agualada á XXX dies de Juny del any M·CCCC·XII.

»A vostra honor é servey apparellats, qui molt se recomanen en vostra gracia, los Consellers de la vila Dagualada.» (*L. Univ.*)

«Bartomeu Sabet del castell de Gelida, procurador..... instituit per lo honorable Francesch Bertran cavaller domiciliat en la ciutat de Barcelona, y Jaume Miquel del dit castell..... firmá ápoca als venerables Concellers de la vila d' Agualada de la rebuda d' una bombarda del dit venerable Francesch Bertran; la qual al passar per la vila d' Agualada fou aquí aturada á instancia dels honorables Concellers de Barcelona; quina bombarda fou integrament restituida. Per tant, etc.

»Fet açò á XII d' Octubre del any de la Nat. del Senyor M·CCCC·XII. Testimonis Francesch Barber prebere y Narcís Serrallonga sabater, de dita vila.» (*Paper solt en lo Llibre de la Univ. de 1412.*)

ie veu en aquesta interessant correspondencia com los :ellers de Barcelona, acatant francament la sentencia asp y mirant més que tot per la pau del principat, desiven la maniobra revolucionaria del Comte d'Urgell, ual devia haver estat presa la bombarda de Gelida, ço er esser portada á Balaguer.

CAPITOL XXIII

Regnat de D. Ferran d'Antequera (1412-1416).—Darrer viatge del rey Ferran I.—Sa malaltía.—Sant Vicens Ferrer.—Itinerari del Rey desde Barcelona á Igualada.—Cartes: Caça d' una mala parella.—Compra de vellut brodat d'or y de mártes gibelines.—Collar y rosaris d'or.

Darrer viatge del Rey. *Any 1416.*—Lo curt regnat de Ferran d'Antequera no dexá més rastre en la historia d'Igualada que'l de sa darrera malaltía y de sa mort. Algunes relacions hagué de tenir ab aquesta vila: al menys hagué de prestarli aquèsta sagrament y homenatge de fidelitat com á senyor; jurant éll per sa part guardar y observar sos privilegis y llibertats.

Per mala sòrt falten en l'arxiu municipal los volums del Llibre de la Universitat corresponents á son regnat, en los quals trovaríam sens dupte interessants y curioses noticies de la darrera malaltía y mort d'aquest Rey.

Per suplir aquesta falta he acudit al arxiu de la Corona d'Aragó, trovant en los Registres darrers d'aquest Rey y començaments del regnat de son fill é immediat successor D. Alfons V, una rica col-lecció de cartes, les unes fetes en nom del Rey malalt, les altres en nom del dit D. Alfons, y una feta per la Reyna, que donen llarga explicació dels darrers fets, malaltía, mort y preparatoris dels funerals de D. Ferran d'Antequera.

Les graves qüestions que hagué de resoldre lo nou rey D. Ferran, ó sia la de successió ab la consegüent campanya contra D. Jaume d'Urgell, qui rebelantse al fi obertament,

havía fet fort en Balaguer, ahont hagué de rendirse; y la el apartament de la obediencia del antipapa aragonés Benet XIII, degueren alterar la salut de D. Ferran, qui tal volta per recobrarla se decidí á passar una temporada de repòs en sa terra nadiva de Castella, en mitg de sos parents y amichs.

Emprengué lo llarch viatge desde Perpinyá arribant á Barcelona á 27 de Febrer de 1416, segons ho consigna lo Dietari del Concell de la ciutat ab les següents paraules:

«Dijous XXVII (de Febrer de 1416).—Aquest dia vingueren lo senyor Rey et la senyora Reyna, qui venien de la vila de Perpinyá.» (*Dietari*, I, pág. 202.)

Lo día següent, divendres 28, tingué lloch lo famós epissodi de negarse'ls compradors del Rey á pagar lo vectigal imposat per la ciutat sobre la pesca (era un divendres, día llavors d'obligada abstinencia de carn) y altres viandes, començant lo gran conflicte entre'l Rey y la ciutat, per negarse aquéll á pagar lo vectigal, y pretindre aquésta, representada pèls Concellers, que pagás lo Rey com los demés.

Passat lo conflicte, que se resolgué en favor de la ciutat, D. Ferran restá encara alguns dies en Barcelona.

Durant los quals escrigué'l Rey les dues cartes següents, que copio, ja perqué se referexen á Sant Vicens Ferrer, ja perqué tracten de la reintegració del reyal patrimoni, materia que interessa á nostra historia, y á la qual dedicarém més avant algunes planes, quan parlarém del regnat de don Alfons V, fill de D. Ferran d'Antequera.

Sant Vicens Ferrer.—Reintegració del reyal patrimoni. *3 Març de 1416.*

«Lo Rey.—Maestre Pere: segons per relació de nostre confessor havem entés, vos de part de maestre Vicent havets parlat ab éll dient, com lo dit maestre era de intenció é oppinió que devien entendre en quitar nostre patrimoni; per ço, entre les altres coses, com ni ha molt qui es possehit per poch preu, é per lo qual los enantaments serien usuraris, é los qui possehe-ten viuen en pecat mortal: per qué, com nos per altra letra nostra scrivám al dit maestre Vicents, acomtant vos creença, vos pregám axí affectuosament com podèm, que vista la present, anets al dit maestre Vicents, é en virtut de la dita creença li explicarets com nos lo pregám que éll per memo-

rial ó letra sua les dites coses nos envie, per ço que, segons aquéll, les puxam posseir, á lo qual é descárrech de aquells qui axí tenen lo dit patrimoni fará molt gran fruyt. E en açò vos pregam no haya falla. Dada en Barchna. sots nostre segell secret, é per indisposició de nostra persona, signada de ma de nostre secretari á ·III· dies de Març del any M·CCCC·XVI. Paulus secretarius.—Al religiós é amat nostre maestre P. Jutglar confessor del Príncep de Gerona nostre molt car Primogènit.» (*Registre* 2410, *fol.* 34, *v.*)

«Lo Rey.—Religiós, devot é amat nostre. Sobre algunes coses tocants granment nostre benavenir é descárrech de nostra consciencia, trametèm á vos informat de nostra intenció é voler, lo religiós é amat nostre maestre P. Jutglar confessor del Príncep de Gerona nostre molt car Primogènit: per çous pregám que á tot ço que lo dit maestre sobre les dites coses vos dirá de nostra part donets fè é creença, axí com si nos personalment vos ho deyhiem. Dada en Barchna. sots nostre segell secret, é per indisposició de nostra persona signada de ma de nostre secretari, á ·III· dies de Març del any M·CCCC·XVI. Paulus secretarius.—Al religiós, devot é amat nostre maestre Vicents Ferrer maestre en la sancta Theología professor.—Dns. Rex mandavit michi Paulo Nicholai.» (*Ibid.*)

Itinerari seguit pel Rey desde Barcelona á Igualada.—Lo Rey no partí de Barcelona fins al dia 9 de Març:

«Dilluns IX (de Març de 1416).—Aquest dia partí lo senyor Rey daquesta Ciutat, qui sen anava en Castella.

»Dimarts X.—Aquest dia partí daquesta Ciutat la senyora Reyna, qui sen anava ab lo dit senyor en Castella.» (*Dietari de Concell de Barna. vol.* I, *pág.* 202.)

Les cartes escrites en nom del Rey durant lo viatge marquen, juntament ab lo citat text del Dietari, les següents fites del itinerari:

9 de Març, partida de Barcelona.
10 de Març, estava en Molins de Rey.
12 y 13 de Març, estava en Pierá.
13 de Març, partida de Piera y arribada en Igualada.

Encara que no interessen á la historia d'Igualada, per lo que interessan á la historia de les costums de la època, y fins per curiositat vull copiar dues cartes escrites durant aquest viatge.

Carta del 10 de Març escrita desde Molins de Rey.—Caça d' una mala parella.

«Lo Rey.—Veguer. Com nos haiam molt á cor haver á mans nostres Guillem P. Busquets jurista gitat de pau é de treva, é Nicholava muller den

Johan Pasqual illuminador, amiga del dit Guillem P., é Eulalia mare de la dita Nicholava; los quals, segons havèm entès, son en la vila de Santa Coloma de Queralt, ó en son terme: manám vos tan spressament com podèm é de certa sciencia, sots pena de ·D· florins dor, que encontinent que per lo dit Johan Pasqual de açò serets request, cavalquets é anets com pus secretament porets á la dita vila, ó lla hont porets saber que sien los damunt dits ó qualsevol délls, é aquélls ab aquelles pus savies maneres que porets aprehengats é haiats á mans vostres; é presos é bé guardats tingats; axí com ja per altra letra vos havém scrit é manat; per ço quen pusque esser feta la justicia ques pertany. E en açò no metats dilació ó scusació alguna, si les dites penes cobeiats squivar, é á nos servir é complaure. Dada en la vila de Molí de Reig, é per indisposició de nostra persona solament segellada ab lo nostre petit segell secret á X· dies de Març del any Mil CCCC·XVI.—Al feel nostre lo Veguer de Cervera ó á son llochtinent. Dns. Rex mandavit michi P. Nicholai.» (*Arxiu de la Corona d'Aragó, Registre* 2410, *fol.* 47.)

Carta del 12 de Març escrita desde Piera.— Lo Rey tramet en Miquel de Navés al Príncep Alfons.

«Lo Rey.—Príncep molt car molt amat Primogènit: Lamat conseller nostre micer Miquel de Navés spetxat per nos, sen torna á vos en nostre servey é vostre: lo qual nos havèm informat longament de alguns affers queus dirá de part nostra: per queus pregám, Príncep, que á tot ço que lo dit micer Miquel sobre los dits affers vos dirá de part nostra, donets plena fè é creença, axí com si nos personalment vos ho dehiem, é alló cumplats per obre. E tingueus, Príncep, en la sua guarda Lesprit Sant. Dada en la vila de Piera, é per indisposició de nostra persona solament segellada ab lo nostre segell secret, á XII· dies de Març del any M·CCCC·XVI.—Dns. Rex mandavit michi Paulo Nicholai.» (*Ibid. fol.* 46.)

13 de Març.—Lo Rey escriu desde Igualada una carta de creença. No diu á quí ni per quí va. (*Ibid. fol.* 47, *v.*)

14 de Març.—Lo Rey escriu al Degá de Cervera pregantli que vinga á Igualada, y que entre tant sospenga lo llançar excomunió contra'l veguer de Cervera, per haver deturat ó près un qui deya que era tonsurat. (*Ibid. fol.* 47, *bis.*)

Compra de vellut negre brodat d'or, y de pells de marta gibelina. *14 de Març.*

«Lo Rey.—Batle general. Nos donám cárrech al feel cambrer nostre Berenguer Mercader fill vostre, que de part nostra digués á vos quens comprassets certs velluts: per çous manám que, segons lo dit cambrer nostre vos ha dit, comprets de continent los dits velluts. E no res menys vos manám comprets de continent XX alnes de vellut negre brodat daur, é sia del pus bell qui trobar se puxa, com lo haiam mester per nostra cara filla la Infanta

dona Maria. E axí matex nos comprets ·CCC· marts gibelins entegres é ben crescuts, é ab tot si seni troben, é si no, sien de corada, però sien bells é bons. E les dites coses de continent nos trametets, per forma que ho haiam á XV· jorns abans de Pascha. E açò per res no dilatets sins desijats complaure. Dada en la vila de Golada sots nostre segell secret, é per indisposició de nostra persona signada de ma de nostre secretari, á XIIII· dies de Març del any M·CCCC·XVI. Paulus secretarius.—Dirigatur Baiulo general[illegible] Valentie.» (*Ibid. fol.* 47, *bis. v.*)

Collar y rosaris d'or. *15 de Març.*

«Lo Rey.—Tresorer: lo argenter de nostra cara muller la Reyna fa[illegible] collar é uns paternostres daur per á nostron servir: per queus maném [illegible] façats tenir á prop lo dit argenter, que sie acabat lo dicmenge de Ram[illegible] vos donats li los diners que haurá mester: é fets per manera que nos [illegible] los dits paternostres e collar á la dita festa. E açò no haia falta alcun[illegible] entenets servir é complaure. Dada en la vila de Agualada sots nostre [illegible] secret, é per indisposició de nostra persona signada de ma de nostre [illegible]tari, á XV· dies de Març del any M·CCCC·XVI. Paulus secretarius.» ([illegible] *fol.* 49, *v.*)

CAPITOL XXIV

ltia de D. Ferran I en Igualada (Març de 1416).—Visita dels missatgers de larcelona al Rey malalt.—Cartes del Rey y del Infant D. Alfons.—Un bàlsam el Rey.—Remeys del cel.—Arriba D. Alfons: estat del Rey.—Una monja més n Pedralbes.—La Verónica y la pinta de Nostra Senyora.—Bossa vuyda.—Se eclaman 3000 florins dels venecians.—Ordre del sachs.—Pedro el Pollo.

Visita dels missatgers de Barcelona al Rey alalt. *18 Març.*

«Dimecres XVIII (de Març).—Aquest dia partiren (de Barcelona) los ho- ibles en Johan Fivaller Conseller, en Ramon Desplà, en Benet de Ma- n é Micer Vicens Padrissa, qui per part de la Ciutat anaven al senyor , qui era á la vila de Agolada, é era malalt á la mort.» (*Dietari del Concell lerna.* I, *pág.* 202.)

Un bálsam molt car pel Rey. *18 Març.*

«Lo Rey.—Tresorer (era Lleonart de la Cavallería): entre altres accidents qui an represa molt fort nostra persona, es que ha ben ·L· hores que no podèm pixar: la qual cosa nos dona gran passió. E tots los nostres metges son de acort que nosaltres havents un oli que an ordenat, pendriem gran millorament é remey. Per què, com lo dit oli se haie á fer de bálsem é altres coses costoses, que costará bé cinch cents florins, vos manám que los dits ·D· florins bestregats é donets á nostre specier, ó á qui se haurán á pagar per la dita rahó. E los dits ·D· florins haiats don se vulla que hisquen. E noy posets dilació, car ja veets quant va á la triga. Dada en Aygualada sots nostre segell secret. E per indisposició de nostra persona signada de ma de nostre secretari, á XVIII· dies de Març del any M·CCCC·XVI. Paulus secretarius.—Dirigatur Tesaurario Regis.» (*Reg.* 2410, *fol.* 50.)

Remeys del cel. *18 Març.*

«Lo Rey.—Manam vos que vistes les presents nos trametats per lamat [illegible] lochtinent de capellá maior nostre, frare Johan Steva, lo qual per aquesta sola rahó trametèm aquí, les reliquies següents; les quals de continent volèm haver en nostre poder: ço es, la vera creu, quis mostrava en temps del senyor Rey en Martí oncle nostre; la camisa de nostre Senyor, lespina (de la [illegible] corona, é la verònica de la Verge María, ab la pinta, si hauda la havets; é [illegible] cas era que encara no la haiats hauda, tantost com la haiats reebuda la [illegible] trametets decontinent ab bon recapte. E açò per res no mudets sins [illegible] jats complaure. Dada en Agolada, sots nostre segell secret, é per indisposició de nostra persona, signada de ma de nostre secretari, á XVIII· dies [illegible] Març del any M·CCCC·XVI. Paulus secretarius.—Als amats é feels nostres mossen Gabriel Gombau é en Jacme Sala.» (*Ibid. fol.* 3 *volt.*)

Arriba l'Infant D. Alfons en Igualada y escriu á sa molt cara muller. *19 Març.*

«Lo Príncep.—Molt cara muller: certificam vos que nos vuy dada de la [illegible] present, á les ·IIII· hores passat mig dia, entrám en aquesta vila, é trobám l[illegible] senyor Rey axí affligit de son acustumat accident, que havía tres dies é [illegible] que no havía orinat; é del dit temps ençá tot lo que meniava no li atur[illegible] estomach, ans de continent que rebut lo havía lo gitava fòra: per la qual [illegible] tots los metges é altres de ça cort lo tenien per mort. Mas la divinal po[illegible] cia havent pietat déll, li ha aiudat en aquesta manera, que ço que éll vuy [illegible] aquest dia á dinar havía meniat, ha retengut perfectament; é que en la [illegible] seguent á dos hores feu tantes orines axí sforçadament com jamés feés; [illegible] feu una bona quantitat: é fet açò de continent li sclarí la cara, é li esforçá [illegible] paraula, que dabans havía molt flaca: de la qual cosa la senyora Reyna, [illegible] é tots qui ací som stam molt alegres, é arem (creém?) quel dit Senyor [illegible] guarit. Per què, notificants vos les dites coses, vos pregám é manám q[illegible] vos ne lo Consell nostre nous partiscats de Gerona: é si cas es que p[illegible] ne fossets, encontinent vos ni tornats: é digats als del dit nostre Consell q[illegible] entenguen continuament ab gran diligencia en fer é spatxar la visacio, é [illegible]

lo bon stament del públich de la dita ciutat. E per res ne vos ne élls no partiscats daquélla sens manament nostre: car nos, si lo millorament del dit senyor se continúa, dins breus dies serèm aquí. E tingaus en sa protecció continua la sancta Divinitat. Dada en la vila Dagolada, sots nostre segell secret, á XVIIII· dies de Març del any Mil CCCC·XVI. A. (Alfonsus) Primogenitus.» (*Reg.* 2452, *fol.* 105.)

Una monja més en Pedralbes. *19 Març.*

«Lo Rey. - Religioses é amades nostres: nostres antecessors de loable recordació, per lo gran bé que en aquex monastir se fa, han haut aquéll en singular recomendació, é nos lo havèm en aquella matexa stima, el entenèm augmentar en honors é prerogatives. E per ço que hi siam obligats, é vosaltres puxats pus segurament recorrer á nos, com per los serveys molt grans que lo feel lochtinent de scrivá de ració de casa nostra en Johan Çafont nos ha fets ens fa continuament, siam molt obligats al dit Johan é (desitjám) proseguir éll é los seus de condignes gracies é favors; vos pregam axí affectuosament com podèm, que admetats é reebats en monja daquex monastir una neboda del dit Johan, é farets star segur lo dit Johan tantost admetre per la primera gracia qui vagará. E de les dites coses nos havèm scrit é manat al feel conseller nostre micer Francesch Amella, que de part nostra vos en tinga aprop é faça instancia per forma quen sapiám prestament vostra clara intenció: pregants vos afectuosament per que ço com havèm gran devoció á vostres sanctes oracions, preguets nostre Senyor Deu é á la Verge María per nostra salut. Dada en la vila de Agualada, sots nostre segell secret. E per indisposició de nostra persona, signada de ma de nostre secretari, á XVIIII· dies de Març del any M·CCCC·XVI. Paulus secretarius.—A les venerables religioses é amades nostres Abbadessa é covent del monastir de Pedralbes.—Dns. Rex mandavit michi Paulo Nicholai.» (*Reg.* 2410, *fol.* 4.)

La verònica y la pinta de nostra Dona. *20 Març.*

«Lo Príncep.—Molt cara muller. Com lo molt alt senyor pare é senyor nostre molt car lo senyor Rey vulla haver la verònica é la pinta de nostra Dona, qui stan dins una arca ó stoig; vos pregám é manám que les dites Verònica é pinta ab la dita arca ó stoig donets é liurets de continent al religiós é amat nostre frare Johan Stheve del dit senyor lochtinent de capellá maior; lo qual nos vos enviám per aquesta rahó. E noy haia falla. E tingaus en sa protecció continua la sancta Divinitat. Dada en la vila Dagolada, sots nostre segell secret, á XX dies de Març del any Mil CCCC·XVI. A. Primogenitus.» (*Reg.* 2452, *fol.* 105 *v.*)

Bossa reyal vuyda. *22 Març.*

«Lo Príncep.—Tresorer. Com aquell qui exerceix lo offici de comprador nostre no haia diners alguns per fer la messió nostra ordinaria, ne á present sen hic speren de part alguna; vos pregám tan affectuosament com podèm é encara manám que decontinent vista la present, enviets açí un hom ab compliment de diners per bestraure continuament á la dita messió nostre

ordinaria. E noy haia falla; car breu hic exirán tals emoluments, que daçò é dals qui degut vos sia porets esser pagats é content. E açò será cosa de la qual nos farets servey molt assenyalat. Dada en la vila de Agolada sots nostre segell secret, á XXII· dies de Marc del any Mil CCCC·XVI. A. Primogenitus.» (*Ibid. fol.* 105 *v.*)

Lo Príncep reclama tres mil florins als venecians. *23 Març.*

«Lo Príncep.—(Tresorer?): Com nos haiam entés quels venecians no han encara deslliurats los ·III· milia florins que han á pagar al senyor Rey nostre pare, ans se meten en dilacions é allarguers; vos manám quels digats que de continent aquélls paguen é delliuren lla on deuen. En altra manera si açò fer recusarán, nos hi provehirèm de guisa á nos leguda é permesa. Dada en la vila de Agolada, sots nostre segell secret, á XXIII· dies de Marc del any Mil CCCC·XVI· A. Primogenitus.» (*Ibid. fol.* 106.)

L'ordre dels sachs y les monges predicadores. *23 Març.*

«Lo Príncep.—Promens: segons havèm entés, vostres antecessors Consellers daquexa ciutat scriviren al senyor Rey, pare é senyor nostre molt car, s uplicant li que li plagués donar loch ques faés un collegi del monestir dels frares dels sachs é de sancta Anna daquexa ciutat; é que fos abbadia: per ço que la ciutat fos millor servida quant lo Bisbe de Barchna. noy fos: é que la un daquests monastir que romandrie vuyt fos donat á les monges preycadores (dominiques) daquexa ciutat. E com lo dit senyor Rey, veent llur sana é bona intenció, havent açò per agradable, scriví al Papa suplicant lo volgués· fer lo dit collegi, é lo dit Papa atorgá ho. Però no plagué á Deus ques acabás en son temps. E com açò sia obra molt meritoria, jatsía que en altra manera al present nos pusque fer sino per aquest spedient, lo dit senyor Rey pare nostre parlá de açò al Bisbe de Barchna. pregant lo que vulgués fer la sgleya del Pi collegiada, é que mudás allá los canonges dels sachs que son sotsmesos á éll, é que lla faés un bell collegi qui fos abbadía, é que donás lo dit monestir dels sachs á les dites monges preycadores, qui viuen fort miserablement en lo monestir on huy estan: la qual cosa lo dit Bisbe, segons se diu, promés al dit senyor Rey pare nostre. Per què nos scrivim de present al Bisbe é al capítol de la Seu de Barchna. é axí matex á vosaltres ab la present, pregants vos afectuosament que per servir de Deus é contemplació del dit senyor Rey é nostra, comuniquets de açò ab los dits Bisbe é capítol per tal forma, que aquest tan sant negoci vinga á bona conclusió, segons lo dit senyor Rey é nos desijam. E seria cosa de que haurets mèrit é darets conclusió, á gran lahor vostra, á açò que los dits vostres antecessors havien començat é mogut; en farets al dit senyor Rey é á nos plaer fort agradable, havents per recomenades les dites monges en totes coses. Dada en la vila Dagualada, á XXIII· dies de Març del any M·CCCC·XVI· A. Primogenitus.—Als amats é feels nostres los Conseilers de la ciutat de Barcha.» (*Reg.* 2561, *fol.* 19.)

A 24 de Març escriu lo meteix D. Alfons al Bisbe y al capítol de la Seu de Barcelona sobre lo meteix, conforme diu en la carta anterior.

L'ordre dels sachs suposo era lo de canonges de Sant Agustí, ó augustinians, los quals tindrian llavors dues cases en Barcelona. Se tractava de ferne de les dues una més numerosa, elevantla á abadía.

Lo fí que's proposavan los Concellers de Barcelona era, segons sembla, que lo nou Abat dels augustinians presidís les solemnitats religioses oficiant en élles en les ausencies del Bisbe.

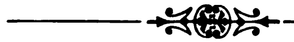
Se tracta de fer un nou monestir pèls augustinians junt á la esglesia del Pí, que llavors sería la del nou monestir, y de donar á les monges dominiques ó predicadores una de les dues cases que ocupavan los augustinians.

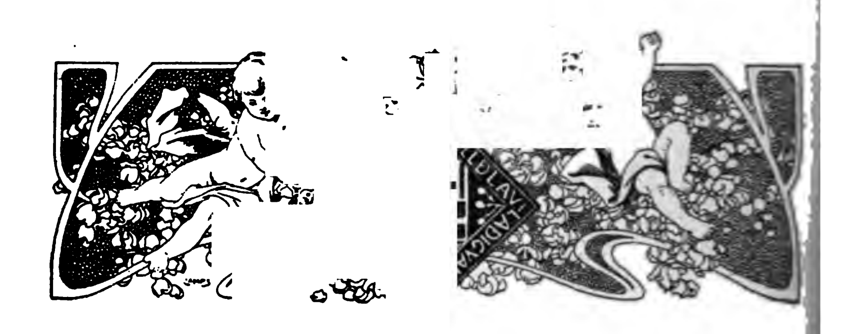
Pedro el Pollo. *22? Març.*

«El Rey.—Merino: nos queremos quel fiel de nuestra cámara Pedro el Pollo haya é tienga por nos toda la roba que yes ida aquí por nuestro mandado. Por esto vos mandamos que, vistas las presentes, dedes é liuredes al dito Pedro toda quanta ropa havedes recibida que sea nuestra. E ésto per res non mudedes, como nos queramos que asin se faga. Dada en la villa Daguaiada, dins de nuestro sigilo secreto, é por indisposicion de nuestra persona, signada de mano de nuestro Primogénito, á II· dias de Março del anyo de MCCCC·XVI. E per ço con en la rroba que nos havemos enbiada aqui non haya alguna parte de nuestros domésticos, vos mandamos que primero el dicho Pedro faga sagrament que la roba es de nostros domésticos, aquella fagades dar adaquellos de qui seran, é permetades quel dito Pedro descella los cofres é arcas en que van las robas asin nuestras como de los ditos nuestros domésticos, por forma que lo tenga como fazia dadi con el suso: axí matex vos manám que posets bon ratud en la Aljafaria perqué la nostra roba é de nostra molt cara muller la Reyna y toda la otra queies (que hi es), é los sobres que la tenen ajan buen retudo, é que naguno nols faga sins razon. Dada como desuso. Affonsus Primogenitus.» (*Reg.* 2410, *fol.* 16.)

La data está certament equivocada: no hi fa res.

La roba dels Reys de que parla la carta degué esser tramesa á Saragoça, ahont la trovarían al anar á Castella.

CAPITOL XXV

Malaltia de D. Ferran I en Igualada (1416).—La mòra balladora.—Lo corcer de mossen Palau.—Instruccions de D. Alfons á sa muller.—Gossos de caça.—Jupé negre.—Present de quaresma.—Lo juglar mossen Borra.—Sobre la conquista de Granada.—Recomendació y gossos de caça.

La mòra balladora. *24 Març.*

«Lo Rey.—Batle general. Manam vos que, vista la present, nos trametats la mora belladora, lo qual volèm per pendre pleer. E açò per res no mudets, sins desijats complaure. Dada en la vila de Gualada, sots nostre segell secret. E per indisposició de nostra persona, signada de ma de nostre Primogènit, á XXIIII· dies de Març del any M·CCCC·XVI. A. Primogenitus. E no res menys nos trametats los draps é los marts de queus havèm scrit.—Al fel conseller nostre micer Johan Mercader batle general del Regne de Valencia.» (*Reg.* 2410, *fol.* 7, *v.*)

Lo corcer de mossen Palau. *26 Març.*

«Lo Princep de Gerona.—Mosser Palau. Com nos á present no haiam cosser ne cavall algú qui bo sia pera nostre servey, é sapiam certament que vos tenits un cosser ó cavall lo qual sería bon pera nostre us; vos preglam axí affectuosament com podèm quel dit cosser ó cavall vostre per lo portador de la present queus enviám per aquesta rahó trametats. Certificants vos que será cosa de la qual nos farets plaer é servey molt assenyalats, los quals en son cas é loch hanrèm bé á memoria. Dada en la vila de Agolada, sots nostre segell secret, á XXVI· dies de Març del any M·CCCC·XVI. A. Primogenitus.» (*Reg.* 2452, *fol.* 107, *v.*)

Instruccions de D. Alfons á sa muller.—Dona Maria muller del Primogènit D. Alfons trametè á aquèst desde Girona per missatger á micer Francesch Martí ab

:ença y comissió secreta. Al regressar d'Igualada á Gi-na lo missatger se'n portá lo memorial següent:

«Ço que contengut devall ha explicar de part del senyor Príncep á la se-nora Princesa micer Francesch Martí:

»Primerament dirá de part del dit senyor á la dita senyora quel senyor ey, per gracia del Altisme, ha començat á pendre de certs dies ençá algun milorament en sa persona, é es sperança que nostre Senyor Deus li aiuda-ră. E axí la dita senyora quen faça fer oracions é pregaries al Rey celestial a los monestirs é sglesies de la ciutat. Petrus secretarius.

»Item que plau molt al dit senyor les maneres bones que los de son con-sell han tengudes licitament é honesta de haver hauts diners pera les ne-cessitats de la dita senyora é de sos servidors. Mas que la composició dels ·CCCC· florins de Sent Feliu de Guixols per rahó de la resistencia que feta havien al Sotsveguer de Gerona, attés quel Governador de Cathalunyá diu afirmativament, que la universitat é singulars de la dita vila lin prometeren donar ·M·D· florins: mas, per tal car los del dit consell se son planits contra volentat del dit senyor atorgar lus barra qui es regalia, é la qual sens special licencia del dit senyor no devien haver atorgada, ne la dita composició, sens consultació. Ps. S.

»Item dirá lo dit micer Francesch á la dita senyora que sobre lo dupte per los del dit consell posat, que pus lo dit senyor es fòra de la veguería, la Audiencia aprés X· dies se puxa celebrar ó continuar; vol lo dit senyor que la Audiencia nos tinga en la dita ciutat, sino tant solament per los fets del principal. Ps. Sec.

»Item dirá lo dit micer Francesch á la dita senyora que si élla devía á la dita ciutat aturar, ó partir ne, lo dit senyor encara no ha delliberat: peró en-continent que delliberat ho haia, li scriurá ço que haurá á fer. A. Primoge-nitus.

»Dns. Princeps mandavit michi P.º Companyoni.» (*Reg.* 2452, *fol.* 107, *v.*)

No hi ha data: pero venint en lo Registre á continuació de la carta á M. Palau dada á 26 de Març, es provable fos fet aquest memorial lo meteix día.

Gossos de caça. *27 Març.*

«Lo Príncep de Gerona Primogènit Daragó é de Sicilia. Comendador: com nos á present no hayamos alanos que buenos sean para caça de monte, vos rogamos assin affectuosamente como podemos, que por el portador de la presente, que vos enviamos por esta rason, un par de alanos de los me-llores que tengades, é si non havedes, quende busquedes, á nos enviedes. E açó será cosa de la qual nos faredes plazer é servicio que muyto vos agra-deceremos. Dada en la vila de Agualada sus nuestro siello secreto, á XXVII· dias de Março del anyo Mil CCCC·XVI. A. Primogenitus.—Dns. Princeps mandavit michi P. Companyoni.—Dirigatur fratri Johanni de Sotomayor Preceptori maiori Dalcántara.» (*Ibid. fol.* 108, *v.*)

Jupó negre. *27 Març.*

«Lo Príncep.—Manam vos que de continent vingats á nos é portats lo drap negre del jupó nostre, é siatsací demá per tot lo dia que será dissapte. En altra manera, sino ho complits, certificam vos que nos vos gitarém de casa nostra. Dada en la vila de Agualada, sots nostre segell secret, á XXVII dies de Març del any Mil CCCC·XVI. A. Primogenitus.—Dns. Princeps mandavit michi P. Companyoni.—Dirigatur á Maestre Robí sastre del dit senyor Príncep.» (*Ibid. fol.* 108, *v.*)

Present de quaresma. *29 Març.*

«La Reyna.—Batle: vostra letra scrita en Tortosa á XXIV de Març havém reebuda: á la qual vos responém que puys aquex castell sia ben guardat, es necessari donets bon recapte en ço de que per lo senyor Rey marit é senyor nostre molt car vos es donat cárrech: é grahim vos molt les lempreses (*cast. lampreas*) é sevogues que vostra muller nos ha trameses. Dada en Agualada, sots nostre segell secret, á XXIX dies de Març del any M·CCCC·XVI. La Reyna.—Al feel nostre en Barthomeu Doménech batle de la ciutat de Tortosa.—Dna. Regina mandavit michi Paulo Nicholai.» (*Reg.* 2410, *fol.* 11.)

Lo juglar mossen Borra. *29 Març.*

«Lo Rey.—Mossen Borra: Axi per complaure lo molt illustre lo Rey dels Romans nostre molt car frare, per part del qual aquests seus embaxadors nos han stretament pregat, com encare per vostre profit, volèm eus manám ab la present que anets al dit Rey del Romans, eus esforcets ferli sos bons plaers, axí com bé havets acustumat. E en açò no posets alguna dilació ó scusa. Dada en la vila de Gualada, sots nostre segell secret, é per indisposició de nostra persona, signada de ma de nostre Primogènit, á XXIX· dies de Març del any M·CCCC·XVI. A. Primogenitus.—Al feel de casa nostra mossen Borra.—Dns. Rex mandavit michi Paulo Nicolai.» (*Ibid. fol.* 11.)

Sobre la conquesta de Granada. *29 Març.*

«Rey muyt alto, muyt caro é muyt amado Tio. Nos el Rey Daragon é de Sicilia vos enviamos muyto á saludar, como aquell que muyto amamos é apreciamos, é por á quin querriamos diesse Dios tanta salut, honor é buena ventura, quanta por á nos mismo é por á quien de muy buena voluntat faríamos todas las cosas que á vos viniessen á plazer. Rey muyt alto, muyt caro é muyt amado Tio: recibimos vuestra letra é hoydo plenamente Alvaro Gonçalez vuestro secretario exhibidor de aquella, havemos havido gran plazer de la gran, sancta é notable intencion que demostrades asin como á cathólico Rey al servicio de Dios é extirpacion de los enemigos de la fe. E jassea por actos notables é notorios hayades mostrado, é no ha tanto que no sea en grant memoria de la religion christiana, la dita vuestra sancta intencion, agora no poco divulgades aquella en la offerta por el dito vuestro secretario de vuestra parte á nos feyta, de querer venir en la conquesta de Granada, é amigable é fraternalmente con nos proseguir aquella, á exaltacion de la sancta fe, é no poco renombre é fama vuestros: de que vos se-

»emos special é singular grado: car sodes conforme á nostra affeccion, como apprés la salud de la nuestra ánima, no ha cosa al mundo que más hagamos al corazon que la dita conquesta: é veyemos aguora bien priesta la disposicion, por las razones é causas en vuestra letra contenidas. Por que, Rey muyt alto nuestro muyt caro Tio, como las ditas cosas toquen principalmente al Rey de Castiella nuestro muyt caro nieto, entendemos prestamente comunicar con la Reyna su madre nuestra muyt cara hermana, senyora, á la qual con el dito vuestro secretario scrivimos, é sobre aquesto, é encara sobre vuestras vistas é nuestras, si á Dios será plazent, dar tal orden que Dios ne sea servido, é se cumplan vuestros deseos é los nuestros. E si cosas algunas, Rey muyt alto nuestro muyt caro é muyt amado Tio, de nuestros regnos é tierras vos son plazientes, ambiat les nos á dezir; car nos las cumpliremos de buen corazon. E sea en vuestra guarda el Sprit Sant. Dada en la vila de Agualada, dins nostro siello secreto, é por indisposicion de nuestra persona, signada de mano de nuestro Primogénito, á XXIX dias de Marzo del anyo M·CCCC·XVI. A. Primogenitus.—Dirigatur Regi Portugalie.—Dns. Rex mandavit michi Paulo Nicholai.» (*Ibid. fol.* 11, *v.*)

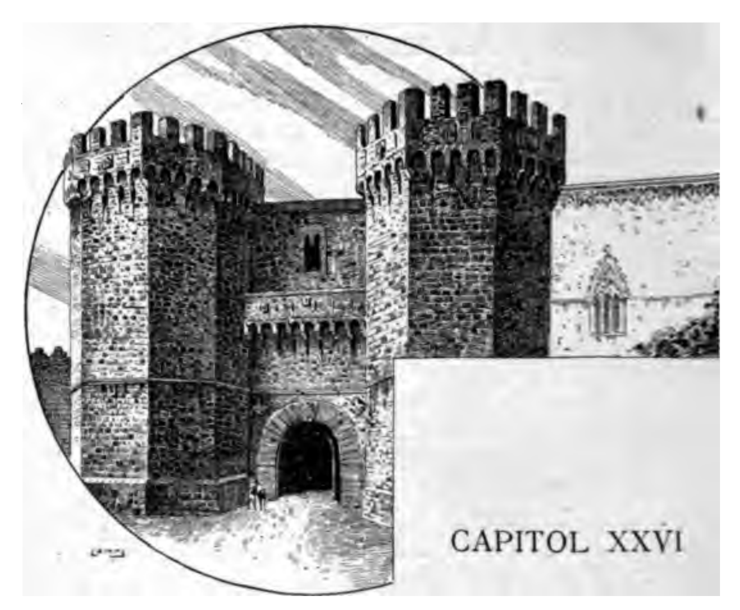
Lo meteix dia 29 escrigué lo Rey d'Aragó sobre aquest assumpto á la Reyna de Castella sa germana.

La Reyna per sa part escriu també al Rey de Portugal dihentli, que si Deu torna la salut al Rey son marit y senyor, entenen anar desseguida al Rey de Castella per tractar de dita conquesta de Granada. (*Ibid. fol.* 11 *y* 12, *v.*)

Recomendació.—Gossos de caça. 29 *Març.*

(Traducció del llatí.)—«Lo Rey d'Aragó, de Sicilia, etz.—Rnt. en Christ Pare: Com los venerables, nobles y amats devots nostres Ottobó de Bellons Doctor en abdós Drets, protonotari de la Seu apostolical, y Miquel Jaquens cavaller baró d' Hungría embaxador del serenissim Rey dels Romans germá nostre, venen á aquexes terres per pregar per certs negocis; vos pregám que siau llur director en llurs oracions. Y si volguessen adquirir gossos de caça pèl dit Rey dels Romans, al menys per atenció á nos, tingaulos per recomenats, en lo que tindrèm singular complacencia. Dada en Agualada, sots nostre segell secret, y per indisposició de nostra persona, signada de ma de nostre Primogènit, á XXIX dies de Març del any del Senyor M·CCCC·XVI. A. Primogenitus.—Al Rnt. en Christ Pare per la divina Providencia Arquebisbe de Sant Jaume (de Galicia).» (*Ibid. fol.* 13, *v.*)

Mort de D. Ferran I en Igualada (1416).—Darrers moments y mort del Re
Rey agonitzant.—D. Alfons comunica á sa muller la mort del Rey.—
de dòl.—Roba cap á Poblet.—Bloqueig del antipapa Benet XIII.—Cap
dent: al Abat de Montserrat y altres.—Caravana fúnebre cap á Poblet
nerals.—Seca de Perpinyá.

Derrers moments y mort del Rey. *1 Abril*

«El Príncep.—Don Johan. Como el senyor Rey nuestro padre é
muyt caro de sus accidentes sea venido en tal punto, lo que con gran
referimos, que no sespera de su vida; é queramos, si nuestro Senyo
en otra manera dispondrá del dito senyor, ser acompanyados é cons
vos rogamos é mandamos que luego, todos aferes á part posados, p
é vengades cuytadamente á nos sin tardar una hora. Dada en Agolad
nuestro siello secreto, el primer dia Dabril del anyo Mil CCCC·XVI.
mogenitus.—El senyor Rey en aquesta hora es finado: rogamos vos e
tra venida no posedes alguna dilacion ó escusa. Dada como desuso.
gatur Johanni Dixar (de Hijar). Item fuit scriptum nobili Johanni d
nobili Petro Durrea. (*Reg.* 2410, *fol*..... (*entre* 16 *y* 34?)

Segons la postdata d'aquesta carta lo Rey hauria
lo primer día d'Abril. La postdata está equivocada, p
lo Rey morí á 2 del dit mes, á les 12 de mitj-día.

«Dimecres I (d'Abril de 1416).—Aquest dia vengueren los hom
en Johan Fivaller Conseller, en Ramon Desplá, en Benet de Mari

icer Vicens Padrissa, qui per part de la Ciutat (de Barcelona) anaren á la la de Agolada per lo senyor Rey, qui hi era malalt á la mort.

»Dijous II.—Aquest dia passá daquesta vida en la vila de Agolada lo se-ior Rey en Ferrando de bona memoria.» (*Dietari del Concell de Barcelona, t. I, pág. 202.*)

Lo Rey agonitzant. *2 Abril.*

«Lo Princep.—Batle general: Per ço com nos duptám que deffallint lo se-or Rey pare é senyor nostre molt car vos no fossets enquietat ó mal trac-t en aquexa ciutat, vos manám expressament que, axí per la dita rahó, com r aconsellar nos en lo dit cas, vista la present, partiats daquí é vingats á s molt amagadament: certificant vos que la vida del dit senyor, ço que ab an congoxa de cor referim, no havèm sperança alguna, com stiga en lo ticle de la mort. Dada en la vila de Agualada á II de Abril del any M· CCC·XVI. A. Primogenitus.—Baiulo gen. Valentie.» (*Reg.* 2410, *fol.* 58.)

Lo nou rey Alfons comunica á sa muller la nort de son pare.—Vestits de dól. *2 Abril.*

«Lo Rey: Reyna molt cara é molt amada muller: ab gran dolor de cor os certificám com lo dia present, entre onze é XII· hores, lo senyor Rey are é senyor nostre es passat daquesta vida. Per queus pregám que en-emps ab los de Consell, é tots los altres stigats presta, per forma que quant os vos scriurèm, partiscats é vingats prestament á nos. E haieus, Reyna aolt cara é molt amada muller lo Sant Sperit en sa guarda. Dada en la vila le Agualada, á II dies Dabril lany M·CCCC·XVI. E pregám vos nous donets lesplaer, ans vos aconsolets bé; car certificam vos que la senyora Reyna nare nostra ó pren ab molt bon sforç. E vestits vos en la manera que tro-arets que la senyora Reyna dona Yolant quant morí lo senyor Rey en Pere le vestí; car aquí ne serets tantost informada. Dada com dessús. Rex Al-onsus.—A la Reyna molt cara é molt amada muller.» (*Ibid. fol.* 59.)

Roba cap á Poblet. *2 Abril.*

«Lo Rey.—Manam vos que decontinent nos trametats tota la nostra roba que es aqui, é tremetets len al monestir de Poblet á les mayor jornades que porets. E açò no haya falta, sins entenets servir é complaure. Dada en la vila de Agualada á dos dies de Abril del any M·CCCC· setze. Rex Alfonsus.—Al amat capellá de casa nostra en Pere Maestre.» (*Ibid. fol.* 59.)

Bloqueig del antipapa Benet XIII. *2 Abril.*

«Lo Rey.—En Francesch: ab gran dolor de cor vos certificám que lo dia present á XII· hores lo senyor Rey pare é senyor nostre molt car es passat de aquesta vida, los sants sagraments rebents, segons de Rey catòlich se pertany. E com vullám, segons fer se deu, que lo ordenat en los fets de la unió de la sancta mare Ecclesia per lo dit senyor Rey é pare nostre sia ten-gut é observat totalment; dehim é manam vos que tingats aprop que negú no entre ne isque de Paníscola ab letres ne en altra manera, segons vos es

estat ja menat (manat) per letres del dit senyor é en altre forma: certificants vos que sil contrari fahieu, lo que no crehèm, nos en farietz granment desplaer. Dada en Golada sots nostre segell secret, á II· dies Dabril del any M· CCCC·XVI. Rex Alfonsus.—Al feel nostre en Francesch dez Plugues lochtinent de Governador del regne de Valencia deçá lo riu Duxó.» (*Ibid. fol.* 49. v.)

2 *Abril.*—Lo Rey Alfons escriu comunicant la mort de son pare als personatges següents:

Pero Afan de Ribera Adelantado mayor de Andalucía.

Gutierres Gomez de Toledo Ardiaca de Guadalajara.

Lluis Lopez Dávalos Condestable de Castella.

Diego Lopez Destúñiga Justicia mayor del Rey de Castella, cosí del Rey Alfons.

Dr. Pere Yañez conseller del Rey de Castella.

Arquebisbe de Toledo.

Al Rey y Reyna de Castella.

Infant D. Enrich Maestre de Santiago.

A diversos Reys extrangers. (*Ibid.*)

Sufragis en la capella ardent.—Al Abat de Montserrat. 2 *Abril.*

«Lo Rey.—Honrat Abbat.—Com per la sollemnitat faedora de la sepultura é funeraries del molt alt senyor en Ferrando Rey Daragó é de Sicilia, de gloriosa memoria, pare nostre molt car, lo qual permetent la divinal potencia, es en lo dia present passat daquesta vida, sien necessaris açí molts preveres é religioses per fer nit é dia continuament los officis daquen acustumats; vos pregám é manám que vinguts ab tants monges é religiosos daquex monestir quants haver puxats, los quals sien açí en aquesta vila demá per tot lo dia, que será divendres á ·III· dies del mes present. Car nos los farèm açí contentar rahonablement daçò quels ne pertanyerá. E dupte algun noy posen. E açò no mudets sins desijats servir é complaure. Dada en la vila de Agualada, sots nostre segell secret, á ·II· dies de Abril del any Mil CCCC XVI. Rex Alfonsus.—Dirigatur Abbati monasterii Montisserati.» (*Reg.* 2452, *fol.* 112.)

2 *Abril.*—D. Alfons escriu als Degans de Cervera, Manresa, Tàrrega, Piera y al Prior del monestir de Santa Cecilia, que vinguen á Igualada ab lo major nombre possible de preveres y religiosos, per tot lo día tres.

Lo meteix ordena á fra Francesch de Thous Prior del monestir de Sant Agustí de Barcelona, fixant per éll y sos companyons lo diumenge día cinch. (*Ibid. fol.* 112.)

La gran caravana fúnebre cap á Poblet. *4 Abril.*

«Pro adzemulis.—Nalfonso per la gracia de Deu Rey Daragó..... als feels nostres lo batle é consellers del loch de Muntmanen hi á cascun dells; salut é gracia. Com nos per la sepultura del senyor Rey pare é senyor nostre de gloriosa memoria, hajám acordat partir dací diluns primer vinent per anar al monestir de Poblet ab lo cors del dit senyor Rey, é per aquesta rahó haiam mester de aquexa universitat vint bisties de bast: per çous dehim é maném sots pena de ·CC· florins dels bens vostres, si aço no complirets havedors, que les dites bisties nos trametats demá per tot lo dia: car nos ferém satisfer á aquells qui vindrán ab les dites bisties en lur just salari. Dada en Agualada á ·III· dies Dabril del any de la Nat. de nostro Senyor Mil CCCC·XVI. Rey Alfonsus.» (*Reg.* 2410, *fol.* 52.)

Iguals cartes trameté lo Rey á Manresa manantlos menar 25 besties de bast y 5 de sella.

A Cervera. 40 besties de bast y 10 de sella.

A Prats de Segarra, 30 besties de bast y 5 de sella.

A Vilafranca del Panadès, 40 besties de bast y 10 de sella.

A Copons, 20 besties de bast y 5 de sella.

A Sampedor, 15 besties de bast. (*Ibid.*)

Carta á la Reyna.—Funerals á Poblet y aniversari en Girona. *5 Abril.*

«Lo Rey.—Reyna molt cara muller. Despuys ençá que derrerament vos scrivim havèm deliberat anar prestament en lo monestir de Poblet per fer hi en lo dia de dimecres sant primer vinent la sepultura é funeraries del cors del senyor Rey nostre pare de memoria gloriosa. E per aquesta rahó no havèm pogut ne encare podèm acordar on vos, partint daquí irets. Mas entre tant vos pregám que per ánima del dit senyor façats fer prestament en aquexa ciutat un solemne aniversari, é noy haia falla. Car nos tantost que siam en lo dit monestir deliberarem sobre la vostra partida daquí; é de present ne serets certificada per nostres letres. Per que en aquest endemig fets metre á punt les coses queus son necessaries per la dita vostra partença. E tingueus, Reyna molt cara muller, en la sua protecció continua la santa divinitat. Dada en la vila de Agolada, sots nostre segell secret, á ·V· dies de Abril del any Mil CCCC·XVI. Rex Alfonsus.» (*Reg.* 2452, *fol.* 113.)

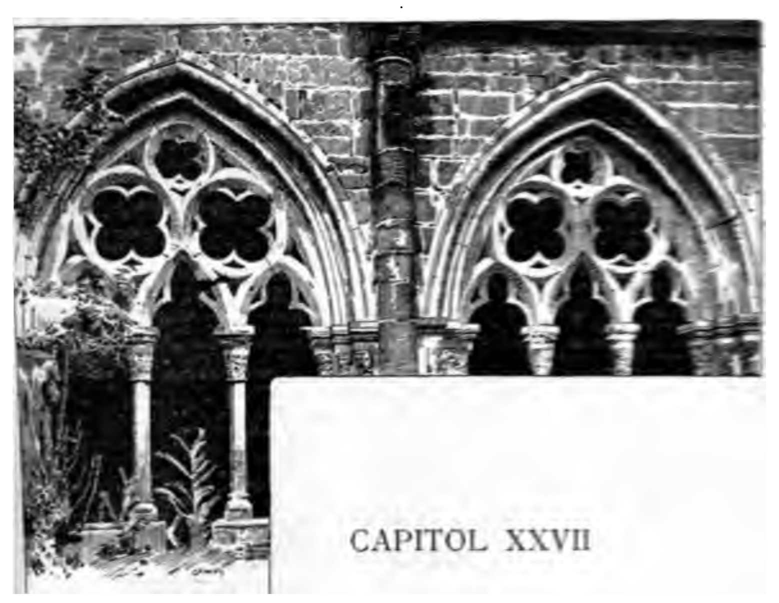
Florins batuts en Perpinyá. *6 Abril.*

«Lo Rey.—Com lo molt alt senyor en Ferrando Rey Daragó é de Sicilia de memoria gloriosa pare nostre molt car haia ordenat é provehit mentre vivia, que en la vila de Perpenyá se batessen florins croats de ·XVIII· diners la pessa dels maiors, é altres monedes, é nos siam informats que los dits croats é altres monedes se son batuts é batudes a la ley é pes que son aquells ques baten en la ciutat de Barchalona: dels quals croats se son fets certs essays, en special per ensayador de la seca de la certament

la veritat dels dits ensays, manám vos expressament que encontinent haiats á vostres mans los dits ensays é altres quís sien fets dels dits croats, dels quals encontinent, apparellats é presents los maestres de les seques de Perpenyá é de la dita ciutat é los Consellers daquélla, si esser hi volrán, façats fer ó regonexer los dits ensays segons vos semblará millor: é de açò que atrobarets, ab veritat certificats nos en de present per vostres letres: é noy haia falla, sins desijats servir é complaure. Dada en la vila de Agualada, sots nostre segell secret, á ·VI· dies de Abril del any Mil CCCC·XVI. Rex Alfonsus.—Dirigatur Magistro Racionali.» (*Ibid. fcl.* 113.)

CAPITOL XXVII

Funeral de D. Ferran I (1416).—Cavalls pèl funeral y pèl servey de D. Alfons.—Préstech de 1500 florins.—Paga de deutes.—Predicador pel sermó fúnebre y suplent.—Tramesa á Poblet dels ornaments de la confraria de Santa María del Palau major de Barcelona.—Drets funeraris del Rector d' Igualaca.

Cavalls pel funeral. *6 Abril.*

«Lo Rey.—Mosser Pelay: Com nos á present no haiam cosser ne cavall algun que bò sia per nostre servey, é sapiám certament que vos tenits un cosser ó cavall, lo qual sería bon per nostre us; vos pregám axi affectuosament com podèm quel dit cosser ó cavall vostre per lo portador de la present, queus enviám per aquesta rahó, á nos trametats. Certificants vos que será cosa de la qual nos farets plaer é servey molt assenyalats, los quals en son cas haurèm bé á memoria. Dada en la vila de Agualada, sots nostre segell secret del qual debans usavem, com lo nostre segell secret no sia encara fet, á ·VI· dies de Abril del any Mil CCCC·XVI. Rex Alfonsus.—Dirigatur Pelagio Onis militi locumtenenti Gubernatoris regni Maioriche.» (*Reg.* 2452, *fol.* 114, *v.*)

6 Abril.—«Nalfons per la gracia de Deu Rey Daragó, de Sicilia, etc.—Al feel conseller é tresorer nostre en Ramon Fiveller, salut é gracia. Dehím é manám vos que de les monedes de la nostra cort, qui vers vos son ó seran, donets é paguets al feel nostre mosser Pere Cabenyelles cavaller, sexanta sinch florins Daragó, que á éll son deguts per preu de un cosser castany clar, lo qual dell havèm fet comprar á ops de fer correr les armes en la sollemnitat per nos celebradora de la sepultura del molt al pare é senyor nostre lo senyor Rey de gloriosa recordació. E en la paga que li farets cobrats,

déll la present ab ápocha de rebuda. Dada en la vila de Agualada, sots lo segell secret ab que segellavem de primer, com lo nostre segell secret no sia encara fet, á sis dies de Abril en lany de nostre Senyor Mil CCCC·XVI. Rex Alfonsus.» (*Ibid. fol.* 115, *v.*)

6 Abril.—«Nalfonso per la gracia de Deu Rey Daragó, de Sicilia, etc. Al feel Conseller é Tresorer nostre en Ramon Fiveller, salut é gracia. Dehim é manam vos que de les monedes que devers vos son ó seran donets é paguets al feel de casa nostra en Johan de Castellbisbal cent florins dor de Aragó, qui á éll son deguts per preu de un cosser de pel castany, lo qual déll havèm manat comprar á ops de fer correr les armes en la sollemnitat per nos cellebradora de la sepultura del molt alt pare é senyor nostre lo senyor Rey de gloriosa recordació. E en la paga que li farets cobrats déll la present, ab ápocha de rebuda. Dada en la vila de Agualada, sots lo segell secret ab que segellavem de primer, com lo nostre segell secret no sia encara fet, á VI· dies de Abril en lany de la Nat. de nostre Senyor Mil CCCC·XVI. Rex Alfonsus.» (*Ibid. fol.* 116.)

6 *Abril.*—Altra carta al dit Fiveller manantli que pague á mosser Aymerich Centelles conseller y majordom seu 90 florins, preu d'un cosser de pel moreu també comprat per correr les armes en la sepultura del Rey difunt. (*Ibid. fol.* 116.)

6 *Abril.*—Altra carta al meteix Fiveller manantli que pague 100 florins, *preu de un cavall de pel de rucha de mossen, lo qual havèm manat comprar á ops é servey de nostra persona*, á mosser Johan de Ferrera Cavaller del orde de Sent Yago. (*Ibid. fol.* 116.)

6 *Abril.*—Altra carta al dit Fiveller manantli que pague 80 florins á en Miquel de Bera per un cosser de pél castany comprat á ops de correr les armes en la dita sepultura. (*Ibid. fol.* 116, *v.*)

6 *Abril.*—Altra carta al meteix Fiveller manantli que pague 100 florins á Pedro de Guzman per preu d'un altre cosser de pel de rohan, á éll comprat per correr les armes en la sepultura del Rey difunt. (*Ibid. fol. id.*)

6 *Abril.*—Altra carta al dit Fiveller manantli que pague 50 florins á Miquel Garcés de Marzella per preu d'un altre cosser de pel rodat, á éll comprat per correr les armes en la dita sepultura. (*Ibid. fol.* 117.)

Totes aquestes cartes son fetes en Igualada en nom del nou Rey Alfons.

En lo opúscol titulat *Funerals dels Reys d' Aragó*, publicat per D. Francesch de Bofarull, pot llegir lo lector totes les curioses ceremonies que en aquélls tenien lloch, entre ells la de correr les armes de que parlen les cartes dalt copiades.

Préstech de 1500 florins. *7 Abril.*—D. Alfons escriu á Bartomeu Cervera mestre de la seca de la moneda que s'encunya en Barcelona, demanantli prestats 1500 florins d' or. (*Ibid. fol.* 113, *v.*)

Paga de deutes. *7 Abril.*—D. Alfons mana al dit tresorer Ramon Fiveller y á Bernant Sirvent llochtinent, que paguen los deutes que'l Rey té pendents. (*Ibid.*)

Aquestes cartes del 7 d' Abril son encara fetes en Igualada. Mes al 10 del meteix mes D. Alfons escriu ja desde Montblanch les següents:

Lo Rey encomana lo sermó fúnebre al Bisbe de Barcelona. *10 Abril.*

«Lo Rey.—Venerable Pare en Christ. Com nos haiam delliberat fer en lo monestir de Poblet dimecres primer vinent la sepultura é funeraries del cors del molt alt senyor lo senyor Rey de gloriosa memoria pare nostre molt car, é vullám que vos façats lo sermó de les dites sepultura é funeraries; vos pregám affectuosament que, prenent cárrech del dit sermó, vingats de continent açí á nos per fer lo dit dia de dimecres lo sermó ja dit. E noy haia falla; certificants vos que será cosa de la qual nos farets plaer é servey que molt vos grahirèm. Dada en Muntblanch, sots nostre segell secret, á ·X· dies de Abril del any Mil CCCC·XVI.» (*Ibid. fol.* 115.)

No hi ha endreça: mes va dirigida al Bisbe de Barcelona, segons diu Francesch de Bofarull en son opúscol *Felipe de Malla*, pág. 42.

Suplent pel sermó fúnebre. *10 Abril.*—D. Alfons escriu desde Montblanch á mestre Felip de Malla Ardiaca de Penedès en la Seu de Barcelona, que vinga aparellat á fer lo sermó de funeraries pêl Rey en Poblet, pêl cas que no vingués lo Prelat avisat primerament. (*Ibid. fol.* 117.)

Tramesa á Poblet dels ornaments de la capella del Palau major de Barcelona. *10 Abril.*—D. Alfons escriu desde Montblanch als administradors de la confraría de Santa María de la capella del Palau major de Barcelona, que vinguen á Poblet portant la caxa de la confraría, ço es, draps, ciris, etz. *(Ibid.)*

Drets funeraris del Rector d'Igualada.—Lo Rector d'Igualada, qui necessariament hagué d'entrevenir y pendre una part principal en les honres fetes al cos de D. Ferran, tenía dret certament als corresponents honoraris.

Lo Rector, inseguint la mala costum de la época, no residía en sa parroquia; fent ofici y veus de Rector lo discret en Joan Copons ab títol de vicari (ara diriem *regent*), qui tenía en arrendament tots los emoluments de la parroquia.

Donchs al vicari Copons tocava cobrar los honoraris de les funeraries del Rey difúnt.

No devian esser de bon cobrar, ja que'ls vengué lo vicari á en Pere Çabater xantre del Rey, y aquèst los vengué á en Bernat Canaletes síndich y missatger d'Igualada, tramès á Poblet per representar aquesta vila en la sepultura y novena del Rey Ferran, comprantlos Canaletes en nom y representació d'aquella vila, per quinze florins.

Fou un mal negoci, perquè en 1422 ni Canaletes ni Igualada havían pogut cobrar malla d'aquell deute.

En 1420 Bernat Canaletes era bosser de la universitat; y al rendir comptes d'aquesta administració, posá en lo capítol de data los quinze florins que éll havía bestret per comprar en favor de la universitat los drets funenaris esmentats. Y no volentloshi abonar los ohidors de comptes, la qüestió fou somesa al concell general; qui decidí, que, atesa la bona intenció den Canaletes, li fossen abonats los quinze florins, per mès que no s'haguessen cobrat los drets de funeraria del rey Ferran, que encara deuen estar per cobrar.

L'acte d'aquest acort del concell es l'únich document contemporani del arxiu municipal que he lograt trovar relatiu á la mort del rey D. Ferran en Igualada, per ço vull copiarlo aquí:

«Diumenge á XVIII del mes de Octubre, lany de la Nativitat de nostre senyor M·CCCC·XXII. Convocada la universitat de la vila Dagualada..... ins la capella de sent Berthomeu..... Attenents, segons digueren, que los comptadors de la dita vila recusen rebre en compte al discret en Bernat Canaletes notari, qui en lany M·CCCC·XX· fou síndich é bosser de la dita universitat, aquells quinze florins los quals lo dit Bernat Canaletes, per destret de cort, pagá an Pere Çabater xandre del senyor Rey, per rahó de aquella dita la qual lo dit Bernat Canaletes feu en nom de la dita universitat al dit Pere Çabater, en temps que aquell Bernat Canaletes era com á síndich é missatger de la dita universitat á Poblet per raó de la sepultura é novena del senyor Rey en Ferrando de gloriosa memoria, é per defensió de la cena, de la qual era feta demanda á la dita universitat: la qual dita lo dit Bernat Canaletes feu al dit Pere Çabater, per tant com aquell Pere remès é doná al dit síndich é missatger lo dret quis pertanyía á la sgleya de Santa Maria de la dita vila Dagualada per les funeraries del dit senyor Rey en Ferrando *lo qual en la dita vila finá sos dies:* lo qual dret se pertanyia al dit Pere Çabater per titol de venda á éll feta per lo discret en Johan Copons prevere lavors vicari é arrendador de la dita sgleya. Attenents encare que lo dit Bernat Canaletes feu la dita dessus enarrada per utilitat de la dita universitat, per tant com pensava adquirir tot lo dret de les dites funeraries á la dita universitat, é axí quen era informat é consellat; ja sía depuys res no sen haia haut: Per ço la dita universitat é singulars daquélla, considerants que lo dit Bernat Canaletes utilment procurá per la dita universitat; volgueren é ordenaren que los dits XV florins sien rebuts en compte al dit Bernat Canaletes; é si lo compte li será ja finat per los dits comptadors, é aquell Bernat Canaletes haurá á restituir semblant quantitat ó més á la dita universitat, que daquella quantitat se puxa en vers sí retenir los dits XV florins.» (*L. Univ. del any* 1422.)

Nota.—Varies cartes procedents del arxiu de la Corona d'Aragó referents á la malaltía del rey Ferran en Igualada y aquí copiades, han estat publicades per D. Francisco de Bofarull en son opúscol *Felip de Malla* y alguna per D. Antoni de Bofarull en sa Historia crítica de Catalunya.

CAPITOL XXVIII

Regnat de D. Alfons V (1417-1421). —Redempció de les rendes reyals d'Igualada y nova promesa de no alienarles.—Bandositats dels nobles vehins.—Vinguda á Igualada dels reys D. Alfons y dona María.—Propósit de mudar la fira.—Se desgega la host contra Torroja.—Conflicte ab lo Comte de Cardona.—Ballesters assoldats.

Redempció de les rendes reyals en Igualada y nova promesa de no alienarles. *Any 1417.*—En compensació dels 3000 florins que la vila doná al rey Pere IV en 1373 per pagar lo dot de la Infanta dona María de Portugal (V. cap. X), aquell Rey cedí á la dita vila totes les vendes que en élla cobrava, donantli facultat per véndreles á qui volgués, ab tal que's reservás la facultat de redimirles.

La vila les vengué á carta de gracia per 11000 sous á Berenguer de Relat tresorer llavors de la reyna Eleonor muller del dit rey D. Pere IV, y Relat les vengué per 10000 sous á Nicolau Morató Ardiaca d'Alminyana en la Seu de Lleyda, qui les tenía encara aquest any 1417.

La vila aquest any obté del rey Alfons V permís per recobrar dites rendes y promesa jurada de que'l Rey ni sos successors no alienarán may dites rendes, ni encara en lo cas que puguessen véndreles á molt major preu del que costan á la vila.

Com lo rey Pere les havía cedit á la vila á carta de gracia, ó sia ab facultat de recobrarles pagant ó tornant los

000 florins, podían los Reys concertar la venda á major reu, tornar á la vila los 3000 florins, y quedarse ab los estants, quedant llavors exposada la vila á pagar los drets reyals al comprador, que podría esser lo Comte de Cardona ó altre poderós, qui la vexarian ab exigencies. Aquest privilegi fou dat en Valencia á 30 de Novembre de 1417. (*L. Priv.*, *n.* 33.)

Bandositats dels nobles vehins. *Any 1418.*

«Nos Alfons, per la gracia de Deu Rey d'Aragó..... Sabent per virtut d'una suplicació feta de poch per part de vosaltres Concellers y prohoms de la universitat de la vila d'Agualada á la nostra reyal magestat, que alguns cavallers y nobles habitants en lo vehinat de dita vila ó en altres llochs, quan estan en bandositat ó en guerra entre sí ó ab altres, com se diu succehex sovint, venint en aquesta vila ó habitant en élla, procuren atraure á llur partit per varies maneres als habitants de la metexa vila..... essent causa de molts danys, dispendis, escándols é irreparables detriments..... Estatuím y ordením..... que tota vegada que cavallers y nobles no domiciliats en dita vila ó en son terme, estant en guerra ó bandositat, vindrán á élla..... si'n son requets per los Concellers de dita vila, dintre tres dies hayen de marxarsen de dita vila ab tota llur familia..... Item estatuím y ordenám que cap singular de dita vila que no sia home de paratge, ni sol ni ab altres, ni directa ni indirectament, ni pública ni ocultament, de qualsevol condició ó grau sia, no s'atrevesca ni presumesca á pendre part en cap manera en les guerres y bandositats de qualsevols cavallers ú homens de paratge..... sots pena de 500 florins d'or d'Aragó..... Dat en Saragoça á 5 d'Agost del any de la Nativitat del Senyor M·CCCC·XVIII.» (*L. Priv.*, *n.* 88.)

Vinguda á Igualada dels reys Alfons V y dona Maria. *Any 1419.*

«Diumenge á VIII del mes de Janer lany M·CCCC·XIX· los honrats Consellers de la vila Dagualada ensemps ab los honrats jurats de conseyl aplegats per consell en la casa del consell, qui es á lats (al costat, del llatí *ad latus*) de la parroquial sgleya de la dita vila, faheren les ordinacions seguents:

(Seguéxenne varies.)

»Item fonch ordenat que per ço com se diu que lo senyor Rey are prest den partir de la ciutat de Balaguer per venir á Barchna., que los dits honrats Consellers ordonen é pusquen ordonar en qual manera é forma los promens se façan al dit senyor á fer li reverencia é honor, axí é per aquella forma é manera que millor porán ne pus honorablement; é pusquen fer sobre açó totes ordinacions necessaries, é aver ministres, ó juglars, ó tocadors de struments, é ordenar processó, segons los será ben vist fahedor.»

»Jo Joan Nadal juglar del terme de Castellolí, confesso y regonesch á vos venerable Pere Queralt mercader de la vila d'Agualada síndich y bosser de la universitat de la dita vila en l'any 1419, que me haveu entregat y pa-

gat 22 sous moneda barcelonesa de tern, que se devien á mí y á mos companyons trompadors per rahó del servey fet per nosaltres á la dita universitat quan lo senyor Rey y la senyora Reyna entraren en la dita vila d'Agualada en dit any M·CCCC·XIX..... Fet á 12 de Febrer, any dit. Testimonis...» (*L. Univ.*)

Propòsit de mudar la fira. *Any 1419.*—Diumenge, 8 de Janer de 1419 los Concellers ab los jurats del concell secret, aprofitant la vinguda del Rey en la vila, resolgueren:

«Mes avant fonch ordenat en lo dit consell per los dits honrats Consellers é jurats, que per augmentació, profit é utilitat de la dita universitat, per los dits honrats Consellers per part de la universitat, suplicar al senyor Rey que li placia mudar lo retorn de fires, ja per la dita universitat obtengut, en temps més abil é covinent que no fou atorgat; é que sia entre la festa Omnium Sanctorum tro á la festa de sent Andreu; per rahó dels safrans é altres mercaderies. E si lo senyor Rey volría mudar lo dit retorn sens que no cost sino dret de segell, que los dits honrats Consellers ho pusquen fer fer: é que bestraguen ó paguen dels bens de la dita universitat al dret de segell. E axí matex ordonen é pusquen ordonar franqueses axí de imposicions, com de obradors é daltres coses per rahó del dit retorn necessaries, segons é per aquella forma é manera quels será vist fahedor: é aló pusquen fer publicar é dar al dit fet tot bon expedient é perfecció tant com poran ne en élls serà.» (*L. Univ.*)

Se denega la host contra Torroja. *Any 1419.*—A 14 d'Agost de 1410, congregat lo concell privat, se llegí en éll la següent carta:

«De nos en Pasqual Catalá donzell veguer de Cervera per lo molt alt senyor Rey. Salut é honor. Fem vos saber com nos per justicia haiam á continuar certa execució, la qual per nos es stada comensada per rahó de un sometent ó resistencia axí á nos, com al batle del loch de Sedahó, qui es del senyor Rey, feta contre lo loch de Terroya, lo qual es del Comte de Cardona: en fer la dita execució veygam sic necessari lo socors é ajuda de les altres vegueries del principat de Cathalunya, attesa la potencia del dit Comte, é la fortalesa del dit loch, é la multitut de gent axí de caval com de peu qui ses recullida dins lo dit loch de Terroya, é ajudadós de aquélls, de present nos aparellém ab tota la host de nostra veguería. Per ço de part del dit senyor Rey é per auctoritat del offici del qual usám vos amonestám dehim é requirim que fassats aparellar tots los homens axí de cavall com de peu, é axí reyals, de sglesia, com dels barons, nobles, cavallers, com senyors de castells é altres que havets dins vostra jurisdicció é vagueria, é ab aquélls vingats é siats á vint é dos dies del present mes, ab vituales per un mes, en la dita vila de Cervera, on nos, Deu volent, serèm personalment lo dit dia: los vos menets ben encavalcats, armats é aparellats, la meytat dels

›mens á peu, lancers; é laltre meytat, ballesters: é que porten bombardes, :strals, picaçes, exades, parpals é altres arteleries per combatre forces en ›vinent nombre; per ço que ab aquélls é ab los altres homens axí de caval ›m servents de peu de nostra veguería é de les altres vegueríes del princi- ıt de Cathalunya, é socors de aquélles la dita execució iversosament se ›mplescha, segons los Usatges de Barchna., é Costitucions de Cathalunya, pracmátiques sancions, é altres ordinacions reyals fetes sobre lo procés e sometent, us é práticha de aquéll voleu é requereu. Certificants vos que, no veniets al dit dia, tots dampnatges quis seguissen á nos é aquesta ost, culpa vostra veurieu. Offerints nos per vos en semblant cars de complir ›stres requestes. E sobre la presentació de les presents á vos fahedora en- :mèm á dar plenera fè al portador de la present missatgé jurat de nostra ›rt. Data Cervarie octava die Augusti anno á Nat. Domini M° CCCC· deci- ıo nono.—Aprés que la present haguèm manada, los del dit loch de Torro- a ab molta gent del dit comtat son entrats dins lo Real é han combatut lo it loch de Sadahó é talades vinyes é arbres, é trencat un molí. Data ut ıpra.»

Llegida aquesta lletra lo concell particular, tenint pre- ent lo privilegi otorgat á la vila pêl rey D. Pere IV, en lo ual consta que l'exèrcit d'èlla no está obligat á exir de la ıetexa fins á tant que isca l'exèrcit de Barcelona, de qui- a ciutat es carrer, y que llavors l'exèrcit d'Igualada ha de nîlitar sots la bandera de dita ciutat; acordá enviar per ıissatger lo discret Francesch Rovires, notari, als honora- les Concellers de Barcelona per consultarlos aquest cas.

A 26 d'Agost lo concell particular nombrá síndich al ve- er. Pere Queralt per presentar al veguer y Pahers de Cer- era una carta á èlls dirigida per los Concellers de Barce- ›na, en la qual declaravan que, conforme als privilegis, gualada no devía acudir ab sa host á Torroja. (*L. Univ.*)

Conflicte ab lo Comte de Cardona. *Any 1421*.— 'rovindria d'haverse domiciliat en Igualada en Pericó Vu- astrosa abans súbdit del dit Comte.

24 de Març de 1421. Lo concell particular resol: «Item los dits jurats e consell..... volgueren et ordonaren que lo discret en Bernat de Canaletes otari de la dita vila vage per missatger altre vegada al molt noble é egregi enyor lo senyor Comte de Cardona per rahó del debat é questió den Pericó 'uyastrosa olim del mas de la Vuyastrosa (terme d'Ódena) é are habitador e la dita vila Dagualada; al qual Bernat Canaletes los dits jurats de consell olgueren esser feta letra de crehença per los dits honrats Consellers.»

Segueix la dita crehença:

«Al molt noble é egregi senyor lo senyor Comte de Cardona.—Molt

egregi senyor: per alguns debats é questions que son entre alguns homens vostres duna part, é alguns singulars é vehins daquesta vila de la part altra, é per tant que amistat é concordia se seguesca entre élls, trametèm per missatger nostro á vostra gran noblesa é senyoría lo honrat é discret en Bernat Canaletes notari daquesta vila: per què, senyor molt egregi, placia á vostra senyoría de dar fè é crehença al dit nostro missatger en aquelles coses que per éll de part nostra vos seran explicades. E si algunes coses, molt egregi senyor, vos plahien que fer poguessen, en nom daquesta universitat som prests aquélles complir. Scrita en Agualada á XXVIIII del mes de Desembre lany de la Nativitat de nostro Senyor M·CCCC·XXI.—A vostro servey é honor prests los Consellers de la vila Dagualada.

Ademés d'aquesta carta lo concell particular doná poder á Canaletas *de fer, tractar y procurar ab lo dit senyor Comte de posar pau y concordia entre alguns particulars de la vila y altres, que eran homens del dit Comte ó habitants de son comtat, y perquè fossen cassats y anul-lats los bandejaments y processos fets contra los dits singulars de la dita vila.* (Acte del 29 Desembre de 1421.) (*L. Univ.*)

Extranya que'l primer acort del concell sia del 24 de Març y la crehença del 23 Desembre.

Ballesters. *Any 1421.*—Quí sab si per les perturbacions dalt esmentades, ó per les bandositats entre nobles vehins esmentades també s'assoldaren los vuyt ballesters de que parla lo següent contracte:

Traduhit del llatí.—«Jo Pere Lambar texidor da la vila d'Agualada, gratis etz. Convingué y prometé als honor. Bartomeu Pedriça, Joan Rovira, Guillém Amat y Berenguer Artigó, Concellers..... que d'aquest dia en avant servirá y fará la servitut ab ballesta y aparell corresponent en tota host reyal y vehinal, sometent, en la defensa dels murs y força de dita vila y demés necessitats. Y si en algun cas de servey se 'ns trova sens ballesta vol y consent que incórrega en la pena de cinch sous cada vegada.....» No parla de soldada. 30 Abril.

»Semblant seguretat prestá Joan Fabregues de dita vila.....

»Semblant seguretat prestá Pere Rojolí trompador de dita vila.....

»Semblant seguretat prestá Ramon Truyols, abans del lloch de Vilanova del Camí, ara de dita vila.....

»Semblant seguretat prestá Antoni Corver texidor de dita vila.....

»Semblant seguretat prestá Guillemonet Jaume texidor, abans del castell de Tous, ara de la vila d'Agualada.....

»Semblant seguretat prestá Bernat de Font de Llop texidor de dita vila.....

»Semblant seguretat prestá Ferrer Muset hostaler de dita vila d'Agualada.....» (*L. Univ.*)

CAPITOL XXIX

Continua 'l regnat d' Alfons V (1421-1422).—Terç ó llohisme.—Missatge á la Reyna per la metexa qüestió.—Bon èxit del missatge.—Què era lo terç y llohisme.—Qüestions ab lo baró de la Llacuna y ab lo castlá de Montbuy.

Terç ó llohisme.—Refran de la sardina de Blanes. *Any 1421.*

«Al molt honorable é de molt gran saviesa micer P. Batet batle general de Cathalunya.

»Mosser molt honorable é de gran saviesa. Segons á nostre hoyment es pervengut, vos hauriets manat an Pere Queralt lochtinent vostro en aquesta vila, que éll no dega fermar negunes alienacions de proprietats á menys de dos florins per centenar del preu de la proprietat alienada; é axí nich labora veu pública de les gents. De la qual cosa nosaltres é tot lo consell daquesta universitat ne som molt maravellats: car en temps passat é antigament les dites fermes son é eren acustumades fer per los senyors en aquesta forma: que les alienacions ó transportacions se feyen en temps de firmes de Nadal, axí vulgarment apellades, los senyors fermaven á rahó de VIII sous per centenar; é en les vendes ques feyen entre lany fermaven á rahó de X· sous fins en XII· sous, é los més á X· sous per centenar: axí que les gents ó poble de aquesta vila are sen complany molt dient, que aquesta universitat ha despeses més de CCCC. florins en recobrar les rendes al senyor Rey, é are com lo senyor Rey les ha cobrades son més vexats que no eren com les

rendes eren en ma aliena: axí que parlen é dien un exemple vulgar que diu axins en ha près com à la sardina de Blanes, qui volent fugir al foch, salta de la pa-lla é dona en les brases: en tant que tots de la vila sen complanyen molt, com dit es. Per què, mosser molt honorable, pregam vos molt afectuosament que placia á vostra gran saviesa de haver se en les dites coses segons en tro ensi es stat acustumat, é de scriure é manar á vostro lochtinent, que nous hi vulla res innovar; é seguir sen ha més profit al senyor Rey: car les gents, com los es fet mercat en los terços é luhismes, son més volentaris á fer transportacions de proprietats; é si mercat non han, rebugen molt, é moltes transportacions ne cessen: car ja are despuys que sic es dit que vos, mosser, voliets haver XXII sous per centenar, han cessat de alienar é de comprar, per tant com quasi los sembla pagar dos preus: é de fet ho canten axí diem, que ans cessarán de comprar que si havien de pagar tan gran terç. E axí mosser, placieus que en aquests actes vos haiats segons es acustumat, é nous hi vullats res innovar en interès (perjudici) nostro, ne dels singulars daquesta universitat: car més profit será del senyor Rey per les rahons dessús dites: é on lo dret del dit senyor no sen augmentás, encare devets haver sguart atteses les grans messions é despeses que fetes havèm en recobrar les dites rendes: é de açò farets sens falla pler é profit al dit senyor Rey, é á nosaltres gracia singular. E si algunes coses, mosser molt honorable, vos plahien que fer poguessem, som prests aquelles complir. Scrita en Agualada á XXI de Agost, lany de la Nat. de nostro Senyor M·CCCC·XXI.—Prests, mosser, á vostra honor é servey Consellers de la vila Dagualada.» (*L. Univ.*)

Missatger á la Reyna per la metexa qüestió. —Dimars 2 de Setembre lo concell privat enviá per missatger á la reyna dona María en Bartomeu Pedriça apotecari, per suplicar á élla que anul-lás la ordre donada pèl llochtinent del Batlle general de Catalunya, en la qual aumentava lo dret del terç ó llohisme de les vendes de la manera dalt dita. Fou donada á Pedriça la següent lletra de crehença:

«Senyora molt excellent.—A vostra molt gran excellencia é senyoría humilment exposám com en Barthomeu Pedriça síndich é missatger nostro se deu presentar á vostra molt gran senyoría explicador (de) algunes novitats á nos fetes per lo batle general de Cathalunya ó son lochtinent en aquesta vila: per què, senyora molt excellent, tota honor é reverencia premeses, humilment vos suplicám esser plasent á vostra molt gran senyoría donar fe é crehença al dit nostro síndich é missatger. E si algunes coses, senyora molt excellent, vos eren plasents que fer poguessem, man nos vostra molt gran senyoría, é serán complides. Scrita en Agualada, á VIII del mes de Setembre, lany de la Nat. de nostro Senyor M·CCCC·XXI.—Los humils súbdits qui ab genoyls flexos é besant peus é mans, molt se recomanen en vostra gracia é mercé Consellers de la vila vostra Dagualada.» (*L. Univ.*)

«Dijous á XI del mes de Septembre lany damunt dit partí lo dit Barthomeu Pedriça per rahó de la dita missagería: torná de la dita missagería á-

narts á XXX del dit mes de Septembre lany dessús dit: axí que ha estat en a dita missagería en anar, star é tornar XX jorns.»

La missatgería doná bon resultat, com se veu en la següent carta:

«En Pere Batet Doctor en Leys, Conseller del senyor Rey, é per lo dit senyor, batle general de Cathalunya. Al honrat en Pere Queralt lochtinent nostre en la vila é veguería de Agualada: Saluts é honor. Rebuda havèm una letra dels batles daquexa vila Dagualada per lo senyor Rey é per lo monestir de sent Cugat de Vallès, closa é segellada, dada en la dita vila á XXV dies del present mes de Septembre, responsiva á una altre letra nostra patent dada en Barchna. á XXII dies del dit mes, quels haviem tramesa scrivint los que, com per querimonia per part de la universitat é singulars de la dita vila á nos feta, haguessem entés que ja sie fos acustumat de tostemps, usitat é observat inconcusament pagar per los dits singulars als senyors quisque fossen stats en temps passat de la damunt dita vila per rahó dels terços ó loysmes pertanyents de qualsevol vendes ó transportacions fetes, axí de alberchs, com daltres proprietats en la dita vila é termens daquélla situades, solament vuyt, deu ó dotze sols al més per centenar de sols (sous) del preu que eren venuts ó transportats los dits alberchs ó proprietats: vos emperò, no hant sguart á la dita costuma é us, vos sfforçavets en nom del dit senyor Rey exhigir é haver integre terç ó loysme pertanyent de les vendes ó transportacions quis fan algunes vegades deduhit terç de terç, segons en altres viles reyals de Cathalunya es acustumat; deguessem provehir á la dita universitat é singulars de aquélla sobre açò de algun remey covinent. E nos no volents haver de algú sino lo que haver devèm; lur suplicació per les dites coses á nos feta benignament admesa, manavem al dit batle reyal é requeriem lo dit batle del sobre dit monestir, que, hauda entre élls madura deliberació ó consell, é ab altres, si necessari fos; nos certificassen clarament ab lurs letres fè portants com era acustumat é usitat en temps passat per los dits singulars lo dit terç ó loysme de les dites vendes ó transportacions en la dita vila; segons aquestes coses é altres pus stesament son contengudes en la dita nostra letra: on, com vista é regoneguda per nos la dita letra responsiva dels dits batles, é encare certa informació dins aquélla interclosa presa per élls sobre les dites coses, aparega dels dits us é costuma axí esser; ço es, que antigament ó per temps passat se pagave comunament deu sols per centenar de sols del preu de la proprietat alienada, é de alguns onze fins en dotze sols é menys; però no es abdicada potestat per aquella informació é letra que no poguessen los dits senyors ó tinents les rendes ó drets reyals de la dita vila, é vos are en nom que dessús, exhigir é haver per rahó del dit terç ó loysme de cascuna venda ó transportació dotze sols per centenar de sols. E per ço haiam provehit é ordonat que vos no exhigiats dací avant de qualsevulla vendes ó transportacions fetes é feadores (fahedores) més avant de dotze sols per centenar de sols: Dehim é manám vos expressament que aquesta nostra provisió é ordinació tingats é servets tro á tant que per lo dit senyor Rey ó per nos en nom seu sie sobre les dites coses en altre manera

per justicia provehit; com no entenám ab la present tatxar alguna certa quantitat pagadora per lo dit terç é loysme, é menys per aquélla preindicar al dret del dit senyor. Dada en Barchna. á XXVI dies de Setembre en lany de la Nat. de nostro Senyor M·CCCC·XXI.» (*L. Univ.*)

Nota.—Lo dret de terç ó de llohisme era un dels drets senyorials més generals: vull dir que la major part dels senyors de pobles lo cobravan. Consistía en la terça part del preu de compra dels bens immobles. Axis, si's concertava la venda d'una casa per 300 sous, lo venedor los cobrava tots 300, y lo comprador devía donarne cent al senyor perqué posás sa firma aprovant ó *llohant* lo contracte al peu de la escriptura de compra. De la paraula *llohar*, que prové del llatí *laudare*, ve la paraula *llohisme*, castellá *laudemio*.

Era costum molt extesa que'l senyor fes alguna rebaixa més ó menys important. Axis en Igualada, segons havém vist, se cobrava lo terç del terç aproximadament, ó sia de 10 á 12 per cent; y menys encara durant lo temps de firmes, que era en les festes de Nadal, puix llavors sols se cobrava 8 per cent.

Qüestions ab los nobles Berenguer de Cervelló baró de la Llacuna, y Berenguer de Montbuy castlá de Montbuy.—A 15 de Juliol de 1422 lo concell general nombrá al honorable Pere Pedriça, apotecari, per missatger al noble Berenguer de Cervelló, baró de la Llacuna, per suplicarli que revocás lo manament per éll fet á sos súbdits, prohibintlos vendre blat fòra del circuit de dues hores al entorn del poble de la Llacuna, perjudicant ab aquesta prohibició al mercat d'Igualada.

A 4 Octubre lo concell general.—«Attenents, segons digueren, que fama era que lo noble mosser Berenguer Arnau de Cervelló ha feta fer prohibició als homens de sa terra ó baronía de vendre blat en la dita vila Dagualada, hoc que es pijor, que havía fet trencar lo camí general del coll de Miralles; é assò, si es axí, redunde en gran dan é interès (perjudici) de la dita vila... ordenaren en missatger é síndich lo honrat en Pere Pedriça cirurgiá de la dita vila, al qual donaren plen poder de anar al dit noble mosser Berenguer Arnau de Cervelló, é ferli..... querela..... de les dites coses, é amonestarlo é requerir que aquelles coses vulla revocar é tornar á primer é degut stament, é fer totes é sengles coses que necessaries hi sien.» .

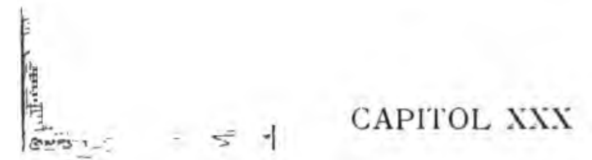
4 d'Octubre. Lo concell general.—«Hoc no res menys la dita universitat ingulars daquélla elegiren..... en missatger lo dit honrat en Pere Pedriça ionorable mosser Berenguer de Muntbuy cavaller castlá del castell de intbuy per rahó del camí qui va á Miralles, passant prop lo mas Oller; lo al lo dit honorable mosser Berenguer de Muntbuy ha fet trencar, segons dit; é per rahó de la delma de la venema venemada ans de la festa de sent quel; la qual lo dit mosser Berenguer de Muntbuy recusa pendre ó rebre, int que no la li deuen venemar tro á tant la dita festa de sent Miquel sie ssada: donant plen poder al dit missatger de anar al dit mosser Berenguer Muntbuy é exortar, é amonestar, é requerir, si necessari será, que les di- coses torn á primer stament é degut: é fer totes aquelles coses que ne- ssaries hi sien.

»Item..... volent é ordonant que al dit missatger fossen fetes dues letres crehença, una al dit noble mosser Berenguer Arnau de Cervelló, é altre dit mosser Berenguer de Muntbuy.» (*L. Univ.*)

Com per la curtedat del terme d'Igualada molts iguala- ns cultivavan terres del terme de Montbuy, d'Ódena y tres vehins, havían de pagar delme de la verema y dels 'ans als senyors dels dits termens: los quals senyors so- in fixar lo día en que havían de començar les veremes.

CAPITOL XXX

Continúa 'l regnat d' Alfons V (1422).—La Reyna dona María demana informes sobre la sanitat d' Igualada.—Informació als jutges dels greuges sobre'l mateix.—S' insta perque dits jutges vingan á la vila durant la epidemia.—Lo Rey á la barra: qüestió d' Ódena.—Memorial dels greuges del Rey.

La Reyna demana informes sobre la sanitat d'Igualada. *Any 1422.*

«Mosser molt honorable. Vostra letra havèm rebuda, per la qual nos scriviu que, precedent vera informació, deguessem rescriure si en aquesta vila Dagualada é en son territori ha sanitat, ço es, que no sie infecte ó no cayguen les gents en epidemies, é quant dura la sanitat, ço es, quant son luny desta vila los pus prop lochs daquélla on se muyren del dit mal; é largament é clara la senyora Reyna deguessem informar de la manera de la sanitat ó infecció de aquesta vila é circunstancies daquèlla, á fí que la dita senyora Reyna puxa bé elegir si vendría así ó en altre part; segons que en la dita vostra letra clarament se conté: á la qual letra é á vos, mosser, axí responèm: que en aquesta vila Dagualada é en tot lo vehinat ha bona sanitat, per gracia de Deu; é nos pot dir que hic haia alguna mala infecció: car axí grans com petits hic som sans, Deu ne sie beneyt; ne en dues legues entorn de aquesta vila no sab hom ques muyren ne haia epidemies: sta emperò en veritat que lo primer dia del present mes de Mayg hic arribá un hom malalt, qui venía de Leyda, é per lo camí haviel près lo mal de glánola, é no poch passar desta vila avant per opressió del dit mal; é prestament, ço es, lo segon dia del dit mes finá sos dies: un hom desta vila apellat Pere Sala, pensava (cuydava) lo dit hom malalt en lo hostal on posava, é com lo anava visitar per pensar, menávesen un seu filet de edat de ·V· en ·VI· anys, é la vianda que lo malalt lexava aquest Pere Sala donave á menjar al dit seu filet: aprés alguns dies aquest filet del dit Pere Sala caygué en malaltía é morí; é ques dehía que havía hauda la glánola, é que lo pare ne feya gran dol é sen

planyia molt dient, que éll era stada causa de la mort de son fil, é açò tant com li havía fet menjar so que lo dit hom malalt lexava: é açò ha jorns é més passat: é dos dies ha que una filla del dit Pere Sala, germ del dit infant mort, es cayguda en mal de glánola; no sab hom encare aquen disponrá: tots los altres, per gracia de Deu, hic stam be é bergans, tenim per contents de la sanitat, si Deu lans salve: Deus per sa mercé la la salvar en aquest loch é en tots los altres de christians. Per què, mosser lt honorable, de aquestes coses vos certificam ab la present, certificant no resmenys que on la senyora Reyna elegescha aquesta vila, per gracia Deu aquesta vila es ben disposta, é agradable, é de bon vehinat, é hic ha ltes é bones hostaleríes ó posades, é es fértil é habundosa de bons pans le bons vins axí vermells com blanchs ó grechs, de bones civades, é de ytes, é copia de cabrits, é de polls, é de carnalatge, é de tots altres viures, i bon mercat: é de totes aquestes coses pedets veridicament informar la a senyora Reyna, car axí sta en veritat, segons damunt se conté. E tinus, mosser molt honorable, lo Sant Spirit en sa guarda. Scrita en Aguala-, é segellada ab lo segell de la batlía de la dita vila, á XXXI de mayg, lany la Nat. de nostro Senyor M·CCCC·XXII.—Prests, mosser, á vostra honor servey los batles, Consellers é prohomens de la vila Dagualada.» No diu á i va dirigida. (*L. Univ.*)

Informació als jutges dels greuges sobre lo mateix. *Any 1422.*

«Mosser molt honorable é de gran saviesa: segons havèm entès, vos é altres qui son elets en la judicatura dels greuges devets ó entenets en egir loch preservat de infecció, ço es, de epidemies, les quals son en alguns lochs de Catalunya. E com aquesta vila Dagualada é tot son vehinat, per gracia de Deu, sia preservada de tota mala infecció, é sia ben disposta, é gradable, é copiosa de bones hostaleríes ó posades competents per tots aquells qui hic declinarán, é axí matex, com sab vostra molt gran saviesa, así aquesta vila ha fertilitat é habundancia de bons pans, de bons vins vermells, blanchs é grechs; bones aygues, bons olis, copia de ortaliça, de fruytes, habundancia de cabrits, de polls é de volatería é de carnalatge, bones civades é de tots altres viures, é tot á bon mercat: per queus pregam molt affectuosament que donets manera é obra ab acabament, si possible será, que aquesta vila sie electa per á la dita judicatura dels greuges; car competent hi es, é ben disposta, é ben agradable, é sens infecció alguna, é abundosa é fértil dels viures, segons dit es: é de açò, molt honorable mosser, nos farets gran honor, bé é profit axí á la universitat, com als singulars de aquesta vila, tots, que som de intenció de fer tot bon aculliment, é aquells plers é serveys que possibles seran ab gran coratge é voler: hoc no resmenys havèm entés é sabut que la senyora Reyna vol elegir loch en aquestes parts, é son prothonotari ne ha scrit axí als batles de aquesta vila, com á nosaltres, que, precedent vera informació, lo deguessem informar de la sanitat de aquesta vila é de les circunvehines de aquélla; é nosaltres é los dits batles lo havèm certificat ab nostres letres largament com en aquesta vila é en tot lo vehinat dues legues entorn havía bona sanitat: emperò que una filla den Pere

Sala fuster era detenguda de mal de glánola, é que no sabíem Deu que sen disponría; á segons vuy havèm sabut per relació del honorable mestre Pere dez Coll mestre en medecina, lo accident de la dita filla den Pere Sala té bona via: per queus pregam molt afectuosament que placia á vostra molt gran saviesa que açò vullats fer notificar, ó la present letra mostrar al dit prothonotari, per tant que millor creya la bona sanitat de aquesta vila é del seu vehinat dues legues entorn; car tots, per gracia de Deu, axí grans com petits som ben sans, sau la filla den Sala, la qual, segons dit es, lo mal té bona via: hoc encare, sius será plasent, ferets certificar lo dit prothonotari com per rahó de la bona disposició é sanitat de aquesta vila seu hic han venguts alguns casats de Leyda é de Barchna., entre los quals es un apellat en Robió mercader, é mestre Pert dez Coll, los quals son de intenció de aturar hic, atesa la bona sanitat que hic es, Deu ne sia beneyt. Vostra gran saviesa farí é soplirá en aquest acte, segons som fiants, en tal manera, si plaurá á Deu, que nostro voler just é raonable será complit en tot bé, profit é honor de la senyora Reyna, é de vos, mosser, é dels altres á la dita judicatura elets, é de tota la cosa pública. E tingueus, molt honorable mosser, lo Sant Spirit en sa guarda. Scrita en Agualada lo primer die de Juny, lany M·CCCC·XXII.

»Prests, mosser, á vostra honor é servey Consellers é prohomens de la vila Dagualada.»

»De la letra dessús dita foren fetes dues, una á micer Vicens (Pedriça), altre á micer Anthoni Torres.»

S'insta per la vinguda dels jutges dels greuges durant la epidemia. *Any 1422.*

«Mosser molt honorable é de gran saviesa: per una altre letra vos havèm scrit que com nosaltres haguessem entés que vos é los altres qui son elets per á la judicatura dels greuges deviets é enteniets en elegir loch preservat de infecció, ço es, de epidemies, les quals son en alguns lochs de Cathalunya. E com aquesta vila é totson vehinat fos preservada de tota mala infecció, é sie disposta, é agradable, é copiosa de totes bones hostaleríes ó posades competents per tots aquells qui hic declinarán; é axí matex fèrtil é abundosa de bons pans, vins vermells, blanchs é grechs; bones aygues, bons olis, de ortaliça, de fruytes, é tot á bon mercat; pregavem vos que donassets manera é obra ab acabament, si possible era, que aquesta vila fos electa per á la judicatura dels greuges; segons totes aquestes coses é moltes altres en la dita nostra letra son contengudes é expressades. E are, mosser, havèm sabut per una letra per vos á vostro frare tramesa, que, si Deu nos conserva la salut así é en tota la Concha, crehets que molts hi girarán la cara; é specialment presomien de vos é dels altres de vostro collegi de la dita judicatura. Per què, mosser molt honorable, altre vegada vos pregam molt afectuosament queus placia donar manera é obra ab acabament que aquesta nostra vila sie eleta; car per gracia de Deu, en aquesta é encare en tota la Concha ha bona sanitat, que algú no hic dol lo cap, Deus ne sia beneyt: placia á nostro senyor Deu queus ho vulla conservar: é de açò, mosser molt honorable, farets gran honor, be é profit á aquesta universitat é singulars daquélla; é tots que som de intenció de fer tot bon acolliment é aquells plers é serveys que pos-

ibles serán ab gran coratge é voler: é sobre aquestes coses vos placia de scriurens per vostres letres, car gran pler ne haurèm. E tingaus, mosser molt honorable, lo Sant Spirit en sa guarda. Scrita en Agualada á XV del mes de Juny, lany de la Nat. de nostro Senyor M·CCCC·XXII.

»Prests, mosser, á vostra honor é servey Consellers é prohomens de la vila Dagualada.

»Dirigatur honor. Vincencio Pedriça.»

«Sien feta altre semblant al honor. micer Anthoni Torres.....» (*L. Univ.*)

Lo Rey á la barra: qüestió d' Ódena. *Any 1422.*

«Al molt honorable é de gran saviesa micer Vicens Pedriça en Leys aprobat, en Barchna.

»Molt honorable é de gran saviesa mosser: laltre jorn vos trametèm una letra en la qual vos pregavem que plagués á vostra gran saviesa de certificar nos si hauría encare loch de posar en greuge lo fet del castell Dódena: á la qual letra per vos, mosser, fou respost que no havía loch tro cridat fos en aquesta vila; é que com loch hauría, quens en scriurien; emperó no crehieu que on interès era de part á part, que denant los jutges ó decisidors dels greuges se pogués posar: car solament los dits jutges havien poder de hoyr é decisir tots greuges ó interès (perjudici) que lo senyor Rey hagués fet; é no interès que fos de part á part; segons que en la nostra letra responsiva, á la qual nos referim, es pus largament contengut. Nosaltres, mosser, rebuda la dita vostra letra responsiva, havèm considerat en lo fet, é vehèm que no es solament interès entre nosaltres é lo Comte de Cardona; ans som stats agreyats (agraviats) molt per lo senyor Rey, parlant ab deguda honor é reverencia: é açó per tant com lo senyor Rey havia fet á la universitat é prohomens de aquesta vila privilegi ó promissió de no separar lo dit castell Dódena de la corona reyal, ne de la vila Dagualada: hoc no resmenys, penjant la questió del Vescomte é del senyor Rey, fou concordat que lo dit castell Dódena fos mès en sequestra, tro que la dita questió fos decisa: é de fet lo dit sequestra fou fet en poder den Caldes, lo qual morí per raó de les mortalitats que vengueren; é mort lo dit en Caldes, lo senyor Rey permés que lo Vezcomte recobrás lo dit castell, romanent indecisa la dita questió: é ha hoyt narrar en una carta que lo senyor Rey ho feu per paor que havía que lo Vezcomte no fos cohaderent á la prava unió: de la qual cosa aquesta universitat preten esser agreujada per lo dit senyor Rey: hoc no resmenys es stada agreujada en altre manera, ço es saber, que no contrastant privilegis que lo senyor Rey hauría atorgats á la dita universitat é prohomens daquélla de no separar la dita vila de la corona reyal, lo dit senyor Rey ne feya venda é separació, é á la dita universitat no ha convengut fer moltes é diverses messions é despeses en fer defensió defenent los privilegis á élla atorgats: totes aquestes coses, mosser, som de intenció de posar en greuge devant los dits jutges é decisidors: emperó volèm saber si hauría loch ó no: del que havèm deliberat de certificar nosen en vostra gran saviesa: per qué, mosser molt honorable, pregam vos molt efectuosament que per lo portador de la present nos vullats certificar mijançant vostres letres, si hauría loch ó no de posar en greuge les dites coses denant los dits decisidors: car si loch

ha, prestament ho entenèm á fer; si loch no havía, no volriem fer messions vanes: é daçò, mosser, farets gran pler á tota la universitat. E si algunes coses, mosser molt honorable, eren plasents á vostra gran saviesa de aquesta universitat, scrivits nosen françosament. Scrita en Agualada á XX de Setembre, lany M·CCCC·XXII.

«Prests, mosser, á vostre servey é honor Consellers de la vila Dagualada.»

Memorial dels greuges del Rey. *Any 1422.*—Molt atrevit era'l pas que intentavan los Concellers y prohoms de portar al tribunal de greuges ó agravis los que'ls Reys havían fet á la vila. Y degueren ferho, segons suposa la procura següent que extractaré traduhintla:

«4 Octubre de 1422..... Atés que'l castell d'Ódena per execució y deute de justicia havía estat unit é incorporat á la Corona reyal y al comtat de Barcelona, y á la vila d'Agualada, haventsen concedit cert privilegi á aquesta vila per los reys Alfons y Pere, de no separar dit castell de la Corona reyal, y del comtat de Barcelona, y de no enfeudarlo, ni en penyora, ni en altra manera alienarlo per cap títol ni necessitat..... declarant los dits senyors Reys que fos nul·lo, de ninguna eficacia y de ningun valor tot lo que élls ó sos successors fessen contra dit privilegi: no obstant açò, dit sereníssim rey D. Pere, sospitant y tement que llavors lo Vescomte de Cardona no s'adherís á la prava unió de Valencia, doná y concedí al dit noble Vescomte dit castell d'Ódena, contra l'esprit y lletra dels dits privilegis. Per ço fou necessari que la vila d'Agualada guarnís d'homens d'armes aquell castell, y axí guarnit mantenirlo durant mès de cinch anys, de tal manera que lo dit Vescomte de Cardona, durant aquest temps, no volgué pendre possessió del dit castell; per quals coses la vila hagué de gastar mès de 50,000 sous. Emperò quan los homens qui guardavan ó guarnian aquell castell moriren per causa de les epidemies llavors regnants, llavors lo dit noble Vescomte ocupá lo dit castell possehintlo una temporada. Y si bé desprès, haventse querellat la universitat d'Agualada, dit sereníssim Rey convocá les hosts ó exèrcits per anar contra lo vescomtat de Cardona, veyentse lo Vescomte obligat á restituir y tornar lo dit castell, á condició pactada de que fos posat en seqüestre fins á tant que fos per dret decidit á quí pertanyía; si bé fou efectivament seqüestrat y durant lo seqüestre se entaulá lo litigi entre la vila d'Agualada y lo Vescomte de Cardona; no obstant, durant encara lo litigi y no arribant á donarse sentencia, lo senyor Rey, per obtenir la ajuda del Vescomte en la expedició y passatge á Cerdenya, doná una provisió en força de la qual lo Vescomte torná á recobrar lo dit castell d'Ódena. Atés també que la vila d'Agualada se ha vist obligada á fer grans despeses per causa del senyor Rey felisment regnant, com també per causa de sos predecessors, per volernos exigir la cena y lo present de la coronació, de quins tributs está exempta la vila, primerament pèl privilegi de la unió é incorporació d'élla á la ciutat de Barcelona, otorgat per lo sereníssim rey D. Pere; y en segon lloch en virtut dels privilegis especials otorgats per los predecessors del se-

ayor Rey qui ara regna, en compensació dels gastos y entregues de diners fets per causa de les alienacions ó vendes de la vila.....» La universitat nombra síndich ó procurador al discret Francesch Rovires per comparèxer devant los jutges dels greuges per fer les oportunes reclamacions en nom de la vila, á fi d'esser reintegrada en sos drets y degudament indempnisada. (*L. Univ.*)

Se veu en aquests documents que la demanda d'indempnisació feta ó redactada per presentar á les corts de Monçó en temps del rey D. Joan I, en 1388 no prosperá, ja que ara s'intenta reclamar contra'ls metexos greuges que en aquélla constan. (*V. cap.* XV.)

CAPITOL XXXI

Continúa 'l regnat d' Alfons V (1430-1432).—Convocació de les hosts per anar contra Castella.—Agregació al sagramental.—Carta al Abat de Sant Cugat.—Bandositat: carta á mossen Berenguer Arnau de Cervelló.

Convocació de les hosts per anar contra Castella. *Any 1430.*—A 2 d'Agost de 1430 lo honorable Antoni Arlomba regent de la sotsveguería d'Igualada se presentá al Conceller March Busquets, ausent l'altre Conceller, y morts los dos restants, per demanarli lo penó ó bandera per exir ab éll y ab la host de la vila allá hont lo Rey manaría (a).

Se feu crida *manant á tothom generalment que sien prests é aparellats ab lurs armes per seguir lo dit honorable veguer* (de Barcelona) *é lo dit sotsveguer ó regent* (d'Agualada) *en manera que á X del mes Dagost primer vinent pusquen esser ó sien en la ciutat de Cathalunya ó la on lo dit senyor Rey será; é açó sots les penes posades en los usatges de Barchna. é Constitucions de Cathalunya é altres penes en semblants cars...* (falta l'acabament.)

En la crida s'insertan la carta del rey Alfons manant al veguer de Barcelona que convoque les hosts de la veguería,

---

(a) Será lo penó de que parla lo següent albará:—«Jo Pere Solanelles apotecari de la vila d'Agualada, de certa ciencia confesso y regonesch que vos vener. Joan Tria síndich y bosser..... me haveu entregat 98 sous..... per rahó de un penó que compri en la ciutat de Barcelona en nom de dita universitat, y per la asta del dit penó y per la pintura de dita asta..... VIII Octubre de 1422.» (*L. Univ.*)

altra del veguer als sotsveguers manantlos de part del ey que convoquen les hosts per acudir á la ciutat hont será Rey, per anar contra'l Rey de Castella. (*L. Univ.*)

D. Alfons V havía près part en'los disturbis de Castella urant la menor edat de D. Joan II de Castella. Precisament lo meteix día 2 d'Agost, en que's manava als igualains qu'estessen aparellats per anar contra Castella, en Barcelona se publicava per crida la treva per cinch anys, irmada pèls dos Reys, lo d'Aragó y lo de Castella. Per tant ot açò no passá d'una alarma.

Agregació al sagramental del Llobregat y Vallès. *Any 1432*.—«Dilluns 23 de Juny los Concellers Joan Fria, Joan Rovires y Guillèm Amat (faltava l'altre Conceller Berenguer Cornet) se presentaren á la cort dels batlles, qui eren, pèl Rey Antoni Massana, y pèl monestir Pere Pedriça: als quals digueren los Concellers:

—«Honorables senyors: nosaltres, en nom de la universitat de aquesta vila, vos requerím que en lo sindicat no ha gayre fet per la dita universitat an Pere Queralt desta vila per rahó de la agregació feadora de aquesta universitat é singulars de aquélla al segremental, obtenguda licencia del senyor Rey é del Rnt. Abbat é convent de sent Cugat, vullats posar vostra auctoritat é decret, segons devets, en manera que lo dit sindicat obtenga fermetat é valor.»

Respon en Massana:—«Que atesa la dita requesta, é atès que en lo entrament de son offici ha jurat de obehir á requestes é consell dels Consellers de la dita vila, aquestes coses ateses, era prest, é aparellat se offerí posar é prestar sa auctoritat é decret en lo dit sindicat.»

Respon en Pedriça:—«Que era prest é aparellat posar auctoritat é decret en lo dit sindicat, sau dret é senyoría del monestir de sent Cugat é de son Rnt. Abat è convent: é on lo dret é senyoría dessús dits no sia perjudicat en res...»

Carta al Abat de Sant Cugat sobre'l sagramental y altres coses. *Any 1432*.

«Molt reverent pare en Jesu Christ é senyor nostro: humill é reverent recomendació damunt mesa, dies ha passats rebèm una letra de vostra reverent paternitat é senyoría, per la qual havèm vist lo gran zell, é amor lo

qual mostrau aver en lo bon avenir é honor de aquesta universitat é dels vasals á la molt alta senyora Reyna é á vos, (remetent) totes enquestes é processos los quals posen ací fets contre aquells dels quals aguessen querela car vos, senyor molt reverent ab la dita senyora fariets tals procehiments que serien cástich als culpables, é (á) aquesta universitat é singulars daquélla repòs é bon avenir en sdevenidor: á la qual vostra letra, senyor, vos responèm, com de present ací no ha processos ni enquestes algunes de les quals la universitat entena á fer querela; com aquels processos é enquestes sien finits per absolució ó remisió de aquélls feta per gran bon avenir, que será seguit de pau é repós en la dita vila é singulars daquélla. En tant, senyor, jat sie lo missatger per aquesta vila tramès sobre la concessió del segremental, á vostra gran paternitat é reverencia molt alta, senyor, aja explicat alguns inconvenients en temps passat seguits, no es stada ni es intenció nostra intemptar de aquélls ni fer querela, sino en tant com era per pus fácilment inclinar vos he induir la concessió del dit segremental: é per altra forma es ver, senyor molt reverent, que vehent vostra noblea, cor é volentat quens haveu, la hont cas se seguís algun de occasió ho sinistre, confiam, senyor, que recorrent á vostra paternitat, nos haurèm, senyor, en tal forma per recomanats, que mostrarèu vos esser senyor é pare nostre, é nosaltres sentints vostros beneficiis, compreheu la amor queus havèm per bones obres é fructuoses..... vostra senyoría: en tant, molt reverent senyor, com nos fes saber sobre lo cars del sometent novellament seguit, vos responèm com per gracia de nostro Senyor, ha anat molt bé é seguexsen pau finall; si que á pregaries del molt noble mosser Berenguer Arnau de Cervelló, qui en aquests afers é honor de aquesta vila se es molt franchament hagut, é ha treballat en la pau que sen seguex: los officials de ací han promesa remesió; la qual es á Deu é á tuyt plasent. E pus, senyor, no dehím, sau que á nosaltres vasals é sotsmesos vostros man vostra gran paternitat lo que li será plasent. La qual conserve nostro Senyor al servey de la sglesia sua santa per temps longament dilatats. Scrita en Agualada X die Setembris anno á Nat. Dni. M·CCCC·XXXII.»

No hi ha firma. Es copia segurament incorrecta y esborrada per la humitat en alguns indrets. (*L. Univ.*)

Altres cartes se'n portá lo missatger nombrat per negociar lo de la agregació al sagramental, com diu lo següent albará:

«Item es degut per ·V· letres de crehença que los honrats Consellers feren an Pere Queralt per raó del sagramental, una á la senyora Reyna, altre á mosser Labbat de sent Cugat, altre als Consellers de Barchna., altre als sobreposats del segramental, é altre al senyor Bisbe de Vich, entre totes ·III· sous.» (*L. Univ.*)

A 5 de Juny de 1432 la universitat reunida en concell en la esglesia de Sant Bartomeu nombrá síndich y procurador seu al dit Pere Queralt mercader de la vila:

ser presentarse..... devant del sereníssim senyor Rey d'Aragó, ó devant de sereníssima senyora Reyna..... y devant del Rnt. Sr. Abat del monestir de Sant Cugat del Vallès..... per suplicar los que's dignen concedir llicencia s dits poderdants y á dita universitat..... perquè élls y dita universitat y singulars d'élla presents y esdevenidors puguen agregarse al sagramental del lobregat y del Vallès tant nou com vell, lo regiment del qual sagramental notori que pertany é la esglesia y ciutat de Barcelona..... com també per comparexer devant dels honorables Concellers de Barcelona, á quina ciutat vila d'Agualada está annexa y agregada essent feta carrer de dita ciutat, demanar y obtenir dels dits Concellers consell sobre la práctica que s'ha tindre y observar per fer la agregació al dit sagramental: com també per fer, demanar y haver qualsevols provisions, lletres ó cartes necessaries y oportunes per dita agregació; y obtingudes, agregar al dit sagramental als poderdants, y á dita universitat y singulars d'élla presents y esdevenidors: y sotsmetre als poderdants, á la universitat y singulars d'élla presents y esdevenidors á totes les ordinacions, y capítols fets sobre dit sagramental y qualsevols penes en dites ordinacions ó capitols aposades.....» (*L. Univ.* *Traducció del llatí.*)

No degué passar avant la agregació al sagramental, per quant á 23 d'Octubre de 1440 los jurats del concell general, trovantse enredats en un célebre procés sobre un sometent alsat y fet contra lo castell de Claramunt, enviaren per missatger al Conceller Pere Giner á Barcelona y á Sant Cugat per demanar al Abat permís per agregarse al dit sagramental

«per tant que sian preservats de diverses greuges, injuries, offenses é oppressions, los quals á la dita universitat é als singulars de aquélla son fets é es fan continuament per alguns homens gravosos circunvehins á la dita vila.....» (*L. Univ. de* 1440.)

Bandositat.—Carta á mossen Berenguer Arnau de Cervelló. *Any 1432.*

«Senyor molt noble. Una vostra letra havèm rebuda continent creença per en Berenguer Quintana batle vostro: é explicada la dita creença per lo dit Berenguer Quintana batle vostro, nosaltres, afectant molt que pau, concordia é amistat se seguescha entre les parts, é perque les parts [illegible] son inclinades á pau, havèm deliberat que los homens per vostra gran noblesa demanats totalment no sien soltats: é aquesta deliberació es per nosaltres feta per tant que pus facilment la pau dessús dita se seguesca entre les parts, é no que no vullám complaure á vostres pregaries [illegible] som prests é aparellats complaureus de açó é de maiors coses, per contemplació de vostra gran noblesa: mas per tant que los afers vinguen [illegible] intenció que los dits homens sien un petit de temps [illegible] en presó, mas per via de arrest leuger: é aprés com la dita pau [illegible]

apuntament, los dits homens serán remesos, segons que per vostra gr blesa es demanat: pregant vos molt afectuosament que per vostra gr blesa ó benignitat acustumada vullats haver per agradable nostra delib la qual es per contemplació de pau, é per millor avenir dels afers, é vexació alguna: car nostra intenció es complaureus de açò é de maior segons es dit. Axí matex, senyor molt noble, vos certificám com havèm parlat é tractat ab en Giner de Capellades, lo qual es aci am la causa dessús dita, que éll é sa part deguessen venir á bona ami post nos ha que éll es prest é aperellat de fer pau ó treva en aqu é manera que per vostra gran noblesa é per nosaltres será delib semblant mosser Berenguer de Muntbuy nos ha dit que éll fará ab Royg que éll é sa part farán bona pau é amistat: Per çò, senyor placieus fer é donar manera ab los Masos, qui son vostros homens, altres que tenits de la part den Johan Valtá, que tots los dits afers de carrera, ço es saber, que vinguen tots á bona pau á amistat. E tin senyor molt noble, lo Sant Spirit en guarda vostra. Scrita en Agualada Dagost, lany de la Nat. de nostro Senyor M·CCCC·XXXII.

»Consellers é prohomens de la vila Dagualada prests á tota vostr nor.» (*L. Univ.*)

CAPITOL XXXII

Continúa 'l regnat d' Alfons V (1437-1438).—Qüestió d' aygües ab mossen Berenguer de Montbuy.—Bandositat entre Soler y Serrallonga y altres. La Reyna hi posa remey.—Gran brega que dura dos dies en los carrers de la vila.—La Reyna vol pau final.—Temors de saqueig.

Qüestió d' aygües ab mossen Berenguer de Montbuy. *Any 1437.* (V. cap. VII.)

8 Desembre de 1437. Lo concell general—«primerament ordoná..... é encara doná plen poder als..... Consellers..... de tractar é encara venir á bona concordia ab lo honor. mosser Berenguer de Muntbuy caváller sobre totes é sengles questions ó debats que sien entre lo dit mosser Berenguer de una part, é la universitat..... de la part altra, axí per rahó de la resclosa, com del rech é empriu de aygua del rech dels molins de la Abadía.....»

10 Desembre. «Lo dit consell general ordoná é encara elegí en missatger de la dita vila lo honrat Nanthoni Maçana, Conseller, lo qual ab letres de crehença vage á la ciutat de Barchna. per parlar privadament ab los honor. Consellers de Barchna. é haver consell délls sobre lo compromès, fahedor entre lo honrable mosser Berenguer de Muntbuy é la universitat de la vila de Agualada, sobre lo debat ó questió de la resclosa, rech é empriu de aygua dels molins de la Abadía..... é axí matex per suplicar la senyora Regina é lo Rnt. Abat de sent Cugat quels placie donar lur assentiment ó encara, si necessari será, de posar lur firma en lo dit compromès.»

Se veu que per evitar despeses de pleyts s' havía acordat nombrar compromissaris per jutjar la qüestió com amigables componedors.

Seguexen en lo Llibre de la Universitat tres cartes de crehença en favor del dit missatger Antoni Maçana, una per

la Reyna, altra per l'Abat de Sant Cugat y altra pèls Concellers de Barcelona.

Poso per mostra la primera; les altres son quasi iguals:

Carta de crehença.—A la molt alta é excellent Senyora la senyora Regina d'Aragó (*a*).

«Senyora molt excellent. A vostra molt alta senyoría trametèm per missatger Nanthoni Maçana, Conseller nostre, sobre alguns affers tocants aquesta universitat de Agualada, per lo dit missatger á vostra molt excellent senyoría explicadors. Suplicant vos homilment esser plassent á la dita vostra molt gran senyoría dar crehença é plena fè al dit nostre missatger en totes aquelles coses que per part nostra é de dita universitat á vostra regimal magestat seran per éll explicades. E man nos vostra molt alta senyoría tot ço que plasent li sie, é será complit de present. Scrita en Agualada á XI de Decembre, lany de la Nat. de nostre Senyor M·CCCC·XXXII.

»Los humils súbdits é vassalls vostres, qui ficans genolls en terra é besant vostres mans é peus, se recomanen en vostra gracia é mercè, Consellers é prohomens de la vila de Agualada.»

A 22 de Desembre lo Concell general nombrá árbitres y amigables componedors d'aquesta qüestió al dit Antoni Maçana y á Felip Ferrer, donantlos plens poders per decidirla.

Per culpa de mosser Berenguer de Montbuy aquest arbitratge quedá en progecte.

A 14 de Janer de 1438 lo dit Antoni Maçana empren altra volta'l camí de Barcelona ab crehençes per la Reyna, y per l'Abat. Torná á 24 del meteix mes.

La Reyna y l'Abat prengueren cartes en l'assumpto, proposant á les parts que la qüestió fos decidida per dos dels quatre juristes que élls proposarían.

Per sa part la universitat d'Igualada en 25 de Janer de 1438 elegeix en jutge de la qüestió dita á micer Guillém Jordá, un dels quatre juristes proposats per la Reyna y per l'Abat.

Suposo que n'elegí altre dels quatre mossen Berenguer de Montbuy.

Lo cert es que á 9 de Març s'alçá la prohibició feta pèls Concellers als vehins de la vila de anar á moldre al molí dels (lo nom es illegible, sembla que diu *Terrés*) situat en lo

(*a*) Era D.ª María, Governadora general de les terres de la Corona d'Aragó, en ausencia de son marit D. Alfons, qui estava llavors en Nápols.

rme de Montbuy, propietat de mosser Berenguer. Senyal concordia entre aquest y la vila. (*L. Univ.*)

Bandositat entre Soler y Serrallonga. La Reyna hi posa remey. *Any 1438.*

«Maria per la gracia de Deu Reyna d' Aragó..... llochtinent general del ... trissim senyor Rey marit y senyor nostre caríssim: Al fidel nostre sotsveguer y batlle de la vila d' Agualada: salut y gracia. Ab disgust havèm sabut ... en dita vila se tem que se seguiran grans escándols per causa de la bandositat que hi ha entre Ramon Soler per una part, y Nicolau de Serrallonga ... altra, y 'ls amichs y valedors ó millor cómplices de les dues parts. Donchs no hi aplicassem saludable remey, la cosa pública de dita vila sufriríe gran ... ny fins tal volta á plorar los inconvenients de sa despoblació. Volent, ... nchs, provehir á tan gran perill..... á humil instancia del missatger que per ... quest fi nos ha tramès la vila; vos dihèm y manám..... sots pena de mil florins..... que poseu presos arrestantlos ab tota seguretat ó posantlos en les presons á tots lo que podreu haver complicats en dita bandositat, fins á tant ... se firmen pau perpetua ó treva llarguíssima: y que vistes les presents lletres inmediatament façau fer pública crida manant que ningú de qualsevol estat ó condició sie, s' atrevesque á moure baralla, ni acometre á altre ó ferli ... ny, sots pena de perdre lo puny, ademés de les altres penes sobre açò imposades en los Usatges de Barcelona y en les Constitucions generals de Catalunya..... Dada en Barcelona á XXX de Maig, any del Senyor M·CCCC·XXXVIII.» (*L. Priv.*, *n.* 94.)

«Dimécres, dia 4 del mes de Juny, Antoni Gil fill den Jaume Gil hostaler, estant arrestat en sa casa ab sagrament y homenatge, trencant l' arrest, acometé ab armes al criat den Pere Aguilera texidor: Francesch Roca ferrer y Pere Soler asahonador, arrestats com lo dit Antoni Gil, Joan Tria mercader, Ramon Millás mercader, Pere Canaletes fill den Bernat Canaletes hostaler, Pere Millás fill den Ramon Millás hostaler, qui estaven arrestats sots certa pena en llurs cases, tots de la vila d' Agualada, junts y á ma armada invadiren la casa del dit Pere Aguilera, menyspreant dites seguretats refermades ab sagraments y homenatges y penes pecuniaries, com també lo privilegi del mercat de dita vila, en gran menyspreu de Deu y del senyor Rey, y dels oficials que gobernan aquesta vila. Y com la casa sie per dret seguríssim refugi y reculliment, y 'l senyor Rey no tingue altres seguretats que 'l sagrament y homenatge: per tant los honorables Antoni Artigó, Joan Rovires, Francesch Mas y Antoni Maçana, Concellers de la dita vila, tant per cubrir llur responsabilitat, com per defensió de dita vila, quin govern los está confiat, á fi de no violar lo jurament que prestaren en la entrada de llur ofici, ab la major instancia possible requirexen á vos honorable Pere Roseta batlle y sotsveguer reyal, y á vos Pere Pedriça batlle per lo monestir de Sent Cugat del Vallès, que encontinent façau enquesta de les dites coses, y després de feta segons dret, apliqueu tal cástich que sie pena pèls culpables y escarment pèls altres; altrement, si feu lo contrari, lo qual ab honor parlant no creèm, los dits Concellers protesten contra vosaltres y vostres bens y

fermançes de les penes imposades contra 'ls jutges qui no fan justicia, com també de tot altre dany que per aquesta ocasió pugue esdevenir á la vila, per culpa de vosaltres si no voleu castigar los crims; y finalment protestam de que se 'ns afronte devant de la senyora Reyna y de sa sacra audiencia. Requirint al notari, etz.»

Aquesta requesta fou presentada als dits batlles lo dia següent, dijous 5 de Juny. Los quals respongueren que estavan prests y aparellats á procehir conforme á dret, de consell del assessor.

Divendres, 6 de Juny:

«Primo lo Consell general de la vila de Agualada volch é ordená, é encara elegí en missatgers de la dita vila los honrats Nanthoni Maçana, Conseller, é en Guim *Muset* (?) (era lo primer contribuyent de la vila), los quals partesquen lo dia present de la dita vila, é vagen dreta via á la senyora Reyna, per suplicar á la sua senyoría tots insults é invasions, trencaments de arrests é de mercat, é homenatges dimarts é dimecres pus prop passats fets per qualsevol persones dins la dita vila é termens de aquélla; é totes inobediencies, é menaçes contre los officials é los Consellers de la dita vila per qualsevol persones fetes: é la pocha encare correcció que los officials del senyor Bisbe han feta é ffan de les persones tonsurades dellinquents é inobedients é les dites menaçes fahents: é supplicar aquélla que per sa benignitat li placie provehir en les dites coses en tal manera que la dita vila sie preservada de tot sinistre: é sobre les dites coses, é altres qualsevol fets é negocis tocants la dita vila é universitat de aquélla impetrar é obtenir totes provisions utils é necessaries.» (*L. Univ.*)

La Reyna vol pau final. *Any 1438.*

«Al molt honrat é discret senyer en Bernat Canaletes notari.—Molt honrat senyer: sobre la treva per vostra part offerta, nosaltres havèm parlat ab mosser Colá é ab micer Bernat Cases; los quals nos han respost tot curt que la senyora Reyna no permetríe en neguna manera que treva se face entre aquexa vostra part é la part altra: ans vol spressament ques saguescha pau final assa voluntat é obtènguda entre les parts. Eus consellám que aquélla no differischats ó dilatets en alguna manera, si desiyats squivar grans messions é despeses, ultra los dampnatges irreparables que sen porien seguir, si lo procés per la dita senyora principiat ve á conclusió. E si deliberau seguir la voluntat de la dita senyora Reyna, per ventura seguir sa (s' ha) que vos ó altre per vos, parlant prestament ab la dita senyora, obtendrets délla bona gracia per beneffici de la pau fahedora: per queus pregám per vostron benavenir que donets manera que en tot cas la dita pau se seguescha; en altra manera siats cert que los dits mosser Colá y micer Bernat procehirán é han ja procehit en tal manera que será massa per totes les parts. E daçò haiam prest vostra bona resposta per lo portador de la present. Scrita en Agualada á XVII de Juny (1438).

»Los Consellers de la vila de Agualada prests, senyer, á vostra honor.»

«Als honrats senyors en Nicholau Serrallonga é en Ramon Tosquella.—
Molt honrats senyors: sobre la treva per vostra part offerta, nosaltres havèm parlat ab mosser Colá é ab micer Bernat Cases; los quals nos han respost ot curt que la senyora Reyna no permetrie en neguna manera que treva se ace entre aquexa vostra part é la part altra; ans vol spressament ques seguescha pau final assá (á sa) voluntat é coneguda entre les parts. E que consellen que aquélla no differescats ó dilatets en alguna manera, si desiyats quivar grans messions é despeses, ultra los dampnatges irreparables que en porien seguir, si lo procés per la dita senyora principiat ve á conclusió. E si deliberau..... etc. ut prius in omnibus.

»Los Consellers de la vila de Agualada prests á vostrá honor.» (*L. Univ.*)

Temors de saqueig. *Any 1438.*—Dimecres, 25 de Juny de 1438, Antoni Artigó y Antoni Maçana, Concellers, se presentaren á la cort dels batlles de la dita vila y digueren:

—«Honorables senyors: á oyment nostro es pervengut que algunes persones haurien dit que enpresa sería feta que entrada se faría per algunes gents en aquesta vila, é que aquesta vila vendría quaix á saco mano per destruir la: hoc encare que menassen é dien paraules menassatures axí contre officials, com contre Consellers de aquesta vila, en poca temor de Deu é de la senyoría terrenal. Per ço vos requerim eus consellam que de les dites coses prengats enquesta é informació; é aquells que trobarets culpables puniscats é corregiscats en tal manera, que á èlls sie cástich, é als altres sie eximple. Requerint de açò esser feta carta pública per vos, notari.»

Respongueren los batlles que estavan prests y aparellats á pendre enquesta, ab tal que'ls Concellers aportassen testimonis dels fets que delatavan. (*L. Univ.*)

CAPITOL XXXIII

Continúa 'l regnat d' Alfons V (1439-14
—Vinguda de la Reyna: música, danç
presents.—Ordinació per la pau de la
—Armament dels vehins.— Sometent
tra 'ls germans Ferrer.

Vinguda de la reyna dona María: músi danços, presents y ordinacions. *Any 1439.*

(Tr. del llatí.) —«25 d' Octubre any dit (1439).—Nosaltres Joan Vall, toni Morera y Antoni Cornet trompadors y juglars de la vila d' Agualada certa ciencia, confessám y regonexèm á vos Joan Tria síndich y bosser e present any de la universitat de dita vila, que nos haveu pagat y entr sexanta cinch sous barcelonesos, que dita universitat nos devía per rahó servey fet per nosaltres á élla, á saber, en la festa de Santa Maria Ca (Candelera), en la festa de Corpus Christi, y *per la dança que fou feta á la nyora Reyna* (*a*), y per la festa de Sant Bartomeu, y en les fires d' Agual per tots aquests serveys sexanta cinch sous. Per tant.....»

«Diumenge á XXI del mes de Juny lany M·CCCC·XXX·V·IIII.....»
»Item los dits honrats Jurats de Consell general tots concordants é no discrepant loharen é aprovaren lo present de capons, é polls, é vi fruyta, lo qual los dits honrats Consellers ab alguns prohomens delibe fos fet, axí com ses fet, á la molt excellent senyora Reyna en la sua b venturada venguda á la dita vila, volent é ordonant que tot ço é quan costat lo dit present sie pagat per la dita universitat é bosser de aquélla A 5 de Juny la Reyna estave en Igualada. (Diet. del Concell de Barc pág. 390.)

A 11 de Desembre de 1439 los Concellers requiriren batlles:

—«Honorables senyors. A oyment nostro es perven que la excellent senyora la senyora Regina lochtinent ge

---

(*a*) Paraules textuals y catalanes, essent lo demés text llatí.

al del molt ilustre senyor Rey, passant per aquesta vila, algué, ordoná é maná..... que armes no fossen portades per vila per negunes persones, sots certa pena pecuniaria, e sots pena encare de perdre les armes: la qual ordinació e manament fou publicat ab veu de crida per los lochs acostumats de aquesta vila. E com algunes persones axí stranyes com privades se allentesquen de portar armes..... Per ço vos requerim eus consellám que la dita ordinació..... servar fassats; é á totes é sengles persones de qual se vol condició, sien stranyes ó privades, que armes portaran ó portaran en ho per la dita vila, tolgats é levets les dites armes, é aquelles corregiscats et castiguets. En altre manera, no la ordinació fos per vosaltres fet, ço que no crehem, protestam ab deguda honor que tots inconvenient, é dans, é bregues, é mals ques seguesquen per raó de les dites armes sien imputats a colpa é cárrech vostros, é no de nosaltres ne de la universitat de aquesta vila.....»

Los batlles feren repetir la crida privant á tothom lo *portar armes ofensives ó defensives, sino daga ó coltell que no sien fora mida, sots pena de cinquanta sols, é de perdre les armes que portaran. (L. Univ.)* 13 Desembre.

Armament dels vehins. *Any 1439.*

Dimarts, 24 de Febrer de 1439.—«Item los dits honrats juras de consell general volgueren é ordonaren é plena potestat donaren als dits honrats Consellers que vegen é regoneguen cascun singular de la dita vila, é com sta en arneses: é aquells que trobarán no haver arneses, é aquells axí matex quin haurán, quels posen en scrits, é aprés sien legits en consell, en manera que lo dit consell puxa provehir en la manera com se haurán arneses per aquells qui non han.»

Agost de 1439.—«Are oyats queus fan á saber los honrats batles de la vila Dagualada per lo molt alt senyor Rey é per lo monestir de Sent Cugat de Vallès, á instancia é requesta dels honrats Consellers de la dita vila, á totes é sengles persones quis vullen alegrar de privilegi de ballesta, que dins spay de ·X· dies primer vinents haien assegurada ballesta en la forma acustumada en poder dels dits honrats Consellers é del notari públich de la dita vila. En altra manera, passats los dits ·X· dies, nols sería admès lo dit privilegi, ans los sería totalment denegat, é serien hauts é tractats axí com si no portaven ballesta.»

(Publicada á 10 d'Agost de 1439.) (*L. Univ.*)

Gran qüestió del sometent alçat contra March y Dalmau Ferrer germans, per haver ferit á Simo Fonoll y á sa muller. *Any 1440.*—Divendres, 22 de Janer de 1440, los Concellers se presenten als batlles d'Igualada y diuen:

—«Honorables senyors: A oyment nostro es prevengut que ir com en March Ferrer, ab aquell qui ab éll era, com anaren envesir en Simon Fonoyl é sa muller, passaren é parlaren ab en Pere Paloma é ab en Bernat Balaguer é ab son fill, qui eran defòra vila: é aprés com lo malefici fou comés, é aquells March Ferrer é son companyó fugien, é Narnau Vives los encassava sometent, encare passaren é parlaren ab los dits Pere Paloma é Bernat Balaguer é son fill; los quals, ja sie sabessen lo delicte que havien comès, nos curaren de aturar los ne perseguir los, segons diuen. Per ço, honorables senyors, vos requerím eus consellám que los dits Pere Paloma, Bernat Balaguer é Johan Balaguer son fill prengats é metats en presó; é aquélls é cascun déls corregiscats de les dites coses en tal manera que á élls sie cástich é als altres sie exempli.....»

Los batlles respongueren que estaven disposats á fer justicia.

Demá, dissapte, 23 de Janer, altra volta'ls Concellers se presenten als batlles y diuen:

—«Honorables senyors: Segons som informats, alguns singulars daquesta vila, com lo sometent se moch es continuá, axí com degueren seguir lo sotsveguer ó son lochtinent, se meteren é se amagaren en lurs cases: é ja sie demanats, se tenien nechs (se negaren) é com semblants coses redunden en interés del senyor Rey é del monestir de sent Cugat, é encara de la universitat de aquesta vila é cosa pública de aquélla; per ço vos requerím eus consellám, que tots aquells singulars de aquesta vila, los quals no haurán seguit lo sometent é lo sotsveguer ó lochtinent seu, aquéll continuant é perseguint, prengats é metats en presó: hoc encare corregiscats en tal manera, que á élls sie cástich, é als altres sie exempli.....»

Los batlles respongueren que estaven aparellats á castigar á aquells, ab tal que'ls donassen llista dels lelinqüents.

Lo meteix día 23 se feu crida de part del Lochtinent del sotsveguer reyal y del batlle del monestir. manant sots pena de 50 sous, que tothom estés aparellat ab llurs armes.

Lo meteix día 23 los Concellers se presentaren als batlles á fer la següent requesta:

—«Honorables senyors: Segons som informats. Nuguet (N'Huguet) de Serralonga notari habitant de aquesta vila. per rahó del sometent principiat per rahó de la violencia feta an Simon Fonoyl é á sa muller per en March Ferrer e son frare, rahona é despen paraules en deffavor del dit sometent, é en favor del senyor Comte de Prades: hoc no res-menys anit passat, com la host de aquesta vila ab lo honorable sotsveguer ó son lochtinent. continuant é perseguint lo dit sometent, fossen anats vers lo castell Dodena. on se dehía esser los malfaytors, lo dit Huguet de Serralonga sen entrá en lo castell Dòdena, no curant esser ne tornar sen ab la dita host. E com tals coses no deien axí passar sens correcció, per ço vos requerim eus consellàm que al dit Huguet de Serralonga vos assegurets ab bona pena é segrament é homenatge, que lo haiats á vostra ma com lo volrets.»

Los batlles respongueren que estaven aparellats á fer lo que requerien y aconsellaven los Concellers. Y efectivament arrestaren al notari Serrallonga dins los murs de la vila. obligantlo á prometre sots pena de cent lliures que no trencaría l'arrest.

A 28 de Janer lo concell general de jurats—«elegiren en missatgers lonrat en Pere Giner. Conseller.... é Pere Rosseta notari (per anar) als honor. Consellers de la ciutat de Barchna. é al honor. veguer de la dita ciutat. si necessari será, per haver consell é deliberació dels dits honor. Consellers sobre lo procés del sometent principiat per raó de la invasió é violencia feta an Simon Fonoyl é á sa muller per en March Ferrer é per son frare: hoc encare per haver consell dels dits honor. Consellers sobre lempax (l'empaig) é perturbació feta al dit sometent per lo batle de Claramunt, quis diria haver preses é en sí retenguts los dits malfaytors durant lo dit sometent; ço es, perseguint aquélls lo honor. sotsveguer ab la host de la dita (vila): per raó de la qual

cosa, volgueren é ordonaren que los dits missatgers prenguen la enquesta ó trallat de aquélla per mostrar la als dits honor. Consellers, per ço que mils puxen deliberar sobre lo dit sometent; ho encare per mostrar la al honor. veguer de Barchna. si necessari será.....»

«Partiren los honrats en Pere Rosseta á Pere Giner missatgers elets á Barchna. per raó del sometent principiat contra en March Ferrer é son frare, dijous á quatre de Febrer lany damunt dit. Tornaren diumenge á XIIII del dit mes de Febrer.»

«Memorial de ço que los honrats en Pere Rosseta é en Pere Giner missatgers de la vila de Agualada han á fer en la ciutat de Barchna.

»Primo que proposen denant los honor. Consellers de Barchna. lo sometent principiat contre March Ferrer é Dalmau Ferrer son frare, é la manera daquell sometent, é lo repicar de Claramunt, é la perturbació feta del dit sometent per lo batle de Claramunt, qui no volgué dir, ja sie interrogat ab sagrament, los dits March Ferrer é Dalmau Ferrer, sils havíe preses; ans denegá haver los preses; é aprés, segons fama pública, é encare per scriptura pública se mostra lo dit batle de Claramunt haver preses los dits homens.

»Secundo, feta la dita proposició demanen é haien consell dels dits honor. Consellers de Barchna. si lo dit sometent es perseguidor, ó no; atés que lo honor. sotsveguer no enten haver donada fi al dit sometent; ans expressament ha protestat que lo dit sometent puxa continuar é proseguir tro haie á ses mans los dits malfaytors: é si proseguidor será, haien memorial de la forma de la prosecució.

»Tertio, si contre lo dit batle de Claramunt é contre tots altres qui (se) haien tengut nechs ó haien fets desar los dits malfaytors dementre que lo dit sotsveguer ab sa ost los preseguía sometent, poría esser dat clam de pau é de treva, axí com á preturbants é empatxants tanta regalía com es lo sometent: é si clam de pau ó de treva havía loch, si lo fisch del senyor (Rey) será lo querellador del dit clam, ó quí.

»Quarto, que si lo dit clam haurá (loch), quel fassen ordonar en la forma que trobarán de consell esser donador.

»Quinto, si lo dit batle de Claramunt será tengut restituir los dits malfaytors al dit sotsveguer mestre del procés del dit sometent: é si tengut lo será, haien memorial de la forma ó práticha que si haurán tenir é servar, é dels procehiments faedós contre lo dit batle, si aquélls recusará restituir.

»E totes les dites coses fassen é haian los dits missatgers axí prest com fer se porán.

»Item, que proposen denant los dits honor. Consellers com lo honorable mosser Johan de Muntbuy cavaller, é lo discret Nuguet de Serralonga notari son habitants en la dita vila; é lo dit mosser Johan es procurador del egregi Comte de Prádes; é lo dit Huguet scrivá: axí que los demanen de consell si será cosa pertinent, ó no.»

Los Concellers d'Igualada donaren als missatgers tres lletres de crehença, una pèls Concellers de Barcelona, altra pèl veguer y altra pèl honor. micer Antoni Torres, Doctor en quiscun Dret, ciutadá de Barcelona. (*L. Univ.*)

La importancia d'aquesta qüestió de sometent está principalment en posar de manifest altra volta la guerra perpetua entre Igualada y la poderosa casa de Cardona.

CAPITOL XXXIV

Continúa 'l regnat d' Alfons V (1440).—Continúa la qüestió del sometent contra los germans Ferrer y 'l batlle de Claramunt. Missatges á la Reyna. Carta als Concellers de Barcelona.— Malifetes de Mossen Joan de Montbuy y de son nebot en Lluis de Rejadell.—Manament de la Reyna al batlle de Claramunt. — Se tanca lo portal Nou.

Continúa la qüestió del sometent contra 'ls germans Ferrer y'l batlle de Claramunt. *Any 1440.* —Tornats de Barcelona los missatgers Pere Rosseta y Pere Giner á 14 de Febrer, l' endemá, 15, los jurats del concell general—«elegiren en missatger á la senyora Regina lochtinent general del molt alt senyor Rey á la ciutat de Saragossa, ó la on sia, lonrat en Bernat de Canaletes, Conseller de la dita universitat, per raó del sometent per lo honorable sotsveguer de la dita vila principiat contre March Ferrer é Dalmau Ferrer son frare..... fahent querela ensemps ab lo fisch del senyor Rey, é sent aquéll, axí contre los dits malfaytors, com contre lo batle de Claramunt, ço es Narnau Rocha, com encare contre tots altres quis diria os diu haver perturbat é empatxat lo dit sometent, axí en prenent é ocultant los dits malfaytors, com en repicant los senys (campanes) de Claramunt, é en altre manera resistents, segons

se diu constar per procés, é impetrar totes é qualsevulla provisions.....»

Se ordena que quan estiga llesta la enquesta que's seguía contra dits malfactors y batlle de Claramunt, sia portada á consulta dels juristes de Cervera, per veure si hauría lloch *per donar y fundar querela de pau é treva trencades*.

Al missatger Canaletes lo feren portador de la següent carta:

«Molt alta é molt excellent senyora (Reyna):

»Dijous á XXI del mes de Janer prop passat per en March Ferrer de la vila Dagualada é Dalmau Ferrer del terme de Vila de Mager, frares, foren fetes certes nafres en persona den Simon Fonoyl é de sa muller habitadors de la vida de Agualada, stants é treballants en una lur vinya, qui es en lo terme del castell Dódena: per raó de les quals nafres foren meses grans crits de viafós, axí per lo dit Simon, com per molts daltres, venints al sotsveguer vostre de la dita vila Dagualada sometent (só metent) é testificant de la dita invasió é nafres, é del dit só de viafós, é altres coses necessaries: es dehía publicament per los cridants, que los dits malfaytós havien morta la dita dona, ultra que havien nafrat lo dit Simon Fonoyl son marit, qui mostrava la nafra en la cuxa: per la qual veu lo dit sotsveguer fahent repicar (les campanes), segons lo costum servat per los altres officials qui han regit lo dit offici, seguint ab aquells que lavors poch aplegar lo so vers la Pobla del castell de Clarmunt, envers on fugien los dits malfaytós, enseguí é perseguí de son poder aquells malfaytós per haver los é penre: é com lo sotsveguer fos vers la dita Pobla, la qual es del Comte de Cardona, en lo dit castell de Clarmunt repicaven los senys, é molta gent del comtat fou congregada, é lo batle del dit castell de Claramunt, apellat Arnau Rocha, entreposaren se entre lo so é los dits malfaytós, é aquélls prengueren é ocultaren, empatxant é perturbant lo dit sometent, en tant, que lo dit sotsveguer no poch haver los dits malfaytós, los quals haguera hauts, si no li fossen stats preses é ocultats: é axí lo dit sotsveguer ab sa host, per raó de la nit que sobrevench, sen torná á la dita vila, continuant tostemps lo dit so, ab protestació que per la dita tornada no entenía á desestir se de la continuació é prosecució del dit so. En aprés altre jornada, com fos denunciat que los dits malfaytós eran en lo terme del castell Dódona, lo dit sotsveguer, continuant é proseguint lo dit so, aná ab la host de la dita vila en lo dit terme Dódena per penre é haver los dits malfaytós: é en los dits castells Dódena é de Clarmunt faraonejaven (encenien fochs) é repicaven, é congregaren gent mostrant continent de resistencia. E los officials del dit Comte, en poder dels quals son los dits malfaytós, ja sie requests, no han volgut tornar aquélls. E aprés, lo sendemá, lo dit sotsveguer vehent que tornar á la dita Pobla per la dita raó fora sens algun fruyt é donava treball á la gent é dampnatge, ha continuat é continua é fa continuar tostemps sonant ó repicant. E atés, senyora molt excellent, que

en lo dit cars sie ben provehit, é que los dits malfaytós sien hauts, per satisfer á tan gran regalía com es lo sometent; com atés lo petit terme que ha la dita vostra vila Dagualada, é los grans termens dels castells del Comte de Cardona é daltres, qui venen á un tret de ballesta de la dita vila, no cal habitar negú en la dita vila, ne conrear entorn de aquélla: car fort prest faberat mal, sen passen en los dits termens: é si per virtut de procés de sometent no poden esser perseguits, no cal sperar que alguns malfaytós hic puxen esser preses ne castigats: maiorment com los officials del dit Comte acullen, amaguen ó defenen aquélls: segons de totes aquestes coses lo dit sotsveguer ab sa letra pus largament avisa á vostra molt gran senyoría. Per ço, senyora molt excellent, avisant vostra molt gran excellencia é senyoría de les coses dessús dites, á vostra reginal magestat suplicam humilment, que per vostra dita molt gran senyoría sie provehit per satisfacció faedora á tant precipua regalía, com es lo sometent; é per reintegrar aquélla; la qual per lo batle de Claramunt é per la sua gent es stada empatxada é perturbada per la capció é ocultació dels dits homens malfaytós, los dits malfaytòs sien tornats é mesos en ma del dit vostro sotsveguer, é per vostro fisch deure esser procehit contra lo dit batle é altres còmplices seus, com á empatxants (é) perturbants lo dit sometent, é ocupants é ledents la jurisdicció reyal, ab tots aquells remeys de justicia que procehir se puxa; en tal manera, que la dita vostra vila Dagualada sie preservada de scándels, é los dits empatxants é perturbants lo dit sometent senten que es dura cosa é perillosa nafrar les regalíes del senyor Rey é la sua jurisdicció usurpar. E man nos, senyora molt excellent, vostra molt gran senyoría, la qual Deu vulla preservar per lonch temps, ço que plasent li sie, é será cumplit. Scrita en Agualada, á XV del mes de Febrer, lany M·CCCC·XXXX.

»Molt alta senyora, qui ab besament de mans é de peus se sotmeten e recomanen en vostra gracia é mercé, humils vassalls é súbdits vostres Consellers é prohomens Dagualada.»

Los jurats del concell general—«volgueren é ordonaren que lo dit honrat en Bernat Canaletes missatger elet haia salari entre éll dit missatger é la compayía qui ab éll hirá per servir é acompanyar lo, entre abdós, per cascum dia que será en la dita missatgería, onze sols barchn. é no pus: é dels dits onze ss. lo dit missatger é companyó é servidor seu se haien fer é pagar tota despesa axí de élls, com de les cavalcadures, é pagar lo salari de les cavalcadures.» (23 Febrer.)

Solía la vila fer un present de gallines, capons ó perdius als missatgers que trametía, si cumplian be llur missió. Consta repetides vegades en los Llibres de la Universitat.

Ademés de la copiada carta se'n porta en Canaletes la indispensable carta de crehença següent:

«A la molt alta é molt excellent senyora la senyora Reyna Daragó é de icilia:

»Molt alta senyora: A vostra reginal magestat trametèm per missatger en mat Canaletes, Conseller nostro, per raó dun sometent del qual ja ab als letres nostres avisám á vostra molt gran senyoría; per ço, senyora molt cellent, vos suplicám humilment esser vos plasent donar fè é crehença al nostre missatger en totes aquelles coses les quals de part nostra á vostra lt gran excellencia é senyoría sobre lo dit sometent seran explicades per dit missatger, axí com si per nosaltres personalment eren dites é explicat. E man nos, molt alta senyora, vostra molt gran senyoría; la qual nostro nyor Deu vulla conservar é prosperar de bo en millor, ço que plasent li sie, será complit. Scrita en Agualada á XXIIII de Febrer, lany M·CCCC·XXXX.

»Molt alta senyora qui ab besaments de mans é de peus se sotmeten es comanen en vostra gracia é mercè, humils vassalls é súbdits, vostres Conllers é prohomens Dagualada.»

A 26 de Març los Concellers d'Igualada escrigueren una arta als de Barcelona, dihentlos, que puix ells (los de Barcelona) trametrian síndich á les corts generals del Principat, que devían celebrarse en Lleyda, les quals devía presidir la Reyna, que tinguessen á be recomanar lo missatger d'Igualada als dits síndichs, á fí de que aquésts li donassen consell, favor y ajuda en sa missió.

Peró'ls síndichs de Barcelona partiren de llur ciutat abans de tenir conexement de aquesta carta. Mes al passar er Igualada, sabent los Concellers d'aquèsta, que la carta o havia arribat á temps, y que'ls síndichs treballarian pèl on èxit del missatge den Canaletes, si'ls Concellers de arcelona los hi recomanassen, escrigueren desseguida als its Concellers de Barcelona, suplicantlos escriguessen cart á llurs síndichs, suplicantlos donassen consell, favor y ajua al missatger que trametian á la Reyna.

Malifetes de mossen Joan de Montbuy y de son nebot en Lluis de Rejadell. *Any 1440.*—24 de Març de 1440. Los jurats del concell general se presentan als batlles d'Igualada, dihent:

—«Honorables senyors: per scriptura se apar pública com lo honor. mosser en Johan de Muntbuy cavaller domiciliat en aquesta vila ha donada paraula per éll é per lo honor. en Luis de Reiadell son nebot an Jachme Gil é An-

thoni Gil son fill, daquesta vila en poder vostro, honor. en Pere Rosseta sotsveguer de aquesta vila per lo molt alt senyor Rey, duradora fins fos retuda personalment ó per procurador é per tres dies aprés serie retuda. E durant la dita paraula (ó treva), segons som informats, lo dit Jachme Gil vuy en la carrera pública vinent de sent Agusti es estat nafrat per lo dit Luys de Reiadell é per alguns macips (criats) del dit honor. mosser Johan de Muntbuy. Per ço vos requerím instantment que de les dites coses prengats enquesta é informació segons se pertany, é encontinent provehiscats á capció de la persona del dit mosser Johan si haver la porets: é axí matex á inventariació de sos bens; é en altra manera fassats justicia en les dites coses. En altra manera protestám ab deguda honor contra vosaltres é vostros bens de tots dans, messions é despeses é interès de dita universitat.»

Lo batlle del monestir, Pere Pedriça, respongué que estava disposat á procehir contra aquells delinquents.

Lo batlle reyal, Pere Rosseta, respongué que estava igualment disposat á procehir contra'ls acusats, á condició de que hi hagués instancia de part: ja que essent nobles los acusats tenían privilegi especial en forsa del qual no's podia procehir contra élls sinó á instancia de part.

A 7 d'Abril de 1410 lo concell general elegí en missatgers per anar á la senyora Reyna en Lleyda als honor. en Joan Tria y Antoni Maçana, per les coses que diu lo memorial devall escrit, acordat en sessió del 10 d'Abril:

«Primerament volgueren é ordonaren (los jurats del concell) que los dits missatgers si aguen plena potestat de totes coses tocants en lo fet del sometent den March Ferrer é Darnau Ferrer, é decedents é amergents de aquell, é de tots los resistents, axí del batle de Claramunt, com dels altres resistents é empatxants lo dit sometent.

»Item que los dits missatgers agen cárrech de fer clams á la senyora Reyna per les nafres fetes en persona den Jachme Gil hostaler contra Luys de Reiadell é los scuders del honor. mosser Johan de Muntbuy; los quals eren en paraula (treva) donada en poder del honor. sotsveguer.....

»Item que los dits missatgers haien cárrech de denunciar á la dita senyora Reyna de dos encalços fets en persona den Pere Ventayols, lo un fet á les Comes, en lo qual fou en Martí scuder del dit mosser Johan, ab paraula de seguretat; é laltre com lo vengueren dampnificar en casa sua; é com lo

en Luys de Rejadell, é son frare, é lo dit mosser Johan los squiren (isqueren) al devant é perturbaren lo sometent, hic feren resistencia al dit sometent; é açò fou en paraula de seguretat: é altre jornada lo dit Pere Ventayols stant prés en ma del official é Conceller, lo volía dampnificar.

»Item més avant, que sien fets clams á la dita senyora Reyna com lo honor. mosser Johan de Muntbuy no vol pagar los talls de la universitat, ni los censals de la almoyna den Çabata, ans menaça als cullidós dels dits talls.

»Item més avant, que los dits missatgers haien cárrech de suplicar la senyora Reyna que face tancar lo portal Nou, fins á tant hagen fetes portes b (en) lo dit portal; com los malsfaytós fugen per lo dit portal, é fer ne fer les provisions necessaries.

»Dimecres á XIII de Abril lany M·CCCC·XXXX partiren los honrats en Johan Tria é Anthoni Massana per la missagería que feren á Leyda á la senyora Reyna.

»Lo dit Joan Tria torná divendres quis comptave XXII del dit mes.

»Diumenge ques comptava primer de Mayg vers hora de vespres lonrat lanthoni Massana torná de la missagería que havía feta á Leyda á la senyora Reyna.» (*L. Univ.*)

Manament de la Reyna al batlle de Claramunt.—Los missatgers d'Igualada lograren interessar en son favor al procurador fiscal del Rey y á la Reyna; la qual en carta de 26 d'Abril dada en Lleyda mana á Arnau Roca batlle de Claramunt que dintre vuyt díes després de la presentació de sa carta pose als malfactors que éll havía ampanat, y's pose éll meteix y demés ocultadors en poder del sotsveguer d'Igualada; ó bé se presente á la Reyna per defensarse; sots pena de dos mil florins. (*L. Priv.*, *n.* 111.)

Lo batlle de Claramunt comparegué devant la Reyna per presentar ses rahons, dihent que'l sometent no havía estat fet conforme á dret. La Reyna revocá la carta ó manament donat contra dit batlle (7 Maig), avocant á son tribunal la conexença d'aquesta causa ó pleyt de sometent. (*L. Priv.*, *n.* 111.)

Se mana que's tanque lo portal Nou.—La Reyna accedí á l'altra súplica dels missatgers d'Igualada sobre lo tancar lo portal Nou:

«Nos Maria per la gracia de Deu Reyna d'Aragó..... atenent á les humils súpliques de vosaltres Concellers y prohomens de la vila d'Agualada..... vos concedím y donám plena llicencia y facultat..... per poder tancar ó fer tancar cert portal fet novament en lo mur de dita vila, lo qual está situat al cap del

carrer Nou de la metexa vila..... ço es, fins á tant que en dit portal s'hi hagen posat portes ab llurs tanques y panys: y quan estiguen posades dites portes ab llurs tanques corresponents, volèm y ordenám que dit portal se tanque y obre cada nit, ó al menys en aquells dies y hores en que s'acostumen tancar y obrir los quatre portals de dita vila..... Dada en Lleyda, á 28 d'Abril, any de la Nat. del Senyor M·CCCC·XXXX. La Reyna.» (*L. Priv. n.* 95.)

CAPITOL XXXV

ua'l regnat d' Alfons V (1440).—Sometent general contra Claramunt.— um y aclaració dels fets.—La qüestió s' allarga. Interés de la vila en po-
·.

ometent general contra Claramunt. *Any 1440.*
Reyna dona María degué condempnar al batlle de ımunt; y per executar la sentencia, degué manar al eguer d'Igualada que en nom de la dita Reyna convoes hosts de Barcelona, Cervera, Vilafranca y Manresa ɔosar siti al castell de Claramunt. Açò sembla despénde la següent ordinació del concell de jurats decretada ɛssió del 12 de Maig:

Encara volgueren é ordonaren ab auctoritat é decret dits honrats batles, que lo bosser que té lany present ıta universitat bestrague lo salari dels missatgés jurats portarán les letres fetes per raó de la convocació de les s de Barchna., de Cervera, de Vilafrancha é de Menreeta per raó de la execució feadora en virtut de procés ometent, per manament de la senyora Reyna contra nau Rocha batle del castell é Pobla de Clarmunt é alcòmplices seus, per les causes en lo procés daquí fet engudes: ab tal emperò protestació, que si lo sotsver de la dita (vila) qui fa la dita convocació de hosts é ha er la dita execució haurá bens á ses mans per raó de la execució, que daquells bens restituischa al dit bosser en

nom de la dita universitat totes aquelles despeses é messions que per raó de les dites tremeses de letres é en altre manera per raó del dit sometent sien stades fetes per part de la dita universitat, es farán daquiavant.....»

En la metexa sessió s' acordá trametre altre missatger, Antoni Massana, á la Reyna—«per raó del procés de sometent fet ó començat per les nafres fetes en persones den Simon Fonoyl é de sa muller..... per en March Ferrer e Dalmau Ferrer, é contra Narnau Rocha batle del castell é Pobla de Clarmunt é altres cómplices seus, qui los dits malfaytors han ocultats, empatxants é perturbants lo dit sometent.»

També s' acordá—«que Nanthoni Artigó, Pere Solanelles specier, é Pere Torra ballester, é Pere Soler barber, veyen é regoneguen les bombardes de la dita vila, é axí matex les ballestes, é fer aparellar é afeciar aquelles bombardes é ballestes en manera que sien dispostes com mester será: é fer picar pedres per á les dites bombardes; é fer totes aquelles coses les quals sien necessaries per adop é bo afeciament é ornament de les dites ballestes é bombardes...»

La crehença que donaren al missatger Massana es com segueix:

«Senyora molt excellent:—A vostra reginal magestat trametèm per missager Nanthoni Massana per raó del sometent del qual ja per altres le vostra molt gran senyoría es stada informada. Per ço, senyora molt excellent, vos suplicám humilment esser vos plassent donar fè é crehença al missager en totes aquelles coses les quals de part (nostra) á vostra gran senyoría seran explicades: suplicant vos encare, senyora molt excellent per vostra reginal magestat esser provehit que los malfaytors é lo batle Clarmunt é altres còmplices seus, qui lo dit sometent han perturbat é empatxat vinguen en poder del sotsveguer daquesta vila per reintegració de injuria al senyor Rey feta per aquélls, per lo empatxe é perturbació dits. E man nos, molt alta senyora, vostra molt gran senyoría, la qual Altisme vulla conservar é prosperar per lonch temps, ço que plasent li será complit. Scrita en Agualada á XII del mes de Mayg, lany de MCCC XXXX.

»Molt alta senyora, los humils vassalls é súbdits, qui ab besament mans é de peus se sotmeten es recomanen en vostra gracia é mercè, Consellers é prohomens Dagualada.»

«Lo dit día (12) partí lo dit Anthoni Massana per la dita missagería.—Dijous á XXIII de Juny torná lo dit Anthoni Massana de la dita missagería.»

Resúm dels fets. *Any 1440.*—Se conté en la següent carta, que aclara algunes obscuritats dels documents anteriors:

«Als molt honorables é molt savis é insignes senyors los Consellers de Barchna.

»Molt honorables è molt insignes senyors: vostres molt grans savieses certificám com lo sotsveguer de aquesta vila, per justicia é per manament de la molt excellent senyora Reyna, ha fer é continuar certa execució en virtut de procés de sometent contre Narnau Rocha batle del castell é Pobla de Clarmunt per lo noble Comte de Cardona, é altres cómplices seus, per rahó que com (fos) feta emissió de sò de viafós en la vila Dagualada é termens daquélla per les nafres fetes é illades per en March Ferrer de la dita vila habitador, é per Dalmau Ferrer son frare del terme de Vila de Mager, en persones den Simon Fonoyl é de sa muller habitadós de la vila dessús dita. E lo dit sotveguer ab lo dit sò de viafós enseguint los dits malfaytós per aquélls penre, lo dit Arnau Rocha batle dessús dit, congregades les gens dels dit castell é Pobla, é altres del comdat de Cardona, entreposant se entre lo dit sotsveguer é lo dit seu sò, é entre los malfaytós dessús dits, ha empatxat é perturbat lo dit sotsveguer que los dits malfaytós no pogués penre ne á mans sues haver; ans aquells malfaytós ha receptats en la dita Pobla, é aquí ha ocultats, resistent al dit sotsveguer ab repicament de campanes del dit castell é daltres castells del dit comdat, é ab multitut de les gents daquélls, en la manera damunt expressada: é açò en gran vilipendi é desonor del dit sotsveguer, é per conseguent del dit senyor Rey é del dit sometent; lo qual es una de les precipues regalies del dit senyor Rey, aquell sometent gramment periudicant é notoriament nafrant. E ja sie per la dita senyora Reyna sie stat manat al dit batle que, per reintegració de tanta injuria, metés é posás les persones dels dits malfaytós, é encare la sua é dels altres còmplices receptants é ocultants aquells malfaytós en poder del dit sotsveguer dins cert terme á éll prefigit; açò emperò no ho curat fer, estant é perseverant en sa pertinacia: per la qual cosa, per deute de justicia é per manament de la dita senyora Reyna, covè (convé) al dit sotsveguer fer la dita execució: per la qual execució feadora lo dit sotsveguer, vehent esser necessari lo socors é aiuda de les altres vegueries del principat de Cathalunya, atesa la potencia del dit Comte é la fortalesa del dit castell de Clarmunt, é la multitut de gent la qual es congregada en la dita Pobla é castell dessús dit, é ajudadós daquélls; convocant les hosts, scriu per aquesta raó, entre altres vegueríes, al honor. veguer de quí (Barcelona), que á XXII dies del present mes de Mayg sie ab los homens de la sua veguería é sotmesos á la sua jurisdicció á la vila Dagualada, per ço que ab aquélls é ab los altres homens de les altres veguerīes é de la sotsveguería dessús dita la dita execució pus iverçosament se complescha, segons que en la letra requisitoria al dit veguer daquí tramesa largament se conté. E per tant com crehèm que lo dit honrat veguer conferrá ab vosaltres de la dita letra requisitoria, é com sabets, lo dit honorable veguer é vosaltres, sou cap nostro, per tant com aquesta vila es incorporada á la dita ciutat é feta carrer de aquélla: per ço, molt honor. senyors, vos pregám molt afectuosament que de les dites coses conferats ab lo dit honora-

ble veguer, é en aquelles vos placia prestar consell é ajuda, axí com á pares que sou nostres, eus devets sentir de nostra honor; la qual es hauda per vostre: hoc no resmenys, per tant com per raó del dit sometent lo nostro missager es á la senyora Reyna; vos pregám queus placia scriure als vostres missagés qui son á Leyda per raó de les corts, que lo nostro missager hagen per recomanat, é á aquéll degen prestar consell, favor é ajuda, axí com á coses vostres: car membre som vostre, é no fallim ni fallir volèm á totes honors é serveys vostres: les molt grans savieses vostres hi soplirán millor que per nosaltres no es demanat. E si algunes coses, molt honor. senyors, vos seran plasents de aquesta universitat, som prests aquélles complir. Scrita en Agualada á XII· de Mayg, lany de la Nat. de nostro Senyor M·CCCC·XXXX. —A tota vostra honor é servey prests Consellers é prohomens de la vila Dagualada.»

Se veu en aquesta carta com los Concellers y sotsveguer d'Igualada no tenían noticia de la revocació feta á 7 de Maig, de la ordre donada per la Reyna en carta del 26 de Abril al batlle de Claramunt de entregar los malfactors al dit sotsveguer y posarse éll meteix y sos còmplices en poder del meteix sotsveguer: ni per tant sabían que la Reyna avocava á sa Audiencia la causa del sometent en qüestió.

Donchs la convocació de les hosts del Principat per anar á executar al batlle de Claramunt, degué frustrarse al tenir conexement de la darrera provisió de la Reyna donada á 7 de Maig.

Perquè la Reyna revocás aquesta sa provisió, y quedás per consegüent en vigor lo manament fet per élla al batlle de Claramunt de que posás los presos y éll meteix en mans del sotsveguer, travallava en Lleyda lo missatger Antoni Massana, com se veu en la carta següent:

«Al molt honrat Nanthoni Massana missager Dagualada en Leyda:

»Honrat senyer: vostra letra havèm rebuda, la qual havèm feta legir en consell; é lesta la dita letra, lo dit consell, havent pler dels treballs que havets fets envers la revocació de la letra per part den Rocha empetrada; ha volgut que los vuyt florins que demanats vos sien trameses: per la qual cosa nosaltres vos trametèm per lo portador de la present los dits vuyt florins, pregant vos que vullats fer spatxar la provisió atorgada: é fet é procurat que vinga pura é sens condició: car en altre manera la regalía no sería reintegrada: é fet ho al pus prest que porets; car com abans vendrets, ans cessarán messions á la universitat, les quals nosaltres é vos devèm squivar tant com possible sie. Si altres coses haurets mester scrivíunosen. Scrita en Agualada á XVII dies del mes de Mayg, lany M·CCCC·XXXX.

»Consellers é prohomens de la vila Dagualada prests á vostra honor.»

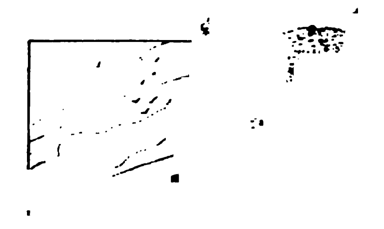
Lo portador d' aquesta carta degué portar igualment la ;güent:

«Al molt honor. é de molt gran saviesa micer Anthoni Torres, Doctor en :nn Dret, en Leyda: —Mosser molt honor. é de molt gran saviesa: regra- t vos molt la favor é afecció bona que havets envers nosaltres é aquesta 'ersitat, en havets mès en obra en la audiencia ó consell de la senyora na, segons som informats per Nanthoni Massana, lo qual es aquí com á ager nostro per raó del sometent començat contre March Ferrer é son e, é contre encare lo batle de Clarmunt; vos pregám molt afectuosament lo dit nostro missager é aquesta universitat é nosaltres en nom daqué- axí en lo dit sometent, com en tots altres actes qui toquen aquesta uni- itat vos placia haver per recomanats é esser en nostra defensió; car no- res farèm que vostros treballs sien remunerats. E si algunes coses, mos- molt honorable, vos serán plasents daquesta universitat, som prests élles cumplir. Scrita en Agualada á XVII de Mayg, lany de M·CCCC· XX.—Consellers é prohomens de la vila Dagualada prests á tota vostra ıor é servey.»

La qüestió s' allarga.—Interés de la vila en ›blar.

«Al molt honrat lo senyer Nanthoni Maçana missatger de la vila Dagua- a en la ciutat de Leyda.—Molt honrat senyer: vostra letra havèm rebuda bre los afers del sometent: de que som maravellats com los afers se pas- gen per aquesta forma, com en lo fet del sometent noy qual (cal) assignar s á negú, sino veure lo procés que ses fet del dit sometent é dels actes es son seguits per lo dit en Rocha é per los altres adherents en aquéll: s par nos que aqueys senyors nos volen fer messionejar é de metrens en estió, lo qual no havèm mester, ne la senyora Reyna nou deu voler: car s fets quis son seguits en lo sometent més sia interès del senyor Rey que negun altre, com sien regalíes sues: é daçò deuriets vos parlar á la se- yora Reyna que nons fahes messionejar: car bé sap Deu que non havèm ester: axí pregam vos que en los dits fets vos haiats saviament é ab dili- ncia, é queus en desembarguets com pus breu puschats, é quens vullau riure dels afers ja com se tracten nes fan; car açí sen parla de moltes ma- res, é de algunes que nons plaen, é tot hom quin fa noves: item vos pre- im que del fet den Berenguer Ferrer se vulla donar manera que, atés que dona á près marit, é lo dit Berenguer no sen cura, que romanguen aon de rt: car lo dit Berenguer Ferrer vol transportar á Londre son domicili per dita rahó; é la vila perdrá un hom é un bon menestral: é ja sabeu quant vèm despès en defendre alguns que sen hic son venguts é puys sen son ats: que si fer se pot, que aturèm aquèst qui nous costa res, é per cosa e nous aprofita res, éll hic sia foragitat: item vos placia de recomanar nos a gracia de micer Anthoni Torres, é de pregar lo de part nostra que li pla- ie de tenir nos per recomanats en nostros fets. E si havets necessari, scri- its nos en. Scrita en Agualada á XXIII del mes de Mayg.—Los Concellers le la vila Dagualada.» (*L. Univ.*)

CAPITOL XXXVI

Continúa 'l regnat d' Alfons V (1440).— Lo Comte de Cardona tracta de fer avi-
nença ab Igualada.— No 's fa la avinença: segueix la qüestió judicial.—Al...
malifetes de mossen Joan de Montbuy.— Lo Concell de Cent en Barcelona ...
día de Santa Llucia.

Lo Comte de Cardona tracta de fer avinença ab Igualada. *Any 1440.*

A 23 de Juliol.—«Los honrats jurats de consell general..... ordonaren... que lo honor. en Pere Giner Conseller lany present de la dita vila sie tramès é vage per part de la dita universitat á la ciutat de Barchna.; lo qual ha... càrrech de parlar é comunicar ab los honor. Consellers de la dita ciutat, é ab los advocats de aquélla, é ab tots altres qui necessari será sobre lo proc... de so metent incohat é continuat contre en March Ferrer é Dalmau Fer... é contre en Rocha de la Pobla, é altres cómplices seus; é açò per rahó ... certa preferta la qual lo Comte de Prades, segons se afirme, feu en la ciut... de Leyda als honor. missatgers de Barchna.; ço es, que se offerí de metre ... poder dels dits honor. missatgers tota la dita questió del so metent é ... farie ço que élls volguen; é á tractar é concordar sobre los dits affers á co... sell dels honor. Consellers de la dita ciutat; é que li sien fetes totes le... necessaries, é li sie donat trellat dels actes fets en la cort del honor. sot... guer sobre los dits affers, per tant que ho pugue tot mostrar, si neces... será, als honor. Consellers de Barchna. é á tots altres á qui será neces... mostrar.»

Pere Giner degué anarsen provehit de cartes de crehen-ça y recomendació, una pèls Concellers de Barcelona, altra per micer Pere Lledó, altra per micer Francesch Castelló, altra per mossen Antoni Portella, Canonge de Barcelona ... Rector d'Igualada. Lledó y Castelló serían advocats. Aques-tes quatre cartes están copiades en lo Llibre de la Univer-sitat y tenen la data de 26 de Juliol.

No's fa la ?inença: segueix la qüestió judicial.

«Als molt honor. é de grans savieses senyors los Consellers de la insig-
e ciutat de Barchna.

»Molt honor. é de grans savieses senyors: per ço com som informats que
senyor Comte de Cardona vexa incessantment é fa gran instancia devant
s jutges de la taula contra lo senyor en Pere Rosseta, qui en lo trienni
passat es estat sotsveguer de aquesta vila, é açò per rahó del sometent
contra lo batle de la Pobla de Claramunt; é per aquest esguart tremetèm
vostres grans savieses lo dit Pere Rosseta, lo qual havèm largament infor-
de algunes coses les quals á vostres grans savieses explicará sobre los
affers; com si vaia la conservació ó total destrucció de aquesta vila, per
us suplicám vos placia donar li fè é crehença en tot ço é quant deuant
stres savieses explicará de part nostra, é en altra manera lo haiats per re-
manat en tot ço é quant vos haurá necessaris sobre los dits affers, segons
vostres savieses plenament confiam. E si algunes coses, molt honor. se-
yors, de aquesta universitat vos seran plasents, som prests aquélles complir
degut afecte. Scrita en Agualada á XXII de Setembre, any M·CCCC·XXXX.
A tota vostra favor é servey prests Consellers é prohomens de la vila Da-
ualada.»

Cinch díes després trametían á la Reyna un altre mis-
atger ab la següent lletra:

«A la molt excellent é molt virtuosa la senyora Reyna de Aragó, en Va-
lencia, sia dada:

»A la vostra molt gran excellencia é senyoría va Nanthoni de Roges pro-
curador fischal en aquesta vila per la cort del senyor Rey é vostra. E açò per
rahó del procés del sometent principiat per lo sotsveguer de aquesta vila
contra alguns malfeytós é perturbadós del dit sometent poblats é domiciliats
en la terra del Comte de Cardona; del qual procés los jutges de la taula per
via indirecta volen metre la ma, ó volen conexer: on, senyora molt excellent,
com lo dit procés de sometent sia regalía precipua del dit senyor Rey é vos-
tra, é tal é tant delicada que negú noy deia ne puga metre la ma, ne de
aquéll conexença alguna haver, sino tant solament lo dit senyor Rey é vos,
senyora, en son nom: per qui, senyora, supplicam en lo dit negoci deiats
provehir, manant é inhibint als dits jutges de la taula que del dit procés ne
conexença de aquéll nos entremeten, reservant la conexença de aquéll total-
ment á vostra senyoría: car tals processos, senyora, jamés jutges de taula no
deuen ne deuen entremetre: maiorment com de aquesta penja plet devant
vostra excellencia é senyoría. En lo dit negoci, senyora molt excellent, va
molt á la regalía del senyor Rey é al ben públich de aquesta universitat: la
qual, pobre de termens, tots jorns é ben sovint lin seguexen cassos: lo dit
fet del dit sometent lo dit Anthoni de Roges procurador fischal dessús dit
explicará pus largament é devant vostra gran excellencia é senyoría: pla-
ia á vostra gran senyoría donar li fè é crehença sobre lo dit acte, é trame-
tre ne provehit en tal forma, que la indempnitat del senyor Rey é de aquesta
universitat ne sien é romanguen illeses. E ab tant, senyora molt excellent é

molt virtuosa, sia la Sancta Trinitat en vostra protecció é guarda, ens vulle per tots temps prosperar é complir vostros bons desigs: manant tots temps á nosaltres súbdits del dit senyor é vostres totes coses á vostra gran excellencia é senyoría plasents. Scrita en Agualada, dimarts, á XXVII de Setembre del any present de la Nat. de nostro Senyor M·CCCC·XXXX.

»Dels vostros humils súbdits é vassalls qui ab genolls ficats en terra besant los peus é mans vostros molt humilment se recomanen en gracia é mercè de vos, molt excellent senyora, Consellers é prohomens de la vostra vila de Agualada.»

Altres malifetes de mossen Joan de Montbuy.

Any 1440.

«Memorial fet per los Consellers de la vila Dagualada dels caps que deu contenir la suplicació fehadora als honor. Consellers é consell de la insigne ciutat de Barchna. tocant los caps é greuges per lo honor. mossen Johan de Muntbuy á la universitat é singulars de la vila Dagualada, é son los seguents:

»Primo dien los dits Consellers com lo dit mosser Johan de Muntbuy envestí é doná algunes planiçades ha hun hom de la dita vila apellat en Pere Spital assaunador; é açò fou en la plaça de la dita vila.

»Item més diuen los dits Consellers que com en Pere Ventayols stigués prés en ma é poder dels officials é Consellers, lo dit mosser Johan ab spasa arranquada é hun scuder apellat Martí envestien lo dit Pere Ventayols; é sino com los dits Consellers abrassaren lo dit mosser Johan é Martí, élls hagueren mort lo dit Pere Ventayols entre les mans.

»Item més dien los dits Consellers que per la dita rahó, á tracte dels dits Consellers, los dits mosser Johan é Martí scuder sen donaren paraula é seguretat en poder del honor. sotsveguer de la dita vila de no fer mal ne fer fer al dit Pere Ventayols: é no contrestant la dita paraula ho seguretat, lo dit mosser Johan feu fer aguaytar en lo camí Dódena al dit Pere Ventayols al dit Martí scuder del dit mosser Johan, ensemps ab un scuder den Colom, élls envestiren lo dit Pere Ventayols, é lo so de la dita vila hi hac exir, é lo dit scuder confessá com lo dit mosser Johan de Muntbuy loy feu fer.

»Item més dien los dits Consellers que per tant com lo dit mosser Johan de Muntbuy hac retuda la paraula, é los dits Consellers feren fer altre seguretat al dit mosser Johan, ço es, per éll é per sos valedós, que no faría ne tractaría mal al dit Pere Ventayols, segons se apar en lo registre de la cort, é durant la dita seguretat lo dit mosser Johan de Muntbuy feu venir dins la dita vila tres macips per dampnificar lo dit Pere Ventayols, no contrestant la dita seguretat, entre los quals eren los dos scuders (qui) vuy té aquí lo dit mosser, ha hu dels quals ha nom Bertomeu, lantre Salvador, é los quals envestiren á la sua porta lo dit Pere Ventayols, é li trameteren huna lança, el hagueren mort, sino com sen entrá en casa: é sen moch so, é lo sometent enseguint los, lo dit mosser Johan isqué ab son rocí á caval é tres rocins que havía meşos á Vila nova del Camí, los quals reberen los malfaytós, é lo dit mosser Johan é los altres menaçaren aquels qui cuytaven los dits malfaytós: hoc ni hac so, als quals donaren algunes aristolades resistent; é axí scaparen los dits malfaytós.

»Item més dien los dits Consellers com lo dit mosser Johan de Muntbuy a propri de una dona de la dita vila muller den Bisbal; é la qual sen haia menada, é la té vuy en la vila de Piera: é per lo qual manament de la dita casa haie fet perdent un casat á la dita vila.

»Item més dien los dits Consellers com per tant com en Jachme Gil é son fill parlaven ab la dita dona, la qual era vehina lur, é stava la dita dona ab los dits Jachme é son fil paret migera, lo dit mosser Johan de Muntbuy donava cárrech als damunt dits, dient que demanavan de cortesía la dita dona: é per aquesta rahó lo dit mosser menassá als dits Jachme Gil é son fil: per les quals menasses los dits Consellers de la dita vila de Agualada feren fer seguretat al dit honor. mosser Johan en poder del honor. sotsvegueer, per éll é per nabots é valedós seus: de la qual seguretat se apar per carta pública presa en la cort: é lo dijous sant, no contrestant la dita seguretat, lo dit Jachme Gil se aná confessar al monestir de sent Agustí; é exint del dit monestir é tornant sen á la dita vila, en lo camí general al cap de la dita vila en Luis de Reiadel, é Salvador é Berthomeu scuders del dit mosser Johan, los quals aquel vespre havien dormit en casa del dit mosser Johan, é lo dit mosser Johan dormí aquell vespre en la dita casa, é dies havía que los damunt dits staven continuament, menjaven é dormien en la dita casa del dit mosser, é hisqueren en lo dit camí, é ab lança donaren en la cara al dit Jachme Gil, é lexaren lo per mort.

»Item més dien los dits Consellers que per la dita rahó los officials de la dita vila citaren é bandejaren los dits Barthomeu é Salvador; los quals en gran menyspreu del senyor Rey é del monestir de sent Cugat é de la dita vila, lo dit mosser Johan menave los dits bandejats á les portes de la dita vila: de la qual cosa se seguí so; é lo dit so seguint, élls ab rocins fugiren, ab paraules vilanes desonraven los singulars de la dita vila.

»Item més dien los dits Consellers que per tant com en Pere Solanelles estant Conseller de la dita vila, é per certa invasió que lo dit mosser Johan feu vers en Johan lo Gras maiordom de la Comtessa de Tovarra en casa de mosser Berthomeu Odet, requerí que lo dit mosser Johan, per benefici de pau, fos près, li menaçá; é aprés que es stat fòra de la consellería é es anat aquí en la ciutat de Barchna. li a fetes donar algunes planiçades al dit Salvador scuder seu é hun altre qui ab éll era, no talayant se de res; é encare se vaná (s'alabá) que quants ni hiran de aquesta vila los fará questigar: de les quals coses se ha hagut ja recors als honor. Consellers passats: de la qual cosa nons sembla soportadora que en semblant ciutat se sostingueren homens qui vullen debatre ne dar per desenamichs tots los habitants de la vila Dagualada; maiorment com la vila Dagualada sie carrera incorporat de la dita ciutat, é los habitants sien ciutadans de la dita ciutat.

«Item dien los dits Consellers que com per molts fos dit publicament.....» (Falta lo restant per no haverse acabat de copiar en lo Llibre de la Universitat.) (Es al començament del volum de 1441.)

Lo concell de Barcelona del día de Santa Llucia. *Any 1440.*—Al memorial dels greuges de mossen Joan de Montbuy dalt copiat, segueix una carta sens endreça, però

segurament dirigida al missatger que'ls d'Igualada tenian en Barcelona: Es la següent:

«Honorable senyer: vostra letra havèm rehebuda continent certs caps: á la qual é á les coses en aquèlla contengudes vos responèm. E primerament al primer cap de la creença dels honor. Consellers, vos trametèm la dita crehença, la qual darets als dits honor. Consellers; é aquélls, sius plaurá, tindrets á prop, á honor, bé, profit é utilitat vostra é de aquesta universitat. Sobre lo fet de les enquestes é processos dels so metents se ha treballat é treballará en manera, si plaurá á Deu, que en lo cars é punt que necessari será, serán prests é servirán als negocis, é aquélls vos serán trameses. Item, senyer, com lo honor. mosser Johan de Muntbuy, com sabets, temps ha haia entés é encare vuy continue é entena en fer dan, enuig é greuges á aquesta universitat, é regidors, é administradors, é altres singulars daquesta universitat, sia stat deliberat que dimars primer vinent, que será la festa de madona santa Lucia, en la qual jornada en la casa del consell de la ciutat se ajustea lo consell dels ·C· jurats, é aquí sia de consuetut que la dita jornada aquí son presentades é legides supplicacions é presentacions de quals se vulla greuges tocant á les viles, carreres é altres sotsmesos á la dita ciutat; é sobre los dits greuges é perjudicis fets axí á la dita universitat, regidors é singulars daquélla sien stats fets é scrits certs capitols, los quals vos trametèm, ab creença á vos al honor. micer Pere Ledó; lo qual de part de la universitat pregarem faça é ordon la dita supplicació, la qual dimarts per vos sia donada é presentada als dits honor. Consellers é consell de ·C· jurats, per tant que los dits honor. Consellers é consell vegen é sapien los affers com son fins avuy passats, é en aquélls mils pusquen prestar consell, favor é ajuda, axí com á cap é mare daquesta universitat. E no res menys si en lo esdevenidor lo dit mosser Johan volrá continuar en mal obrar envers ó contre la dita universitat é singulars daquélla, é cars se seguía, que tot lo inconvenient é mal que si segría fos imputat á cárrech del dit mosser Johan é de sos cómplices é ajudadors: per què, senyer, donets cura é diligencia que la cosa bé ordenada é apuntada se do es present la dita jornada; é guardat, sius plaurá, noy haia falla. É per tant com lo senyer en Johan Pla sotsveguer é batle daquesta vila stant personalment en aquesta vila, se sia convidat é offert de esser hi é entrevenir en lo dit negoci é haver lo dit acte per loable, al qual nosaltres ne escrivim, sius plaurá, lo hi appellarets é li demanarets que hi sía ab vos ey trebayll, ey prest aquella favor que puscha ne sapia. Emperò ensemps ab éll, ó sens éll, dat manera que lo fet haia bon recapte é no romangue per res.—

»Los Consellers de la vila de Agualada á vostra honor.

»Item, honor. senyer, farets ab micer Pere Ledó que en lo acte tocant la potencia del Comte de Prades sia feta altre suplicació al dit consell de ·C· jurats, quels placia provehir á la favor é potencia del dit Comte en tal manera que lo dret del senyor Rey, vostro é de la universitat romanguen illeses.» (*L. Univ.* 1441.)

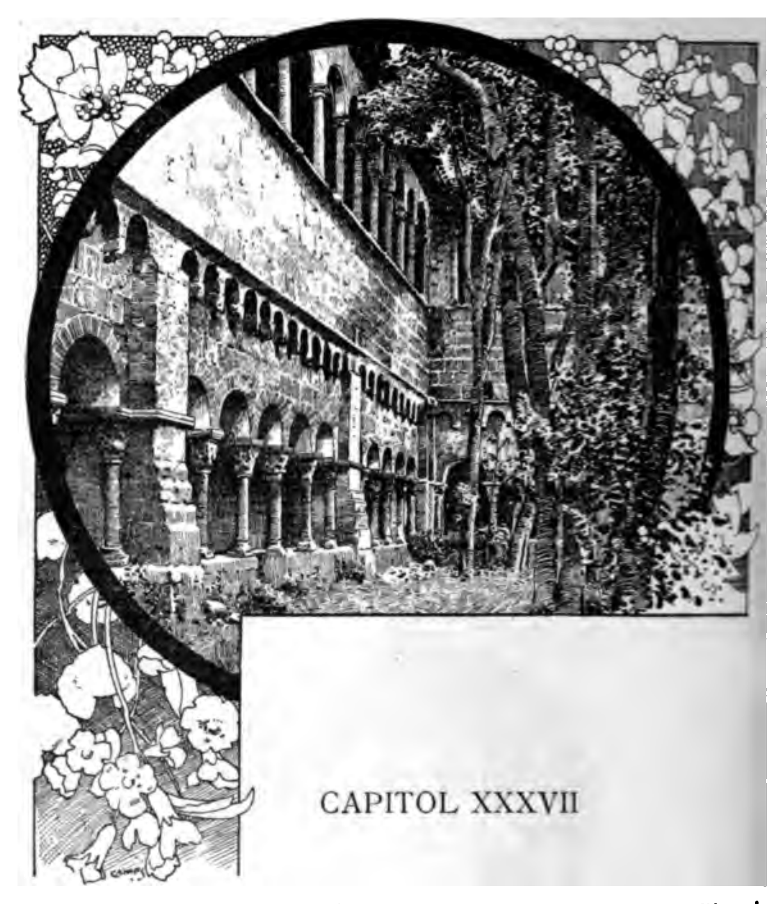
Lo Compte de Cardona, (que tenia també lo titol de Comte de Prades) era senyor de Montbuy, com també de Ódena y de Claramunt.

›ssen Joan de Montbuy era castlá de Montbuy. Ade-
.e la casa ó castell que tenía en aquest poble, tenía casa
a en Igualada, en lo que ara es carrer Nou, devant de
e les torres del mur, la qual per tenirhi allí la casa,
menava *la torre de mossen Joan de Montbuy.*

›m á castlá de Montbuy devía prestar homenatge y sa-
ent de fidelitat al Comte de Cardona, del qual era súb-
ıdemés n'era procurador. D'aquí que en les qüestions
Igualada y'l Comte de Cardona fès sempre la part
ıèst, contra Igualada.

e parlarém mès avant y ab mès honor; puix prestá bons
ys á la vila quan, passada la calenta joventut, posá
seny.

CAPITOL XXXVII

Continúa'l regnat d' Alfons V (1410-1443).—Presents.—Noves malifetes de mossen Joan de Montbuy. Sometent contra Ódena.—L' Abat de Sant Cugat treballa en favor de la vila per mitg de sa neboda.—Estat dels assumptos.—Música del sometent.—Inquina del Comte de Cardona contra Igualada.—Sentencia y treva de 101 anys.

Presents ó gratificacions. *Any 1440.*—Ademés dels honoraris la vila gratificava á sos advocats ab presents, que solian consistir en blat, farina y mel. Semblans gratificacions donava als qui de bona voluntat treballavan per la vila oficiosament.

Aquí van alguns documents sobre açò:

»Al molt honor. é de gran saviesa micer Pere Ledó en Barchna.

»Molt honor. mosser. Regraciant primerament á vostra gran saviesa la bona cura é recomendació les quals havets volgut haver sobre los affers dels

quals havèm per altres letres á vos scrit, ço es, sobre lo procés del sometent, jatsía per nosaltres fins açí siats stat mal remunerat; emperò, Deu migençant, nos trigará será provehit que vos, mosser, serets de nosaltres ben content. E per lo dit sguart é altres vos trametèm lo senyer en Pere Rosseta, al qual sobre certs affers ab letra largament havèm informat, los quals denant vostra gran saviesa explicará: per çous pregám vos placia donar li fè é creença á tot ço é quant denant vos, mosser, de part nostra explicará.....

»A tota vostra honor prests los Consellers é prohomens de la vila de Agualada.» 10 Desembre de 1440.

A 16 de Desembre los jurats del concell

«Item vulgueren é ordonaren que per ço com micer Guillém Jordá é micer Pere Ledó, qui son advocats de la universitat en la causa del so metent de la Pobla de Claramunt quis mene denant los jutges de la taula dels officials de Barchna., per la qual causa han molts é diversos treballs, quels sie tramès per refrescament llur de present á cascun dells una somada de forment ó de farina, á coneguda dels honor. Consellers de la dita vila: é que per semblant ne sie tramesa altre cárrega al honor. en Johan Oliver síndich de la dita ciutat, per ço com per la dita causa é per altres affers de la dita universitat treball ab bona diligencia en tota favor é benavenir de la dita universitat, é que tot açò se pach de la dita talla dels dissaptes.»

La talla dels dissaptes era un petit repartiment que's cobrava los dissaptes, ó millor cada dissapte, mestres s'havía menester, y s'invertía en gastos eventuals.

En les cartes entregades al traginer per entregar als dits advocats se'ls advertía que'l present de forment no era remuneració de llurs treballs ú honoraris, sino un present en mostra d'agrahiment.

Al honor. senyer en Joan Oliver se li doná *una somada de forment é un canter de mel, quemengets per amor nostra, suplicant vos que açó no façats á poch, car Deus volent, per avant farèm que sarets millor remunerat de vostros bons é acustumats treballs.....* (Carta al dit Oliver, 8 Març de 1441.) (*L. Univ.*)

Noves malifetes de mossen Joan de Montbuy.

Any 1441.—En carta del primer de Febrer los Concellers d'Igualada notifican als missatgers que tenían en Barcelona, perquè ho comuniquen al Governador y als Concellers d'aquesta ciutat, que aquell meteix día mossen Joan de Montbuy ab sa gent montada en rocins y ben armats, eran

estats aci á les forques del mercadal una bona estona, al gran vilipendi de la vila.

En carta del 5 de Febrer los Concellers avisan als dits missatgers que M. Joan de Montbuy, ab connivencia ab lo Comte de Prades, havía fets presoners quatre homens de la vila; si be'n soltá dos, Pere y Gabriel Ferrer, ab promesa jurada de tornar en son poder deu días desprès quen fossen requests. Los que quedaren presos eran los Tribeços.—
«é aprés aquella nit matexa la muller de un dels dits Tribeços vench ja gran hora de nit so metent, denunciant la presó dels dits dos homens al sotsveguer; é dient més, que lo Comte los volíe penjar aquella nit: de què se mogué gran brogit aquella nit en la vila, é fou repicat (á sometent) per gran stona: emperò lo so no isqué, attés que ere hora incongrua, é no era cert si lo so metent havíe loch, ó no. En aprés divendres per lo matí per lo consell fou concordat que lo sotsveguer ensemps ab lo senyer Nanthoni Maçana Conseller é ab alguns prohomens anassen al senyor Comte, qui ere á Òdena é que fos pregat volgués donar los dits homens..... é de fet..... anaren al dit senyor Comte, é vengueren á parlament ab éll á casa den Ferrer Muset á la Pedriça..... present lo dit mosser Johan de Muntbuy..... E á la contencio éll (lo Comte) se aturá acort dient, que en la vesprada éll sería á Vilanova é que aquí éll faríe tal resposta quen romandrien contents. E lo dit día en la vesprada lo dit senyor Comte stant á Vilanova fou encara request é supplicat tot graciosament volgués fer sa resposta tal com havía offert: lo qual á fi de moltes rahons dix, que éll havíe acordat que éll volíe é ere de intenció que tots los debats é questions que éll ha ab la vila se levassen, é que éll ho metríe en poder de un Conceller de Barchna. é de un diputat, si la vila ho hi volíe metre: é que en altre manera éll no donaríe los dits homens sens que tot nos levás. De quí li fo respost, que la vila á present no havíe deliberat axí, ne ere aquexa sa intenció: mas que si éll volíe benignament donar los dits homens, que aprés tractaríen dels altres affers, é que la vila ne faríe tot ço qui fos rahonable, haguda sobre açò bona deliberació é consell: é axí éll stech é perseverá que noy passaríe en altre manera. E encontinent fou li fet un protest sobre los dits affers, narrant en aquéll que com éll é mosser Johan de Muntbuy son procurador haguessen presos los dits homens, no trobant los en negun malifet, sino tenint son camí veniat de Manresa en aquesta vila; per la qual cosa havíe molt oppresos, injuriats é agreujats no tant solament los dits homens, mas encare tota aquesta universitat é los singulars de aquélla vassalls del senyor Rey é del monestir de sent Cugat de Valiés.....»

Una carta del 2 de Febrer escrita pèls Concellers als missatgers que tenían en Barcelona, dona alguns detalls sobre la presó esmentada. Los presos eran Joan y Pere Tribeç.

«Molt honor. senyors: certificam vos com vuy segon dia de Febrer, veint lo fill den Felip Ferrer ensemps ab los Tribeços é ab lo fill den Jacme 'errer, de Manresa, é passants per lo camí del mas Vidal, los es exit mossen ohan de Muntbuy ab daltres de sa companyía, é han los sen amenats presos l castell Dódens: crehèm sien stats spiats per algu.....»

Los Concellers d'acort ab los jurats del concell pensaren alçar lo sometent contre lo Comte de Prades per obtenir ó lliurar los presos, prenent abans consell dels advocats de Cervera. Però més llest lo Comte obtingué declaració del Governador de Catalunya de sobreseiment del sometent, ó sia, que no procedía alçarlo; però que 'ls presos devían dexarse en llibertat, dexant les coses com estavan abans de la presó d'aquèsts.

No obstant la declaració del Governador, los d'Igualada formats en sometent se presentaren al castell d'Ódena. Hagut parlament ab lo Comte, aquèst, segons èll meteix diu en carta al Governador, los permeté escorcollar lo castell. No diu lo document si trovaren ó no als presos: es de creure que no; d'altra manera lo Comte no'ls hauría permès escorcollar lo castell, si allí hi hagués guardat als presos. Al tornarsen los igualadins enderrocaren dos masos de la baronía, segons afirmació del Comte, que no negaren los igualadins al èsserlos represa aquesta campanya. Sols diuen en llur contestació, que procediren en tot á consell de bons juristes.

Dissapte, 15 d'Abril se mana en crida

—«Que tothom stigue apparellat ab ses armes: item que no sie nengun hom de la dita vila qui gos partir de aquella vila per anar en neguna part.»

L'Abat de Sant Cugat treballa en favor de la vila. *Any 1411.*—Ademés del procés que's portava per causa del sometent de Claramunt, ara se'n porta un altre per causa del d'Ódena. Se veu que Igualada posava en acció tots sos recursos é influencies per la feliç resolució d'abdós processos. Es impossible copiar tantes cartes á advocats diversos, als missatgers, al Governador, á mil persones influyents. Ne copiaré sols una del Abat de Sant Cugat, que dona compte del estat dels negocis en la data en que fou feta.

«Al molt Rnt. en Christ Pare é senyor lo senyor Abbat del monestir de sent Cugat de Vallès.

»Molt Rnt. senyor: Premeses les subieccions é recomendacions degudes; segons havèm sabut per relació dels nostres missatgers qui son venguts de la senyora Regina per los affers del Comte de Cardona é de aquesta vila, élls essent en cort de la dita senyora Regina, donaren la vostra letra á la honorable neboda vostra, é aquélla trametés á la dita senyora Regina: la qual neboda vostra, per contemplació vostra, senyor, ab molt gran alegría é ab tota diligencia ha volgut pendre cárrech de treballar en los affers ab la dita senyora Regina en tota favor nostra é de aquesta universitat: é de fet per mijá seu los dits nostres missatgers son stats ben rebuts é hoits per la dita senyora Regina, é han haguda entrada é manera de parlar ab la dita senyora Regina tantes vegades com es stat necessari per informació plenaria dels affers. Hoc no resmenys ha volgut pendre cárrech de parlar al Vicicanciller é ab altres, é sollicitar los dels affers en tota nostra favor. La qual cosa, senyor molt reverent, regraciám á vostra senyoría é á la honorable neboda vostra, qui per contemplació vostra ha volgut haver axí per recomanats nostres affers, é se es volguda offerir tota vegada treballar hi é fer hi tota bona hobra en nostra favor. E per ço, senyor, que siats en alguna manera informat del apuntament en lo qual son los dits nostres affers, certificam vostra senyoría com la senyora Regina, ab voluntat é consentiment del missatger del Comte é dels dits nostres missatgers, se ha evocada la causa, inhibint al Governador é al veguer de Barchna. que no se entremeten de la causa: la qual inhibició es ja presentada als dits Governador é veguer. E més, es stada treta altre provisió per los nostres missatgers ab la qual la senyora Regina mana al Comte que revoch la inhibició ó manament que ha fet als homens de la Concha de no entrar en aquesta vila: é en aquest punt stan ara los dits affers. E fent de vos, senyor, singular compte queus hanrets per recomanats en deffendrens en nostra justicia, segons be havets acustumat; més avant, senyor, los dits nostres missatgers han portada una letra de la dita honorable neboda vostra, la qual tramet á vostra senyoría, é aquélla á vos, senyor, trametèm per lo portador de la present: la qual vos haguerem ja tramesa abans, sino per dupte que no anás per mal cap, com no sabessem certament si ereu á Barchna. ó á sent Cugat. E per lo present, senyor, no dehim pus, sino que la sancta Divinitat sie vostra guarda; manant á nosaltres totes coses que á vostra senyoría plasents sien. Scrita en Agualada á XX de Maig, any M·CCCC·XXXXI.

»Los vostres vassalls é sotsmesos, qui en vostra gracia é mercé humilment se recomanen Consellers de la vila de Agualada.» (*L. Univ.*)

La provisió de la Reyna evocant á son tribunal les dues causes, ço es, del sometent contra lo Batlle de Claramunt y contra mossen Joan de Montbuy per la presó de Pere y Gabriel Ferrer, y Joan y Pere Tribeç, fou dada en Alcanyiç á 2 de Maig de 1441, y está copiada en lo Llibre de Privilegis, n. 82.

Lo honorable cavaller mossen Manel de Rejadell, parent ó allegat del Comte de Cardona, treballá en ajustar concordia entre dit Comte é Igualada: mes no lográ que s' ajustás.

Música en lo sometent. *Any 1441.*—Com á detall curiós vull posar aquí dos ó tres albarans otorgats per los trompadors ó sonadors de trompa que acompanyavan als sometents. Ja veurém en altre lloch com no es un cas singular, sinó que era costúm.

«Jo Joan Vall, trompador de la vila d' Agualada, confesso y regonesch á vos vener. March Busquets notari, Conceller y bosser..... que m'haveu pagat 41 sous y 6 diners que se'm devien, ço es, per sonar dos dies asociat á la execució del sometent fet contra lo castell d' Ódena, 12 sous; y per altra part 29 sous y 6 diners pêl salari á mi degut per sonar durant dit any (1441) en los dies acostumats.....»

Antoni Cornet texidor cobra, com l'anterior, 41 sous 6 diners; *per sonar dos dies acompanyant la execució del sometent contra lo castell d' Ódena, 12 sous; y 'ls restants 29 sous 6 diners pêl salari de sonar durant dit any 1441.....*

Antoni Morera cobra 30 sous 6 diners *per mon salari de tocar ó sie de sonar lo floviol en dit any* (1441).

Dos sonadors de trompes, ó trompadors, y un sonador de floviol formaven la antigua cobla de músichs d' Igualada, com veurèm. Lo flovioler no sembla que acompanyás als sometents. (*L. Univ.*)

Inquina del Comte de Cardona contra Igualada.

«A la molt alta senyora é molt cara cosina germana la senyora Comptessa de Luna.— Molt alta senyora é cara cosina germana: vostra letra rebuda é aquélla entesa, vos responch que á mí es massa greu que per les rahons en vostra letra contengudes á la jornada no haia hagut recapte: é dich vos que si jo rebés les rendes, axí com fan los creedors, ja haguereu hagudes les cinquanta lliures, é no haguereu fetes messions, ço que molt mes (m' es) greu. E per tant, vista la dita vostra letra, jo he destrets los cullidors de les rendes per haver les cinquanta lliures; les quals, si de present pogués haver, vos tremetría: mas no veig me sia possible: mas dins cinch ó sis jorns al pus larch se haurán, é de continent hagudes les vos tremetré, ó les faré dar per vos á qui volreu: pregant vos affectuosament en lo mig vullats fer sobreseure vostre procurador, é que per res lo sotsveguer Dagualada no isqua per fer la execució; car son cert que éll si es ben volentari, *com aquella vila haia per enamich capital*, é no podieu recorrer á altre official qui pus contriu fos:

sobre les messions en açò fetes, hi faré donar recapte: mas hauré pler que scrivau al dit vostre procurador que vulla comportar (esperar) tant com es éll sia en aquélles. E si en lo mig, puu fer per vos res, son prest á vostre voler. Scrita en Cardona á XXIII de Agost, é sots signada de ma ma.—Vostre cosingermá quis recomana á vos Compte de Cardona é de Prades.» (*L. Univ.*)

Acabament. *Any 1443.*—La qüestió entre Igualada y'l Comte de Cardona terminá ab sentencia donada pels jutges de la taula en favor de la vila y condempnat al Comte, mes no á les costes. Lo Comte s'apel-lá. La vila quedá descontenta de la sentencia y sobre tot de la apel-lació. No sé més.

La qüestió contra mossen Joan de Montbuy acabá millor, en una treva de cent y un anys; com se veu en la següent carta:

«A la molt alta é molt excellent senyora la senyora Reyna.—Senyora molt excellent: humil reverencia precedent, á vostra molt gran excellencia é senyoría humilment notificám, com mosser Johan de Muntbuy cavaller, á ordinació del portant veus de Governador en Catalunya, al qual per vostra dita senyoría sobre açò es estat escrit, ha fermada treva á ·CI· any ab tots aquells qui y han volgut fermar, é tots los altres qui entre si havien bandositats; á tracte de mosser Berenguer de Muntbuy é nostro: é crehèm que hauran bona conclusió: é lo batle é sotsveguer, senyora molt excellent, lo qual lo molt illustre é molt excellent Príncep é senyor nostro lo senyor Rey ha provehit dels dits officis de batllía é sotsveguería, vehém regir sanctament é loable, é fa anar les gents redones é sens armes, é les fa star pla; de que stam molt contents, é crehèm que, segons son principi, que éll se haurá en tal manera en lo regiment, que los sotmesos viuran pacificament. E lo dit mosser Johan ab sa muller es tornat en la vila, é viu pacificament ab nosaltres é ab los habitants en aquélla. E axí lo dit mosser Johan com lo dit mosser Berenguer demostren lur voler per obra de ben vehinar ab nosaltres é ab los singulars de la dita vila. E man nos, senyora, vostra molt gran excellencia é senyoría: la qual nostro Senyor Deu vulla conservar longament, ab obtent de vostres benaventurats desig, tot ço que plasent li sie, é será complit. Scrita en Agualada, á XVIIII· del mes de Octubre, lany M·CCCC· XXXX·III.

»Los humils súbdits é devots vostres, qui ficats los genoyls en terra é besades les mans, á vostra molt gran senyoría se recomanen, Consellers é prohomens de la vila Dagualada.» (*L. Univ.*)

La familia Montbuy. *Any 1444.*

«Assats notori es é manifest á vos, molt honor. mosser Berenguer de Muntbuy cavaller é á vostra gran saviesa, actor é procurador de la molt honorable madona Anthonia tudriu del honor. en Johan de Muntbuy, fill vos-

tre, esser senyor del molí apellat de la Abadía..... del qual molí, ans de vos, fou é ere senyor lo honor. mosser Francesch de Muntbuy cavaler, oncle vostre, senyor en part del loch de Vilanova del Camí é de la Quadra de aquéll; del qual loch é Quadra vos son romás senyor.....»

«..... lo honor. mosser Berenguer de Muntbuy cavaller..... procurador de la honor. madona Anthonia de Muntbuy muller sua, tudriu del honor. en Johan Berenguer de Muntbuy donzell fill lur comú, senyor del loch de Santa Coloma de Muntbuy.....» (*L. Univ.*)

Donchs mossen Joan de Montbuy fill de mossen Berenguer y de madona Antonia es diferent del nostre mossen Joan: perquè aquèst era ja cavaller en 1443 y abans, y lo fill de mossen Berenguer y de madona Antonia era donzell, es dir fill de cavaller, mes no passat cavaller en 1444.

Mossen Joan, lo de les malifetes, que firma treva de cent y un any era germá de mossen Berenguer de Montbuy, com consta en altre document. (*L. Univ.*)

CAPITOL XXXVIII

Continúa 'l regnat d' Alfons V (1443-1445).—Malifeta den Pau de Claramunt.—Mossen Manuel de Rejadell compra lo castell de Jorba: qüestió de poblar.—M. Manuel de Rejadell procura concordia entre en Pau de Claramunt y la vila.—Armament de la vila y dels vehins.—Bandositat entre 'l Bisbe d'Urgell y D. Ramon de Cardona.

Malifeta den Pau de Claramunt. *Any 1443*.

«A la molt alta é molt excellent senyora la senyora Regina Daragó.—Senyora molt alta. A vostra gran excellencia é senyoría notificám, com hir, que fou dilluns, á XIIII del present mes de Janer, no contrestant que per vostra senyoría aquesta vostra vila Dagualada ab tots homens, fembres, families é servidors daquélls ab tots llurs bens é coses sien posats en salvaguarda é protecció del senyor Rey é vostra; alguns, ço es, en Pau de Claramunt fill den Lluis de Claramunt donzell senyor de la Torra de Claramunt, de la sotsveguería daquesta vila, ab dos altres homens ensemps, no tements Deu ni la correcció del dit senyor Rey é vostra, ma armada, ço es, dos délls á peu é un á cavall, vengueren invasir dos homens de aquesta vila, qui podaven en una vinya de un home singular de la dita vila, ço es, en lo terme Dòdena, assats prop é contiguu als termens de la dita vila: é invasint nafraren lo un dels dits dos homens apellat Anthoni Granera de grans nafres, ço es, en lo cap é en la cama; de que vuy lo dit home sta en perill de mort, sens neguna causa ó culpa que nols havía dites: é contre laltre companyó qui ere ab éll, (com) volgués attemptar de metre so, la un dels dits invasidors ab la lança vengué als pits á éll dient li, que si éll deye res, que éll lo matarie. E no res menys, ajustant mal á mals, en menyspreu del senyor Rey, é vostre, é dels officials, aprés haver fetes les dites nafres, digueren al dit nafrat é á son companyó, que diguessen al sotsveguer daquesta vila, que si éll en res procehíe contre élls, que élls lo auciuríen: de que mogut so, lo qual per lo sotsveguer dací é per sa host fou perseguit, emperò no pogue-

a haver los malfaytors sobrevinent la nit: segons totes aquestes coses vos-
a gran excellencia, com li será plasent, porá clarament veure per enquesta
r lo dit sotsveguer é officials daquesta vila ja principiada, é que tots jorns
continúe sobre los dits affers. E com, senyora molt virtuosa, nosaltres,
ufflents de la salvaguarda é protecció damunt dites, siam axí maltractats
cavallers é gentils homens circumvehins, qui incessantment vetlan en
nodrir nos en persones é en bens, no havent temor alguna del senyor Rey
vostra, de quí som vassalls; stam molt sterrits é desconsolats; é de fet la
major partida del poble sta en punt de transportar sos domicilis en les terres
dls barons, si per vostra gran senyoría noy es provehit. Per ço, senyora
molt alta, consultant vostra excellencia de les dites coses, supplicam sie vos-
a mercè provehir al cas segons vostra gran altesa conexerá esser faedor, en
l manera que vostra salvaguarda é senyoría sie temuda, é los malfaytors
aten punició é cástich de les coses attemptades, é á altres sia eximpli; é
questa universitat é singulars daquélla pusquen viure pacífichs sots guarda é
rotecció del senyor Rey é vostra. E ab tant la Sta. Trinitat vulle conservar
vostra gran altesa é senyoría en lo seu sanct servey ab tota prosperitat de
ánima é de cors. Scrita en vostra vila de Agualada á XV de Janer, any
MCCCC·XLIII.

»Senyors molt excellent, los vostres humils vassalls é subdits, qui genolls
lectats en terra, besant vostres mans é peus, molt humilment se recomanen
a vostra gracia é mercè, Consellers é prohomens de la vostra vila Dagua-
lada.»

En altra carta al Abat de Sant Cugat explican los meteixos fets demanantli interpose sa mediació ab la senyora Reyna á fi de que remedíe tals excessos, que ferexen al viu la vila, per lo perill de que, per falta de seguretat personal, sia despoblada, ó abandonada dels vehins.

L'Abat cumplí l'encárrech presentantse á la Reyna; la qual confiá aquest assumpto á micer Ramon de Papiol, á quí los d'Igualada havían de trametre la enquesta que's feya en la cort del sotsveguer de la vila dels fets criminals ocorreguts.

En la enquesta constan alguns permenors que no constan en la carta á la Reyna dalt copiada. Los qui acometeren á Antoni Granera y á son company eran Pau de Claramunt, un altre gentil hom anomenat Marquet de Canyelles, domiciliat en Panadés, y un escuder de mossen Gaspar de Casaldáliga, gendre de D. Lluis de Claramunt y cunyat de D. Pau de Claramunt. Tots aquests cinch, ço es, D. Lluis y D. Pau de Claramunt, D. Gaspar de Casaldáliga y son escuder, y en Marquet de Canyelles se trovaren junts en lo castell de la Torre de Claramunt lo diumenge, vigilia del

día del atentat, que fou dilluns. D'aquí exiren ab un rocí dit dilluns, los executors del crim, per anarlo á cometre: lo rocí se creu era lo de D. Lluis de Claramunt. Lo dia del crim los malfactors se'n tornaren á dormir al meteix castell. (Carta al Abat, del 31 Janer de 1443.)

A 25 de Janer de 1444 lo concell general acordá trametre un missatger, l'honor. Antoni Amat, al Governador de Catalunya y als Concellers de Bercelona, ab un memorial en lo qual se llegeix:

»Primo, li es donat cárrech (al missatger)..... que aprés que hage donades les letres de crehença dirigides á mosser lo Governador é als honor. Consellers de la dita ciutat, parle ab élls dient é explicant largament los maltractes, greuges, injuries, é offenses, é menaçes fetes per en Pau de Claramunt, é qui incessantment continúe de fer contre los singulars de la dita vila: é signantment lo encalç per éll fet contre en Gim Amat ara pochs dies ha passat; é les exides que fa tots jorns continuameut en lo camí general ab balesta tesa é ma armada contre los homens de la dita vila; é les menaces que ha trameses contre lo notari de la cort, per ço com no ha volgut cremar ó squinçar la carta per éll presa de la paraula qui ere entre lo dit Pau é en Pere Aguilera: é totes les altres injuries é greuges, dans é opressions fetes é cominades per lo dit Pau: é que de totes les dites coses face gran querela denant lo dit mosser lo Governador é denant los dits honor. Consellers: supplicant los vullen en açò fer tals provisions, que al dit Pau sie cástich, é als altres eximpli, en tal manera que la dita universitat é singulars daquélla stiguen pacífichs é no sien maltractats per lo dit Pau ni per altri.....

»Item que informe lo dit mosser lo Governador é encare los dits honor. Consellers, com la querela de pau é de treva es stada donada contre lo dit Pau de Claramunt: é com éll es comparegut denant lo Degá de Piera per tant com ha allegada corona, es diu que es coronat (tonsurat) é quels mostre la letra del Degá de Piera tramesa al sotsvaguer sobre la dita compareció, é que sien supplicats vullen donar consell sobre les dites coses é provehir li segons se mereix: car si lo dit Pau pot scusar del dit clam per la dita compareció é no si fan altres provisions, éll attemptará fer més greuges é injuries que fetes no ha á la dita universitat é als singulars de aquélla: car axí se es ja vantat en moltes parts. E més, que aprés que es comparegut denant lo dit Degá, lo dit Degá lo ha lexat anar, é tots temps continúe de dampnejar é posar aguayts per los camins generals contra los de la dita vila...» (L. [illegible])

Mossen Manel de Rejadell compra lo castell de Jorba: qüestió de poblar. *Any 1444.*

15 Març.—«Los honrats jurats del consell general é particular..., ordenaren que per ço com los honor. Consellers en nom de la dita universitat son stats diverses vegades pregats é requests per lo honorable mosser Ma*nuel de Rajadell cavaller, qui ara novellament ha comprat lo castell de Jorba,*

que vullam relaxar tots los hòmens del dit castell de Jorba quis son fets vehins de la dita vila de Agualada, donant los facultat pusquen star é habitar en lo dit loch de Jorba: que per sguart (del) dit mosser Manuel los dits homens sien relaxats é remesos del dit vehinatge; é tota instancia é interès que la dita universitat hage ó pogués fer devès los dits homens: emperò que los dits homens hagen á pagar les talles per élls degudes fins lo present dia; é que sobre les talles devedores dací avant, ço es, per tot lo temps ques son constituits vehins, é sobre les messions fetes per la universitat per sguart dels dits vehins, los dits honor. Consellers hagen plen poder de tractar en nom de la dita universitat, é pactar é concordar ab lo dit mosser Manuel é ab los dits homens en aquella quantitat de pecunia que als dits honor. Consellers será ben vist faedor.

»E semblant ordinació fou feta per lo dit honor. consell en sguart den Ferrer Muset del mas de Ventayols del terme de Muntbuy, qui ses fet vehí de la dita vila, atribuint semblant poder als dits honor. Consellers en lo cas que lo dit Ferrer Muset hage propòsit de romandre é star en lo dit mas é de no transportar son domicili en la dita vila; de tractar é concordar axí ab mosser Berenguer de Muntbuy, per lo qual los dits honor. Consellers son stats instats é requests, com ab lo dit Ferrer Muset, sobre les talles é messions, si fetes sen hi han, segons é en la forma que en laltre ordinació damunt dita es ordonat.» (*L. Univ.*)

Mossen Manuel de Rejadell procura la concordia entre don Pau de Claramunt y la vila. *Any 1444.*

20 Març.—«Los honrats jurats del consell general é particular..... ordonaren é als honor. Consellers de la dita vila plen poder donaren que sobre la pacificació é tracte de pau é concordia, qui per mijá del honor. mosser Manuel de Rajadell se tracte sobre los fets den Pau de Claramunt é del debat que ha ab la universitat é ab los singulars de la dita vila; pusquen tractar é concordar ab lo dit mosser Manuel de Rajadell é ab tots altres qui en açò seran útils é profitosos, axí sobre la dita pacificació, com sobre la refecció é reintegració de la honor é descárrech de la dita universitat en la persecució del dit Pau, é dels actes daquen subseguits; comanant sobre açò plen poder als dits honor. Consellers é totes veus del dit honor consell. Entés emperò é declarat é expressament retengut per lo dit honor consell, que en aquell tracte é concordia sien compresos é atmesos en Pere Aguilera texidor, é en Borrell, é altres singulars de la dita vila, si ni hauran.»

Avistats los Concellers ab mossen Manuel de Rejadell, demanaren tres coses: primera, una bona pacificació ab lo dit Pau; segona, que aquest, se posás en poder de la vila; tercera, que Pau pagás danys y gastos.

M. Manuel acceptá facilment la primera condició; però no les altres dues. Los Concellers demanaren que al menys

acceptás una ó altra de les dues darreres; á lo que no accedí mossen Manuel.

En açò los Concellers de la vila escrigueren als Concellers de Barcelona comunicantlos los tractes de pau y concordia haguts, demanantlos consell sobre si acordarian ó no lo que demanava M. Manuel. (Carta del 22 de Març.) Ignoro lo resultat. (*L. Univ.*)

Armament de la vila y dels vehins. *Any 1444.*—Per la falta de seguritat que causavan tals malifetes, degueren préndres les disposicions següents:

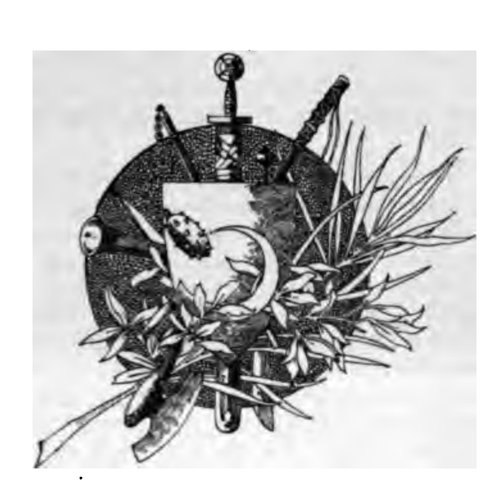
«Ara hojats queus fan saber á tot hom generalment los honrats batles de la vila de Agualada, á instancia é requesta dels honrats Consellers de la dita vila, que tot hom de la dita vila haie è sie tengut tenir prestes ses armes en ses cases: é axí matex com iran de fòra vila per fer llurs afers é negocis, que hagen á portar ses armes en manera que si brega ó debat se seguie entre alguns, que stiguen prests per enseguir los malfaytors ab ses armes. E açò sots pena de XX sols de cascum contrafahent per cascuna vegada havedors, é als dits honrats batles aplicadors. E guart si.....» (Publicada á 15 de Janer de 1444.)

«Ara hoiats queus fan á saber los honrats batles de la vila de Agualada, á instancia é requesta dels honor. Consellers de la dita vila á tot hom generalment qui tinga arteleries, gonbardes, bursons, balestes, passadors, martinets, tayloles, sints, grans de coure ó qualsevol cosa que sia de la dita vila, que dins spay de X dies ho hage á donar an Gabriel Vecho, sots pena de XX sous; é gart si qui aguardar sia, que amor non trobará neguna.» (Publicada á XVIII Janer de 1444.)

Bandositat entre'l Bisbe d'Urgell y D. Ramon de Cardona. *Any 1445.*—A 5 de Febrer de 1445 los Concellers se presentan als batlles dihent:

«Honorables senyors: á noticia nostra es prevengut que, per sguart de la guerra ó debat que es entre lo Bisbe Durgell é don Ramon de Cardona, alguns cavallers é gentils homens, é altres persones émpren alguns singulars daquesta vila, qui ab llurs armes los façen valença els acompanyen en socors dels damunt nomenats guerrejants: hoc no res menys son emprats alguns de la dita vila de prestar armes é arnesos á homens de fòra la vila: per les quals coses se speren seguir grans dans, perills é scandels á la universitat de aquesta vila é als singulars de aquélla: car si los qui son de edat de portar armes, anant en la dita guerra, lexant buyda la dita vila de homens qui son per deffensió de aquella vila, é trahent hic les armes é arnesos que son en la dita vila: per ço per lo ben públich é gran interès de la dita vila é dels singulars de aquélla, vos requerim, pregám eus consellám que encontinent,

perill en la triga, façats fer crida per tots los lochs acostumats de la
), ab pena de cors é de haver, que no sie algun singular de la dita
guos exir fòra los termens de la dita vila per fer valença ab armes ó
es á algun cavaller, ó gentil home, ó de paratge, ni á altre persona
ievol debats, guerres, ó bandositats, sens licencia demanada é ob-
dels dits honrats officials ó Consellers. E que no sie algun hom ó
rsona de la dita vila qui guos prestar ó donar algunes armes ó arne-
guna persona stranya ó privada fora la vila, ni que aquelles armes
ó traure façen de la dita vila é termens de aquélla, sens licencia dels
rats batles ó Consellers, sots la dita pena.....»
feu crida lo meteix dia 5 de Febrer. (*L. Univ.*)

CAPITOL XXXIX

Continúa'l regnat d'Alfons V (1447-1448).—Sometent contra la Pobla de Claramunt.—Lo Comte de Cardona. Poder del flori.—Sor Sibilia de Vilanova.—Avís y consell del secretari de la Reyna.—Carta de la Reyna.—Sometent contra Anglesola.

Sometent contra la Pobla de Claramunt. *Any 1447.*

«Al molt honor. mosser é de molt gran saviesa mosser Berthomeu Sellent secretari de la molt illustra senyora Reyna de Aragó.

»Molt honor. mosser é de molt gran saviesa: notifficam vos com diumenge á vespre prop passat, á les vuyt hores de nits, lo honor. en Luis de Claremunt donzell domiciliat dins la sotsveguería de açí, vench sometent denunciant al honor. Nanthoni Manresa sotsveguer de açí é cunyat vostro, com lo dit dia de diumenge, aprés dinar, en Johan de Claremunt fill seu partí de la Tora de Claremunt ab set macips per anar á casa de mosser Bernat Sellent é fahents lur via per lo camí reyal, é passants per la Pobla de Claremunt de la dita sotsveguería, fou envestit de brega per alguns homens de la dita Pobla en tal manera, que li havien mesa una treta en lo cors, é més li havien mort un scuder stant ab éll, é més li havien nafrat mortalment un jove que anava ab éll de la vila de Agualada apellat Johan Giner: per què requerí lo dit honor. sotsveguer que ab sa host sometent anás á la dita Pobla, é á ses mans hagués tots los malfeytós é aquélls castigás segons llurs demerits. E feta la dita denunciació é haguda sumaria informació, segons volen les Constitucions, per tant com era hora incongrua, feu repicar les campanes ab les protestacions acostumades en tals coses. E en aprés, hagut consell sobre la dita denunciació de son assident (assessor), ab los ministres de sa cort é ab alguns prohomens, lo dit sotsveguer es anat á la dita Pobla per requerir lo batle que li donás é liurás los malfaytós; é aprés, hagudes entre élls certes altercacions, lo dit batle de Claremunt ha liurats quatre homens al dit sotsveguer ab certes protestacions: é axí sen es tornat, jatsía encare lo senyor Rey no sia del tot reintegrat, com encare li resta lo dit Johan de Claremunt, lo qual lo dit batle havía près é en son poder aquéll havía: é aprés aquéll ha lexat anar ab un albarà que lo dit Luis de Claremunt li ha fet, que dins

mns aprés será request lo li retrá: per què lo dit sotsveguer ab les protestaions necessaries en continuar lo dit so metent sen es tornat. E aprés, mosr, havèm entés com lo Comte de Cardona es arribat á la dita Pobla *é lançà* contra lo batle de Claremunt è son assessor, perquè han liurats los dits al dit sotsveguer, é seriem avisats que ha tremès aquí (á Barcelona) jutge: nous sabèm si ho fa per fer clamors á la senyora Reyna ó per qualque provisions contra lo dit sotsveguer ó contra aquesta vila. Per mosser, vos suplicám haiats á memoria les dites coses, é en aquélles haver vos en la deffensió del dit sotsveguer é nostra, segons de vos es confiat, se facen, é sien per deffensió del procés de sometent, lo qual es salut de aquesta vila; car en altre manera nons hic cabría aturar: maiorment que per Constitucions generals de Cathalunya, us é consuetut nostra tals processos haiam acustumats fer. E més, lo dit sotsveguer cunyat vostro dels dits affers reporta gran honor é reportaría proffit: per queus placia haver ho tot per recomanat. E açò será cosa la qual vos reputarèm á gracia singular. E si algunes coses, mosser molt honorable, vos seran plasents de aquesta universitat, rescrivits nosen ab tota confiança. Scrita en Agualada á ·X· de Agost, any M·CCCC·XXXX·VII.

«A tota vostra honor prests Consellers é prohomens de la vila de Agualada.»

Lo Comte de Cardona, qui, com diu la carta, treya foch contra lo batlle seu de la Pobla perquè havía entregat al sotsveguer los quatre homens, prenent per son compte l'assumpto, obtingué carta closa de la Reyna al sotsveguer d'Igualada, manantli que entregás encontinent al dit Comte aquells quatre homens que guardava prèsos en son poder.

Al tenir conexement d'aquesta carta'ls Concellers, se presentan al sotsveguer dihentli, que no devía obehir á la carta de la Reyna, per quant havía estat obtinguda sobrepticiament, ó sia, callada la veritat dels fets; y que devía dexar les coses com estavan, fins á obtenir nova provisió de la Reyna millor informada.

Lo sotsveguer quedá en consultar á la Reyna. (10 Setembre.)

Entre mil gestions que feu la vila per aquest negoci, trameté á la Reyna per missatger al honor. Valentí Artigó, ab la corresponent carta de crehença, per informarla minuciosament del fet del sometent á la Pobla de Claramunt.

Mes la Reyna, segurament influida pèl Comte de Cardona ó per sos propis consellers influits per aquéll, nega audiencia al missatger Artigó, ni volgué rebre la carta credencial.

La repulsa donada per la Reyna al missatger igualadí tingué lloch en lo monestir de Sant Geroni de la Vall d'Hebron, ahont residía la Reyna, á 26 de Setembre de 1447.

Lo honor. Valentí Artigó referí lo fracás de sa embaxada devant del concell general á 29 de Setembre.

En un memorial donat pèl consell á n'Artigó, contenint les rahons que devía allegar en pro de la vila en aquests assumptos pèls quals havía estat tramés per missatger, s'hi llegeix aquesta final advertencia:

«Les altres coses remetém ho á vostra saviesa: é no siats avericiós; car *pensar que molt fa lo florí;* é no stigats de qué exirá; car per talla de dissaptes, ó empenyorant los ornaments de sglesia, ó metent penyora los propris dar ne dará.»

Se veu que també savían diplomacia'ls antichs.

Sor Sibilia de Vilanova.—Fracassada la embaxada den Valentí Artigó, la vila se valgué d'una embaxadora per parlar á la Reyna y entregarli una carta.

La embaxadora era sor Sibilia de Vilanova, quí tenía íntimes relacions ab la Reyna. Ella havía estat portadora de una carta de la Reyna als Concellers d'Igualada. Axís ho diuen aquèsts als missatgers que llavors tenían en Barcelona y eran Antoni Artigó y Antoni Massana:

«Certificam vos com havèm cobrada sor Sibilia, la qual nos ha portada letra de la senyora Reyna, de la qual vos trametèm trellat.»

Sor Sibilia no començava llavors en treballar ab la Reyna en favor de la vila, la qual li doná una mostra d'agrahiment ja en 1438 ab la següent ordinació:

«Item més vol é ordená lo consell (general) que per sguart de sor Sibilia de Vilanova, la qual se mostre volentaria de ffer pler an aquesta universitat ab la senyora Reyna é en altre manera, que la talla la qual la dita Sibilia es tenguda de pagar cascun any al plegador de la talla de la dita vila per rahó de un alberch que ha en aquesta vila é per rahó de una vinya que ha en lo terme de la dita vila, de vida de la dita Sibilia, é no més avant, la dita talla de aquélls, é encare per lo molt que vuy en dia ha, li sie remesa é relevada, é daquí avant la dita Sibilia de vida sua no sie tenguda de pagar dita talla.» (*L. Univ.*)

Avís y consell del secretari de la Reyna á son cunyat lo sotsveguer d'Igualada. *Any 1448.*

«Al molt honor. é car frare lo sotsveguer de Agualada.—Molt honorable senyer é car frare: segons veureu per letra de la senyora Reyna, la vostra

stió ses mesa é vista en gran consell; on ses determenat los dits homens re esser dats al senyor Compte ab certa maulenta que ací ha prestada, ichs de messions: car aprés se aclararía de les messions: si la despesa los reu feta é la volen tantost pagar: si no, no stigau per ço é segurament, jo la hauré tantost. Mostrau vos liberal á la restitució é manament de la yora Reyna; maiorment puys son scusat: jo tostemps haguí paor vos hasseu fet bon procés: car, entre les altres coses, hi fall de les plus substancials; que lo denunciant no es stat interrogat en quin loch é en quina hora s lo so: car si nol havía més tantost, é no dava rahó perqué nol més tant, nol podíe metre: daltre part devian anar á la Torra de Claremunt é pens son fill é los altres malfeytós qui havien scomès é començada la brega: r per aquells qui fan lo mal se met lo so: de açò, per queus servescha altre ka, jous scriuré pus larch é pus clar com se deu pendre lo so, á fi que may rea neus meteu en trantoll. Scrita en Barchna. á VIIII dies de Setembre.— ostre frare Sellent secretari.—Trets los á Vilanova; pero bé acompanyat; á que los meneu segurament é los hi pugau restituir com se pertany; car ja ha ací prestada la maulenta.» (*Full solt en lo L. Univ. de* 1448.)

Carta notable de la Reyna sobre la qüestió.

Any *1448*.

«Als fels nostres los Consellers é prohomens de la vila de Egualada: La Reyna:

»Prohomens: vostra letra havèm reebuda; é entesa vos responèm que som maravellats de les coses quens scriviu, majorment de ço que dieu que negú qui treball per vosaltres nos no volèm óhir, ne haver loch de parlar ab nos no pot; lo que es contra veritat; car tantes vegades com los vostres missatgers han volgut parlar ab nos, estant nos en disposició, tantes vegades han haut lo de parlar é han parlat é offertes á nos suplicacions, é aquélles havèm provehides. Mas si los dits vostres missatgés vos scriuen veritat, nons scriuriets axí com scriviu. Car no es algú qui més volgués lo profit del senyor Rey é de vosaltres, é guardar les preheminencies é regalíes del dit senyor que nos. Mas tenpoch podèm fer coses que sien contra justicia; car nos é sabèm la desliberació feta en lo consell del dit senyor Rey é nostre: é sabent é volent, ses desliberat los dits homens esser retuts al Compte: é per profit vostre é cessar inconvenients ses deliberat, axí sens pronunciar: que si s ha pronunciar, attés que lo procés no es stat fet axí com devía, hauriets pagar é seriets comdempnats en pagar les despeses. E per cessar aquest dan vosaltres ses près aquest spedient. Emperò si volets que si pronunciu é volen pagar les despeses, ó liurar los homens, segons es desliberat, elegiu quins ne vindrá milor. Sab nos greu com aveu mesclat en açò á sor Sibilia, qui es dona qui servex Deu é no ha cura de vostres negocis; la qual no havèm volgut scoltar, que no son coses condescents á élla. Com diets que jamés fou vist que acte de regalía se tractás jamés sino en ma del senyor Rey é nostra; sabèm que diets veritat; nos la tractam á nostre consell, qui aprés fa relació á nos, axí com dels altres actes de regalies. E creèm tenir tal consell que amaríe més lo profit é honor del senyor Rey é nostre, que no

dalgú altri. Dada á sant Geronim de la Vall Dabron, á XXI dies de Setembre del any Mil CCCC·XXXX·VIII. La Reyna.» (*Full solt en L. Univ. de 1448.*)

Aquesta carta es un dels mès bells documents de la historia d'Igualada. Se respiran aquí ayres ben diferents dels dels temps d'en Pere del Punyalet. Se fa ben simpàtica aquesta Reyna dona María que tan seriament s' ocupa en los negocis públichs y tan bondadosament los resol.

La repulsa del missatger Valentí Artigó, que aquest afirma y la Reyna nega, sería pura obra dels cortesans, no de dona María.

Host contra Anglesola: gran parada. *Any 1448.*

Dia 21 de Maig.—«Lo honor. consell general de la dita vila é los singulars de aquélla convocats en la forma acustumada é congregats en la capella de sent Barthomeu de la dita vila: Attenent are novellament que per part del honor. batle de la ciutat de Barchna. sia stada requesta la dita universitat per execució del so metent començat contra la vila de Anglesola per anar é seguir lo so metent; volgué é ordoná que demá, que será dimecres é die de mercat, sia feta mostra (parada) per la dita vila per cent homens bé armats, é que aquélls acompanyen lo honor. sotsveguer ensemps ab la bandera de la dita vila.

»Item volgué é ordoná lo dit consell que si é hon cars será que per fer la dita execució del dit so metent se haurá anar á la dita vila de Anglesola, que de la dita vila hi vagen en la dita host sinquanta homens.

»Item volgué é ordoná lo dit consell que los dits sinquanta homens qui hiran en la dita host hagen quescun die per lur salari quascú dos sols é sis diners tant quant durará: é que los dits salaris si hagen á pagar dels bens de la dita universitat: é que dels dits ·II· ss. VI· diners quescun si hage á fer la messió.

»Item volgué é ordená lo dit conseil per expedició del dit negoci é perqué los dits sinquanta homens vagen mils aleujats, los sien donades ·V· atzembles, ço es, ·V· homens é ·V· besties; é que los sia donat á quada adzembla per lur salari é messió ·III· ss. é ·VI· diners entre lom é latzembla, é que de aquélls se hagen á fer la messió.

»Item volgué é ordoná lo dit consell que los dits sinquanta homens se hagen elegir per los dits honrats Consellers de la dita vila: elegint persones expertes en armes é dispostes per les coses demunt dites: é si sobre la dita elecció hi ere fet algun dupte, per aclarir aquéll ffon remés al consell general.»

«Als molt honor. é de gran saviesa senyors los Consellers de la insigne ciutat de Barchna.

»Molt honorables é de gran saviesa senyors. Vostres grans savieses notificám com á vint del present mes de Maig reebèm una letra del honor. mosser Matheu de Soler batle de aquexa insigne ciutat sobre lo sometent, á con-

ill vostra, per lo dit honor. batle contra la vila de Englesola haver loch delarat: la qual letra presentada al honor. sotsveguer é batle de aquesta vostra la é á nosaltres intimada, fou per nosaltres desliberat tenir consell sobre s coses en la dita letra contengudes: en lo qual, senyors molt honorables, u deliberat concordablement é bona voluntat per rahó de la host vehinal, se cent balesters, é vint scuders, é sis lancers ab lances largues molt be mats fossen destinats per fer mostra, é per acompanyar la bandera de la ita insigne ciutat vostra. E vuy que tenim XXII del dit mes de Maig, enrs XII hores, poch aprés que mosser Brill fou passat per aquesta vila, lo aens fou greu com no si trobá, los dits cent balesters é scuders, ensemps b los officials, han feta mostra molt ben armats é arrejats ab bones balese, cuyraces, bursons é altres armes é instruments necessaris, segons tal ars requer, posant la Vandera en la plasa, per star aparellats als manaments lels honor. batles é ordinacions de vosaltres, honor. senyors, tota hora é quant lo cars ho requerirá. E aprés á instancia vostra fou feta crida per los lochs acustumats de la dita vila, que tot hom qui portarán vituales á la host de Barchna. ni de la vila per occasió de aquélla, sia guiat en bens é persona; fabent totes aquelles provisions necessaries en tal cars fer se deuen de nostra possibilitat: offerint nos en aquest cars é en totes coses vosaltres, honorables senyors, é aquexa insigne ciutat mare servir de sofragi nostro á tota vostra ordinació é voluntat sens fallir. Scrita (en) Agualada á XXII del dit mes de Maig, any M·CCCC·XLVIII.

«A tots vostres honor é servir prests los Consellers de la vila Dagualada, qui en vostra gracia se recomanen.»

La carta d'en Mateu de Soler, batlle de Barcelona, als Concellers d'Igualada, feta á 11 de Maig de 1448, declara la causa del sometent intentat contra Anglesola en aquestes paraules, que traduesch del llatí:

«Per consell dels jutges y assessor nostres havèm declarat haver lloch al sometent (sono emisso) per alguns carnicers ciutadans de Barcelona contra la vila d'Anglesola y alguns habitants de la metexa vila, qui indegudament injuriaren, perjudicaren y detingueren als dits ciutadans de Barcelona.....» (*L. Univ.*)

CAPITOL XL.

Continúa 'l regnat d' Alfons V (1448-1449).—Missatjería de micer Francesh Rovires.—Reintegració dels bens de la reyal Corona. Reversió á Igualada dels castells d' Ódena y Montbuy.—Pracmática manant la reversió. S' acorda negociar la reversió d' Ódena.—Missatgería de micer Francesch Rovires en Perpinyá: se li envían diners.—Instruccions dels Concellers á micer Rovires.

Reintegració dels bens de la reyal Corona. *Any 1448.*—En époques de penuria los Reys d' Aragó alienaren molts dels llurs bens. En temps de Ferran d'Antequera Sant Vicens Ferrer desitjava que aquests bens alienats tornassen á la Corona: *per ço, entre altres coses, com ni ha molt qui es possehit per poch preu, é per lo qual los enantaments serien usuraris, é los quiu possehexen viuen en pecat mortal.* (V. cap. XXIII.) Segurament los Reys que pensaren en la reintegració la mirarían desde un punt de vista diferent del de Sant Vicens, lo de llur utilitat.

Al decretar Alfons V la reversió á sa Corona de tots los bens alienats, Igualada vegé lo cel obert; perqué Ódena, Montbuy, y altres pobles vehins, en altre temps pertanyents al reyal patrimoni, devían tornar á éll en virtut de la nova pracmática del dit Rey.

Entre altres treballs fets per Igualada en pro de la reversió, especialment d'Ódena, á la corona reyal, trameté á Perpinyá, ahont residía la Reyna, al seu missatger micer Francesch Rovires. Y per matar dos pardals de un tret, li doná encárrech de negociar ab la Reyna un privilegi de vehinatge. Rovires obtingué lo privilegi; més al llegirlo 'ls de

Igualada lo trovaren tan poch satisfactori, que donaren per mal empleats los diners que'ls hi costá, y fou causa d'estrepitosa ruptura entre la vila y son missatger.

Es un curiós é instructiu epissodi de la present historia, que podrá assaborir lo lector en sos documents auténtichs. Comencèm per la crida solemne feta *á so de trompes y tabals* en la vida d'Igualada, dimécres 9 d'Octubre, y altre dimecres, 30 del mateix mes, per publicar la nova pracmática del Rey Alfons V:

«Ara hoiats queus fam assaber lonrat Nanthoni Manresa sotsvaguer é batle de la vila de Agualada per lo molt alt senyor Rey, é lonrat en Pere Pedriça batle de la dita vila per lo monestir de sent Cugat de Vallès, á instancia é requesta dels honrats Consellers é procurador fischal de lur cort, com sia stada feta una prachmática per lo molt alt Príncep é senyor lo senyor Rey Alfonso are benaventuradament regnant, per reintegració, luició é quitació dels drets é jurediccions del regne é senyoría sua en qualsevol persona alienats é transportats; é volent cercar la prácticha, us é observança de les Constitucions per los seus altres predecessors Reys sobre açò fetes é fermades; are novellament ab son consell ha feta una pracmática de la tenor seguent:—Alfonso per la gracia de Deu Rey Daragó é de Cicilia..... als amats é fels tots é sengles officials nostres é altres als quals les presents pervendran, é lochtinents de àquélls qui son ó per temps serán: Salut é dilecció. Cosa nova en la present no fem: mas en los volums de les Constitucions generals dels nostres predecessors Reys, de loable memoria, les quals per leys de la terra son haudes, é ab diverses pracmátiques reyals é sentencies daquélles statuides; per ço que la reyal dignitat sie restituida en tots sos drets, castells, viles, vilatges, masos, terres, molins, forns, banys, jurediccions é totes altres coses é drets al regne nostre é senyoría pertanyents é per sí stants; los quals daci atrás sien stats venuts, donats, empenyorats, atorgats, enfranquits, cambiats ó per qualsevol altre manera alienats, en les quals coses se puscha fer, encare que les alienacions sien fetes ab retenció ó facultat de luir ó quitar per lo preu semblant, ó no; Nos emperò pagant é restituint aquells preus per los quals tals alienacions seran vistes esser fetes, é sots aquella specia que als alienants seran pervenguts, é encare satisffaent los serveys ques mostrerán en veritat per aquélls esser fets als quals les coses de nostro regne é senyoría per manera de alienaciò son donades, é encare restituint á tals detenidors ó succehidors daquélls aquell matex preu lo qual per tals alienacions será stat pagat per dret de segell de la reynal scrivanía, é encare restituides aquelles coses que per dret de cambi ó permutació á la senyoría reyal seran prevengudes, refferint les unes coses á les altres, servada certa forma sobre la restitució dels preus de tals alienacions aconseguidors, ó reddició daquélls..... Emperamor daçò, hauda madura deliberació de nostre sagrat consell, per aquesta nostra pracmática sancció declaram, statuhim é..... ordonam: Que si algunes alienacions de drets ó coses de nostre regne é senyoría; ço es, de rendes, castells, viles, vilars, masos, terres, mo-

acceptás una ó altra de les dues darreres; á lo que no accedí mossen Manuel.

En açò los Concellers de la vila escrigueren als Concellers de Barcelona comunicantlos los tractes de pau y concordia haguts, demanantlos consell sobre si acordarían ó no lo que demanava M. Manuel. (Carta del 22 de Març.) Ignoro lo resultat. (*L. Univ.*)

Armament de la vila y dels vehins. *Any 1444.*—Per la falta de seguritat que causavan tals malifetes, degueren préndres les disposicions següents:

«Ara hojats queus fan saber á tot hom generalment los honrats batles de la vila de Agualada, á instancia é requesta dels honrats Consellers de la dita vila, que tot hom de la dita vila haie è sie tengut tenir prestes ses armes en ses cases: é axí matex com iran de fòra vila per fer llurs afers é negocis, que hagen á portar ses armes en manera que si brega ó debat se seguie entre alguns, que stiguen prests per enseguir los malfaytors ab ses armes. E açò sots pena de XX sols de cascum contrafahent per cascuna vegada havedors, é als dits honrats batles aplicadors. E guart si.....» (Publicada á 15 de Janer de 1444.)

«Ara hoiats queus fan á saber los honrats batles de la vila de Agualada, á instancia é requesta dels honor. Consellers de la dita vila á tot hom generalment qui tinga arteleries, gonbardes, bursons, balestes, passadors, martinets, tayloles, sints, grans de coure ó qualsevol cosa que sia de la dita vila, que dins spay de X dies ho hage á donar an Gabriel Vecho, sots pena de XX sous; é gart si qui aguardar sia, que amor non trobará neguna.» (Publicada á XVIII Janer de 1444.)

Bandositat entre'l Bisbe d'Urgell y D. Ramon de Cardona. *Any 1445.*—A 5 de Febrer de 1445 los Concellers se presentan als batlles dihent:

«Honorables senyors: á noticia nostra es prevengut que, per sguart de la guerra ó debat que es entre lo Bisbe Durgell é don Ramon de Cardona, alguns cavallers é gentils homens, é altres persones émpren alguns singulars daquesta vila, qui ab llurs armes los façen valença els acompanyen en socors dels damunt nomenats guerrejants: hoc no res menys son emprats alguns de la dita vila de prestar armes é arnesos á homens de fòra la vila: per les quals coses se speren seguir grans dans, perills é scandels á la universitat de aquesta vila é als singulars de aquélla: car si los qui son de edat de portar armes, anant en la dita guerra, lexant buyda la dita vila de homens qui son per deffensió de aquella vila, é trahent hic les armes é arnesos que son en la dita vila: per ço per lo ben públich é gran interès de la dita vila é dels singulars de aquélla, vos requerim, pregám eus consellám que encontinent,

sie perill en la triga, façats fer crida per tots los lochs acostumats de la vila), ab pena de cors é de haver, que no sie algun singular de la dita |ui guos exir fòra los termens de la dita vila per fer valença ab armes ó armes á algun cavaller, ó gentil home, ó de paratge, ni á altre persona ıal sevol debats, guerres, ó bandositats, sens licencia demanada é obda dels dits honrats officials ó Consellers. E que no sie algun hom ó persona de la dita vila qui guos prestar ó donar algunes armes ó arnealguna persona stranya ó privada fora la vila, ni que aquelles armes en ó traure façen de la dita vila é termens de aquélla, sens licencia dels ıonrats batles ó Consellers, sots la dita pena.....»

:'n feu crida lo meteix dia 5 de Febrer. (*L. Univ.*)

CAPITOL XXXIX

Continúa'l regnat d'Alfons V (1447-1448).—Sometent contra la Pobla de Claramunt.—Lo Comte de Cardona. Poder del flori.—Sor Sibilia de Vilanova.—Avis y consell del secretari de la Reyna.—Carta de la Reyna.—Sometent contra Anglesola.

Sometent contra la Pobla de Claramunt. *Any 1447.*

«Al molt honor. mosser é de molt gran saviesa mosser Berthomeu Sellent secretari de la molt illustra senyora Reyna de Aragó.

»Molt honor. mosser é de molt gran saviesa: notifficam vos com diumenge á vespre prop passat, á les vuyt hores de nits, lo honor. en Luis de Claremunt donzell domiciliat dins la sotsveguería de açí, vench sometent denunciant al honor. Nanthoni Manresa sotsveguer de açí é cunyat vostro, com lo dit dia de diumenge, aprés dinar, en Johan de Claremunt fill seu partí de la Tora de Claremunt ab set macips per anar á casa de mosser Bernat Sellent: é fahents lur via per lo camí reyal, é passants per la Pobla de Claremunt de la dita sotsveguería, fou envestit de brega per alguns homens de la dita Pobla en tal manera, que li havien mesa una treta en lo cors, é més li havien mort un scuder stant ab éll, é més li havien nafrat mortalment un jove que anava ab éll de la vila de Agualada apellat Johan Giner: per què requerí lo dit honor. sotsveguer que ab sa host sometent anás á la dita Pobla, é á ses mans hagués tots los malfeytós é aquélls castigás segons llurs demerits. E feta la dita denunciació é haguda sumaria informació, segons volen les Constitucions, per tant com era hora incongrua, feu repicar les campanes ab les protestacions acostumades en tals coses. E en aprés, hagut consell sobre la dita denunciació de son assident (assessor), ab los ministres de sa cort é ab alguns prohomens, lo dit sotsveguer es anat á la dita Pobla per requerir lo batle que li donás é liurás los malfaytós; é aprés, hagudes entre élls certes altercacions, lo dit batle de Claremunt ha liurats quatre homens al dit sotsveguer ab certes protestacions: é axí sen es tornat, jatsía encare lo senyor Rey no sia del tot reintegrat, com encare li resta lo dit Johan de Claremunt, lo qual lo dit batle havía prés é en son poder aquéll havía: é aprés aquéll ha lexat anar ab un albará que lo dit Luis de Claremunt li ha fet, que dins ·V.

ms aprés será request lo li retrá: per què lo dit sotsveguer ab les protestaons necessaries en continuar lo dit so metent sen es tornat. E aprés, mosr, havèm entés com lo Comte de Cardona es arribat á la dita Pobla *é lançá* ab contra lo batle de Claremunt è son assessor, perquè han liurats los dits mens al dit sotsveguer, é seriem avisats que ha tremès aquí (á Barcelona) sen jutge: nous sabém si ho fa per fer clamors á la senyora Reyna ó per er qualque provisions contra lo dit sotsveguer ó contra aquesta vila. Per , mosser, vos suplicám haiats á memoria les dites coses, é en aquélles ver vos en la deffensió del dit sotsveguer é nostra, segons de vos es cont, se facen, é sien per deffensió del procés de sometent, lo qual es salut aquesta vila; car en altre manera nons hic cabría aturar: maiorment que r Constitucions generals de Cathalunya, us é consuetut nostra tals proces- s haiam acustumats fer. E més, lo dit sotsveguer cunyat vostro dels dits ers reporta gran honor é reportaría proffit: per queus placia haver ho tot r recomanat. E açò será cosa la qual vos reputarèm á gracia singular. E si gunes coses, mosser molt honorable, vos seran plasents de aquesta univerat, rescrivits nosen ab tota confiança. Scrita en Agualada á ·X· de Agost, y M·CCCC·XXXX·VII.

«A tota vostra honor prests Consellers é prohomens de la vila de Agua-la.»

Lo Comte de Cardona, qui, com diu la carta, treya foch ntra lo batlle seu de la Pobla perquè havía entregat al tsveguer los quatre homens, prenent per son compte ıssumpto, obtingué carta closa de la Reyna al sotsveguer Igualada, manantli que entregás encontinent al dit Comte uells quatre homens que guardava prèsos en son poder.

Al tenir conexement d'aquesta carta'ls Concellers, se esentan al sotsveguer dihentli, que no devía obehir á la rta de la Reyna, per quant havía estat obtinguda sobrepiament, ó sia, callada la veritat dels fets; y que devía der les coses com estavan, fins á obtenir nova provisió de la yna millor informada.

Lo sotsveguer quedá en consultar á la Reyna. (10 Senbre.)

Entre mil gestions que feu la vila per aquest negoci, traté á la Reyna per missatger al honor. Valentí Artigó, ab corresponent carta de crehença, per informarla minuciownent del fet del sometent á la Pobla de Claramunt.

Mes la Reyna, segurament influida pèl Comte de Çardoó per sos propis consellers influits per aquéll, negá auncia al missatger Artigó, ni volgué rebre la carta crencial.

[redacted]

Continúa 'l regnat d' Alfons V (1449).—Missatgería de Micer Franceach Rovires.—Treballs y congoxes.—Venalitat de la cort.—Privilegi del vebinatge.—Sa importancia.

Treballs y congoxes: arrestaments y embarchs: incertituts.—Carta á micer Rovires. *Any 1449.*

«Mosser molt honorable é de gran saviesa: en tot cregam que fahent aquí (á Perpinyá) los afers nostros é vostros no avets repós, ans pensam hi siats ab prou enuyg é á tot vostro despler; emperò fiau que nosaltres stigam ací á gran delit é deport; com tots jorns crexen *mala malis,* comulant trebals á trebals, congoxes á congoxes, en tant que podèm dir que som en temps de tribulació é trebal sens repós constituits, axí per Thous com per Miralles, é signanter de Ódena: car lo sotveguer, volent per vigor de la provisió per vos de la senyora Reyna empetrada, forsar los homens Dódena é fermar lo sindicat qui fermat no han, é fer contribuir en les messions qui contribuir no volen; ha arrestats al castell bé XII homens; é en Ferrer Muset ara stat ací axí com á perturbador dels afers é envocador (embaucador) dels homens qui avien fermat, tornant á la voluntat del Comte; ha fets (lo sotsveguer) molts inventaris, é sen ha menats dos muls (á) Agualada per les messions é altres enantaments: emperò per destorbar aquélls es stat presentat un protest de part del Comte ó de son batle de entrament en lo castell é termens daquéll, contre Constitucions é pratmátiques violant lo territori; é altre de part de mosser Pere Pau que torn los muls é revoch los inventaris, com tots aquells bens son stats venuts é subastats á instancia sua é altres crehedors per lurs censals, é daquélls ha obtengut lo primer decret: é més, hic ha letra subsidiaria que tots aquets actes sien revocats per lo dit sotsveguer, com axis dega fer per les causes dessús dites é altres; en altre manera cominen de marchar: é com lo sotveguer no hage, segons sabets, assident ne conseller (l'assessor del sotsveguer era lo metex micer Rovires á qui escriuen la present); sta de fer altre enantament, cessant en la compulsió dels homens é en la execució de les penes imposades. Axí matex Arnau Guillem de Cervelló (senyor de la Llacuna), qui havía près en Johan Clarimunt é aprés ab secu-

ritat de tres dies lavía lexat anar ab segrament é homenatge de metres request en son poder; are al request, é es ne accés á nosaltres qui som lechs é no sabèm ques deu fer en aquests actes; emperò diries que es occasió per fer axí (exir) nostra host, á la qual, segons aserció de molts, poría esser feta massa de nosa, ab parlar cubert, é seguir sen cars prou enujós: daçò de Thous tot jorn nos donen per les orelles paraules que lo Governador hic será é fará cosa que no veurá bé á tots, empenyent ho tots los qui dací atrás ho acustumen hoy han bona voluntat. E com sobre aquestes coses é altres frequents é enujoses qui tot jorn aumenten é pullulen, com si era font ensemps abundós de pluja, no havèm pogut penre altre pus mellor expedient, sino trametreus en Guillem Lambat ab la present, per avisar vos com tots cobejam daquestes coses la senyora Regina sia plenament suplicada li placia donar en açò algun degut remey; é axí matex bé encarregada sia de sa mercè fer dar la sentencia sobre lo fet Dòdena, é no dilatar ne fer nos destruir, com ja siam destruits axí per dirruició de murs, depopulació de gent é pobresa tanta, que no bastam á pagar los grans é molts censals que fem: é are per adquirir son castell (d'Ódena), per exaltació de la Corona reyal é sua, ultre poder treballam: per que sia plasent á la sua magestat vulla fer é prest declarar si lo dit castell es seu ó del Comte, á fí que nostres accessives despeses per utilitat del casal Daragó ab grans trebals fetes pusquen penre fi; ab ferm propòsit daqui avant no curar sen pus, ans ne será posat en oblit, en tal manera que may á nosaltres ne als qui venrán aprés nosaltres non sia feta memoria, com de cosa morta: pregant vos, mosser molt honorable, deduir totes aquestes coses en la pus bona manera que porets á la senyora Regina, é prest; é aprés scríurens les despeses que seran necessaries en la dita sentencia é salaris altres, are fassa per nosaltres, ó no: car aquélles vos seran trameses de continent; tant desijam aquesta sentencia, car no tenim altre crit en lorella: é si per nosaltres fará é passará á cosa jutjada, podets fiar segurament ab lo tresorer del privilegi; car ja havèm mès lo sindicat en ma de vostron fill; es per manllevar cinch milia sols; é pus lo privilegi spatxat ab tota deguda perfecció, podets prometre en nom nostro é de la vila, que dins lo temps entre vosaltres concort haurá lo preu: si en aquestes coses serán bons micer Anthoni é micer Francesch Cascayó, nols hi oblideu: é aviau al pus prest que porets lo dit Lambart ab tota aquella millor nova é pus certa que porets dels dits afers.» (Falta la conclusió.)

Venalitat de la cort. Privilegi de vehinatge. Carta á micer Rovires. *Any 1449.*

«Mosser molt honorable: dues letres vostres havèm rebudes, la dada de les quals son la una lo primer, é laltre á dos del mes de Octubre present: ab les quals som avisats dels afers, per los quals son aquí, en quin stament son. E axí matex com hauriau trobades les scriptures queus falien, esguartment la sentencia arbitrall donada en lo fet Dòdena; de qué havèm gran pler; que ací la havèm cerquada amunt, avall, é en casa vostra, é del consell, é altres parts, que no la trobarem jamés: placieus, mosser, tenir á prop les scriptures, que molt hi va. E axí matex, mosser, havèm rebut un memorial fet de vostra ma, lo qual es comemorats ó sumari dels titols Dòdena é altres, feta menció

de la dita sentencia arbitral é del kalendar de aquélla, é dels altres títols. Emperò, mosser, vos fets menció en una de vostres letres que trametets copia ó forma del privilegi que demanats de nou (á la Reyna), é açò per quèací hom pogués volre los caps é effecte de aquéll, é no ne havèm res vist ne agut res, sino les letres dites é lo vostro petit memorial; é de açò som molt maravellats: axí, mosser, avisats vos bé de qui confiats de trametre, á fi que si trameteu, que ho hajam. Après, mosser, som certificats per vos com mosser Albá es aquí ab ·IIII· cents moltons que lo Comte tramet á la senyora Reyna, per donar volta en los fets per que sou tramès, ó axí es pensament de molts. Es axí, mosser, que no ha molts dies que tots los cavallers é amichs ó corals del Comte se son ajustats á Menresa é en altre part, é don Johan de Prádes, é aquí élls han concordada la tremesa de mosser Albá é los moltons: per qué, mosser, jaus son avisat; talayat vos é provehit en manera que los fets no prenguen tom: que lart de la cort va tot barater é á decepció, solament hagen florins: é açò podets pensar en lo fet de Ripoll; que per diners la Reyna matexa, aprés sentencia é possessió, provehía al contrari, que tornás la possessió en poder del Abat: creèm, mosser, que açò vos ho sabeu bé aquí é millor que nosaltres ací: per què, mosser, fets que lo privilegi sie scrit ab tals paraules que hom de certa sciencia ó per altre qual se vol manera directament ó indirecte, ó inadvertencia, ó per altre cars eren fetes é menudes provisions al contrari, no valeguen ni fossen obeydes per algun oficial reyal: é on ho fossen, aquells tals fossen haguts per privades persones é privats de lurs oficis ipso facto, els pogués esser resistit sens reprehensió alguna; hoc encara si algú temptava pendre possessió en vigor de tals provisions en contrari, ço que Deus no vulle, fahedores, los pogués esser resistir fins á matar los; car ara per lavors als resistents es feta remissió en tall manera que lo senyor Rey, ni la senyora Reyna, ni los successors lurs, ni oficials seus ó lurs, ni governadors, ni portants veus no sen poguessen entremetre, ni enquerir, ni menys punir en persona ni en bens; decernents, irritants é vanants tals enquestes é provisions en contrari fahedores, é fayents en açò ley paccionada é jurada axí solempnament com dir ni cogitar ó scriure se puxa ab los singulars é singulars prohomens de la vila de Agualada é del castell Dòdena qui ara son ne per temps seran: açò remetent á vos, mosser, é á la saviesa vostra é de micer Anthoni Torres pare de tots; al qual suplicam que per sa naturalesa é bondat hi vulla bé pensar; que bé sab éll que aquest castell Dòdena quant costa en aquesta vila. Are axí, mosser, que vos é aquesta vila tots havèm á posar risch de les práltichas de la cort, ó del Rey, ó de la Reyna; si cas seguretats del privilegi se podien stendra á la ciutat de Barchelona, qui es cap é mare nostra, per luició de tots stará molt bé; car aquesta vila no entra en corts, é la ciutat faho: pensats hi bé, ho axí matex en totes altres seguretats per nostre sguart; que tot hi poría esser poch. E per tant, mosser, com nos duptam molt que lo fet de Ódena no prenga qualque revers ó per una via ó per altre, tot lo consell, al qual havèm publicades vostres letres, haurèm á bo que una vegada lo privilegi del vianatge (vehinatge) fos á son depart per las rahons que ja son stades trameses á fi que nos perdés tot lo treball é los diners, é ab aquéll é axí matex de aquéll poguessen reparar é sostenir nos..... que moltes gents stan orelles

le venir ferse vehins; emperò nosaltres non prenèm algú, ja pensant
: vos havèm scrit. E en aquest privilegi no volría lo consell que
ants (planguts) sinquanta hoc sent florins; perquè es cosa que pro-
gracia del Princep é no es dupte algú que nos pot revocar, ni dis-
esser mès en plet, pus sia posat per paraules altes é suficients é
deuen, segons mils de vosaltres ho sabets: é que en lo dit privilegi
itge puxen esser rebuts é acolits homens, é prelats de sglesia, é
é gentils homens, é ciutadans, é lurs vasals, axí en general, com
lar, é lurs bens é families; é aquélls puxen esser defesos; é açò en
)s; remitent ho á la gran discreció de vosaltres qui aquí sou per
é ausili nostro. E axí, si possibla será, fasses á son depart, que les
reputarán á gran gracia; é açò per lo gran dupte que han de les
de la cort é de la fama del Comte; que per una execució de Cas-
:r los censals que sabeu que ha acustumat de pagar, ab sédula ara
assat dada, de la qual vos tramet tralat, á dada la vila é lo sotva-
sospitosos, é no vol pagar los censals, ans se apella, contra capitols
nstitució. On vos, mosser, ni los altres advocats no hajan axí per
:nsats hi é guardat en tots cars los treballs é los diners fassen pro-
ıe, Deus volent, non poguesseu reportar cárrech, que molt nos se-
E estats avisat que per voluntat no siats desabut (decebut ó enga-
ıs son bé avisat de tots los afers. E per fer vos la present lo consell
:rat trametreus corell (correu) cert; á fí que siam avisats en cert
s com stan ni si haveu aquí totes les scriptures necessaries, é si
s mester. Ara mosser, nosaltros fem treball á nos possible; é lo
)re ha bon recapte; é vostra casa é madona vostra, quis recomanen
rita en Agualada á XIIII de Octubre de lany M·CCCC·XXXX é
no dehim pus per la present, sino queus plasia haver per recoma-
ıfers, axí com bé la universitat de vos sens dupta confia.
honor de vos, mosser prests vostros consocis Consellers de Agua-

ıolt honorable é de gran saviesa micer Francesch Rovires en Leys
en Perpinyá sia dada.» (*L. Univ.*)

portancia del privilegi del vehinatge: Car-
ıicer Rovires.

ıer molt honorable é de molt gran saviesa: per informació de la vo-
l consell é per satisfacció á vostres letres per nosaltres rebudes, vos
esent: é sería aquésta la intenció del consell. Que com, segons vos
)ets, set ó vuyt castells singularment, entre altres qui mostran ha-
l matex voler, se son offerts que tota hora qui lo privilegi del ve-
erá obtengut, pus sia prest, se farien vehins daquesta vila é ciuta-
Barchelona, ab offerta de contribuir en nostros cárrechs, mostrant
ran é singular voler: é vos é nosaltres avèm los passats per dilacions
mnium Sanctorum, fiant lo dit privilegi fos obtengut en aquest temps,
vostro scriure frequent é avisant que la cosa era ja á sentencia é
sino per la infirmitat de micer Colomer. E are los síndichs dels
lls son stats á nosaltres demanant nos si lo dit privilegi era obten-

gut, ne en quin punt era, com élls haien voler de ferse nostros vehins, segons tota hora havien dit: hoc encare dehíen que, hon obs fos, participarian en la paga del dit privilegi, pus se pogués haver prest. En altre manera covendrá á élls veure altre remey; car la tarda los era gran dan; é que açò dehíen per fer ne scusació é que nols ne pogués esser impingit cárrech si altres prenian part per fer lurs afers, pus no podien esser certs lo dit privilegi prest se pusqua obtenir. Emperò nosaltres vehent é pensant lo gran profit é ben avenir á la dita vila se seguiría havent los dits castells per vehins, é gran dan hon non fossen; cogitant que no solament perderem aquests, mas encare molts daltres quis diríe farien semblant; deliberam de tenir consell pregant los se comportassen fins fos celebrat. E celebrat lo dit consell, en aquéll ponderat lo gran profit, é ben avenir, é gran sufragi é ajuda que la vila sperava haver daçò; volgueren é ordonaren en lo dit consell queus fos tramès un hom per portar la present é informar vos de la voluntat del consell, que sería aquèsta: que premeditant lo fet de Ódena per la gran contredicció del Comte é excessiva favor que li es feta en la cort, penrá alguna dilació é tal que per ventura, ó sens ventura, perdriem tots los dits vehins; lo que prima fas es cregut é pensat haver tant profit haver los vehins per sí, que lo castell Dòdena sens los dits vehins: per ço fou determenat que los dits síndichs fossen pregats se comportassen fins á sent Andreu: car dins lo dit temps hauriem recapte del dit privilegi: é per aquesta rahó fehiem (venir) un hom. E més que per ço que per vos fos pus prest suplicat é obtenguda la forma del privilegi axí cuytosament per la dita rahó demanat, vos trametém en la present inclus trellat separat de tot lo fet de Ódena, pregant é encarregant vos tot lo consell que prest per vos fos suplicat á la senyora Regina fos de sa mercè, per la gran utilitat, profit é ben avenir de la dita vila, é favorir é dar causa de poblar aquélla, qui vuy es gran diminució de poble é dirruició de alberchs, fermás prestament lo privilegi del vehinatge ab les altres calitats en lo trellat per nosaltres á vos tramès exposades. E entretant lo fet de Ódena fará son cors fins placia á la sua alta senyoría pronunciar, ó fer pronunciar, ó sentencialment determenar si lo dit castell per justicia deu esser del Comte, ó del senyor Rey é la vila: lavors vendrá la confermació del nostro privilegi per lo dit castell Dòdena ja fet, si la sentencia fará per lo senyor Rey é per nosaltres: é crehèm que la dita sentencia, en cars que fa per ela confirmatoria del dit privilegi á la vila ja atorgat, será asats competent títoll á la vila per posehir lo dit castell, é non cal altre privilegi sperar: axí que no restaría sino provehir al privilegi del vehinatge, qui es gran profit, é repòs, é ben avenir de la dita vila, hoc encare gran auxili de soportar nostros accessius (excessius) cárrechs; los quals vos, mosser, no ignorats que quasi son insoportables: é per açò no cabría cessar lo fet Dòdena.... Scrita en Agualada á XVII de Nohembre any M·CCCC·XLVIIII.

»Los Consellers é prohomens de la vila Dagualada qui á vos, mosser molt honorable, molt se recomanen.

»Al molt honor. é de gran saviesa micer Francesch Rovires en Leys licenciat Conseller é missatger Dagualada (en Perpinyá).» (*L. Univ.*)

CAPITOL XLII

Continua'l regnat d'Alfons V (1449-1450).—Missatgeria de Micer Francesch Rovires.—Alegries d'Ódena pèl triomf del Comte.—Enuig de micer Rovires.—La vila contra micer Rovires pèl privilegi del vehinatge. — S'embargan los bens de micer Rovires.—Inventari dels bens de micer Rovires.

Alegries d'Ódena pel triomf del Comte. *Any 1449.*

«Mosser molt honorable é de gran saviesa. Per lo senyor Comte, síndichs é homens Dòdena se fa cántich de alegría, dient com en Merturell ha aportades provisions é nova certa lo castell Dòdena pertanyer se al dit Comte: maravellant nos com per vostra part no som stats de aquests affers en neguna manera avisats, en tot no cregam axí esser, neu creurèm fins vos siau açí, ó vejam lo contrari pus clar. E avisam vos com lo dit Comte, mosser Berenguer de Muntbuy, mosser Saplana (senyor de Tous), é mosser Gabriel Cardona, é mosser Bernat Cellent se ferien hos volríen metre en lo sagramental; é nosaltres sabent lo dit sagramental esser stat entreduhit contra barons é cavallers, é en deffensió de homens de esglesia é reyals, presumim que açò no es per pus sino dar molesties é vexacions en aquesta vila. Per ço vos avisam eus pregam que, hagut colloqui é parlament ab micer Anthoni Torres, vos placia haverne un mot á la senyora Reyna, avisant la plenament dels affers, é suplicant la que sobre aquèsts ab tots remeys decents per conservació de aquesta vila sua, per molts desijants esser destruhida, sia de sa mercé provehir. Encarregant á vos, mosser molt honorable, vullats bé pensar en aquests affers é esser sollícit é diligent, com hi penge tot lestament de aquesta vila. E no pus lestament (l'estament) de vostra casa sta bé, per gracia de Deu. Si de nosaltres vos plauen algunes coses, som prests á tot vostro pler. Scrita en Agualada, á ·IIII· de Deembre, any Mil CCCC·XXXX·VIIII.

»Los Consellers é prohomens de la vila de Agualada, qui á vos, mosser molt honorable, molt se recomanen.

»Al molt honor. é de gran saviesa micer Francesch Rovires en Leys licenciat, missatger de Agualada.» (*L. Univ.*)

Enuig de micer Rovires.—Plè d'enuig micer Francesch Rovires per les mil exigencies dels d'Igualada mani-

lins, forns, banys, jurediccions, vegaríes, sermaníes reyals é altres qualsevulla drets, per qualsevol causa, consideració, entrevenint hi preu, ó no, sien procehides, sens reteniment ó facultat de quitar é luir per semblant preu aquells drets ó coses entre los contrahents sia concordat, ó no, restituhint emperó lo preu de tals alienacions als dits deutors ó succehidors en la cosa alienada sots aquella specia que als alienants será pervenguda; ó si aquell preu rebre no volran ó recusaran lo dit preu (a) aquélls consignat é deposat, de continent totes les coses alienades sens altre cognició ó plet foragitades, qualsevol favors é complacencies remogudes, á nos sien restituhides, é en nostre poder é senyoría tornades é realment posades: segons de certa sciencia declaram esser reduhidores, é tornadores, é posadores; é encare are de present restituhím, reposám é reduhím ab tota integritat; hauda emperó rahó dels fruyts, é encare de aquelles coses que als dits deutors serán pervengudes aprés que lo preu de les dites coses ó drets alienats retut, consignat ó depposat los será. Si emperò les dites alienacions en lo principi serían precehides ab cert preu comptant, é aprés quant que quant durant la dita alienació per altre títol de donació ó de alienació feta per sguart de serveys serían stades transportades en los primers detenidors ó succehidors de aquélls, en tals cars lo preu numerat dels dits drets ó coses alienades consemblantment als dits deutors sia restituit: ó si aquéll consignat ó depposat rebre no volrán ó recusarán, lavors, pagat tant per sguart dels dits serveys quant per nostre fisch será declarat per los serveys als dits deutors ó succehidors daquélls [illegible] pagador, de continent sens altre cognició ó plet, los dits drets ó coses alienades, remogudes totes dilacions, á nos restituhides ó en poder é senyoría nostres reduhides é ab tot affecte sien reposades..... En testimoni de les quals coses la present havèm manada fer ab bulla nostra dor guarnida, [illegible] de la qual fou en la ciutat de Tiburtina de les pertinencies de Roma, á [illegible] de Maig, any de nostro Senyor M CCCC·XLVIII, é any de nostres regnes XXXII, é del reyalma de Cicilia de Çafar ·XIII·—Hon per ço que la dita pracmática é les coses en aquélla contengudes no puxen esser gitades en oblit, ans sien á tots manifestes, los dits honrats batles, á instancia é requesta dels dits honrats Consellers é fischal reyal de lur cort, notiffiquen á tot hom generalment la dita pragmática é les coses en élla contengudes, per ço que ignorancia allegar no pusquen alguna.» (*L. Univ.*)

1.er Novembre. Lo concell general congregat en la capella de Sant Bartomeu—«volgué é ordoná que per spedició de les reduccions é reintegracions feedores dels castells Dòdena é de Muntbuy á la Corona reyal, é al compdat de Barchna. é á la universitat de la vila Dagualada, á la qual per privilegis los dits castells son incorporats, (fos elegit) en misatger lur lo honor en Valenti Artigó, lany present Conseller é boçer de la dita vila, per anar á Perpenyá á la senyora Regina, é aquélla mostrar é exhebir tots los privilegis é altres documents é scriptures faents per les dites reintegracions é [illegible] cions dels dits castells, ensemps en los procuradors dels dits castells, ó [illegible] aquélls, é obtenir ne totes provisions necessaries; volent lo dit honor. Concell que al dit honor misarger sia fet sindicat bastant en açó é en la forma deius scrita.....»

Segueix lo dit sindicat, que no conté res notable. (*L. Univ.*)

Present als advocats.—13 Desembre. S' instruiren rocessos contenint les causes de la reincorporació á la Coına y agregació á Igualada dels pobles d' Ódena y de Montuy, los quals processos foren enviats al exámen dels advoats barcelonins micer Antoni Torres y micer Pere Lledó; ls quals, per lo que s'interessavan per los negocis de la ila, y en remuneració dels treballs d' exámen dels dits processos, acordá lo concell general enviarlos una cárrega de arina y un canter de mel á cada hu. *(L. Univ.)*

Restitució d' Ódena á Igualada. *Any 1449.*—Los advocats degueren aconsellar als igualadins que desistissen de treballar en la restitució de Montbuy á la Corona y agregació á Igualada, contentantse en reclamar sols la d' Ódena.

A 30 de Desembre de 1449 (segons nostre modo de contar, 1448.)

«Los honor. jurats de consell general é particular..... elegiren en missatger lur lonrat en Valentí Artigó per anar á la vila de Perpenyá per tractar, proseguir é menar singularment la restitució é reintegració fehedora á la Corona Daragó é á la dita vila Dagualada del castell de Ódena. E per semblant per ajudar á redresar los síndichs dels castells de Muntbuy, de Thous é de Castell Aulí, é ajudar los en totes coses posibles é utills, opportunes é necessaries á les luicions ó restitucions en cars que obtenir se puscha, sia é sera sper gran profit é benavenir de la vila Dagualada.»

6 Juny de 1449.—Lo concell general ordene se façe síndicat als Concellers per—«aver trecents florins..... los quals trecents florins han mester per pagar lo dret de certa sentencia é privilegi nou, ó confermació del que ja es fet, obtenidors en é sobre la restitució é recuperació fehedores del castell Dódena ab tota juredicció alta é baxa, mer é mix emperi, é hòmens é dones en aquéll é termens daquéll habitants; donant los plen poder aquélls (florins) pusquen encercar é haver, é per aquélls fer venda de censal mort..... Açó emperó retengut que los dits trecents florins no pusquen servir en altres actes, fets ne negocis de la dita vila..... sino en pagar lo dret de la dita sentencia fahent per la vila.....»

Micer Francesch Rovires.—Essent poch los 300 florins, se determiná manllevarne més, y tramètrels á micer Francesch Rovires, qui havía estat enviat á Perpinyá, ahont estava llavors la cort de la Reyna, per agenciar lo negoci de la reincorporació d' Ódena.

29 Agost.—«Lo honor. consell..... Item més.... ordona que los V. milia sols barchinonesos los quals la dita universitat é singulars de aquélla ha

manlevats per prorogar la causa ó plet lo qual se mena entre la dita universitat de una part, é lo Compte de Cardona de la part altre per la integració feadora al senyor Rey del castell de Ódena, que lo honor. micer Francesch Rovires en Leys aprobat, en missatger elet per la dita causa perseguidora, que aquélls á ses mans prenga.»

Ademés s' acordá enviar á micer Rovires cent lliures que estavan depositades *en taules de Barchinona.* 29 Agost.

Carta dels Concellers á micer Rovires: pressupost de gastos: advertencies.

«Mosser molt honorable é de gran saviesa: vostra letra havèm rebuda, en la qual nos scrivits dels ·CCC· florins que ha haver lo tresorer (de la Reyna), é dels salaris de relator é advocats, é daltres en vostra letra nomenats, é de scriptures; les quals scriptures penrien suma de XVIII ó XX lliures, dret de segell de la sentencia, é privilegi é confirmació daquéll: axí que volen que prestament vos trametam diners; segons que en la dita vostra letra es pus largament contengut. A la qual letra é á vos, mosser, axí responèm: que rebuda aquella letra, fem convocar los jurats del consell particular é del consell general; é aplegat lo dit consell, explicam é fem legir aquí la dita vostra letra: legida la dita letra lo dit consell deliberá que per millor spatxament de haver los dits ·CCC· florins, lo sindicat fermat per la universitat é singulars de aquélla per haver aquélls per via de venda de censal mort, sie tremès prestament á Barchinona á vostro fill, per ço qne prestament los dits ·CCC· florins se haien: pero lo dit consell vol, é axiu ha provehit, que vos saviament vos haiats en lo pagament de la quantitat concordada ab lo tresorer, ço es á saber, que prometats pagar, aquélla dins hun mes aprés que lo senyor Rey ó la vila Dagualada haurá pacifica possessió del castell Dòdena, é homenatge dels homens, é haurá lo privilegi novell desembargat ó spatxat de dret de segell, é daltres drets franch é quiti. E açò diu é vol lo dit consell per tant com encare que la sentencia donadora per la senyora Reyna fahés per la vila Dagualada, poría esser interposada apellació ó suplicació per part del Comte, é no valdría res lo que sería pronunciat, ans serien encare en lo plet: hoc axí matex que la sentencia poría contenir condempnació de alguna quantitat que la dita vila Dagualada ó lo dit castell de Ódena hagués á dar al Comte; é jamés la vila nou enten á fer, que prou li costa lo dit castell per are é per temps passat, axí com sab vostra saviesa. Axí matex, mosser, ha deliberat lo dit consell que la universitat Dagualada, per no prejudicar sos privilegis, no daría res á la senyora Reyna per via de donatiu; mas per contemplació de privilegis, ó spatxament de la justicia que demana, ó per altre manera lícita que no sie derogació de sos privilegis, los quals han, inter alia, que la dita vila é universitat daquélla no sie tenguda fer donatiu gratuit ne forçat. Item ha deliberat mes lo dit consell que vos, mosser, tremetats á nosaltres certament la suma dels salaris de jutge, advocat é notari, é la part que hi pertanyerá pagar en aquella suma á nosaltres ó á la dita universitat encontinent vos sie é será per nosaltres tremesa. Per ço, mosser molt honorable, responent á la dita vostra letra, vostra gran saviesa avisam de totes les dites coses per lo dit consell deliberades. Hoc no resmenys, mosser molt

ile, vos pregam per deliberació del dit consell que haiats á memoria
r provisió de la senyora Reyna sobre lo noveil sometent de Thous,
ue la senyora Reyna se evoca (evoque) la causa, é que Governador
age á veure, inhibint lo ab la dita provisió ó letra; é açò vol lo dit
per tant com se fa algun preparatori ab lo dit Governador per la part
la ab molts assistents de sa condició, que no son contents dels actes
ons de que devallen tots aquests afers: pregant vos afectuosament
totes les dites coses donets é haiats aquella bona cura é diligencia
vos confiam, en manera que nostre obtat sie cumplit, si plascut será
á la senyora Reyna. Si altres coses volets que fassam per spatxa-
e la justicia, som prests. Scrita en Agualada á IIII del mes Dagost

s Consellers é prohomens de la vila de Agualada prests á tot vostre
ionor.
molt honor. é de gran saviesa micer Francesch Rovires en Leys
, en Perpinyá, ó la on sie.» (*L. Univ.*)

Continúa'l regnat d'Alfons V (1449).—Missatgería de Micer Francesch R(
—Treballs y congoxes.—Venalitat de la cort.—Privilegi del vebinatg
importancia.

Treballs y congoxes: arrestaments y embar incertituts.—Carta á micer Rovires. *Any 1449.*

«Mosser molt honorable é de gran saviesa: en tot cregam que fahe (á Perpinyá) los afers nostros é vostros no avets repós, ans pensam h ab prou enuyg é á tot vostro despler; emperò fiau que nosaltres stigan gran delit é deport; com tots jorns crexen *mala malis*, comulant trebals bals, congoxes á congoxes, en tant que podèm dir que som en temps bulació é trebal sens repós constituits, axí per Thous com per Mir signanter de Ódena: car lo sotveguer, volent per vigor de la provisió p de la senyora Reyna empetrada, forsar los homens Dódena é fermar l dicat qui fermat no han, é fer contribuir en les messions qui contrib volen; ha arrestats al castell bé XII homens; é en Ferrer Muset ara s axí com á perturbador dels afers é envocador (embaucador) dels home avien fermat, tornant á la voluntat del Comte; ha fets (lo sotsveguer) inventaris, é sen ha menats dos muls (á) Agualada per les messions é enantaments: emperò per destorbar aquélls es stat presentat un pro part del Comte ó de son batle de entrament en lo castell é termens d contre Constitucions é pratmátiques violant lo territori; é altre de mosser Pere Pau que torn los muls é revoch los inventaris, com tots bens son stats venuts é subastats á instancia sua é altres crehedors p censals, é daquélls ha obtengut lo primer decret: é més, hic ha letr diaria que tots aquets actes sien revocats per lo dit sotsveguer, co dega fer per les causes dessús dites é altres; en altre manera comi marchar: é com lo sotveguer no hage, segons sabets, assident ne co (l'assessor del sotsveguer era lo metex micer Rovires á qui escriuen sent); sta de fer altre enantament, cessant en la compulsió dels home la execució de les penes imposades. Axí matex Arnau Guillem de C (senyor de la Llacuna), qui havía près en Johan Clarimunt é aprés al

dat de tres dies lavía lexat anar ab segrament é homenatge de metres request en son poder; are al request, é es ne accés á nosaltres qui som lechs é no sabèm ques deu fer en aquests actes; emperò diries que es occasió per fer axí (exir) nostra host, á la qual, segons aserció de molts, poría esser lla massa de nosa, ab parlar cubert, é seguir sen cars prou enujós: daçò de Thous tot jorn nos donen per les orelles paraules que lo Governador hic serà é farà cosa que no veurá bé á tots, empenyent ho tots los qui dací atrás lo acustumen hoy han bona voluntat. E com sobre aquestes coses é altres frequents é enujoses qui tot jorn aumenten é pullulen, com si era font ensemps abundós de pluja, no havèm pogut penre altre pus mellor expedient, sino trametreus en Guillem Lambat ab la present, per avisar vos com tots cobejam daquestes coses la senyora Regina sia plenament suplicada li placia donar en açò algun degut remey; é axí matex bé encarregada sia de sa mercè fer dar la sentencia sobre lo fet Dòdena, é no dilatar ne fer nos destruir, com ja siam destruits axí per dirruició de murs, depopulació de gent é pobresa tanta, que no bastam á pagar los grans é molts censals que fem: é are per adquirir son castell (d'Ódena), per exaltació de la Corona reyal é sua, ultre poder treballam: per que sia plasent á la sua magestat vulla fer é prest declarar si lo dit castell es seu ó del Comte, á fí que nostres accessives despeses per utilitat del casal Daragó ab grans trebals fetes pusquen penre fi; ab ferm propòsit daqui avant no curar sen pus, ans ne será posat en oblit, en tal manera que may á nosaltres ne als qui venrán aprés nosaltres non sia feta memoria, com de cosa morta: pregant vos, mosser molt honorable, deduir totes aquestes coses en la pus bona manera que porets á la senyora Regina, é prest; é aprés scríurens les despeses que seran necessaries en la dita sentencia é salaris altres, are fassa per nosaltres, ó no: car aquélles vos seran trameses de continent; tant desijam aquesta sentencia, car no tenim altre crit en lorella: é si per nosaltres fará é passará á cosa jutjada, podets fiar segurament ab lo tresorer del privilegi; car ja havèm mès lo sindicat en ma de vostron fill; es per manllevar cinch milia sols; é pus lo privilegi spatxat ab tota deguda perfecció, podets prometre en nom nostro é de la vila, que dins o temps entre vosaltres concort haurá lo preu: si en aquestes coses serán vons micer Anthoni é micer Francesch Cascayó, nols hi oblideu: é aviau al pus prest que porets lo dit Lambart ab tota aquella millor nova é pus certa que porets dels dits afers.» (Falta la conclusió.)

Venalitat de la cort. Privilegi de vehinatge. Carta á micer Rovires. *Any 1449.*

«Mosser molt honorable: dues letres vostres havèm rebudes, la dada de les quals son la una lo primer, é laltre á dos del mes de Octubre present: ab les quals som avisats dels afers, per los quals son aquí, en quin stament son. E axí matex com hauriau trobades les scriptures queus falien, esguartment la sentencia arbitrall donada en lo fet Dòdena; de qué havèm gran pler; que ací la havèm cerquada amunt, avall, é en casa vostra, é del consell, é altres parts, que no la trobarem jamés: placieus, mosser, tenir á prop les scriptures, que molt hi va. E axí matex, mosser, havèm rebut un memorial fet de vostra ma, lo qual es comemorats ó sumari dels titols Dòdena é altres, feta menció

de la dita sentencia arbitral é del kalendar de aquélla, é dels altres títols. Emperò, mosser, vos fets menció en una de vostres letres que trametets copia ó forma del privilegi que demanats de nou (á la Reyna), é açò per què ací hom pogués volre los caps é effecte de aquéll, é no ne havèm res vist ne agut res, sino les letres dites é lo vostro petit memorial; é de açò som molt maravellats: axí, mosser, avisats vos bé de qui confiats de trametre, á fi que si trameteu, que ho hajam. Après, mosser, som certificats per vos com mosser Albá es aquí ab ·IIII· cents moltons que lo Comte tramet á la senyora Reyna, per donar volta en los fets per que sou tramès, ó axí es pensament de molts. Es axí, mosser, que no ha molts dies que tots los cavallers é amichs ó corals del Comte se son ajustats á Menresa é en altre part, é den Johan de Prádes, é aquí élls han concordada la tremesa de mosser Albá é los moltons: per qué, mosser, jaus son avisat; talayat vos é provehit en manera que los fets no prenguen tom: que lart de la cort va tot barater é á decepció, solament hagen florins: é açò podets pensar en lo fet de Ripoll; que per diners la Reyna matexa, aprés sentencia é possessió, provehía al contrari, que tornás la possessió en poder del Abat: creèm, mosser, que açò vos ho sabeu bé aquí é millor que nosaltres ací: per què, mosser, fets que lo privilegi sie scrit ab tals paraules que hom de certa sciencia ó per altre qual se vol manera directament ó indirecte, ó inadvertencia, ó per altre cars eren fetes é menudes provisions al contrari, no valeguen ni fossen obeydes per algun oficial reyal: é on ho fossen, aquells tals fossen haguts per privades persones é privats de lurs oficis ipso facto, els pogués esser resistit sens reprehensió alguna; hoc encara si algú temptava pendre possessió en vigor de tals provisions en contrari, ço que Deus no vulle, fahedores, los pogués esser resistir fins á matar los; car ara per lavors als resistents es feta remissió en tall manera que lo senyor Rey, ni la senyora Reyna, ni los successors lurs, ni oficials seus ó lurs, ni governadors, ni portants veus no sen poguessen entremetre, ni enquerir, ni menys punir en persona ni en bens; decernents, irritants é vanants tals enquestes é provisions en contrari fahedores, é fayents en açò ley paccionada é jurada axí solempnament com dir ni cogitar ó scriure se puxa ab los singulars é singulars prohomens de la vila de Agulada é del castell Dòdena qui ara son ne per temps seran: açò remetem á vos, mosser, é á la saviesa vostra é de micer Anthoni Torres pare de tots; al qual suplicam que per sa naturalesa é bondat hi vulla bé pensar; que bé sab éll que aquest castell Dòdena quant costa en aquesta vila. Are axí, mosser, que vos é aquesta vila tots havèm á posar risch de les práticas de la cort, ó del Rey, ó de la Reyna; si cas seguretats del privilegi se podien stendre á la ciutat de Barchelona, qui es cap é mare nostra, per luició de tots starí molt bé; car aquesta vila no entra en corts, é la ciutat faho: pensats hi bé, ho axí matex en totes altres seguretats per nostre sguart; que tot hi poria esser poch. E per tant, mosser, com nos duptam molt que lo fet de Òdena no prenga qualque revers ó per una via ó per altre, tot lo consell, al qual havèm publicades vostres letres, haurèm á bo que una vegada lo privilegi del vianatge (vehinatge) fos á son depart per las rahons que ja son stades tramesses á fí que nos perdés tot lo treball é los diners, é ab aquéll é axí [illegible] de aquéll poguessen reparar é sostenir nos..... que moltes gents stan [illegible]

ilsades de venir ferse vehins; emperò nosaltres non prenèm algú, ja pensant lo lo que vos havèm scrit. E en aquest privilegi no volría lo consell que hossen plants (planguts) sinquanta hoc sent florins; perquè es cosa que pro-sahex de gracia del Princep é no es dupte algú que nos pot revocar, ni dis-putar, ni esser mès en plet, pus sia posat per paraules altes é suficients é als com deuen, segons mils de vosaltres ho sabets: é que en lo dit privilegi lo vehinatge puxen esser rebuts é acolits homens, é prelats de sglesia, é cavalers, é gentils homens, é ciutadans, é lurs vasals, axí en general, com en singular, é lurs bens é families; é aquélls puxen esser defesos; é açò en tots temps; remitent ho á la gran discreció de vosaltres qui aquí sou per nosaltres é ausili nostro. E axí, si possibla será, fasses á son depart, que les gents ho reputarán á gran gracia; é açò per lo gran dupte que han de les pràtiques de la cort é de la fama del Comte; que per una execució de Cas-telauli per los censals que sabeu que ha acustumat de pagar, ab sédula ara del dia passat dada, de la qual vos tramet tralat, á dada la vila é lo sotva-guer per sospitosos, é no vol pagar los censals, ans se apella, contra capitols de la Constitució. On vos, mosser, ni los altres advocats no hajan axí per defall; pensats hi é guardat en tots cars los treballs é los diners fassen pro-fit; axí que, Deus volent, non poguesseu reportar cárrech, que molt nos se-ria greu. E estats avisat que per voluntat no siats desabut (decebut ó enga-nyat); pus son bé avisat de tots los afers. E per fer vos la present lo consell ha deliberat trametreus corell (correu) cert; á fí que siam avisats en cert dels afers com stan ni si haveu aquí totes les scriptures necessaries, é si haveu res mester. Ara mosser, nosaltros fem treball á nos possible; é lo vostro libre ha bon recapte; é vostra casa é madona vostra, quis recomanen á vos. Scrita en Agualada á XIIII de Octubre de lany M·CCCC·XXXX é VIIII: é no dehim pus per la present, sino queus plasia haver per recoma-nats los afers, axí com bé la universitat de vos sens dupta confía.

»A la honor de vos, mosser prests vostros consocis Consellers de Agua-lada.

»Al molt honorable é de gran saviesa micer Francesch Rovires en Leys aprovat, en Perpinyá sia dada.» (*L. Univ.*)

Importancia del privilegi del vehinatge: Carta á micer Rovires.

»Mosser molt honorable é de molt gran saviesa: per informació de la vo-luntat del consell é per satisfacció á vostres letres per nosaltres rebudes, vos fem la present: é sería aquésta la intenció del consell. Que com, segons vos matex sabets, set ó vuyt castells singularment, entre altres qui mostran ha-ver aquell matex voler, se son offerts que tota hora qui lo privilegi del ve-hinatge será obtengut, pus sia prest, se farien vehins daquesta vila é ciuta-dans de Barchelona, ab offerta de contribuir en nostros cárrechs, mostrant en açò gran é singular voler: é vos é nosaltres avèm los passats per dilacions fins á Omnium Sanctorum, fiant lo dit privilegi fos obtengut en aquest temps, é açò per vostro scriure frequent é avisant que la cosa era ja á sentencia é no stava sino per la infirmitat de micer Colomer. E are los síndichs dels dits castells son stats á nosaltres demanant nos si lo dit privilegi era obten-

gut, ne en quin punt era, com élls haien voler de ferse nostros vehins, segons tota hora havien dit: hoc encare dehíen que, hon obs fos, participarien en la paga del dit privilegi, pus se pogués haver prest. En altre manera s' vendrá á élls veure altre remey; car la tarda los era gran dan; é que açò dihíen per fer ne scusació é que nols ne pogués esser impingit cárrech al d... prenian part per fer lurs afers, pus no podien esser certs lo dit privilegi pr... se pusqua obtenir. Emperò nosaltres vehent é pensant lo gran profit é ben avenir á la dita vila se seguiría havent los dits castells per vehins, é gran dan hon non fossen; cogitant que no solament perderem aquests, mas encare molts daltres quis diríe farien semblant; deliberam de tenir consell pregant los se comportassen fins fos celebrat. E celebrat lo dit consell, en aquéll ponderat lo gran profit, é ben avenir, é gran sufragi é ajuda que la vila sperava haver daçò; volgueren é ordonaren en lo dit consell queus fos tramès un hom per portar la present é informar vos de la voluntat del consell, que sería aquèsta: que premeditant lo fet de Ódena per la gran contredicció del Comte é excessiva favor que li es feta en la cort, penrá alguna dilació é tal que per ventura, ó sens ventura, perdriem tots los dits vehins; lo que prima fas es cregut é pensat haver tant profit haver los vehins per sí, que lo castell Dòdena sens los dits vehins: per ço fou determenat que los dits síndichs fossen pregats se comportassen fins á sent Andreu: car dins lo dit temps hauriem recapte del dit privilegi: é per aquesta rahó fehiem (venir) un hom. E més que per ço que per vos fos pus prest suplicat é obtenguda la forma del privilegi axí cuytosament per la dita rahó demanat, vos trametem en la present inclus trellat separat de tot lo fet de Ódena, pregant é encarregant vos tot lo consell que prest per vos fos suplicat á la senyora Regina fos de sa mercè, per la gran utilitat, profit é ben avenir de la dita vila, é favorir é dar causa de poblar aquélla, qui vuy es gran diminució de poble é dirruició de alberchs, fermás prestament lo privilegi del vehinatge ab les altres calitats en lo trellat per nosaltres á vos tramès exposades. E entretant lo fet de Ódena fará son cors fins placia á la sua alta senyoría pronunciar, ó fer pronunciar, ó sentencialment determenar si lo dit castell per justicia deu esser del Comte, ó del senyor Rey é la vila: lavors vendrá la confermació del nostro privilegi per lo dit castell Dòdena ja fet, si la sentencia fará per lo senyor Rey é per nosaltres: é crehèm que la dita sentencia, en cars que fa per ela confirmatoria del dit privilegi á la vila ja atorgat, será asats competent títoll á la vila per posehir lo dit castell, é non cal altre privilegi sperar: axí que no restaría sino provehir al privilegi del vehinatge, qui es gran profit, é repòs, é ben avenir de la dita vila, hoc encare gran auxili de soportar nostros accessius (excessius) cárrechs; los quals vos, mosser, no ignorats que quasi son insoportables: é per açò no cabría cessar lo fet Dòdena.... Scrita en Agualada á XVII de Nohembre any M·CCCC·XLVIIII.

»Los Consellers é prohomens de la vila Dagualada qui á vos, mosser molt honorable, molt se recomanen.

»Al molt honor. é de gran saviesa micer Francesch Rovires en Leys licenciat Conseller é missatger Dagualada (en Perpinyá).» (*L. Univ.*)

CAPITOL XLII

Continua'l regnat d'Alfons V (1449-1450).—**Missatgería de Micer Francesch Rovires.—Alegríes d'Ódena pèl triomf del Comte.—Enuig de micer Rovires.—La vila contra micer Rovires pèl privilegi del vehinatge.—S'embargan los bens de micer Rovires.—Inventari dels bens de micer Rovires.**

Alegríes d'Ódena pel triomf del Comte. *Any 1449.* «Mosser molt honorable é de gran saviesa. Per lo senyor Comte, síndichs é homens Dòdena se fa cántich de alegría, dient com en Merturell ha aportades provisions é nova certa lo castell Dòdena pertanyer se al dit Comte: maravellant nos com per vostra part no som stats de aquests affers en neguna manera avisats, en tot no cregam axí esser, neu creurèm fins vos siau açí, ó vejam lo contrari pus clar. E avisam vos com lo dit Comte, mosser Berenguer de Muntbuy, mosser Saplana (senyor de Tous), é mosser Gabriel Cardona, é mosser Bernat Cellent se ferien hos volrien metre en lo sagramental; é nosaltres sabent lo dit sagramental esser stat entreduhit contra barons é cavallers, é en deffensió de homens de esglesia é reyals, presumim que açò no es per pus sino dar molesties é vexacions en aquesta vila. Per ço vos avisam eus pregam que, hagut colloqui é parlament ab micer Anthoni Torres, vos placia haverne un mot á la senyora Reyna, avisant la pleuament dels affers, é suplicant la que sobre aquèsts ab tots remeys decents per conservació de aquesta vila sua, per molts desijants esser destruhida, sia de sa mercé provehir. Encarregant á vos, mosser molt honorable, vullats bé pensar en aquests affers é esser sollícit é diligent, com hi penge tot lestament de aquesta vila. E no pus lestament (l'estament) de vostra casa sta bé, per gracia de Deu. Si de nosaltres vos plauen algunes coses, som prests á tot vostro pler. Scrita en Agualada, á ·IIII· de Deembre, any Mil CCCC·XXXX·VIIII.

»Los Consellers é prohomens de la vila de Agualada, qui á vos, mosser molt honorable, molt se recomanen.

»Al molt honor. é de gran saviesa micer Francesch Rovires en Leys licenciat, missatger de Agualada.» (*L. Univ.*)

Enuig de micer Rovires.—Plè d'enuig micer Francesch Rovires per les mil exigencies dels d'Igualada mani-

festades en la carta del 14 d' Octubre, dalt copiada, escrigué la següent, que va contra son cunyat en Joan Franquesa notari de la vila, qui, com anava dirigida als Concellers, la llegí en plè concell:

«Als molt honor. los Consellers de la vila Dagualada.

»Ihs.—Senyors molt honorables; totes aquestes promeses, de les quals vostra honorable saviesa me avisa, partexen de mon frare en Franquesa; é axiu mostre vostra ordinació, é lo meu sprit sent son volor (olor) per luny quem sia: é deuría pensar que ab tot son saber sería maça cárrech que éll me passás laygue peu calsat: é si ses primós (primors) redundaven en profit de la cosa pública, ni son zell era natural, tolleriar sia (s' haia ó se devie) pur per mí; é si non (no ho) fehía per amor sua, quil he amat en son temps é fets plers, ó faría de bon grat vuy é tots temps per amor de son fill meu nebot: laltre jorn mescriví sobre lo poder de la senyora Regina posant aquéll en dupte; que si vengués en hoyda de sa gran senyoría, girara lo mantell á revés contre nostros fets: tota la terra ha son poder aprovat fahent constitucions, privilegis, é corts celebrants generals ab sa senyoría; é vol se de duhir en dupte, crech per metre destorp, si ferse podía, en los affers: mes que pas lo privilegi, é aprés que agués pagat no sauría (s' haurie) sentencia, axí com aquells de Ripoll: are troba que en lo privilegi se meta més avant de les coses convengudes, en les quals éll no bastára pensar les, perdon me, ni metre les en lo tayall que vuy son: pero, senyors, éll vol verar vostra saviesa sots color de rahó, é engáneus: fassa vostra saviesa que éll vinga ací per síndich, que á mi plaurá per ma fè, é li ajudaré en los fets que son ja avansats, é vorém (veurém) son saber é quant será, é nom tempta ab paraules sufesticades (sofisticades), que lo temps será mestre quí bé farí en honor é profit de la vila é dels singulars de aquélla: cóleram pren (cólera 'm pren, ço es, *rabia 'm fa*) que éll ne diu una é ten altre al cor: anré li grat me avís de primors en profit de la vila, que yo son grosser é heu mester: pus que teniu trellat del privilege que es convengut ab gran treball; que á la fí é hagut á dir que men hiría al senyor Rey, si no restava, é ab valua de pock havent esguart á la casa, é profit, é que plau á la senyora Regina, ab certes calitats bones fetes en les respostes, si pensa vostra saviesa á quant basta, no cercareu primors pernicioses: perdon me vostra saviesa, é axí fas fí mogut á ma letra: mas fet que hage recapte de ço queus scriu, é diners pochs ó molts quem basten, que tot se acabala si hi pensau, senyor, é será exir de pélech é trebals.

»Vostro frare Rovires prest á vostra honor.» (*L. Univ.*)

Micer Francesch Rovires com á llicenciat en Lleys, era conduhit ó contractat per assessor de la vila, ço es, per aconsellar als batlles y Concellers, y per administrar justicia en lo tribunal dels dits batlles. Per honoraris la vila li donava cada any vint lliures, tres quarteres de forment y y franquesa de talles. (*Paper solt en L. Univ. de* 1450.)

La vila contra micer Rovires pel privilegi de vehinatge. *Any 1450.*

«Dia 5 del mes de Janer.—Dit consell general convocat y congregat en la capella de Sent Bartomeu en lo modo y forma esmentats, tots concordants y ningú discrepant: (Fins aquí es llatí).—Volgué é ordoná que per tant com micer Francesch Rovires ha obtengut un privilegi novellament, lo qual es totalment á tot dan é periudici de la vila, signantment sobre los caps del vehinatge é del sometent, é contre la voluntat de la dita vila é consell de aquélla impetrat; que totes quantitats que aja pagades per obtenir é haver aquéll sien recobrades del dit micer Francesch; com sia cosa decent que quí mal administra lo qui comanat li es, é fa ultre voluntat daquéll per quí es tramès, é no despen saviament lo que comanat li es, se pach del seu. E per aquesta rahó donaren plen poder als honor. Consellers que de continent demanen al dit micer Francesch Rovires les quantitats per éll per les dites rahons distribuides: é hon lo dit micer Francesch recús aquélles pagar é restituir, los dits honor. Consellers fassen fer prompta execució dels bens del dit micer Francesch Rovires fins entegra satisfacció de les dites quantitats.

»Item més: ordená lo dit honor. consell general que per ço com per serció del dit micer Francesch Rovires lo procés de la reintegració de Ódena sería mudat en luició, per ço com lo dit castell era stat venut per LXX milia sols, los quals, per tant com no eren passats per racional ó tresorer, nos devien pagar ne deposar; que fos elet un missatger per anar á Barchelona, é que agués los actes fets á sent Cugat per lo fet del castell Dòdena, quis dehía esser en poder del honor. en Ramon Batle; é que envestigués é sercás en largill (l'arxiu) é en altre part lápocha dels LXX milia sols preu del dit castell Dòdena, per saber si eren passats per racional ne per tresorer. E aprés anás á Perpenyá é parlás ab los advocats, é sentremetés stretament ab élls lo fet de Ódena en què stava, ço es, com era passat de reintegració en luició, é si per via de luició savía (s'havía) á perseguir, los dits LXX milia (sols ó sous) si saurien á pagar ne deposar; ó si valría més revenir tornás á reintegració: é axí matex sentremetés dels pagaments que micer Francesch havía fets per lo privilegi, ne á quí; é que port lo procés fet á Perpenyá per rahó de Ódena, perques puscha veure en que sta, é haver deliberació ab notables doctors qual via será pus profitosa á la vila, ço es, la reintegració, ó la luició, ó lexar ho del tot: é de totes aquestes coses sia tengut, aprés tornat será, fer vertadera relació al dit honor. consell.

»Item lo dit honor. consell per donar obra en acabament en les dites coses, elegiren en missatger lur lonrat en Gim Vuyastrosa Conseller lany present de la dita vila per anar á Barchelona é Perpenyá per les coses dessús dites; é volgué lo dit honor. consell que li fossen fetes totes letres per açò necessaries, é encare, si obs será, memorial structiu.

»E per soplir á les despeses é bestretes per rahó del dit Gim Vuyastrosa Conseller é missatger dessús dit, provehí é ordoná que fos fet prest ó bestreta de la talla sdevenidora per los deval nomenats: emperò lo que prestarán se poguessen aturar de la primera terça de la talla novellament fehedora..... (Nomena una vintena de persones, que serían los primers contribuyents, y bestraurian lo diner necessari.)»

S'embargan los bens de micer Rovires.

1450.

7 Janer. «Lo consell general é particular..... ordonaren que los ho bles Consellers requiren é consellen als honor. batles de la dita vila D lada, que fassen inventari dels bens del dit micer Francesch Rovires madona Catalina muller sua; é aquell inventari fet posen en ma segu idónees fermanses, per tant que en tot cars é loch rahó sen puscha hav contrestant qualsevulla rahons per lo dit micer Francesch Rovires fe fehedores.

»Item més volgueren é ordonaren los honrats jurats del dit consel los dits honor. Consellers agen trellat de la ordinació feta per lo honor. sell general quant tremeteren lo dit micer Francesch Rovires á la mol senyora Regina á Perpenyá per causa de proseguir la reintegració del c Dòdena. E axí matex que agen trellat de la ordinació per lo dit consel com donaren poder al dit micer Rovires de penre los VII· milia sol quals lo dit honor. consell havía ordonat que fossen manlevats per ral proseguir la dita reintegració de Ódena: hoc no resmenys que sia près t de la seguretat (fiança) que lo dit micer Francesch é madona Cathari muller han prestada; ço es, que si los dits VII· milia sols per lo dit Francesch Rovires no eran bé administrats, que éll los pagaría de sos é de la apellació are novellament feta per lo dit honor. micer France aguts los dits trellats, volgué é ordoná lo dit honor. consell que fosse nats al honor. en Pere Canaletes per portar á Cervera per mostrar á ho de sciencia per haver consell á la dita universitat com se deu ne pot l per justicia contre lo dit micer Francesch Rovires é sa muller, ó bens l (*L. Univ.*)

Inventari dels bens de micer Rovires.—E que'l concell maná fer en 7 de Janer. Conté poca cosa table. Quan los batlles lo prengueren (l'inventari) es creure que Rovires y madona Catarina haurian tret de lo millor. Aquí va l'inventari enter:

«Et primo se atrobá en la cambra maior que lo dit micer France en lo alberch que té á loguer en la plaça Nova de la dita vila, XXVI· li de Dret,

»Item una taula ab sos petges sobre la qual staven los dits libres,

»Item dues vánoves bestades,

»Item dues flaçades de lana, una de borres blava, é altre de blanca dada,

»Item dos vestits del dit honor. micer Francesch, lo un folrat de v laltre de marts,

»Item un axeló vermell,

»Item un cofre launat ab son pany é clau, dins lo qual son les rob bens seguents:

»Primo V· peces de cortines blanques ab lurs tovallons,

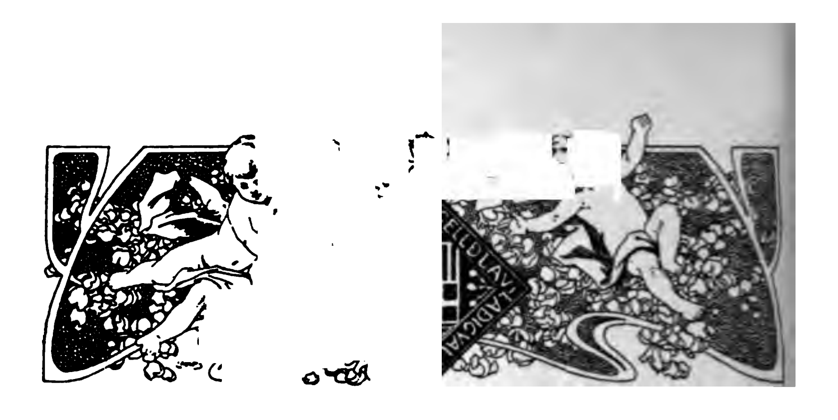
»Item dos parells de lançols de lí,

»Item un parell de coxins,
»Item unes tovalles,
»Item un cofret petit enlaunat dins lo qual havía vells (vels) de madona Catherina é una correja dargent,
»Item una caxa de tenir pa,
»Item un altre cofre enlaunat,
»Item mige dotzena de tovalloles entre dos plechs,
»Item mige dotzena de tovallons,
»Item ·III· parells é mig de lançols,
»Item unes tovalles blanques,
»Item una flaçada cardada blanqua, altre flaçada blanqua ab listes blaves é blanques, un cobertor pintat vermell, un cobertor de cánem,
»Item un lit ab sa márfega plena de palles, dos mathalaffs, un travesser é les posts que son ·III· é sos peus,
»Item un cofre enlaunat,
»Item un tepiç (tapiç) antich,
»Item un altre lit ab ·IIII· posts, márfega, un mathalaff é travesser, é una flaçada blancha cardada,
»Item dues olles de coure petites.» (*L. Univ.*)

Aquí está tot l'inventari, près á 13 de Janer de 1450. Sembla impossible que en açò consistís tot lo mobiliari y tots los bens d'un jurista.

CAPITOL XLIII

Continúa'l regnat d'Alfons V (1450-1457).—**Missatgería de micer Francesch Rovires.**—Arbitratge sobre la qüestió entre la vila y micer **Rovires.—Intervé la Reyna.—La Reyna proposa decidir élla la qüestió com á árbitre.—Micer Rovires s'esmuny com anguila.—Dorm lo procés contra micer Rovires.**

Arbitratge sobre la qüestió entre la vila y micer Rovires. *Any 1450.*—A 5 de Maig de 1450 lo concell general, per evitar los gastos consegüents á una qüestió judicial, resol confiar la resolució de la qüestió pendent ab micer Francesch Rovires á un arbitratge; y nombra árbitres per part de la vila á micer Joan de Bellafilla y á micer Arnau dez Mas juristes ciutadans de Barcelona, si volen acceptar aquest cárrech: los quals, ó un d'élls, s'haurán d'entendre ab micer Joan Ferrer árbitre per part de micer Rovires.

Los árbitres definitivament nombrats foren Arnau dez Mas y Joan Ferrer, los quals s'ocupavan en estudiar la qüestió á 7 de Juliol de 1450.

Aquest artitratge fou proposat per lo Prior del monestir de Sant Agustí d'Igualada. (*L. Univ.*)

Intervé la Reyna. *Any 1451.*

«Al molt honrat é savi senyer en Pere Ponç missatger é síndich de la vila Dagualada.

»Molt honrat é savi senyer: dimarts quis comptava XXV de Mayg fou presentada per lo fill de micer Francesch Rovires á nosaltres una letra closa de la senyora Regina, de la tenor seguent:—La Regina: Promens: tant per

a natura del negoci, quant per evitar plets, dans é despeses, havèm provedit é volèm la questió vostra ab micer Francesch Rovires sia mesa en poder de dues persones, una per part vostra, altra per sa part elegidores, qui breument é sumaria vegen la rahó: per queus menam (manam) que en continent elegiscats la persona per vostra part; car lo semblant fará lo dit micer Francesch. E on les dites dues persones concordar nos puxen, en tal cars nos hi elegirém un tercer, á fí que en tota manera sia posat breu fi en lo fet, com aquesta sia via saludable. Dada en Barchelona á XXII de Maig, any M·CCCC·LII. La Reyna.—E vuy quis compta XXVI de Mayg del dit any, per rahó de la dita letra ses celebrat consell general é particular; en lo qual, legida primerament la dita letra é assats pensada, es stat deliberat queus fos escrit de la voluntat del consell, que sería que per vos sia parlat ab la senyora Regina, é informada per vos de les coses següents: primerament com per part del dit micer Francesch es estat demanat compromès tres ho quatre vegades; é per soplir á sa intenció la vila es volguda decendre en fermar tres vegades compromès, é ab aquélls que éll ha volguts: é á gran é eminent culpa sua, é no de la vila, may sia dit; é are finalment sera (s'era) fermat compromès, éll matex tractant ho, ab los honorables micer Arnau dez Mas é micer Johan Ferrer, en poder dels quals ses plenament cullit lo procés fins á sentencia; á la qual hoydora es stat assignat moltes vegades, é per part de la vila instantment requesta, hoc encare, mijansant carta pública, per la qual se mostra manifestament á culpa de la part de dit micer Francesch no esser donada. Més, que no content daçò ses volgut metre per miserable, é ab letra de la senyora Regina ha citats los Consellers que dins VI dies compareguen devant micer Requir jutge ó comissari per açò elet: per què ha covengut als Consellers tremetre lur síndich: E are, volent nos tribular, serca dilacions é occasions de fer novell compromès, en lo qual se pogués elegir tercer, en la forma de la letra de la senyora Regina. E açò no es nou: car dies ha nos ha exortats é moguts fermassem tal ó semblant compromès, pus mosser Manuell de Rejadell fos tercer; segons vostra saviesa daquestes coses es pus amplement é millor informada. Per ço sería é es la intenció del consell que per vos totes aquestes coses é daltres culpes del dit micer Francesch certifiquets é notifiquets per stes, é supliquets la senyora Regina que sia de sa mercé, pus á postulació é instant lo dit micer Francesch, la causa es en la sua sagrada audiencia, é lo procés collegit, é no resta sino regonegut dar sentencia; lo dit negoci prenga aquí sa breu determinació, com per part de la vila resta fort poch ó per ventura no res á dir, sino requerir sentencia, é que squivets en tant quant porets novell compromès. E si per ventura, lo que no pensam la senyora Regina volía que daçòs fahés compromés, sia suplicada que pus sa intenció es aquesta, que los honor. micer Arnau dez Mas é micer Johan Ferrer, qui han cullit lacte eus saben de cor, é lo procés es á sentencia, per relevar despeses é abreujar lo temps, hi haguessen á declarar menats (manats) per la senyora Regina; é aquèsts no poran esser sospitosos á negunes parts. En altra manera placia á la sua reyal magestat permetre se tracte en poder del comissari per sa senyoría elet, é maiorment no calega sino regonèxer lo procés é dar la sentencia: axí que crehèm no si poría elegir pus breu é millor via per exir tost é sens massa messions de affers. Exor-

tant é encarregant vos placia tenir ab totes maneres per aquesta via isq de afers. E hon altre no si pogués fer, ans en altre sí anantás, rescriviu larch del que en altra manera demanat, perquè puscham pensar é eleg millor: jaus trametèm una crehença á la senyora Regina per vos de tote coses dessús dites é aquelles altres que vos hi sabrets ajustar plenamen plicadores. E no pus, com á savi poques noves basten. E sia de vos é de guarda la Santa Deitat: lo fet de mosser lo Degá vos pregám no haia oblit, ans si don tot bon recapte que porets é de vos fiam. Scrita en A lada á XXVI de Mayg, any M·CCCC·LI.

»Los Consellers de la vila Dagualada prests á tot vostre pler.» (L. L

Segueix en lo Llibre de la Universitat la carta de hença de que parla la carta anterior y una carta dels C sellers y prohomens á la Reyna, dada á 29 de Maig, ex cant y suplicant lo meteix que explican al missatger P

La Reyna proposa decidir la qüestió élla o á árbitre. *Any 1451.*

«A la molt alta é molt excellent senyora la senyora Regina:—Sen molt excellent é molt justa:—Ab humil é subjecte recomendació prem vostra molt excellent senyoría notificam com dissapte prop passat rebèn letra vostra, en la qual aprés aquélla per nos fou rebuda ab tota aquell mill reverencia é honor ques pertany, vehèm contenir com vostra gra nyoría nos mana é stretament nos encarrega que encontinent de la que en vostra sagrada audiencia se mena entre aquesta vila vostra é Francesch Rovires, per les causes en vostra letra contengudes, degse fer conexença, metent aquélla en vostron poder. E, com, senyora molt per culpa del dit micer Francesch Rovires haiam soportades moltes mes ens es dilatada justicia, turbant los compromesos ja entre éll é nosaltre mats, desviant noy sia stat pronunciat ne declarat; are, senyora molt i tra, com lo fet ó causa quis tracta en vostra sagrada audiencia sia á rel vol per semblants vies é acustumades fer semblant, en gran dan é mes de la vila: é per aquesta rahó es stada é es nostra final intenció exir daq afers per sentencia; é maiorment pus la causa se tracta en vostra sag audiencia; de la qual es presomidor procehir, é de fet acustuma procel dreta font de justicia. Per ço senyora molt justa, sia de vostra mercè aiats per scusats, com á present recusam decendre á vostre manament; non entenam á fer per fer vos ne displicencia alguna, mas per abreuj causa qui es á relació, é no resta sino pronunciar: eus parría sia pus bre aquesta é útil á les parts, é maiorment com sesper (s'espera) emenar la tencia de font de tanta justicia, com es vostra sagrada audiencia. E si vostra mercè, senyora molt illustre, benignament haver nos per scusat man nos, senyora, vostra reginal magestat ço que plasent li sia; la qu santa Deitat li placia conservar é prosperar al seu sant servici per l temps. Scrita en Agualada lo primer dia de Agost, any M·CCCC·LI.

»Senyora molt justa: los vostros humills vassalls é súbdits, qui ge

lectats en terra é l... vostres peus é mans, humilment se recomanen en vostra gracia é me..., Consellers é prohomens de la vila vostra Dagualada.» (L. Univ.)

Micer Rovires s'esm... c... Any 1452.

«Mosser molt honorable é de g... ...a recomanació are-mesa, avisam vostra gran saviesa com per lo ser... nostro som stats avisats que la cau... ...a tot... ...yg. se mena entre micer Francesch Rovires é aqu... vila seria a... ...o, é lo procés ben instruit. E per què, nos... ...e, s... ...s de tre-bals é messions, com dur tant é no sen puscam obtenir sentencia, la qual desijam més que res; en tot cregam... ...a ne de nostron sin-dich no si perda res: mas les voltes de... ...er F... ...esch son tantes, é més ses evasions, que com lo pensam t... lo ... ...I tenim per los peus, ...s alcueja en manera de anguila. E per ...o, s... molt honorable, vos pregam eus encarregam queus plac... ...á prop micer Ramon dez Papiol relator, al qual havèm scrit daques... p... lo de vostra é nostra part desempayg de fer sa relació, car... ...t ininteligible.) Sala é vostro esprest: é daçò, si plasent vos serà, nous cansets neu prengats en enuyg, per ço com nos en fareu singular pler; é conexerets ho en les coses que vostra gran saviesa de aquesta vila é nosaltres volrets eus seran plasents. Scrita Agualada á XXVII de Janer, any M·CCCC·LII.»

»A micer Arnau dez Mas en Leys Doctor.» (L. Univ.)

Dorm lo procés contra micer Rovires. *Any 1457.*

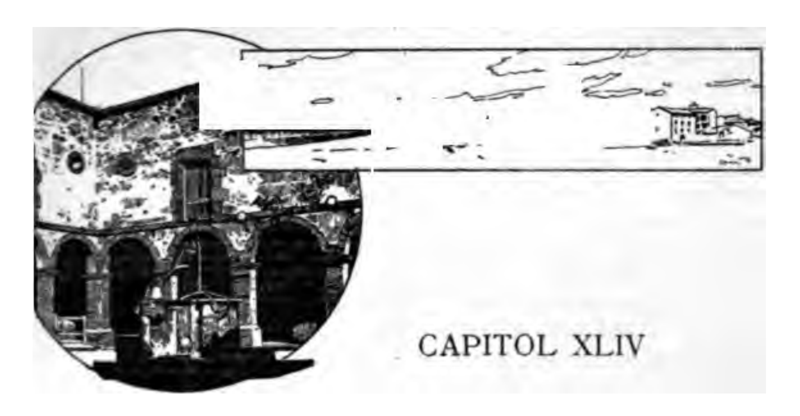
A 25 de Janer de 1457—lo concell—«considerant que lo procés que sera (s'era) menat entre la dita vila de una part, é lo honor. micer Francesch Rovires en Lleys professor, ha dormit per més de tres anys passats, é sia stat á relació, é pagat lo salari del jutge, é scriptures, é no resta sino reque-rir he haver sentencia: Per ço volgué é ordoná lo dit consell general é parti-cular que la dita sentencia sia instada é demanada, é dar tota manera sia donada á menys cárrech é messions que fer se puscha de la dita vila.» (L. Univ.)

Set anys dura la questió de micer Francesch Rovires; y no sabèm encara qui té rahó, éll ó la vila.

Á mi Rovires se'm fa simpátich ab aquella deliciosa car-ta sua en que *llança foch* contra son cunyat en Franquesa, y'm sembla que qui escrigué aquella carta no podía tenir culpa. Açò no vol dir que durant lo llarch curs de la ques-tió no apelés *á totes ses primors* per enredar la cosa, si veya que'l carro li anava pèl pedregal. No es pas cosa fácil justi-ficar les entregues totes de diner fetes per un missatger qui treballa en una cort venal.

La forma en que estava redactat lo privilegi del vehinatge, tan interessant pèl benavenir de la vila, no satisfeu à aquèsta; si la hagués satisfet, es verossímil que en Rovires, qui torná de sa missatgería com un malfactor, hauria estat rebut ab triomf.

CAPITOL XLIV

ba'l regnat d' Alfons V (1451-1458).—Instancies perquè la Reyna vinga á celebrar corts en Igualada.—Sometent contra la vila de Calaf.—Provisió reyal contra les bandositats.—La vila agoviada de deutes: conveni ab los acreedors. —Gramalles de dòl per la mort del rey Alfons V.

Instancies perquè la Reyna vinga á celebrar ›rts en Igualada. *Any 1451.*

«Al molt honor. é molt savi cavaller mosser Johan de Muntbuy algutzir : la senyora Regina.

»Molt honor. é molt savi mosser: per algunes persones som stats avisats ›m la senyora Regina havía voluntat venir en aquesta vila per tenir corts; per inducció de alguns hauria mudada sa voluntat en Vila francha: emperó ›gitant que axí com per sguart de altres sería sa intercessió axí bé poría ›vocar son voler é tornar al primer propòsit de venir ací: lo que sería granent benavenir de aquesta vila é en gran part reparació de nostres cárrechs; ›és que les imposicions, que son (s' arendan) lo derrer diumenge daquest ›s venedores, valrien molt més de preu; ultra la honor que sen aconsegui›: per ço, mossenyer molt honorable, vos pregam ab tot affecte vos sia ›sent ab vostros savis induiments é bones inducciones, é ab totes aquelles ›mes qui porets é conexerets esser fehedores, donets orde, si possible será, senyora Regina retorn á son primer voler, é li sia plasent tenir ací, hon r gracia de Deu ha molt bona sanitat é disposició de hostals, é bastant ›visió de viures, tenir corts, si é segons havía deliberat: é haurets part de honor, com aquesta vila sia en bona part vostra; é encare vos ne romanèm obligats per tostemps: offerint se la vila segons ses facultats é poder ›venir á la sua senyoría; los Consellers, qui son en Ramon Millars en cap, ›re Tria mercader, en Jacme Mercader é Nanthoni Cardona sastre, se re›manen en vostra gracia. E no pus, com cregam esser maior vostro bon ›ler en complir aquestes coses é altres tocants lo ben avenir daquesta vila, ›e no sabriem scriure. Scrita Agualada ha XXVII de Dehembre, any Mil CCC·LI.

»Los Consellers é prohomens de la vila Dagualada á honor é servey de ›s, mosser molt honorable, apparellats.» (*L. Univ.*)

«A la molt honor. madona Costança de Muntbuy, en Perpenyá, sia dada.

»Molt honor. madona: ab tota deguda recomendació premesa, certificam á vostra gran saviesa com per molts seriem stats avisats com la senyora Regina havía deliberat venirací per tenir corts: é induida per alguns curials ó altres, auría voluntat anar á Vila francha: é sabent la bona voluntat vostra que havets é portats en aquesta vila quax vostra, é la singular reputació en que la dita senyora per vostra bondat vos ha; havèm deliberat scriureus, segons ja en semblant manera scrivim al honor. mosser Johan marit vostre: per ço, molt honorable madona, vos suplicam tant com podèm ne sabèm vos sia plasent esser entercessora en totes aquelles savies he honestes maneres que porets ne sabets en la senyora Regina, que sia de sa mercè tornar á son primer propòsit, é venir celebrar corts en aquesta vila, hon ha aut son principi é mostrada per sa gran senyoría tostemps singular voluntat. E açò serà gran utilitat é ben avenir daquesta vila, é sustentació de nostros cárrechs, attès lo gran profit quen reportariem. E iatsía no ignorèm vostro singular voler per vostra saviesa portat en aquesta vila; encare, pus per mijá vostra tal é tan gran benefici podiem aconseguir, vos sería reputat á gracia singular eus ne restariem per tostemps obligats. Scrita en Agualada ha XXVII de Dehembre any M·CCCC·LI.

»Los Consellers é prohomens de la vila Dagualada á tota vostra honor é servey de vos, molt honor. madona, ab tota fiança prests.» (*L. Univ.*)

Altra carta consemblant scrigueren los Concellers á mossen Bartomeu Sellent secretari de la Reyna. Entre altres rahons, li diuen:—«considerant que vos, mosser molt honorable, per sguart de madona vostra á les sues coses, havets aquesta vila per recomanada, é axi meteix per obra quen havets dací atrás mostrat, havèm deliberat..... de scriureus.....»

Altra n'escrigueren pèl meteix fí á mossen Ramon Gilabert, no sé per quín títol.—Totes son del 27 Desembre. (*L. Univ.*)

No crech que donassen resultat: altrement n' hauría quedat rastre en lo Llibre la la Universitat.

Sometent contra la vila de Calaf. *Any 1452*.

4 Juliol. «Los jurats ó maior é pus sana part del honor. consell general é particular de la vila Dagualada..... per persecució del sometent començat é iniciat per Nanthoni Serrá é Johana sa muller, olim de la vila de Calaff, are homens del senyor Rey é monastir de sent Cugat de Vallès é vers ciutadans de Barchelona é vehins é habitadors de la dita vila Dagualada, contre lo batle de Calaff, qui la dita Johana vehina de la dita vila é té lurs bens empatxats, é per reintegració del senyor Rey é monastir de sent Cugat de Vallès é de la vila, é messions daquen fetes, ha volgut é ordonat que la bandera sia treta é posada á Cap de vila.

»Item més volgueren é ordonaren per la dita rahó que sien fetes denes caps de denes dels singulars aptes en aquestes coses de la dita vila, é que b veu de crida sia publicat que los caps de denes ab lur dena sien prests ab rs armes é vituales per seguir lo sotveguer tota hora que requests seran. I axí sien aparellades bombardes, bursons, balestes é altres arnesos de la ita vila, é aquélles recorregudes de cordes, pólvora, martinets é altres coses necessaries, é fer aquélles metre á punt.

»Item més volgueren é ordonaren los dits honor. jurats de consell que sien fetes letres de convocació de hosts, segons en semblants actes son acustumades de fer, é tremeses al veguer de Cervera, de Manresa, dels Prats, de Vila francha é altres lochs, si obs será, dictadores é ordonadores bé é gentilment, segons lo acte requer, é us é still de la cor del dit honor. sotveguer; é açò axí prest com fer se puscha, com poría esser perill en la triga.

Item més volgueren é ordonaren los dits honrats jurats que per tant que pus justificadament se pusquen haver en la prosecució del dit sometent, é juridicament pusquen repetir la vehina á sos bens; que un missatger de la vila é síndich vaja á Barchelona haver acort é plena deliberació dels honor. micer Pere Ladó é micer Arnau dez Mas, exortant los de part de la universitat los placia prestar consell jurídich bo é cert com nos devèm haver en prosecució del dit sometent é recuperació de la dita vehina é sos bens, é en les altres coses dependents daquélles, affí que la vila se puscha haver en les dites coses juridicament é demanar justicia; com vullen é sien de intenció tractar aquestes coses tant quant per justicia, us, é still, é consuetut antichada é practichada, com encare per privilegis é constitucions, usos é prátiques daquélles, é en altra manera, segons mills poran é deuran. E per dur ho á effecte elegiren en síndich é missatger en Barthomeu Sabata Conseller.»

5 Juliol. «Sia stada presentada (al concell) una provisió reginal ó letra patent havent evocació é sobresehiment del sometent per lo dit Anthoni Serrá, sa muller é lurs bens, vehins nostros incohat contre lo batle de Calaff.....» Revoca lo concell la missatgería den Sabata, y elegeix al Conceller Joan Tarragó per negociar ab la Reyna y advocats aquest assumpto.

7 Juliol. «Lo honrat consell..... per tant com es fama que don Johan de Prádes hauría informada la senyora-Regina sobre lo fet den Anthoni Serrá é sa muller é bens lurs, é fassa cara en favor del batle de Calaf.....» elegeix per missatger al dit Sabata y Ramon Millars mercader per anar á Barcelona *é rahonar lo dit sometent é reintegració daquéll a los interessos de la vila.*

Com la casa de Cardona era senyora de la vila de Calaf,

era natural que *fes cara* al batlle d' aquella vila. Com se veu, es la eterna qüestió de vehinatge.

Havent sobrevingut *un accident* al missatger Tarragó, fou elegit altra volta en Sabata.

En carta del 12 Juliol los Concellers diuen á Bartomeu Sabata y Ramon Millars missatgers dits tramesos á Barcelona:

—«Feta la present, havèm entés é sabut que la muller den Serrá sería stada treta de casa é mesa en presó ab bona cadena. Hoc axí matex havèm entés que lo batle de Calaff é en Bernat Agramunt lo notari convocan les hosts del comdat, é dien que élls exiran á carrera á les hosts reyals, é que no les lexaran entrar en lur territori: de açò parlarets ab los advocats per tant que á lur consell puxats fer de açò querela á la senyora Reyna.»

En sessió del concell haguda á 22 de Juliol se veu com s'havía incoat causa sobre aquest sometent en la audiencia de la Reyna.

A 19 d'Agost s'acordá trametre á Calaf lo Conceller Bartomeu Sala ad dos testimonis juntament ab lo verguer reyal Martí Dorna, per deslliurar ó recobrar la muller den Serrá, y per pendre informació de la quantía dels seus bens detentats, axí com dels deutes que tinguessen marit y muller.

A 20 d'Agost los Concellers presentaren la següent carta de la Reyna al dit verguer Martí Dorna, que's trovava en Igualada:

«Al feel nostre en Martí Dorna verger del S. R. é nostre:

»La Reyna.—En Martí Dorna: dièm é manam vos expressament que de continent, vista la present, anets personalment al loch de Calaff, é en virtut de les letres patents nostres queus ne portats, requerats los egregis Comtes de Cardona é de Prádes, si allí personalment se atroberán, é lo batle é altres officials del dit loch, é liuren na Johana muller den Anthoni Serrá, olim del dit loch de Calaff, are habitador de Agualada, é tots sos bens; é haguda que haiats aquélla en vostres mans é poder, la portets ab tots sos dits bens á la dita vila de Agualada. E per què es malalta é indisposta de sa persona, aquella en la dita vila de Agualada donets á manleuta de cinch cents florins, ab sagrament é homenatge é idonees fermançes per la dita quantitat corroboran-

a; ço es, de representar se é metres en poder é mans nostres dins quinze dies aprés sia requesta personalment ó en casa de son marit en la vila de Aguolada, ó ab veu de crida per los lochs acustumats de la dita vila, no guiada, ne acordada, ne en alguna manera privilegiada, mas de for é juredicció nostro; é de no partir se de nostra magestat sense nostra licencia demanada é obtenguda, é segons en semblants seguretats es acustumat de fer. E per res no façats lo contrari, com vullam que axis faça. Dada en Vilafrancha de Penedés á ·XII· dies de Agost del any M·CCCC·LII.—La Reyna.»

Lo verguer Marti Dorna promet fer lo que mana la Reyna.

A 23 d'Agost na Johana estava en llivertat y fou cancelada la seguretat que havía prestat conforme exigía la Reyna. Lo concell ordená que na Johana se presentás á la Reyna per reclamar contra lo batle de Calaf, qui sembla detentava encara sos bens; y que'l missatger de la vila procure obtenir de la metexa Reina una provisió ben clara y ben extesa per poder enviar lo sometent contra Calaf.

A 13 de Setembre s'acordá escriure als Concellers de Barcelona que prestassen favor y ajuda en aquesta qüestió. (*L. Univ.*)

Provisió reyal contra les bandositats. *Any 1453.*

«Are oyats queus fa hom assaber per manament del honrat en Francesch Rocha lochtinent del honrat en Francesch Alamany sotveguer é batle de la vila de Agualada per lo molt alt senyor Rey, é del honrat en Johan Tria batle de la dita vila per lo monastir de sent Cugat de Vallès: Que com als dits honrats lochtinent é batle per los honrats Consellers de la dita vila sie stada presentada una letra patent del molt alt é excellent senyor lo senyor Alfonso per la gracia de Deu Rey Daragó benaventuradament regnant, ab segell reyal al dos segellada, data de la qual fou en Saragossa á ·V· dies de Agost lany de la Nat. de nostro Senyor M·CCCC· devuyt, continent en sí que lo dit senyor Rey percebut per tenor de suplicació per part dels Consellers é prohomens de la universitat de la vila de Agualada á la sua reyal magestat presentada, que alguns cavallers é homens generosos en lo vehinat daquella vila ó en altra part habitants, com entre élls ó ab altres guerra ó bandositats suscitar ó moure se sdevé, axí com sovint tro ací se diu esser sdevengut, declinants á la dita vila ó aquí fahents lur incolat ó habitació, ab monicions é persuasions varies atiren á élls diverses dels habitants de la dita vila, é aquélls induexen que la part daquélls favoresquen, é en los amfractes é bregues daquella guerra ó bandositats se mesclen, axí com á valedós ó en altra manera part fahent ab élls; per raó de la qual cosa á la universitat de la dita vila é singulars daquélla, qui lur vida desigen passar pacificament, quieta ó ab repós, seguits foren es seguirien daci avant dans molts, dispen-

dis ó enuygs é detriments irreparables: volent lo dit senyor Rey donar loch que efugats los amfractes, dissensions é rancors de guerra qualsevulla, les vehins é habitadós de la dita vila en dolçor é repós de pau é tranquilitat visquen: á humil suplicació per part dels dits Consellers é prohomens, é sguardada utilitat de la cosa pública de la dita vila é dels habitants en aquélla, precedent digest consell, lo dit senyor Rey hage statuit, ordonat, volgut é provehit que si cavallers ó generosos quals sevulla qui en la dita vila ó son terme no tenen propria habitació ó incolat, estants en guerra ó bandositats dessus dites, á la dita vila ó termens daquélla declinarán, ó en aquélla se sdevendrá entrar per qual sevulla causa ó raó, aprés que per los Consellers de la dita vila seran requests, dins tres dies de la dita requesta daquí en la comptadors, hagen é sien tenguts deserir la dita vila é termens de aquélla é departir sen ab tota lur familia, é en açó puxen esser compellits é destrets per vigor de cort, dilacions é excepcions quals sevulla á part posades: hale més statuit é ordonat lo dit senyor Rey que alguns singulars ó vehins de la dita vila que de paratge no sien, conjunctament ó depertida, directament ó indirecte, palesament ó oculta, de qual sevulla condició ó grau sien, no gosen ó presumesquen en guerres ó bandositats de alguns cavallers ó homens de paratge mesclar se en alguna manera, é menys en aquélles per ajuda ó per obra fer alguna valença. E si per ventura algú, per foll gosar, lo contrari de les dites coses presumescha atentar, la ira é indignació del dit senyor Rey é pena de ·D· florins dor Daragó encorrerá sens remey algú. Manant lo dit senyor Rey al portant veus de Governador en lo principat de Cathalunya é al veguer de Barchelona é Dagualada, é als Consellers, é prohomens, é universitat, é singulars de la dita vila, é á tots officials é subdits del dit senyor Rey presents é sdevenidors de certa sciencia é expresse sots les penes dessús dites, que lo statut é ordinació dessús dits é totes é sengles coses en aquélls contengudes tinguen é fermament observen, é tenir é observar fassen per tots inconcusament é noy contravinguen per alguna raó.—E presentada la dita letra reyal per los dits honrats Consellers, no resmenys aquells honrats Consellers hagen requests los dits honrats lochtinent é batle que lo dit statut é ordinació deguessen per los lochs acustumats de la dita vila ab veu de crida fer publicar, per tant que per algú ignorancia alguna non puxen allegar. Per ço los dits honrats lochtinent é batle ab veu de la present crida notifiquen á tot hom generalment lo statut é ordinació reyals dessus dits, per tant que ignorancia allegar non puxen.»

(Publicada divendres 8 de Juny de 1453.) (*L. Univ.*)

La vila agoviada de deutes: conveni ab los acreedors. *Any 1.454.*—Trovantse la vila tan carregada de deutes que no podía pagar les pensions dels censals que sobre élla pesavan, obligada per la necessitat, proposá un conveni als acreedors ab les bases seguents:

1.ª Reducció de les pensions á la meytat per espay de deu anys.

2.ª Cubertes totes les cárregues necessaries de la vila,

convertir lo sobrant de les entrades en quitar, lluhir ó redimir los censals.

Los beneficiats de la parroquial de la vila, lo monestir de Sant Agustí y alguns particulars censalistes acceptaren la reducció dita.

La Comunitat de preveres feu més; cedí totes enteres les pensions de deu anys en favor de la vila. Per manera que'ls beneficiats cediren per una part la meytat de les pensions dels censals propis de llurs beneficis; y per altra part com á comunitaris que eran cediren la totalitat de les pensions; una y altra cosa durant lo temps de deu anys.

S' escrigué á tots los demés censalistes demanantlos acceptassen aquest conveni á que la necessitat obligava.

En la carta escrita per los Concellers á micer Joan Oliver en Drets doctor obtentor del benefici de la Sma. Trinitat fundat en la parroquial de Sampedor resident en cort romana, diuen:

«Mosser molt honorable..... certificam ab la present com la vila de Agualada é universitat é singulars de aquélla son tenguts é obligats á molts é diversos creadós censalistes en diverses pensions annuals de censals *les quals pensions prenen suma cascun any de ·XIII· milia sols barcelonesos*, poch més ó menys, ultra altres cárrechs extraordinaris, los quals necessariament cové la dita universitat é singulars daquélla sobir é pagar, *los quals carrechs extraordinaris prenen suma uns anys ab altres de Cent lliures barceloneses...»* En aquesta carta demanan á micer Oliver reducció á 10 lliures de la pensió anyal de 20 lliures que de la vila cobrava per un censal propi de son benefici. 11 Agost.

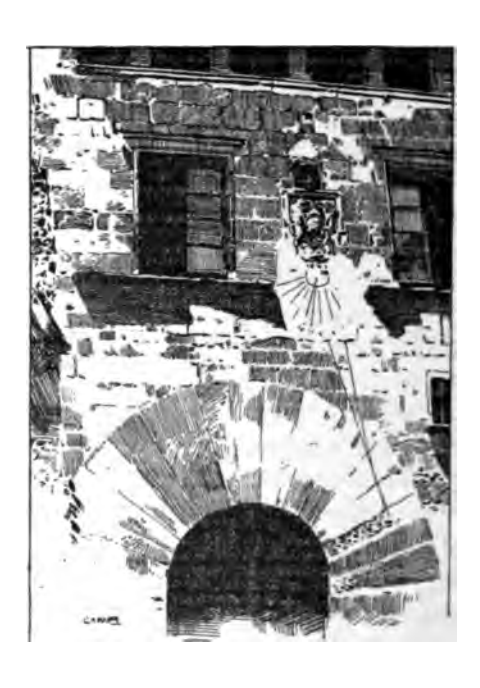
Ab aquesta reducció pogué aliviarse la vila, puix trovo que mossen Martí Miró Pbre. portá á Barcelona 10,000 sous en nom de la vila, per redimir un censal que aquesta feya al monestir de Montalegre. Més avant veurèm noves reduccions. (*L. Univ.*)

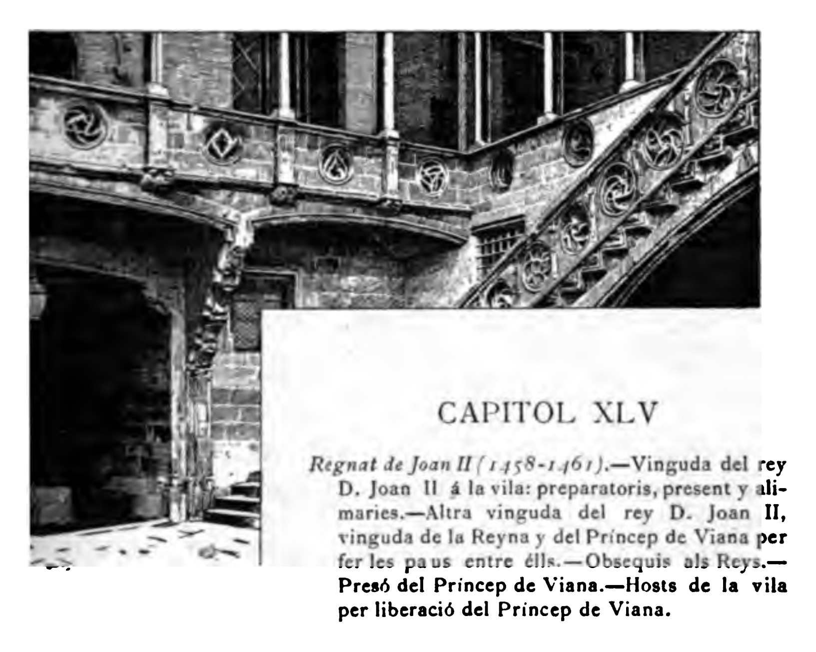
Gramalles de dòl per la mort del rey Alfons V. *Any 1458*.—22 Juliol. «Encara més volgueren é ordonaren los dits honrats jurats del dit consell, que lonrat

en Ramon Millás Conseller é bosser lany present de la d
vila pach en nom de la dita universitat açò que cost lo d
lo qual es stat comprat per éll ó per sos companyons C
sellers per fer les gramalles de dòl, les quals se han f
de present per la mort del senyor Rey Nalfonso de b
memoria Rey Daragó; é ço que lo dit bosser pagará ó h
traurá per rahó del dit drap que li sia prés en compte
los comptadors.»

4 Setembre.—»Jo Antoni Rosseta fill del discret
Rosseta notari de la vila d'Agualada, confesso y regoneix
que vos Ramon Millás Conseller y bosser de la univers
de dita vila m'haveu dat y pagat 43 sous barcelonesos
rahó del drap cru (*ratione panni crudi*) que m'haveu c
prat per fer les *gramacies* vostra y dels vostres compa
Concellers, per causa de la mort del senyor rey Alfons
bona memoria, qui fa algun temps finí sos dies...» (*L. Un*

Morí D. Alfons á 27 de Juny de 1458.

CAPITOL XLV

Regnat de Joan II (1458-1461).—Vinguda del rey D. Joan II á la vila: preparatoris, present y alimaries.—Altra vinguda del rey D. Joan II, vinguda de la Reyna y del Príncep de Viana per fer les paus entre élls.—Obsequis als Reys.—Presó del Princep de Viana.—Hosts de la vila per liberació del Príncep de Viana.

Vinguda del rey D. Joan II á la vila: preparatoris, present y alimaries. *Any 1458.*

3 Novembre.—«Més avant volgueren é ordonaren los dits honrats jurats del dit consell: que per rahó de la novella entrada ara faedora per lo molt alt senyor lo senyor Rey en Johan ara benaventuradament regnant, sie fet servey al dit senyor Rey de capons, é de gallines, é vins, é fruytes, fins en valor de deu florins dor poch més ó menys, á coneguda dels dits honrats Consellers: lo qual servey sie fet é presentat al dit senyor Rey en nom de singulars, é no pas en nom de la dita universitat, per no perjudicar als privilegis é inmunitats los quals la dita universitat ha sobre les dites coses.»

«Are hojats queus fan saber á tot hom generalment los honrats batles de la vila Dagualada per lo senyor Rey é per lo monestir de sent Cugat de Vallès, á instancia é requesta dels honrats Consellers de la dita vila: Que com los dits honrats batles é Consellers sien certs que lo molt alt príncep é senyor lo senyor Rey en Johan per la gracia de Deu Rey Daragó vuy benaventuradament regnant é novellament entrant en la terra dege esser (é) prestament venir é entrar en aquesta vila, é sie cosa deguda que sie rebut ab tanta honor é reverencia com fer se pugue: per amor daçò los dits honrats batles, á instancia é requesta dels dits honrats Consellers, preguen, é exorten, é manen á tuyt generalment que aquell dia é hora que lo dit senyor Rey entrará, ques aparellen es vesten de lurs bons vestits, é que façen feste axí propriament com lo dia del diumenge, é que façen bells los entuxans de les llurs cases, é aparellen cascuns llurs cases de lits é altres coses necessa-

ries per acollir, si mester será, les companyies qui ab lo dit senyor R
trarán; á fí que tots sien ben rebuts é acollits en la dita vila. E no res
tots los homens de la dita (vila) com sentiran que lo dit senyor deu
trar, aparellats é vestits de llurs bones robes, sien prests per acompan
dits honrats batles é Consellers com exirán á rebre lo dit senyor, en
nera que sie rebut ab tota aquella honor é reverencia que fer se pus
axí matex, si lo dit senyor entre de nits en la dita vila, que tot hom
tenir lums per les finestres é per les portes, é fer falles é grans alum
per la dita vila. Encara més manen los dits honrats batles á instanci
questa dels dits honrats Consellers, que no sie negun hom de qual
ley, condició ó stament sie qui guos portar negunes armes vedades
ni de dia dins la dita vila, sots pena de ·LX· sols é de perdre les ar
guart si qui guardar si ha, que amor ne gracia non haurá.» (Public
vendres 10 de Novembre de 1458.) (*L. Univ.*)

Altra vinguda del rey D. Joan II, vinç de la Reyna y del Príncep de Viana per fer entre élls. *Any 1460.*

«Ara hojats queus fan saber los honrats batles de la vila Dagual
lo molt alt senyor Rey é per lo monestir de sent Cugat de Vallès, á
cia é requesta dels honrats Consellers de la dita vila: que com élls sie
que demá, qui será dissapte, en la present vila seran la molt alta é m
cellent senyora la senyora Regina Daragó é lo molt illustre senyor P
é ab élls ensemps moltes persones de stat; é consequentment per
dies aprés continuament seguents seran en la dita vila lo molt alt
Rey, é la dita senyora Regina é lo dit senyor Príncep ab llurs cort
cosa decent é necessaria que los dits senyors é senyora ab la lur
gent sien receptats é acollits segons se pertany vassalls receptar é
llurs senyors; per amor daçò los dits honrats batles é los dits honrat
sellers preguen, exorten é manen á tots los habitants de la dita vila
çan preparatori en tant com poran de civades, é de palles, é de altres
lles necessaries per obs dels dits senyors: é no res menys prepare
cases é aparellen lits tants com é mils poran, en tal manera que le
qui venran en lurs cases sian bé é honorablement receptats, é los d
nyors romanguen contents de la recepció é acolliment quels será fe
dita vila.

»E no res menys los dits honrats batles, á instancia é requesta d
honrats Consellers, preguen é exorten á tot hom generalment, axí
com privats, que durant los dits dies que los dits senyors seran en la
vila que porten á la dita vila totes vituales que portar poran per ven
aquells qui comprar ne volran, com los dits honrats batles ab veu de
sent pública crida guien á tots aquells qui á la dita vila dins lo dit
portaran vitualles, en bens é en persones, vinent, stant é tornant se
dia aprés que los dits senyors seran passats ab llurs corts tenint
Barchelona. E per ço los dits honrats batles notifiquen á tot hom g
ment les dites coses per tant que ignorancia non pusquen allegar.» (
cada á 9 de Maig de 1460.) (*L. Univ.*)

Cortesía del Príncep envers la Reyna sobre les posades.

«A la molt alta é molt excellent senyora la senyora Regina.

»Senyora molt excellent:—A vostra gran senyoría humilment significam com per la benaventurada venguda qui deu esser de present en aquesta vila per vostra excellencia é per lo senyor Príncep, es vengut así bé ha dos dies passats lo posantador del dit senyor Príncep cregut que vostre posantador, qui per semblant devía esser así, vingués per comprar á voluntat de vostra senyoría les posades necessaries á *vostra senyoría* en aquesta vila, no volent procehir en elegir posades per lo dit senyor Príncep sens que lo dit vostre posantador no fos açí, á ordinació del qual, segons diu, vol star en elegir é haver les posades per lo dit senyor Príncep é per los de sa casa é qui ab companyía sua venen. E per ço com lo dit senyor Príncep es á les portes daquesta vila, ço es, en la vila (de) Apiera, on dorm aquesta nit, é lo dit posantador é nosaltres ab éll stigam en perplex en divisir les dites posades; per ço supplicam vostra senyoría sie de sa mercè prestament trametre açí lo vostre posantador en tal manera que les posades sien á voluntat vostra compartides á repós de cascuns. E més, senyora molt alta, com siam informats que lo dit senyor Príncep ve ab gran multitut de homens de stat, havèm pensat que per bon repòs de vostra senyoría fos per aquélla emprat mosser Johan de Muntbuy algutzir del senyor Rey de lexar la sua posada á vostra gran excellencia: é axí tots serien ben collocats, com aquella posada sie ben disposta per repòs de vostra gran senyoría. E ab tant, senyora molt excellent, la santa Divinitat sie vostra protecció é guarda, manant á nosaltres ço qui plasent li sia. Scrita en Agualada á VIIII de Maig, any M·CCCC·LX.

»Senyora molt alta, los vostres súbdits vessalls, qui en gracia é mercè de vostra gran senyoría humilment se recomanen.—Consellers de la vila Dagualada.» (*L. Univ.*)

Obsequis als Reys. *18 Maig de 1460.*

«Los honrats jurats del consell general é particular de la vila Dagualada convocats é congregats en la manera acostumada en la casa de consell de la dita vila celebrant consell é parlament sobre les coses deiús scrites, volgueren é ordonaren que per ço com lonrat en Bernat Queralt Conseller é bosser lany present de la dita vila ha bestret ara en la venguda del senyor Rey, é de la senyora Regina é del senyor Príncep en aquesta vila certes quantitats, axí en pagar los juglars, com en fer aldimares; que tot ço é quant ha bestret per la dita rahó li sie près en compte de sa bosseria per los comptadors del seu any.»

«Jo Jaume Ferriol trompador habitant en lo terme del castell de Montbuy, confesso y regonesch que vos ven. Bernat Queralt bosser en l'any pròxim passat (1460) de la vila d'Agualada, m'haveu dat y pagat ab la manera dejús dita vint y vuyt sous barcelonesos que se'm devien per mon salari d'haver sonat un dia y mitj jo ab mos fills y altres trompadors en la festa feta per la universitat de dita vila en dit any quan lo sereníssim senyor Rey y l sereníssim senyor Príncep son fill vingueren á dita vila *per fer les*

paus entre élls. Los quals 28 sous me donaren y pagaren per distribuirlos aquesta forma, ço es, 22 sous per mí y per mos fills; y'ls restants 6 sous los altres companys meus que jo cuidí de llogar per aquella festivitat. tant.....» (L'albará es del 5 Juny de 1461.)

«Jo Joan Joan apotecari de la vila d'Agualada confesso y regonesch vos ven. Bernat Queralt bosser de la universitat de dita vila en lo dit M·CCCC·LX° m'haveu pagat y entregat per una part XII sous barcelon per quatre ciris que serviren per certes processons. Item per altra part tres mans de paper y VIII· lliures de candeles de seu *per fer les aldimar les vistes del senyor Rey é del Princep* sis sous. Per tant.....»

«Jo Bartomeu Çabata manyá de la vila d'Agualada confesso y regon que vos ven. Bernat Queralt bosser dit, m'haveu pagat y entregat XIII· VI diners que se'm devien per sis lliures *de polvora de gombarda que fou per les aldimares del senyor Rey é del Princep, é per certes aculles qui foren me les ales de sent Miquel á obs de la festa de Corpore Christi.* Per tant.....»

Tots tres albarans son aquí traduhits del llatí: lo subrallat empero es tual. (*L. Univ.*)

Presó del Príncep de Viana: los Concellers Igualada demanen consell als de Barcelona. *1461.*—D. Joan II en primer matrimoni se casá ab d Blanca filla y hereva del Rey de Navarra *Cárlos lo No* de quin matrimoni sortí'l Príncep Cárles de Viana.

En segon matrimoni se casá ab dona Joana Enriq filla del Almirall de Castella. D'aquest matrimoni s Ferran II lo Catòlich, qui, casantse ab Isabel de Caste efectuá la unió de la Corona d'Aragó ab la de Castella.

L'hereu natural y legal de las Corones d'Aragó y Navarra era Cárles de Viana. Sa madrasta dona Joana t ballá astuta y constantment per desbancar al fillastre y e tronizar al fill. D'aquí les dissensions y conflictes en la milia reyal, dels quals se'n troban rastres en los docume de la historia d'Igualada, com anám á veure.

«Als molt honor. é molt savis senyors los Consellers de la insigne ci de Barchelona.

»Molt honor. é molt savis senyors: aprés que ses seguit lo cars de la s tunada é dolorosa presó del senyor Príncep, de la qual som molt trits é d consolats, es passat per aquesta vila un donzell del dit senyor, lo qual part de aquéll nos ha emprats lo vullam haver per recomanat ensemps ab altres universitats de Cathalunya é altres en suplicar lo senyor Rey per desliurament del dit senyor Príncep. E com nosaltres, segons vosaltres,

yors molt honorables, sabets, siam carrer incorporat de aquexa ciutat, é en semblants coses é altres hajam acostumat de regir nos segons orde de aquésta: Per çous pregam afectuosament que en açò que sobre aquest cars se aurá é deurá fer per part de aquesta universitat vos placie satisfer; que per nosaltres segons é en la forma que per aquexa ciutat será deliberat partir puxer hi satisfet é provehit; car nosaltres ne seguirèm ço que per vosaltres, honorables senyors, será ordonat é provehit é á nosaltres consellat. Oferint nos per vosaltres é per aquexa ciutat fer les coses á vosaltres plasents. E ab tant la sancta Divinitat sie vostra guarda. En Agualada á VII de Dehembre any M·CCCC·LX.

»A tota vostra honor. é servey prests, qui en vostra gracia se recomanen, Consellers de la vila Dagualada.» (*L. Univ.*)

Host per la liberació del Príncep de Viana. *Any 1461.*

10 Febrer.—«Als molt reverents, honorables é molt savis senyors los Diputats del General de Cathalunya é consell en virtut de la comissió de la cort elegit é assignat: en Barchelona.

»Molt reverents, honorables é molt savis senyors. Dilluns prop passat en la nit, que comptaren VIIII del present mes de Febrer, rebèm una vostra letra data en la ciutat de Barchelona á VII del dit mes, ab la qual nos certificats de la deliberació per vosaltres feta sobre la liberació del illustríssimo Príncep é primogènit del senyor Rey é pregant é encarregant nos que per sguart é socors del dit cars trametessem á vosaltres XXV homens de peu dispostz é armats; ço es, XV ballesters, V pavesats é V ab lançes largues. A la qual vostre letra responèm que encontinent rebuda la dita vostra letra, havèm donat orde en haver lo que per vosaltres es demanat: é de fet vos trametem los dits XXV homens, ço es XV ballesters, V pavesats é V ab lançes: dels quals havèm fet capitá ó cap llur en Pere Paloma portador de la present: é tots han fet sagrament é homenatge de star á ordinació de dit Pere Paloma; qui ab consell de tres altres per nosaltres á éll nomenats é elegits, ço es, Nicholau Giner, Rafel Vall é Francesch Cornet, ha cárrech de regir é ordonar de élls segons será necessari: é lo qual Pere Paloma ha cárrech ab sagrament é homenatge per éll prestat de presentar se ab tots los dits (de la) companyía á vosaltres, é daquí avant fer tot ço qui per vostres grans savieses será ordonat. E ab tant la sancta Divinitat sia guarda vostra. Scrita en Agualada á X de Febrer, any M·CCCC·LXI.

»A tota vostra ordinació tots temps prests Consellers de la vila Dagualada.»

Dol pel cautiveri del Príncep de Viana. *Any 1461.*

11 Febrer.—«Ara hojats queus fan saber á tot hom generalment los honrats batles de la vila Dagualada per lo molt alt senyor Rey é per lo monestir de sent Cugat de Vallès, á instancia é requesta dels honrats Consellers: que no sie neguna persona de qualsevol ley, condició ó stament sie qui gos jugar á correjades ni á segonades, sots pena de LX sols.

»Item que no sie alguna persona qui en fet de novies, ni ara á Carnestoltes, ni aprés, en alguna manera no guosen moure solaços ballant ni en altra manera en la dita vila, ni en los termens de aquélla, sots pena de ·C· sols.

»Item que tot hom de la vila stigue prest ab ses armes en ses cases, é que negú no guos prestar negunes armes á negun home ó persona forastera, sots pena de cent sols.....» (*L. Univ.*)

Durant lo temps de Carnestoltes homens disfraçats d narian colps de corretja (*corretjades*) y tirarian grapats segon (segonades) á la gent. He vist açò de les segonades ma vila de Santa Coloma de Queralt per Carnestoltes.

S'envian 50 homens més per la liberació d Príncep de Viana. *Any 1461.*

17 Febrer.—«Als molt reverents, honorables é molt savis senyors Diputats del General de Cathalunya.

»Molt reverents, honorables é molt savis senyors: Ja sie que de aqu vila sie ja procehida una conestablía, qui fou anada per servey de la arm ordonada per vosaltres é per lo honor. consell sobre la liberació del il tríssim Príncep é primogènit del Rey: emperò encara per la gran volunt bona afecció que aquesta universitat é los singulars tenen en los dits af tres homens daçí, ço es, en Pere Riera, é Ramon Soler, é Bernat Roig a Puiggros, afectants anar en socors de la dita liberació, han fet prepara de ·L· homens ben ábils é idoneus en semblants negocis. E per aquest sg van á vostres honorables savieses per presentar se en aquélls é fer tota guretat necessaria de haver los dits ·L· homens, los quals ja tenen pres ben apunt. Per ço, molt reverents é senyors molt honorables, vos suplic los vullats admetre en fer la dita servitut é de donar les conestablíes als Ramon Soler, é Bernat Roig alies Puiggros, é la capitanía al dit Pere R ra; certificant vos que élls son tals qui hi donarán bon orde, é dels quals dets ben confiar. E ab tant la sancta Divinitat sie guarda vostra, é ordo de nosaltres ço qui plasent vos sia. Scrita en Agualada á XVII de Febr any M·CCCC·LXI.

»A tota vostra ordinadió é servici prests Consellers de la vila Dagualad (*L. Univ.*)

Apendix.—Sobre la entrevista de la Reyna ab lo Prí cep de Viana en Igualada, lo Dietari del Concell de Barcel na dona los curiosos detalls següents:

«Los honorables Consellers foren certifficats com per divinal obre é v ler, vers la vila de Agualada en una gran planicia qui es prop la dita vi vinent la senyora Reyna de les parts de Cervera, lo Príncep isqué á camí á dita senyora..... per rebre la, é de un trosset luny, com la viu, ans que stes á élla, descavalcá, é per semblant la dita senyora. E axí á peu la un al alt se acostaren, lo dit príncep faent tres veus reverencia de genoll posat e

ra, á la dita senyora. En esser abduy junts, lo príncep volch besar la ma la dita senyora, é élla no ho permès. E abduy abrassaren é besaren se concordes ab gran amor é dilecció, postposade tota differencia voluntarie. E a gran concordia tornaren cavalcar é entraren en Agualada.....»

Aquest fet degué succehir á 10 de Maig de 1460, segons a crida que'ls batlles feren fer á 9 d'aquest mes en Igualada, dient que: «com élls sien certs que demá qui será dissapte en la present vila seran la molt alta é molt excellent senyora la senyora Regina Daragó, é lo molt illustre senyor Princep.....»

La apuntació del Dietari reflexa la crehença de que la reconciliació de la madrasta ab lo Príncep era sincera. Los fets demostraren que'l bes de la Reyna fou lo bes de Judas.

CAPITOL XLVI

Regnat de Joan II (1461-1462).—S'insta lo regrés de la host igualadina.—La vila rebutja per sotsveguer á Pere Canaletes.—Concordia de Vilafranca sobre 'l fet del Princep de Viana.— Mort del Príncep de Viana.—Sobre la opinió de santedat del Príncep de Viana.—Progecte d'una caxa d'argent pel Príncep de Viana.

S'insta lo regrés de la host igualadina. *Any 1461.*

«Als molt reverents, honorables é molt savis senyors los Diputats del General de Cathalunya.

»Molt reverents, honorables é molt savis senyors. Premeses les recomendacions degudes, crehèm bé havets á memoria com per una vostra letra á nosaltres en lo principi de la gent darmes tramesa á Fragua (Fraga), per nosaltres foren tramesos aquí á vostre reverencia XXV homens ab sos arnesos é armats dels pus ábils ab negoci quis trobassen en aquesta vila, é quasi tots caps dalberchs é menestrals. E per ço com confiavem la llur stada no fos tant largua, foren pus promptes á dispondres á la servitut per vosaltres demanada. E per quant, senyors, élls fan gran fretura en llurs cases é en aquesta universitat, é haurien voluntat, si á vosaltres será plasent, en tornarsen: per ço, senyors molt venerables é honorables, vos suplicam sie de vostra mercè de licenciar los dits XXV· homens, ó aquells délls qui tornar sen volran: car, segons havèm vist, per vosaltres es stada ja donada semblant facultat á algunes conestablíes de aquexa ciutat é daltres. E açò será cosa la qual á vosaltres reputarèm á gracia singular. E si axius es plasent de fer ho, placiaus de scriureu al capitá quels vulla relaxar, remetent la letra á nosaltres qui havèm càrrech de trametre la. E ab tant la sancta Divinitat sie guarda vostra. Scrita en Agualada, primer dia de Abril, any M·CCCC·LXI.

»A tota vostra ordinació é servir prests Consellers de la vila Dagualada.» (*L. Univ.*)

La vila no vol per sotsveguer á en Pere Canaletes. *Any 1461.*—Pere Canaletes obtingué nombrament reyal per exercitar los oficis de sotsveguer y batlle d'Igua-

lada. Aquest nombrament no fou placent á la vila. Per ço los Concellers escrigueren á la Reyna recusant dit nombrament *per certs sguarts, rahons é causes en lo nostre consell deduides envers la persona del dit Pere Canaletes, é signantment per algunes que n'hi ha per les quals per Constitució de Cathalunya éll no porie obtenir ni regir lo dit offici.* (Carta á la Reyna, del 4 Abril.) No especifica més aquestes causes.

Lo meteix día 4 d'Abril los Concellers escriuen á don Joan d'Aragó, Arquebisbe de Saragoça, qui, segons sembla, s'havía interessat pêl nombrament den Canaletes, excusant la no admissió d'aquést per sotsveguer.

En carta escrita en Lleyda á 9 d'Abril, un tal Joan Solivella diu als Concellers d'Igualada, que havent entés que Pere Canaletes pretenía pendre possessió de la sotsveguería, suplicava que en cap manera li donassen, per quant en Canaletes havía fet donació d'aquell ofici de sotsveguer de Igualada al dit Joan Solivella, ab escriptura pública presa pêl notari de Lleyda Joan Vidal.

A 13 d'Abril los Concellers feren llegir á Canaletes per veu del notari la dita carta den Joan Solivella. A lo qual respongué Canaletes:

—«Honorables senyors: ver é cert es que, per quant jo era informat que á vosaltres ni á la universitat no era plasent que jo regís lo dit offici, jo fiu resignació de aquell offici al dit Johan Solivella en la ciutat de Leyda, lo qual me doná XX florins dor per les despeses que per haver les provisions jo li liurí. E per quant açò vengué á ohida de mosser Johan de Muntbuy, lo qual trovave gran enuig que lo dit Solivella regís lo dit offici; á tracte é entreveniment de dit mosser Johan, jo torní los dits XX florins al dit Solivella, é éll restituí á mí lo dit offici é les provisions: é axí la dita resignació no hagué loch: é aquèsta es la veritat; maravellat del dit Solivella que ara vulle dir ço que ha scrit á vosaltres ab sa letra.»

L'endemá, 14 d'Abril.—«Los honrats jurats de consell general é particular de la vila Dagualada..... Attenents que en Pere Canaletes, qui ere provehit per lo senyor Rey del offici de la sotsveguería é batlía de la dita vila per lo trienni corrent, per ço com á la universitat no es stat plasent admetre lo dit Pere Canaletes al dit offici, per certs sguarts en lo consell deduits; lo dit Pere Canaletes ha de bon grat donada facultat al dit consell de fer é disposar del dit offici axí com al dit consell fos plasent. Per aquest sguart los dits jurats del dit consell volents provehir al dit offici de alguna persona idonea en regir lo dit offici, nomenaren é tots concordes elegiren ó assignaren al dit offici regidor per lo dit trienni los honrats en Baltasar Báges é Nanthoni Cornet mercaders de la dita vila, dient é aprovant aquélls é cas-

cun délls esser ábils é sufficients á regir lo dit offici. E per ço com los dits Baltasar Báges é Anthoni Cornet, á prechs de tot lo consell, han volgut condescendre á acceptar lo dit offici en aquesta forma per lo dit consell ordonada; ço es, que lo jorn que açó será posat en consell general, on se ha á deduir, que sien fets dos redolins de cera on sie mès lo nom de cascú déll, cascú en son redolí á disposició del dit consell; é aquell á qui Deu donará la sort regesque lo dit offici per lo dit trienni: é lo dit consell volgué é ordoná que açò sie deduit en lo dit consell general á pochs dies prop vinents per aquesta rahó tenidor; é que sobre la admissió dels dits nomenats sie fet segons en lo dit consell será ordonat.»

Dijous 16 Abril.—«La universitat de la vila Dagualada é los singulars daquélla convocats en la forma acostumada é congregats en la maior é pus sana part en la capella de sent Barthomeu de la dita vila, on aquella universitat per semblants actes é negocis de la dita universitat es acostumat congregar, celebrants consell general é parlament sobre les coses deiús scrites: considerant que segons la forma de la ordinació del consell de jurats general é particular dimecres prop passat feta en la casa del consell de la dita vila, es stat lo present dia é en lo present consell per sorts donades en los redolíns exit ó elegit en sotsveguer é batle lonrat en Baltasar Báges: é sie stat concordat que en Pere Canaletes, qui havíe obtengudes les provisions (nombrament) de la dita sotsveguería é batlía, é aquélles havía posades á ordinació é disposició del consell, sien donades per la dita universitat al dit Pere Canaletes per les despeses que ha fetes en haver les dites provisions é per los treballs daqueu fets dotze lliures barcheloneses.....»

Se treballá en obtenir lo nombrament reyal de sotsveguer y batlle en favor del dit Baltasar Báges, qui á 5 de Maig presentá dit nombrament al consell general, per lo qual fou admés, mitjançant lo prestar les acostumades asseguranças. *(L. Univ.)*

Aquest episodi manifesta lo grau d'avenç en que estava llavors la autonomía ó llibertat municipal. Encara que de dret pertanyía al Rey lo nombrament del important càrrech de sotsveguer y batlle reyal, com pertanyia al monestir lo nombrament del altre batlle; lo Rey, y no menys faria'l monestir, procuravan que la persona nombrada *fos placent* á la universitat. Ademés sotsveguer y batlle estavan obligats á atendre les requestes dels Concellers, que eran los representants del poble.

Concordia de Vilafranca sobre lo fet del Princep de Viana. *Any 1461.*

«Als molt reverents, honorables é molt savis senyors los Diputats del General de Cathalunya.

«Molt reverents, honorables é molt savis senyors: lo dia present que comptam XXI del present mes de Juny, entre ·X· é ·XI· hores abans migjorn rebèm vostra letra ab la qual som per vostres grans reverencies é savieses certificats de la gloriosa é beneyda concordia feta sobre la capitulació darrerament tramesa á la senyora Regina; la qual la dita senyora havíe liberalment fermada sens mudar, tolir ó anadir un mot ni una tilla: de la qual nova som romasos granment aconsolats: Deus ne sie loat é glorificat, qui en aquesta prova ha volgut soltar los dits afers: é regraciam á vosaltres granment com de dita bona nova nos havets volguts aconsolar: de la letra altre quens certificats nos havets ja tramesa sobre los dits affers, no la havèm rebuda. Placia á nostre Senyor Deus, al qual es stat plasent en esser vostre director en los dits affers, daquí avant vos vulle endreçar en aquélls é altres, per bon repòs é tranquilitat de la terra: supplicant vos del qui per avant será procehit en los dits negocis per nostra consolació nos en vullats scriure: manant de nosaltres ço qui plasent vos sie. Scrita en Agualada, á XXI de Juny, any M·CCCC·LXI.

«A tota vostra ordinació é servir prests Consellers de la vila Dagualada.» (L. *Univ.*)

Mort del Príncep de Viana. *Any 1461.*

«Dimecres XXIII de Setembre, any dit (1461).—Lo honor. consell general é particular convocat en la forma acustumada é congregat en la casa del consell de la dita vila: attenents los honor. Consellers de la dita vila haver rebudes dues letres, una dels molt honor. Diputats de Cathalunya, é altra semblant dels molt honor. Consellers de la ciutat de Barchelona, les quals son de la tenor seguent, ço es, lo sobrescrit:

«Als honorables é savís senyors los Consellers de la vila de Agualada.

»Molt honor. é savis senyors: Nous puriem explicar quanta es la tristicia é dolor quens es sobrevenguda per ço com ha plagut á la divina potencia aquesta nit passada, entre tres é quatre ha res aprés mijanit appellar al seu regne lo illustríssim senyor don Cárles primogènit, rebuts per éll los sacraments ecclesiástichs catholicament é religiosíssima. Mas per quant es ordinació divina, conformantnos ab aquélla, prenèm confort; notifficants vos lonchs les dites coses, vos pregam vullau star attents é vigils com bé é notablement havets acustumat en lo benavenir é repòs de aquest principat: lo qual precipuament sta en esser servada la Capitulació la qual en semblant cars ha ja provehit. Car nosaltres representants aquest principat entenèm é volèm aquélla servar complidament é intacte, é no permetre en res sie per nengú violada ó prejudicada; com sie composta é fermada á la honor de nostre Senyor Deu, servey de la magestat del senyor Rey é de la serenissima senyora Regina é Illm. primogènit don Ferrando fill llur Duch de Montblanch, é tranquilitat é repòs del dit principat é de la república de aquéll. Nosaltres havèm ya scrit als embaxadors supliquen la magestat del senyor Rey prestament vulla trametre en aquest principat lo dit Illm. primogènit don Ferrando, juxta é segons forma de la dita Capitulació. De tot vos havèm volguts avisar per queus sie notori. E sia molt honor. é savis senyors, la

Santa Trinitat vostra guarda. Dada en Barchelona, á XXIII· de Setembre del any Mil CCCC·LXI.

»Los Diputats del General de consell representants lo Principat de Cathalunya apparellats á vostra honor.»

«Lo tenor de la letra dels honor. Consellers de Barchna. es semblant á la predita letra; per ço per no geminar ne dopplicar una é semblant seria, ses ací posar obmesa.»

Lo concell ordená tancar los portals á les set del vespre y posar guaytes en los de Capdevila y Soldevila durant tota la nit.

La contestació á la carta dels diputats fou la següent:

«Als molt insignes é molt magniffichs senyors los Diputats del General de consell reppresentants lo principat de Cathalunya.

»Molt insignes é molt magniffichs mossers. Dimecres prop passat, aprés pulsació del seny de la Avemaría, ques comptava XXIII del present mes de Setembre, rebèm una vostra letra dada en Barchelona lo dit die, ab la qual nos certifficats de la trista é dolorosa mort del illustríssimo senyor don Károles primogènit: de la qual per semblant restam ab molt gran dol é tristor, prenents confort la dita mort esser stada per disposició divina, al juy de la qual per negú nos pot resistir. Encantant nos en aquélla volguessem star attents é vigils, segons havèm acustumat, en lo benavenir de aquest principat; é daltres coses en dita letra asats stesament stam certifficats. La qual per nos rebuda, é ab assats amaritut de cor lesta, en continent convocam nostre consell, en lo qual promptament fonch deliberat per repós nostre é de nostra vila daquiavant, axí per tancament de portals en la nit é imposament de guaytes, com per altres miges, metre en tutela é guarda aquélla. Emperò, senyors molt magniffichs, jatsíe per vostre bon avís nosaltres cuidèm star assats vigils é attents circa lo benavenir del dit principat, si nostra provisió nous semblará assats sofficient, haurèm vos á gran mercè vos placia altrament é pus stesa avisar nos del que vostra magnifficencia volrá per nosaltres sie fet. Com sempre siam promptes complir é servar ço que per aquélls nos será scrit. E ab tant, molt magniffichs senyors, la sancta Divinitat sia vostra protecció é guarda. Scrita en Agualada á XXV· de Setembre, any M·CCCC·LXI.

»A tota vostra ordinació tostemps prests é aparellats Consellers de la vila de Agualada.»

Als Concellers de Barcelona escrigueren una carta consemblant.

Sobre la opinió de santedat del Princep de Viana. *Any 1461.*

«Al molt honor. é molt savi micer Berenguer Artigó Doctor en Leys, en Barchelona.

»Molt honor. é molt savi mosser. Per los grans é innumerables miracles qui per lo beneuyrat cors del Illm. primogènit Karles, per la gracia de nos-

tre Senyor Deu Jesu Christ, segons es nostra fè, quescun die celebram, é axí metex per la festivitat ó solemnització que ses ordonada fer en aquexa ciutat, segons nos serie dit, per algunes persones mogudes de bona devoció; som instigats deguessem per semblant solemnitzar per alguna jornada á fer festivitat en aquesta vila, retribuint gracies é laors á la divina magestat, que de tant singular joyell ha volgut enriquir aquest principat. E per quant nosaltres no sabém la festivitat celebradora en aquexa ciutat sis fa per causa de honor, ó per causa de devoció, ó per qualsevulla altre causa ó esguart, nos som volguts aturar fins á tant sapiam qual es la causa. E per aquest esguart havèm deliberat scriureu á vostra saviesa, affí que per mijá vostra, qui sots fill é natural de aquesta vila, é que som certs no volrets nosaltres ne aquesta universitat vinguessem á cárrech de negun fet, ne culpa, ne de cosa de infancia en nosaltres se pogués causar. Per ço, molt honor. mosser, curosament vos pregam vos placia investigar é saber los dits motius ó causes de la dita festivitat, é axí matex de lo práticha que aquiu será servada, é de tot voler nos per vostra letra avisar, per tant que nosaltres é aquesta universitat pus degudament nos puscham haver en fer la semblant, é fugir á tota especie de infancia é reprehensió. E ab tant, molt honor. mosser, la divina potencia sia vostra endreça. Scrita en Agualada á ·IIII· de Deembre, any M·CCCC·LXI.

»A tota vostra honor prests Consellers de Agualada.» (*L. Univ.*)

Lo Capítol de la Seu de Barcelona progecta la construcció d'una caxa d'argent pel cos del Príncep de Viana. *Any 1462.*

«Dissapte VIII de Maig, any dit (1462) —Convocat lo concell general de dita vila en la forma acostumada y congregat en la capella de Sant Bartomeu..... en la qual congregació ó concell entrevingueren y foren presents l' honor. sotsveguer y batlle y 'ls Concellers de dita vila, com també la major y més sana part dels singulars de la metexa. Lo vener. Valentí Artigó Conceller, qui per ordinació del metex concell general havíe estat tramés per embaxador y missatger á la ciutat de Barcelona; havent tornat de dita ciutat presentá y feu llegir en lo metex concell tres cartes closes y segellades, ço es, una dels honor. Concellers de la ciutat de Barcelona; altra dels molt honor. Diputats del General de Catalunya referent á coses y negocis del principat; altra dels honor. senyors del Capítol de la Seu de Barcelona *sobre la fabricació del monument ó caxa d' argent per guardar lo cos del benaventurat Cárles primogènit d' Aragó mort en opinió de santedat,* y que ha d' esser canonisat y guardat en la Seu de Barcelona. Les quals cartes foren llegides y publicades per lo notari del concell de dita vila en lo dit concell.» (Aquí acabe l'acta, faltant lo restant.) (Traducció del llatí) (*a*). (*L. Univ.*)

(a) «..... et alteram (litteram) honor. dominorum de Capitulo Sedis Barchinone super fabricatione monumenti sive tecarie fabricande de ex argendo (sic), pro reservando corpus beati Garulis primogeniti Aragonum beatiffice deffuncti et in Sede Barchinone canonizandi et reservandi.....»

CAPITOL XLVII

Regnat de D. Joan II (1461-1462).—Sometent á Orpí.—Catalunya s' aparella á la guerra contra 'l rey don Joan.—Cartell de deseximent contra lo Rey.—Partits contraris entre catalans.—Igualada al mitg del foch en perill d' esser invadida pèls senyors vehins realistes.

Sometent á Orpí. *Any 1461.*

«Al molt honor. é molt savi micer Berenguer Artigó Dr. en Lleys, en Barchna.

«Molt honor. é molt savi mosser. A vostra saviesa sertifficam com la vigilia de *Omnium Sanctorum* prop passat un scuder ó familiar del honrat en Bernat Sallent donzell senyor de la casa de les Corts é del castell de Orpí, appellat Colunya, éll dit Bernat Sallent tractant, instigant é manant personalmant, doná una coltellada en la cama ó taló de Nanthoni Cornet mercader daquesta vila stant agenollat denant lo cors precios de Jesu Christ, lo qual stave alçat en la ma del prevera celebrant en la capella de la plaça daquesta vila. Per lo qual cars se incoá es perseguí so metent contra lo dit Colunya axí perdicionalment malobrant, aquéll inseguint é encalçant; lo qual sens dupte fore vengut é romás près en mans dels sotsveguer, si no fos soccorregut per un scuder de mosser Johan de Muntbuy, qui ab un rossí stave aparellat assats prop la vila á la part del portal den Vives per receptar lo dit Colunya é per impedir é empatxar lo sometent, segons per son poder fonch fet. E aprés per lo dit Bernat Sallent resistint é tollent lo dit Colunya del dit so, muntá á cavall en les anques del seu rossí, qui stave speran: al molí den Terrés, qui es en lo terme de Muntbuy vora lo terme daquesta vila, fugint lo seu portá. Per lo qual delicte sen seguí que per ço com lo nostro sometent no havíe forma de haver lo dit malfeytor ne los seus còmplices, é axí inpatxants é resistents que fugien assats iversosament ab lurs rossins, aquélls encalçant é inseguint per un gran troç per lo terme de Muntbuy en tanta distancia que ya eren fora de la vista é vestigie del dit so metent, lo dit sotsveguer hagué algun consell de prohomens é precipuament dels jurats del

nsell de la dita vila; qui ab éll se trovaven, prengueren lo camí de la casa les Corts per haver á mans del senyor Rey la dita casa é bens del dit rnat Sallent axí resistint é empatxant lo dit sometent, é per lo qual é á manament del qual lo dit delicte sera (s' era) perpetrat. E de fet la dita apre-nsió de la dita casa de les Corts é bens en aquélla atrobats, é encare de rendes del castell de Orpí al dit Sallent pertanyents fonch feta per lo dit sveguer. E aprés lo endemá, qui fonch la dita festa de *Omnium Sanctorum*, ebrat consell general é particular en la dita vila é en la casa del dit con-l, per aquéll fonch ordonat que de continent tothom generalment fos pre-nt á fer enderroch de la dita casa de les Corts fins á la casa de la Torra. la qual de continent lo dit sotsveguer ab sa host é bandera aná lo endemá la dita festa de matí: é aquélla per una gran part maiorment en la part erior enderrocada é difforma ab molt lege manera, trets emperò primera-nt de aquélla los bens mobles qui bonament sen podien traure, migençant ventari. E en aprés per ordinació del dit consell son stats posats penons é nyals reyals en la dita casa per via de aprehensió é custodia de aquélla é ls vexells de ví, é manobres, é altres coses qui en aquélla eren restats. egons totes aquestes coses se mostren clarament per los actes daqueu fets continuats. Los quals é la enquesta del dit cars ensemps ab (hi ha un buyt) aquestes, jatsía ni hage algunes remeses de lo dit Bernat Sallent per male-icis per éll perpetrats fetes, vos trametèm per lo portador de la present, affí que los dits actes é enquestes per vos, molt honor. mosser, sien vist é re-coneguts. E aprés per vos de les coses en aquélls é aquélles contengudes façats relació é aquélles digats als honor. Consellers de aquexa ciutat; als quals trametèm una lletra de creença per vostra saviesa á élls explicadora, informánt los de les dites coses amplament, é supplicant los de nostra part com siam certs que, axí per lo dit Bernat Sallent, com encare per lo Comte de Prádes, qui per tota sa vida ha desitjat é apetit la destrucció de aquesta vila, per totes aquelles formes é forces que porán nos inquietarán; que élls qui son regidors de aquella ciutat, la qual nosaltres reputam per mare nos-tra, é nos é aquesta vila per filla é fills seus, nos vullen deffensar é emparar en nostra justicia, que creèm aquélla haver bona. E aprés del que será vos-tre parer del fet del dit sometent, com de la intenció de aqueys senyors de Consellers voler nos informar prestament: é açò, si fer ho porets, sie fet per la present setmana, affí que abans siam fora de la nostra anada (anyada) é consellería, pugam congregar consell é confortar los coratges dels singulars de aquesta vila, é mils preparar nos á les coses que per aquest fet son mes-ter, si altrement hi será obs provehir. E ab tant, molt honor. mosser, lo sant Príncep de gloria sia vostra protecció. Scrita en Aguolada á XVII de Noem-bre any M·CCCC·LI.

«A tota vostra honor. prests é aparellats Consellers de la vila de Aguo-lada.» (*L. Univ.*)

Catalunya s' aparella á la guerra contra don Joan II. Se rompen hostilitats en Lleyda. *Any 1462.*

«Als molt reverents egregis é magniffichs senyors los Deputats del Ge-neral é consell lur representants lo principat de Catalunya.

«Molt reverents, egregis é magniffichs mossers. A VIIII del present rebèm una vostra letra per lo qual nos havets ratifficada é confermada vostra incomutable intenció é propòsit ferm per lo sguart é noves de les gents darmes quis preparen en varies parts per entrar en aquest principat ab malvats é reprovats propòsits scalfants nostres coratges á usar de la acustumada virtut é animositat cathalana: é més certifficants nos per aquélla lo eximent en camps fet per lo molt egregi é poderós é molt virtuós Capitá general, per los esguarts en aquélla contenguts, spatxant altres forniments de gents per via de fforts: é encare més com aquexa ciutat haurie treta é portada la sua propria bandera al portal Nou, manant á preparació de armes los incolas de aquélla per via de socós en aquella part hont sia necessari. E per quant aquests fets son sguart al interès comú é á la deffensió de les persones é bens de la cosa pública del dit principat, é convingue é sie necessari aquesta universitat é totes les altres del dit principat facen semblant; per açò nos havets exortats é encarregats que pera effecte de manament per nos hagut, que aprés incontinent aquélla rebuda haguessem, imitant los gloriosos actes dels cathalans, traguessem la nostra propria bandera ffaent venir tothom á les armes é fer mostra ab preparació de la deffensió dessús dita ab lo divinal adjutori. A la qual é á vostres reverencies, virtut é magniffîcencies responèm, que los actes per vosaltres en aquexa ciutat celebrats aquélls certifficam com lo die present é deiús scrit, qui es die de mercat daquesta vila, en la qual se fa congregació de moltes gents é pobles, per sguart del dit mercat, deliberam aquella jornada traure; é de ffet havèm treta la dita bandera, ffeta primerament ordinació de nostres gents, axí per via de çinquantenes é camptinents de aquélles, com les altres coses á semblants actes preparatives: é feta mostra, per speriencia trobam nostra vila star ab molt singular orde, segons nostra facultat é poder basta, ampliant nos encare á més per la innata fidelitat; regraciant vos lo bon recort per lo reculliment de nostres messes, les quals sens dupte al temps congru é opportú per nosaltres no seran meses en oblit, ne axí poch les altres coses de vostres letres. En aprés vostres prudencies certifficam com stants en preparació de traure la bandera é fer la dita mostra, per un correu havèm rebuda una letra vostra de VIIII del present, havent resposta en part de altre nostra letra, ensems ab copia de una crida ya per vostre manament, segons nos avisariets, publicada en aquexa ciutat, la qual axí prest com per nos fonch feta la dita mostra ja conserta de tot lo poble é encare dels qui eren declinats en lo dit mercat, qui eren en grandíssim nombre é de moltes é diverses parts, ffem publicar aquélla, restants ben avisat de vostra intenció é parer, ab propòsit de obrar com loch sie. Certifficants vostres reverencies, prudencies é nobleses, jatsíe ab dolor de cor, com seriem avisats que lo die passat don Rebolledo ab gent de cavall hauríe en part barrejada la orta de Leyda, é haurie feta prèsa de algunes besties grosses é bestiars. Pero per semblant se diríe que la ciutat de Leyda ab sforç hauríe fet saltejar lo dit don Rebolledo é li hauríe levada la dita prèsa é morts ·V· ó ·VI· cavalls é fet recorre lo dit Rebolledo la via de Balaguer: é que aprés tornats á la ciutat de Leyda se hauríe provehit la dita ciutat á certa hora star en armes per exir la via dels enamichs: del que sen es seguit aprés per lo present non son altrement certifficats. E més se diríe

e lo die proppassat Larchabisbe de Terragona, lo Comte de Prades, é lo ró de la Lacuna, é encare en Johan de Muntbuy, é altres gentils homes de iesta circunstancia se serien aplegats en nombre de ·C· é XX· rossins nts la via de Balaguer. Per·çous havèm volguts avisar de les dites coses · que si altrement non ereu certs vos sie avís. Regraciant vos vostres bons sos del fet de Gerona, del qual speram en Deu victoria per mijá dels be-'enturats sents *Jordi é Cárles.* E ab tant la sancta Trinitat sia protecció ıtra é nostra é dels fets concorrents. Scrita en Aguolada á XI de Juny CCCC·LXI.

»A la hordinació de vosaltres, senyors, prests é aparellats Consellers de ;uolada.»

Lo meteix día 11 de Juny se publicá la crida tramesa :ls Diputats, de la qual parla la carta anterior. En lo Lli-:e de la Universitat sols se copiá lo troç següent:

«Are hoyats tot hom generalment queus notiffiquen los molt reverents, ;regis, nobles, magnífichs é honorables Diputats del General é consell lur presentants lo principat de Cathalunya, entrevehint (sic) é consentint hi la tat de Barchna. en virtut de la comissió de la cort ultimament celebrada ı la ciutat de Leyda é encare de la deiús dita capitulaçio *et aliter:* Que com ı dit principat per sa innata fidelitat haia fets innumerables serveys é actes a augmentació, ampliació, honor é conservació de la reyal corona á tot lo on notoris, é continuant los dits serveys haia treballat opportunament en per liberació de la persona del Illmo. don Cárles de gloriosa recordació l primogènit del senyor Rey per la sua altesa detengut près, é fetes per çò grandissimes despeses á effecte que la posteritat reyal fos conservada, é a son degut orde succehís, é per reintegració, manteniment é conservació e les leys é libertats del dit principat. E com per causa dels actes de la dita beració fets á la honor de nostro senyor Deu, servey del dit senyor Rey, pòs é beneffici del dit principat é de tota la cosa pública, lo dit senyor ey ingrat, salva la sua reverencia, de tants serveys é honors haia concebut retengut odi é rencor contra lo dit principat é aquél procurat é exequit é ontinuat ab totes ses forçes per diversos tractats, sedicions é maxinacions ites contra lo dit principat é la dita ciutat de Barchna. en total subversió é estrucció de aquélls. E més haia feta aliança é concordia ab lo Illmo. Rey le França, ab pacte que certa gent darmes de archés del dit Rey de França n valença.....» Falta lo restant pero ja's veu que es l' acte solemne y trans-:endental de llançar al públich lo cartell de deseximent; ó sia, que la Dipu-tació general de Catalunya se declara deslligada de tot dever envers lo Rey, á qui declara enemich de la patria.

Partits contraris entre catalans. Igualada en mitg del foch. *Any 1462.*

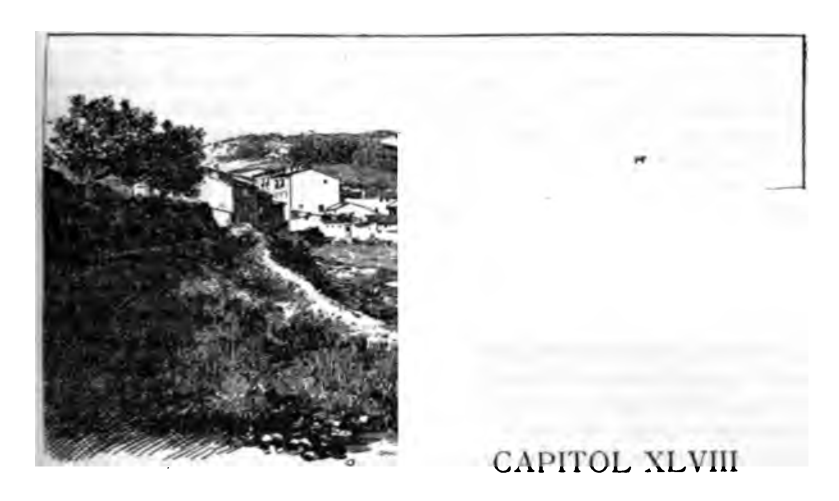
«Als molt reverents, egregis, nobles, magnífichs é honorables senyors los Diputats del General é consell lur representants lo principat de Cathalunya.

»Molt reverents, egregis, nobles, magnífichs é honorables senyors. Lo

die present es arribat en aquesta vila micer Pere Johan Roig, quis diria esser assessor ó jutge ordinari del Comte é comtat de Cardona é gran factura del Comte de Prades: lo qual per alguns dies precedents, segons per sumaria informació é fama pública se troba, hauría fet convocar consells per lós castells en aquesta vila circumvehins, ço es, Ódena, Claramunt, Castell sull é Muntbuy: é per aquest sguart aquèll nosaltres hauriem per sospitós é quasi per enemich de la cosa pública é daquest principat. E açò ha empesos nosaltres á fer capció de sa persona; é de ffet aquéll tenimací près é detengut en casa del sotsveguer apartat é ab guardes, afff que si per vostres magnifficencies aquéll tenien processat en neguna manera, ó per nosaltres inquirint per les convocacions per éll fetes se trobava esser en culpa de neguns fets vinents contra lo principat é cosa pública de aquéll, degudament se posch provehir. Per ço, molt virtuosos senyors, de les dites coses vostres prudencies sertifficam per queus sia avis. No metent á oblit de avisar vos de la gran terror é temor en que stam per lo environament dels dits castells á nosaltres circumvehins senyorejats é regits per enemichs del principat é cosa pública de aquéll. Per ço vostres grans prudencies ab tot affecte suplicam mentre es temps vers aquélls vullats provehir qui al present seria fer molt poch acte. Que si altra empresa ó stabliment per lo contrari era fet, sería metre questa vila é encara una gran part del principat ab gran affany, perill é conflicte. E més, molt insignes senyors, vos certifficam com havèm scorcollat un mosso de Itona, lo qual remetèm aquí ab conxenya del portador de la present á vostres grans prudencies, per haver prèsa sospita sobre éll per dues letres que li havèm trobades de don Matheu de Muntcada en part narratives é en part per éll explicatives de creença dins la present intercloses; la qual creença per mijá del dit mosso no ses poguda saber: per ço lous remetèm, per que per vosaltres sen sapia la veritat ey sia degudament provehit. E per quant, molt insignes senyors, nos es dat entenent é passa axí en veritat, que alguns singulars de aquesta vila haurien hahudes dues conestablies ó més de present, é ya que de aquesta vila haurien exides dues conestablies de gent é siam empobrits de gents per custodiar é deffendrens, é siam duptants venir en mayor flaquesa de gent; per queus suplicam sie de vostra mercè relaxar nos los dits nostros homens de no admetrels en negun acordament, ó almenys vullats provehir de altre socors de gent per les causes demunt dites; com stigam ab molt gran perill é dupte, com se diga publicament fer se empreses contra aquesta vila, qui sta en mig del foch. Suplicam vos per lo dit portador fer nos resposta en totes les dites coses. E ab tant, molt insignes senyors, sia la sancta Trinitat vostra guarda. Scrita en Aguolada á XII de Juny any M·CCCC·LXII.

»A la ordinació é servir de vosaltres, senyors, aparellats Consellers de la vila de Aguolada.» (*L. Univ.*)

CAPITOL XLVIII

Regnat de D. Joan II (1462).—Los Concellers de la vila instan als Diputats la ocupació del castell de Claramunt.—Se recull en la vila la gent de Montbuy.—Se resol anar contra Balaguer.—Llista de les families de Montbuy que volen refugiarse en Igualada.—Convocació de les hosts de la sotsvegueria.—Nombrament de penoner.

Los Concellers de la vila instan als Diputats la ocupació del castell de Claramunt. *Any 1462.*

«Als molt reverents, egregis, nobles, magnífichs é honorables senyors los Diputats.

»Molt reverents, egregis, nobles, magnífichs é honorables senyors. Per letra nostra de XII· del present per un correu vos havèm havisats com nosaltres stavem en dupte é haviem terror é temor de alguns castells á nosaltres circumvehins regits é senyorejats per enemichs é contraris del principat de Cathalunya é cosa pública de aquéll. Per ço suplicavam vostres reverencies que mentre era temps congru é opportú per vosaltres fos provehit vers aquélls, per indempnitat de aquesta vila é encare de una gran part del principat. E per quant, molt insignes senyors, la nostra terror nos reposa, com sempre vage á augment per varius avisos quins son fets de moltes parts, é per tresteigs de gents qui de nits é á hores captades, é encare per senyals de botzines, fochs é fumades sovint se veuen per boschs é lochs aspres; confermant nos açò matex un conestable de vostre exèrcit appellat Torretes, qui venint per son camí ab sa gent hauría vists espiaments é *continents*, é signantment en la casa de Vila nova del Camí, de algunes persones no conegudes qui en aquélla eren, la qual casa sta ab gran reguart de aquesta vila, é que ya de alguns dies en ça neguna persona daquesta part no pot entrar en aquélla, segons dabans feyen, ne saber que si fa: contra la qual casa, ó sáltim en escorcoll de aquélla lo dit capitá ab los conestables é lur gent volien saltejar per scorcollar aquélla: é havents rahonament ab nosaltres del dit acte é enantament que fer volía, es stat deliberat que á present nos fes; considerants que vostres grans reverencies é nobleses eren ya de la dita sus-

pició per nosaltres concebuda avisats, encantats é informats. E no m
reguart havèm del castell de Claramunt, lo qual es cap é clau de tota
ta concha: que sis trobava stablit sería metre en gran trontoll tota a
part, com sia molt fort, é posat en gran altesa, é entressús de camins
rals, é en pas stret, é qui comportaría molts encontres ans que de aq
pogués haver; ço que vuy ab poch treball é despesa é ab mancho p
gents se poría haver. Per ço, molt virtuosos senyors de les dites co
com aquélls qui sabèm que son veres é axí star en fet, vos avisam
vos metre la sal en la bocha, per tant que per vostres savieses degud
hi sia provehit: ffaents vos certs que si lo dit castell era á mans del
ral, é lo qual basten guardar poch nombre de gent, tot aquest terreny
ría en repòs é sossech. E havent aquest castell, tots los altres son se
jats per aquéll; é havent aquést, neguns camins no son empatxats, ne
aquesta part nos pot metre gent que á poch esforç no fossen rec
Jatsía lo castell de Ódena sia assats fort, pero no sta constituit en
dampnatge ne altura com aquéll de Claramunt. Suplicam, donchs, é e
vostres magniffícencies en açò vullats entendre é entre tant dar nos c
favor é aiuda sens triga pera nostra indempnitat é molta tuició de l
Offerint nos sempre prests é aparellats fer é operar tot ço é quant p
tres grans prudencies nos será manat. Lo portador de la present, q
ple informat per nostra part de moltes coses quius informará pus ste
de aquélles é del nostre parer; al qual, sius plaurá, darets fè é creença
é quant per nostre part per éll vos será dit, axí com si per nosaltres
nalment vos hera dit é splicat. E tingueus la sancta Trinitat en guard
tinua. Scrita en Aguolada á XIIII de Juny any M·CCCC·LXII°.

»A la ordinació é servir vosaltres, molt insignes senyors aparellats
sellers de la vila de Aguolada.»

Se recull en la vila la gent de Montbuy.- resol anar contra Balaguer. *Any 1462.*—Dijous de Juny los Concellers llegexen al poble congregat en l pella de Sant Bartomeu la següent carta dels Diputats.

«Als molt honor. é savis senyors los Consellers de la vila de Agu

»Molt honor. é savis senyors. Per una letra dels Jurats é prohome
castell de Muntbuy som avisats de llur bona é ferma intenció que ha
conservació de la terra é de les libertats de aquélla. E perquè desige
llir se en aquexa vila ab lurs bens, per çò vos pregam é encarregam q
dessús dits en persones é bens permetau la recullita, é aquélls tracteu
amor, com bé haveu acustumat. E sia Jesus protecció vostra. Dada e
chna. á ·XV· de Juny del any M·CCCC·LXII. M. de Monsuar Degá del

»Los Depputats del General é consell lur representants lo princi
Cathalunya aparellats á vostre honor.»

En virtut d'aquesta carta dit honorable concell general «volgué é o
que los dits homens é singulars del castell de Muntbuy sien acceptats
la forma de la dita letra; prestada emperò per élls seguretat ab sagra

menatge corroborada de que entrevendran é contribuiran en totes obres mur que sien á deffensió de la dita vila, é en totes guaytes é guardes que dita vila é singulars de aquélla faça é sia tenguda fer; é que en tot cars oppresió de la terra é territori de la dita vila sagen á recullir en la dita la ab lurs bens é vitualles.

»Item lo dit honor. consell volgué é ordoná que sobre lo eximent faedor e la bandera daquesta vila per rahó del exèrcit ó armada quis fa per lo General é principat de Cathalunya contra la ciutat de Balaguer é gents en aquéla retretes é habitants, sien fets é ordonats per aquesta vila (no diu quants) homens, qui vagen en companyía de la dita bandera. E per saber é haver consell dels honor. Dipputats é dels Consellers de Barchna. aquesta vila com hage haver sobre aquests affers, lo senyer en Baltesar Bâges mercader daquesta vila vage á Barchna. ab un home de sa companya, aquéll que éll se tolerá, per haver colloqui é parlament ab los dits Dipputats é Consellers de la dita ciutat, explicant los la necessitat en que la dita vila vuy es posada, é lo buydament de la gent qui de aquélla es exida per seguir lo exèrcit del General; é axí matex per saber lo General é la dita ciutat quina sotsvenció á als qui per semblant forma ixen; per ço que pus deliberadament é consulte la dita vila pusque provehir en los dits homens elegidors. Manant é ordonant esser fetes letres de creença als dits Diputats é Consellers per lo dit Baltesar Bages explicadores.

»E per ço que la dita bandera degudament no pot exir sens que á la dita gent per la dita vila faedora no sia dat algun cap é regidor, elegiren en capitá de la dita gent lonrat Nanthoni Cornet mercader de la dita vila, é per penoner ó portador de la dita bandera en Pere Ferrer tapiner daquella matexa vila, homens hábils é sperimentats per fer é executar los dits actes.

«Item volgueren é ordonaren que per sustentació del dit capitá é gent demunt dits qui hiran en lo dit exèrcit sia feta talla entre los singulars de la dita vila, tallant per sou é per lliura duradora á voluntat é arbitre dels honrats Consellers.»

La lletra de creença dirigida als Diputats:

«Molt reverents, egregis, nobles, magnífichs é honorables senyors.—A vostres grans prudencies trametèm per missatger lo senyer en Baltesar Bages daquesta vila portador de la present, qui informat é instruit á plè per nosaltres de certs affers havents sguart vers aquest principat é cosa pública de aquéll, é tocants la universitat de aquesta vila, de nostra part vos informará de aquélls. Per ço, molt virtuosos senyors, vos suplicam donets fè é creença en tot ço é quant per lo dit missatger é portador per part nostra vos será dit é explicat, axí com si per nosaltres personalment vos era dit é explicat; é dar nos consell, favor é ajuda, segons lo negoci concorrent requer. E ab tant, molt insignes senyors, la sancta Trinitat sia protecció vostra é guarda continua. Scrita en Aguolada á XVII· de Juny any M·CCCC·LXII.»

La creença pèls Concellers de Barcelona es consemblant.

«Partí lo senyer en Baltesar Bages missatger demunt dit, ensemps ab éll en Pere Soler barber, lo dit die, ço es, dijous á XVII· de Juny quasi al seny de la Avemaría.

»Tornaren los dits Baltesar Bages é Pere Soler dissapte á XVIIII· del dit mes de Juny.»

Recullits de Montbuy. *Any 1462.*—Los qui's prepararen un refugi en Igualada per un cas de perill foren los següents. S'ha d'entendre que cada nom representa una familia:

Gabriel Santacana,
Antoni Muset,
Antoni Sanahuja,
Pere Vall,
Bartomeu Torolló, del lloch de Santa Coloma (de Montbuy),
Pere Torrent,
Miguel Borrat,
Pere Cassanella,
Jaume Plana, del lloch d' Ocelló,
Bernat Simon, del mas de Font del Llop,
Francesch Mas,
Jaume Mallenchs,
Pere *Jou*, del mas Gili,
Joan Bartolí, del mas del Coll,
Joan Bergadá,
Pere Mulet, de Falconera,
Nadal Marimon,
Antoni Riera, del Mas,
Pere Pollina.

Tots s'obligaren á fer guaytes, guardies y contribuir ab llurs armes á la defensa de la vila quan s' haguessen refugiat en élla ab llurs families y bens. (17 Juny.)

Convocació de les hosts de la sotsvegueria. *Any 1462.*—Lo meteix dia 17 de Juny se presentá als Concellers d' Igualada en Jaume Tallada, síndich de la vila de Cervera, ab carta dels Diputats y dels Concellers de Barcelona, en la qual s'ordenava:

«Que per tant com la bandera de la ciutat de Barcelona era exida per anar á la ciutat de Balaguer per inseguir, castigar é corretgir los enemichs del principat de Cathalunya é de la cosa pública de aquéll, é hage mester esforç é socors de gents, é per ço hage requests los honrats Consellers de la

la vila (d' Igualada) que traguen la bandera de la dita vila la via de la dita ciutat de Balaguer, es preparen ab tota aquella gent que pusquen per seguir a lur bandera sots la bandera de la dita ciutat de Barcelona.»

En virtut d' aquesta ordinació lo honorable Baltasar Bages, sotsveguer d' Igualada, á instancia dels Concellers de la vila, expedí cartes als pobles de la sotsveguería, que eran: Tous, Orpí, Claramunt, Capellades, Espoya, Castellolí, Odena, Espelt, Torre de Claramunt y Quadra de Vilanova del Camí, del tenor següent:

«De nos en Baltesar Bages sotsveguer de la vila de Aguolada é sotsveguería de aquélla: Als amats lo Batle é prohomens del castell de Thous, salut é dilecció: Com nos som stats requests per part del General de Cathalunya ques preparèm aparellats ab les osts de la nostra sotsveguería per seguir les banderes del General é de la ciutat de Barchna., les quals de present deuen passar per corregir é castigar é punir los inimichs del dit principat de Cathalunya, quis son receptats dins la ciutat de Balaguer é en altres parts del dit principat, per dampnejar, destruir é dissipar aquélla, ab grans inhumanitats é maleses, segons ya han començat é continuen talant, affogant é empresonant axí persones com bens dins lo dit principat constituits. Per ço ab serie de la present vos amonestam, dehim é manam que de continent la present rebuda haurets vos preparats ab tots vostres súbdits ab lurs armes axí offensives com deffensives, é encare ab vitualles decents é necessaries á vostres súbdits. E siats açí á dissapte á hora de mig die primer vinent per seguir nos é á les dites banderes, é fer nos asistencia é la ma fort, segons es necessari é sots tenguts. En altra manera certs siats que hon no complissets nostres requestes é manaments, ço que no crehèm, seriets haguts é reputats per enamichs é amudats de la cosa pública del dit principat, é sería de continent sens triga procehit contra les persones é bens vostres é de cascuns de vosaltres, segons é en la forma que contra tals enamichs capitals de la cosa pública es acustumat procehir, sens alguna venia ó mercè. A la presentació emperò á vosaltres fahedora al portador entenèm á dar plena fe. Dada en Aguolada á setze de Juny any de la Nativitat de nostre Senyor Mil CCCC Sexanta dos. Segellada ab lo segell de nostre offici.»

A cada poble de la sotsveguería s' escriuria pèl meteix tenor.

En concell general del 20 de Juny se nombrá penoner ó portador de la bandera de la vila *á en Pere Franquesa, home dispost é àbil per fer lo dit exercici é acte*, en lloch del abans nombrat Pere Ferrer, qui per certs esguarts no la poguè portar. (*L. Univ.*)

CAPITOL XLIX

Regnat de D. Joan II (1462).—S' insta novament la ocupació del castell de Claramunt. Un segador que no sega. Obres en lo castell de Calaf.—Notable cartell de deseximent é desafiament contra la Reyna.—Preparatoris de defensa de la vila.—L' apellido Fiveller.

S'insta novament la ocupació del castell de Claramunt. *Any 1462.*

«Als molt honor. é molt magnífichs senyors los Consellers de la insigne ciutat de Barchna.

»Molt honor. é molt magnífichs mossers. A vostres grans savieses certifficam com per geminades é encare multiplicades letres é per altres vies é formes havèm avisats los senyors de Dipputats é lur consell del gran dupte, terror é temor que nosaltres havèm de alguns castells circumvehins en aquesta vila, é signantment del castell de Claramunt; qui, segons creèm saben vostres savieses, es molt fort, alt é de gran superbiositat, senyorejat é regit per enemichs de la terra é de la cosa pública daquélla: é més que sia construit en part que hon fos stablit per enemichs, donaría gran torp é dan en aquesta vila, é encare en una gran part del principat de Cathalunya; com stigue en loch de camins, é hon gran gent negociant et aliter ha confecit avisant los en aprés com aquest castell vuy se pot haver é sostenir á pocha despesa é ab pocha gent: que hon altre fet sen seguís, ço que Deus no vulla, ne procehirien molts inconvenients, despeses é dans inegables. E moltes altres coses en les dites nostres letres los son stades dites é significades, volent los metre la sal en la bocha per lur avís. E per lurs reverencies é letres nos es stat respost com élls havien per segura la voluntat del Comte de Cardona, per certes crides que ha fetes fer en sa terra; é que del dit castell élls ne son en repòs. E nosaltres, senyors, no contents de la lur resposta é provisió, qui sentim, conexèm é vehèm los coratges de alguns vassalls del dit Comte, qui en lurs parlar é obrar no poden amagar lo que en aquélls temen, é qui volrien perdre lo un ull pus nosaltres los perdessem abdós, é qui sens dupte, hon alguna gent del Comte de Prades ó del Bastart de Cardona se volgués retraure en lo dit castell, élls pensarien poch en receptar los, se encare en fer los la ma fort, é aprofitaría poch la tutela que los senyors de Diputats pensen haver del dit Comte: lo qual ya per sos vassalls es stimat

per poch é menys per élls temut hon cars se seguís: no havèm duptat fer vos la present certifficant vos, mossenyors, com vuy lo dit castell sta en gran avinentesa é perill de esser stablit per enemichs; é açò per tant com no es guardat: é quant en maior avinentesa sta, tant nosaltres havèm més por de aquéll. Car lo Comte bé porá dir que per éll no es fet negun mal tracte; pero tampoch per éll nous lunyam de inconvenient. Per tant, molt virtuosos senyors, vostres grans savieses de les dites coses havèm volgudes avisar, per ço que per aquélles altrement hi sia provehit, é en sdevenidor nons en fos donat cárrech: é hauriem vos á gran mercè per vostra letra de vostra deliberació siam avisats. En aprés, molt magniffichs senyors, vos certifficam com scrivint la present son venguts á nosaltres dos homens del castell de Ódena tramesos per part de la universitat del dit castell, denunciant nos com lo die passat vench al dit castell un home de Calaf ab forma de garber ab plech e falç á la correja, jatsía lo dit home, quí per nosaltres es bé conegut, sia poch acostumat de segar ni fer feynes de treball; é lo qual es special servidor é facturia den Altariba procurador del Comte de Prades en lo dit comtat, investigant, demanant á dones é altres persones lo dit castell de Ódena si guardava ne com vivien; signifficant é donant entendre com se volía logar á segar, demanant salari accés é desrehonable. E aprés partí del dit castell faent la via de Claramunt: é en lo terme del dit castell ha haguts colloquis é parlaments ab algunes persones sospitoses á nosaltres é á la terra, é ab lo un dels principals de aquélls qui nosaltres stam ab pocha fiança. E per tant de aquí en fòra no ses pogut saber quins son stats los seus passos. Per ço los dits dos prohomens nos han volgudes denunciar les dites coses, dients nos encare més, que stigam vigills é attents, é que élls savien moltes coses, é moltes nos nan dites per via de sospita ffins á dir nos que será gran temps que ans de quatre dies non vejam moltes novitats en aquestes parts. Sabèm més per los dits homens lo dit Naltariba procurador demunt dit, ab simulacions é prátigues,.... es entrat en Calaff é fa obrar lo castell, stant en repte lo dit Comte de Prades no hage fet stablir lo dit castell. De totes les dites coses vos scrivim per queus sia avís. Suplicant vos stretament ab ánima tribulat en aquestes indempnitats vullat provehir. E ab tant, molt insignes senyors, la sancta Trinitat sia vostra continua guarda. Scrita en Aguolada á XI de Juny any M·CCCC·LXII.

»A la ordinació de vosaltres, senyors, prests é aparellats Consellers de Aguolada.

Cartell de deseximent contra la Reyna. *Any 1462.*

«Als molt honor. é savis senyors los Consellers de la vila de Gualada.— Molt honor. é savis senyors: la cura é diligencia nostres son sempre entendre á totes coses que sien conservació del bo é tranquille stat de aquet principat. E per ço, ultra altres bones provisions, havèm fet açí publicar lo edicte del qual vos trametèm copia dins aquèsta, pregants é encarregants vos de continent en nom é per part nostra com á representants lo dit principat, sens intervenció de algun official, façau publicar aquéll per los lochs acustumats, é feu la registrar al scrivá de la cort de aquí, rescrivint nos del dia que será

publicat. Certificant vos de nostra firmíssima voluntat esser que lo di sia servat á la ungla. E sia Jesus protecció vostra. Dada en Barchna de Juny del any Mil CCCC·LXII.—M. de Monsuar Degá de Leyda.—l putats del General é concell llur representants lo Principat de Catha vostra honor apparellats.

»E encara vos trametèm translat de la crida de la Sra. Reyna, la q pregam encontinent façau publicar aquí per los lochs acustumats.» solt en la cartera.)

«Ara oiats tot hom generalment queus notifiquen los molt Rnts gis, nobles, magníflchs é honor. Diputats del General é consell llur re tants lo principat de Cathalunya, entreveuint é consentint hi la ciutat chna. en virtut de la comissió de la Cort ultimament celebrada en l de Leyda, é encara de la dejús dita capitulació *et alias:* Que com lo d cipat per sa innata é intacta fidelitat, amor é devoció que havía al se senyor Rey é de la senyora Reyna, fos stat content é molt alegre de tre la dita senyora Reyna com á tudriu del Illustríssim don Ferrando gènit menor de ·XIIII· anys en lo regiment é govern del dit principa comdats de Rosselló é de Cerdanya, é aquélla honrassen, tractassen sen degudament, segons han loablement acustumat: la dita emperò s Reyna, oblidant se, salva la sua reverencia, lo cárrec que havía del c la tutela, per lo qual era tenguda procurar tot útil no solament al pa del dit senyor primogènit, ans encara de la cosa pública del dit pri tot dan squivar; haia convocats los pobles, confraríes é officis de la c tat per destroir é abolir lo concell de aquélla: é més haia suscitat é revalidar sindicat lo qual era ja extint é revocat en la dita ciutat: hoc insultat, ajustat é levat nombre de gent appellada de remences en lo c cipat sots capitanía de un pagès appellat Verntellat ab officials é l reyal, sforçants se tirar é avalotar é justar gent contra lo dit princip bants é discipants cases é bens per aquéll, é faents molts ultratges tiants viles é castells per pendre aquélls: é no resmenys haia convoc dataris gitats de pau é de treva, pagesos é altres gents, guiant aquél hent los moltes promeses é offertes perquè vinguessen contra lo dit pat: é més, sia stada tractadora é coadjutora de la conspiració tumult é pensades é apuntades en destrucció é subversió no solament de la diu ans encare del dit principat é de les libertats, leys é regiment de aq com les dites coses é altres per la dita senyora fetes, tractades é proc de les quals consta autènticament, sien no solament contra la capitul dit principat atorgada, é per lo dit senyor Rey fermada é solemname da, é altres leys é libertats del dit principat; les quals totes per la dita ra eren stades jurades: ans encara contra tota justicia, equitat é leys é humanes, no retent lo deute degut al offici de tutela ne al regimen vern de la cosa pública del dit principat: Per ço los dits Diputats é representants lo dit principat, ab intervenció é consentiment de la dit de Barchna., per conservació del reyal patrimoni é indemnitat del d cipat é de la cosa pública de aquéll, atteses les coses dessús dites é *dien, notifiquen e denuncien á tot hom generalment, no sens gran amaritut,*

ygexa, que daciavant la dita senyora sia baguda, tractada, reputada com á inimiga, xcipadora, destrouidora é subvertidora no solament del patrimoni reyal, ans encara la cosa pública del dit principat é de les libertats de aquéll.»

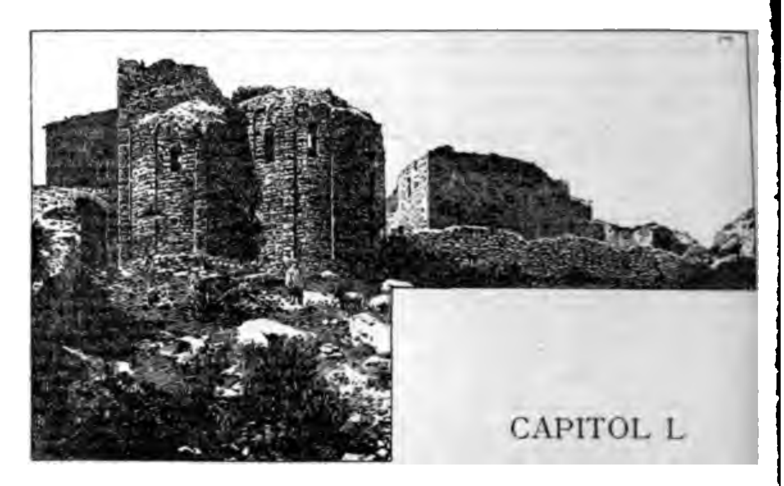
«Diumenge, XXII de Juny, any M·CCCC·LXII° fou publicada la present ida en los tres llochs acostumats de la vila d' Agualada.» (Full solt en la rtera.)

Preparatoris de defensa. *Any 1462.*

«Are hoiats queus fan assaber de part del magníffich mosser Jaume Ciller cavaller Capitá general en la vila de Agualada é altres viles é castells l principat de Cathalunya per los reverents, egregis, nobles é magnífichs iputats del General de Cathalunya, á tot hom generalment de qualsevol y, stat ó condició sien, qui sien dins la dita vila, qui no han fets ó mesos s mantellets, segons forma de les crides per la dita rahó ja fetes, que dins ach dies prop vinents les persones de ma maior hagen á fer compliment á es mantellets, sots pena de XXX sous; é aquells de la ma mijana nagen á r dos, sots pena de XX sous; é aquells de la ma menor cascun un mantelet, sots pena de X sous. E les dites coses cascun haia á complir sots les dis penes. En altra manera sepien per veritat que será procehit á execució de s dites penes. E guart si qui aguardar si ha, que amor alguna non haurá.» (L. Univ.)

L'apellido Civaller es lo tan conegut Fivaller. Al principi era sobrenom prés del nom d'ofiçi; quin sobrenom, com ants altres que també eran noms d'ofici, se convertí en pellido: Recorda los apellidos Fuster, Ferrer, Torner, Teidor, Forner, etz. Civeller (mal escrit *Civaller*) significava *bricant de civelles.* Y com *civella* prové del llatí *fibula*, se eya ab igual propietat *civeller* y *fiveller*, d'ahont l'apellido *iveller*, *Civeller*, conservant l'un la *f* del original llatí, y nudantla en *c* en *Civeller*, com lo mudam en lo nom *civella.*

Regnat de D. Joan II (1462).—Se posan guardes al castell de Claramunt.—Noves de la guerra contradictories.—Los Concellers de la vila intercedexen en favor de la gent d' Òdena, Claramunt y Castellolí.—Confiscacions contra los desafectes de la causa catalana. Boxardors y Montbuy.—Derrota de Castelldàsens. Més sobre confiscacions.—Guiatge per recullir bens y persones.

Se posan guardes al castell de Claramunt. *Any 1462.*

«Als molt honor. é magnífichs senyors los Consellers de la insigne ciutat de Barchna.

»Molt honor. é molt magnífichs senyors. Ja per altra letra per correu vostro vos havèm certificats com lo magnífich capitá vostro (mossen Joan de Marimon), per una vostra letra, havía provehit de posar guardes ó custodis en lo castell de Claramunt, ço es, ·X· homens, VIII daquesta vila é dos del dit castell. E axí matex vos suplicavem fos de vostra mercè volguessets posar altres persones en la dita custodia, é nosaltres poguessem cobrar los VIII daquesta vila; per quant som are molt pochs, que molts sian anat en lo exèrcit: é axí matex deguessets provehir en guardes del castell Dòdena é en la casa de Vilanova (del Camí): que es den Muntbuy. E açò per preservar sinistre, si á Deu será plasent, de la cosa pública en aquest principat. E per tant com lo dit castell de Claramunt es gran é mal murat, vos placia crexer lo nombre los homens qui guardarán lo dit castell; é més provehir en la forma del pagament de lurs salaris. E més vos placia provehir qui será lur capitá é penre la seguretat. Per tant, molt honor. é magnífichs senyors, altra vegada ab la present vos tornam suplicar prestament vullats provehir en les dites coses, segons es necessari, é rescriurens de vostra bona entenció. E açò vos reportarèm á gracia singular. Lo honor. micer Berenguer Artigó, al qual scrivim per les dites coses, vos ne tenrá aprop. Offerint nos á la honor de vosaltres tostemps prests. Scrita en Agualada á XXVII· de Juny any M·CCCC LXII.

»A la honor de vosaltres, senyors, tost temps prests los Consellers de la a Daguolada.» (*L. Univ.*)

Los Concellers de la vila trameteren la dalt copiada carals de Barcelona per conducte del esmentat micer Benguer Artigò, al qual instaren á que fés tot lo possible r obtenir lo que demanavan «car ja sabets, mosser, com am ací en mitg del caliu.» (*L. Univ.*)

Per veus ohides pèls Concellers d'Igualada dihents que treyan del Castell de Claramunt als guardes igualadins juests no tornarian pas á la vila, sino que anirian á allisırse sots la bandera de Barcelona, se determiná escriure ı següent:

«Als molt honor. é molt magnífichs senyors los Concellers de la insigne utat de Barchna.

»Molt honr. é molt magnífichs mossers. Jatsía per altres letres vos haessem scrit avisant vostres savieses com lo magnífich mosser Johan de rimon vostro capitá, per mijá de una vostra letra, havía provehit de metre ardes ó custodies en lo castell de Claramunt, ço es, de ·X· homens, ·VIII· questa vila, é ·II· del dit castell, suplicant vos per la indempnitat de nostra a, per la pocha gent que vuy es en aquélla, per vostres savieses fos donadreça los dits ·VIII· homens nostres fossen recobrats. E per quant, molts ris senyors, havèm sentit los dits ·VIII· homens de nostra vila, si de la dita arda seran trets, han deliberat anar pendre sou del General; é encare stam maior dupte que per causa lur altres no sen vagen ab élls: per ço, comut nostra deliberació, vostres savieses suplicam la dita nostra gent, é ene un home lo qual per nosaltres hi es stat anedit (anyadit), vullats lexar la dita guarda, é encare daltres més gents augmentar, sáltim fins en ·XII· mens, qui de necessitat son mester á custodia del dit castell; é aquélls reescar de lur sou per al temps que per vostres prudencies será deliberat, vent esguart á son de guardes de castell é de lur capitá, desliurant aquéll ou) al honor. micer Berenguer Artigó, al qual de açò scrivim, quius ne tiná aprop. E més, molt insignes senyors, per quant lo dit castell sta mal en rda é sens forniment de gombardes, polvora é de viretam, segons lo portaor de la present vós ne informará, vos suplicam per vostres savieses hi sia egudament provehit: car poch aprofitería haver la força si hom no havía ab ue la pogués deffensar. E ab tant, molt insignes senyors, la sancta Trinitat ia vostra guarda. Scrita en Aguolada á ·VIII· de Juliol any M·CCCC·LXII.

»A la honor. de vosaltres, senyors, aparellats Consellers de la vila de Aguolada.»

Lo meteix día 8 de Juliol los Concellers d'Igualada escrigueren als Diputats del General altra carta consemblant.

Mentres tant ja devía caminar cap á Igualada lo honorable Antoni Folguers empleat de la Diputació, qui al arribar á la vila entregá als Concellers 33 lliures per la paga de un mes, qui començava á 25 de Juny, dels deu guardes del castell de Claramunt.

Bones y males noves. *Any 1462.*

«Al molt honor. é molt magníffich mosser Johan Marimon capitá per la insigne ciutat de Barcelona en lo exèrcit de les parts Durgell.

»Molt honor. é molt magníffich mosser. Per tant com vuy á hora de mig jorn seriem stats desconfortats per una nova que verbalment nos seria stada reportada per un correu de aquexes parts trayent nos mosser Agulló esser stat forçat retres al Rey: é aprés del contrari, per mosser Oluge esser confortats dient nos lo dit mosser Agulló haver morts molts cavalls al dit Rey é restar en repòs: é per quant aquestes dues noves la una á la altra son contrariants, é la primera á nosaltres molt desplassent, per voler nos reposar en nostre ánimo, havèm deliberat sols per aquests fets per home propri fer vos la present. Per ço, molt magnífich mosser, vos suplicam sia de vostra benignitat, per nostre repòs é consolació, de les dites coses ab tota veritat voler nos certifficar, com sie cosa que speram ab grandíssim desig. E sa tant, molt magníffich mosser, la sancta Trinitat sia vostra protecció. Scrita en Aguolada á ·XI· de Juliol.

»A la ordinació de vos, molt magníffich mosser, prests Consellers de Aguolada.»

Los Concellers d'Igualada intercedexen en favor de la gent d'Ódena, Claramunt y Castelloli. *Any 1462.*

«Als molt reverent, egregis, nobles, magníffichs é honorables senyors los Diputats é consell lur representants lo principat de Cathalunya.

»Molt reverents, egregis, nobles, magníffichs é honorables mossenyors. Ab degudes recomendacions precedents, vostres grans prudencies certifficam com los homens populats en los castells Dòdena, Claramunt é Castelloli, de la sotsveguería daquesta vila, vassalls del Comte de Cardona, ab gran congoxa serien stats ab nosaltres dient nos élls, qui per lur poder se son sforçats per lo servey de la terra é cosa pública de aquélla fer lo quels es stat possible en lo exèrcit del dit principat, faents més homens per socors de la bandera del dit exèrcit que may per negun fet no foren acustumats, no contrestant élls sien posats é constituits en gran miseria é stretura, per sterilitat del temps per divina ordinació á élls sobrevengut, é per los excessos é grans cárrechs que per lo Comte fins açí son forçats pagar, é que es pus fort, per alguns creedors del dit Comte é comdat é procuradors lurs soviat son executats é barrejats en lurs bens é usures, axí com are son á instancia del procurador de la Comtesa de Luna; semblant los aquèsta esser maior é pus greu guerra que la qui per los enemichs es feta á la terra, per qué son portats quasi en artic'e de desesperació que necesitan é stan ya en delibera-

ció de deserir lurs propries habitacions é fer cap é partir dels mateys desordonats en altra part, é faents de sí més rahonaments, que ya les nostres orelles no gosen ne poden aquélls scoltar. Attenents á nosaltres nos han volguts pregar per bona fraternitat é vicinitat los volguessem de algun consell conffortar; nos emperó pensants é cogitants que la sal se troba á la mar é laygua á la font, é sabents á cert vuy la sal é senyera ó saviesa daquest principat restar principalment en les mans é caps de vostres grans reverencies, é lhumor del consell en la font de les vostres savieses: per tant aquélls á vostres grans prudencies é nobleses havèm volguts remetre, certifficant vos per mijá de la present de tanta congoxa é necessitat en la qual son posats, supplicant aquélles tant com podèm vullats als dits bons é feels prohomens de loadable consell é remey sotsvenir, é provehir que sáltim durant lo temps de la congoxa en que la terra es posada caritativament sien tractats, com élls son prests é aparellats de les rendes de les quals son tenguts respondre al Comte de Cardona fer plenament la rahó als dits creedors, qui son (les rendes) bé sufficients á pagar aquélls. Supplicant en aprés, molt virtuosos senyors, per vostres grans prudencies sia provehit que les vitualles, robes é bens que per conservació de la vida dels dits homens é families lurs son recullits en los dits castells é forts per tuició de la terra é per la concorrencia del temps, stiguen al segur, é que per neguna manera no sien barrejats ne posats á disipació. E vosaltres, insignes senyors, axí obrant é provehint en les dites coses, tirarets los coratges de aquélls qui vuy stan en turbació, é de nostre senyor serets premiats, é encare vos ho reputarém á gracia é mercè singular, que per mijá nostre los vullats en aquesta part favorir; é maiorment per quant are de nou sien convocats per vostra ordinació é per mijá de vostre síndich en Tallada de Cervera, qui lo die pessat (passat) sometent es passat per aquesta vila é sotsvegueria á fer assistencia de nou á la bandera del dit exèrcit, faent los per vostra mercè atorgar algunes provisions útils é necessaries sobre lo material dessús dit, en tal manera que sien remediats la execució de propris bens, per tant que puxen soportar principalment lo servey del dit exèrcit et aliter durant aquéll. Ab tant etc. Scrita á XII de juliol.—A la ordinació de vosaltres, senyors, prests Consellers de Agualada.»
(L. Univ.)

Confiscacions contra los desafectes á la causa catalana.—Boxadors é Montbuys. *Any 1462.*

«Als molt reverents, egregis, nobles. Diputats.

»Molt reverents, egregis, nobles, magnífichs é honorables senyors. A noticia nostra es pervengut com lo sotsveguer dels Prats ó comisari sería vengut ma armada al loch é casa del Spelt, situat dins aquesta sotsveguería, lo qual loch es den Bernat Guerau de Boxedors, é daquí sen ha portats los bens quey ha trobats, é ha presos homenatges dels homens en nom del General: é tot açó se diría haver fet ab comissió ó provisió de vosaltres. E si axí es, vosaltres ne sabeu la veritat. Es ver que, reverencia salva, á nosaltres sembla esser fet periudici al sotsveguer daquesta vila; que altre sotsveguer entre exercir juredicció dins los límits de sa sotsveguería. Per ço á vos volriem supplicar volguessets fer redressar los dits affers, é que hon semblants actes

se hagen á fer per ordinació vostra contra alguns constituits ó domicilats dins aquesta sotsveguería, vos placia cometreu ó ferne comissió al dit nostre sotsveguer, qui en loch vostre exercescha los actes necessaris. E per quant vostres prudencies han feta certa provisió á nosaltres tramesa per la senyora de Muntbuy, de la qual vos trametèm translat per lo portador de la present, vos placia aquélla revocar é tornar al primer stament; affí que hon lo sotsveguer conexerá que lo castell de Montbuy é casa de Vilanova del Camí, é altres castells de la dita sotsveguería degan esser presos á ma del dit General, lo dit sotsveguer ho puxa liberament fer: é que hon si hagen á posar custodies ó guardes, vinga á cárrech dels bens é rendes dels senyors dels dits castells é casa. E hon, mossenyors molt insignes, lo dit sotsveguer de Prats ó comissari hage fet lo que dessús es dit ab ordinació vostra, vos placia lo dit nostre sotsveguer puxa entrar ab comissió de vosaltres per tots altres lochs fòra se (sa) sotsveguería ahont sebrá ne porá trobar robes ne bens dels dits senyors dels dits castells é casa de la dita sotsveguería. E per lo portador vos placia trametre les coses que vostres grans savieses deliberarán esser congruents é necessaries. Offerints nos prests star á la ordinació de vosaltres per tot nostron possible. Scrita en Agualada á ·XIII· de Juliol any M·CCCC·LXII.

»A la ordinació de vosaltes, senyors, prests Consellers de la vila de Agualada.» (*L. Univ.*)

Derrota dels catalans en Castelldasens.—Més sobre confiscacions. *Any 1462.*

«Als molt honor. é molt magnífichs mossenyors los Consellers de la insigne ciutat de Barcelona.

»Molt honor. é molt magnífichs mossenyors. Ab dolor de cor vos significam com som informats del cars de la gran trayció comesa per Nagulló é sos secasses en lo lloch de Castelldasens. Per la qual la terra ha perduts tots aquells que hi eren en lo exèrcit de la terra, segons crehèm ja sots plenament informats: placia á Deu é al benaventurat Carles (de Viana) nos ne faça bona reparació; car drap hi ha romás, é lo bon regir de vosaltres, en la qual penge tot lestament daquest principat. Aprés, mossenyors molt insignes, havèm sebut que los Diputats han feta certa comissió al sotsveguer é Jurats dels Prats per emparar se los bens, rendes é torres de alguns qui son enemichs de la terra tot lla hon los troben: é com crehèm sapiats que alguns vehins nostros serien del nombre dels dits enemichs, vos volríem suplicar que ab los dits Diputats, als quals scrivim per aquesta rahó, degueseu fer ó fer fer la dita comissió al nostro sotsveguer de emparar se á ma del General tots los bens, rendes, terres é juredicció dels dits enemichs, é metre allí officials qui regesquen per lo General é hage homenatge dels homens, é més pos allí guardes ó custodies á cárrech de les rendes, é fruyts, é bens dels dits enemichs, axí é segons tals provisions ó comissions son dirigides als altres. E aquests affers, mossenyors, vos placia haver á memoria, per quant es molt útil é necessari al principat: é que hon se vulle los dits bens sien trobats, axí dins com fòra la dita sotsveguería, lo dit sotsveguer los hage á ses mans. E per quant ignoram quals son los enemichs del principat,

pui, segons se diría, son stats aquí publicats ab veu de crida, nos vullats trametre translat de aquélla per lo portador de la present, lo qual trametèm aquí per aquestes rahons, ffaent lo spatxar ab tot bon compliment. E si de nosaltres, mossenyors molt insignes, algunes coses vos seran plasents, fiablement ordonats de nosaltres. Scrita en Aguolada á ·XIII· de Juliol any M·CCCC·LXII.

»A la ordinació de vosaltres, mossenyors, prests Consellers de la vila de Aguolada.» (*L. Univ.*)

Guiatge per recullir persones y bens. *Any 1462.*

«Are hojats queus fan assaber los honrats batles de la vila de Agualada, á instancia é requesta dels honrats Consellers de la dita vila, é açò per utilitat de la cosa pública é conservació de aquella vila; que tot hom de peu qui vulla venir á la dita vila per recollir les persones ó bens mobles llurs de qualsevol specia sien vinguen é stiguen guiats é assegurats de qualsevol dentes, axí de crestians com de jueus; axí com ab veu de la present pública crida los dits honrats batles los guien é asseguren: lo qual guiatge é seguretat volen durar per tot lo temps que durará lo exércit lo qual lo General del principat de Cathalunya, ab assentiment de la ciutat de Barcelona é de son consell, vuy stam é continuen; é encare per quatre mesos aprés lo dit exèrcit será reposat. Entés emperò é declarat que aquells tals qui seran compresos en lo dit present guiatge é seguretat sien tenguts en llur entrada presentarse als dits honrats Consellers per saber quí seran aquélls ni de on seran; per tant que tota sospita sia remoguda, é que aquells tals no sien dels enemichs del dit principat.» (*L. Univ.*)

(Publicada á 14 Juliol.)

Derrota de Rubinat. *Any 1462.*—A 21 de Juliol los Pahers de Cervera escrivían á Barcelona que'ls enemichs —«feren grans corregudes, preses é ladrocinis de bens é de persones; é receptarense en lo castell é loch de Rubinat ab tota la prèsa de bestiar gros é menut, robes é altres coses... Es fama que lo Rey (Joan II) ab tot son sfors deu venir: stam ne molt congoxats..... Supplicam vos molt tant com podèm, que prestament nos trametats tot aquell sfors axí de homens de cavall com de peu que pugan, car ara va tota la honor é stament de Cathalunya.» (Doc. inéditos del arch. de la Cor. d'A., t. XXII, pág. 81.)

Una carta semblant degueren escriure als igualadins, que enviaren á les parts de Cervera per acudir á Rubinat una companyía de 30 hòmens armats que sortiren d'Igualada ab la pluja á la esquena.

L' exèrcit catalá que volía rendir als castellans possessionats del castell y poble de Rubinat fou derrotat per lo exèrcit que manava 'l rey D. Joan en persona. Los Concellers d'Igualada comunicaren als Diputats la trista nova ab les següents paraules:

»Ab dolor y amaritut de cor, vostres reverencies notifficam com vuy á XXIII del present é devall scrit mes (Juliol), á les X hores de nits son arrivats açí un relat hom de armes, ensemps ab quatre rocins é altres, lo qual nos ha reportat que lo dia present á les tres hores aprés mitjorn, lo Rey ab tot son poder ha ferit ab lo exèrcit qui stava sobre lo castell de Rubinat, al qual ha desbaratat, é segons relació del dit relat, se ha perduda molta gent.»

Recullita de persones y bens de la sotsveguería. *Any 1.462.*—La derrota de Rubinat aumentá 'l perill de caure la vila d'Igualada en poder de D. Joan: y com tenia sos millors hòmens d'armes ab l'exèrcit catalá, procura que 'ls hòmens de la sotsveguería vinguessen á recullirse en la vila ab llurs bens per defensarla y aprovisionarla. En crida pública fou manat:

«Are hoiats queus fan assaber de part del honor. mossen Jaume Siviller capitá, é á consell dels honrats Consellers de la vila de Agualada á tot hom generalment de qualsevol ley, stat ó condició sien, que sien poblats dins la sotsveguería de Agualada; que dins tres dies prop vinents hagen mesos tots llurs bens é robes é totes vitualles é viures dins la dita vila; en altre manera hagen per cert que passat lo dit termini sería dat tot per bona guerra é á sacho mano. E axí guart si qui aguardar si a, que passat lo dit termini, amor ni gracia non haurá. E en la present crida volèm esser compresos tots los lochs é castells de la dita sotsveguería.» Fou publicada á 29 de Juliol, suposo en día de mercat, sis dies després de la derrota de Rubinat. (*L. Cons.*)

CAPITOL LI

Regnat de D. Joan II (1462).—Igualada torna á la obediencia del rey D. Joan.—Jurament y homenatge de fidelitat dels singulars y de les autoritats de la vila á D. Joan.—Crida manant los homenatges dels quins no 'ls haguessen prestats y la denuncia dels bens desafectes per confiscarlos.

Igualada torna á la obediencia de rey D. Joan. *Any 1462.*—Després de la derrota de Rubinat vingué á mitans d'Agost la de Santa Coloma de Queralt, en quin terme fou desbaratada la columna que manava en Jaume Fiveller a esmentat, qui tenía á son càrrech la defensa d'Igualada d'acudir ensemps ahont convingués.

A les continues peticions d'Igualada als Diputats que li enviassen socors per sa defensa, havían acudit los de Barcelona enviantlos lo capitá Montagut ab un petit reforç destinat no exclusivament á nostra vila, sino á la comarca y per tot allá ahont pogués esser necessari. Quan Igualada estava en major perill d'esser invadida per les forces del rey don Joan, volgué anarsen lo capitá Montagut, no sens oposar s'hi ab tot son poder la vila fins al extrem de tancar los portals perqué no pogués exir. Exí á la fí, dexant la vila sens defensa, no sols per faltarli aquesta guarnició, sino també per tenir combatent ab l'exèrcit catalá bona part de sa gent de armes.

En tan apurada situació, quan les armes del rey D. Joan caminavan de triomf en triomf, y per contrari les catalanes queyan de derrota en derrota, los Concellers d'Igualada reberen una intimació de D. Joan concebuda en aquestes paraules:

«Lo Rey.—Prohomens: vist lo comportament vostro fins açí y la inobediencia que contra nostra magestat haveu continuada, segons de present sens alguna justa causa continuau, havèm deliberat trametre aquí cinch cents llançes de nostra gent darmes per haber aquexa nostra vila á mans é poder nostre, é fervos reduhir á la obediencia é fidelitat á queus son tenguts, com fet havèm de Vilafrancha de Penedés. La qual deliberació volent á degut effecte deduir, es vengut á nos lo egregi, magnífich, amat Conseller almirall general de nostres mars lo Comte de Prádes, nostra magestat humilment suplicant que volguessem en aquest nostre propòsit sobreseure, per quant éll era informat que vosaltres no voluntaris, mes persuadits de algunes males persones, haviau aquesta tanta inobediencia servada. La qual cosa coneixent esser fácil, é volent á les suplicacions del dit egregi Comte esser benignament inclinats, ab la present vos requerim é manam que dins sis dies primer vinents vullau esser á nostra obediencia é fidelitat restituits é tornats, faent nos ne per vostres letres certs. E axí en nostra bona fé real vos prometèm que no sereu per nostres gents darmes ne robats ne maltractats: altrament passat dit temps, si vostra resposta de açò no havèm, provehirèm com millor nos será convingut á nostra utilitat. Dat en Tamerit del Camp de Tarragona á XII de Octubre any M·CCCC·LXII (a).»

Ab aquesta carta ne vingué altra del citat Comte de Prádes instant á la vila á que tornás al rey Joan.

Rebudes aquestes cartes s'ajustá concell general en la capella de Sant Bartomeu per deliberar: y «atteses moltes é diverses letres axí per los Diputats del Principat de Catalunya com per los Consellers de la Ciutat de Barcelona, buydes de tot confort de aquesta universitat, é les letres requisitories fetes per lo senyor Rey de Aragó..... é més attesa la flacha muralla é poch sforç de gents de aquesta vila...» s'acordá per unanimitat entrar en negociacions per capitular y tornar á la obediencia del rey D. Joan, sobre la base de que tots los privilegis y llivertats y molt especialment lo privilegi importantíssim del sometent li fossen respectats y conservats.—Anèm desseguida á passar revista dels documents d'aquesta época, una de les més interessants de la historia d'Igualada, començant pèl que indica qui foren los negociadors de la obediencia al rey D. Joan.

«Molt honor. é molt savi mosser (micer Gabriel de Puigsteve en Lleys llicenciat.) Per relació del senyer vostre pare havèm sabut com éll per letres sues vos havíe consiliat de certes cominacions que mosser Guerau de

(a) Doc. inéditos etc., tomo XXIII, pág. 132.

Cervelló, stant á Monistrol, feya ó fetes havíe contra vos é altres daquesta vila, qui procehien, segons havèm sentit, per sguart de la missetgería é treballs per vos fets ensemps ab en Pau Solanelles per causa de la reducció feta per aquesta universitat á la obediencia del senyor Rey. E sta ab veritat que daqueys affers lo dit vostre pare ha comunicat ab nosaltres diverses vegades, é tostemps som stats, som é serèm de voluntat de opposar nos á vostra deffensa ara en bé, are en mal: car sabém bé é som certs que vostres treballs son stats per sguart de la dita universitat è conservació de aquélla é de sos singulars, é no pas per affers vostros propris, ni per maliffici que vos haian comesos que hom sapie.....» Es carta dels Concellers d'Igualada á dit micer Gabriel de Puigsteve dada á 18 Desembre de 1462. Se nomenen en ella los dos, en Puigsteve y en Pau Solanelles, qui negociaren lo retorn á la obediencia del rey D. Joan; per quin motiu eren objecte de les amenaçes de mossen Guerau de Cervelló, qui devía militar sots la bandera catalana en oposició ab son parent Arnau Guillem de Cervelló, qui militava sots la bandera realista, com veurèm.

Jurament y homenatge de fidelitat de la vila al rey D. Joan. *24 Novembre de 1462.*

Traducció del llatí.—«Dimecres 24 de Novembre, any M·CCCC·LXII.—Convocada la universitat de la vila d'Agualada en la capella de Sant Bartomeu, ahont altres vegades es acostumat congregarse lo concell de la dita vila, les persones següents prestaren homenatge de fidelitat al molt noble Arnau Guillem de Cervelló, qui tenía poder per açò y per altres coses, otorgat per la magestat del senyor Rey en la ciutat de Balaguer á 12 dies del present y devall escrit mes de Novembre.

»Lo qual jurament y homenatge de fidelitat prestaren d'aquesta manera ço es, que com lo senyor Rey ensemps ab lo monestir de Sant Cugat de Vallès deuen exercir en comú la jurisdicció en dita vila d'Agualada y sos termens, prestaren lo meteix homenatge que prestaren los altres vassalls de les universitats reyals ó del senyor Rey per la part de jurisdicció que á aquest pertany: y per la que pertany al convent del dit monestir, prestaren homenatge á títol ó pretext de la suprema jurisdicció, conforme al modo següent, y sens perjudici dels privilegis y llivertats novament confirmats á dita universitat per lo dit senyor Rey, en la forma següent:» (Fins aquí la traducció. Lo que segueix está en catalá en lo original.)

«Juram á nostre senyor Deu é als sancts quatre Evangelis de aquéll per nostres mans dretes corporalment tocats, que daquesta hora en avant fins al derrer die de la nostra vida, per rahò del general é supremo domini, vos, sereníssim senyor D. Johan per la gracia de Deu Rey Daragó, de Navarra, de Sicilia, de Valencia, de Mallorques, de Cerdenya é de Córsega, Comte de Barcelona, Duch de Athenes é de Neopatria, é encare Comte de Rosselló é de Cerdanya, senyor nostre en tots vostres Dominis é regnes, de dret é de consuetut en qualsevol manera pertanyents, serèm á vostra serenitat é al Illm. senyor Princep D. Ferrando fill primogènit vostre, é als successors vostres, bons, leyals é feels súbdits, é que may no serèm en consell ó fet que vostra serenitat, los dits Illustríssimo primogènit é successors perden la

vida ó membre algú, ó que reeben alguna lesió, iniuria ó contumelia, ó que perden alguna honor que de present haian ó dequí avent possehian; é si sabrèm ó ohirèm de algú que vulla en alguna de les dites coses contrafer, per nostre poder que no sie fet hi prestarèm tot impediment: é si impediment noy porèm prestar, quant més prest porèm ho denunciarèm á vostra serenitat é als dits Illustríssimo primogènit é successors, é contra aquélls, segons porèm, é á vostra serenitat, é als dits Illustríssimo primogènit é successors prestarèm aiuda; é si per algun cars vostra serenitat ó lo dit Illustríssimo primogènit ó successor perdrien alguna cosa la qual haien ó daquí avant hauran, vos ajudarèm á recobrar aquélla, é recobrada en per tostemps retenir. E si sabrèm que vostra serenitat, los dits Illustríssimo primogènit ó successors vullen justament offendre algú, é de aquí generalment ó en special serèm requests, prestarèm á vostra serenitat é als dits Illustríssimo primogènit ó successors nostra aiuda. E si vostra serenitat, los dits Illustríssimo primogènit ó successors nos maniffestarets ó manifestarán alguna cosa de secrets, aquéll sens licencia de vostra serenitat, dels dits Illustríssimo primogènit ó successors no maniffestarèm ó manifestar farèm. E sins demanarèts de consell sobre algun fet, aquell consell donarèm á vostra magestat é als Illustríssimo primogènit ó successors queus será vist més expedient. E que jamés de nostres persones scientment no farèm cosa alguna que pogués esser á iniuria ó contumelia de vostra magestat, als dits Illustríssimo primogènit é successors. E per maior corroboració de les dites coses, per manament é ordinació de vostra serenitat, fem é prestam homenatge de mans é de boca en poder dels nobles é magníffichs barons Narnau Guillem de Cervelló é en Guillem Arnau de Ballera.» (Seguexen les firmes que estan en llatí y jo poso en catalá:)

«Primo: honor. Baltasar Báges, sotsveguer y batlle,

Nicolau Puiggros, Bartomeu Çabata, Conceller,
Valentí Artigó, Conceller, Pere Paloma, Conceller,
Joan Franquesa, Conceller,

»Los dits prestaren homenatge en poder del dit noble baró (Arnau Guillem de Cervelló).

»Y los següents prestaren homenatge en poder den Bartomeu Alamany Algutzir del senyor Rey, comissionat per açò per dit noble de Cervelló:

»Honor. Gabriel de Puigsteve, jurisperit,

Bernat Queralt, mercader, Joan Serrallonga, notari,
Pere Rosseta, notari, Berenguer Bofill, parayre,
March Busquets, notari, Pere Steve, cirurgiá,
Pere Pons, mercader, Joan Joan, apotecari,
Pere Millars, mercader, Francesch Rovires, sastre,
Matheu de Puigsteve, notari, Pere Canaletes, hostaler,
Pere Báges, mercader, Joan Artigó, escrivent,
Pere Mas, sabater, Miquel Vila, mercader,
Pere Muset, texidor, Tomás Climent, llaner,
Jaume Sabater, pagés, Baltasar Soler, texidor,
Rafael Dela, apotecari, Berenguer Ferran, barber,
Antoni Cardona, sastre, Jaume Vidal,

Perelló, pagés,	Antoni Cornet, texidor,
ıtich (?) sabater,	Pere Fullò, texidor,
eu Vivetes, texidor,	Antoni Comes, pagés,
: Reala, sabater,	Matheu Soler, brasser,
Solanelles, espaser,	Antoni Pellicer, brasser,
ı Llombart, texidor,	Nicolau Serrallonga, texidor,
Borraç, sastre,	Bernat Fontanils, sabater,
Vallès, bosser,	Antoni Cuyrades, texidor,
all, pagés,	Pere Mas, sastre,
Giner, pagés,	Dalmau Jover, llaner,
:rrer, tapiner,	Francesch Granell, pagés,
'erdigó, traginer,	Antoni Almunia, mercader,
atarro, texidor,	Francesch Oller, parayre,
enat, fuster,	Antoni Riera, pagés,
Vell, traginer,	Pere Steve, brasser,
ellicer, corder,	Joan Roca, pagés,
Corder, texidor,	Ferrer Muset, pagés,
allester, texidor,	Bernat Soler, fosser,
ala, pagés,	Pere Franquesa, mercader,
ıeu Colldesança, ferrer,	Joan Pons, mercader,
le Moger, físich,	Matheu Oller, parayre,
luntsó, texidor,	Miquel Mas, texidor,
Báges, moliner,	Pere Matas, brasser,
Canaletes, bosser,	Joan Foix, parayre,
e Santamaria, sastre,	Pere Poch, brasser,
Cornet, moliner,	Pere Muntaner, sabater,
Corts, sastre,	Pere Pau Solanelles, notari,
teve, ballester,	Guillem Mas, moliner,
Fonoll, sedaçer,	Bernat Codinelles, brasser,
i Sanahuya, sabater,	Bernat Fabra, sabater,
;uer Oller, alies Fons, texidor,	Pere Claramunt, sabater,
ıeu Giner, sabater,	Francesch Oller, pagés,
ıguilera, texidor,	Pere Artigó, vayner,
Bonastre, texidor,	Rafael Vall, texidor,
i Fonoll, sabater,	Pere Millars, mercader,
i Quer, assahonador,	Joan Giner, sabater,
Domenech, pagés,	Joan Tria, ballester,
Spiral, corredor de felpa,	Joan Bofill, fuster ó ferrer,
sch Llorach, brasser,	Joan Oliver, fuster ó ferrer.»

n dies subsegüents firmaren lo dit homenatge de fide-

Torner, mercader,	(26 Nov.)	Pere Soler, cirurgiá,	(30 Nov.)
Soler, pagés,	(28 Nov.)	Joan Francolí, traginer,	»
;abater, pagés,	»	Pere Caranat,	»
astre, ferrer,	(30 Nov.)	Guillem Francolí, sastre,	»
l Sastre, ferrer,	»	Francesch Sinyells, ferrer,	»

Arnau Torrent,	(30 Nov.)	Guillem Francolí, pagés,	(3 Des.)
Jaume Odet, parayre,	»	Bernat Puiggros, parayre,	»
March Pelegrí, sabater,	»	Pere Spital, sastre,	»
Pere Bonastre, texidor,	»	Antoni Oller, brasser,	»
Pere Pelegrí, corder,	»	Nicolau Giner, texidor,	»
Gaspar Soler, brasser,	»	Gabriel Cornet, mercader,	»
Joan Pellicer, corder,	»	Berenguer Cornet, mercader,	»
Arnau Bonastre, pagés,	»	Jaume Oller, texidor,	»
Antoni Riera major, pagés,	»	Pau Soler, brasser,	»
Antoni Ballester,	(1 Des.)	Jaume Baget, sastre,	(5 Des.)
Joan Benet Boquer, mercader,	»	Antoni de Ferreres,	»
Joan Giner, baster,	»	Jaume Marques,	»
Francesch Sala, apotecari,	(3 Des.)	Guim Rejadell, parayre,	(6 Des.)
Francesch Balaguer, ballester,	»	Joan Santacana, sastre,	»
Joan Oliver, sabater,	»	Valentí Vives, corder,	(7 Des.)
Pere Tria menor, mercader,	»	Antoni Roqueta, barber,	(2 Jan. 1463.)
Eloy Roca, ferrer,	»	Esteve Soler, barber,	»
Pere Almunia, mercader,	»	Bartomeu Marca,	»
Guillem Almunia fill,	»	Joan Tria menor, ballester,	»
Nicolau Busquet, texidor,	»	Pau Puiggros, sastre,	»
Pere Gili, sastre,	»		

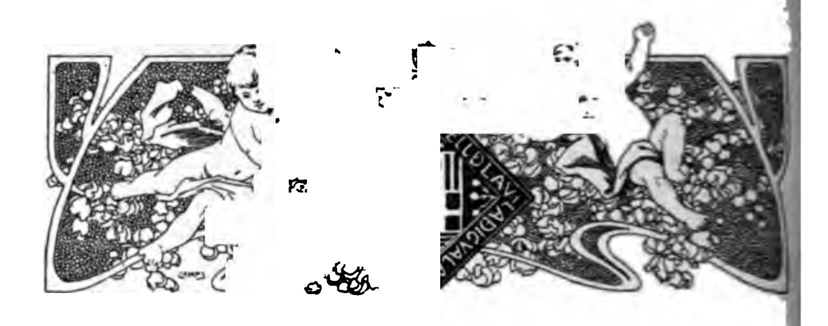
Crida manant los homenatges y la denuncia dels bens dels desafectes.—Lo meteix día, dimecres, 24 de Novembre de 1462 se feu en Igualada la següent crida per manament del molt noble y magnífich n'Arnau Guillém de Cervelló senyor de la baronía de Vilademager (ó Llacuna), capitá del exèrcit reyal y comissari elegit pèl rey don Joan per rebre los homenatges dels pobles que 'l volguessen regonèxer; quina comissió li fou donada en Balaguer ab escriptura pública firmada y segellada per dit Rey á 12 de Novembre de 1462:

«Ara hoiats: per manament de la magestat del molt excellent senyor lo senyor Rey, com lo dit senyor ab veu de la present pública crida cita é requer á tots los singulars é habitants de la vila de Agualada é qui los homenatges de fidelitat no hagen prestat á la prefata magestat, que dins sis dies primer vinents sien tornats ensemps ab tots lurs bens en la dita vila é presten lo dit homenatge de fidelitat: en altre manera, passats los dits sis dies, tots aquells qui dins lo dit temps no haurien feta la dita fidelitat serien haguts per rebelles á la prefata magestat, é tots los bens de aquélls serien confiscats al dit senyor.

»E més mana lo dit senyor que tothom generalment, en pena de cors é de haver, sie tengut denunciar dins tres dies primer vinents al molt noble Narnau Guillem de Cervelló capitá del dit senyor, ó en absencia sua al ho-

le sotsveguer de la dita vila, tots los bens mobles ó immobles, deutes, ıs que tinguen é possehesquen, ó sapien altres tenir é possehir de les ; de Barchna., de Leyda., de Tortosa, Vich é Manresa, é de les viles de ra é Puigcerdá, ó dels ciutadans é singulars de aquélles é de altres real dit senyor.» (*L. Univ.* Se trova també en full solt en la cartera.)

CAPITOL LII

Regnat de D. Joan II (1462-1463).—Confiscacions.—Lo comissari Arnau Guillém de Cervelló insta als manresans á regonèxer al rey D. Joan.—Carta dels Concellers d' Igualada als de Manresa sobre lo meteix.—Arnau G. de Cervelló demana 25 hòmens.—Se li nega la entrada.—S' acorda negar la entrada al exércit barceloní.—Lo poble avalotat vol obrirli los portals.—Protesta de les autoritats.

Confiscacions. *Any 1462.*—Lo citat comissari y capitá realista n' Arnau Guillém de Cervelló, inseguint lo manament reyal, passá immediatament á confiscar los bens dels qui seguían lo partit catalá.

Lo dit día 24 de Novembre de 1462 confiscá les rendes que 'l monestir de Sant Cugat cobrava en Igualada. Lo nunci Bernat Spitaler comunicá la confiscació als arrendataris de dites rendes, qui eran Bartomeu Çabata y Pere Franquesa, d' Igualada, los quals havían de depositar en poder del sotsveguer totes les quantitats que devían al monestir. Lo qual es prova de que aquest monestir era partidari de la causa catalana.

Lo meteix día y per semblant manera se confiscá la escrivanía del deganat: prova que 'l Degá era també partidari de la causa catalana.

Al meteix partit estaría adicte lo Rector d' Igualada micer Pau Alamany, canonge de la Seu de Vich; á qui se li confiscan en lo meteix día les rendes de la rectoría.

Lo día seguent, 25 Novembre, alguns particulars d' Igualada denunciaren possehir bens, especialment cuyres, per-

gents á diverses persones residents en poblacions des-
ses al Rey, com Manresa, Barcelona y altres. (*L. Univ.*)

Lo comissari Arnau Guillém de Cervelló insta manresans á regonèxer al Rey.

Molt honorables é savis senyors. Aquell nodriment que en poque edat s en aquexa ciutat me aporte en dolrem molt de la inobediencia que á la magestat del senyor Rey: la qual no procehex de culpa vostra, sino falses é sinistres fames sembrades per alguns de la ciutat de Barchna., quals apartats de tota gracia divina é en pecat de superbia é pertinacia stinats, en aquexa ignoscent ciutat é pobles, é á altres ignoscents volen perdre: car bé sabeu vosaltres que si élls per libertats ne beneffici de la pugnaven, no invocarien Rey de Castella per senyor; lo qual sos regnes é regex sens libertats algunes: molt me dolía que per força haiáu esser its en aquella obediencia la qual vosaltres voluntariament deveu fer; é si élla feu voluntaria, é ab vostre Rey é Senyor voleu ben morir é viure, n la benedicció de Deu, fareu lo degut é resemblareu als vostres predeors; los quals en tots los dies passats no han duptat per llur Rey é Ser bens é sanch scampar; é per ço per tot lo mon gonyat tenien aquell de fidelitat preanomenat á totes les altres nacions cristianes: é més conrvareu vostres bens, nom é fama, faents vos certs que si la dita obediencia n fer com deveu á la prefata magestat, trobareu aquélla com á virtuosíse é covinent á la voluntat de nostre creador, plenissima indulgencia, é perdó: é offir vos aquélla obtenir de la maiestat del dit Senyor, é firmació de vostres privilegis é libertats, é fer tractar aquexa universitat é dans de aquélla en tal manera que tots ne restareu contentissims. E estes coses per part de la magestat del dit Senyor Rey é Senyor vostre ral vos requir, é de part mia vos prech façau é cumpliau dins sis dies mer vinents; daltrament, donada aquesta fadiga á vosaltres per la amor s tinch, sereu tractats com á rebelles á la magestat del dit Senyor. E n spill de aquesta universitat de Agualada é altres qui á la obediencia dit Senyor se son reduides: é sapiau ab quina misericordia é caritat son ades; é si feu lo degut, Deu será ab vosaltres; é si lo contrari, vos será tra. Si algú per aquestes feynes me volieu trametre, me trovará á la La-, ó allí haurá de mí noves. Feta en Agualada á XXVI de Noembre del y M·CCCC·LXII. Arnau Guillem de Cervelló Capitá de la magestat del yor Rey.

»Als molt honorables é savis senyors los Consellers de la ciutat de Man-a.» (Full solt en L. Univ. de 1462.)

Los Concellers d'Igualada instan als de Man-esa á que reconeguen al rey D. Joan.

«Molt honorables é savis senyors. No sols lo deute de vehinatge, ni la drinitat cristiana, mes encara aquell regonexement que havém hagut á la gestat del senyor Rey nos ha portats en verdadera conexença de alguns rors los quals per alguns desijants lo beneffici, honor é fama de aquest

principat nos havien aportats. E per ço, haguda aquesta conexença principalment desijam que aquexa ciutat é los singulars de aquélla se recordassen dels actes é obediencia que los catalans acostumen fer devers lur Rey é Senyor natural: la qual cosa no solament en quant la observança de la fidelitat es deguda, mes encara es observança de manament divinal; lo qual tots sabèm mana aprés de nostre creador, nostro Rey é Senyor natural obeir é en aquéll revenir (reverir ó reverenciar) com á Deu en les terres. Aquestes coses desen convidar á vosaltres fer lo degut, é no creure á fames falçes; car per speriencia havèm pogut conexer ab quants mijans falços á tots del principat en error havien aportats. Mes encare deveu pensar que faent lo degut salvau vostres bens é exiu de moltes miseries; faents vos certs aquesta universitat es contentíssima de la magestat del dit Senyor, ens ha confirmats nostres privilegis é libertats, é feta absolució é indulgencia plenaria, é restituits nostre nom é fama. E speram en Deu que si vosaltres voleu fer semblant é en res conexereu hi siam bons, obtendrèm ensemps ab vosaltres del dit Senyor tot quant volreu á utilitat vostra é conservació de vostres libertats é privilegis: demanants vos de gracia la present nostra letra vullau pendre en aquell compte é intenció los quals en fer aquella nos ha deliberats. Scrita en Agualada.

«A vostra honor aparellats Consellers de Agualada.»

Nota al marge «*Non fuit expedita, quia noluerunt Consiliarii.*» Traducció: «No fou tramesa, perque no volgueren los Concellers.» (En lo meteix full solt.)

Aquesta carta degué esser escrita á instancies del meteix Arnau Guillém de Cervelló. Mes com segurament no expressava los sentiments del poble d'Igualada ni de sos Concellers, que no reconegueren al rey D. Joan sino per evitar una inútil catástrofe, no fou tramesa als manresans.

Arnau Guillém de Cervelló demana 25 hòmens armats.—Havent lo capitá realista Arnau Guillém de Cervelló demanat vinticinch hòmens ben armats que la vila devía trametre á la Llacuna, lo concell general, á 5 de Desembre, determiná no enviarlos, per quant era contra privilegis, los quals diuen que la universitat d'Igualada—«no es tenguda anar ne seguir en ost ne cavalgada reyal ne vicinal, com sia francha de tals servituts;» y que de ninguna manera sian enviats dits 25 homens;—«ans lo dit privilegi sia deffès per totes forces fins á la mort contra qualsevulla persones.»

Los igualadins invocan aquest privilegi perquè no 'ls plavía treballar per la causa del Rey. Molt bé havían contribuit ab gent armada una y moltes vegades per la causa de Catalunya.

La vila no 'met entrar en élla á Arnau Guilem de Ce ló ab son exército —Havent Arnau uillém de Cervelló escrit als d' Igualada que volía ab sa nt d' armes venir á la vila *per festivar aquestes festes de adal*, se li respongué que no vingués; per quant ni la vila ecessitava guarnició, essent prou sos habitants per sa denosa, ni la estretura de viures permetía admetre tanta gent. Carta del 24 Desembre de 1462.)

Lo meteix dia 24 de Desembre se presentá al portal de oldevila lo dit Arnau Guillém de Cervelló ab sa comitiva le molts hómens armats d' apeu y d' acavall, *les esteles ya parents en lo cel*. Los Concellers hagut concell, li negaren cortesment la entrada, y escrigueren aquella matexa nit carta al Rey motivant llur negativa en la promesa verbal que feu lo Rey á la vila al retornar á sa obediencia, *que guarnició per aquélla de negunes gents no fos mesa en la dita vila, é açó per tant com es flaca é streta de viures, é perquè les nostres substancies facilment no fossen anichilades*. (Carta del 24 Des.)

No havent pogut entregar al Rey aquesta carta, se resolgué escriurenhi un altra que li fos tramesa per mediació del noble mossen Requesens de Soler governador de Catalunya. (Concell del 2 Janer de 1463.)

Se veu clar que 'ls igualadins eren realistes per força.

Conflicte ab lo exèrcit barceloní.—Negada la entrada al exèrcit realista, era lógich y encara ab millor rahó devía negarse al exèrcit catalá, del qual vingueren noves de que regressant cap á Barcelona volía entrar en Igualada.

En tal conflicte se tingué concell general en la capella de Sant Bartomeu á 2 de Janer, en lo qual se resolgué:

«Primo volgueren é ordonaren, loant, ço es saber, ratifficant é confermant totes é qualsevulla ordinacions, deliberacions, parlaments é conclusions sobre de açò fetes: Que tots los privilegis, libertats, usos é consuetuts scrites é no scrites, sien deffensats per los dits honor. Consellers, universitat é singulars de la dita vila contra qualsevulla persones aquélls é aquélles volents per indicar, anullar, lesir ne en res alterar. E en deffensió de aquélls é aquélles metre é convertir totes les substancies de la dita universitat é singulars de aquélla, hoc encara les persones de aquélls fins á la mort...

«Encare mes volgué é ordoná lo dit honor. consell general, que per tant

com se diría que la bandera de la ciutat de Barcelona, la qual es en la vila de Cervera, deu tornar á la dita ciutat de Barcelona é sería deliberat per lo consell de la dita ciutat, passant per aquesta vila, metre aquélla dins la present vila é tenir la açí per alguns dies: la qual cosa sería en gran periudici de la faeltat que aquesta vila es tenguda al senyor Rey é denigració de la fama dels singulars de aquélla: que venint la dita bandera ab la gent qui aquélla acompanyerá, que les gents de la dita vila é de la recullita de aquélla, per la dita faeltat que son tenguts al dit Senyor, se recullen en la dita vila, é les portes de la dita vila sien tancades en tal forma é manera que la dita bandera ne les gents que aquélla acompanyen nos pusquen recullir ne receptar en la dita vila: ans hon lo capitá de la dita bandera é les sues gents se volguessen per forçar en metre la dita bandera dins la dita vila, en aquell cas sia á cárrech dels dits honrats Consellers de la dita vila de pregar lo no vulla donar tant cárrech á la dita vila é singulars de aquélla, com hagen prestat sagrament é homenatge de faeltat al dit senyor Rey, al qual en neguna forma ne manera no entenen contravenir. E hon lo dit capitá ab la dita sua gent per força é contra voluntat de la dita vila volgués entrar en la dita vila; que en aquest cars per los singulars de la dita vila ab armes é ab totes altres formes sia resistit en aquélls, per deffensió de la dita vila fortment é rigurosa fins á la mort, la qual per aquesta deffensió en res nos deu duptar.»

Arriba la bandera y exèrcit barceloní. Avalot entre igualadins.—L'endemá, 3 de Janer de 1463 arribá als portals d'Igualada la bandera de Barcelona ab son exèrcit. Prou s'havía resolt lo día avans en concell general negarli la entrada, si á bones no volía evitar un enorme conflicte á la vila. Al tenirlo allí present molts eran de parer d'obrirli 'ls portals. Se reuni altra volta concell general en la capella de Sant Bartomeu cap al tart, ja fet lo toch del Avemaría, ab assistencia dels honorables Baltasar Bàges batlle reyal, Nicolau Roig alies Puiggros batlle pèl monestir, dels Concellers Bernat Queralt, Antoni Cardona y Joan Serrallonga, faltanthi l'altre Conceller, Pere Roseta. Cedesch ara la paraula al acte que 's llevá de la sessió, traduhintlo del llatí:

«...Feta la proposició per los dits honorables Concellers als singulars allí ajustats per causa del *aplech* (textual) ó assitiament posat contra dita vila per lo honorable Joan de Marimon capitá del exèrcit de la ciutat de Barcelona ab lo penó ó bandera de la dita ciutat, y per lo noble Joan de Torres capitá dels soldats ú homens d'apeu y d'acavall del Rey de Castella contractats y assoldats per lo General de Catalunya; mentres alguns singulars votaven sobre la recepció del dit exèrcit, ço es; si li permeterien la entrada en la vila, ó no, y los que ja havien votat eren de parer qué, atesa la fidelitat y

omenatge ab que se obligaren envers lo senyor Rey (don Joan), en cap manera consentirien en la entrada, ans ab totes forçes fos expelit de la vila, qual devía defensarse contra lo dit exèrcit.

»Llavors altres singulars de la vila ab tumulto y avalot cridaren vociferant. »*No volèm morir, no; lexèm los entrar: no volèm morir, no; lexèm los entrar.* (Textual.)—Y á ma armada se llançaren contra los qui havien votat que no 's permetés la entrada.

»En açò lo dit Conceller vener. Antoni Cardona haventme cridat á mí notari infrascrit y per testimonis á Rafael Sanahuja sabater y á Baltasar Soler teixidor, abdós de la matexa vila, digué en efecte aquestes ó semblants paraules:

—»En Notari: Jo com á Conseller de la vila de Aguolada per ma part, é encare en nom é per part dels dits altres companys meus en lo dit offici, é encare per tots aquells singulars que adherir se volran á la mia requesta, vos requerir quem continueu com yo no consent en lo obriment del portal qui per aquells traydors demana esser fet per receptació de la bandera de Barcelona ne de les gents sues; ans spressament hi dissent. E de açous requir que men leveu carta ab protestació que yo altrement de paraula ó en scrits per mí é per mos companyons en nom de la dita universitat pusque affegir á la dita requesta, adobar é en millor abilitar ço que affegir, adobar é abilitar volré; com açí sia feta una gran trayció al senyor Rey é á nosaltres mateys. Per çous requir que men façam carta, é vosaltres que mi façau testimoni.— (Textual: y segueix en llatí:)

»Lo qual fou fet en Agualada, en dita capella, en dit concell, dia y any dits, en presencia del dit y suscrit notari y dels testimonis cridats expressament per aquest acte. Y després lo vener. Baltasar Bíges sotsveguer y batlle de dita vila d' Agualada per lo sereníssim Rey, adherintse á la dita requesta y protestació feta per lo vener. Antoni Cardona, digué aquestes ó semblants paraules:

—»En Notari: Continuaume com yo en la entrada que aquests tacanys avalotadors volen donar ma armada á la bandera de Barcelona é encare al capitá dels cavalls asolderats per lo general de Catalunya en aquesta vila, yo no essent ne consent en negune forma; ans expressament hi dissent, com sia cosa molt derogatoria á la faeltat que prestada havèm al senyor Rey Daragó, per lo qual yo so official posat en la present vila. E per ço com veig que la furor, altera la malignitat é potencia dels dits malvats, jo com official no puch resistir ne per justicia provehir, é que puga donar rahó al senyor Rey daquests actes com demanat ne seré, vos requir men façau carta: salvant empero á mí que en esdevenidor, com temps é loch será, puga inquirir é ab enquesta lo present acte mostrar la dita comoció de poble é avalot de aquéll al dit senyor Rey. (Textual.)—Requirint etc. Per consemblant s' adherí á dita protestació y protestá lo honor. Gabriel de Puigsteve en Lleys llicenciat assessor ordinari.» (*L. Univ.*)

Ja veurém més avant com lo pas que anava á donar lo poble avalotat y apassionat per la causa catalana havía d' ocasionar la ruina de la vila. Concellers y sotsveguer ho pres-

sentían: y com sobre élls havía de pesar la principal responsabilitat, volían sangrarse en salut en quant fos possible, protestant contra l' acte d' obrir les portes al exèrcit barceloní, que equivalía á declararse altra volta rebeldes al rey D. Joan y adictes á la causa catalana. Mal per mal, més valía que la vila no s' hagués mogut llavors del primer acort de resistir als barcelonins.

CAPITOL LIII

Regnat de D. Joan II (1463).—Torna la vila á abraçar la causa catalana.—Carta als Diputats de Catalunya y Concellers de Barcelona adherintse á llur partit.—Sobre la destrucció del castell de Claramunt. Bens de la Senyora de Montbuy. Guaytes y guardes dels preveres.

Torna la vila á abraçar la causa catalana. *Any 1463.*—Diumenge, 8 de Janer de 1463, lo concell general ajustat en la capella de Sant Bartomeu, ***nemine discrepante***, resolgué:

«Primo lo dit consell general de la dita vila; per tant com diluns á vespre pus prop passat la dita vila, jatsíe ab assats força é anuig, é més per por é temor de les gents darmes en gran nombre axí de peu com de cavall, qui en companyía de la bandera de Barcelona eren en contra de la dita vila, ab determinació é deliberació de dar á saco la vila de Aguolada é persones de aquélla, é pus fort á foch é á sanch, é ya talassen é affogassen los fruytés é bens de la dita vila, que per amor ne complacencia, li hagués convengut receptar é acullir la dita bandera ab les gents darmes qui en companyía de aquélla eren; é per aquella receptació la dita vila romangués ab algun cárrech per lo qual es de creure la ira é hoy (odi) del senyor Rey don Johan sería provocada contra aquélla: per ço, per fugir á tot camí de infractes é inconveniencies, é sie major expedient metres en mans del principat de Cathalunya é de la ciutat de Barcelona, que star sots sperança de la ira é indignació del dit senyor Rey: per ço volgué é ordoná que per los honrats Consellers de la dita vila fos feta una letra, ó tantes com mester fossen, als senyors de Diputats del principat de Cathalunya é als Consellers de la ciutat de Barcelona, é encara á les altres persones que als dits Consellers de la dita vila fos vist faedor, suplicant los que, sens emperó nota de infamia dels homenatges é fé que prestats han al dit senyor Rey, los vullen acceptar é tractar ffiant dels lurs ánimos que per tostemps sincerament han portats vers

los dits principat é ciutat, é volent los metre en la dita vila tal guarnició é deffensió que basten á guardar é deffendre la dita vila é singulars de aquélla. En les quals letres hage creençes explicadores per los honorables mosser Johan de Marimon capitá de la dita bandera, é per mosser Felip de Ferreres, é encara á altres persones si mester será.

»Item lo dit honor. consell general volgué é ordoná que si algunes persones del castell ó terme de Claramunt ó daltres castells se volien recullir en persones é bens é families lurs en la present vila, que aquèsts no sien recullits en aquélla; ans si algunes ni haurá que sien recullits en la dita vila, en aquells tals sie dat comiat per los honrats Consellers de la dita vila. E açò per tant com en lacte de la aprehensió del castell de Claramunt los singulars del dit castell, ó alguns déll, hagen volgut provehir que en la guarda del dit castell negun singular de la dita vila no pogués entrevenir per neguna forma: é es justa cosa que la ley sie tenguda é hage sguart en aquélls qui la fan. Sots emperò la present ordinació é edicte no entenèm esser compreses aquelles persones qui de gran temps ensá son de la recullita, é han contribuit en les obres del mur é guaytes de la dita vila; remetent les dites coses á conexença dels dits honrats Consellers de la dita vila.» (*L. Univ.*)

Carta als Diputats de Catalunya y Concellers de Barcelona adherintse á la causa catalana.

«Als molt reverents, egregis é nobles Diputats del principat de Cathalunya: als honor. é magnífichs senyors los Consellers de la insigne ciutat de Barcelona é als lurs consells.

»Molt reverents, egregis, nobles, honorables é magnífichs mossenyors. No es pocha dolor á la filla si en temps pervers demanant consell é aiuda als parents seus en restauració de sa honestat, é per aquélls, per taciturnitat li es negat. Encare li es maior dolor si per élla es prés remey algú de salut, é aprés la mare, no sols per consentiment, mes encare per acte, permet aquélla esser deserida (abandonada). Molt maior dolor é angustia seria á la filla si aprés esser diffamada per menyspreu, per pare é per mare era abandonada. Com donchs, honorables é magnífichs senyors, la vila de Aguolada, qui per tostemps ses dita filla del principat de Cathalunya é daquexa insigne ciutat de Barcelona, vent (vehent) se constreta é asprement requesta per lo senyor Rey don Johan se rendís á la obediencia de la sua magestat, é trobant se sola é desacompanyada de les gents que per lo dit principat en custodia li eren donades, veent en aprés lo trist é dolorós naufragi seguit á Vilafrancha de Penedès fet en persones é bens de aquélls, é veent més los forts combats contra aquexa ciutat é de la ciutat de Terragona, é recorregués á vostres grans prudencies en deffensió li fos donat consell, favor é aiuda, é vosaltres, dant nos callar per resposta, la gequissets encorrer sens suffragi é confort algun sino del sol pare lo General, qui, pijor es, á remey de foch é final destrucció de nostres bens en part nos remetía. Emperò nostro Senyor Deus per la sua clemencia, per mijá de la sua sacrada Mare é del beneuyrat sent Barthomeu patró nostre, nos mès en camí per lo qual fins açí som salvats é restaurats; jatsíe ab dol é tristor tal acte (d'adhessió al rey Joan) per nosaltres é aquesta universitat fos celebrat; encare es stada

»E més placia al dit Valentí Artigó esser denant los senyors Dipputats per supplicar los, que los bens de la Senyora de Muntbuy mesos en poder del General, é los quals per ordinació lur son venguts á mans dels Consellers de la dita Vila (d'Agualada), segons éll se sab, é aprés la dita Senyora havent regrés al senyor rey D. Johan, del qual havía obtenguda letra preceptoria de tornar é restituir aquélls, axí com adquesits al dit senyor Rey de bona guerra, é aprés per altra letra de mosser Requesens Governador del dit senyor Rey fos manat per aquella matexa causa li fossen restituits; que attés la dita vila haver fetes varies é excessives messions é despeses axí en la obra del mur com en altra manera per servey del dit General, per esmena é satisffacció de aquélles fetes é daltres qui tots jorns sen speren, pus á élls se pertany é ho poden fer, jatsíe los dits bens sien de pocha valor, per gracia los vullen donar á la dita vila.

»No res menys placia al dit honor. Valentí Artigó parlar ab lo reverent senyor Bisbe de Vich sobre lo fet dels preveres, qui fins açí han recusat é recusen guaytar é contribuir en obra de mur; ab tot que per tot lo principat sen pratich lo contrari. E sia suplicat per sa Senyoría sia provehit en les dites coses, segons en les altres viles é lochs del seu bisbat sen praticha.

»Item que ab diligencia se entrometa dels fets de la terra, affi que per éll los Consellers é singulars de la dita vila de Aguolada senceramente ne pusquen esser avisats, é en lo seu avís se pusquen reposar.» (*L. Univ.*)

¿Què podía fer la vila sinó obrir les portes als barcelonins?

Igualada en totes ocasions era adicta de cor á la causa catalana. Però oficialment hagué d'esser ara realista, ara catalanista, segons exigían imperiosament les circunstancies, sots pena de la vida.

Totes les poblacions petites se troban en idéntichs conflictes en les guerres civils.

Destrucció del castell de Claramunt.—Bens de la Senyora de Muntbuy.—Guardes y guaytes dels preveres. *Any 1463.*

«Al molt honrat senyer en Valentí Artigó, en Barcelona.

»Molt honrat senyer. A vostra gran saviesa certifficam com scrivim als senyors de Diputats é Consellers é als lurs consells per ordinació del consell general daquesta vila, sobre la reducció que per lo dit consell es deliberada esser feta daquesta vila al principat de Cathalunya é á la dita ciutat com á mare nostra; ab supplicacions los sia plasent élls voler tractar á nosaltres é aquesta vila com á fills. E axí mateix quels placia voler metre la dita vila en tal seguretat é forma, que no rest abandonada. La dita letra, ensemps ab la present, remetèm á vostra saviesa: placieus aquélla donar als honorables mosser Johan de Marimon é á mosser Felip de Ferreres, com en aquélls hage creença per élls explicadora, é voler vos trobar entre élls la hora que per élls la dita letra será donada als dits Dipputats é Consellers, é advertir en lo rahonament, gests e plátigues que per élls será près lo negoci, affi que per vos, ultra lur avís, ne puscham pus stretament esser avisats. E més, vos placia donar les altres letres, ço es, la una als dits Dipputats, é laltra al senyor Bisbe de Vich, segons á élls son dirigides, é explicar en aquélls les creences, segons la forma del dit memorial, lo qual dins la present interclús vos trametèm. E sobre lo fet de Claramunt quant al enderroch de aquéll, en res no sia feta amor ne comport; com la restauració del dit castell sie total destrucció daquesta vila. E en totes aquestes coses vos placia esser diligent, segons de vos confiam. E de noves, si algunes encorrerán per qualsevulla part, é del ffet de la terra, en quant sentir ne porets, vos placia per nostra consolació voler nos avisar. E ab tant Jesu Christ sia vostra endreça. De Aguolada á ·XI· de Janer any M·CCCC·LXIII.

»Consellers de Aguolada á vostra honor prests.»

En lo memorial de que parla la carta anterior hi ha entre altres coses lo següent:

«Item que placia al dit Valentí Artigó reduir á memoria als dits honorables mosser Johan de Marimon é Felip de Ferreres les coses qui son tractades entre élls é los Consellers daquesta vila de Aguolada: signantment sobre lo fet del enderroch del castell de Claramunt é dels altres castells circunvehins; é més en dar repulsa als enemichs circumvehins daquesta vila.

els singulars de la dita vila: é tots concordants é negú no discrepant aren é foren de acort que la obediencia la qual ya era deliberada esser da al senyor Rey de Castella, ó per éll á don Joan de Beumont per lo dit senyor, ó Virrey en lo principat de Cathalunya; aquella ncia fos deduida á effecte, é fossen prestats homenatges de faeltat al yor, segons la ciutat de Barcelona é singulars habitadors de aquélla homenatges havien prestats.

em més fonch deliberat per lo dit consell general que per prestar lo nenatge é per fer les coses dependents é emergents del dit acte lo en March Busquets notari anás á Barcelona per missatger é ensemps enyer en Valentí Artigò specier, lo qual es ya en la dita ciutat, é als e deu fer é fermar sindicat per fer lo dit acte, presten la dita faeltat é atges per los singulars de la dita vila prestadors, é altres coses fassen er é complir lo dit acte sien necessaries.»

o meteix dia 15 de Janer los singulars de la vila firmaesmentat sindicat, firmant primerament los batlles y ellers. (*L. Univ.*)

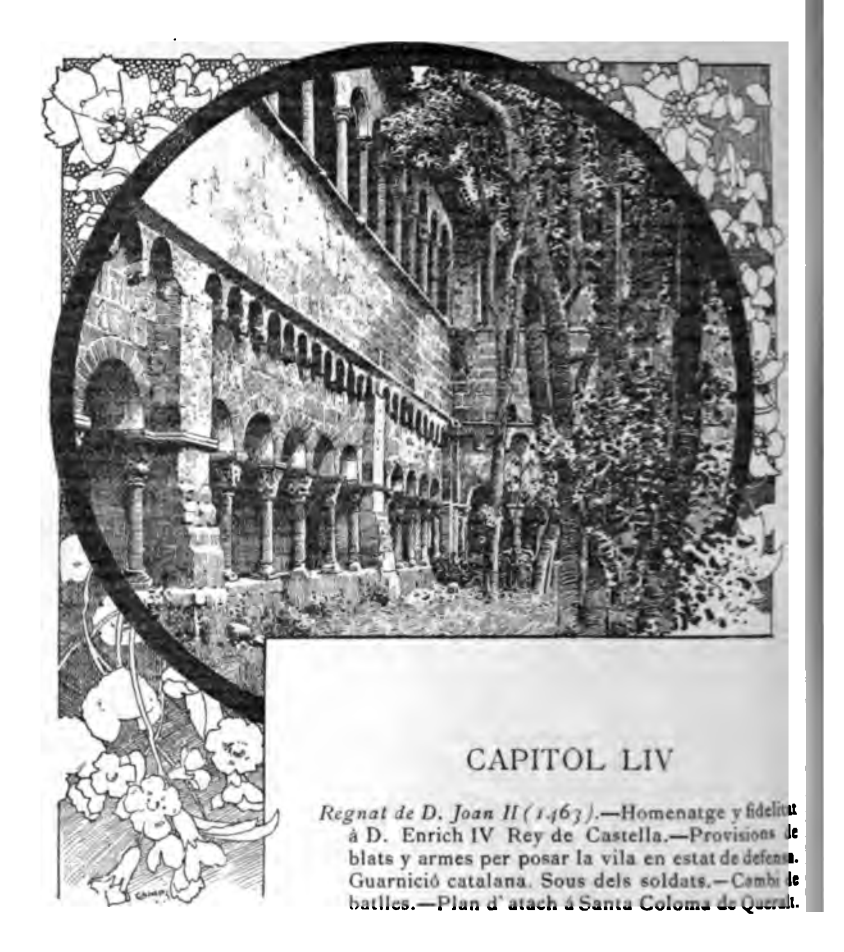
rovisions de blats y armes per posar la vila stat de defensa. Guarnició. *Any 1463.*—A 18 de r lo concell de jurats ordená recullir tot lo blat possiprohibint sa extracció y la venda de farines als forasters. rdená també apoderarse de cent mitgeres de forment eran de D. Bernat d'Argençola y estavan en la botiga Pere Franquesa, *no contrastant lo guiatge en ques dirta lo dit ball, com necessitat no hage ley.*

e nomenan administradors d'aquests blats pera distrilos segons la necessitat.

A 19 de Janer escrigueren los Concellers la següent a:

«Al molt honrat senyer en Valentí Artigó, en Barcelona.

Molt honrat senyer. Aquí trametèm per missatger nostre é daquesta vila cret en March Busquets notari, qui ensemps ab vos, senyer, ha cárrech plicar certes creences á don Johan de Beumont, á Dipputats é Consedaquexa ciutat, é encare á mosser Johan de Marimon é mosser Felip de res: éll vos informará de la dita creença. E la present vos fem per preos que ensemps ab éll donets dreça en los affers, segons de vostres proes confiam; havent á memoria lo fet de les robes é bens de la Senyora untbuy, dels quals ya tenits memorial, é encare totes les altres coses it vostre memorial. E sis porá obtenir de aqueys senyors de Dipputats é ellers alguna artellería axí de una gombarda de beta de mig quintar, é que serebetana, polvora ó salpetra é viretam, vos placia fer hi vostra dicia; car covendrá entendre en moltes faenes, pus Deus ho vol, si viu-

CAPITOL LIV

Regnat de D. Joan II (1463).—Homenatge y fidelitat á D. Enrich IV Rey de Castella.—Provisions de blats y armes per posar la vila en estat de defensa. Guarnició catalana. Sous dels soldats.—Cambi de batlles.—Plan d' atach á Santa Coloma de Queralt.

Homenatge y fidelitat á D. Enrich IV Rey de Castella. *Any 1463.*—Lo rey Joan per dominar als sublevats catalans s' alià ab lo Rey de França. No podent Catalunya contrarrestar per si sola á les forçes coaligades de Aragó y de França, resolguè aclamar per Comte de Barcelona á Enrich IV, Rey de Castella, qui fou proclamat en Barcelona á 11 d' Agost de 1462.

Igualada donchs prestá homenatge de fidelitat á Enrich de Castella, segons se veu en lo següent document:

15 de Janer de 1463.—«Lo consell general de la vila de Aguolada convocat per la forma acustumada é congregat en la capella de sent Bartomeu de la dita vila, en la qual congregació foren presents la maior é pus sana

part dels singulars de la dita vila: é tots concordants é negú no discrepant deliberaren é foren de acort que la obediencia la qual ya era deliberada esser prestada al senyor Rey de Castella, ó per éll á don Joan de Beumont president per lo dit senyor, ó Virrey en lo principat de Cathalunya; aquella obediencia fos deduida á effecte, é fossen prestats homenatges de faeltat al dit senyor, segons la ciutat de Barcelona é singulars habitadors de aquélla aquells homenatges havien prestats.

»Item més fonch deliberat per lo dit consell general que per prestar lo dit homenatge é per fer les coses dependents é emergents del dit acte lo discret en March Busquets notari anás á Barcelona per missatger é ensemps ab lo senyer en Valentí Artigò specier, lo qual es ya en la dita ciutat, é als quals se deu fer é fermar sindicat per fer lo dit acte, presten la dita faeltat é homenatges per los singulars de la dita vila prestadors, é altres coses fassen que á fer é complir lo dit acte sien necessaries.»

Lo meteix día 15 de Janer los singulars de la vila firmaren l'esmentat sindicat, firmant primerament los batlles y Concellers. (*L. Univ.*)

Provisions de blats y armes per posar la vila en estat de defensa. Guarnició. *Any 1463.*—A 18 de Janer lo concell de jurats ordená recullir tot lo blat possible, prohibint sa extracció y la venda de farines als forasters.

Ordená també apoderarse de cent mitgeres de forment que eran de D. Bernat d'Argençola y estavan en la botiga den Pere Franquesa, *no contrastant lo guiatge en ques diría sería lo dit balt, com necessitat no hage ley.*

Se nomenan administradors d'aquests blats pera distribuirlos segons la necessitat.

A 19 de Janer escrigueren los Concellers la següent carta:

«Al molt honrat senyer en Valentí Artigó, en Barcelona.

»Molt honrat senyer. Aquí trametèm per missatger nostre é daquesta vila lo discret en March Busquets notari, qui ensemps ab vos, senyer, ha cárrech de explicar certes creences á don Johan de Beumont, á Dipputats é Consellers daquexa ciutat, é encare á mosser Johan de Marimon é mosser Felip de Ferreres: éll vos informará de la dita creença. E la present vos fem per pregar vos que ensemps ab éll donets dreça en los affers, segons de vostres promeníes confiam; havent á memoria lo fet de les robes é bens de la Senyora de Muntbuy, dels quals ya tenits memorial, é encare totes les altres coses del dit vostre memorial. E sis porá obtenir de aqueys senyors de Dipputats é Consellers alguna artellería axí de una gombarda de beta de mig quintar, é qualque serebetana, polvora ó salpetra é viretam, vos placia fer hi vostra diligencia; car covendrá entendre en moltes faenes, pus Deus ho vol, si viu-

re hinc volem. En tot é per tot lo enderroch del castell de Claramunt no sie mès en oblit. En la guarnició é custodia daquesta vila é altres coses qui sien benavenir de aquélla sempre siats attent é curós per vostre poder é segons de vos confiam. Per lo dit senyer en March Busquets vos trametèm la procura é actoría que los hospitalers vos han feta á rebre los diners que mosser Joan Sabater ha lexats al hospital de la dita vila. Regraciant vos lo vostre bon scriure é avisos queus fets, ab protestació que si novitats algunes concorren é coses de que deguessem esser avisats, vos placia de aquélles promptament fer nos ne avís. Madona vostra, qui á vos molt se recoman, sta bé, á Deu mercé. Recomanar nos ets, sius plaurá, á vostres frares. E ab tant lo bon Jesus sia vostra endreça. De Aguolada á XVIIII de Janer any M·CCCC·LXIII.

»A vostra honor prests Consellers de Aguolada.»

«Dimecres á XVIIII del dit mes partí lo dit discret March Busquets notari per fer la dita missatgería.

»Torná lo dit March Busquets dissapte á XXVIII del dit mes de Janer» (*L. Univ.*)

Se logrà tenir guarnició en la vila manada per lo capità en Gonçalvo de Mendoça, qui en 21 Janer—«com la dita vila de Aguolada per la venguda de la bandera de la ciutat de Barcelona é gents darmes del dit senyor Rey (de Castella) é altres, sia feta streta é flacha de vituelles, é encara de die en die sesperen venir en aquélla gran nombre de gents darmes del dit senyor Rey, é sia digne abans de cars à la necessitat provehir.....» mane als batlle, jurats y prohomens de Copons que aporten à Aguolada 50 quarteres de forment, 50 d'ordi y 10 càrregues de palla: tot lo qual los serà pagat al contat al for d'Aguolada.

Als de Clariana tatxe 10 quarteres de forment, 10 de civada y 5 càrregues de palla.

Als d'Òdena, 30 quarteres de forment, 30 de civada y 20 càrregues de palla.

Als d'Orpí 15 quarteres de forment, 15 de civada y 5 càrregues de palla.

Als d'Argençola, 50 quarteres de forment, 50 de civada y 10 càrregues de palla.

Als de Castellolí, Rubió, Mediona, Jorba y Claramunt, lo meteix que als d'Argençola.

Als de Vilanova d'Espolla, 20 quarteres de forment, [illegible] de civada y 6 càrregues de palla.

Als del Espelt, 10 quarteres de forment, 10 de civada y o càrregues de palla.

Als de Montbuy com als del Espelt.

Als de Capellades 20 quarteres de forment, 20 d'ordi y càrregues de palla. (*L. Univ.*)

Per defensa del mur, Francesch Trullols ferrer construí ına çarabatana, per la qual cobrá dels Concellers 6 florins quivalents á 78 sous. Lo meteix Trullols construí 8 pilotes le ferro (bales) que valian 6 sous, per munició de la çara-ıatana. Consta en los comptes d'aquest 1463 copiats en lo Llibre de la Universitat.

Antoni Guixar de Rubió portá de Barcelona dos caxons le passadors y un quintar de *polvora de gombarda*, cobrant per los ports 8 sous 6 diners.

Joan Montes del regne de Castella capitá dels cavalls y ent d'armes d'Igualada cobra 72 $^1/_2$ lliures *pêl primer mes ue estigui en dita vila per guardarla y guarnirla, quina uantitat es lo sou dels dits cavalls* (soldats de cavall), *á rahó e sis lliures per cada cavall, com també pêl ventatge, ó plus una llança que tinch jo demés; com també sis lliures y mit- s pêl servey dels alacayos que tinch en ma guarnició.....*

Gonçalvo de Mendoza capitá dels homens d' armes donats er custodia daquesta vila se presenta als Concellers dihent-os: que D. Joan de Torres li havía tramesa certa quantitat le plata, ço es, plats, taçes, cetres, en paga del seu sou y ncara no bastava per éll sol: que la guarnició estava resol-a á abandonar la vila, *com élls no poden viure del ayre*. Los Concellers acuden als Diputats y Concellers de Barcelona erquè provehesquen prompte á la necessitat, ja que han rès á son cárrech *la deffensió* de aquesta vila. (Carta á mi-er Berenguer Artigó: 4 Febrer 1463.)

Cambi de batlles. *Any 1463*.—En concell de jurats el 22 Janer de 1463 s'acordá:

«E primerament, per tant com lonrat en Baltesar Báges sotsveguer é tle de la dita vila de Aguolada regex los dits officis ab provisió é nom del ey Daragó, é sia cosa pertinent la dita vila star en obediencia del senyor ey de Castella, é los dits officis (no) esser regits per Senyor stranger é emich: per ço volgueren é ordonaren que los honor. Consellers de conti-

los dits principat é ciutat, é volent los metre en la dita vila tal guarnició é deffensió que basten á guardar é deffendre la dita vila é singulars de aquélla. En les quals letres hage creençes explicadores per los honorables mosser Johan de Marimon capitá de la dita bandera, é per mosser Felip de Ferreres, é encara á altres persones si mester será.

»Item lo dit honor. consell general volgué é ordoná que si algunes persones del castell ó terme de Claramunt ó daltres castells se volien recullir en persones é bens é familiies lurs en la present vila, que aquèsts no sien recullits en aquélla; ans si algunes ni haurá que sien recullits en la dita vila, en aquells tals sie dat comiat per los honrats Consellers de la dita vila. E açò per tant com en lacte de la aprehensió del castell de Claramunt los singulars del dit castell, ó alguns délls, hagen volgut provehir que en la guarda del dit castell negun singular de la dita vila no pogués entrevenir per neguna forma: é es justa cosa que la ley sie tenguda é hage sguart en aquélls qui la fan. Sots emperò la present ordinació é edicte no entenèm esser compreses aquelles persones qui de gran temps ensá son de la recullita, é han contribuit en les obres del mur é guaytes de la dita vila; remetent les dites coses á conexença dels dits honrats Consellers de la dita vila.» (*L. Univ.*)

Carta als Diputats de Catalunya y Concellers de Barcelona adherintse á la causa catalana.

«Als molt reverents, egregis é nobles Diputats del principat de Cathalunya: als honor. é magnífichs senyors los Consellers de la insigne ciutat de Barcelona é als lurs consells.

»Molt reverents, egregis, nobles, honorables é magnífichs mossenyors. No es pocha dolor á la filla si en temps pervers demanant consell é aiuda als parents seus en restauració de sa honestat, é per aquélls, per taciturnitat li es negat. Encare li es maior dolor si per élla es prés remey algú de salut, é aprés la mare, no sols per consentiment, mes encare per acte, permet aquélla esser deserida (abandonada). Molt maior dolor é angustia seria á la filla si aprés esser diffamada per menyspreu, per pare é per mare esser abandonada. Com donchs, honorables é magnífichs senyors, la vila de Aguolada, qui per tostemps ses dita filla del principat de Cathalunya é daquexa insigne ciutat de Barcelona, vent (vehent) se constreta é asprement requesta per lo senyor Rey don Johan se rendís á la obediencia de la sua magestat, é trobant se sola é desacompanyada de les gents que per lo dit principat en custodia li eren donades, veent en aprés lo trist é dolorós naufragi seguit á Vilafrancha de Penedès fet en persones é bens de aquélla, é vent més los forts combats contra aquexa ciutat é de la ciutat de Terragona, é recorregués á vostres grans prudencies en deffensió li fos donat consell, favor é aiuda, é vosaltres, dant nos callar per resposta, la gequissets encorrer sens suffragi é confort algun sino del sol pare lo General, qui, pijor es, á remey de foch é final destrucció de nostres bens en part nos remetía. Emperò nostro Senyor Deus per la sua clemencia, per mijá de la sua sacrada Mare é del beneuyrat sent Barthomeu patró nostre, nos mès en camí per lo qual fins açí som salvats é restaurats; jatsíe ab dol é tristor tal acte (d' adhessió al rey Joan) per nosaltres é aquesta universitat fos celebrat; encare es stada

avèm volguda fer la present; per quant havèm hagut avís é cert per home e Sancta Coloma, que si aquella vila era entrada, sens força de armes se duhiría al manament del senyor Rey (de Castella) é voluntat daquest prinpat: per quant la gent qui es dintre en maior part son affectats á la terra é malcontents de lur Senyor, qui sens gent strangera es dins la dita vila (a); é t los esser levada laygua é molins, lo qui fallint, no haurien camí de viure: fins ací nous ha paregut se pogués executar, per no haver prou gent de vall: é venint los qui en Tárrega é Balaguer se porien ajustar, nous potessen fer vergonya. E vuy al segur se pot fer lexant vosaltres algun nome de rossins en aquexa vila (Cervera), per tenir pitjats los de Tárrega que s pusquen moure: é la restant gent de cavall é de peu qui dins aquexa vila ses contornades vos porien aiustar é jornada acordada venguessen sobre dita vila de Sancta Coloma ab alguna serebetana per metre los en més ibor, que no (per) esser necessari; car, com dit es, sens força de armes, ab ainda de Deu, se obtendrá: é aquella jornada nosaltres ab la gent de call é de peu quens porèm açí aiustar sobrevendriam hi per dar maior força: en les nits poriem repayrar en les forces qui á mija lenga é menys de la ita vila per nosaltres se tenen: lexant tostemps en un monestir appellat anta Maria de Bell-loch, qui es molt prop de la dita vila, la artellería é tana gent de cavall é de peu que per los enemichs no pusquen esser offesos: sent vos certs per maior seguretat daquesta faeyna, Menaut de Beamunt é Bertran de Armendaris ab més de cent rossins é molts homens de peu, stan á quatre legues de Terragona, en una vila appellada Vilaredona; en manera que los enemichs qui son en Terragona é en lo camp nols porien socorrer. Totes aquestes coses vos havèm volgudes dir perqué de tot siau avisats é puscham executar lo que per vosaltres será ordonat: ffaent vos certs que ultra la honor é renom que daquesta faena porèm aconseguir, sen seguirá gran beneffici á la terra en general, é tendrèm lo pas segur fins á Barcelona, podent fornir aquexa vila é altres de les moltes vitualles que allí son. E á nosaltres quins hi trobarèm, ab la ajuda de Deu, gran profit; en particular per quant *hi ha molts Jueus los pus richs de aquesta terra*, qui per esser contra nostra ley, é encare contrariants al servey del senyor Rey é bé de la terra, es bé rahó ne hayen condigne punició. E axí rescrivits nos prest del que deliberatu, é nosaltres de nostre poder metrèm ho en obra. E sia nostro Senyor ab protecció de tots. De Aguolada á ·VIII· de Febrer any M·CCCC·LXIII.—A la ordinació de vosaltres aparellats Jacme Xatantí é Pere Ferrer.»

«Per no haver tornar scriure la present als Payers é capitans de la vila placieus volerlols mostrar.»

«Als molt honorables et savis senyors los Payers é prohomens de la vila de Cervera.

»Molt honor. et savis senyors. Per quant son certs los honor. en Jacme Xatantí é Pere Ferrer de la ciutat de Barcelona, qui son vuy en aquesta vila

---

(a) Lo Senyor de Santa Coloma era D. Guerau de Queralt, molt adicte á la causa catalana. Mes al caure Santa Coloma en poder del rey D. Joan es de creure hi posaria un altre Senyor.

¿Què podía fer la vila sinó obrir les portes als barcelonins?

Igualada en totes ocasions era adicta de cor á la causa catalana. Però oficialment hagué d'esser ara realista, ara catalanista, segons exigían imperiosament les circunstancies, sots pena de la vida.

Totes les poblacions petites se troban en idèntichs conflictes en les guerres civils.

Destrucció del castell de Claramunt.—Bens de la Senyora de Muntbuy.—Guardes y guaytes dels preveres. *Any 1463.*

«Al molt honrat senyer en Valentí Artigó, en Barcelona.

»Molt honrat senyer. A vostra gran saviesa certifficam com scrivim als senyors de Diputats é Consellers é als lurs consells per ordinació del consell general daquesta vila, sobre la reducció que per lo dit consell es deliberada esser feta daquesta vila al principat de Cathalunya é á la dita ciutat com á mare nostra; ab supplicacions los sia plasent élls voler tractar á nosaltres é aquesta vila com á fills. E axí mateix quels placia voler metre la dita vila en tal seguretat é forma, que no rest abandonada. La dita letra, ensemps ab la present, remetèm á vostra saviesa: placieus aquélla donar als honorables mosser Johan de Marimon é á mosser Felip de Ferreres, com en aquélla hage creença per élls explicadora, é voler vos trobar entre élls la hora que per élls la dita letra será donada als dits Dipputats é Consellers, é advertir en lo rahonament, gests e plátigues que per élls será près lo negoci, affi que per vos, ultra lur avís, ne puscham pus stretament esser avisats. E més, vos placia donar les altres letres, ço es, la una als dits Dipputats, é laltra al senyor Bisbe de Vich, segons á élls son dirigides, é explicar en aquélls les creences, segons la forma del dit memorial, lo qual dins la present interclús vos trametèm. E sobre lo fet de Claramunt quant al enderroch de aquéll, en res no sia feta amor ne comport; com la restauració del dit castell sie total destrucció daquesta vila. E en totes aquestes coses vos placia esser diligent, segons de vos confiam. E de noves, si algunes encorrerán per qualsevulla part, é del ffet de la terra, en quant sentir ne porets, vos placia per nostra consolació voler nos avisar. E ab tant Jesu Christ sia vostra endreça. De Aguolada á ·XI· de Janer any M·CCCC·LXIII.

»Consellers de Aguolada á vostra honor prests.»

En lo memorial de que parla la carta anterior hi ha entre altres coses lo següent:

«Item que placia al dit Valentí Artigó reduir á memoria als dits honorables mosser Johan de Marimon é Felip de Ferreres les coses qui son tractades entre élls é los Consellers daquesta vila de Aguolada: signantment sobre lo fet del enderroch del castell de Claramunt é dels altres castells circunvehins; é més en dar repulsa als enemichs circumvehins daquesta vila.

nés placia al dit Valentí Artigó esser denant los senyors Dipputats
plicar los, que los bens de la Senyora de Muntbuy mesos en poder
ıeral, é los quals per ordinació lur son venguts á mans dels Conse-
la dita Vila (d'Agualada), segons éll se sab, é aprés la dita Senyora
regrés al senyor rey D. Johan, del qual havía obtenguda letra pre-
ı de tornar é restituir aquélls, axí com adquesits al dit senyor Rey de
ıerra, é aprés per altra letra de mosser Requesens Governador del dit
Rey fos manat per aquella matexa causa li fossen restituits; que attés
vila haver fetes varies é excessives messions é despeses axí en la obra
r com en altra manera per servey del dit General, per esmena é sa-
.ó de aquélles fetes é daltres qui tots jorns sen speren, pus á élls se
' é ho poden fer, jatsíe los dits bens sien de pocha valor, per gracia
en donar á la dita vila.
ı res menys placia al dit honor. Valentí Artigó parlar ab lo reverent
Bisbe de Vich sobre lo fet dels preveres, qui fins açí han recusat é
ı guaytar é contribuir en obra de mur; ab tot que per tot lo principat
tich lo contrari. E sia suplicat per sa Senyoría sia provehit en les di-
es, segons en les altres viles é lochs del seu bisbat sen praticha.
:m que ab diligencia se entrometa dels fets de la terra, affí que per
Consellers é singulars de la dita vila de Aguolada senceramént ne
n esser avisats, é en lo seu avís se pusquen reposar.» (*L. Univ.*)

llans é VIII· pehons nostrats. Bé es ver sabèm han provehit é han respostes de algunes parts, de les quals han ya escrit al senyor don Johan, que si es convenient los farán declarar. Axí per donar fí á la guerra vullen donar diligencia que la sobre dita gombarda é altres artellaríes vinguen; sens la qual tots treballs son vans. E més, per quant Gonçalvo de Mendoça capitá dels rossins daçí nos ha dit vuy que si les sues gents no son soccoreguts del lur sou per lo General, élls sen iran, é que daquí avant no vol fer plus residencia, ne pendren plus comiat. Per queus placia encarregar vos en los dits senyors lochtinent é Dipputats vullen trametre socorro del dit sou en aquésts; car altrement, si élls sen anaven, restariem molt desolats. E ab tant, molt honorable mosser, la sancta Divinitat sia vostra endreça. De Aguolada á XIII· de Febrer any LXIII.

»A vostra honor prests Consellers de Aguolada.

L' esmentat Gonçalvo de Mendoça fou qui feu declarar lo castell de Miralles en favor de la causa de Catalunya, segons diu l'acte del concell del 19 Febrer.

Confidencia per fer presoner al noble Arnau Guillém de Cervelló. *Any 1463.*

«Al molt noble é molt magníffich senyor Armendaris.

»Senyor molt noble é molt magníffich. Per Savedra (será Saavedra), de la guarnició de Santa Perpetua (*a*), seriem informats de la persona del noble Narnau Guillem de Cervelló é de les sues gents, se hauría vuy una gran avinentesa de poder lo haver á mans, ó aquéll dampnifficar. Sol per vostra senyoría fossen tramesos en aquelles parts ·XV· ó ·XX· rossins bé atreçats. E açò sería sentit per mijá de uns alacayos qui vuy son en lo loch de la Lacuna, qui son en tracte de voltarse en la voluntat de la terra, é qui metrien en mans lo dit baró. Per ço, senyor, vos supplicám de present en los dits fets vos placia voler entendre personalment, ó fer entendre per alguns; é no metre dupte en aquest fet; com açò sia assats cert é notori á nosaltres. Lo dit Savedra, lo qual trobarets en Santa Perpetua, qui daquets fets nos ha dit que vos ne informará, pus la cosa sta manejada secretament. E si en lo mig molt magníffich senyor, de nosaltres é de aquesta universitat vos será plasent, fiablement nos scrivits. E sia lo Sperit sanct vostra continua guarda. De Aguolada á XXV· de Fabrer any LXIII.

»A la vostra ordinació prests Consellers etc.»

Se demana guarnició y l'enderrocament del castell de Claramunt. *Any 1463.*

«Al honor. micer Berenguer Artigó Doctor en Leys.

»Molt honor. é molt savi mosser. Una letra de vostra saviesa de XXVI del present havèm rebuda: per la qual som certifficats com per vos son fets treballs en tenir aprop aqueys senyors, ço es, don Johan de Beamunt, Dip-

(a) Poblet entre Pontils y Querol á dues hores de Santa Coloma de Queralt.

:onsellers; sobre que nosaltres haguessem açí rossins é una gran per guarnició daquesta vila. Hoc no resmenys sobre lo enderroch ıúnt é de alguns altres castells á nosaltres aparents, é que aquestes eys senyors haurien bé á memoria; emperò que axí promptament ıt: é que dels rossins serien contents trametren circa XXX· que ni ha rs é bons, pus per nosaltres fossen soccorreguts per uns ·VIII· ıe entre tant per élls sería provehit en la paga de aquélls: segons :oses é moltes altres en dita vostra letra plus stes son contengu- ¡ual, molt honor. mosser, é á vostra prudencia responèm regra- vostres bons treballs, en los quals som certs no sots tardivol, maior- os fets que sien repòs ne benavenir daquesta universitat: é á nostre ı plasent donar nos forma aquélls vos puscham remunerar. Quant rossins é bestreta ó socorriment de vuyt jorns, que aqueys senyors aquesta vila sia fet, á nosaltres ne aquesta universitat no es pos- :r ho fer: car per les grans é varies despeses que en aquests dies :r repars de nostres muralles é en altres causes per nosaltres son .í matex per los quitaments (de censals) que en los temps abans de per nosaltres eren principiats é bé continuats nos erem tant strets de nostres sistarcies (bosses), axí en universitat com en particula- ya en temps de repòs haviem molt affer en sostenir nos; maiorment ɔ havèm blats ne farines, ne forma de poder ne haver; quant més :ssem á soccorrer á cavalls é gents darmes, que sería prou en ıiversitat, quant fossen ací, poder los fer la despesa de lurs viures er. Per quens sembla é som de parer que per aquests vuyt dies, é ¡ueys senyors altrement hi sia provehit, star ab les portes tancades nos mils que fins açí no havèm fet. E creèm en lo endemig aqueys ırán alguna bona provisió en recuperació dels castells, viles é lochs ıins, axí com son la Lacuna, Santa Coloma de Queralt, Aguiló é part del comdat de Cardona, qui será repòs nostro é stalvi al prin- ınta despesa é dans que per causa de aquélls al dit principat covè ?er la recuperació dels quals é del forniment de una gombarda, é lerroch de Claramunt scrivim als senyors don Johan de Beamunt, e á mosser Johan de Marimon é á mosser Felip de Ferreres, re- vostra saviesa les dites letres per lo senyer en Valentí Artigó vos- pregant vos ab éll aquèsta déllS dels dits fets vullats comunicar é s de nostra part, segons lo dit senyer vostro frare de nostre parer ı vos informerá; al qual darets fè é creença de ço que per nostra .erá dit, jatsíe de la nostra intenció é per moltes vies siats be avi- lo bon Jesus vostra continua guarda. De Aguolada lo darrer die · any LXIII.

honor de vos mosser, prests Consellers de Aguolada.»

:r Berenguer Artigó era igualadi y agent de la vila :elona ahont residía.

›mesa de guarnició. Recuperació de Mira- .ubió y Rubinat. Any 1463.

nolt honor. é molt savis mosser Johan de Marimon é mosser Felip es ciutedans de Barcelona.

»Molt honor. é molt savis mossers. A memoria havèm que en la hora de la entrada de la bandera daquexa ciutat feu en aquesta vila retornant de les parts Durgell, nosaltres tement nos aquesta vila é singulars de aquélla esser mal tractats é enujats, vos supplicám aquesta vila no fos abandonada ne restás sens alguna guarnició de cavalls ó rossins per defensió é guarda de aquélla: é per vosaltres fonch molt bé é loablement provehit segons se merexia é era mester, lexant nos una gran flota de cavalls: de que en aprés sen seguí la recuperació de Miralles, de Robió, hoc encare, jatsíe per incident, la recuperació de Rebinat, é fins ací la indempnitat daquesta vila é dels poblats en aquélla. E per quant, molt honor. senyors, aprés ses seguit que Gonsalvo de Mendoça capitá de la gent darmes de la dita vila, é don Johan de Torres, querelant se que éll ne les sues gents no eren contents del lur sou é no podien viure ne dar la provisió als lurs cavals, ses partit daçí é sen es anat la volta de Cervera: per què nosaltres som restats sols, é desacompanyats, é indeffesos dels enamichs, é som posats ab gran perill per la lur partida: per ço nosaltres havèm deliberat de totes aquestes coses scriureus, affí que vosaltres, per mijá del quals fom contents reduhir nos á la obediencia del senyor Rey de Castella é senyor nostre, é per quins fonch promès no restariem indeffesos, vos placia entendre circa la nostra deffensió en manera que nosaltres per haver fet lo degut é la voluntat de la terra é nostra, en loch de premi, no restassem damnejats ne destruhits. Car aquests senyors circumvehins nostres é enamichs de la terra havents á greuge é á memoria molts dans que per mijá daquesta vila é per la guarnició los son stats donats, cominen contra aquélla.....»

Los Concellers fan en aquesta carta les metexes peticions ja indicades en la anterior carta escrita á micer Berenguer Artigó. La data es la metexa, darrer de Febrer.

Igual súplica fan en la carta dirigida á D. Joan de Beamunt, á 1.er de Març. (*L. Univ.*)

Compra de blat en Santa Perpetua y Viure.

Any 1463.

«Al molt honor. Pedro de Lidon (ó Lindo), alcayt del castell de Santa Perpetua.

»Molt honor. mosser. La present es per avisar vostra saviesa com nosaltres havèm feta empresa ab la gent de aquesta vila de menar aquí les adzembles per portar lo forment, que per mijá de un nostro home vos havèm mercat. E de fet stavem en terme de trametre aquí les gents é dues adzembles. Emperò per quant Gonsalvo de Mendoça capitá daquesta vila ab los seus cavallers ha deliberat anar en certa part per alguns fets per los quals se complex granment lo servey del senyor Rey de Castella é senyor nostre é del principat; per ço ha convengut alargar alguns dies la dita anada. Per ço quant més podèm vos pregám é encarregám vos placia voler prestar passiencia per alguns breus dies; fins lo dit Gonsalvo hage dada conclusió en lo dit negoci, com sens éll é les sues gents nosaltres no podèm entendre en lo dit

gi. Pregant vos e encarregant vos més avant que si més nos porets fer endre) del dit forment ne si porets saber que algun altre ne tinga de ve-l, é sia quanta quantitat esser porecha, de tot nos vullats avisar, per forma guessem fer preparatori de més adrements. E si negunes coses de nosals é de aquesta universitat vos seran plasents, ab fiança nos scrivits. De guolada á VIII de Març any LXIII.

»A vostra honor prests Consellers de Agaolada.»

Altra carta per l'estil... per avisar que de moment no odian anar a buscar lo blat comprat, escriuen los Concellers a Jaume Oluja de Viure.

Lo qual indica que abdós castells, lo de Santa Perpetua, que era dels Cervellons, y 'l de Viure, que era dels santcanistes, estavan llavors en poder dels partidaris de la causa catalana; altrement prou s'haurian guardat aquèsts de marhi a buscar blat ni res.

Los Concellers, com haurá notat lo lector, ocultan en aquestes cartes la verdadera causa de la ausencia de Gonçalvo de Mendoça.

Convoy per aportar lo blat de Montmaneu, Santa Perpetua y Viure. *Any 1463.*—Divendres, 11 de Març, lo concell de jurats general ordená:

«Primo los jurats del dit consell volgueren é ordonaren que fossen tramesos á Muntmaneu lo senyer en Johan Serralonga Conseller de la dita vila, é en sa companyía cinquanta homens de peu bé armats é trenta besties per comprar (aportar) lo blat qui ses comprat den Oluja en nom de la dita universitat, á cárrech, ço es saber, é despeses del dit blat (es dir, que sobre lo preu de compra, al esser venut als singulars, s'hi carregarán los gastos de ports.)..... é que lo dit Johan Serralonga reba la moneda per pagar lo dit blat del senyer Nanthoni Cardona, ço es, sexanta lliures de les quantitats qui son procehides dels blats de Muntbuy, é que de aquélles pach lo for del dit blat, é rétre de compte.....»

Dimecres ... de Març, lo meteix concell ordená:

«Primo..... que sien tremesos á Santa Perpetua é á Biure tots los cavalls castellans tants quants seran en la present vila, é cinquanta homens de la dita vila bé armats, é més si mester hi seran, per portar los blats forment qui en nom de la dita vila hi son comprats, é tantes besties com ... mester ... portar lo dit blat.....

Item ... volgueren é ordonaren que lo senyer en Johan Serralonga ... ab los dits cavalls é gent de peu, axí ... com per portar la moneda per pagar lo dit blat, ... los comptes de les despeses faedores per aquéll.

nent fossen ab mosser Alvero (Gonçalo) de Mendoça capitá de la dita vila per lo dit senyor Rey de Castella, suplicant lo que li placia traure de ma del dit Báges lo bastó del dit offici.

»Item més volgueren é ordonaren los dits jurats del dit consell que per tant com en Nicholau Roig alies Puiggros batle de la dita vila per lo monestir de sent Cugat de Vallès hagués hagut lo dit offici de la dita batlia de ma del noble Narnau Guillem de Cervelló, que sería hagut per enemich de la terra é ab assats hoy (odi) é rencor daquesta vila, es tropia per informació sumaria lo dit Puiggros esser factura del dit baró é per aquéll pendre é portar molt cárrechs é trebals, é per certs motius per los quals apar esser cosa incongrua lo dit Puiggros regir lo dit offici; per ço ordonaren que per semblant lo dit capitá fos suplicat levás lo dit bastó al dit Nicholau Roig alies Puiggros: é que en açò no sia prestada alguna favor ne comport algú, com sia deliberat lo dit Puiggros per sos demèrits perdia lo dit offici.

»Item volgueren é ordonaren los dits jurats del dit consell que aprés per aquell quis pertanga sia rebuda informació ó enquesta contra lo dit Nicholau Puiggros, é encare contra altres persones de la dita vila per certs fets é actes per élls perpetrats é fets, ó tractats, faedors ó tractadors contra la dita vila é singulars de aquélla.»

Y Gonçalvo de Mendoça, á instancia dels Concellers. deposá als dits batlles nombrant en lloch d'aquélls á Pere Mas sabater y Pere Millars. (23 Janer.)

Plan d'atach á Santa Coloma de Queralt. *Any 1463.*—D. Joan de Marimon á 28 d'Agost de 1462 escrivia als Diputats de Catalunya:

«..... tots ensemps ab la ajuda de Deu pugam reparar aquesta terra, qui tota se va á perdre, si prestament no som socorreguts: car ja haveu sabut, mossenyors, la perdició de mossen Jacme Fiveller (llavors capitá d'Igualada) é dels seus, qui tots son stats presos prop de Santa Coloma de Queralt; aprés del qual cars he hauda nova com la vila de Santa Coloma ses retuda al Rey (D. Joan) sens sperar combat.....» (*a*).

Continuant la vila de Santa Coloma sots la obediencia del rey D. Joan, se concebí lo plan de reduhirla á la causa catalana, conforme explican les cartes següents dirigides al capitá y Pahers de Cervera:

«Molt magnífiichs senyors é de gran prudencia. Essent nosaltres arrivats açí, pochs dies aprés havèm sabut ab gent de cavall ereu entrats en aquesta vila (de Cervera): é perquè lo vostro desig é nostro nos par sia hu en fer coses que sien servey del nostro Senyor é benavenir daquest principat, vos

---

(*a*) Notes etc. sobre lo sometent d'Igualada, publicades per D. Joseph Puiggarí en *Pau y Tregua*, Desembre de 1897.

vèm volguda fer la present; per quant havèm hagut avís é cert per home Sancta Coloma, que si aquella vila era entrada, sens força de armes se duhiría al manament del senyor Rey (de Castella) é voluntat daquest prinpat: per quant la gent qui es dintre en maior part son affectats á la terra é alcontents de lur Senyor, qui sens gent strangera es dins la dita vila (*a*); é t los esser levada laygua é molins, lo qui fallint, no haurien camí de viure: fins ací nous ha paregut se pogués executar, per no haver prou gent de vall: é venint los qui en Tárrega é Balaguer se porien ajustar, nous potessen fer vergonya. E vuy al segur se pot fer lexant vosaltres algun nome de rossins en aquexa vila (Cervera), per tenir pitjats los de Tárrega que s pusquen moure: é la restant gent de cavall é de peu qui dins aquexa vila ses contornades vos porien aiustar é jornada acordada venguessen sobre a dita vila de Sancta Coloma ab alguna serebetana per metre los en més abor, que no (per) esser necessari; car, com dit es, sens força de armes, ab a aiuda de Deu, se obtendrá: é aquella jornada nosaltres ab la gent de caall é de peu quens porèm ací aiustar sobrevendriam hi per dar maior força: en les nits poriem repayrar en les forces qui á mija lenga é menys de la ita vila per nosaltres se tenen: lexant tostemps en un monestir appellat Santa Maria de Bell-loch, qui es molt prop de la dita vila, la artellería é tanta gent de cavall é de peu que per los enemichs no pusquen esser offesos: faent vos certs per maior seguretat daquesta faeyna, Menaut de Beamunt é Bertran de Armendaris ab mès de cent rossins é molts homens de peu, stan á quatre legues de Terragona, en una vila appellada Vilaredona; en manera que los enemichs qui son en Terragona é en lo camp nols porien socorrer. Totes aquestes coses vos havèm volgudes dir perqué de tot siau avisats é puscham executar lo que per vosaltres será ordonat: ffaent vos certs que ultra la honor é renom que daquesta faena porèm aconseguir, sen seguirá gran beneffici á la terra en general, é tendrèm lo pas segur fins á Barcelona, podent fornir aquexa vila é altres de les moltes vitualles que allí son. E á nosaltres quins hi trobarèm, ab la ajuda de Deu, gran profit; en particular per quant *hi ha molts Jueus los pus richs de aquesta terra*, qui per esser contra nostra ley, é encare contrariants al servey del senyor Rey é bé de la terra, es bé rahó ne hayen condigne punició. E axí rescrivits nos prest del que deliberarèu, é nosaltres de nostre poder metrèm ho en obra. E sia nostro Senyor ab protecció de tots. De Aguolada á ·VIII· de Febrer any M·CCCC·LXIII.—A la ordinació de vosaltres aparellats Jacme Xatantí é Pere Ferrer.»

«Per no haver tornar scriure la present als Payers é capitans de la vila placieus volerlols mostrar.»

«Als molt honorables et savis senyors los Payers é prohomens de la vila de Cervera.

»Molt honor. et savis senyors. Per quant son certs los honor. en Jacme Xetantí é Pere Ferrer de la ciutat de Barcelona, qui son vuy en aquesta vila

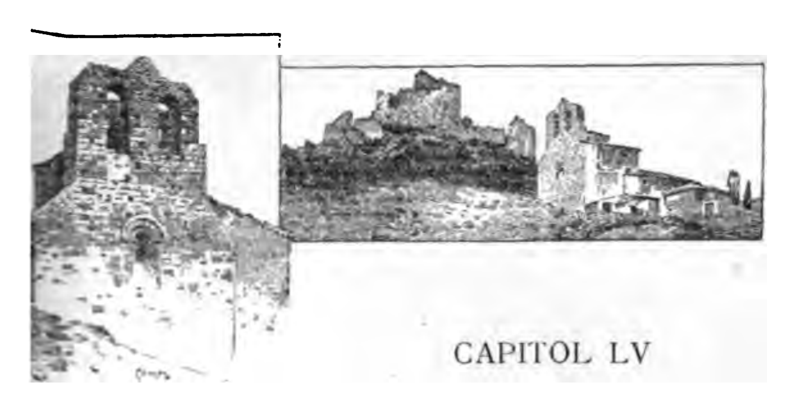
(*a*) Lo Senyor de Santa Coloma era D. Guerau de Queralt, molt adicte á la causa catalana. Mes al caure Santa Coloma en poder del rey D. Joan es de creure hi posaria un altre Senyor.

ab algunes gents de peu é de cavall, entenen é ab effecte volen entendre fer tot treball é força la vila de Santa Coloma de Queralt sia reduhida obediencia del senyor Rey nostre, é en fer açò façen lurs bons preparat é sia cosa condecent axí per vosaltres per aquexa vila, com per nosaltre aquèsta, atés lo gran util é repòs que á vosaltres é á nosaltres per lu mans del dit senyor Rey aquélla sen speren; havèm deliberat per aq vila esser los feta é donada tota aquella favor é aiuda que á nosaltre possible, tant de nostres gents, com de artellaríes que açí havèm á lur nació. Per ço, honor. senyors, jatsíe stam certs los dits Xetantí é Fen les dites coses, per stes vos scrisquen, é vosaltres en açò haiats assats affecció, emperò per la gran voluntat que havèm en los dits fets, é profit é repós que no solament á vosaltres é á nosaltres sen speren, m care á tot lo principat de Cathalunya, havèm deliberat fer vos la pr exortant é pregant vostres savieses que en la exequció daqueis fets sia lícits é attents, supplint de vostres gents, artellaríes é vitualles, segon saltres plaurá. E si negunes coses, molt honor. senyors, de nosaltre aquesta universitat vos seran plasents, fiablement nos scrivits. E sia la Trinitat direcció de tots. De Aguolada á ·VIII· de Fabrer any LXIII.

»A vostra ordinació prests Consellers de Aguolada.» (*L. Univ.*)

Veurèm més avant en documents com Santa Colom tava en poder dels realistes: lo qual indica, ó bé qu s'executá lo plan d'atach á aquella vila proposat per lo pitans Xetantí y Ferrer; ó bé que no doná bon result bé que la ocupació dels catalans, si tingué lloch, fou de poca durada.

CAPITOL LV

gnat de D. Joan II (1463).—Moviment del enemich.—Se demana la bombarda den Mayans. Obediencia del castell de Miralles.—Confidencia per fer presoner al noble Arnau Guillem de Cervelló.—Se demana guarnició y l'enderroch del castell de Claramunt.—Promesa de guarnició, recuperació de Miralles, Rubió y Rubinat.—Compra de blat en Santa Perpetua y Viure.—Convoy per aportar lo blat de Montmaneu, Santa Perpetua y Viure.

Moviment del enemich. Bombarda den Mayans. Obediencia del castell de Miralles. *Any 1463.*

«Al molt honor. é molt savi micer Berenguer Artigó, en Barcelona.

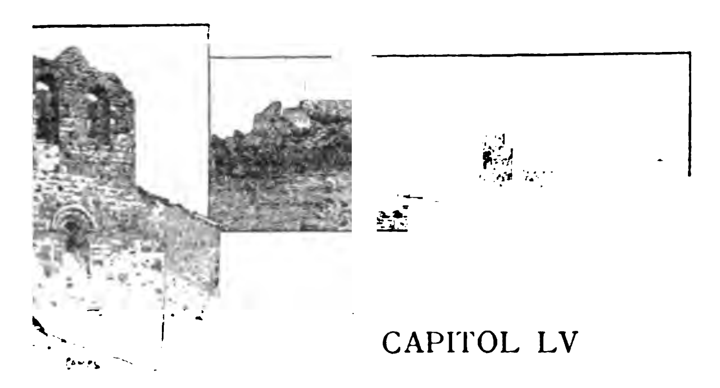
»Molt honor. é molt savi mosser. A vostra saviesa certificám com sots la present vos remetèm creença explicatoria al senyor lochtinent, Dipputats é consell, é als Consellers daquexa insigne ciutat contenint en effecte, que per quant som avisats lo rey Johan deu trametre en aquestes parts gran nombre de rossins é don Alfonso quis diu mestre de Calatrava fill seu, é lo Comte de Prádes, é altres homens pera molt, affí que les forçes é viles que tenen, no solament puxen deffendre, mes encare les que han perdudes recobrar; é per provehir ans de lur entrada é tobrels tots los camins ques (quens) puxen dampnifficar, par á nosaltres deuría venir en aquestes partides alguna de les gombardes appellades den Mayans é alguna quantitat de polvora: perquè algunes viles é lochs qui si élls entren nos farien guerra, venguda obediencia del senyor Rey é en defecte nostre. Per çous pregam é suplicam lo senyor lochtinent, Dipputats é consell é los dits Consellers, é ab gran instancia, solicitaren la dita gombarda é polvora vinga en aquestes partides: perquè are com havèm temps pusquèm provehir al necessari é no donèm occasió de seguirse lo dan que en aquests dies passats ses donat per tenir á no cura les faeynes: é crehèm nosaltres que ab les parcialitats que en los lochs é viles son é terror de la gombarda é artellaríes tothom ferá la obediencia: car jatsíe los honor. en Jacme Xetantí é Pere Ferrer, qui son vuy en aquestes partides façen lo que puxen en recuperar viles é forces, sens algun poder é artellaría lur treball es de més, exceptat alguns lochs qui sols per los pageses se tenen, los quals guanyats, al sendemá, si no resten provehits, se perdran venint algun poder. E per aquest sguart sols lo castell de Miralles, qui es clau et petge de la baronía, é per lo qual se tenen molts camins segurs, han fet declarar é mès guarnició de quatre homens de cavall caste-

ab algunes gents de peu é de cavall, entenen é ab effecte volen entendre en fer tot treball é força la vila de Santa Coloma de Queralt sia reduhida á la obediencia del senyor Rey nostre, é en fer açò façen lurs bons preparatoris, é sia cosa condecent axí per vosaltres per aquexa vila, com per nosaltres per aquèsta, atés lo gran util é repòs que á vosaltres é á nosaltres per haver á mans del dit senyor Rey aquélla sen speren; havèm deliberat per aquesta vila esser los feta é donada tota aquella favor é aiuda que á nosaltres sia possible, tant de nostres gents, com de artellaríes que açí havèm á lur ordinació. Per ço, honor. senyors, jatsíe stam certs los dits Xetantí é Ferrer de les dites coses, per stes vos scrisquen, é vosaltres en açò haiats assats gran affecció, emperò per la gran voluntat que havèm en los dits fets, é per lo profit é repós que no solament á vosaltres é á nosaltres sen speren, més encare á tot lo principat de Cathalunya, havèm deliberat fer vos la present, exortant é pregant vostres savieses que en la exequció daqueis fets siats sollícits é attents, supplint de vostres gents, artellaríes é vitualles, segons á vosaltres plaurá. E si negunes coses, molt honor. senyors, de nosaltres é de aquesta universitat vos seran plasents, fiablement nos scrivits. E sia la Santa Trinitat direcció de tots. De Aguolada á ·VIII· de Fabrer any LXIII.

»A vostra ordinació prests Consellers de Aguolada.» (*L. Univ.*)

Veurèm més avant en documents com Santa Coloma estava en poder dels realistes: lo qual indica, ó bé que no s'executá lo plan d'atach á aquella vila proposat per los capitans Xetantí y Ferrer; ó bé que no doná bon resultat; ó bé que la ocupació dels catalans, si tingué lloch, fou de molt poca durada.

CAPITOL LV

D. Joan II (1463).—Moviment del enemich.—Se demana la bombarda yans. Obediencia del castell de Miralles.—Confidencia per fer presoner e Arnau Guillem de Cervelló.—Se demana guarnició y l'enderroch del de Claramunt.—Promesa de guarnició, recuperació de Miralles, Rubió iat.—Compra de blat en Santa Perpetua y Viure.—Convoy per aportar de Montmaneu, Santa Perpetua y Viure.

viment del enemich. Bombarda den Ma- Obediencia del castell de Miralles. *Any 1463.*

olt honor. é molt savi micer Berenguer Artigó, en Barcelona.

honor. é molt savi mosser. A vostra saviesa certificám com sots vos remetèm creença explicatoria al senyor lochtinent, Dipputats é als Consellers daquexa insigne ciutat contenint en effecte, que som avisats lo rey Johan deu trametre en aquestes parts gran e rossins é don Alfonso quis diu mestre de Calatrava fill seu, é lo Prádes, é altres homens pera molt, affí que les forçes é viles que solament puxen deffendre, mes encare les que han perdudes reco- r provehir ans de lur entrada é tobrels tots los camins ques (quens) npnifficar, par á nosaltres deuría venir en aquestes partides alguna mbardes appellades den Mayans é alguna quantitat de polvora: gunes viles é lochs qui si élls entren nos farien guerra, venguda a del senyor Rey é en deffecte nostre. Per çous pregam é suplicam lochtinent, Dipputats é consell é los dits Consellers, é ab gran solicitaren la dita gombarda é polvora vinga en aquestes partides: e com havèm temps pusquèm provehir al necessari é no donèm e seguirse lo dan que en aquests dies passats ses donat per tenir á es faeynes: é crehèm nosaltres que ab les parcialitats que en los iles son é terror de la gombarda é artellaríes tothom ferá la obe- ar jatsíe los honor. en Jacme Xetantí é Pere Ferrer, qui son vuy en partides façen lo que puxen en recuperar viles é forces, sens algun ırtellaría lur treball es de mès, exceptat alguns lochs qui sols per es se tenen, los quals guanyats, al sendemá, si no resten provehits, n venint algun poder. E per aquest sguart sols lo castell de Mira- s clau et petge de la baronía, é per lo qual se tenen molts camins ın fet declarar é mès guarnició de quatre homens de cavall caste-

llans é VIII· pehons nostrats. Bé es ver sabèm han provehit é han respostes de algunes parts, de les quals han ya escrit al senyor don Johan, que si es convenient los farán declarar. Axí per donar fí á la guerra vullen donar diligencia que la sobre dita gombarda é altres artellaríes vinguen; sens la qual tots treballs son vans. E més, per quant Gonçalvo de Mendoça capitá dels rossins daçí nos ha dit vuy que si les sues gents no son soccorreguts del lur sou per lo General, élls sen iran, é que daquí avant no vol fer plus sustentació, ne pendren plus comiat. Per queus placia encarregar vos en los dits senyors lochtinent é Dipputats vullen trametre socorro del dit sou en aquésts; car altrement, si élls sen anaven, restariem molt desolats. E ab tant, molt honorable mosser, la sancta Divinitat sia vostra endreça. De Aguolada á XIII· de Febrer any LXIII.

»A vostra honor prests Consellers de Aguolada.

L' esmentat Gonçalvo de Mendoça fou qui feu declarar lo castell de Miralles en favor de la causa de Catalunya, segons diu l' acte del concell del 19 Febrer.

Confidencia per fer presoner al noble Arnau Guillém de Cervelló. *Any 1463.*

«Al molt noble é molt magnífich senyor Armendaris.

»Senyor molt noble é molt magnífich. Per Savedra (será Saavedra), de la guarnició de Santa Perpetua (*a*), seriem informats de la persona del noble Narnau Guillem de Cervelló é de les sues gents, se hauría vuy una gran avinentesa de poder lo haver á mans, ó aquéll dampnifficar. Sol per vostra senyoría fossen tramesos en aquelles parts ·XV· ó ·XX· rossins bé atreçats. E açò sería sentit per mijá de uns alacayos qui vuy son en lo loch de la Lacuna, qui son en tracte de voltarse en la voluntat de la terra, é qui metríen en mans lo dit baró. Per ço, senyor, vos supplicám de present en los dits fets vos placia voler entendre personalment, ó fer entendre per alguns; é no metre dupte en aquest fet; com açò sia assats cert é notori á nosaltres. Lo dit Savedra, lo qual trobarets en Santa Perpetua, qui daquets fets nos ha dit que vos ne informará, pus la cosa sta manejada secretament. E si en lo mig, molt magnífich senyor, de nosaltres é de aquesta universitat vos será placent, fiablement nos scrivits. E sia lo Sperit sanct vostra continua guarda. De Aguolada á XXV· de Fabrer any LXIII.

»A la vostra ordinació prests Consellers etc.»

Se demana guarnició y l'enderrocament del castell de Claramunt. *Any 1463.*

«Al honor. micer Berenguer Artigó Doctor en Leys.

»Molt honor. é molt savi mosser. Una letra de vostra saviesa de XXVI del present havèm rebuda; per la qual som certifficats com per vos son fets treballs en tenir aprop aqueys senyors, ço es, don Johan de Beamunt, Dip-

(*a*) Poblet entre Pontils y Querol á dues hores de Santa Coloma de Queralt.

egi. Pregant vos é encarregant vos més avant que si més nos porets fer vendre) del dit forment, ne si porets saber que algun altre ne tinga de veal, é sia quanta quantitat esser puscha, de tot nos vullats avisar, per forma poguessem fer preparatori de més adzembles. E si negunes coses de nosaltres é de aquesta universitat vos seran plasents, ab fiança nos scrivits. De Agnolada á ·VIII· de Març any LXIII.

»A vostra honor prests Consellers de Aguolada.»

Altra carta per l'estil, ó sia per avisar que de moment no podían anar á buscar lo blat comprat, escriuen los Concellers á Jaume Oluja de Viure.

Lo qual indica que abdós castells, lo de Santa Perpetua, que era dels Cervellons, y 'l de Viure, que era dels santjoanistes, estavan llavors en poder dels partidaris de la causa catalana: altrement prou s'haurian guardat aquèsts de anarhi á buscar blat ni res.

Los Concellers, com haurá notat lo lector, ocultan en aquestes cartes la verdadera causa de la ausencia de Gonçalvo de Mendoça.

Convoy per aportar lo blat de Montmaneu, Santa Perpetua y Viure. *Any 1463.*—Divendres, 11 de Març, lo concell de jurats general ordená:

«Primo los jurats del dit consell volgueren é ordonaren que fossen tramesos á Muntmaneu lo senyer en Johan Serralonga Conseller de la dita vila, é en sa companyía cinquanta homens de peu bé armats é trenta besties per comprar (aportar) lo blat qui ses comprat den Oluja en nom de la dita universitat, á cárrech, ço es saber, é despeses del dit blat (es dir, que sobre lo preu de compra, al esser venut als singulars, s' hi carregarán los gastos de ports,)..... é que lo dit Johan Serralonga reba la moneda per pagar lo dit blat del senyer Nanthoni Cardona, ço es, sexanta lliures de les quantitats qui son procehides dels blats de Muntbuy, é que de aquélles pach lo for del dit blat, sau dret de compte.....»

Diumenge, 13 Març, lo meteix concell ordená:

«Primo..... que sien tremesos á Santa Perpetua é á Biure tots los cavalls dels castellans tants quants seran en la present vila, é cinquanta homens de peu de la dita vila bé armats, é més si mester hi seran, per portar los blats ó fforment qui en nom de la dita vila hi son comprats, é tantes besties com hi sie mester á portar lo dit blat.....

»Item més volgueren é ordonaren que lo senyer en Johan Serralonga Conseller demunt dit vage ensemps ab los dits cavalls é gent de peu, axí per regir é governar aquélls, com per portar la moneda per pagar lo dit blat, é rebre aquéll, é menar los comptes de les despeses faedores per aquéll.

»Item més volgueren é ordonaren que axí del dit blat de Biure é de Santa Perpetua, com de aquell quis portá dissapte prop passat de Muntmaneu sie rebedor é venedor en Pere Muset de la dita vila; é que per sos treballs axí de mesurar com rebre les monedes é menar los comptes hage per son salari un diner per quiscuna quartera de blat qui vendrá en sa ma é aquéll desliurerá (vendrá).» (*L. Univ.*)

CAPITOL LVI

D. Joan II (1463).—Rapinyes dels
el castell de Tous.—Rubinat.—Los
s d' Igualada convidan als jurats y
ıs de Vilademager á regonèxer al
ıstella.—Preparatoris per atacar al
Tous.— Emboscades.— Siti ó blo-
ıguiló sostingut per lo noble Balta-
eralt. Ausili dels igualadins.

nyes dels hòmens del le Tous. *Any 1463.*—Los s d'Igualada ab carta del . micer Berenguer Artigó ınan la qüestió del en- ıel castell de Claramunt, la adquisició de la bom- ltres coses. Ab la carta li envian un memorial de u agenciar ab Beamunt, los Diputats y Concellers ona; en dit memorial hi ha lo següent cap:

ıe no sia obmesa haver una gombarda ya per moltes vegades ; demanada, com sie de gran necessitat haver aquélla, per rahó ıs circumvehins, axí com la Lacuna é Tous, *qui vuy es lo segon Re-* ·e novament del dit castell sien exits al camí general en lo terme tejant algunes gents qui venien de Cervera ab ·XI· besties ó ad- egades de vituailles é mercaderíes anants á la ciutat de Barcelo- els quals foren nafrats, robats é apresonats, é levaren á un home ·es en diners. De tots aquets affers mosser Johan Xetantí, qui nt en la ciutat de Barcelona, ne porá informar los dits honora- lors.» (*L. Univ.*)

Rubinat. *Any 1463.*—Per lo document anterior y altres que trovarèm, se veu que'ls castells de Tous y de Rubinat eran nius d'aucells de rapinya. Dels hòmens del de Rubinat ne cita un cas lo document següent:

«Lo Rey de Castella etc.

»Lo lochtinent é amats feels de la magestat del Rey nostre Senyor. Per Gonçalvo de Mendoça som stats avisats de les enquestes fetes contra aquells qui assaltaren en lo camí é mal tractaren los qui eren exits de Robinat assegurats per los qui aquell castell prengueren: é perquè nostra voluntat es que los qui mal fan é rompen los camins juxta lurs errades sien represos é castigats, vos encarregam é manam que les enquestes fetes de continent nos trametau, continuant los processos é enquestes no acabades, eus metau en segur dels bens dels delinquents, metent aquélls en degut sequestre: é podent haver los homens é delinquents dessús dits, aquélls prèsos é ben guardats nos trametau. Dada en Barcelona á XII dies del mes de Març. Mil CCCC·LXIII. Ferrandus d. C.—Vitalis.» (Full solt. *L. Univ.*)

Los Concellers d'Igualada convidan als jurats y prohòmens de Vilademager (Llacuna) y Tous á regonèxer al Rey de Castella. *Any 1463.*

«Als molt honrats los Jurats é prohomens del castell de Vilademager.

»Honrats senyors. Per lesguart é motiu que la universitat é singulars de aquesta vila, per lo bon zel, amicicia é fraternitat fins açí havèm hagut en bon vehinar ab vosaltres; per la affinitat é parentiu que entre los singulars daquesta universitat é vosaltres son; per ço com som certs que contra vosaltres se fa breu é spatxat preparatori per haver en tot cars á vosaltres é vostres bens é robes é fer vos reduhir per força darmes á la obediencia de la magestat del Illustríssimo nostro Senyor lo Rey de Castella la qual reducció, si per força se ha fer, crehèm é som certs ques fará ab molta ultrança de persones é bens vostres; del que no poch romandriem ab enuig, per los esguarts demunt dits; per ço havèm deliberat scriureus la present, pregant é exortant vos vullats attendre per vostro benavenir é repòs en evitar tants mals, dans é desastres que per dita occasió vos stan promptes eus son aparellats, eus vullats donar á la obediencia del dit Illustríssimo Senyor sens força de armes. E si tal fareu, creheu que éll per sa misericordia vos relevará vostres persones é bens de tals ultrançes. Offerint vos que si per vosaltres será deliberat fer la dita obediencia é reducció, treballar per vosaltres é entendre per vostra salvetat tant com farèm per la nostra. E fet nos, sius plaurá, resposta de la deliberació per vosaltres faedora prestament, com sie perill gran en la triga. De Aguolada á XIIII· de Març any LXIII.

»Prests á vostre honor Consellers de Aguolada.»

Hi ha en lo Llibre de la Universitat lo començament de altra carta consemblant dirigida als Jurats y prohòmens del castell de Tous.

Preparatoris per atacar al castell de Tous.
ny 1463.

«Als molt honor. é savis senyors los Pahers é prohomens de la vila de rvera.

»Molt honor. é savis senyors. A vostres savieses notifficám com lo ca- l don Johan de Torres arribá la nit passada en aquesta vila; é avisat que estat dels cárrechs, fástigs é desplers que per lo senyor del castell de ous é homens en aquéll stants son stats fets axí en aquexa vostra vila, com aquésta, nosaltres havèm emprat é encarregat lo dit capitá vulla en les es coses provehir. E éll per lo servici del senyor Rey é per amor nostra ha offert demá, que será dimarts, que comptarem XXII· del present mes Març, anar al dit castell de Thous per haver aquéll: per ço, senyors, vos pram eus encarregam que, per lo dit servici del senyor Rey é repòs nos- é vostro, vos placia per alguns dies lexar nos la vostre gombarda, la qual á per vuy tot dia açí, é voler nos trametre dos mascles de la dita gom- rda; é si possible ni plasent vos será, trametre algun nombre de gent ab unes altres artelleríes é vitualles per obtenir lo dit castell, segons de vos- res esperám, é en son cars per vosaltres é honor de aquexa vila fer en temps que emprats ne serèm. E si negunes coses, molt honor. senyers, nosaltres é de aquesta universitat fer porèm, fiablement nos scrivits. E sia ancta Trinitat en guarda de tots. De Aguolada á XXI de Març lany Mil CCC· LXIII.

»A vostra hordinació prests los Consellers de Aguolada.»

L'atach al castell de Tous degué fracassar ó suspendres, m se veu en la carta següent:

Emboscada dels de Tous y emboscada d'igua- dins. *Any 1463.*

«Als molt honor. é molt magnífichs senyors los Consellers de la insigne tat de Barcelona.

»Molt honor. é molt magnífichs senyors. Vostres grans savieses certiffi- n com per provehir nostra vila nosaltres haviem fetes certes compres de ments en moltes parts, é signantment en les parts dels castells de Santa rpetua é de Biure; é per haver é portar aquéll per nosaltres fonch feta presa de certa gent de peu, com non hic hagèm de cavall, per anar al dit ment: é pensat per molts per lo aplech de rossins é daltres gents qui som sats se feya en Santa Coloma de Queralt, é Deus quin volía, fonch deli- rat per nosaltres sobreseure al present en la dita anada. E seguís aprés ir que un home daquesta vila appellat Pere Riera ab XXV· homens, per ver alguns dels alacayos de Thous, qui sovint se meten en la muntanya l castell de Muntbuy per sperar á fer corregudes contra aquesta vila é al- s, ab la dita gent se mès en la mola del dit castell: de que sen seguí que ls stant en la dita mola del dit castell, vaheren una celada part lo dit cas- ll, que la nit abans sera (s'era) mesa de XXV· rossins é de un gran nom- re de gent de peu, sperant la nostra gent qui devía anar al dit forment: é

axí, per descobrir á nosaltres en aquesta vila la dita celada, nos assenyalaren é repicaren (les campanes de la esglesia del castell de Montbuy), en forma que élls foren descuberts: é nosaltres soccorreguem la nostra gent (los 25 hòmens que estaven en la mola) de ·C· homens bé armats; é axí foren deslliurats é tornaren en vila. E los de la celada vahent se descuberts, partiren é sen anaren fents la via del castell de Miralles; lo qual ensemps ab les nostres gents qui custodia tenien en aquéll, no sabents per quina forma, han près é tenen á lurs mans. *Som duptants no sie stat tracte dels pagesos del dit castell* (*a*). Emperò, molt insignes senyors, per quant som stats avisats la gent de cavall se aplega ab altre major nombre de gent de cavall é de peu per socorrer á Pedro Dança, ó per dar vexamens á nosaltres, havèm deliberat fer vos la present per queus sie avís, é que per vostres savieses sie provehit en la indempnitat de la gent que té assitiat lo dit Pedro Dança, é que nosaltres siam accorreguts de algun nombre de rossins. E en aprés del que per nosaltres será sentit navisarém vostres savieses. Part açò, molt magnífichs mossers, per quant lo castell de Claramunt sta ab molt gran perill per la infidelitat qui es en los pagesos del dit castell, é encare per altres causes, qui per en Valentí Artigó largidor de la present, per nostres letres informat, de aquélles serets informats; vos supplicam vos placia voler entendre circa la seguritat de aquéll, ó per via de fortifficació de guardes é expulsió dels dits pagesos, ó per enderroch del dit castell, en forma que per la perdició de aquéll aquesta vila nos puscha perdre ne esser dampnejada. Car nosaltres, senyors, podets esser certs, segons per experiencia ses mostrat en temps passat é per moltes vies vos havèm signifficat, lo dit castell conservant, es metre en risch é perill aquesta vila, hoc encare aquexa ciutat é tot lo camí de la vila de Cervera fins en aquexa ciutat; que per la ruhina de aquéll seriem desliurats de tants perills qui son preparats. E ab tant, molt insignes senyors, si de nosaltres é de aquesta universitat vos seran plasents, per vostres prudencies fiablement nos sia scrit. E sia la clemencia divina vostra protecció. De Aguolada lo primer die de Abril any LXIII.

»A vostra ordinació, senyors, prests Consellers de Aguolada.» (*L. Univ.*)

L'endemá, 2 Abril, los Concellers comunican á Berenguer y Valentí Artigó la nova de la celada de Tous, y sobre la perdua del castell de Miralles afegexen:

«Aprés, molt honor. senyors, haguèm scrit als senyors Dipputats é Consellers daquexa ciutat, ffom avisats com en lo tracte é acte de la presó del dit castell de Miralles son stats presents é entrevinents los honrats de sup seguents; ço es, mosser Dalmau de Queralt, en Pere de Queralt, en Bernat Sellent, en Damiá de Rejadell qui era senyor de castell de Jorba, hoc encare en Pere de Claramunt germá den Johan de Claramunt capitá del dit castell de Claramunt.....» (*L. Univ.*)

(*a*) Aquesta clàusula fou esborrada passanthi barra: suposo que la causa es l haverse sabut desprès, com veurem, qui foren los autors de la rendició.

Dalmau de Queralt y Pere de Queralt eran segurament de la familia d' en Guerau de Queralt, senyor de Santa Coloma, tots dos, com se veu, partidaris del rey D. Joan. Però mossen Baltasar de Queralt, provablement oncle d' aquélls, sostenía lo seu castell d' Aguiló per la causa de Catalunya, com se veu en les dues cartes següents. D. Guerau era acèrrim partidari de la causa catalana.

Siti d' Aguiló sostingut per mossen Baltasar de Queralt. Ausili dels igualadins. *Any 1463.*

«Al molt noble é molt magníffich mosser Baltesar de Queralt:

»Molt noble é molt magníffich mossenyor. Una letra de vostra noblesa de XXVI del present havèm rebuda responsiva á una altra nostra á vos tramesa: per la qual som avisats del cars quius es seguit á tracte de vostres cars nebots, del qual molt gran es stat lanuig que navèm hagut. Quant al socors que per vostre noblesa nos es demanat de vint homens ó de XXV· lo pus prest que posquessem, attesa la vostra gran necessitat, vos responèm com al present á nosaltres no es possible supplir á vostra necessitat; é açò per tant com, segons ya vos es cert, nos son marxats los castellans é gent de cavall quins eren dats per custodia de nostra vila, ens trobam sols é desacompanyats. E més per quant certa gent de nostra vila, ab ordinació de nostro consell, ha anat en certa part per gran util é benavenir daquesta vila é cosa pública de aquélla. Per ço, molt noble mosser, vos supplicam vullats prestar passiencia, signifficant vos á nosaltres es enujós com de açò al present nous podèm complaure. E ab tant, molt noble mosser, la divinitat santa sia vostra curosa guarda. De Aguolada á ·XXVII· de Març any LXIII.

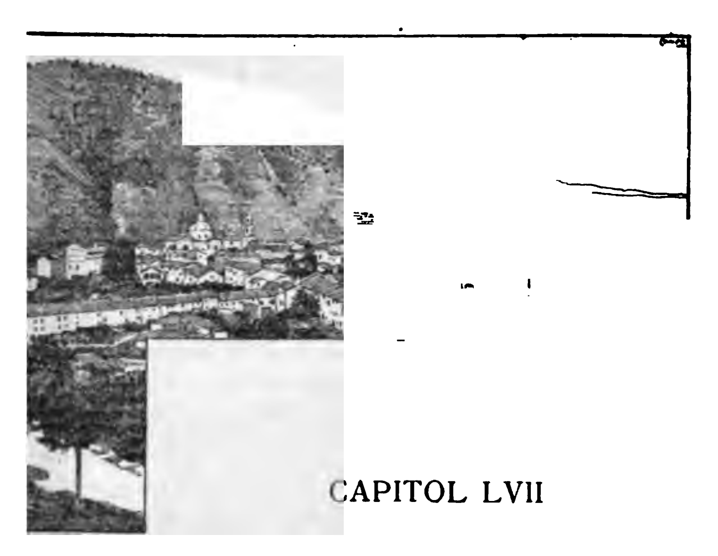
»A la ordinació de vos, molt noble mosser, prests Consellers de Aguolada.»

«Al molt reverent é molt virtuós senyor lo senyor don Johan de Beamunt lochtinent general en lo principat de Cathalunya.

»Molt reverent é molt virtuos senyor. De vostra senyoría havèm rebuda una letra dada en Barcelona á quatre dies del present mes de Maig, per la qual nos es manat stretament que encontinent aquélla vista, restituissem armes, cavalls é robes fins á un pel, migençant inventari, per manament vostro açí per nosaltres presos á Diego de Torres é á Ferrando Galliego, havents manament é comissió fer la restitució particularment en forma deguda: los quals ab grans treballs, perills é despeses haviem detenguts. A la qual é á vostra reverencia é senyoría responèm, que stants açí á mans nostres per vostro manament dits rocins, haguèm home propri del noble mosser Baltesar de Queralt ab molta congoxa, lo qual per molta opressió á éll feta per lo noble mosser Dalmau de Queralt, com li sia molt propinque é molt prop del castell de Aguiló, lo qual es custodia é guarda de tota la serra, é es vuy á mans é obediencia de la magestat de nostro senyor lo Rey; requerí á nosaltres é al noble mosser Josa, lo qual en aquesta vila havèm per capitá,

prestament lo socorreguessem, en altra forma cominava lo haguessem per scusat, car éll no podía ultra lo possible fer deffensió en lo dit castell, ans covendría á éll com á sobrat (vençut) deserir é lexar lo dit castell: é axí nosaltres per part de aquesta universitat fahèm certa subvenció de certs homens de aquesta vila per socós é ajuda del dit noble mosser Baltesar; é lo dit capitá ab certs dels dits rocins, los quals per manament de vostra senyoría açí eren detenguts, han succurregut al dit noble mosser Baltesar é al dit castell, qui en tanta oppresió é necessitat era posat. Per què, senyor, per á present, per la dita causa dits rocins ab llurs arnesos é armes no son en possibilitat ó facultat nostra de poder cumplir ço que per vostra senyoría manat nos es. E maiorment, senyor, com creguém no sia intenció vostra per alguna via voler nosaltres paguèm los dits treballs é messions, los quals en tant perill havèm sostenguts per cumplir lo manament de vostra magnifficencia. Ni axí poch siam de intenció que vostra senyoría vulla que dits rocins, armes é arnesos isquen de la present vila, sens ajuda dels quals sustentació alguna haver no pot, per la gran potencia dels inimichs circumvehins, los quals tots jorns nos corren ens congoxen; é are derrerament nos han trencats tots les molins, ens han apresonades certes gents é facilment nos han portats ens porten á total perdició, que no gosam fòra del mur exir, ni podèm molre per sustentació de les nostres vides; sino que á molt perill de les persones é bens nostros façam una legua luny de la present vila. Per ço, senyer, vos suplicam sia de mercè vostra, per la conservació de aquesta vila, é per servici de la magestat del Rey nostro Senyor, vullau donar orde en tota manera que dits rocins, ó la maior part de aquélls romanguen en la present vila per conservació de aquélla..... De Agualada á ·V· de Maig.» (*L. Univ.*)

CAPITOL LVII

D. Joan II (1463).—La bombarda den Mayans prestada á la vila.—
ɔch del castell de Claramunt.—Presó de mossen Lluch Ferrer, Rector y
lel castell de Jorba.—Sou de la guarnició.—Malifeta dels guardes del
le Claramunt.—Decret d' enderrocar aquèst y sa esglesia.—Entrega de
s del castell. Pobles que han de contribuir al enderrocament.

bombarda den Mayans. *Any 1463.*

ıolt honor. los Jurats é prohomens de la vila de Piera.

honor. senyors. Una vostra letra del ·III· del present havèm rebu-
qual som avisats com per lo benavenir de tots é bona intenció que
s los fets de la terra, hauriets deliberat é conclós fer ensemps ab
ː altres castells é parroquies circumvehines la seguretat prestadora
la gombarda na Mallans, la qual per lo consell de la Dipputació de
deliberat esser nos supplida é prestada, é pagar en les despeses lo
ıhonable, é fer tot aquell adiutori de persones que á vosaltres será
)e qué, molt honor. senyors, molt restam alegres é contents. En-
daçò lo nostro consell, vist la vostra bona intenció é deliberació,
pedició en los affers concorrents, en los quals havèm suma devoció
, promptament ha fet é fermat sindicat al honrat en Valentí Artigó
questa vila, vuy present en la ciutat de Barcelona, per fer é fermar
ıt ó seguretats necessaries per los senyors de Dipputats é Conse-
ırcelona é consels lurs demanades, á élls ó en aquélls á quis per-
ɔastant é amplíssim poder. Per ço, honor. senyors, havèm delibe-
presents avisar vos de la nostra intenció é deliberació, é de la pro-
per nosaltres es feyta, pregant é encarregant vos per semblant
ent vullats fer é fermar sindicat al dit Valentí Artigó, ó en aquella
persones qui á vosaltres sia ben vist faedor, en forma que lo dit
r culpa ne tarda nostra ne vostra no romanga, ne per esdevenidor
m haver cárrech ne penitencia; é que mentre havèm temps, per

tots sia obrat vers aquells qui studiosament han enters (entés) vers les nostres destruccions: é será cosa que ultra que ab la aiuda de Deu ne obtendrèm repòs general, encare ne hauriem util é profit particular. Quant en lo fet dels castells é lochs circumvehins havèm deliberat al present, per no metre en dilació los affers, no dir los res; car prou será en son cars é loch fer los contribuir en les despeses en les quals, per mijá del qui será nostre capitá, seran taxats é constrets. Ab tant, molt honor. senyors, la divina clemencia sia vostra protecció. De Aguolada á ·V· de Abril any LXIII.

»Prests á vostra honor Consellers de Aguolada.» (*L. Univ.*)

Segueix en lo meteix Llibre de la Universitat lo sindicat fet á favor del dit Valentí Artigò per rebre y assegurar *quandam maxinam sive gombardam eiusdem civitatis* (Barcelona) *vocatam na Mayans, simulque toto suo aparatu sive artillaria.*

Enderroch del castell de Claramunt. «Delenda Cartago.» *Any 1463.*

«Al molt honor. senyer en Valentí Artigó, specier, en Barcelona.

»Molt honor. senyer. La present es per avisar vostra saviesa com les letres á la present intercluses son creençes per vos splicadores axí al senyor don Johan de Beamunt, com als senyors Dipputats é Consellers daquesta ciutat, á quescuns segons veurets en lo memorial en la present interclús. Per ço quant més curosament podèm vos pregám sobre aquéll é los capitols en aquéll contenguts é quescun de aquélls vullats esser sollícit é attent, é signantment sobre lo capitol tocant lo fet del enderroch del castell de Claramunt. E hon lo dit don Johan defferís lo fet, sia li per vos significat que per nosaltres é lo nostre consell es deliberat *tots los principals daquesta vila anar aquí, é nunque partir nos de sa presencia fins per éll degudament hi sia provehit,* com les vides nostres sien molt perilloses per la restauració daqueix castell; majorment vuy que en Pere de Claramunt, germá den Johan de Claramunt, es castellá ó capitá del castell de Miralles, á qui comina á fer novitats axí en aquesta vila com contra lo dit castell de Claramunt..... De Aguolada á ·XIII· de Abril any LXIII.

»A vostra honor prests Consellers de Aguolada.»

«Aprés, senyer, haguém feta la present es stat denunciat als officials daquesta vila com lo die prop passat ·V· homens de la guarda del castell de Claramunt son exits en lo camí general á un traginer qui portava pescha é altres mercaderíes; é han li levat un costal de congre é un miller de arengades, é aquéll sen han muntat al castell, no pagat ni satisfet lo dit traginer en la dita pescha, jatsía lo metessen en spera de la dita paga.» (*L. Univ.*)

Mossen Lluch Ferrer, Rector y capitá del castell de Jorba. *Any 1463.*

«Als molt honor. é molt savis senyors los Pehers de la vila de Cervera.

»Molt honor. é molt savis senyors. Segons veridicament seriem infor-

nats, lo molt magnífich Armendaris ab la sua gent, passant per lo loch de Jorba, haurien prés é en sí amenat lo honor. mosser Luch Ferrer prevera Rector de la esglesia del dit castell é capitá é regidor de aquéll, é en ma del qual la restauració del dit castell, per sa gran é vertadera fidelitat é affecció que porta á la terra é al principat de Cathalunya, fins açí ses restaurat é sostengut; no sabents, ans ignorants la causa de la sua capció, de quens som molt maravellats, com ses obres ne sos fets, ne menys sa condició, meresquia éll esser manejat per semblant manera. Per ço, senyors molt honorables, ab tota affecció quanta dir ne scriures pot vos pregam é encarregam circa la deslliuració de aquéll vullats entendre é treballar; com sia spedient é cosa necessaria éll esser deslliurat per molts esguarts, é signantment per la custodia é conservació del dit castell, qui per intervenció sua se fa: denunciant vos que si la detenció del dit mosser Luch es dilatada, saurá (s'haurá) poch fer en voltar é conjurar les voluntats dels homens del dit castell, los quals per instigació de alguns dels alacayos del dit capitá son querelats é perseguits, é als quals, si mal volen usar, la concurrencia del temps attessa, nols durá la adversa deffensió; que sería assats torp pera nostra vila, é no menys pera la vostra, é als caminants per la terra. E vosaltres, senyors, entenent en aquest fet, ultra que fareu lo degut é lunyareu á vosaltres mateys é á nosaltres de perplex, encare vos ho reputarèm á molt grat. Offerint nos per vosaltres é aquexa universitat fer totes les coses á nosaltres possibles. E ab tot la divina clemencia sia vostra continua guarda. De Agualada á ·XVIII· de Juny any LXIII.

»A la honor de vosaltres, senyors, prests Consellers de Aguolada.»

D'ahont sortirá lo sou de la guarnició. *Any 1463.*

27 Abril.—«Item lo dit consell é jurats de aquéll, per salvetat é conservació de les persones dels singulars de la dita vila de Aguolada é cosa pública de aquélla, volgueren é ordonaren que sia feta sotsvenció al noble mosser Johan Ramon Josa é als homens darmes é rossins de la sua companyía dels bens de la dita universitat, ço es, de pa, ví é de civada. Sots tal emperò forma, é condició, é retenció que de les preses ó corregudes que faran tot primerament sen haia á pagar la dita sotsvenció. La qual sotsvenció sia feta é bestreta dels diners dels blats de la casa de Muntbuy, á coneguda dels honrats Consellers de la dita vila.»

30 Abril.—«Lo dit consell general é particular de la dita (vila)..... volgueren é ordonaren que per la diferencia que era entre lo dit noble mosser Johan Ramon Josa é sos companyons, sien fets capítols entre la dita universitat é lo dit mosser Josa é sos companyons per la sotsvenció á élls faedora. Ço es, que segons la forma é ordinació del dit consell, per lo temps passat fins en lo die de vuy los sia feta sotsvenció de civada. E que daquí avant mentre aturarán en la dita vila los sia feta sotsvenció de pa, ví, civada é hostaleries. Emperò que si prèsa faran de algunes vila, loch ó castell de enamichs, ques paguen totes les despeses fetes per la dita vila per rahó de la dita sotsvenció. La ordinació per aquesta rahó sus feta (de 27 Abril) quant á la bestreta faedora de les pecunies procehides dels blats de Muntbuy en sa força stant é romanent.» (*L. Univ.*)

Aquests blats de que parla lo document eran de la senyora de Montbuy, confiscats primerament per lo govern de Catalunya, retornats á la senyora pèl rey D. Joan quan Igualada torná á regonéxerlo, y tornats á confiscar per lo govern de Catalunya quan Igualada retorná al partit dels catalans.

Malifeta dels del castell de Claramunt. *Any 1463.*

«Al molt honor. é magníffich mosser Johan de Claramunt capitá del castell de Claramunt.

»Molt honor. é magníffich mosser. La present es per quant nos es denunciat com per vos sería permés que les gents faent lur camí amunt, ó venint á Barcelona, que vostre frare ab alguns de vostres guardes saltejarien lo camí, é que are de present haurien preses é aturades é muntades en lo castell que vos aturau é sou capitá per los honor. Dipputats del General é principat de Cathalunya é teniu en comanda migençant sagrament é homenatge, dues cárregues de roba ó mercería é pus de ·L· florins dor entre diverses monedes: de que fet obrar é permès per vos, mosser, es molt de maravellar, ens meten ab molta congoxa é treball, com siam certs que lo de qui es la roba é diners es amich é té casa en Leyda. Per queus pregam é encarregam vos placia tot tornar ho á loch, é metreu en ma del de quí es per mijá nostro; é será cosa deguda, eus grahirèm molt, havèm deliberat é pregat lo discret senyer en Johan Serralonga Conseller é companyó nostro vage aquí per parlar é comunicar ab vos per aquests affers é altres faents: per ço placieus dar li creença é supplir á tot lo queus dirá de part nostra, qui representam la dita vila, é sería cosa queus haurèm molt á grat: é fem fi. Si res volreu de nosaltres é daquesta vila som promptes á tot lo que volreu, pregant Deu vos leix ben fer é regir. Feta en Agualada á XXX de Juny any LXIII.

»A la vostra honor. prests Consellers de la vila de Agualada.»

Se logre'l decret del enderroch del castell de Claramunt. *Any 1463.* Diumenge, 3 Juliol de 1463: concell de jurats:

«E primerament ordonaren, constituiren é crearen en missatger de la vila al senyer en Valentí Artigó specier de la dita vila per anar als senyors de Dipputats de Cathalunya é Consellers de la ciutat de Barcelona per tractar ab los dits senyors de Dipputats é Consellers sobre lo fet del enderroch de Claramunt, *lo qual per los dits senyors es comès é manat als Consellers de la dita vila é singulars de aquélla;* per tant com lo dit enderroch sens grans despeses é cárrech, é perill de persones fer nos pot, vullen provehir en la indempnitat dels dits singulars é repòs de la dita vila é cosa pública de aquélla, provehint de algun home de cap é de mestres é artellaríes per fer lo dit enderroch necessaries: é dar orde lo dit enderroch á menys cárrech é despesa de la dita vila que fer se puscha se faça: é que sien fetes tantes letres de creençes quantes obs sien é demanades seran á conexença dels honrats Conse-

llers de la dita vila. E que lo dit senyer en Valentí Artigó missatger demunt dit anant á la dita ciutat pas per la vila de Apiera é comunich é parle ab los jurats é prohomens de la dita vila de Apiera pregant é encarregant los per socors del dit castell vullen trametre al dit castell de Claramunt ·VI· ó ·VIII· homens per guardar aquell fins lo dit enderroch sia fet.»

S'ordena també l'enderroch de la esglesia del castell. *Any 1463.*

«Als molt honrats é savis senyors los Consellers de la vila de Agualada.

»Molt honor. é savis senyors. Deliberat havèm en tota manera, no solament lo castell de Claramunt, ans encare la esglesia que dins aquéll es sien derrocats, per manera que no hi reste força alguna. Açò emperò entés que los altars sien degudament conservats é portats baix á la esglesia del loch; donant hi per ço en tot prompta execució, com per beneffici de totes aquestes encontrades sia molt necessari. Nosaltres é los honor. Consellers daquesta ciutat vos trametèm sengles patents letres deprecatories á tots los vehinats queus sien propicis é cohaindants al dit enderroch. Dat en Barcelona á sinch de Juliol del any M·CCCC·LXIII.—Pere de Belloch.

»Los Dipputats del General é consell representants lo principat de Cathalunya á vostre honor prests.»

Los Diputats y'ls Concellers de Barcelona trameteren circulars als pobles d'Igualada, Piera, Monistrol, Esparraguera, Olesa, Collbató, Ódena *é altres circumvehins*, ordenantlos que ajudassen al enderroch del castell de Claramunt sots la direcció dels Concellers d'Igualada.

Los Concellers d'Igualada encomanaren la direcció del fet del enderroch á son company Conceller en Joan Serrallonga.

Entrega de les claus del castell de Claramunt. *Any 1463.*—Dissapte, 9 de Juliol en Joan Serrallonga en nom dels altres Concellers d'Igualada y ab lletra de creença se presentá al castell de Claramunt y entregá al capitá del castell Joan de Claramunt primerament sa lletra credencial y desseguida la següent dels Diputats:

«Al molt honrat senyer en Johan de Claramunt.

»Molt honrat senyer. Nosaltres havèm deliberat en tota manera aqueix castell sia encontinent derrocat per bons respectes. E scrivim als honor. Consellers Dagualada hi donen recapte. Per ço vos pregam é dehim, vista la present, liureu lo dit castell als dits Consellers ó als qui per élls hi seran tramesos: é siau coajudant á élls en tot lo necessari perquè lo enderroch vinga á son degut effecte, totes rahons é dilacions cessants. E sia nostre Se-

nyor Deu ab tots. Da da en Barcelona lo primer de Juliol del any M·CCC(
LXIII.—P. de Belloch.

»Los Depputats del General é consell representants lo principat de C
thalunya.»

Llegides les cartes, en Joan de Claramunt entregà l
claus del castell á en Serrallonga, protestant del dany qu
li pogués esdevenir de la entrega del castell, que, com s
bèm, era del Comte de Cardona.

En carta circular los Concellers d'Igualada intimaren a
pobles vehins la ordre d'enviar gent per la destrucció d
dit castell, assenyalant á cada poble lo nombre de person
que devian trametre ab parpals, magalls, picaçes y altr
ferramentes, y ab vitualles per vint dias, en la forma s
guent:

Piera	15	hòmens.	Collbató	5	hòmens.
Masquefa	4	»	Cabrera	4	»
Pierola	4	»	Ódena	6	»
Monistrol	10	»	Claramunt	10	»
Esparraguera	6	»	Montbuy	5	»
Olesa	10	»	Castelloli	4	»

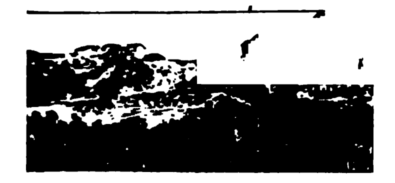
(*L. Univ.*)

La Diputació de Catalunya acordá en sessió de 20 de Ju
liol lo següent:

—«..... fou deliberat é conclós que pera esser promtament derrocats los ca
tells de Claramunt é de Ódena, sien tramesos als consellers de la vila de G
lada, qui han cárrech del dit enderroch, quatre homens molers de la prese
ciutat: ab açò emperò que sien paguats per tant temps com starán, per lo
dits consellers, dels bens que son stats trobats dins lo dit castell de Ódena.»
(Doc. inéditos, tomo XXIII, pág. 361.)

En lo següent capítol veurèm alguns documents sobre
l'enderrocament del castell d'Ódena.

CAPITOL LVIII

Regnat de D. Joan II (1463).—Saqueig y enderroch del castell d'Ódena.—Emboscada contra Igualada.—Noves de la guerra: correspondencia entre Manresa é Igualada.—Correspondencia ab lo Rector de Jorba.—Cerevetana per dit Rector.—Lo noble Arnau Guillém de Cervelló insta á la vila á passarsen al partit realista: la vila ho comunica als Diputats. Resposta d'aquèsts y avís al Rector de Jorba.

Saqueig y enderroch del castell d'Ódena. *Any 1463.*—Hi ha pochs permenors d'aquest fet. Se pot pensar fundadament en vista dels documents anteriors que'ls Concellers d'Igualada instaren als Diputats que decretassen l'enderroch del castell d'Ódena. Consta que'ls Diputats encarregaren als dits Concellers l'enderrocament, com feren ab lo de Claramunt.

A 8 d'Agost se feu la crida següent:

«Are hoiats queus fan assaber los honrats sotsveguer é batles de la vila de Agualada per lo molt alt senyor Rey é per lo monestir de sent Cugat de Vallès, á instancia é requesta dels honrats Consellers de la dita vila, á tot hom generalment de qualsevol ley, stat ó condició sien, qui sapien ó tinguen, ó sapien altres saber ó tenir robes ó qualsevulla bens qui sien venguts ó hagen portats del castell de Ódena, que per demá tot dia hagen aquélls á denunciar als dits honrats Consellers de la dita vila, é aquells bens ó robes portar á la casa del hospital de la dita vila assignada é dedicada per la dita rahó, sots pena de ·XXV· lliures barceloneses, adquisidora é guanyadora en cas que sia comesa al fisch de la cort dels dits honrats batles: é guart si qui á guardar si ha, que amor ne gracia non haurá.

La universitat destinaría aquests bens á mantenir la guarnició.

Dimarts, 23 Agost de 1463, lo concell general congregat en la capella de Sant Bartomeu ordená:

«Item més..... que los qui han guardat lo castell Dòdena en lo *temps del enderroch de aquéll*, los treballants é obrants en aquéll, hoc encare los tregi-

ners é persones qui han portades les robes, sien pagats é satisffets dels preus procehints de les dites robes; ço es, primerament los qui primers hi son anats ó han feta la servitut primera sien primerament pagats, é axí successivament del primer fins al derrer.» (*L. Univ.*)

Emboscada contra Igualada. *Any 1463.*—En carta dels Concellers á Bartomeu Çabata y Maciá Oller, igualadins llavors estants en Barcelona, s'hi llegeix:

«De les bones noves en dita (vostra) letra contengudes vos havèm molt agreyr. E es mester aquexes sien millors que les que concorren en aquestes parts, axí com les del Comte de Pallars, qui saffanya á perdre. Crech jo serets avisats aquí vuy hinch son venguts cerca de ·L· rossins é ·C· pehons, metent nos grans celades é faents grans apariencies per voler nos traure fòra, fins á despenjar lo Arbays, lo qual han lançat de la forca. Pero per molt no han sabut si havèm nosaltres sabut més, que nols som volguts exir, é axís (axí's)descobriren exint de les celades. Son nos venguts fins á la riera á les faldes de Puiggros, é han nos sclaffats tost los molins; no contrastant los haiam bé servits de gombardes é cerebatanes. E axí sen son anats. Han feta gran prèsa en lo terme de Castellaulí é en lo pla dels Dorrells axí de homens com de besties..... Los staments de vostres cases stan bé, á Deu mercè..... De Agualada á ·XXVI· de Agost, any LXIII.....»

«Als molt honor. é savis senyors los pahers de la vila de Cervera.

»Molt honor. é savis senyors. Lo die prop passat de matí per propri correu vostre, lo qual ab assats perill es passat, havèm rebuda una vostra letra avisant nos dels rossins é gent que era exida de Tárrega fents la via nostra. Per lo qual bon avís, del qual vos som molt regraciants, fom bé recelants, es metèm ab molta major custodia que no acostumavem. E fort poch aprés nos vengueren á correr ab forma dissimulada ·IIII· rocins no molt aventatjats, é ·X· ó XII· homens de peu faent nos moltes apariencies per traurens á fòra, hoc fins á levar nos un penjat que teniem en la forcha. Pero per moltes demostracions quens fessen no permeterem negú exir ultra murs. E axí ells isqueren de celada circa de ·L· rossins é ·C· pahons é plus; é algarejant nostra vila, se deportaren una stona. Pero per semblant foren festejats de algunes cerebatanes. E vents no feyen res, trencaren nos los molins, é axí sen anaren sens fer altre dampnatge. E quant nos exortau siam forts é attents, vos fem certs daquex parer sens fallir: pregant vos que tota hora é quant semblants coses sentirets, nos vullats avisar: offerint per vosaltres, com hauría loch, fer semblants é maiors coses. E ab tant etc. De Agualada á XXVII de Agost any LXIII.

»A la ordinació de vosaltres, senyors, prests Consellers de Agualada.» (*L. Univ.*)

Noves de la guerra. Correspondencia entre Manresa é Igualada. *Any 1463.*

«Als molt honor. é savis senyors los Concellers de la vila Dagualada.

»Molt honor. é savis senyors. A nostra hoyda es pervengut que á Cervera

e hauría seguit cert cas, dehint com los de Cervera é de Tárrega se serien encontrats, é quey ha hagut un gran naufragi. De queus pregam per vosaltres siam certificats de la veritat: offerint per vosaltres fer semblant. De Manresa á XXV de Agost any M·CCCC·LXIII.—La present es feta ab cuyta, é per ço no lavém poguda fer sagellar ab lo sagell nostre, de (què) vos aviam nous en maravelleu.

»Los Consellers de Manresa á vostra honor. apperellats.»

«Als molt honor. é savis senyors los Consellers de la ciutat de Manresa.

»Molt honor. é savis senyors. Lo die present havèm rebuda una vostra letra per la qual nos pregats vos degam scriure é avisar del cars qui ses seguit entre les gents de la vila de Cervera contra los de Tárrega: á la qual, molt honor. senyors, ab veritat vos scrivim lo cars es stat molt fort; pero no a tanta extremitat com se compta ací, é creèm per semblant per aquexes parts, per lo report de la primera nova. E perqué pus segurs del dit cars sian certs, vos trametèm translat de una letra, la qual los pehers de la vila de Cervera per nostro avís nos han feta, segons deiús. Perquè, senyors, sieus plau, é siats ferms, é no duptets en res; car vuy es passat per açí un home de Menat de Bemunt quins ha comptat que lo dit Menant ha feta una gran presa dellá Tortosa de certa gent del Maestrat de Muntesa, qui tenien asitiat un castell: éll sobrevenint los en la nit sobre lo dit citi, los ha prèsos ultra cinquanta rossins é pus de ·D· homens de peu. E aço havèm per cert; car lo portador daquesta bona nova ha aturat en aquesta vila é es bé conegut per nosaltres, é es home de bé é quis darie vergonya dir contra veritat. Lo senyor Comte de Pallars se torna reffer ab una gran manera é vol altrement sperimentar la sua ventura. Deus li don bona victoria, segons éll é tots desijam. E ab tant etc. De Agualada á XXVI de Agost.

»A la honor de vosaltres, senyors, prests Consellers de Agualada.»

De la carta de Cervera contant son desastre sols copía lo següent lo Llibre de la Universitat:

«Molt honor. é savis senyors. Be creèm siau certs del gran desastre quins es seguit per soccorrer al loch de Granyena etc.» Res més.

Correspondencia ab lo Rector de Jorba. *Any 1463.*—No degué durar gayre la presó del valent patriota mossen Lluch Ferrer, Rector de Jorba y capitá del castell del meteix poble, presó feta pèls del seu partit. La carta següent nos lo mostra lliure y altra volta capitá del seu castell:

«Al molt honor. é molt savi mosser Luch Ferrer prevera Rector de Jorba.

»Molt honor. é molt savi mosser. Per multiplicades letres vostres som stats avisats de la pocha fiança que havets dels homens del castell de Clariana, hoc he de les causes de vostra sospita: é més havèm rebuda una letra dreçada al egregi senyor lo Comte de Pellars, per lo vostre scolá rebuda; á les quals vos responèm com de continent haguèm rebudes dites letres, tra-

metèm la dita letra al dit senyor Comte per correu de Cervera, la qual crehém bé haurá rebuda. De la letra per vos demanada fos feta per nosaltres deduint les causes de la sospita dels dits homens de Clariana, es stat deliberat per nosaltres al present no esser feta tal letra; com fins açí, jatsía hom crega sen porie poch fiar, haiam deliberat tenir la plaça segura; emperó com ne serèm demanats, nosaltres hi farèm la resposta que será justa ab tota veritat; com no sia nostro offici de acusar negú. Del queus exortan é amonestan no hisquam á empresa daltre, vos grehim molt vostre bon consell: pero fer nos heu major pler queus placia usar daquex seny, é ansades los enemichs vagen prou á fòra, é vosaltres guardats bé lo castell é siats vigils en vostra guarda. E siats ab bona fiança; car noves havèm de socors é bo: é si vuy som passius, altre temps serèm actius: é es açí que aquests affers de la guerra van á setmanades, é are es la setmana lur; per ço fan bé de emplear lo temps mentre es lur. E los alacayos de Muntesquiu se entren; pero fins açí non hic son entrats: cert siats que si açí arriben, élls daran rahó de si mateys. Pregam vos no prengueu anuig com axí prestament nous havèm respost; car tant per les nostres ocupacions com per les den Pau Solanelles (escrivá del concell), lo scriure ses dilatat fins açí. Emperò si per aquesta volta havèm feta falta, daquí avant vos ho esmerarèm; ab tot de paraula vos haguessem avisat com la dita letra era anada. E pensau, mosser, que los vostros affers ne les vostres coses no son meses per nosaltres en oblit, com vos siats tal que no fets oblidar. Offerint nos tostemps per vos é per tots aqueys senyors daquex castell fer totes les coses que fariem per nosaltres matex. E placieus de nostra part amonestar los que pus son valents en lur obrar, sien constants é segurs en la fè, en forma que de tot hagen bon renom é fama, é nesperants dels dans donats; car Deus ho pagará tot qualque die. E ab tant, molt honor. mosser, la divina clemencia sia vostra continua guarda. De Agualada á ·III· de Setembre, any LXIII.

»Pere Paloma sotsveguer é Consellers de Agualada á vostra honor aparellats.» (*L. Univ.*)

La cervetana de mossen Lluch. *Any 1463.*—Dimecres, 21 Setembre: concell de jurats:

«Primo lo dit consell volgué é ordoná que per tant com mosser Luch Ferrer prevere, Rector de Jorba é capitá del castell de Jorba, ab letres sues, ha emprats los Consellers de la dita vila que ab lurs diners (de mossen Lluch) per via de compra li sie supplida una çarabatana, ço es, de aquelles que en Truyols té en la sua casa volgueren é ordonaren que una de les dues çarabetanes, ço es, de les mijanceres li sien supplides ab son diner.» (*L. Univ.*)

Arnau Guillém de Cervelló insta á la vila á passarsen al partit de D. Joan II. *Any 1463.*

«Als molt reverents, egregis, nobles, honor. é magniffichs senyors los Depputats é consell lur representants lo principat de Cathalunya.

»Molt reverents, egegis, nobles, magnífichs é honor. senyors. A vostres grans reverencies certifficam com lo die present havèm rebuda una letra del noble Narnau Guillém de Cervelló, la qual es de la tenor seguent:=Als molt

nor. senyors los Consellers de la vila de Agualada.—Honorables senyors: quella bona voluntat que tots temps an aquexa universitat he portada, si bé r vostres mereximents fer nou deguera, attés los benefficis que per mijá eu obtenguts haveu de la magestat de nostron Rey é Senyor: pero algun it havèm haguda relació de nostro procurador que en lo siti é mal tractant de ma terra, pur en nom de aquexa universitat negun de aquí noy ha gut, es cosa que encare me enduex en voler nos scriure, per obviar é luar vos de tot inconvenient hi dan que enseguir aquexa universitat pogués, s vosaltres conexedors de la rahó, vos reduhiáu á la obediencia de vosn Rey é Senyor: notifficant vos com lo Comte de Prádes, capitá general senyor Rey, es anit en Santa Coloma ab preparatori fet de dar vos al des- á vosaltres é á tots alla obediencia tornar no volran; é com aquell qui iige aquexa universitat no passás ni prengués dan nengú, é per scusació s; per quant no volría esser en fer coses que en dan vos tornás; les quals sadament á mí sera forsat fer, si donques per vosaltres no es feta la obencia deguda; he deliberat fer vos la present, offerint me esser prest, si de aestes coses en mí volreu comunicar, esser en part hon vosaltres condeatment ab segur poreu venir, havent cobrada vostra resposta, la qual per portador vos grayré me trametau, per quant la cosa no ha obredor de era. E en lo mig fas fí. De ça Lacuna á ·XVI· de Setembre. Lo qui en vosa honor no ha fellit ni fallirá, si á la obediencia del senyor Rey tornareu. . G. de Cervelló.=La qual letra rebuda fonch de continent per nosaltres liberat donar al baró lo callar per resposta, é havèm desenganat lo portaor qué éll á nosaltres daquí avant nous porte tals letres ne maneigs, quels rèm tals obrés que no hauran daquí avant desig de tornar hinc altre vega-; é scriure á vostres magniifficencies ab inserta de la dita letra, per so que us stesament per vostres prudencies sia tot vist: romanents en parer é opinió voler abans morir é lexar nos trocejar, que no scoltariem ne menys escendriem á un tal fet. Per ço, molt virtuosos senyors, vos supplicam sia e vostra benignitat voler nos donar favor é aiuda axí de cavalls com de peons fiables, com encare de polvora é viretam, é haiam prest lur capitá, en il forma que si lo dit baró, Comte de Prádes ne altres res contra nosaltres ra attemptat ne obrat, vers aquells degudament puscham procehir é fer ço ue en aquells actes se pertany: é més puscham sembrar é venemar, é fer ltres actes necessaris, maiorment com siam en temps. Supplicant vos que b vigilancia façats desempatxar los dits affers, no sie perill en la triga. E sie, enyors molt virtuosos, la Trinitat sancta en vostra continua guarda. De gualada á XVIII· de Setembre del any LXIII.

»A la ordinació de vosaltres, senyors, prests é aparellats Consellers de gualada.»

Altra carta igual escrigueren als Concellers de Barcelona y altra al missatger que en aquesta ciutat tenían, March Busquets, notari.

Mes lo portador exprés de les cartes, mossen Rafael Dromir, fou deturat y prés en lo camí y portat al castell de

Tous. Lo qual sabut lo día 20 per los d'Igualada, escrigueren per segona vegada als Diputats, Concellers de Barcelona y March Busquets donantlos compte de la carta del noble Arnau Guillém de Cervelló.

Resposta dels Diputats. Avis al Rector de Jorba. *Any 1463.*

«Al molt honor. é molt savi mosser Luch Ferrer prevera, Rector é capità del Castell de Jorba.

»Molt honor. é molt savi mosser. Per correu havèm rebuda una letra dels senyors de Dipputats del tenor seguent; ço es, en sobrescrit.—Als honor. é savis senyors los Consellers de la vila de Agualada.—Es la seria interior de aquélla:—Molt honor. é savis senyors: Rebuda havèm una letra feta hair ab inserta de la queus ha tramesa lo baró de la Lacuna. Agrahim vos los avisos eus comendam del virtuós sforç é perseverancia que tenim en la persecució de la justa empresa del principat. De les offertes queus fa lo dit baró, vos sou ben regits no fer li resposta. Les sues cominacions ne dels altres enamichs poden poch stimar: car, per gracia de Deu, fort vila teniu é ben populosa é de valent gent: per la qual rahó lo poder de qualsevol Rey sperar poriem, si grans artellaries é bombarderies no portaven. Bé creèm élls faran altra via: ab tot açò emperò nosaltres provehim ab gran diligencia trametre socors al egregi Comte de Pallars capitá; é ab la aiuda de Deu no passará molt sa noblesa ab tal companya que haurá manera de campejar hon se vulla que los enamichs sien. Siau adonchs bé sforçats com loablement haveu acustumat é no siau voluntaris de fer exir vostra gent com los enamichs hi venen: car no haveu á fer sino guardar la vila. E placieus daquestes coses avisar lo Rector de Jorba per manera que no isque voluntariament éll ne los altres: mas que guarde bé lo castell. E sie la Sta. Trinitat protecció de tots. Data en Barcelona á ·XXI· de Setembre del any M·CCCC·LXIII, á gran hora de nit. P. de Belloch.—Los Dipputats del General é consell representants lo principat de Cathalunya á vostra honor prests.—La qual letra per nos rebuda, per lo càrrech á nosaltres donat de scriure á vostra saviesa, é per millor satisfacció vostra, havèm deliberat ab la dita inserta fer vos la present. Perço, molt honor. mosser, vos pregam si loablement é virtuosa fins açí vos sou regit, vullats lo dit bon nom de vos sia prehicat é aumentat. E sie la Sta. Trinitat vostra custodia. De Agualada á ·XXII· de Setembre any LXIII.

»A la honor de vos, mosser, prests Consellers de Agualada.» *(L. Univ.)*

CAPITOL LIX

Regnat de D. Joan II (1463).—La vila organisa sa defensa. Estat de les fortificacions. Descripció de la muralla ab ses 36 torres, vall y andador.—Emboscada y pirateríes dels de Tous. Dos penjats. Rescats de diner.—Angoxes de mossen Lluch Rector de Jorba.

La vila organisa sa defensa. Estat de les fortificacions. *Any 1463.*—Rebuda la amenaçadora carta de Arnau Guillém de Cervelló y comunicada al govern de Catalunya ab demanda d'ausilis, los Concellers de la vila se posaren á treballar de ferm en la organisació de la defensa, en la forma següent: dividiren la muralla en quatre quarters ó seccions; dividiren la gent apta per les armes en quatre seccions anomenades *cinquantenes*, senyalant á cada una un dels quarters de la muralla, y fins senyalant nominalment á cada persona quina torre ó quin trats de muralla havía d'ocupar.

Cada *cinquantena* estava dividida en *denes;* cada cinquantena tenía un capitá ó cinquantener, cada dena son cabo ó dener. La cinquantena constava aproximadament de 50 hómens; cada dena, de 10, á voltes més.

Estat de la muralla.—La muralla cenyía ó voltava tota la vila, que llavors comprenía aproximadament l'espay que compren ara la ciutat de rambles en dins. La actual

rambla, passeig de les Cabres, etc., eren llavors fora-vila, eren camps y vinyes.

La muralla s'assentava un poch més endins que les actuals fatxades de les cases de la rambla y passeig de les Cabres, etc., que pertanyen á la vila antigua. Les dites fatxades avançan cap en fòra tot lo que avançavan les torres del mur, les quals sobresurtian de la paret del dit mur à fi de dominarla. Encara en alguns punts les fatxades avançan un poch més que no avançavan les parets més foranes de les torres; perquè algunes d'aquéstes enfonsantse dins de la vila, se'n feu cas omís en gracia de la ratlla dreta, que's procurará seguir en aquelles fatxades per embelliment de la rambla.

Donchs la muralla era molt poch més reduida que l'actual perímetre de la vila antigua: describint emperò aproximadament la metexa circumferencia d'aquesta tal com ara está.

Entre la muralla y les cases més properes hi havía un carreró ó corredor, que llavors s'anomenava *andador del mur*. Y com la muralla voltava tota la vila, lo carreró ó andador voltava igualment tota la vila. Encara lo vall ó fosso aislava la muralla ab ses torres dels camps de fòra vila.

Axís es que la vila tenía y tingué durant quatre sigles tres cinyells: 1.er lo vall adossat al mur, que era lo cinyell més exterior: 2.n lo mur ab 36 torres: 3.er l'andador ó carreró qu'aislava lo mur de les cases fentlo interiorment accessible en tota sa circumferencia.

Los portals de la vila oberts en aquesta muralla eran set llavors:

1.er Portal de Soldevila, més tart anomenat del Angel, situat al extrém de solixent del carrer del Roser, llavors dit den Riumajor.

2.n Portal d'Ódena, al nort de la vila, situat devant de la embocadura del actual carrer d'Ódena.

3.er Portal Nou, al cap de ponent del carrer del metex nom.

4.t Portal de Capdevila, més tart anomenat de Nostra Senyora de la Guía, situat al cap de ponent del carrer del Argent.

5.ª Portal den Vives, ara den Fortuny.

6.ª Portal de la Font major, ara de Nostra Senyora de racia.

7.ª Portal del Llavador, al cap meridional del carrer den ostiol.

Quarter primer.—Lo primer dels quatre quarrs en que fou dividit lo mur per sa defensa comprenía «de la torre maior de Soldevila prenent la part (de mitjla) fins al portal de la Font major inclusive.» Capitá Ramon oler.

Comprenía aquest quarter la torre nova y més gran de s dues que guarnian lo portal de Soldevila, ab tres hòmens er defensarla, un d'élls Antoni Miquel, cap de dena ó dener.

Seguía un trast de muralla ab tres hòmens per defenarlo.

Venía després la torre den Olzina, ab dos hòmens.

Un trast, ab tres hòmens.

La torre den Balp, ab tres hòmens.

Un trast, ab dos hòmens.

Torre den Tous, ab dos hòmens, l'un Pere Mas cap de ena.

Un trast, ab quatre hòmens.

Torre nova del portal del *Llevador*, ab quatre hòmens.

Trast, ab quatre hòmens.

Torre den Truyols, ab dos hòmens, l'un era Pere Maana, cap de dena.

Trast, ab quatre hòmens.

Torre den Fabra, ab dos hòmens.

Trast, ab quatre hòmens, un d'élls Antoni Vallés, cap le dena.

Torre den Vallcorba, ab tres hòmens.

Trast y torre de la font Major, ab quatre hòmens.

Quarter segon.—Capitá lo senyer en Baltesar Bages. omprenía del portal de la Font major fins á la torra de na ipolla inclusive, ab les torres y trasts següents:

Trast que partex del portal, ab tres hòmens.

Torre den Mercader, dos hòmens.

Trast, tres hòmens, un d'ells lo cap de dena Francesch Rovires.

Torre den Pedriça, tres hòmens.

Trast, tres hòmens, l'un cap de dena, Baltasar Soler.

Torre del portal *den Vives*, dos hòmens.

Trast, tres hòmens.

Torre den Rovires, tres hòmens.

Trast, tres hòmens.

Torre den Cornet, dos hòmens.

Trast, tres hòmens, entre élls Pere Çaravató, cap de dena.

Torre den Berguet, dos hòmens.

Trast, tres hòmens.

Torre cantonera den Simon, tres hòmens.

Trast, quatre hòmens, entre élls lo cap de deda Pere Catarro.

Torre primera del portal *de Capdevila*, tres hòmens.

Torre gran del meteix portal, dos hòmens.

Trast, tres hòmens.

Torre de na Ripolla, tres hòmens, l'un es Pere Muset, cap de dena.

Trast, tres hòmens.

Quarter tercer.—Capitá Pere Amat. Comprèn desde la torre de na Ripolla, fins á la torre den Pereta exclusive; conté les torres y trasts següents:

Torre den Ballester, tres hòmens.

Trast del portal Nou, quatre hòmens ab lo cap de dena Miquel Mas.

Torre den Cardona, tres hòmens.

Trast, quatre hòmens.

Torre den Millars, quatre hòmens.

Trast, quatre hòmens.

Torre den Balaguer, tres hòmens.

Trast, quatre hòmens ab lo cap de dena Rafel Valls.

Torre den Felip Ferrer, dos hòmens.

Trast, quatre hòmens.

Torre den Torelló, dos hòmens.

Trast, tres hòmens ab lo cap de dena Pere Steve, barber.

'orre den Corder, dos hòmens ab lo cap de dena Pere :r, barber.
Trast, quatre hòmens.
Torre de mosser Johan (de Montbuy), dos hòmens.
Trast, tres hòmens.
Torre den Tenat, dos hòmens.
Trast, tres hòmens ab lo cap de dena Joan Sala.

Quarter quart.—Capità senyer Pere Pau Solanelles, ıri. Compren desde la torre den Perera inclusive, fins á ltra torre del portal de Soldevila, ab les torres y trasts üents:
Torre den Perera, tres hòmens ab lo cap de dena Pere nunia.
Trast, quatre hòmens.
Torre den Pere Tribeç, tres hòmens.
Trast després de la torre major del portal d' *Ódena*, qua- hòmens.
Torre den Bonastre, tres hòmens.
Trast, tres hòmens ab lo cap de dena Antoni Matheu.
Torre den Corder, tres hòmens.
Trast, quatre hòmens.
Torre cantonera reparada de poch, quatre hòmens ab lo ı de dena Joan Martí.
Trast, quatre hòmens.
Torre de la Placeta, tres hòmens.
Trast, quatre hòmens.
Torre den Aguilera, quatre hòmens.
Trast, tres hòmens.
Torre del portal de Soldevila, quatre hòmens ab lo cap dena, Guim Francolí.

Los hòmens destinats á les muralles segons lo reparti- :nt ara vist suman 220, contanthi los quatre capitans y'l ›ità principal de la plaça, que era lo honorable Lluis de ınesa. (*L. Univ.*)

Emboscada dels de Tous. Pirateries. *Any 1463.*
«Molt reverents, egregis, nobles, honor. é magnífichs senyors (Diputats). ts vostres grans savieses sertificam com per los enamichs de Santa Colo-

ma é de Tous dies poch ha passats, en una correguda que feren en aquesta vila, nos trencaren tots los molins de la ribera: per occasió de açò, fins en altre manera hi fos provehit, nos ha covengut anar molre als molins de Capellades: ahont dissapte prop passat se trobaren cinch ó ·VI· cárregues de farina, é cinch homens ab cinch animals per portar sen la farina; é perquè lo dissapte no foren tornats, lo diumenge de matí fou deliberat per aquells de qui era interès anar saber qué havien stat: é los de Thous agueren mesa una celada ab ·XIII· rocins é ·X· ó ·XI· homens de peu, é trobant los per lo camí, la celada isqué é prés la farina, animals é los treginers, é encare tots los altres qui eren X· ó XII· prengueren, els sen menaren á Thous: é lendemá nos penjaren dos homens é feren rescatar los altres en sus de quatre cents florins dor, é perduda tota la prèsa: é cominen que si dins VI· dies no han pagat lo rescat, los penjarán; mostrant ab effecte fer la guerra dura é pus cruel que no han dad atrás. E perquè som costituits en les fronteres é quasi en mig dells enamichs é soportam grans anuigs, é congoxes, é perills, en tant que no cosarèm exir de la vila; é aço es un gran dan é perill de nosaltres, é mayorment en aquest temps concorrent de venemes, sementer é safraus, qui es tot plegat; é privats de aquestes coses tant necessaries qui son sustentació nostra, nos covè de necessitat suplicar vostres grans providencies que per qualque via é pus prompta que fer se porá sia de vostra mercé prepararnos consell, favor é ajuda per sotvenir nos en tanta urgencia é perplex en que som costituits. E encare avisam en veritat com á (la) Lacuna ha en sus ·XXX· é entre los Prats é Calaff LX rocins é molta gent de peu, qui cominen venir sobre aquesta vila, desijant ab molt effecte per rahó de aquests enderrochs de castells, destruir nos, é, si poden, metre nostra vila á total extermini. Placia á Deu non vegen lur cor complit. E jatsíe, molt honor. é magnífichs senyors, demanar aquestes coses á nostro parer sien molt rahonables, encare per stripar (sic) nostres dans é perills vos ho reputarèm á gracia é mercè.

»A tota ordinació é manaments de vosaltres..... Consellers é prohomens de la vila Dagualada.

«Molt reverents..... Diputats.....»

«Aprés agèm scrit, som stats avisats com en Boxadors (senyor de Savellá y de Rubió) ha tremés á dir als qui son á Robió ques donen é éll, sino quels dará á foch é sanch: é parría que los del castell aurien fet (exir) un hom assats afectat al dit Boxadors: é tement nos no fassen vesesa (baxesa) per amor de lur senyor, é voliem hi metre gent: mas perquè lavèm ben mester per nostra custodia, é vents que sería destrucció de Copons é Jorba, hoc encare daquesta vila, havèm deliberat avisar vos ne, é procehís de vosaltres lo remey necessari: é rescriuren vostra intenció.» No hi ha data: está entre dates de 30 Octubre y 19 Novembre. Lo fet de la piratería dels de Tous degué esser anterior al 11 Octubre data de la carta següent que també'l relate:

«Al molt honrat, savi é discret lo senyer en Johan de Serralonga notari é misatgé nostro.

»Molt honrat é savi senyer. Ja per altre havèm scrit á Pira fossen avisats com á Thous é encare á la Lacuna se troben molts rocins, en corren sovint;

é majorment diumenge prop passat en feren una tal presa, ques perderen ·V· cárregues de farina, é los treginers, venint de Capellades, hont per lo temps de pluges qui han rompudes les rescloses nos ha covengut molre; é no res menys en Baltesar Soler é daltres molts qui eren anats per rebre en segur la dita farina, son stats presos uns ·XV· homens, entre los quals se son trobats Pere Palagrí é Anthoni Manresa, los quals son stats penjats, é los altres dats grans rescats, lo que es de dolre. Per ço, honrat senyer, vos pregam que quant á Deu plaurá vingats ab rocins ó altre millor remey, vingats cautelós é per camins desats: é si passats per Pira, demanats á aqueys senyors de Jurats de Pira consell é favor, que élls, segons nos han scrit en una resposta feta á una nostra per aquesta rahó tramesa, si son offerts: é desembarguats com pus prest porets, com lo temps de venemes discorregue é passa fent son natural cors. En vostra casa tots, per gracia de Deu, son sans, en tot saguen (s'hagen), é no sens causa, de vostra tarda ab congoxa. E no pus, sino que lo bon Jesus vos sia custodia, amen. Dagualada ha ·XI· de Octubre, any M·CCCC·LXIII.

»Los Consellers de la vila Dagualada á tot vostre pler prests.»

Per suplir la falta dels molins d'aygua, los Concellers feren construir un molí de sanch, ó sia mogut ab bògit, com demostran alguns albarans que paga la universitat. Ademès donaren en arrendament per dos anys á Pere Balp, Joan Tenat y Jordi Cornet los molins de la Abadía, llavors trencats, propietat dels senyors de Montbuy y llavors confiscats en favor de la vila. (*L. Univ.*)

Angoxes de mossen Lluch. *Any 1463.*

«Als molt reverents..... Diputats.

»Molt reverents, nobles é magnífichs senyors. A vostres grans reverencies sertifficam com vuy die present é devall scrit havèm rebuda una letra del discret mosser Luch Ferrer, Rector de Jorba, la qual en sí conté molta congoxa, per ço com los castells de Segur, de Copons é de Veciana se son perduts é tornats á la obediencia del Rey Johan: de la qual reducció es posada tota aquesta terra en molt perill é congoxa, si donchs per vostres prudencies é savieses promptament é sens dilació no es socorregut á la indempnitat, custodia é deffensió del dit castell de Jorba é de Robió, qui son molt propinques als dits castell rebelles. Per ço, molt reverents, magnífichs é nobles senyors, congoxats havèm deliberat scriureus la present é trametreus una letra á nosaltres tramesa per lo dit mosser Luch Ferrer en sa propia forma, per ço que millor pugau veure la forma de la rebellió dels dits castells: suplicant vos sia de vostra mercè promptament é sens triga socorrer á la indempnitat dels damunt dits castells, los quals per la causa damunt dita son constituits (en perill): suplicant vos placia la present comonicar al Rnt. don Johan de Beamunt é als honor. Consellers de Barcelona, é queus hagen per excusats, com per cuyta scriure nols podèm. Suplicam vos per lo portador

de la present, lo qual per aquesta sola rahó vos trametèm, haiam vostra b
resposta, segons de vosaltres esperam. E ab tant la Sta. Trinitat sia en
tra guarda. De Agualada, ab cuyta, á ·XXVI· de Octubre any LXIII.

»A la ordinació de vosaltres, senyors, prests é aparellats los Consel
de Agualada.» (*L. Univ.*)

La carta de mossen Lluch no fou copiada, seguram
per cuyta com diu la anterior.

CAPITOL XL

nat de D. Joan II (1464-1468).—Igualada centre d' operacions del Condestable de Portugal.—Siti y entrada dels realistes en Igualada.—La vila paga)15 florins d' indempnisació als nafrats y perjudicats enemichs en la entrada.—Confiscació de les imposicions.—Desolació de la vila reduhida á 70 cases.—Alberchs abandonats.—La vila demana guarnició. Carnestoltes fredes.

Igualada centre de operacions del Condestae de Portugal. *Any 1464.*—Enrich IV de Castella, á i Catalunya havía aclamat per sobirá, guanyat per la di-)macia del rey D. Joan, abandoná la causa catalana en 1463 se'n torná á ses terres de Castella. Catalunya elegí per stituirlo al Condestable D. Pere de Portugal, que de ompte posá son centre d'operacions en Igualada.

Lo Condestable entrá per mar en Barcelona á 21 de Jar de 1464.

Des del 12 de Febrer fins al 4 de Març estigué en Iguada, ahont escrigué multitut de cartes que pintan la marxa la guerra desfavorable á la causa catalana y les angoxes e sufría lo nou sobirá per la falta de recursos tant de dirs com de soldats que se li prometian y no se li enviavan.

Desde Igualada dirigí als partidaris de D. Joan una proma exhortantlos á venir á son partit, puix los esperava los braços oberts.

Les coses de la guerra li anavan malament. Lleyda desés de rigurós siti hagué de rendirse á D. Joan en 6 de Jul de 1464. Vilafranca del Panadès, traydorament entreda per D. Joan de Beamunt, se rendí á 25 del meteix mes.

En 28 de Febrer de 1465 l'exèrcit catalá, manat pèl Conestable, fou derrotat en Prats del Rey. Desseguida lo rey

D. Joan passá en persona al siti de Cervera que s'anava sostenint valenta esperant l'ausili dels catalans.

Siti y entrada dels realistes en Igualada. *Any 1465.*—Mentres lo rey D. Joan estava sitiant á Cervera, son fill natural D. Alfons d' Aragó, gran Mestre del ordre de Calatrava, comanant poderoses forces, aná á atacar á Igualada logrant rendirla, part á la violencia y part mercé á la trahició den Pere Matheu, del lloch de Vilanova del Camí, en qui'l Condestable tenía molta confiança.

La rendició d'Igualada á traició consta en la següent apuntament del Dietari de la Diputació:

«17 de Juliol (de 1465).—Aquest jorn en P. Matheu del loch de Vilanova prop Golada, del qual lo Sr. Rey en Pere fiava molt, trahí la dita vila de Golada, é aquélla liurá á les gents darmes del Rey en Johan.»

¿Quí era aquest Pere Matheu? es de creure que era'l capitá que manava als igualadins durant lo siti y atach de la vila. Si éll *trahi y liurá* Igualada á les forces del rey don Joan, com diu lo Dietari, á éll devía esser confiada la plaça, ja que d'éll *fiave molt* lo Condestable.

Lo rey D. Joan ó son fill natural D. Alfons, Mestre de Calatrava, donaren al dit Pere Matheu alguns bens ó heretats confiscats als contraris, com veurèm més avant. Aquesta donació fa sospitar si fou lo diner de Judes, ó'l premi de la trahició.

Com á persona ben vista del rey D. Joan, dos anys després en 1467 fou elegit en embaxador per la universitat de Igualada per negociar ab lo meteix Rey la exempció de la contribució del fogatge.

Trahida y tot per en Matheu, la vila resistí valenta á la entrada de les forçes realistes á les quals causá danys considerables, que després vençuda fou obligada á indempnisar. com veurèm aquí meteix.

Indemnisació de 915 florins als nafrats y dampnejats en la entrada de la vila.

11 Febrer de 1468. «La universitat de la vila de Agualada convocada en la manera acustumada é congregada en la major part en la capella de sant Barthomeu..... volgueren é ordonaren que per fer lo pagament á alguns sin-

gulars de la dita vila, als quals la dita universitat es tenguda é obligada, axí per lo préstech lo qual feren en la entrada del senyor Mestre de Calatrava en nom del senyor Rey (Joan II), é per pagar aquells *nou cents quinse florins, ... dret de compte, en los quals la dita universitat fou condempnada per lo dit senyor Mestre, per subvenció ó smena de aquells qui foren nafrats é dampnejats en la dita entrada*, com per qualsevol altre rahó que la dita universitat sia tenguda é obligada als dits singulars, sien assignats, axí de present ab la present ordinació assignen als dits singulars tots los róçechs é deutes que sien deguts á la dita universitat.....

»Encara més volgué é ordoná la dita universitat... que al senyor Rey sien tramesos per missatgers de la dita universitat á Tarragona los honrats en Pere Muset, Pere Amat é Nicholau Giner de la dita vila, per explicar al dit senyor Rey é supplicar lo sobre les coses deduides en lo dit consell, de les quals los será fet memorial.....»

Lo memorial de que parla l'acte anterior es lo següent:

«Memorial instructiu fet per los honor. Consellers de la vila de Agualada als honrats en Pere Muset, Pere Amat y Nicholau Giner, sobre les coses les quals hauran á dir é supplicar al senyor Rey.

Primo: Que per quant per lo senyor Mestre (de Calatrava D. Alfons d'Aragó) en la sua entrada en aquesta vila fou offert als Consellers é prohomens de la dita vila, que per subvenció de aquells ·DCCCCXV· florins en los quals la dita universitat fou condempnada per lo dit senyor Mestre á donar é pagar en aquells qui foren dampnejats en la dita entrada; que la dita universitat prengués é hagués á mans sues tots los bens dels rebelles de la dita vila absents, é que aquells poguessen vendre ó fer ne ses voluntats. E com ...rés, axí per lo dit senyor Mestre com per lo dit senyor Rey sien stades ...tes gracies é concessions á alguns altres; que sie supplicat lo senyor Rey, que, servant la oferta del dit senyor Mestre, sie de sa mercè provehir que les ...tes gracies de les dites heretats sien restituides á la dita universitat per subvenirse en lo pagament dels dits ·DCCCCXV· florins é en altres necessitats de la dita universitat.

«Item com sie pervengut á noticia de la dita universitat que algunes persones treballarien es perforsarien de obtenir é haver gracies é concessions de altres heretats en la dita vila, é encare de alguns róçechs deguts á la dita universitat axí per clavaris é bossers passats, com per altres qui han tengut regiment dels affers é negocis de la dita vila; que sia de sa mercè no fer ni atorgar semblants gracies ni concessions: é si fetes ni ha, que aquélles vulle revocar; com açó sería á total destrucció de la dita vila, qui no ha neguns emoluments per los quals pusque pagar ni satisfer á molts singulars qui en la dita paga dels dits ·DCCCCXV· florins han fet préstech á la dita universitat, ni supportar altres cárrechs é deutes de la dita universitat.....»

24 Febrer: concell general en la capella de Sant Bartomeu:

«Item: com en la entrada de la dita vila feta per lo senyor Mestre en nom del senyor Rey, lo dit Mestre fes gracia é concessió de paraula á la dita uni-

ma é de Tous dies poch ha passats, en una correguda que feren en aquesta vila, nos trencaren tots los molins de la ribera: per occasió de açò, fins en altre manera hi fos provehit, nos ha covengut anar molre als molins de Capellades: ahont dissapte prop passat se trobaren cinch ó ·VI· cárregues de farina, é cinch homens ab cinch animals per portar sen la farina; é perquè lo dissapte no foren tornats, lo diumenge de matí fou deliberat per aquells de qui era interès anar saber qué havien stat: é los de Thous agueren mesa una celada ab ·XIII· rocins é ·X· ó ·XI· homens de peu, é trobant los per lo camí, la celada isqué é prés la farina, animals é los treginers, é encare tots los altres qui eren X· ó XII· prengueren, els sen menaren á Thous: é lendemá nos penjaren dos homens é feren rescatar los altres en sus de quatre cents florins dor, é perduda tota la prèsa: é cominen que si dins VI· dies no han pagat lo rescat, los penjarán; mostrant ab effecte fer la guerra dura é pus cruel que no han dad atrás. E perquè som costituits en les fronteres é quasi en mig dells enamichs é soportam grans anuigs, é congoxes, é perills, en tant que no cosarèm exir de la vila; é aço es un gran dan é perill de nosaltres, é mayorment en aquest temps concorrent de venemes, sementer é safraus, qui es tot plegat; é privats de aquestes coses tant necessaries qui son sustentació nostra, nos covè de necessitat suplicar vostres grans providencies que per qualque via é pus prompta que fer se porá sia de vostra mercé prepararnos consell, favor é ajuda per sotvenir nos en tanta urgencia é perplex en que som costituits. E encare avisam en veritat com á (la) Lacuna ha en sus ·XXX· é entre los Prats é Calaff LX rocins é molta gent de peu, qui cominen venir sobre aquesta vila, desijant ab molt effecte per rahó de aquests enderrochs de castells, destruir nos, é, si poden, metre nostra vila á total extermini. Placia á Deu non vegen lur cor complit. E jatsíe, molt honor. é magnífichs senyors, demanar aquestes coses á nostro parer sien molt rahonables, encare per stripar (sic) nostres dans é perills vos ho reputarèm á gracia é mercè.

»A tota ordinació é manaments de vosaltres..... Consellers é prohomens de la vila Dagualada.

«Molt reverents..... Diputats.....»

«Aprés agèm scrit, som stats avisats com en Boxadors (senyor de Savellá y de Rubió) ha tremés á dir als qui son á Robió ques donen é éll, sino quels dará á foch é sanch: é parría que los del castell aurien fet (exir) un hom assats afectat al dit Boxadors: é tement nos no fassen vesesa (baxesa) per amor de lur senyor, é voliem hi metre gent: mas perquè lavèm ben mester per nostra custodia, é vents que sería destrucció de Copons é Jorba, hoc encare daquesta vila, havèm deliberat avisar vos ne, é procehís de vosaltres lo remey necessari: é rescriuren vostra intenció.» No hi ha data: está entre dates de 30 Octubre y 19 Novembre. Lo fet de la piratería dels de Tous degué esser anterior al 11 Octubre data de la carta següent que també'l relate:

«Al molt honrat, savi é discret lo senyer en Johan de Serralonga notari é misatgé nostro.

»Molt honrat é savi senyer. Ja per altre havèm scrit á Pira fossen avisats com á Thous é encare á la Lacuna se troben molts rocins, en correu soviat;

é majorment diumenge prop passat en feren una tal presa, ques perderen ·V· cárregues de farina, é los treginers, venint de Capellades, hont per lo temps de pluges qui han rompudes les rescloses nos ha covengut molre; é no res menys en Baltesar Soler é daltres molts qui eren anats per rebre en segur la dita farina, son stats presos uns ·XV· homens, entre los quals se son trobats Pere Palagrí é Anthoni Manresa, los quals son stats penjats, é los altres dats grans rescats, lo que es de dolre. Per ço, honrat senyer, vos pregam que quant á Deu plaurá vingats ab rocins ó altre millor remey, vingats cautelós é per camins desats: é si passats per Pira, demanats á aqueys senyors de Jurats de Pira consell é favor, que élls, segons nos han scrit en una resposta feta á una nostra per aquesta rahó tramesa, si son offerts: é desembarguats com pus prest porets, com lo temps de venemes discorregue é passa fent son natural cors. En vostra casa tots, per gracia de Deu, son sans, en tot sagnen (s'hagen), é no sens causa, de vostra tarda ab congoxa. E no pus, sino que lo bon Jesus vos sia custodia, amen. Dagualada ha ·XI· de Octubre, any M·CCCC·LXIII.

»Los Consellers de la vila Dagualada á tot vostre pler prests.»

Per suplir la falta dels molins d'aygua, los Concellers feren construir un molí de sanch, ó sia mogut ab bògit, com demostran alguns albarans que paga la universitat. Ademés donaren en arrendament per dos anys á Pere Balp, Joan Tenat y Jordi Cornet los molins de la Abadía, llavors trencats, propietat dels senyors de Montbuy y llavors confiscats en favor de la vila. (*L. Univ.*)

Angoxes de mossen Lluch. *Any 1463.*

«Als molt reverents..... Diputats.

»Molt reverents, nobles é magníffichs senyors. A vostres grans reverencies sertifficam com vuy die present é devall scrit havèm rebuda una letra del discret mosser Luch Ferrer, Rector de Jorba, la qual en sí conté molta congoxa, per ço com los castells de Segur, de Copons é de Veciana se son perduts é tornats á la obediencia del Rey Johan: de la qual reducció es posada tota aquesta terra en molt perill é congoxa, si donchs per vostres prudencies é savieses promptament é sens dilació no es socorregut á la indempnitat, custodia é deffensió del dit castell de Jorba é de Robió, qui son molt propinques als dits castell rebelles. Per ço, molt reverents, magníffichs é nobles senyors, congoxats havèm deliberat scriureus la present é trametreus una letra á nosaltres tramesa per lo dit mosser Luch Ferrer en sa propia forma, per ço que millor pugau veure la forma de la rebellió dels dits castells: suplicant vos sia de vostra mercè promptament é sens triga socorrer á la indempnitat dels damunt dits castells, los quals per la causa damunt dita son constituits (en perill): suplicant vos placia la present comonicar al Rnt. don Johan de Beamunt é als honor. Consellers de Barcelona, é queus hagen per excusats, com per cuyta scriure nols podèm. Suplicam vos per lo portador

elegit en lloch de Guillèm Rejadell, missatgers tramesos a Barcelona y á Perpinyá per negociar la devolució de les imposicions.

Aquests fets, son del 1473, com está dit. Reculèm ara al 1467.

Desolació de la vila reduhida á 70 cases. *Any 1467.*

«Memorial fet per los honrats Consellers al honorable en Pere Matheu de les coses que haurá á fer per la universitat de la vila de Agualada com ell será ab lo senyor Rey á Tarragona, de les quals coses es donat cárrech per los dits honrats Consellers al dit Pere Matheu.

»Primo: Que digue é explique al dit senyor Rey la gran stremitat é pressura é pobretat en que la dita vila es posada, axí per la gran diminució de poble que ses seguida fins avuy per rahó de la guerra é per les mortalitats, *entant que vuy nos troben pus de ·LXX· poblats en la dita vila*, é aquélls son posats en tanta paupertat, que de portes en fòra no tenen que viura, com sien fronterius, é per rahó de la guerra son stats robats é no han pogut conrear llurs terres, é son posats en gran pobresa é extrema necessitat. E per aquets sguarts é altres assats evidents é manifests, sie supplicat lo senyor Rey sie de sa mercè fer gracia é relaxació á la dita universitat del fogatge impossat lany present; com si aquèsta ha á pagar, los singulars de la dita vila no y porien bastar en alguna manera, ans los covendríe lexar lurs cases é desexir la vila é anar cercar llur vida en altres.....» 4 Desembre. (*L. Univ.* 1468.)

Alberchs abandonats. *Any 1467.*—Quedant desertes dues terceres parts de les cases de la vila, y acossats per la necessitat los habitants que hi restaren, no quedant en aquèlles mobles per saquejar, arrancavan portes y teules per fer algun diner venentles. Axò indica lo següent pregó que també suposa que's talavan los arbres de les terres abandonades:

«Ara hojats queus fan saber los honrats batles de la vila de Agualada, á instancia é requesta dels honrats Consellers de la dita vila, no sie algun hom ó altre persona de qualsevol ley, condició ó stament sia, qui guos descobrir negunes cases dins la dita vila ó termens de aquélla, ni portarsen la fusta, ni gosen tallar negunes oliveres ó roures ni arbres fruyters, si donchs no son lurs propris, en los termens de la dita vila, ni de Ódena, de Jorba, de Montbuy ni de Claramunt, sots pena de ·L· sols per cascuna vegada é per cascú qui contrafará: é guart si qui guardar si ha.

»Item que no sie neguna persona de la vila qui guos vendre teules á negun foraster, sots la dita pena.» (Publicada á 23 Desembre de 1467.)

La vila demana guarnició. *Any 1468.*

Al molt illustre senyor lo senyor Infant (Ferran lo Católich).

Senyor molt illustre.—Per quant aquesta vila es posada en la frontera enemichs, qui tots jorns nos corren ens maltracten, en tant que no iam exir sens gran perill per conrear nostres terres é fer nostres affers, senyor Rey nos havíe ofert de trametre en guarnició de aquesta vila fins ombre de XXX· rocins. E es ver, senyor, que nich havien venguts XII· quals sen han ja anats ·V· é restaven neací ·VII· rocins, los quals de ent son partits é van á vostra senyoría: axí que nosaltres romanèm soli- é ab gran perill: per ço, senyor, vos supplicam sia de vostra mercè do- orde que prestament vingan açí los dits XXX· rocins ó tants com á vos- enyoría será plasent, é que sien tants per mijá dels quals aquesta vila en custodiada é nosaltres siam ben guardats é posats en segur é pus- n fer nostres affers. E de açò vos suplicam no hage falla per lo bon re- é guarda de aquesta vila, é servici del senyor Rey. E ab tant la Sta. Di- tat sie vostra guarda: manant á nosaltres tot ço qui á vostra senyoría pla- sie. De Agualada á XXVIII· de Febrer any Mil CCCC·LXVIII.

Los qui en gracia é mercè vostra se recomanen Consellers de Agualada (*L. Univ.*)

Carnestoltes fredes. *Any 1468.*—Mals eran los temps r fer carnestoltes: era temps de guerra civil ab sos perills niseries. Per ço devían fer les autoritats de la vila la cri- següent:

«Are hojats queus fan saber los honrats batles de la vila de Agualada, á tancia dels honrats Consellers, que no sie negun hom ne neguna altre per- a de qualsevol ley, condició ó stament sien, qui guos ó presumesque fer les, ni donar segonades, ni ballar en alguna manera de nits ni de dia du- aquets tres dies de carnestoltes; sots pena de ·L· sols per cascú qui con- fará. E guart si qui guardar si ha.»

Publicada diumenge, 28 de Febrer, de 1468. (*L. Univ.*)

Havèm vist en lo capitol XLV qué eran les *segonades.*

CAPITOL LXI

Regnat de D. Joan II (1468-1472). —Encunyació de moneda menuda pel us de la vila.—Temor d'una nova entrada, de la del Duch de Lorena.—Alegries manades per les victories de D. Joan II en les parts de Gerona y Barcelona.—Seguré guiatge entre manresans é igualadins. Lo Canonge Planella capitá de Manresa —Suspensió del guiatge.—Causa de la suspensió del guiatge.

Encunyació de moneda menuda per us de la vila. *Any 1468.*

«Los honrats Consellers de la vila de Agualada, ço es en March Busquets, Francesch Sala, Pere Franquesa é Johan Tenat, Consellers lany present de la dita vila, ab consell é deliberació de alguns prohomens de la dita vila en açò per élls associ ts, ab assentiment dels honrats batles de la dita vila, é ab consell encara é voluntat del magnífich en Pedro Dança capitá de la dita vila per provehir é donar orde alguna en la gran fretura qui lo jorn de vuy se trobe en la dita vila de moneda menuda, en tant que comprant é venent los singulars de la dita vila é altres en aquella vila vinents per comprar ó vendre algunes vitualles, nos trobe cambi á neguna peça ni dor ni dargent; de que insurgex gran destorp é enug en les vendes é compres de les dites vitualles per ço volent provehir degudament en aquestes coses, han ordonat que sien fets diners menuts de plom ó lautó ab certa senyal, fins en quantitat de deu florins dor, á rahó XVI· sous VI· diners per florí: los quals diners menuts de plom ó lautó ab lo dit senyal tots los singulars de la dita vila é altres comprant ó venent vitualles ó altres coses dins la dita vila hagen á pendre é correguen dins la dita vila. E com qualsevol persona venent ses vitualles ó coses haurá rebut de la dita moneda en qual quantitat se volrá, é volrá cobrar bona moneda, que sen vage an Johan Tenat de la dita vila, al qual de aquestes coses es donat cárrech, é portant li é restituint li la dita moneda de plom ó lautó, la li fará bona cambiant li aquélla ab bona moneda. Provehint emperó é declarant que no sie alguna persona de qualsevol ley, condició ó stament sie qui guos ó presumesque fer de semblant moneda de plom ó lautó en la vila ni fora la dita vila, sots pena de la vida. E que cascun singu-

de la dita vila é altres qualsevol habitants en aquélla dins un jorn ó una aprés quels será denunciat ab veu de crida, hagen é sien tenguts tornar ı aquella moneda de plom ó lautó que rebuda haurán en poder del dit ıan Tenat, é de aquéll cobrarán bona moneda: en altre manera daquí avant ı serie tengut de cambiar la ni cobrar la en alguna manera.»

Se publicá per crida aquesta ordinació lo metex día 23 de Març. (*L. Univ.*)

Temor d'una nova entrada, ó sía, de la del ıch de Lorena. *Any 1468.*—Catalunya estava desgrada ab sos sobirans. Renyint ab D. Joan II proclamá á ırich IV de Castella en 11 Agost de 1462. Renunciant .rich guanyat per la diplomacia del rey Joan, fou proclaıt pels catalans D. Pere de Portugal, á darrers de 1463. ırint aquést á 29 de Juny de 1466 fou proclamat pels caans lo francès Renat Duch d' Anjou, qui trameté á Cataıya, per continuar la guerra contra D. Joan, al primogèseu (del Duch d' Anjou) lo Duch de Lorena.

Lo rey D. Joan havía destinat una guarnició manada pel ›itá Pere Dança per custodiar les viles d'Igualada y de ːra.

A est capitá va la següent carta dels Concellers d' Igualа:

«Senyor molt magnífich. Per vostron honorable alcutzir é lochtinent vossiats stat avisat com Armendarís era á Martorell per cercar é disponre ades al Duch (de Lorena). Are, senyor molt magnífich, nosaltres posats temor asats gran, sertificam vostra senyoría com lo Duch es personalnt á Martorell en sus de mill de cavall é molts pahons: lo cars es á nores sert per hom qui vuy es en aquesta vila, qui la vist, ab molta artelería, ı (hi ha) á Sant Andreu bombardes grosses: é com á vos sia comanada ıesta vila, é siats tengut custodiar Piera; per ço vos suplicam carament de ıtinent siats açí per provehir als mils que fer se puscha per conservació de ı é resistir en quant porèm, si lo cars ho requer, als enamichs. E sia voscustodia la santa Deitat. Dagualada ha (quedá en blanch lo día) del mes Juny, any M CCCC LXVIII.

»Los qui á vos, senyor molt magnífich, molt se recomanen Consellers de vila Dagualada.

»Al molt magnífich senyor Pedro Dansa capitá per lo senyor Rey de la ı Dagualada.»

Sabuda la aproximació del enemich ab poderoses forçes, vila reorganisá les seves formant denes ab sos respectius ıps de dena, y assenyalant á cada persona lo punt del mur

ó segur acordat ab los habitants de la capitania de Manresa:

—«per tolre é cessar alguns inconvenients los quals per causa dels segurs los quals son atorgats per lo capitá de Manresa á la present vila, é per lo capitá daquésta (D. Pedro Dança) á la dita ciutat de Manresa, se porien seguir vers aquesta universitat é los qui cuyden anar é negociar segurament sots los dits segurs, é per altres respectes assats congruus é rahonables; volgueren é ordoneren que per algun temps los dits segurs fossen sotspesos, axí com ab lo present aquélls sotspenen é per sotspesos haver volen fins a tant per lo dit consell altrement sia deliberat. Volent més é ordonant que per açò sia scrit al capitá é Consellers de la dita ciutat de Manresa, denunciant los la dita sospenció é per la forma é manera que feta es.»

Y efectivament cumplexen la darrera part del acort ab la següent:

«Als molt magníffichs, honorables é savis senyors los capitá é Consellers de la Ciutat de Manresa.

»Molt magníffichs, honorables é savis senyors. Per quant lo consell daquesta vila ha deliberat que per certs respectes é esguarts los segurs qui son entre aquexa ciutat é aquesta vila sien sotspesos, é aquélls de fet per lo present ha sospesos é per sotspesos vol haver per algun temps é tant fins per lo dit consell altrement sia desliberat: per ço, senyors, ab la present vos denunciam la dita sotspensió, per ço que per vosaltres ó algú daquexa ciutat, volent se alegrar dels dits segurs, non fos decebut, ne nosaltres dan ne cárrech reportar no poguessem. E si en lo endemig negunes coses porém fer per vosaltres, som prests fer lo que á nosaltres sia possible. De Aguolada á XI· de Dehembre any MCCCCLXXI.

»A la honor vostra prests los Consellers de la vila de Aguolada.»

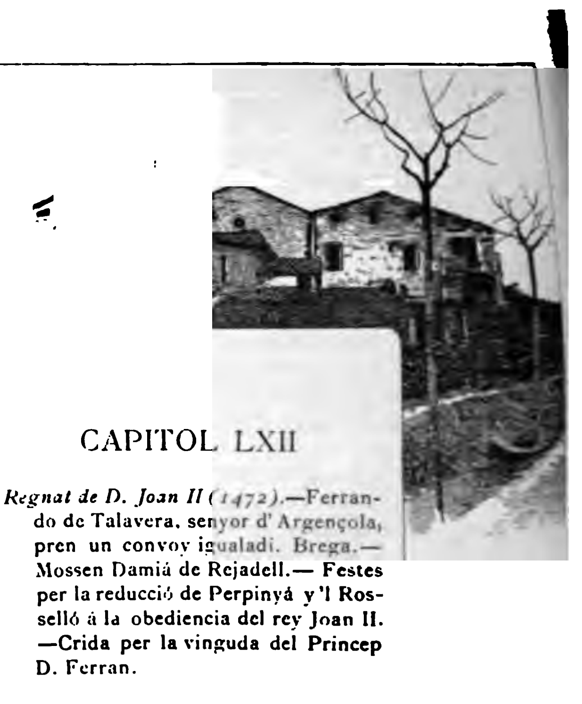
Causa de la suspensió del segur. *Any 1471.*—Suposo que la causa de la suspensió del segur entre manresans é igualadins fou certa altercació entre los capitans d'Igualada y de Manresa, de que parla lo següent guiatge. La causa de la altercació fou la presa d'unes adzembles del Canonge Planella, feta per los de Gironella, qui alguna mancomunitat devian tenir ab Pedro Dança capitá d'Igualada.

Per posar pau entre'ls dos contendents, se concertá una conferencia en Igualada entre dos compromissaris, l'un Berenguer de Peguera per part del Canonge Planella, y l'altre mossen Joan de Montbuy per part d'Igualada.

Los Concellers d'Igualada firman ample guiatge ó carta de seguritat á favor den Peguera perqué pugue venir segur a Igualada. Per esser document poch freqüent copio aquí aquesta carta de seguritat:

nnifest á tots los que lo present cartell veuran, legiran ó hoyran, ltres Pere Millars, Pere Muset, Dalmau Mercader é Nicholau Giner s lany present de la vila de Aguolada, en nom de la dita universitat 's de aquélla, donam nostra fè á vos magnífich en Berenguer de lonzell habitant en la ciutat de Manresa, ó lo qui lo present cartell nom vostre, de star vos á tots dans é dampnatges queus pusquen r les gents daquesta part en la venguda que per vos se ha á fer en ila, com árbitre elegit per part del magnífich mosser Ramon de Platá general de Manresa é de Báges, ab segur del magníffich Pedro er causa de la alteració ó differencia qui es entre lo dit mosser : Planella é la ciutat de Manresa de una part, é lo magnífich Pedro pitá daquesta vila é nosaltres en nom de la dita universitat de la , per causa de certes adzembles levades al dit mosser Ramon de ›er los de Geronella. En aquesta manera que si cars será, ço que vulla, en la dita venguda, é tornada vos era fet dan, dampnatge ni alguna en persona ne en bens vostres ó dels qui ab dit segur ab 'an per aquesta vegada tan solameut é venint sen dret camí de la t de Manresa en aquesta vila, é tornant sen de aquesta vila á la dita Manresa, vos servarèm indempne é indempnes. Obligant per açò le la dita universitat é singulars de aquélla. En testimoni de les ɛs vos fem fer lo present cartell sotscrit de nostres propies mans. lada á XXVI· de Fabrer any M CCCC LXXII. - Pere Millars.—Pere)almau Mercader.—Nicholau Giner, Consellers de la vila de Aguo-*Univ.*)

CAPITOL LXII

Regnat de D. Joan II (1472).—Ferrando de Talavera, senyor d' Argençola, pren un convoy igualadí. Brega.—Mossen Damiá de Rejadell.— Festes per la reducció de Perpinyá y 'l Rosselló á la obediencia del rey Joan II.—Crida per la vinguda del Princep D. Ferran.

Ferrando de Talavera, senyor d' Argençola, pren un convoy igualadí. *Any 1472.*

«Al molt illustre é poderós senyor lo senyor Mestre de Calatrava fill é lochtinent general del sereníssim senyor Rey.

»Senyor molt illustre.—A vostra gran senyoría signifficam com en dies poch ha pessats mosser Ferrando de Talavera senyor é capitá del castell de Argençola, pretenent Pedro Dança nostro capitá esser li tengut de una prèsa la qual *los Cors* havien feta, per reintegració del seu interès, prés á ses mans un carruatge (convoy) de atzembles daquesta vila carregades de blats, qui venien de les parts Durgell per aquesta vila, é més per forniment per als carruatges (convoys) qui de vostra senyoría é del camp reyal quescum die venen per aquesta vila; é prèsos alguns homens qui eren per governar lo dit carruatge. Sta en veritat, senyor, que á tracte del magníffich mosser Johan de Muntbuy la maior part de les dites atzembles é carruatge sera (s' ere) recobrat; é alguns dels dits homens qui eren en govern del dit carruatge, vehents que lo dit mosser Ferrando havíe aviats parts de la dita prèsa, deliberaren ab lurs atzembles, sots color de anar abeurar aquélles, anar sen, é de fet sen anaren. E lo dit mosser Ferrando cavalcá, é ab alguns homens de pesma armada anaren derrera aquélls volent los aturar. E los dits homens digueren al dit mosser Ferrando que no heren tenguts de res pregant lo que sen tornés. E un home dels de la companyía del dit mosser Ferrando tirá ab ballesta á un dels dits homens, é axí entre élls se seguí discorriment darmes en que restaren alguns de naffrats, é lo dit mosser Ferrando de un colp per la ma; en tant que los dits atzemblers sen menaren lurs atzembles é levaren

tocant bacins, fent falles de foch é farahons, é ensenent lums per les finestres cridant *Victoria sia donada al senyor Rey.* E açò sots pena de ·C· sous. E guart si qui guardar si ha.» Publicada divendres 29 de Novembre de 1471.

Segur ó guiatge entre manresans é igualadins.—Lo Canonge Planella capitá de Manresa.

Any 1471.

«Al molt illustre é poderós senyor lo senyor Mestre de Calatrava fill é lochtinent general del serenissim senyor Rey.

»Senyor molt illustre.—Per relació de alguns homens de Manresa hauriem sabut com vostra senyoría, á intercessió é supplicació del Canonge Planella capitá de Manresa é de Báges hauríe guiats é assegurats tots los (habitants) de la dita capitanía é encare de Berga: emperò no havèm pogut saber si per mijá del dit segur aquesta vila é los vehinats de aquélla ne hauría obtengut negun repòs, com si aquesta vila noy era compresa, nosaltres ne seriem ab molt perill, é mayor que no feyem debans: car aquells starien ab segur de nosaltres, é nosaltres non seriem de élls; é seguir sen hie que élls á la lur salva nos porien correr é anujar quant los sería plasent, é nosaltres no poriem haver de élls negun recobre. Per ço, senyor, supplicam vostra senyoría sia de sa mercè que si nosaltres no erem en negun segur ab élls, vuila provehir ab lo dit capitá siam é stigam en segur repòs ab élls dementre dur lo lur segur; per forma, senyor, que nosaltres no fossem maltractats ne anujats per élls. E açò, senyor, seríe cosa que redundaría gran profit an aquesta vila é singulars de àquélla: é som certs, senyor, pus per vostra senyoría ne sia scrit al dit Canonge, éll no haurá pus á fer sino complaure á vostra senyoría. E man nos, senyor, vostra senyoría lo que plasent li sia. E la divina clemencia vos do compliment de vostres desigs. De Aguolada a ·II· de Decembre any M CCCC LXXI.

»Senyor molt illustre.—Qui en gracia é mercé de vostra senyoría se encomanen los Consellers de la vila de Aguolada.»

Una carta igual quasi en tot escrigueren los Concellers al capitá Pedro Dança ab la metexa data. En postdata deyan:

«Feta la present es statací mosser Guerau Daltariba é hans significat que pus á éll no son restituhides les adzembles que sobre lo seu segur li son stades levades per Lorenz lo Batxeller é altres, que éll se rescabalará sobre los segurs daquesta vila: perquè, senyor, placieus ho provehir en tot per manera nosaltres no siam dampnificats per éll.» (*L. Univ.*)

Suspensió del anterior guiatge.—De resultes de les súpliques contingudes en les cartes dalt copiades, lo segur degue ferse extensiu als d'Igualada. Axó suposa lo document següent:

En concell de Jurats del 11 Desembre (per equivocació l'original diu *11 Novembre*) s' acordá suspendre lo guiatge

part daquesta vila en poder del dit mosser Johan de Muntbuy, é per part de la ciutat de Manresa en poder de mosser Berenguer de Paguera. E per quant lo dit mosser Johan de Muntbuy no volía anar á Manresa si donchs lo Canonge Planella no li donave cartell que si era prés per los de sa part lagués á traure á son cárrech; hon fer nou volgués, per part de aquesta universitat li fonch offert trametre semblant cartell de seguretat per lo dit mosser Berenguer de Paguera: es se seguit, senyor, que lo dit Canonge ha tramès per lo dit cartell trametent segur per dues persones quil portassen é treballassen per aquells affers; lo qual hagué de continent: per lo fill den Canaletes daquesta vila é en Johan saig de Piera es stat portat lo dit cartell á Manresa: é essent allá los dos, lo dit Canonge los sa (s'ha) retenguts, allegant com á éll es stat trencat un segur de la magestat del senyor Rey, lo qual tenia á Castellbell, é li eren levades certes atzembles é bous, la qual prèsa fonch menada en aquesta vila per mosser Sellent é guiada per vostre lochtinent. Diu per ço lo dit Canonge que nosaltres li seriem obligats. Som certs, senyor, tot aquest fet fa mosser Demiá de Reyadell, qui vuy se troba en Manresa, per mijá del qual lo dit Canonge havíe hagut lo dit segur é encara dat cartell de sa ma aquéll fer tenir é servar. La qual cosa, senyor, nos semble no stigue en rahó, que aquesta vila hage á pagar los dans que los altres fan, ne la obligació del dit mosser Reyadell. Per ço, senyor, vos suplicam sia de vostra mercè en açò nos vullau donar consell, favor é ajude, é al més prest que fer se puscha, com dit havèm, venir per levar maiors inconvenients qui per les dites rahons stam aparellats. E per la present no havèm més á dir, sino que la Sta. Trinitat vos tingue en la sua custodia. De Aguolada a V de Març any M·CCCC·LXXII.

»Senyor molt magníffich á la ordinació vostra sempre aparellats Consellers de la vila de Aguolada.»

La carta de mossen Ferrando de Talavera á mossen Joan de Montbuy es com seguex:

«Señor mossen Joan. Yo vos pydo de mucha gracya que no me roges (rogueis) mas por los de Egualada: que las acémylas que yo les é dado elo fecho por amor de vos: é pues que pyenso de entregarme dellos de lo que me son oblygados, ruego vos que me ayays por escusado. De Argençola presto al mandar vuestro.—Ferando (sic) de Talavera.» (No hi ha data.)

En carta del 5 Abril diuen los Concellers á Pedro Dança, que no fent cas de les gestions d'éll, mossen Ferrando vengué ó feu vendre l'ase deturat. (*L. Unir.*)

Festes per la presa de Perpinyá y reducció del Rosselló á la obediencia del rey Joan II. *Any 1472.*

«Are hoiats queus fa hom á saber de part del honor. Garcia Morigon lochtinent del magniffich Pedro Dança capitá de la vila de Aguolada per lo serenissim senyor Rey, é dels honor. sotsveguer é batles de la dita vila per lo

t senyor Rey é per lo monestir de sent Cugat de Vallès; com per disposió de nostre Senyor Deu, la vila de Parpinyá é lo comdat de Rosselló se en reduhits á la obediencia del dit senyor Rey: del qual acte davèm esser ts alegres, é deuen esser fetes gracies á nostre Senyor Deu Jesu Christ é la gloriosa verge nostra dona Santa María é al. benaventurat mosser sent ordi. E per açò sia ordonat que per aquesta nit (22 Abril) é per la nit qui prés vendrá sien fetes aldimares ab luminaries é fayes, repicament de cammes é de bassins é altres coses denotant alegría. E que demá de matí com s senys sonarán tothom generalment hagen é sien tenguts anar á la esjesia maior per seguir la sancta proffessó per anar á nostra dona de Pietat, aquí celebrar divinal é solempne offici é sermó ffent festa del dit benavenrat sent Jordi, cessant totes faeynes temporals. E que aquesta nit hagen combrar é embellir los patins é entuxans de les lurs cases. Per ço los dits onor. lochtinent é officials notifiquen é intimen á tothom generalment les ites coses, manant que aquélles façen é complesquen sots ban de ·II· lliures le cera á la obra de la dita esglesia adquisidores. E guart si qui guardar si ha.»

Per haver músichs forasters, ademés dels de la vila, provehiren ab la següent:

«Als honrats los senyors etc.

»Honrats senyors. Per la bona nova que havèm hagut de la reducció de la vila de Perpinyá é de Rosselló feta á nostro Rey é Senyor, havèm deliberat fer grans aldimares, balls é alegries per lo die de mosser sent Jordi que será demá dijous XXIII del present. Per çous pregam que per aquesta nit, ó al menys demá de bon matí vosaltres siau açi ab vostres struments per sonar per la dita festa é alegria. E per res noy hagués falla: nosaltres vos satisferèm de ço que será rahó. E sia lo bon Jesus vostra guarda. De Aguolada á XXII· de Abril, M·CCCC·LXXII.

»Consellers de Aguolada.»

Crida per la vinguda del Príncep (D. Ferran)

Any 1472.

«Are hoiats queus fa hom á saber de part dels honor. batles de la vila de Aguolada per lo molt alt senyor Rey é per lo monestir de sent Cugat de Vallès, á instancia é requesta dels honrats Consellers, com per la benavenurada venguda del illustríssimo senyor lo senyor Rey de Sicilia é príncep de Castella, fill é primogènit del sereníssimo senyor Rey, sia ordonat per los its honrats Consellers é prohomens de la dita vila que sien fetes grans aleries, aldimares é festes en la present vila. E més sia ordonat per lo matex guart que quescum singular de la dita vila se dispongue en ambelir é neter los lurs antuxans é patis de pedres é daltres sutzures. E en lo die é hora ie lo dit senyor entrará en la present vila empaliar é enremar los lurs anxans com mils poran en é per la forma é manera que es acustumat fer en present vila per la festivitat de Corpore Christi. Per ço los dits honrats

batles manen á tot hom generalment façen é complesquen les dites co
segons demunt es contengut, é mils si mils fer ho poran. E açò no dilate
cessen fer, sots pena de ·X· sols barcelonesos. E de la qual, gracia alg
nols sería feta, incorrer no desigen. E guart si qui guardar si ha.»

Publicada dijous 30 Juliol de 1472. (*L. Univ.*)

CAPITOL LXIII

Regnat de *D. Joan II (1472)*.—Paraula de Rey no val 40 florins. Cavalgades.—Mossen Damiá de Rejadell, senyor de Jorba, pren l' ase den Puiggros.—Treballs del pobre Puiggros.—Lo Rey demana cent homens á la vila pel bloqueig de Barcelona.

Paraula de Rey no val 40 florins. Cavalgades. *Any 1472.*—Per esmena ó indempnisació d' una cavalgata, lo rey D. Joan devía 40 florins al Comte de Cardona; qui no devía fiar en la paraula del Rey ja que n' exigí fiança. Lo Rey demaná que n' hi fes la vila d' Igualada, assegurantla que no 'n pagaría cap diner. Y al fi la vila hagué de pagar los 40 florins que no devía élla, sino 'l Rey. Feya bé 'l Comte de Cardona de no fiarse de la paraula del Rey. D' açó parlan los següents documents:

«Item volgueren é ordonaren (los jurats del concell) que com lo senyor Comte de Cardona é de Prádes hage tramesa una letra per demanar aquells XXXX· florins los quals per los honor. Consellers, per ordinació del senyor Rey li foren assegurats, migençant certa carta pública en la scrivanía pública de la dita vila: é com la dita universitat é singulars de aquélla sien de parer no esser tenguts pagar dita quantitat sens consulta del senyor Rey; com lo dit senyor Rey hagués promès als dits Consellers é universitat, que encare que la dita seguretat se fes no sen pagare diner. Per ço lo dit consell é jurats de aquéll volgueren é ordonaren que per indempnitat é deffensió de la dita universitat sie tramès un home de la dita universitat per los dits Consellers elegidor al senyor Rey, ó lla hon mester sia, é sien fetes tantes letres quantes mester serà, á voluntat é ordinació dels dits honrats Consellers.»

«A la sacre reyal magestat.

»Molt alt é molt excellent senyor.—Per ordinació é manament de vostra excellencia, é sots sperança de la indempnitat per aquélla á nosaltres pro-

CAPITOL LXII

Regnat de D. Joan II (1472).—Ferrando de Talavera, senyor d' Argençola, pren un convoy igualadí. Brega.—**Mossen Damiá de Rejadell.— Festes per la reducció de Perpinyá y'l Rosselló á la obediencia del rey Joan II. —Crida per la vinguda del Princep D. Ferran.**

Ferrando de Talavera, senyor d' Argençola, pren un convoy igualadí. *Any 1472.*

«Al molt illustre é poderós senyor lo senyor Mestre de Calatrava fill é lochtinent general del serenissim senyor Rey.

»Senyor molt illustre.—A vostra gran senyoría signifficam com en dies poch ha pessats mosser Ferrando de Talavera senyor é capitá del castell de Argençola, pretenent Pedro Dança nostro capitá esser li tengut de una près la qual *los Cors* havien feta, per reintegració del seu interès, prés á ses mans un carruatge (convoy) de atzembles daquesta vila carregades de blats, qui venien de les parts Durgell per aquesta vila, é més per forniment per als carruatges (convoys) qui de vostra senyoría é del camp reyal quescum dia venen per aquesta vila; é prèsos alguns homens qui eren per governar lo dit carruatge. Sta en veritat, senyor, que á tracte del magniffich mosser Johan de Muntbuy la maior part de les dites atzembles é carruatge sera (s'ere) recobrat; é alguns dels dits homens qui eren en govern del dit carruatge, vehents que lo dit mosser Ferrando havíe aviats parts de la dita prèsa, deliberaren ab lurs atzembles, sots color de anar abeurar aquélles, anar sen, é de fet sen anaren. E lo dit mosser Ferrando cavalcá, é ab alguns homens de pèu ma armada anaren derrera aquélls volent los aturar. E los dits homens diguereu al dit mosser Ferrando que no heren tenguts de res pregant lo que sen tornés. E un home dels de la companyía del dit mosser Ferrando tirá ab ballesta á un dels dits homens, é axí entre élls se seguí discorriment darmes en que restaren alguns de nafrats, é lo dit mosser Ferrando de un colp per la ma; en tant que los dits atzemblers sen menaren lurs atzembles é levaren

dit senyor Rey é per lo monestir de sent Cugat de Vallès; com per disposició de nostre Senyor Deu, la vila de Parpinyá é lo comdat de Rosselló se sien reduhits á la obediencia del dit senyor Rey: del qual acte davèm esser tots alegres, é deuen esser fetes gracies á nostre Senyor Deu Jesu Christ é á la gloriosa verge nostra dona Santa María é al benaventurat mosser sent Jordi. E per açò sia ordonat que per aquesta nit (22 Abril) é per la nit qui aprés vendrá sien fetes aldimares ab luminaries é fayes, repicament de campanes é de bassins é altres coses denotant alegría. E que demá de matí com los senys sonarán tothom generalment hagen é sien tenguts anar á la esglesia maior per seguir la sancta proffessó per anar á nostra dona de Pietat, é aquí celebrar divinal é solempne offici é sermó ffent festa del dit benaventurat sent Jordi, cessant totes faeynes temporals. E que aquesta nit hagen scombrar é embellir los patins é entuxans de les lurs cases. Per ço los dits honor. lochtinent é officials notifiquen é intimen á tothom generalment les dites coses, manant que aquélles façen é complesquen sots ban de ·II· lliures de cera á la obra de la dita esglesia adquisidores. E guart si qui guardar si ha.»

Per haver músichs forasters, ademés dels de la vila, provehiren ab la següent:

«Als honrats los senyors etc.

»Honrats senyors. Per la bona nova que havèm hagut de la reducció de la vila de Perpinyá é de Rosselló feta á nostro Rey é Senyor, havèm deliberat fer grans aldimares, balls é alegries per lo die de mosser sent Jordi que será demá dijous XXIII del present. Per çous pregam que per aquesta nit, ó al menys demá de bon matí vosaltres siau açí ab vostres struments per sonar per la dita festa é alegria. E per res noy hagués falla: nosaltres vos satisferèm de ço que será rahó. E sia lo bon Jesus vostra guarda. De Aguolada á XXII· de Abril, M·CCCC·LXXII.

»Consellers de Aguolada.»

Crida per la vinguda del Príncep (D. Ferran)

Any 1472.

«Are hoiats queus fa hom á saber de part dels honor. batles de la vila de Aguolada per lo molt alt senyor Rey é per lo monestir de sent Cugat de Vallès, á instancia é requesta dels honrats Consellers, com per la benaventurada venguda del illustríssimo senyor lo senyor Rey de Sicilia é príncep de Castella, fill é primogènit del sereníssimo senyor Rey, sia ordonat per los dits honrats Consellers é prohomens de la dita vila que sien fetes grans alegries, aldimares é festes en la present vila. E més sia ordonat per lo matex sguart que quescum singular de la dita vila se dispongue en ambelir é netejar los lurs antuxans é patis de pedres é daltres sutzures. E en lo die é hora que lo dit senyor entrará en la present vila empaliar é enremar los lurs antuxans com mils poran en é per la forma é manera que es acustumat fer en la present vila per la festivitat de Corpore Christi. Per ço los dits honrats

part daquesta vila en poder del dit mosser Johan de Muntbuy, é per part de la ciutat de Manresa en poder de mosser Berenguer de Paguera. E per quant lo dit mosser Johan de Muntbuy no volía anar á Manresa si donchs lo Canonge Planella no li donave cartell que si era prés per los de sa part lagués á traure á son cárrech; hon fer nou volgués, per part de aquesta universitat li fonch offert trametre semblant cartell de seguretat per lo dit mosser Berenguer de Paguera: es se seguit, senyor, que lo dit Canonge ha tramès per lo dit cartell trametent segur per dues persones quil portassen é treballassen per aquells affers; lo qual hagué de continent: per lo fill den Canaletes daquesta vila é en Johan saig de Piera es stat portat lo dit cartell á Manresa: é essent allá los dos, lo dit Canonge los sa (s'ha) retenguts, allegant com á éll es stat trencat un segur de la magestat del senyor Rey, lo qual tenia á Castellbell, é li eren levades certes atzembles é bous, la qual prèsa fonch menada en aquesta vila per mosser Sellent é guiada per vostre lochtinent. Diu per ço lo dit Canonge que nosaltres li seriem obligats. Som certs, senyor, tot aquest fet fa mosser Demiá de Reyadell, qui vuy se troba en Manresa, per mijá del qual lo dit Canonge havíe hagut lo dit segur é encara dat cartell de sa ma aquéll fer tenir é servar. La qual cosa, senyor, nos semble no stigue en rahó, que aquesta vila hage á pagar los dans que los altres fan, ne la obligació del dit mosser Reyadell. Per ço, senyor, vos suplicam sia de vostra mercè en açò nos vullau donar consell, favor é ajude, é al més prest que fer se puscha, com dit havèm, venir per levar maiors inconvenients qui per les dites rahons stam aparellats. E per la present no havèm més á dir, sino que la Sta. Trinitat vos tingue en la sua custodia. De Aguolada a V de Març any M·CCCC·LXXII.

»Senyor molt magníffich á la ordinació vostra sempre aparellats Consellers de la vila de Aguolada.»

La carta de mossen Ferrando de Talavera á mossen Joan de Montbuy es com seguex:

«Señor mossen Joan. Yo vos pydo de mucha gracya que no me roges (rogueis) mas por los de Egualada: que las acémylas que yo les é dado elo fecho por amor de vos: é pues que pyenso de entregarme dellos de lo que me son oblygados, ruego vos que me ayays por escusado. De Argençola presto al mandar vuestro.—Ferando (sic) de Talavera.» (No hi ha data.)

En carta del 5 Abril diuen los Concellers á Pedro Dança, que no fent cas de les gestions d'éll, mossen Ferrando vengué ó feu vendre l'ase deturat. (*L. Univ.*)

Festes per la presa de Perpinyá y reducció del Rosselló á la obediencia del rey Joan II. *Any 1473.*

«Are hoiats queus fa hom á saber de part del honor. Garcia Morigon lochtinent del magnífich Pedro Dança capitá de la vila de Aguolada per lo serenissim senyor Rey, é dels honor. sotsveguer é batles de la dita vila per lo

dit senyor Rey é per lo monestir de sent Cugat de Vallès; com per disposició de nostre Senyor Deu, la vila de Parpinyá é lo comdat de Rosselló se sien reduhits á la obediencia del dit senyor Rey: del qual acte davèm esser tots alegres, é deuen esser fetes gracies á nostre Senyor Deu Jesu Christ é á la gloriosa verge nostra dona Santa María é al benaventurat mosser sent Jordi. E per açò sia ordonat que per aquesta nit (22 Abril) é per la nit qui aprés vendrá sien fetes aldimares ab luminaries é fayes, repicament de campanes é de bassins é altres coses denotant alegría. E que demá de matí com los senys sonarán tothom generalment hagen é sien tenguts anar á la esglesia maior per seguir la sancta proffessó per anar á nostra dona de Pietat, é aquí celebrar divinal é solempne offici é sermó ffent festa del dit benaventurat sent Jordi, cessant totes faeynes temporals. E que aquesta nit hagen escombrar é embellir los patins é entuxans de les lurs cases. Per ço los dits honor. lochtinent é officials notifiquen é intimen á tothom generalment les dites coses, manant que aquélles façen é complesquen sots ban de ·II· lliures de cera á la obra de la dita esglesia adquisidores. E guart si qui guardar si ha.»

Per haver músichs forasters, ademés dels de la vila, provehiren ab la següent:

«Als honrats los senyors etc.

»Honrats senyors. Per la bona nova que havèm hagut de la reducció de la vila de Perpinyá é de Rosselló feta á nostro Rey é Senyor, havèm deliberat fer grans aldimares, balls é alegries per lo die de mosser sent Jordi que será demá dijous XXIII del present. Per çous pregam que per aquesta nit, ó al menys demá de bon matí vosaltres siau açi ab vostres struments per sonar per la dita festa é alegria. E per res noy hagués falla: nosaltres vos satisferèm de ço que será rahó. E sia lo bon Jesus vostra guarda. De Aguolada á XXII· de Abril, M·CCCC·LXXII.

»Consellers de Aguolada.»

Crida per la vinguda del Príncep (D. Ferran)

Any 1472.

«Are hoiats queus fa hom á saber de part dels honor. batles de la vila de Aguolada per lo molt alt senyor Rey é per lo monestir de sent Cugat de Vallès, á instancia é requesta dels honrats Consellers, com per la benaventurada venguda del illustríssimo senyor lo senyor Rey de Sicilia é príncep de Castella, fill é primogènit del sereníssimo senyor Rey, sia ordonat per los dits honrats Consellers é prohomens de la dita vila que sien fetes grans alegries, aldimares é festes en la present vila. E més sia ordonat per lo matex sguart que quescum singular de la dita vila se disposgue en ambelir é netejar los lurs antuxans é patis de pedres é daltres sutzures. E en lo die é hora que lo dit senyor entrará en la present vila empaliar é enremar los lurs antuxans com mils poran en é per la forma é manera que es acustumat fer en la present vila per la festivitat de Corpore Christi. Per ço los dits honrats

mesa, en dies passats foren assegurats per nosaltres al egregi Comte de Cardona é de Prádes quoranta florins dor, en esmena é reintegració de una cavalgada sobre segur feta vers los de la ciutat de Manresa lavors inimichs de vostra magestat. E com, senyor, lo dit Comte de Cardona ab letra sua nos deman é vulla haver de nosaltres é de aquesta universitat la dita quantitat, donant nos per açò molta congoxa: per ço, senyor, suplicam vostra gran senyoría sia de sa mercè voler provehir que per lo dit egregi Comte nons sia donada vexació ne stímol per aquesta causa; com aquelles hores per dita vostra senyoría nos fos offert que hon nosaltres feçem dita seguretat per axó non pagárem res, ne nosaltres ne aquesta universitat non sostenguem algun dampnatge. E aquèsta es la causa, senyor, per la qual venim á suplicar vostra senyoría li placia voler nos fer star indempnes de la solució de la dita quantitat, juxta la promesa per aquélla á nosaltres feta.

»En aprés, senyor, com lo magnífich mosser Guerau de Altariba procurador general del dit egregi Comte de Prádes, per reintegració de una cavalgada que alguns homens del castell de Soria (Suria?), lo qual es construit en la senyoría del dit Comte, ensemps ab alguns lacayos de la capitanía de Pedro Dança, feta en les parts de Sent Pere dor ó de Sellent; la qual cavalgada lo capitá ó batle del dit castell de Soria fahía de bona guerra, é lo dit mosser Altariba, per esguart de certs segurs, no volgués aquélla esser de bona guerra, ans forçás los dits homens de Soria á restituir la part que de aquélla haguda havien, é no hage pogut recobrar la part dels lacayos de Pedro Dança: per ço près é de ffet tingué presoner un home daquesta vila, allegant lo dit Pedro Dança esser nostre capitá, é que per ço éll se reintegrará dels homens daquesta vila, no contrestant per nosaltres sia stat allegat los dits lacayos en lo temps de la dita correguda, ne gran temps abans, no abitaven, ne després han abitat en aquesta vila: é alló, senyor, no será de pus, sino pus Pedro Dança es nostre capitá, que éll se reintegrará de nosaltres é daquesta vila. Per ço, senyor, supplicam vostra senyoría sia de sa mercè voler provehir que nosaltres é aquesta universitat per tantes maneres no siam vexats ne inquietats: com no sia cosa justa ne rahonable nosaltres hajam esser reintegradors de tots los dans que les altres gents fan. E jatsie, senyor, les nostres supplicacions stiguen en rahó é equitat, encare ho reputarèm en gracia é mercè special de vostra senyoría: la qual nostre Senyor vulla conservar per molts é diletats anys, ab compliment de tots desigs. De Aguolada á ·II· dies de Setembre del any M CCCC LXXII.

»De V. M. humils vessals é súbdits, qui en gracia é mercè sua humilment se comanen Consellers de Aguolada.»

En lo meteix sentit y quasi ab idèntiques paraules escriuen los Concellers *al Mestre de Calatrava, fill é lochtinent general del senyor Rey*. Escriuen també *al magnifich mosser Miquel Cerdá en lo camp del senyor Rey* y al esmentat Pedro Dança, suplicantlos s' avisten ab lo Rey y li façen present sa promesa de que la vila no rebría dany per la assegurança dels 40 florins.

Lo Rey cometé aquest negoci á la decisió dels nobles). Pere de Queralt, senyor de Tous, y mossen Joan de Iontbuy.

Mentres aquèsts tenían entre mans lo negoci, en Bartoieu de Carmona capitá del Castellolí, qui en açò tenía causa omuna ab lo Comte de Cardona, sens esperar la resolució els comissionats dits, s'apoderá d'unes peces de drap que lguns igualadins enviavan á aprestar en los molins ó baıns de Capellades y Sant Quintí.

La vila en concell de jurats (del 26 Octubre) acordá relamar los drap al Carmona, y cas de no lograr la restitució, cudir al Rey y als Diputats perquè li facen fer la rahó.

En concell general del 5 Janer de 1473 s'acordá fer talla ›er pagar 30 florins al dit Bartomeu Carmona per la segu·etat ó fiança firmada per la vila en favor del Comte de Prális. En document del 1475 consta lo total pago dels 30 flo·ins. *Fiança fas, tú pagarás.*

M. Damiá de Rejadell, senyor de Jorba, pren ’ase den Puiggrós.—*Any 1472.*

«Al molt magnífich mosser Damiá de Rejadell senyor de Jorba.

»Molt magnífich mosser. Segons seríem informats, per vostra saviesa, ó le manament vostre, seríe stat près é detengut un ase près de ma del moço len Bernat Puiggrós daquesta vila; lo qual crehèm lenyave en vostre terme ıb daltres. Per ço, mosser molt magnífich, vos pregam vos placia tornar ó er tornar lo dit ase al dit Bernat Puiggrós ó al dit seu moço de la present ›ortador: car nosaltres vos offerim fer vos esmenar é satisfer, si en neguna :osa vos haurá dat dan, ó de res per qualsevulla manera será tengut. E de ıçò, mosser, vos pregam no hage falla; attès maiorment com lo dit Bernat Puiggrós es presoner é en molta tribulació constituit; é los de sa casa passan molta necessitat, que si no era lo guany que fan ab lo dit ase, forsa no haurian manera de sostenir lurs vides. E si negunes coses, mosser molt magnífich, per vos porèm fer, som prests á la vostra ordinació. E sia lo bon Jesús vostra guarda. De Agualada á ·VI· de Setembre any M·CCCC·LXXII.

»A la honor vostra (mosser) molt magnífich prests Consellers de Aguolada.»

Lo pobre Bernat Puiggròs havía estat près per los de Calaf *per reintegració de un segur lo qual lo senyor D. Johan* lo Rey?) *hauríe fet als homens de Artés, lo qual seríe stat romput per alguns homens de la guarnició de Pedro Dança.*

ó segur acordat ab los habitants de la capitanía de Manresa:

—«per tolre é cessar alguns inconvenients los quals per causa dels segurs los quals son atorgats per lo capitá de Manresa á la present vila, é per lo capitá daquésta (D. Pedro Dança) á la dita ciutat de Manresa, se porien seguir vers aquesta universitat é los qui cuyden anar é negociar segurament sots los dits segurs, é per altres respectes assats congruus é rahonables; volgueren é ordoneren que per algun temps los dits segurs fossen sotspesos, axí com ab lo present aquélls sotspenen é per sotspesos haver volen fins á tant per lo dit consell altrement sia delıberat. Volent més é ordonant que per açò sia scrit al capitá é Consellers de la dita ciutat de Manresa, denunciant los la dita sospenció é per la forma é manera que feta es.»

Y efectivament cumplexen la darrera part del acort ab la següent:

«Als molt magníffichs, honorables é savis senyors los capitá é Consellers de la Ciutat de Manresa.

»Molt magníffichs, honorables é savis senyors. Per quant lo consell daquesta vila ha deliberat que per certs respectes é esguarts los segurs qui son entre aquexa ciutat é aquesta vila sien sotspesos, é aquélls de fet per lo present ha sospesos é per sotspesos vol haver per algun temps é tant fins per lo dit consell altrement sia desliberat: per ço, senyors, ab la present vos denunciam la dita sotspensió, per ço que per vosaltres ó algú daquexa ciutat, volent se alegrar dels dits segurs, non fos decebut, ne nosaltres dan ne cárrech reportar no poguessem. E si en lo endemig negunes coses porèm fer per vosaltres, som prests fer lo que á nosaltres sia possible. De Aguolada á XI· de Dehembre any MCCCCLXXI.

»A la honor vostra prests los Consellers de la vila de Aguolada.»

Causa de la suspensió del segur. *Any 1471*.—Suposo que la causa de la suspensió del segur entre manresans é igualadins fou certa altercació entre los capitans d'Igualada y de Manresa, de que parla lo següent guiatge. La causa de la altercació fou la presa d'unes adzembles del Canonge Planella, feta per los de Gironella, qui alguna mancomunitat devían tenir ab Pedro Dança capitá d' Igualada.

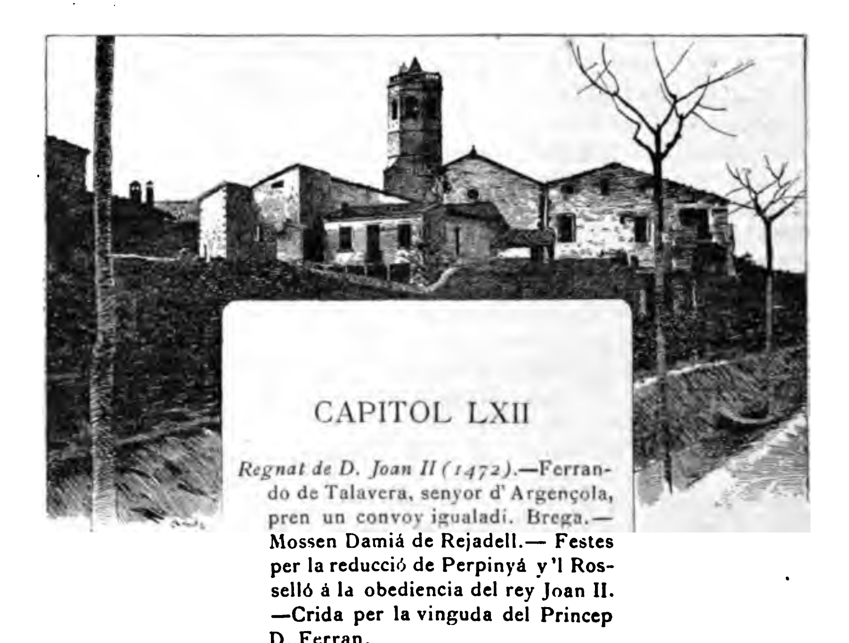
Per posar pau entre 'ls dos contendents, se concertá una conferencia en Igualada entre dos compromissaris, l'un Berenguer de Peguera per part del Canonge Planella, y l'altre mossen Joan de Montbuy per part d'Igualada.

Los Concellers d'Igualada firman ample guiatge ó carta de seguritat á favor den Peguera perquè pugue venir segur á Igualada. Per esser document poch freqüent copio aqui aquesta carta de seguritat:

«Sia manifest á tots los que lo present cartell veuran, legiran ó hoyran, com nosaltres Pere Millars, Pere Muset, Dalmau Mercader é Nicholau Giner Consellers lany present de la vila de Aguolada, en nom de la dita universitat é singulars de aquélla, donam nostra fè á vos magnífich en Berenguer de Paguera donzell habitant en la ciutat de Manresa, ó lo qui lo present cartell tindrá en nom vostre, de star vos á tots dans é dampnatges queus pusquen seguir per les gents daquesta part en la venguda que per vos se ha á fer en aquesta vila, com arbitre elegit per part del magnífich mosser Ramon de Planella capitá general de Manresa é de Báges, ab segur del magnífich Pedro Dança, per causa de la alteració ó differencia qui es entre lo dit mosser Ramon de Planella é la ciutat de Manresa de una part, é lo magnífich Pedro Dança capitá daquesta vila é nosaltres en nom de la dita universitat de la part altre, per causa de certes adzembles levades al dit mosser Ramon de Planella per los de Geronella. En aquesta manera que si cars será, ço que Deus no vulla, en la dita venguda, é tornada vos era fet dan, dampnatge ni detenció alguna en persona ne en bens vostres ó dels qui ab dit segur ab vos vendran per aquesta vegada tan solameut é venint sen dret camí de la dita ciutat de Manresa en aquesta vila, é tornant sen de aquesta vila á la dita ciutat de Manresa, vos servarèm indempne é indempnes. Obligant per açò los bens de la dita universitat é singulars de aquélla. En testimoni de les quals coses vos fem fer lo present cartell sotscrit de nostres propies mans. En Aguolada á XXVI· de Fabrer any M CCCC LXXII. - Pere Millars.—Pere Muset.—Dalmau Mercader.—Nicholau Giner, Consellers de la vila de Aguolada.» (*L. Univ.*)

[redacted]

CAPITOL LXII

Regnat de D. Joan II (1472).—Ferrando de Talavera, senyor d'Argençola, pren un convoy igualadí. Brega.—Mossen Damiá de Rejadell.— Festes per la reducció de Perpinyá y'l Rosselló á la obediencia del rey Joan II. —Crida per la vinguda del Princep D. Ferran.

Ferrando de Talavera, senyor d' Argençola, pren un convoy igualadí. *Any 1472.*

«Al molt illustre é poderós senyor lo senyor Mestre de Calatrava ffill é lochtinent general del serenissim senyor Rey.

»Senyor molt illustre.—A vostra gran senyoría signifficam com en dies poch ha pessats mosser Ferrando de Talavera senyor é capitá del castell de Argençola, pretenent Pedro Dança nostro capitá esser li tengut de una prèsa la qual *los Cors* havien feta, per reintegració del seu interès, prés á ses mans un carruatge (convoy) de atzembles daquesta vila carregades de blats, qui venien de les parts Durgell per aquesta vila, é mès per forniment per als carruatges (convoys) qui de vostra senyoría é del camp reyal quescum die venen per aquesta vila; é prèsos alguns homens qui eren per governar lo dit carruatge. Sta en veritat, senyor, que á tracte del magníffich mosser Johan de Muntbuy la maior part de les dites atzembles é carruatge sera (s'ere) recobrat; é alguns dels dits homens qui eren en govern del dit carruatge, vehents que lo dit mosser Ferrando havíe aviats parts de la dita prèsa, deliberaren ab lurs atzembles, sots color de anar abeurar aquèlles, anar sen, é de fet sen anaren. E lo dit mosser Ferrando cavalcá, é ab alguns homens de peu ma armada anaren derrera aquèlls volent los aturar. E los dits homens digueren al dit mosser Ferrando que no heren tenguts de res pregant lo que sen tornés. E un home dels de la companyía del dit mosser Ferrando tirá ab ballesta á un dels dits homens, é axí entre èlls se seguí discorriment darmes en que restaren alguns de naffrats, é lo dit mosser Ferrando de un colp per la ma; en tant que los dits atzemblers sen menaren lurs atzembles é levaren

lo rossí al dit mosser Ferrando. E are pochs dies ha, senyor, lo dit mosser Ferrando volent donar vexació é tedis á nosaltres é aquesta universitat, signifficant que de nosaltres, que no li som en res tenguts, ne havèm culpa en lurs fets, vol haver reintegració daquests affers, segons mostre en una letra dirigida al dit mosser Johan de Muntbuy, de la qual, senyor, vos trametèm una copia dins la present interclusa per informació de vostra senyoría. E per lo recell é esguart del dit mosser Ferrando los de aquesta vila stam en molta congoxa; en tant que ya no gosen exir de la vila ne anar á carruatge segons acustumaven de fer: de que sen seguex gran desservey del senyor Rey é de vostra senyoría, per no fornir aquésta vila, de la qual lo vostre camp quescum die se avitualla. Per ço, senyor molt illustre, vos supplicam sia de vostra mercè voler provehir en aquestes coses per deffensió daquesta vila é conservació del vostre camp; é scriure al dit mosser Ferrando éll nous vulla donar vexamens ne stimols. Offerint nos, senyor, que si de res li som tenguts fer li la rahó, hon tenguts, com siam certs, no li siam, nos vulle lextar en pau. Hon, senyor, Pedro Dança li sia tengut, hage ho ab éll, car éll es per fer la rahó. E ab tant, senyor, la divina clemencia vos prengue en sa custodia é protecció es don victoria contra los enemichs. De Aguolada á ·V· de Març any M·CCCC LXII.

»Senyor molt illustre.— Qui en gracia é mercè de vostra senyoria humilment se comanen Consellers de Aguolada.»

Mossen Damiá de Rejadell. *Any 1472.*

«Al molt magnífich senyor lo senyor Pedro Dança capitá de la vila de Aguolada.

»Senyor molt magnífich. Ja per dues altres havèm scrit á vostra senyoría significant lo cars qui ses seguit entre mosser Ferrando de Talavera é alguns homens daquesta vila. Aprés, senyor, feta restitució per lo dit mosser Ferrando de les atzembles dels pageses del magnífich mosser Johan de Muntbuy quiy eren, lo dit mosser Johan fonch ab lo dit mosser Ferrando, é de ffet á tracte seu lo dit mosser Ferrando lexá anar totes les atzembles, salvo un ase de hun home daquesta vila, lo qual era restat per quant nos trobave allí. E lo dit mosser Muntbuy scriví al dit mosser Ferrando que degués trametre lo dit ase. E lavors lo dit mosser Ferrando li feu una letra de la qual, senyor, vos trametèm copia dins la present interclusa, per informació de vostra senyoría. Per ço, senyor, vos supplicam vos placia venir en aquestes parts per remediar é provehir en aquestes coses per forma que nosaltres que, com sab vostra senyoría, no li som de res tenguts, siam lunyats de anugs é treballs. De açò matex, senyor, scrivim al senyor Mestre (de Calatrava), per ço que per los tots sie provehit en aquests fets. En altre manera, senyor, si en açò no era provehit ans de seguir si altres inconvenients, lo que sta molt aparellat, volèm vos ne encartar, per ço que lo cárrech sie vostre, é no nostre.

»Per lo semblant, senyor, vos avisam com per lo fet de les atzembles levades per los de Geronella als de Manresa san fetes moltres letres de élls á nosaltres é de nosaltres á élls. E es se seguit, senyor, que les differencies que eren entre nosaltres é ells son stades meses en compromès; ço es, per

part daquesta vila en poder del dit mosser Johan de Muntbuy, é per part de la ciutat de Manresa en poder de mosser Berenguer de Paguera. E per quant lo dit mosser Johan de Muntbuy no volía anar á Manresa si donchs lo Canonge Planella no li donave cartell que si era prés per los de sa part lagués á traure á son cárrech; hon fer nou volgués, per part de aquesta universitat li fonch offert trametre semblant cartell de seguretat per lo dit mosser Berenguer de Paguera: es se seguit, senyor, que lo dit Canonge ha tramès per lo dit cartell trametent segur per dues persones quil portassen é treballassen per aquells affers; lo qual hagué de continent: per lo fill den Canaletes daquesta vila é en Johan saig de Piera es stat portat lo dit cartell á Manresa: é essent allá los dos, lo dit Canonge los sa (s' ha) retenguts, allegant com á éll es stat trencat un segur de la magestat del senyor Rey, lo qual tenía á Castellbell, é li eren levades certes atzembles é bous, la qual prèsa fonch menada en aquesta vila per mosser Sellent é guiada per vostre lochtinent. Diu per ço lo dit Canonge que nosaltres li seriem obligats. Som certs, senyor, tot aquest fet fa mosser Demiá de Reyadell, qui vuy se troba en Manresa, per mijá del qual lo dit Canonge havíe hagut lo dit segur é encara dat cartell de sa ma aquéll fer tenir é servar. La qual cosa, senyor, nos semble no stigue en rahó, que aquesta vila hage á pagar los dans que los altres fan, ne la obligació del dit mosser Reyadell. Per ço, senyor, vos suplicam sia de vostra mercè en açò nos vullau donar consell, favor é ajude, é al més prest que fer se puscha, com dit havèm, venir per levar maiors inconvenients qui per les dites rahons stam aparellats. E per la present no havèm més á dir, sino que la Sta. Trinitat vos tingue en la sua custodia. De Aguolada a ·V· de Març any M·CCCC·LXXII.

»Senyor molt magníffich á la ordinació vostra sempre aparellats Consellers de la vila de Aguolada.»

La carta de mossen Ferrando de Talavera á mossen Joan de Montbuy es com seguex:

«Señor mossen Joan. Yo vos pydo de mucha gracya que no me roges (rogueis) mas por los de Egualada: que las acémylas que yo les é dado elo fecho por amor de vos: é pues que pyenso de entregarme dellos de lo que me son oblygados, ruego vos que me ayays por escusado. De Argençola presto al mandar vuestro.—Ferando (sic) de Talavera.» (No hi ha data.)

En carta del 5 Abril diuen los Concellers á Pedro Dança, que no fent cas de les gestions d'éll, mossen Ferrando vengué ó feu vendre l'ase deturat. (*L. Univ.*)

Festes per la presa de Perpinyá y reducció del Rosselló á la obediencia del rey Joan II. *Any 1472.*

«Are hoiats queus fa hom á saber de part del honor. Garcia Morigon lochtinent del magníffich Pedro Dança capitá de la vila de Aguolada per lo serenissim senyor Rey, é dels honor. sotsveguer é batles de la dita vila per lo

dit senyor Rey é per lo monestir de sent Cugat de Vallès; com per disposició de nostre Senyor Deu, la vila de Parpinyá é lo comdat de Rosselló se sien reduhits á la obediencia del dit senyor Rey: del qual acte davèm esser tots alegres, é deuen esser fetes gracies á nostre Senyor Deu Jesu Christ é á la gloriosa verge nostra dona Santa María é al. benaventurat mosser sent Jordi. E per açò sia ordonat que per aquesta nit (22 Abril) é per la nit qui aprés vendrá sien fetes aldimares ab luminaries é fayes, repicament de campanes é de bassins é altres coses denotant alegría. E que demá de matí com los senys sonarán tothom generalment hagen é sien tenguts anar á la esglesia maior per seguir la sancta proffessó per anar á nostra dona de Pietat, é aquí celebrar divinal é solempne offici é sermó ffent festa del dit benaventurat sent Jordi, cessant totes faeynes temporals. E que aquesta nit hagen scombrar é embellir los patins é entuxans de les lurs cases. Per ço los dits honor. lochtinent é officials notifiquen é intimen á tothom generalment les dites coses, manant que aquélles façen é complesquen sots ban de ·II· lliures de cera á la obra de la dita esglesia adquisidores. E guart si qui guardar si ha.»

Per haver músichs forasters, ademés dels de la vila, provehiren ab la següent:

«Als honrats los senyors etc.

»Honrats senyors. Per la bona nova que havèm hagut de la reducció de la vila de Perpinyá é de Rosselló feta á nostro Rey é Senyor, havèm deliberat fer grans aldimares, balls é alegries per lo die de mosser sent Jordi que será demá dijous XXIII del present. Per çous pregam que per aquesta nit, ó al menys demá de bon matí vosaltres siau açi ab vostres struments per sonar per la dita festa é alegria. E per res noy hagués falla: nosaltres vos satisferèm de ço que será rahó. E sia lo bon Jesus vostra guarda. De Aguolada á XXII· de Abril, M·CCCC·LXXII.

»Consellers de Aguolada.»

Crida per la vinguda del Príncep (D. Ferran)

Any 1472.

«Are hoiats queus fa hom á saber de part dels honor. batles de la vila de Aguolada per lo molt alt senyor Rey é per lo monestir de sent Cugat de Vallès, á instancia é requesta dels honrats Consellers, com per la benaventurada venguda del illustríssimo senyor lo senyor Rey de Sicilia é príncep de Castella, fill é primogènit del sereníssimo senyor Rey, sia ordonat per los dits honrats Consellers é prohomens de la dita vila que sien fetes grans alegries, aldimares é festes en la present vila. E més sia ordonat per lo matex sguart que quescum singular de la dita vila se dispongue en ambelir é netejar los lurs antuxans é patis de pedres é daltres sutzures. E en lo die é hora que lo dit senyor entrará en la present vila empaliar é enremar los lurs antuxans com mils poran en é per la forma é manera que es acustumat fer en la present vila per la festivitat de Corpore Christi. Per ço los dits honrats

[redacted]

batles manen á tot hom generalment façen é complesquen les dites coses, segons demunt es contengut, é mils si mils fer ho poran. E açò no dilaten ó cessen fer, sots pena de ·X· sols barcelonesos. E de la qual, gracia alguna nols sería feta, incorrer no desigen. E guart si qui guardar si ha.»

Publicada dijous 30 Juliol de 1472. (*L. Univ.*)

CAPITOL LXIII

Regnat de D. Joan II (1472).—Paraula de Rey no val 40 florins. Cavalgades.—Mossen Damiá de Rejadell, senyor de Jorba, pren l' ase den Puiggros.—Treballs del pobre Puiggros.—Lo Rey demana cent homens á la vila pel bloqueig de Barcelona.

Paraula de Rey no val 40 florins. Cavalgades. *Any 1472.*—Per esmena ó indempnisació d' una cavalgata, lo rey D. Joan devía 40 florins al Comte de Cardona; qui no devía fiar en la paraula del Rey ja que n' exigí fiança. Lo Rey demaná que n' hi fes la vila d' Igualada, asseguràntla que no 'n pagaría cap diner. Y al fí la vila hagué de pagar los 40 florins que no devía élla, sino 'l Rey. Feya bé 'l Comte de Cardona de no fiarse de la paraula del Rey. D' açò parlan los següents documents:

«Item volgueren é ordonaren (los jurats del concell) que com lo senyor Comte de Cardona é de Prádes hage tramesa una letra per demanar aquells ·XXXX· florins los quals per los honor. Consellers, per ordinació del senyor Rey li foren assegurats, migençant certa carta pública en la scrivanía pública de la dita vila: é com la dita universitat é singulars de aquélla sien de parer no esser tenguts pagar dita quantitat sens consulta del senyor Rey; com lo dit senyor Rey hagués promès als dits Consellers é universitat, que encare que la dita seguretat se fes no sen pagare diner. Per ço lo dit consell é jurats de aquéll volgueren é ordonaren que per indempnitat é deffensió de la dita universitat sie tramès un home de la dita universitat per los dits Consellers elegidor al senyor Rey, ó lla hon mester sia, é sien fetes tantes letres quantes mester será, á voluntat é ordinació dels dits honrats Consellers.»

«A la sacre reyal magestat.

»Molt alt é molt excellent senyor.—Per ordinació é manament de vostra excellencia, é sots sperança de la indempnitat per aquélla á nosaltres pro-

mesa, en dies passats foren assegurats per nosaltres al egregi Comte de Cardona é de Prádes quoranta florins dor, en esmena é reintegració de una cavalgada sobre segur feta vers los de la ciutat de Manresa lavors inimichs de vostra magestat. E com, senyor, lo dit Comte de Cardona ab letra sua nos deman é vulla haver de nosaltres é de aquesta universitat la dita quantitat, donant nos per açò molta congoxa: per ço, senyor, suplicam vostra gran senyoría sia de sa mercè voler provehir que per lo dit egregi Comte nons sia donada vexació ne stímol per aquesta causa; com aquelles hores per dita vostra senyoría nos fos offert que hon nosaltres feçem dita seguretat per axó non pagárem res, ne nosaltres ne aquesta universitat non sostenguera algun dampnatge. E aquèsta es la causa, senyor, per la qual venim á suplicar vostra senyoría li placia voler nos fer star indempnes de la solució de la dita quantitat, juxta la promesa per aquélla á nosaltres feta.

»En aprés, senyor, com lo magníffich mosser Guerau de Altariba procurador general del dit egregi Comte de Prádes, per reintegració de una cavalgada que alguns homens del castell de Soria (Suria?), lo qual es construit en la senyoría del dit Comte, ensemps ab alguns lacayos de la capitanía de Pedro Dança, feta en les parts de Sent Pere dor ó de Sellent; la qual cavalgada lo capitá ó batle del dit castell de Soria fahía de bona guerra, é lo dit mosser Altariba, per esguart de certs segurs, no volgués aquélla esser de bona guerra, ans forçás los dits homens de Soria á restituir la part que de aquélla haguda havien, é no hage pogut recobrar la part dels lacayos de Pedro Dança: per ço près é de ffet tingué presoner un home daquesta vila, allegant lo dit Pedro Dança esser nostre capitá, é que per ço éll se reintegrará dels homens daquesta vila, no contrestant per nosaltres sia stat allegat los dits lacayos en lo temps de la dita correguda, ne gran temps abans, no abitaven, ne després han abitat en aquesta vila: é alló, senyor, no serà de pus, sino pus Pedro Dança es nostre capitá, que éll se reintegrará de nosaltres é daquesta vila. Per ço, senyor, supplicam vostra senyoría sia de sa mercè voler provehir que nosaltres é aquesta universitat per tantes maneres no siam vexats ne inquietats: com no sia cosa justa ne rahonable nosaltres hajam esser reintegradors de tots los dans que les altres gents fan. E jatsia, senyor, les nostres supplicacions stiguen en rahó é equitat, encare ho reputarèm en gracia é mercè special de vostra senyoría: la qual nostre Senyor vulla conservar per molts é diletats anys, ab compliment de tots desigs. De Aguolada á ·II· dies de Setembre del any M CCCC LXXII.

»De V. M. humils vessals é súbdits, qui en gracia é mercè sua humilment se comanen Consellers de Aguolada.»

En lo metéix sentit y quasi ab idèntiques paraules escriuen los Concellers *al Mestre de Calatrava, fill é lochtinent general del senyor Rey*. Escriuen també *al magnifich mosser Miquel Cerdá en lo camp del senyor Rey* y al esmentat Pedro Dança, suplicantlos s' avisten ab lo Rey y li façen present sa promesa de que la vila no rebria dany per la asseguranca dels 40 florins.

Lo Rey cometé aquest negoci á la decisió dels nobles). Pere de Queralt, senyor de Tous, y mossen Joan de Montbuy.

Mentres aquésts tenían entre mans lo negoci, en Bartomeu de Carmona capitá del Castellolí, qui en açò tenía causa comuna ab lo Comte de Cardona, sens esperar la resolució dels comissionats dits, s'apoderá d'unes peces de drap que alguns igualadins enviavan á aprestar en los molins ó batans de Capellades y Sant Quintí.

La vila en concell de jurats (del 26 Octubre) acordá reclamar los drap al Carmona, y cas de no lograr la restitució, acudir al Rey y als Diputats perquè li facen fer la rahó.

En concell general del 5 Janer de 1473 s'acordá fer talla per pagar 30 florins al dit Bartomeu Carmona per la seguretat ó fiança firmada per la vila en favor del Comte de Prádes. En document del 1475 consta lo total pago dels 30 florins. *Fiança fas, tú pagarás.*

M. Damiá de Rejadell, senyor de Jorba, pren l'ase den Puiggrós.—*Any 1472.*

«Al molt magníffich mosser Damiá de Rejadell senyor de Jorba.

»Molt magníffich mosser. Segons seríem informats, per vostra saviesa, ó de manament vostre, seríe stat près é detengut un ase près de ma del moço den Bernat Puiggrós daquesta vila; lo qual crehèm lenyave en vostre terme ab daltres. Per ço, mosser molt magníffich, vos pregam vos placia tornar ó fer tornar lo dit ase al dit Bernat Puiggrós ó al dit seu moço de la present portador: car nosaltres vos offerim fer vos esmenar é satisfer, si en neguna cosa vos haurá dat dan, ó de res per qualsevulla manera será tengut. E de açò, mosser, vos pregam no hage falla; attés maiorment com lo dit Bernat Puiggrós es presoner é en molta tribulació constituit; é los de sa casa passan molta necessitat, que si no era lo guany que fan ab lo dit ase, forsa no haurían manera de sostenir lurs vides. E si negunes coses, mosser molt magníffich, per vos porèm fer, som prests á la vostra ordinació. E sia lo bon Jesús vostra guarda. De Agualada á ·VI· de Setembre any M·CCCC·LXXII.

»A la honor vostra (mosser) molt magníffich prests Consellers de Agualada.»

Lo pobre Bernat Puiggrós havía estat près per los de Calaf *per reintegració de un segur lo qual lo senyor D. Johan* lo Rey(?) *haurie fet als homens de Arlés, lo qual serie stat romput per alguns homens de la guarnició de Pedro Dança.*

Axís ho diuen los Concellers d' Igualada als Jurats de Calaf en carta del 26 Abril en la qual suplican la llivertat den Puiggrós.

Los de Calaf dexaren lliure á Puiggròs; ja que en lo mes de Maig lo veig tramès á mossen Dalmau dez Far, capitá del castell de Grabalosa, per reclamar de part d'en Pere Millars d' Igualada la llivertat de dos moços seus ab dues adzembles que aquell capitá havía deturat després de terminat cert segur. (Carta del 23 Maig.)

Ara novament estaría près lo pobre Puiggròs, segons diuen los Concellers á mossen Damiá de Rejadell.

Al començament d' aquesta centuria (any 1406) trovárem un Ramon de Castellolí, donzell, senyor del castell de Jorba, quí en companyía de Bernat de Tous, donzell, senyor del castell de Tous, ferí mortalment á Bernat Simon per questió de vehinatge, ó sía per haversen anat de Tous per domiciliarse en Igualada. (V. cap. XIX.)

Llavors devía possehir lo senyoríu de Jorba la familia Castellolí.

En 1444 lo senyoríu ó domini de Jorba pasá á la familia Rejadell, emparentada ab la de Montbuy, com havèm vist (cap. XXXVIII), per compra feta de dit domini per mossen Manel de Rejadell.

Aquestes families nobles de Rejadell y de Montbuy, intimament relacionades ab la nobilíssima casa de Cardona, sembla que abraçaren la causa del rey D. Joan durant la guerra entre aquèst y Catalunya, com la dita casa de Cardona.

Per ço durant aquella guerra no apareix per Jorba la familia Rejadell, sino que hi trovám com á capitá del castell á mossen Lluch Ferrer, Rector d'aquella parroquia, en companyía d'algunes persones distingides, mès no cap de la familia Rejadell.

Aquesta devía esser senyora ó castlana de Rejadell: y dich açó, fundantme sols en l'apellido, en la noblesa de la familia comprovada ab los documents á ella referents y citats en la present obra, y en lo fet observat en moltissims documents dels arxius d' aquesta comarca, de que los cas-

ls y senyors tenían en temps antichs los apellidos iguals nom dels pobles d'ahont eran castlans ó senyors. La castnía era un senyoríu feudal ó dependent d' un senyor su:rior á éll, y á quí prestava vassallatge.

Lo Rey demana cent hòmens á la vila.—*Any 72.*—En carta del 11 de Setembre dada en Pedralbes, iont lo rey D. Joan esperava la rendició de Barcelona, ivors bloquejada per les forces reals, lo dit Rey demana la vila d'Igualada que li tramete cents hòmens, que segument destinaría á reforçar lo bloqueig, devent esser traesos á sant Andreu de Palomar. Lo concell general de la la acordá enviarne vint y no mès, y escriure á sos missat:rs, qui llavors eran ab lo Rey en Pedralbes, per aturar la ienació de la vila que aquest volía fer en favor del fill del omte de Cardona, de que parlarèm desseguida, *que per ls sie feta scusa al dit senyor* (Rey), *com aquesta vila no hage orma de trametre tanta gent; é açó per quant vuy en la dita la no ha cent homens disposts per aportar armes.* (17 Setmbre).

Y en carta als missatgers diuen:

nosaltres, segons vosaltres sou ben certs, no havèm en aquesta vila tanta it que sien disposts per portar armes ne fer tal servey á la magestat del senyor Rey.»

Y' duptan ó sospitan si aquesta exigencia es *un ardit per car é vuydar aquesta vila, per portar á la voluntat lur lo negoci* (d' alienar la vila). (Carta dels Concellers als dits ssatgers, 17 Setembre.) (*L. Univ.*)

CAPITOL LXIV

Regnat de D. Joan II (1472).—Nova alienació de la vila intentada pel favor de D. Joan de Cardona.—La vila acorda impugnarla ab totes ses —S' interessa al Pabordre del Panadès en lo fet de la alienació.—Ll creença al Rey, Diputats, etz.—Carta als Pahers de Lleyda interessa lo meteix fet.—Nova instancia al Pabordre sobre lo meteix.—Lo Rey guanya la vila.

Nova alienació de la vila intentada pel Re favor de D. Joan de Cardona.—La vila acorda pugnarla ab totes ses forçes. *Any 1472.*

«Jesus cum Virgine Maria.—Die jovis ·X· Septembris anno M LXXIIº.—Lo consell general de la vila de Aguolada convocat per la acustumada é congregat en la capella de sent Barthomeu dins los m la dita vila construida: en la qual congregació entrevengueren é prese ren los honorables Nanthoni Simon sotsveguer é batle de la dita vila molt alt senyor Rey, é Nanthoni Matheu batle de la dita vila per lo tir de sent Cugat de Vallès, é los honrats en Pere Millars, Pere Mas mau Mercader é Nicholau Giner, Consellers lany present de la de la dita vila, é la maior, millor é pus sana part del poble é singulars dita vila: ffeta proposició per los dits honorables Conseller en lo dit sobre certa donació, concessió ó empenyorament, ó altre contracte nació, los quals se dirie per lo serenissim senyor Rey serien fets de la sent vila de Aguolada al senyor don Johan de Cardona fill del egregi lo senyor Comte de Cardona é de Prádes, contra forma dels privilegis dita vila: é com aquesta proposició sia fort anujosa é congoxosa á les dels singulars de la dita vila aquí presents, é tal acte sie contra la volunt sols dels presents habitants en la dita vila, mes encare de la voluntat tipassats: qui com en los lurs temps de tals contractes fossen attemptats altres Reys passats, fehien lurs forçes é provisions en resistir é tals contractes é actes; per ço que la dita vila may fos separada de la reyal, segons aquélls fer volien: per ço lo dit consell é singulars de la

›ts concordants é negú no discrepant, volgueren, provehiren é ordo-
: que per deffensió dels privilegis é libertats de la dita vila, é signant-
dels privilegis que per los Reys passats forent atorgats á la dita vila de
parar la dita vila de la corona reyal; com la dita vila sobre açó hage
rivilegis, los quals volen per totes lurs forçes esser deffensats. E per
ien tramesos missatgers al senyor Rey, als senyors Depputats é als sín-
de les universitats depputats ó constituíts per aquelles universitats á les
ó parlaments de la terra ó del principat de Cathalunya; é sien fetes
s ó translats dels dits privilegis, per ço que de aquélls pusque esser feta
nsió) axí denant lo dit senyor Rey, com denant totes altres persones
quals per part de aquesta vila será hagut recors, ó á quis pertangue.

ltem més lo dit honor. consell é singulars de la dita vila volgueren é
naren que per metre en repòs é segur la dita vila, é que aquélla facil-
no fos decebuda ne empetrada, ne provisions algunes faents contra la
vila, ne privilegis de aquélla en la dita vila metre nos pusquen; é sobre
stes coses sia feta tanta provisió quanta fer se puga. E si en la present
ire de present ó en esdevenidor se trobarán os veurán alguna ó algunes
ma ó persones qui fossen sospitoses ne qui fessen venir contra los dits
egis ne libertats de la dita vila, rebuda emperò sobre tal sospita algu-
formació, aquells tals fossen foregitats é levats de la dita vila: donant
r larch é bastant sobre aquestes coses als senyors de Consellers de
ita vila.

Item lo dit consell per provehir á la deffensió dels dits privilegis é li-
ats, elegiren en missatgers per la dita rahó los honrats en Pere Muset
eller é en Gonsalvo de Tries habitant en la dita vila per anar al senyor
é als senyors de Depputats, é síndichs de les universitats del principat
athalunya pera les corts é parlaments de la terra elegits é depputats, é
ltres lochs é persones hon mester sia; é açò per fer deffensió dels dits
legis é libertats.

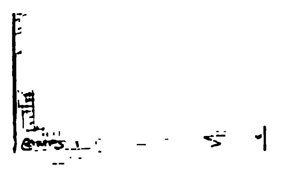
Item volgueren é ordonaren que per la dita rahó sien fetes tantes le-
é provisions (é) instruccions quantes per açò sien necessaries, á cone-
dels dits honor. Consellers.

Item volgueren é ordonaren que sia feta talla entre los singulars de la
vila per pagar é satisfer les despeses ques fan per rahó de la dita missat-
, axí per rahó de correus, com per altres causes é rahons, á coneguda
dits honor. Consellers; é que los dits honor. Consellers pusquen elegir
ens ó persones per fer la dita talla.

Item lo dit honor. consell, ab auctoritat é decret dels honor. batlles de
ta vila per lo senyor Rey é per lo monestir de sent Cugat de Vallès,
aeren é ordonaren que si alguna persona de qualsevol ley, stat ó con-
' sia metrá algunes letres, provisions ó altres coses que hanessen ó vin-
sen contra los privilegis é libertats de la dita vila, que aquell tal incor-
e ó sie incorregut en pena de perdre lo puny, sens gracia ne mercé al-
.

tem més lo dit consell dona poder larch é bastant als dits honor. Con-
s de la dita vila de fer, tractar, procurar é á fí deguda termenar totes
que sien en deffensió dels dits privilegis é libertats ab pleníssima fa-
.»

CAPITOL LXIV

Regnat de D. Joan II (1472).—Nova alienació de la vila intentada pel Rey en favor de D. Joan de Cardona.—La vila acorda impugnarla ab totes ses forces. —S'interessa al Pabordre del Panadès en lo fet de la alienació.—Lletres de creença al Rey, Diputats, etz.—Carta als Pahers de Lleyda interessantlos en lo meteix fet.—Nova instancia al Pabordre sobre lo meteix.—Lo Rey recula y guanya la vila.

Nova alienació de la vila intentada pel Rey en favor de D. Joan de Cardona.—La vila acorda impugnarla ab totes ses forçes. *Any 1472.*

«Jesus cum Virgine Maria.—Die jovis ·X· Septembris anno M·CCCC LXXII°.—Lo consell general de la vila de Aguolada convocat per la forma acustumada é congregat en la capella de sent Barthomeu dins los murs de la dita vila construida: en la qual congregació entrevengueren é presents foren los honorables Nanthoni Simon sotsveguer é batle de la dita vila per lo molt alt senyor Rey, é Nanthoni Matheu batle de la dita vila per lo monestir de sent Cugat de Vallès, é los honrats en Pere Millars, Pere Muset, Dalmau Mercader é Nicholau Giner, Consellers lany present de la universitat de la dita vila, é la maior, millor é pus sana part del poble é singulars de la dita vila: ffeta proposició per los dits honorables Conseller en lo dit consell sobre certa donació, concessió ó empenyorament, ó altre contracte de alienació, los quals se dirie per lo sereníssim senyor Rey serien fets de la present vila de Aguolada al senyor don Johan de Cardona fill del egregi senyor lo senyor Comte de Cardona é de Prádes, contra forma dels privilegis de la dita vila: é com aquesta proposició sia fort anujosa é congoxosa á les orelles dels singulars de la dita vila aquí presents, é tal acte sie contra la voluntat no sols dels presents habitants en la dita vila, mes encare de la voluntat dels antipassats; qui com en los lurs temps de tals contractes fossen attemptats per altres Reys passats, fehien lurs forçes é provisions en resistir é empatxar tals contractes é actes; per ço que la dita vila may fos separada de la corona reyal, segons aquélls fer volien: per ço lo dit consell é singulars de la dita

ila tots concordants é negú no discrepant, volgueren, provehiren é ordonaren: que per deffensió dels privilegis é libertats de la dita vila, é signantment dels privilegis que per los Reys passats forent atorgats á la dita vila de separar la dita vila de la corona reyal; com la dita vila sobre açó hage privilegis, los quals volen per totes lurs forçes esser deffensats. E per açò sien tramesos missatgers al senyor Rey, als senyors Depputats é als síndichs de les universitats depputats ó constituíts per aquelles universitats á les corts ó parlaments de la terra ó del principat de Cathalunya; é sien fetes copies ó translats dels dits privilegis, per ço que de aquélls pusque esser feta (ostensió) axí denant lo dit senyor Rey, com denant totes altres persones á les quals per part de aquesta vila será hagut recors, ó á quis pertangue.

»Item més lo dit honor. consell é singulars de la dita vila volgueren é ordonaren que per metre en repòs é segur la dita vila, é que aquélla facilment no fos decebuda ne empetrada, ne provisions algunes faents contra la dita vila, ne privilegis de aquélla en la dita vila metre nos pusquen; é sobre aquestes coses sia feta tanta provisió quanta fer se puga. E si en la present vila are de present ó en esdevenidor se trobarán os veurán alguna ó algunes persona ó persones qui fossen sospitoses ne qui fessen venir contra los dits privilegis ne libertats de la dita vila, rebuda emperò sobre tal sospita alguna informació, aquells tals fossen foregitats é levats de la dita vila: donant poder larch è bastant sobre aquestes coses als senyors de Consellers de aquesta vila.

»Item lo dit consell per provehir á la deffensió dels dits privilegis é libertats, elegiren en missatgers per la dita rahó los honrats en Pere Muset Conseller é en Gonsalvo de Tries habitant en la dita vila per anar al senyor Rey é als senyors de Depputats, é síndichs de les universitats del principat de Cathalunya pera les corts é parlaments de la terra elegits é depputats, é a altres lochs é persones hon mester sia; é açò per fer deffensió dels dits privilegis é libertats.

»Item volgueren é ordonaren que per la dita rahó sien fetes tantes letres é provisions (é) instruccions quantes per açò sien necessaries, á coneguda dels dits honor. Consellers.

»Item volgueren é ordonaren que sia feta talla entre los singulars de la dita vila per pagar é satisfer les despeses ques fan per rahó de la dita missatgería, axí per rahó de correus, com per altres causes é rahons, á coneguda dels dits honor. Consellers; é que los dits honor. Consellers pusquen elegir homens ó persones per fer la dita talla.

»Item lo dit honor. consell, ab auctoritat é decret dels honor. batlles de la dita vila per lo senyor Rey é per lo monestir de sent Cugat de Vallès, volgueren é ordonaren que si alguna persona de qualsevol ley, stat ó condició sia metrá algunes letres, provisions ó altres coses que hanessen ó vinguessen contra los privilegis é libertats de la dita vila, que aquell tal incorregue ó sie incorregut en pena de perdre lo puny, sens gracia ne mercè alguna.

»Item més lo dit consell dona poder larch é bastant als dits honor. Consellers de la dita vila de fer, tractar, procurar é á fí deguda termenar totes coses que sien en deffensió dels dits privilegis é libertats ab pleníssima facultat.»

S'interessa al Pabordre del Panadès en lo fet de la alienació. *Any 1472.*

«Al molt honor. é de gran saviesa frare (Bernat de Roca) Crespa Pabordre de Penedès, en lo monestir de sent Cugat de Vallès, é en sa absencia á mosser (hi ha un vuyt que dirie N. *de Roca*) Crespa cavaller pare seu.

»Molt honor. é de gran saviesa mosser. En aquesta vila haurie entès á dir com lo senyor Rey haurie donada ó empenyada aquesta vila al egregi don Johan de Cardona fill del egregi senyor Comte de Cardona é de Prádes. E per quant, com sab vostra saviesa, yo regesch en la dita vila lo offici de la vostra batlía, é per aquesta rahó á mí sien stats los Consellers daquesta vila fent me fè, per lo interès vostre é daquex monestir é axí matex per lur fidelitat, de un privilegi lo qual es en aquesta vila en poder dels dits Consellers fet al monestir de sent Cugat de Vallès, havent en effecte com lo senyor Rey no porie vendre ne empenyorar la dita vila, ne aquélla separar de la corona reyal, confermat é jurat per tots los Reys passats; é per consegnent confermat é jurat per lo dit senyor Rey en lacte de la confermació que ha feta á totes les universitats é terres sues del principat de tots los privilegis é libertats, en la ciutat de Terragona. Per ço, mosser molt honorable, á vostra gran saviesa de les coses demunt dites he volgut avisar, per tant que vos en les dites coses degudament puschats provehir é fer lo que sia descárrech de vostra dignitat. E per la present no tinch més á dir, salvo, mosser, que so sempre prest é aparellat complir totes les coses que per vostra gran saviesa me fossen manades. E sia la divina clemencia direcció de tots. De Aguolada á ·XIIII· de Setembre any M CCCC LXXII.

»A la honor é servir de vostra gran saviesa, mosser, sempre prest lo vostre vessall Anthoni Matheu batle vostre en la vila de Aguolada.» (*L. Univ.*)

Lletres de creença al Rey, Diputats, etz.

«A la sacra reyal Magestat.—Molt alt é molt excellent Príncep é Senyor.

»A vostra gran altesa trametèm per missatgers nostres é daquesta universitat en Pere Muset Conseller é en Gonsalvo de Tries de la present exhibidors, per dir é explicar á vostra magestat alguns fets é negocis grandment lo interès de aquesta vila é universitat consernents, dels quals assats stesament per nosaltres son informats. Per ço, serenissim Senyor, vostra magestat humilment supplicam sia de sa mercè voler dar fè é creença en tot ço é quant per aquélls vos será dit é explicat, axí com si per nosaltres personalment era explicat á vostra gran senyoría: la qual nostre Senyor Deu vulla conservar per lonch temps ab obtent de sos desigs. De Aguolada á XV· de Setembre any M·CCCC·LXXII.

»Humills vessalls é súbdits qui besans mans é peus en gracia é mercè sua humilment se recomanen Consellers de Aguolada.»

Semblants lletres de creença escriuen los Concellers als Diputats de Catalunya y als síndichs de les universitats que llavors estarian reunits en Pedralbes, segons se veu en la endreça de dites cartes.

No escriuen als Concellers de Barcelona, perquè encara no s'havian rendit á la obediencia del rey D. Joan, si bé s'hi rendirán dintre pochs dies. En cambi escriuen als Pahers de Lleyda, quina ciutat sembla que consideran com la capital, mentres Barcelona no regonexía al dit Rey, la següent carta:

Carta als Pahers de Lleyda sobre l'intent de alienació de la vila.

«Als molt magnífichs, honorables é de gran saviesa senyors los Pahers de la ciutat de Leyda.

»Molt magnífichs, honorables é de gran saviesa senyors. Ab plor, lágrimes é trencament de cor á vostres magnifficencies scrivim com á noticia nostra sería pervengut que lo serenissim senyor Rey, contra forma dels privilegis nostres é daquesta vila, hauría donada, venuda ó empenyorada la dita vila á don Johan de Cardona fill del egregi senyor lo Comte de Cardona é de Prádes, en gran dan é periudici nostre é daquesta universitat. E açò per tant com en temps passat aquesta vila ses quitada (redimida) per dues é encare per tres vegades de semblants vendes ó empenyoraments, que per los Reys passats de aquélla eren fets. E per lo dit esguart lo senyor Rey en Johan de loable memoria, é successivament tots los altres Reys aprés daquéll vinents atorgaren, faheren, fermaren é juraren per élls é per lurs successors privilegis é libertats á la dita vila de no separar la dita vila ne singulars de aquélla de la corona reyal. E entre los altres privilegis ne havèm hu fet per lo Rey Pere de loable memoria, qui vol é provehex que en cars que la dita vila fos venuda, ó empenyorada, ó per altre contracte alienada, en aquell cars la dita vila fos ahunida é incorporada á la ciutat de Barcelona. E per semblant cars é lavors per are la dita universitat é singulars de aquélla prestaren los homenatges á la dita ciutat. E los dits privilegis, ne encare la novella confermació dels privilegis é libertats per lo dit senyor Rey are derrerament en la ciutat de Terragona feta é fermada é jurada á les universitats dels lochs reyals del principat de Cathalunya, no obstants, lo dit senyor Rey no ha duptat fer lo dit contracte de empenyorament ó de altre alienació al dit don Johan de Cardona, é axins es dat entenent de tot cert esser: de què poden pensar que som molt smarrits; perquè per la naturalesa innata que havèm, axí com los nostros passats han hagut, en viure é morir en aquesta vila fels vessals de la magestat del dit senyor Rey é de sos successors; é com semblants actes sien vists esser fets en gran dan, periudici é derogació no sols de la dita vila, mes encare de totes les universitats axí de ciutats com de viles é altres lochs reyals del dit principat; havèm deliberat á vosaltres, qui representau aquexa ciutat é universitat, é á totes les altres universitats scriure é denunciar vos les dites coses, per tant que vosaltres é aquélles á la deffensió dels dits nostres privilegis ab nosaltres ensemps, per la indempnitat de tots, vos vullau es vullen interposar, aderir é ahunir. Per ço, senyors, molt magnífichs, vos supplicam, pregam é quant més curosament podèm encarregam vos placia per vosaltres provehir vers los vostres síndichs, qui per

aquexa universitat son elegits ó elegidors pera les corts ó parlame
terra, ffaçen aquella deffensió que en semblants actes es mester é n
esser feta en favor dels nostres privilegis, é axí favorireu los vosu
vullau permetre ne consentir nosaltres trists indeffesos de nostres
é libertats siam frustrats, perjudicats é deslibertats, com á la jorn
seguir per aquest semblant cars. E si entretant, molt magníffichs se
nosaltres é daquesta universitat algunes coses vos seran plasents, fi
nos scrivits. E la clemencia divina sia direcció de tots. De Agualad
lo dia) del mes de Setembre del any M·CCCC·LXXII.

»A la honor de vosaltres sempre prest Consellers de la vila
lada.»

Nova instancia al Pabordre sobre la dit nació.

«Al molt reverent religiós fra Bernat de Rocha-crespa Pabord
nedès, en lo monestir de sent Cugat de Vallès.

»Molt reverent mosser. Ab gran dolor de cor vos scrivim com
per relació de nostres missatgers que per aquesta rahó havèm tr
senyor Rey, lo dit Senyor vendría deliberat, en quant en éll sia, fer
tracte de empenyorament ó altre alienació al fill del Comte de Car
questa vila; no contrestant que lo monestir de sent Cugat é aquest
privilegis de no poder esser venuda ne alienada, axí dels Reys d
memoria passats, com encara del dit senyor Rey, confirmants d
singular y particular. E los dits missatgers nostres son stats ab
Pabordre qui regex lo monestir de sent Cugat, é abrassa los aff
que pot en deffensió vostra é nostra. E sentim que éll ha consell de
homens axí de sciencia com de noblesa, com tals affers de justici
den fer. Solament resta que vos, mosser, é tots aquells qui hauran i
deffensió de privilegis feu é façan cara é assistenciaací principal
aquesta vila é en altres parts á la dita deffensió, si no volen perdre
é la justicia de vostre monestir é pabordría vostra, segons sou te
justicia. E per quant, mosser, aquesta vila é los poblats en aquélla
guts en aquella fidelitat que som tenguts al dit senyor Rey per la
en temps passat entre lo olim Abbat é lo senyor Rey qui lavors era
me I), se mostra ab privilegi del qual tenim açí translat autèntich,
per nostra innata fidelitat volèm treballar per tot nostre poder en
aquéll; havèm deliberat en plen consell scriureus la present, preg
cant é encarregant á vos, mosser, que vista la present, vingats ací
na vostra per fer cara é assistencia á la dita deffensa: é non metat
ció, car per ventura la tarde sería massa dampnosa á vosaltres é á
E faent cara é la dita assistencia ab la bona voluntat que nosaltres
la dita deffensa, creèm ab Deu que lo fet vendrá á bon repòs. Pu
ment, mosser, vos haguerem scrit: mas remetèm nos, sius será pl
presencia vostra, hon veurets é sintrets moltes coses que no s
scriure: solament vos tornam supplicar del predit. En lo mig, mos
gunes coses porèm fer per vostra reverencia, ordonau. De Aguol
de Octubre any M·CCCC·LXXII.

»A la ordinació de vostra reverencia prets é aparellats Consellers de Agualada.»

Lo batlle d'Igualada per lo monestir escriu á 4 d'Octubre al meteix Pabordre exposant y demanant lo meteix que los Concellers en 3 del meteix mes.

A 9 d'Octubre lo meteix batlle, Antoni Mateu, no sabent si'l Pabordre havía rebudes dues altres cartes que li havía escrit sobre aquest negoci, li repeteix lo contengut en aquélles. (*L. Univ.*)

Igualada en aquesta ocasió, com en altres en que's tractava lo meteix assumpto de la alienació de la vila, l'emprengué ab tot lo calor é interès que 's merexía, puix era qüestió de vida ó mort.

Lo Rey hagué de desistir de sa pretensió. Ho demostran los documents posteriors á aquesta época, en los quals se veu que'l Rey, y no D. Joan de Cardona, continuava essent senyor de la vila ab lo monestir de Sant Cugat. Molt impolitich hauría estat D. Joan II d'Aragó de sublevar llavors los ánimos dels pobles ab un rompiment de privilegis que la vila d'Igualada, ab prou política, s'anava cuydant de que fos ben conegut de tothom.

CAPITOL XLV

Regnat de D. Joan II (1472-1478).—Rendició de Barcelona: festes en Igualada per celebrarla.—Felicitació als Concellers de Barcelona per lla rendició.—Salutació y súplica dels Concellers d' Igualada als igualadins residents en Barcelona.—Deutes de la universitat y singulars d' Igualada y conveni ab los acreedors.

Festes en Igualada per la rendició de Barcelona. *Any 1472.*—A 8 d'Octubre lo Concell de Cent de Barcelona resolguè tornar á la obediencia del rey D. Joan, qui entrá en la ciutat á 17 del meteix mes. Com açò significava l'acabament d'una desastrosa guerra civil que durá dotze anys, fou celebrat en Igualada, y segurament en les demés poblacions reals, ab les acostumades festes, á tenor de la crida següent:

«*Pro reductione insignis civitatis Barchinone ad Regiam Majestatem.*—Ara hoiats queus fa hom assaber de part del magnífich García Morigon lochtinent de capitá, é dels honor. batles de la vila de Aguolada per lo molt alt senyor Rey é per lo monestir de sent Cugat de Vallès, á instancia é requesta dels honrats Consellers de la dita vila, com per la benaventurada reducció de la ciutat de Barcelona á la magestat del dit senyor Rey de present feta é seguida sia ordonat per los dits honrats Consellers é prohomens de la dita vila, per fer gracies é lahors á nostre Senyor Deu Jesu Christ é á la gloriosa Verge nostre dona Sta. María mare sua del acte de la dita reducció; que demá, que será diumenge, sia feta gran festa é solempnitat en la present vila, axí com si era la festa de Nadal, ffahent solempne offici é proffessó per la dita vila; é aprés per decoració de la dita festa aprés dinar, grans ballades é alegries é aldimares. Per ço los dits honor. batles manen á tot hom generalment que demá de bon matí aprés será tocat á la missa sien á la esgleia maior per seguir devotament la dita proffessó é hoyr lo offici divinal; é açò

sots ban de una lliura de cera á la luminaria de la dita esglesia guanyadora ó adquisidora. E que de continent aquesta nit tot hom scombre é amballesca los lurs antuxans, sots ban de cinch sols. E á la nit com los senys tocarán, é demá á vespre per lo semblant ffaçen grans alegries é aldimares, posant luminaries é farahons per les portes é per les finestres: sots lo dit ban de ·V· sols á la dita luminaria adquisidors. E que tot sia fet per retribuir é fer gracies é lahors á nostre Senyor Deu Jesu Christ é á la sua gloriosa Mare beneyta de la dita benaventurada nova.»

Publicada á 19 Octubre. (*L. Univ.*)

Igualada felicita als Concellers de Barcelona per la reducció.

«Als molt magniffichs, honorables é de gran saviesa senyors los Consellers de la insigne ciutat de Barcelona.

»Molt magniffichs, honorables é de gran saviesa senyors. Molta gloria devèm retribuir á nostre Senyor Deu Jesu Christ é á la gloriosa Verge pura é intacta Mare sua, com los nostres tremelosos é lassos enteniments han pogut veure aquests dies de tanta beneuyrança per la reducció per vostres grans prudencies é aquexa insigne ciutat á la magestat del preclaríssim Rey é senyor nostre feta. Havents ferma creença més per acte divinal que per obra humanal esser stat fet é obrat; com sen seguescha repòs é conservació daquexa insigne ciutat, é exconseguent de tot lo principat de Cathalunya. O quant alta, maravellosa é benaventurada es stada tal reducció. Nos lig en los actes dels romans ne en los fets dels troyans, ne en negunes canóniques (cróniques) acte de tanta virtut é saviesa quant es stat obrat en lo present per vostres grans prudencies. Totes les gents suscitants les vostres savieses, les quals per mortes é soterrades havien, per tant maravellós acte vos gloriffiquen. E signantment nosaltres, qui com á orfens é privats de la nostra mare en les nostres necessitats ab gemech é plor lementavem dolents nos de la privació de nostra mare. Hon, donchs, senyors, ab molta jubilació é alegría havèm deliberat fer vos la present á vostres magnifficencies, com á fills nos recomanam, supplicant vos sia de vostra benignitat que en los actes é capitulacions entre la prefata magestat é aquexa ciutat celebrats ó celebradors, vullats tractar aquesta vila é universitat com á filla vostra é daquexa ciutat, é en aquélls esser compresos é entesos; segons per deute maternal vers nosaltres son tenguts. Sperants ab desig de vostres prudencies haver avis de les coses per la conservació de la cosa pública daquexa ciutat é successivament daquesta vila tractades. E ultra quen farets ço que de vosaltres se pertany é sespera, vos ho reputarèm á gracia singular, com á pares molt reverents é senyors virtuosos qui no acustumats oblidar la honor é coses vostres. E en lo mig ordenats de nosaltres com á cars fills lo que plasent vos sia ab fiança de complir. E part les dites coses, vos supplicam donets fe é creença al portador de la present en tot quan vos dirá de part nostra. E en les coses queus occorrerá tractar lo benavenir daquesta universitat com á filla vostra, vos placia dar aquells remeys que á les vostres insignes savieses occorrerán ó seran necessaries. Scrita en Aguolada á ·XXI· de Octubre any M·CCCC·LXXII.

»A la ordinació de vostres magnifficencies sempre prests é aparellats Consellers de Agualada.»

Salutació y súplica dels Concellers als igualadins residents en Barcelona.

«Al molt honor. lo senyer en Ramon Millars, en Barcelona.

»Molt honor. senyer. Molta es stada la alegría que nosaltres havèm haguda per lacte de la benaventurada reducció daquexa ciutat feta á la magestat del senyor Rey, creents á cert esser stat mès acte divinal que obra humanal. E si gran es stada la nostra alegría per lo dit acte, creen en ferm que tanta matexa ne havèm haguda com per aquell matex acte havèm aconseguida libertat de poder nos scriure é comunicar, segons debans acustumavem. Per què de tot devèm fer gracies á nostre Senyor Deu Jesu Christ é á la sua gloriosa Mare beneyta. E per tant havèm deliberat fer vos la present avisant vos, senyer, com per altres letres scrivím als senyors de Consellers daquexa ciutat supplicant los sia de lur benignitat que en los actes é capitulacions entre la prefata magestat é aquexa ciutat celebrats é qui daquí avant se celebrarán, vullen tractar aquesta vila é universitat com á filla lur é daquexa ciutat, esser compreses é enteses. Per ço, senyer, affectuosament vos pregam é encarregam que, ensemps ab alguns dels senyors é singulars daquesta vila qui son en aquexa ciutat é quins semblarán hi degen fer tot bé, vullats esser ab los dits senyors de Consellers, pregant é supplicant los segons demunt es contengut; é nosaltres en la dita letra quels fem per lo semblant los supplicam que tots los fets consernents la utilitat é conservació daquesta vila é cosa pública de aquélla vullats haver per recomanats, segons de vos speram é confiam. Pregant vos encare més que vullats mostrar é comunicar la present als honrats senyors en Valentí Artigó, Nanthoni Comes, an Johan Ponç, Gispert Millars, an Maciá Oller, an Pere Riera é á tots los altres fills daquesta vila qui sien en aquexa ciutat qui sien zelants del bé é honor daquesta vila; pregant los de nostra part, segons ab la present los pregam, élls é quescum dells prenguen la present per lur, com lo cars occorrega, prenguen los fets de la dita (vila) per propris é segons délls confiam, com á fills que son daquesta vila. E mès com havèm entés á dir é haiam per ben cert lo senyor Rey havía donada, venuda ó empenyorada aquesta vila, contra forma dels privilegis de la dita vila, al fill del Comte de Prádes, é per ço nosaltres haguessem fets nostres missatgers al senyor Rey, é si sia fета tota la deffensió queus es stada possible, é stigam encare en dupte per les persuasions del Comte de Prádes lo dit senyor Rey nous hi fes altre noviat maior; daçò sius plaurá parlareu ab los dits senyors de Consellers avisant los com per privilegis daquesta vila lo dit senyor tal acte fer, ne per éll la dita vila de la sua reyal corona separar no pot: ans com fet fos é en tal cas la dita vila, per pura donació per los altres passats Reys feta, era de la dita ciutat, é ya per tal cars la dita ciutat té los homenatges dels homens daquesta vila. Per què totes les dites coses vos sien avís, é en son cars é loch haiats les á memoria. E per la present no havèm més á dir. Si negunes coses de nosaltres é daquesta universitat vos seran plasents, fiablement nos scrivits. De Agualada. (Falta la data.)

»Los Consellers de Aguolada á la honor vostra sempre prests.» (*L. Ubic.*)

Deutes de la universitat. Conveni ab los acre-edors. *Any 1473.*—En temps de pau la vila 's trovava empre carregada de deutes: ¿qué sería donchs en temps de na llarga guerra que reduhí la població á menys d'una tercera part, y que ocasioná la privació del principal recurs que enía la vila en l'arrendament de les imposicions, del qual ou privat com á cástich de sa resistencia á les forçes reals?)urant tot lo temps de la guerra no 's pagá quasi cap pensió dels molts censals que pesavan sobre la universitat. En lebades los acrehedors demanavan y exigían llurs pensions. lo hi havía recursos. Al fí de la guerra hagué d'acudirse n alguna manera als deutes; se feu un conveni ab los acreedors, com anám á veure.

«Com la universitat de la vila de Aguolada é singulars de aquélla sien ngnts é obligats á molts é diversos creedors censalistes en diverses annes pensions de censos é censals, ultra altres deutes é cárrechs axí ordinas com extraordinaris, los quals necessariament quescun any cove..... subir suportar: é com per sguart de la turbació de la guerra, la qual per juy dinal en los temps prop passats ses seguida en lo principat de Cathalunya, i vila de Aguolada, qui frontalera continuament es stada daquesta dita guer-, é los singulars de aquélla sien devenguts en tanta pobresa é necessitat é tanta diminució de poble que ya no poden bastar á pagar les pensions dels ls censos, ne censals, ne altres cárrechs axí ordinaris com extraordinaris als uals la dita universitat é singulars de aquélla, axí en universitat com en articular son tenguts é obligats, ans per aquélls sien degudes diverses é uasi totes les pensions dels censos é censals qui son cayguts é venguts á aga per temps de ·X· en dotze anys prop passats entre los quals la dita uerra ses seguida..... Per los esguarts demunt dits é altres..... los honorales Consellers de la dita vila..... volents provehir á la indempnitat de la uniersitat de la dita vila,.... fonch deliberat é conclós que alguns bons homens prohomens de la dita universitat..... pensassen, investigassen é posassen lgun bon remey..... De ques seguí que los dits prohomens..... feren relació om no poden trobar ne veure via ne mijá algú..... si donchs los creedors ensalistes de la dita vila é singulars de aquélla ab misericordia no tractan la dita universitat é singulars de aquélla ffent los gracia, absolució, deffinició é remissió de totes integrament les pensions dels censos é censals le cascun any reben é son acustumats rebre axí sobre la universitat, com icare sobre los singulars é bens de aquélla degudes é qui á paga son vendes dintre lo temps de la dita guerra: é que de les pensions qui dequí 'ant á paga vendran, per algun condecent temps per aquélls (acreedors) ne s feta gracia de la meytat.....

»E lo dit honor. consell, vista é entesa la bona é loable diligencia per los ts prohomens..... feta....., é demanats los honor. preveres de la Comunitat

de la esglesia de la dita vila, é lo honor. Prior del monestir de sent Agustí..... foren emprats é pregats per los dits honor. Consellers é per tots los jurats del dit consell, que havents compassió de la dita universitat é dels singulars de aquélla, élls dits preveres en nom de Comunitat ajustats, é encare com á singulars preveres beneffíciats en la dita esglesia; é lo dit honor. Prior en nom del dit monestir é convent de aquéll, volguessen fer de lurs censos é censals, ço es de les annues pensions que reben sobre la universitat é encare sobre los singulars de la dita vila é bens lurs la gracia demunt dita....

»Per ço los honor. preveres beneffíciats en la dita esglesia, ço es, mosser Pere Agustí dez Coll, mosser Johan Franquesa, é mosser Pere Rovires, é mosser Bernat Tria preveres beneffíciats en la esglesia parroquial de la dita vila, en absencia dels altres preveres é beneffíciats en la dita esglesia, Comunitat fahents é representants, ab auctoritat é decret del reverent senyor Bisbe de Vich ó de son Vicari, ó de son Official, ó daquell á quis pertanga; é lo venerable frare Johan Martí Prior del monestir de sent Agustí é convent del dit monestir ab consentiment de son superior:

»Item en Pere Claramunt çabater é Anthoni Comes, procuradors é administradors de les almoynes den Çabata é den Aliçó en la dita vila dotades:

»Item en Barthomeu Riba sabater é Pere Colldesança ferrer, procuradors é administradors lany present del hospital de la dita vila:

»Item Nanthoni Corts sastre procurador é administrador de la luminaria qui crema en la dita esglesia:

»Item Vicenç Borraç sastre é Anthoni Rosseta parayre, procuradors de la candela qui crema denant lo Cors preciós de Jesu Christ en la dita esglesia;

»Item més los honor. marmessors, procuradors é actors de la marmessoría del honrat en Barthomeu Pedriça quondam specier de la dita vila:

»Vista é entesa, é sabents á cert la molta penuria, pobreça é necessitat é diminució de poble qui en aquella vila vuy es; moguts de pietat é caritat, é per dar camí é forma la dita vila sia sustentada é no vinga á total perdició é destrucció: deliberaren condesendre é supplir á les moltes é grans pregaries per los honrats Consellers é consell de la dita vila á élls fetes en fer é fermar la gran absolució, diffinició é remisio siguents: ço es, que per élls en los dits noms é succehidors lurs en les dites administracions é coses demunt dites, é per aquells qui en les dites coses adherir se volran, absolen, diffinexen é remeten á la dita universitat é singulars de la dita vila de Agualada..... totes é sengles pensions de censos é censals morts que á élls ó á qualsevulla délls..... sien deguts é degudes é cessades de pagar, dins empero lo temps de la dita guerra é fins en la festa de sent Johan del mes de Juny primer vinent. No res menys ab la present serie absolen, diffinexen é remeten á la dita universitat é singulars de aquélla, per temps empero de dotze anys de la dita festa de sent Johan de Juny en avant comptadors, la meytat de les pensions dels dits censals qui dins lo dit temps á paga vendran.... Sots tals empero pacte, forma é condició, ço es, que los censos los quals se reben sobre algunes proprietats dels singulars de la dita vila, com aquells censos sien affixos á les dites proprietats é de aquélles reparar nos puxen, que de la dita festa de sent Johan en avant vendran á terme, é les pensions dels censals qui ans del dit temps de la guerra foren á paga é encara son

degudes, aquélls é aquélles integrament sens alguna deducció ne minució pagar se hagen: é que per tot lo temps dels dits XII anys la dita universitat é singulars de aquélla hagen é sien tenguts fer é prestar la dita meytat de les pensions dels dits censals als dits lurs creedors censalistes sens empatx é contradicció de alguna persona. E semblant gracia, absolució, diffinició é remissió fan los singulars de la dita vila ço es, los uns als altres, de qualsevulla censos é censals que per aquélls se reben é son acustumats rebre, ço es, los uns délls sobre los altres.....

»E los honor. en March Busquets, Francesch Sala, Pere Amat é Guillem Rejadell Consellers lany present de la dita vila, en nom de la dita universitat é dels singulars de aquélla, acceptan la dita gracia, absolució, deffinició é remissió predites dels demunt dits, ab multiplicacions de gracies quels ne fan.....» 1.er de Abril de 1473. (*L. Univ.*)

Los acrehedors que firman aquest conveni son molt pochs en comparació dels molts que tenía la vila. Es segur que n'hi hauría una porció que no voldrian firmarlo: y que per obligarlos s' acudiría al Papa per obligar als acrehedors ecclesiástichs, y al Rey per los seglars: y que desprès de mil treballs y gastos s' arrivaría á reduhirlos á tots á subjectarse á la tatxa convinguda ab los qui firmaren primers lo conveni.

Varies vegades hagué d'acudir la vila al recurs de fer semblants convenis ab los acrehedors, obligada per la impossibilitat de pagar lo que'ls devía.

En aquesta ocasió lo més terch en aplanarse á la reducció fou mossen Joan d'Enfesta obtentor del benefici de Sant Joan en la parroquial de Torá, ab qui molts anys hagué de lluytar Igualada. Per evitar dispendiosos plets ab éll, y ab altres que tampoch volían acceptar la reducció, s' apelá al extrém de fer la vila cessió general de bens en favor dels acrehedors; de la qual cessió parla lo document següent.

Questió ab mossen Joan d'Enfesta y cessió general de bens. *Any 1478.*

«Memorial instructiu fet per los honor. Consellers é prohomens de la vila de Agualada al honrat en Barthomeu Çabata altre dels Consellers de la dita vila per missatger tramés á la ciutat de Barcelona sobre les coses devall scrites.

»Primerament: per quant per lo honor. micer Travesset [illegible] general del senyor Bisbe de Vich serie stada donada sentencia en la causa que's menava devant éll entre mossen Johan Denfesta beneficiat de sent Johan de Torá, de una part; é la universitat de la dita vila, de la part altre [illegible]

sentencia sería declarat la cessió ó missió de bens per part de la dita universitat feta, axí com feta era, no haver loch; é la dita universitat sia stada condempnada en despeses. E per açò per part de la dita universitat sia stada interposada appellació, appellant se al Reverendíssim Archabisbe de Terragona: que la dita causa de appellació sia entreduhida tansolament, pero no perseguida, fins altrement sia deliberat en lo consell de la dita vila. Emperò que entre tant sia hagut consell de homens de sciencia sobre lo dret é justicia de la dita universitat é singulars de aquélla, remetent aquestes coses á la discreció del dit missatger.

»Item: com la universitat de la dita vila é singulars de aquélla, per los insuportables cárrechs dels censals é altres deutes, á prestació é solució dels quals es tenguda é obligada, sovint sien vexats é inquietats axí en lo for secular com ecclesiástich, é la dita vila no hage forma ne manera de poder pagar los dits censals ne altres cárrechs, ne hage manera de poder haver pecunies, *com lo senyor Rey sage preses á ses mans les imposicions*, de les quals los creedors se acustumaven pagar é satisffer, ne los singulars de la dita vila, per la molta pobresa qui en aquélls es, ne pusquen soportar ne fer talles per pagar dits deutes, ans los covingue recorrer á remey de cessió de bens: é axí sia deliberat en lo consell de la dita vila que sia feta cessió de bens per la dita universitat: es molt necessari que lo dit missatger hage consell de dos ó tres bons juristes homens amichs é sperimentats, com la cessió de bens millor fer se porá: é ya sis porá fer en universitat, ó si saurá á fer en universitat é en particular; é en qualsevulla forma é manera que fer se puga se don forma é manera que dita cessió se faça en la cort dels batles de la dita vila, per fugir á maiors messions é despeses.....

»Item que sia fet mot als dits magnífichs senyors de Consellers de Barcelona sobre certa donació ques diría lo senyor Rey hauría feta de la dita vila de Aguolada.....» Nota que aquest document es del any 1478: donchs fins llavors retenía 'l Rey les imposicions, les quals no foren tornades á la vila fins al 1479, any de la mort del Rey, començant la vila á cobrarles en 1480. (*L. Univ.*)

Intervenció del Rey.—Ferran II ab decret fet en Barcelona á 21 de Desembre de 1480, mana als acrehedors d'Igualada acceptar lo conveni fet ab la majoria, sots pena de 3000 florins, y prohibeix als oficials reals entendre en cap execució contra la vila promoguda pèls acrehedors recalcitrants. (*L. Priv., n.* 118.)

Concordia entre la Universitat y sos acrehedors. *Any 1480.*

«.... Attes encara que es ben cert e notori als dits honor. crehedors que abans de les turbacions del present principat, ço es, abans de la guerra, com la dita vila pagaua integrament les pensions dels dits censals, stauen poblats en dita vila cccc. fochs ó més, e vuy noy stan sino cxxxxv fochs, é lo que

s es, que muntaua més la valía e talla de hu dels de aquell temps que no vuy de quants son en la dita vila tots plegats. Hoch noresmenys que les posicions de dita vila qui son dedicades e destinades en pagar les pensions a dits censals, valien en aquell temps més de tres parts més del que valen ..... volen e consenten e expressament fan pacte (los acrehedors) ab la dita iversitat e singulars de aquella que, durant la present concordia, la qual dites parts durar volen per temps de dotze anys, los quals comensaren a rer lo primer dia de Febrer del any ·M·cccc noranta sis, la dita vniver-it e singulars de aquella hagen e sien tenguts pagar á quiscun crehedor..... ahó de ·VI· sous per liura, ço es de les pensions dels censals que reben..... r pagament de lurs annues pensions.....»

Diumenge 20 de Juny de 1496 firmaren la concordia al-ins acrehedors, y en díes següents la firmaren altres, quasi ts, no volent firmarla lo Prior de Santa María del Lledó algun altre, lo qual fou causa de llargues altercacions en-e deutors y acrehedor, ab los consegüents gastos y mal-ecaps.

Un acte del concell general fet á 8 de Novembre de 1556 arla d' una altra concordia feta ab los acrehedors, que ha-ía de durar set anys «los quals expiren lo present any (1556).» lonchs aquesta concordia degué firmarse l'any 1549, y ab lla s'obtingué nova reducció de pensions, en virtut de la ual sols se pagaría als acrehedors tres sous per lliura, ó sia a meytat de lo acordat en la concordia del any 1496. Axís esulta del següent document, quin títol diu:

«Cabbren ó lleuador dels Censals y Credits que la Vniversitat dela vila e Agualada fa a les persones y lochs dins scrits en l'any Mill sinc cents y inquanta sis, juxta lo compartiment fet aquest any dels preus de les impo-icions de dita vila, á rahó de iii sous per lliura, juxta la forma de la noua oncordia feta entre dita Vniversitat y Crehedor (acrehedors) censualistes de quella.» Segueix la llista de 90 y tants acreedors ab la pensió que á cada un orrespón segons la nova concordia. Lo primer de llista es lo Rnt. Joan Mesa, Prior del Lledó. «Item fa dita Vniversitat al vener. prior del Ledó lo rimer de febrer: es vuy la pensió (íntegra) VI lliures, VI sous, VIIII di-ers: es lo que ha haver juxta dita noua concordia y compliment de aquest any XVIIII sous.» (*L. Univ. dels anys* 1496 *y* 1556.)

sentencia sería declarat la cessió ó missió de bens per part de la dita versitat feta, axí com feta era, no haver loch; é la dita universitat sia condempnada en despeses. E per açò per part de la dita universitat sia interposada appellació, appellant se al Reverendíssim Archabisbe de T gona: que la dita causa de appellació sia entreduhida tansolament, pe perseguida, fins altrement sia deliberat en lo consell de la dita vila. E que entre tant sia hagut consell de homens de sciencia sobre lo dret ticia de la dita universitat é singulars de aquélla, remetent aquestes c la discreció del dit missatger.

»Item: com la universitat de la dita vila é singulars de aquélla, insuportables cárrechs dels censals é altres deutes, á prestació é soluc quals es tenguda é obligada, sovint sien vexats é inquietats axí en lo cular com ecclesiástich, é la dita vila no hage forma ne manera de pagar los dits censals ne altres cárrechs, ne hage manera de pode pecunies, *com lo senyor Rey sage preses á ses mans les imposicions*, de le los creedors se acustumaven pagar é satisffer, ne los singulars de vila, per la molta pobresa qui en aquélls es, ne pusquen soportar ne lles per pagar dits deutes, ans los covingue recorrer á remey de ce bens: é axí sia deliberat en lo consell de la dita vila que sia feta ce bens per la dita universitat: es molt necessari que lo dit missatge consell de dos ó tres bons juristes homens amichs é sperimentats, cessió de bens millor fer se porá: é ya sis porá fer en universitat, ó á fer en universitat é en particular; é en qualsevulla forma é manera se puga se don forma é manera que dita cessió se faça en la cort d les de la dita vila, per fugir á maiors messions é despeses.....

»Item que sia fet mot als dits magníffichs senyors de Consellers celona sobre certa donació ques diría lo senyor Rey hauría feta de vila de Aguolada.....» Nota que aquest document es del any 1478: don llavors retenía 'l Rey les imposicions, les quals no foren tornades fins al 1479, any de la mort del Rey, començant la vila á cobrarles e (*L. Univ.*)

Intervenció del Rey.—Ferran II ab decret Barcelona á 21 de Desembre de 1480, mana als acreh d'Igualada acceptar lo conveni fet ab la majoria, sots de 3000 florins, y prohibeix als oficials reals entend cap execució contra la vila promoguda pèls acrehedo calcitrants. (*L. Priv.*, *n.* 118.)

Concordia entre la Universitat y sos acr dors. *Any 1506.*

«..... Attes encara que es ben cert e notori als dits honor. crehed abans de les turbacions del present principat, ço es, abans de la guerr la dita vila pagaua integrament les pensions dels dits censals, staue en dita vila cccc. fochs ó més, e vuy noy stan sino cxxxxv fochs, é

: muntaua més la valía e talla de hu dels de aquell temps que no |uants son en la dita vila tots plegats. Hoch noresmenys que les ; de dita vila qui son dedicades e destinades en pagar les pensions nsals, valien en aquell temps més de tres parts més del que valen ı e consenten e expressament fan pacte (los acrehedors) ab la dita e singulars de aquella que, durant la present concordia, la qual rts durar volen per temps de dotze anys, los quals comensaren a imer dia de Febrer del any ·M·cccc noranta sis, la dita vniver- nlars de aquella, hagen e sien tenguts pagar á quiscun crehedor..... VI· sous per liura, ço es de les pensions dels censals que reben..... :nt de lurs annues pensions.....»

enge 20 de Juny de 1496 firmaren la concordia al- :hedors, y en díes següents la firmaren altres, quasi volent firmarla lo Prior de Santa María del Lledó ıltre, lo qual fou causa de llargues altercacions en- ›rs y acrehedor, ab los consegüents gastos y mal-

:te del concell general fet á 8 de Novembre de 1556 ına altra concordia feta ab los acrehedors, que ha- rar set anys «los quals expiren lo present any (1556).» ıquesta concordia degué firmarse l'any 1549, y ab tingué nova reducció de pensions, en virtut de la se pagaría als acrehedors tres sous per lliura, ó sia t de lo acordat en la concordia del any 1496. Axís .el següent document, quin títol diu:

:n ó lleuador dels Censals y Credits que la Vniversitat dela vila la fa a les persones y lochs dins scrits en l'any Mill sinc cents y is, juxta lo compartiment fet aquest any dels preus de les impo- dita vila, á rahó de iii sous per lliura, juxta la forma de la noua feta entre dita Vniversitat y Crehedor (acrehedors) censualistes de egueix la llista de 90 y tants acreedors ab la pensió que á cada un segons la nova concordia. Lo primer de llista es lo Rnt. Joan ›r del Lledó. «Item fa dita Vniversitat al vener. prior del Ledó lo febrer: es vuy la pensió (íntegra) VI lliures, VI sous, VIIII di- que ha haver juxta dita noua concordia y compliment de aquest I sous.» (*L. Univ. dels anys* 1496 *y* 1556.)

CAPITOL XLVI

Regnat de D. Joan II (1473).—Convocació de les hosts de Catalunya en virt usatge *Princeps namque.* Gestions d' Igualada: conveni ab lo veguer.—S la bandera del sometent al portal de Soldevila.—La Conca d' Ódena s'a á Igualada per aquest negoci.—Conveni ab lo veguer.—Reclutament de mens.—Present d' un cánter de mel al veguer.—Mossent Pere de Que mossen Joan de Montbuy conductors y furriels de la host.—Gastos de la dició: fochs d' Igualada.—Pau.

Convocació de les hosts de Catalunya. G tions d' Igualada. *Any 1473.*—Acabada la guerra c començá la guerra ab los francesos per tràurels del Ro lló que ocupavan, y que formava part de Catalunya llav Los documents que vaig á copiar tenen interès, perquè tran com cumplían llavors lo servey militar les poblac de Catalunya, especialment Igualada.

«Als molt magnífichs é dotats de gran saviesa senyors los Conselle la insigne ciutat de Barcelona.

»Molt magnífichs é de gran saviesa senyors. Per geminades letr aquests dies poch ha passats lo magnífich regent de la vegaría daquexa mare nostra ha scrit al sotsveguer é batle reyal daquesta vila ab insert letres de la magestat del Illmo. senyor Rey, en vigor de les quals co é mana esser convocat les gents del principat de Cathalunya per tot vegaríes, en virtut del usatge *Princeps namque.* E vuy, data de la prese stada presentada al dit sotsveguer é batle una de les dites letres, per la li es manat que dins ·III· dies ab tots aquells de la sotsvegaría é juredi éll comanada de peu é de cavall que sien de estat de portar armes guerra, sien ab éll dit regent per anar ab éll á socorrer é ajudar la p magestat á Perpinyá, ab pena de cors é de haver, ab llurs vituallles, com, senyors, segons privilegis reyals an aquesta vila atorgats, nosaltr aquesta vila no hagèm ne siam tenguts anar en ost negú, sino sots la dera daquexa noble ciutat; per aquesta rahò, senyors, havèm delibe

ns la present avisant vostres magnifficencies de totes les dites coses, é per saber de vosaltres qué es de fer, ne qué es deliberat per vostra gran saviesa: supplicant vos sia de vostra benignitat voler nos consellar qué será de fer per nosaltres, ne si hi haurá algun mijá per scusa justa de no anar sino ab vosaltres ó aquexa ciutat, com dit es. E axí matex sis pendrá algun mijá per sembre tal vexació á tot lo principat; segons ya en passat es stat praticat: car no contrestant aquesta vila per causa de la guerra et aliter sia constituida en molta pobresa é necessitat, é los viures sien en molta carestía; nos semble sería més spedient á nosaltres quitar la dita convocació, si per vosaltres é aquexa ciutat era fet lo semblant, que no fer la gent (a). E del que per vostres grans savieses será deliberat vos placia voler nos rescriure per lo exhibidor de la present. Offerints nos, senyors, esser prests á tota vostra ordinació, é complir per honor daquexa ciutat é vostra tot quant possible sia, segons com á fills daquélla é vostres som tenguts é obligats. E la divina clemencia vos tinga en la sua sancta custodia. De Aguolada á ·XVI· de Abril any M·CCCC·LXXIII.

»A la ordinació de vosaltres, insignes senyors, sempre prests Consellers de Aguolada.»

A 22 d'Abril, en concell general de tota la universitat celebrat en la capella de Sant Bartomeu, se nombrá una comissió, que ensemps ab los Concellers—

«pusquen tractar, finar é concordar de la redempció faedora de la gent de la dita vila qui hauría anar al servey del senyor Rey en vigor del dit usatge (*Princeps namque*) axí ab lo senyor Governador, veguer de Barcelona, Dipputats é Consellers de la dita ciutat, é ab qualsevulla altres persones qui de açò hagen poder, aplicant en açò é acostant se é comunicant ab los nobles mosser Pere de Queralt, mosser Johan de Muntbuy, mosser Bernat Sellent é Barthomeu de Caramona (Carmona?) procurador general de la Conca Dòdena..... é fer é tractar les dites coses..... al mancho dampnatge é més aventatge de la dita vila é singulars de aquélla, é encara de la sotsvegaría de la dita vila é poblats en aquélla.

»Item més lo dit consell elegí per missatger lo honrat en Pere Franquesa per anar á la ciutat de Barcelona per tractar é comunicar dels prop dits fets del dit usatge, axí ab lo dit Governador, com ab lo veguer de Barcelona, com ab los Depputats, Consellers de la dita ciutat, com ab altres qualsevol persones ab les quals de açò sage á comunicar; donant plen poder al dit missatger ab aquélls se pusquen concordar é fer conclusió, axí del nombre de les gents qui é si anar hauran al secors é servey del dit senyor Rey, com encquare de poder se composar é avenir ab aquell de élls qui de açò hagen poder, per algun nombre de quantitat competent, tractant los dits fets al mancho dampnatge é més aventatge de la dita vila é sotsvegaría é poblats en aquélla.

(a) Es dir: que creyen sería més convenient á la vila pagar ab diner (quitar) aquest servey al Rey, que no anar á cumplirlo personalment ab les armes.

Se trau la bandera del sometent al portal de Soldevila.

«Al molt noble é molt magníffich mosser Pere de Queralt senyor del castell de Thous.

»Molt noble é molt magníffich mosser. La present es per quant susare havèm rebudes tres letres, ço es, una del senyor Governador, laltre dels senyors de Depputats é laltre dels Consellers de la ciutat de Barcelona, les quals per maior informació de vostra noblesa ensemps ab la present per lo portador de aquélles vos trametèm, avisant vostra noblesa com de continent, volent obeyr al manament del dit senyor Governador, é segons requer lo fet, havèm treta la bandera fòra aquesta vila, é aquélla posada al portal de Soldevila, per star aparellada á la jornada, per sotsvenir á la magestat del senyor Rey. Emperò, per quant havèm de molta necessitat vostre bon parer é consell, favor é aiuda sobre les dites coses; quant més podèm vos supplicam sia de vostra benignitat de continent voler venir fins açí, retornant les dites letres, com aquélles encare per cuyta no hajam près negun registre. Fem fí per cuyta. De Aguolada á XXII· de Abril M·CCCC·LXXIII.

»A la honor vostra, molt noble mosseenyer, prests Sotsvaguer é Consellers de Aguolada.»

Poch mès ó meys escriuen lo meteix á Bartomeu Caramona, procurador general de la Conca d'Ódena, per lo Comte de Cardona. Un detall hi afegexen:

«..... susare havèm rebudes tres letres, una del senyor Governador, altre dels Depputats é altre dels Consellers de Barcelona, per les quals nos es signifficat la molta oppressió en que la magestat del senyor Rey vuy se troba dins la vila de Perpinyá, per causa del acitiament en que los francesos, qui son de XVI· en XVIII· millia en sus, vuy lo tenen.....»

La Conca d' Ódena s' agrega á Igualada per aquest negoci.—Mentres lo missatger Pere Franquesa era á Barcelona per negociar aquest assumpto, rebé carta dels Concellers dihentli que havian vingut hòmens comissionats de la Conca d' Ódena, ço es, d' Ódena, Claramunt y Castellauli, per suplicarlos que en aquest assumpto desitjavan agregarse á Igualada, per manera que lo que pactás lo missatger per aquesta vila, ho pactás ensemps per dits pobles. Li deyan que vegés si podria convenirse ab lo veguer ó ab qui tingués carrech d'açò, de manera que s' acontentás ab cinch hòmens de cavall, *lo qual seria gran beneffici e expedient de tots.*

Conveni ab lo veguer. A 26 d'Abril escriuen noament al dit missatger lo següent:

«Molt honor. senyer. Vuy de matí es stat açí mosser lo veguer de Barlona venint de fer lo discors de lo vegaría per causa del usatge *Princeps ...* E per quant nosaltres é tots aquests senyors de la sotsvegaría, sots ... forma nos som concordats ab éll; vos pregam decontinent vos ne vin..., é no cureu procehir en altres coses per aquest fet: car creèm, segons ... letra que havèm rebuda del Governador, tenpoch aquí no si podíe res ...cordar: é maiorment que nosaltres cuydam haver feta bona concordia. E ... la present no havèm més á dir. Si no que la divina clemencia vos guart ... sinistres. De Aguolada á XXVI· de Abril M·CCCC·LXXIII.

»Sols vos pregam vos vullats donar cárrech á algú de aquí, que la hora ... bandera de aquexa ciutat partirá per anar la via del senyor Rey, nos sia ... avís, per ço que la gent que sa (s' ha) á fer per dita sotsvegaría no perda ... en lo camí; car nosaltres paguarèm lo quins trameterán.

»Consellers de Aguolada á vostra honor prests.»

Los Concellers y comissionats concordaren ab lo dit veguer que Igualada, Montbuy y Tous contribuirían ab 18 hòmens armats y pagats pêls dits tres pobles.

Reclutament dels 18 hòmens.—Dimecres, día de mercat, 28 d'Abril, se publicá en Igualada la crida següent:

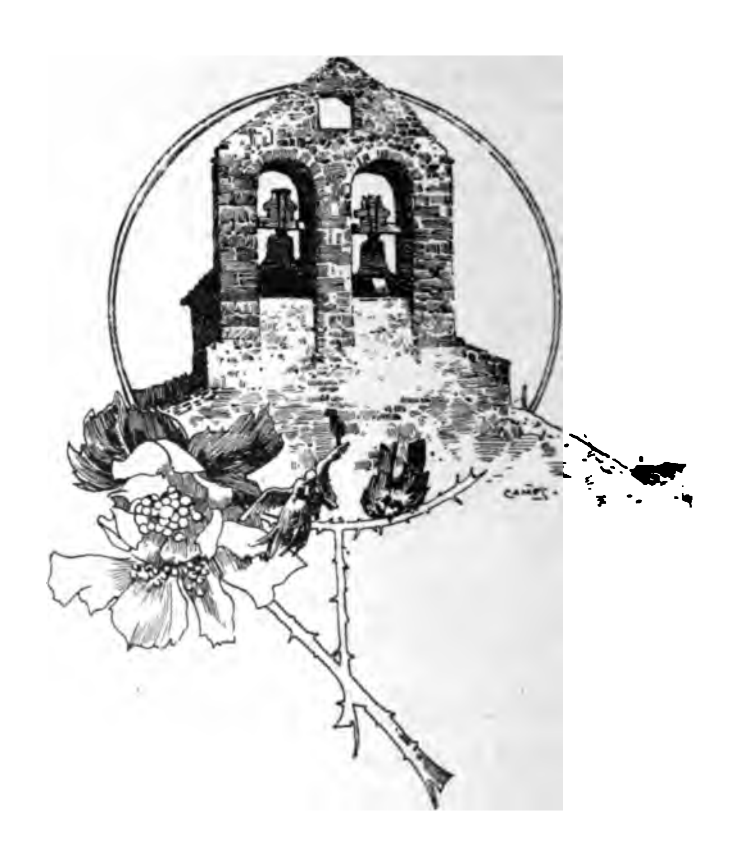
»Ara hoiats tot hom generalment queus fa assaber lo honor. sotsveguer ... batle de la vila de Aguolada per lo molt alt senyor Rey, com per servey é ...corriment de la magestat del senyor Rey sia desliberat entre los honorables Consellers é prohomens de la dita vila de Aguolada é los jurats é prohomens dels castells é lochs de la sotsvegaría, fer é trametre á la vila de ...rpinyá en servey del dit senyor Rey cert nombre de gent de peu, homens ... disposts ab ballestes. E á quiscú de aquélls hagen deliberat donar se...nta sols barcelonesos per sou de un mes. Per ço lo dit honor. sotsveguer ... batle notiffique á tot hom generalment la dita deliberació, per ço que qual...svulla qui deliberará pendre lo dit sou, vinga en la present vila é sia ab los ... honor. Conseller daçí demá que será dijous per tot lo die, per fer se ...criure é prestar la seguretat acustumada que son tenguts fer é prestar: é lo ... sou será pagat á bell comptant planament. E si més temps de un mes ...terán, los será pagat lo dit sou per tant temps com aturat é servit hauran.

Present d'un cànter de mel al veguer.

«Al molt magníffich é molt virtuós mosser Johan Bernat Ferré veguer de Barcelona.

»Molt magníffich mosser. Per attendre á la promesa per nosaltres feta, per lo portador de la present vos tremetèm lo quanter de la mel, que per nosaltres vos era offert tremetre: creèm será bella é fina. Per la expedició dels homens qui han anar per aquesta part en servey é soccorriment de la

Vallès: com per la bona nova la qual de present es venguda de la benaventurada pau é concordia entre la magestat del senyor Rey é lo Rey de Fr novament tractada é concordada, sia ordonat per los honrats Conselle prohomens de la dita vila, per retribuir gracies é laors a nostre Senyor Jesu Christ; que demá qui será diumenge de matí ans de missa sia feta lempne professó per la present vila, ab tota aquella honor é devoció millor fer se puscha. Per ço los dits honor. batles, instants é requirint dits honor. Consellers, intimant é notifficant á tot hom generalment la ordinació é deliberació, manan en aquélls que demá de matí com los se sonarán, sia á la esglesia parroquial per seguir la santa proffessó, é guan rán mèrit de nostre Senyor: altrement sien cert encorreran en ban de lliura de cera, de la qual gracia ne amor nols sería feta alguna.» (*L. Uni*

CAPITOL LXVII

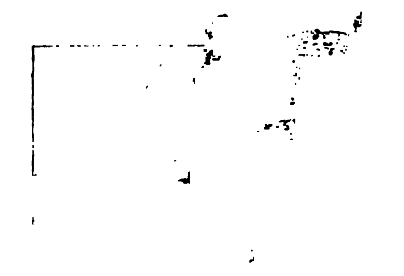
nat de D. Joan II (1473-1474).—Un heralt ó rey d'armes d' Inglaterra robat prop de Montmaneu.—Desafiament den Ramon de Copons. Contesta de Igualada.—Nova de la vinguda del rey D. Joan II á Igualada y de la alienació de la vila en favor del Mestre de Calatrava.—Revivalla de la guerra de França: publicació del usatge *Princeps namque.*

Un heralt ó rey d'armes d' Inglaterra robat op de Montmaneu. *Any 1473.*

«Als molt magníffichs, honor. é savis senyors los veguer, batle é Pahers la vila de Cervera.

»Molt magníffichs, honor. é savis senyors. Vuy de matí sería arribat en esta vila un araut ó rey darmes del Rey Denglaterra tramès á la mages- del Senyor (Rey) per alguns fets, segons son signifficat, greument con- nents la honor é benavenir de la prefata magestat, é en sa companya un e home servidor seu, ab gran querela nos ha denunciat com lo die pas- , partint daquexa vila (Cervera), arribá en Muntmaneu á la hora de dinar, reçá en casa den Maçart hostaler, hon se diná. E aprés fonch dinat, partí fer sa via. E quant fonch al sol de la costa de Muntmaneu li hisqueren s homens, lo hu vestit de roba grisa, é laltre de roba negre, lo hu de edat ·XXXX· anys, é laltre de ·XX· fins en ·XXV· anys: los quals menyspre- its é poch tements nostre Senyor Deu é la senyoría temporal, los pren- eren els ligaren per los polzes de les mans á un arbre, é los levaren é ro- en los senyals ó scuts que portaven en los pits, segons es de stil, é anells, egells dor, pedres fines, é joyells dor é dargent, monedes, gipons é robes seda, é encara argent de plata, é dos parells de calces negres molt fines, ltres coses de valua, en valua per tot de quaranta marchs dargent. E com coses sien de mal eximpli é dignes de gran cástich é correcció, attés es- home tramès per tal Rey é senyor, é sie é stiga sots presidi é salva guar- axí del senyor Rey, com daltres senyors é Reys, é maiorment per lo gran servey é desonor que es fet al senyor Rey; vos pregam é encarregam, de- nciant vos les dites coses, vos placia en aquestes coses fer deguda inves- ació per tots aquells mijans queus sia possible, é de tals malfectors, si á

CAPITOL XLVI

Regnat de D. Joan II (1473).—Convocació de les hosts de Catalunya en virtut del usatge *Princeps namque.* Gestions d' Igualada: conveni ab lo veguer.—Se trau la bandera del sometent al portal de Soldevila.—La Conca d' Odena s'agrega á Igualada per aquest negoci.—Conveni ab lo veguer.—Reclutament de 18 homens.—Present d' un cánter de mel al veguer.—Mossent Pere de Queralt y mossen Joan de Montbuy conductors y furriels de la host.—Gastos de la expedició: fochs d' Igualada.—Pau.

Convocació de les hosts de Catalunya. Gestions d'Igualada. *Any 1473.*—Acabada la guerra civil. començá la guerra ab los francesos per tráurels del Rosselló que ocupavan, y que formava part de Catalunya llavors. Los documents que vaig á copiar tenen interès, perque mostran com cumplían llavors lo servey militar les poblacions de Catalunya, especialment Igualada.

«Als molt magnífiichs é dotats de gran saviesa senyors los Consellers de la insigne ciutat de Barcelona.

»Molt magnífichs é de gran saviesa senyors. Per geminades letres en aquests dies poch ha passats lo magnífich regent de la vegaría daquexa ciutat mare nostra ha scrit al sotsveguer é batle reyal daquesta vila ab insertes de letres de la magestat del Illmo. senyor Rey, en vigor de les quals convoca é mana esser convocat les gents del principat de Cathalunya per totes les vegaríes, en virtut del usatge *Princeps namque.* E vuy, data de la present, es stada presentada al dit sotsveguer é batle una de les dites letres, per la qual li es manat que dins ·III· dies ab tots aquells de la sotsvegaría é juredicció a éll comanada de peu é de cavall que sien de estat de portar armes é fer guerra, sien ab éll dit regent per anar ab éll á socorrer é ajudar la prefata magestat á Perpinyá, ab pena de cors é de haver, ab llurs vitualles, etc. E com, senyors, segons privilegis reyals an aquesta vila atorgats, nosaltres ne aquesta vila no hagèm ne siam tenguts anar en ost negú, sino sots la bandera daquexa noble ciutat; per aquesta rahó, senyors, havèm deliberat fer

 la present avisant vostres magnifficencies de totes les dites coses, é per ber de vosaltres qué es de fer, ne qué es deliberat per vostra gran saviesa: applicant vos sia de vostra benignitat voler nos consellar qué será de fer er nosaltres, ne si hi haurá algun mijá per scusa justa de no anar sino ab vosaltres ó aquexa ciutat, com dit es. E axí matex sis pendrá algun mijá per sobre tal vexació á tot lo principat; segons ya en passat es stat praticat: r no contrestant aquesta vila per causa de la guerra et aliter sia constitui-da en molta pobresa é necessitat, é los viures sien en molta carestía; nos semble sería més spedient á nosaltres quitar la dita convocació, si per vos-altres é aquexa ciutat era fet lo semblant, que no fer la gent (a). E del que er vostres grans savieses será deliberat vos placia voler nos rescriure per o exhibidor de la present. Offerints nos, senyors, esser prests á tota vostra ordinació, é complir per honor daquexa ciutat é vostra tot quant possible ia, segons com á fills daquélla é vostres som tenguts é obligats. E la divi-a clemencia vos tinga en la sua sancta custodia. De Aguolada á ·XVI· de Abril any M·CCCC·LXXIII.

»A la ordinació de vosaltres, insignes senyors, sempre prests Consellers le Aguolada.»

A 22 d'Abril, en concell general de tota la universitat ce-ebrat en la capella de Sant Bartomeu, se nombrá una co-missió, que ensemps ab los Concellers—

pusquen tractar, finar é concordar de la redempció faedora de la gent de la ita vila qui hauría anar al servey del senyor Rey en vigor del dit usatge *Princeps namque*) axí ab lo senyor Governador, veguer de Barcelona, Dippu-tats é Consellers de la dita ciutat, é ab qualsevulla altres persones qui de açò agen poder, aplicant en açò é acostant se é comunicant ab los nobles mos-er Pere de Queralt, mosser Johan de Muntbuy, mosser Bernat Sellent é Barthomeu de Caramona (Carmona?) procurador general de la Conca Dò-ena..... é fer é tractar les dites coses..... al mancho dampnatge é més aven-tatge de la dita vila é singulars de aquélla, é encara de la sotsvegaría de la ita vila é poblats en aquélla.

»Item més lo dit consell elegí per missatger lo honrat en Pere Franque-t per anar á la ciutat de Barcelona per tractar é comunicar dels prop dits ts del dit usatge, axí ab lo dit Governador, com ab lo veguer de Barcelona, om ab los Depputats, Consellers de la dita ciutat, com ab altres qualsevol ersones ab les quals de açò sage á comunicar; donant plen poder al dit issatger ab aquélls se pusquen concordar é fer conclusió, axí del nombre : les gents qui é si anar hauran al secors é servey del dit senyor Rey, com quare de poder se composar é avenir ab aquell de élls qui de açò hagen oder, per algun nombre de quantitat competent, tractant los dits fets al ancho dampnatge é més aventatge de la dita vila é sotsvegaría é poblats aquélla.

(a) Es dir: que creyen sería més convenient á la vila pagar ab diner (quitar) uest servey al Rey, que no anar á cumplirlo personalment ab les armes.

present no tenim més á dir, sino que som prests á la honor vostra. De Aguolada á VIIII de Fabrer any M·CCCC·LXXIIII.

»A la honor vostra, senyer, prests Consellers de Aguolada. (*L. Cons.*)

En concell general de tota la universitat—«volgueren é ordonaren: Que si lo senyor Rey en propria persona venía á la present vila de Aguolada per fer la dita donació de la vila al dit Mestre (de Calatrava) ó per liurar possessió de aquélla al dit Mestre, ó per altre acte de alienació, que juxta la forma del consell per lo dit honor. micer Berenguer Artigó per ses letres donat, sia supplicat lo dit senyor Rey que tal acte per éll no sia fet, ffeent li exhibició dels privilegis de la dita universitat: é per multiplicades supplicacions desistir (resistir) ó empatxar la dita donació ó tradició de possessió, ffaent aquells actes continuar per actes públichs é autèntichs, per ço que en esdevenidor se puscha mostrar de la voluntat é intenció del dit consell é singulars de aquéll; é que per esdevenidor cárrech de infidelitat axí per lo dit Abbat (de Sant Cugat) é covent, com per la ciutat de Barcelona donar nos puscha. Si emperò per fer é exercir los dits actes venien algunes altres persona ó persones ó officials del senyor Rey, ó altres en absencia del dit senyor Rey, que en tal cars ffossen tancades les portes dels portals de la dita vila, é fent en aquéll ó aquélls exhibició dels dits privilegis, sia empatxada la entrada de aquélls en la present vila.....» 10 Febrer.

Al Abat de Sant Cugat li escriuen:—«Per quant seriem avisats de Barcelona en fòra, é sería en cert que lo senyor Rey qualsevol motiu faría titols al fill seu Mestre de Calatrava de dar li les viles de Vilafrancha é aquèsta, é per aquesta rahó sería allá (á Vilafranca).....» Supliquen al Abat que fa e tot lo possible per empatxar que passe avant tal intent. 10 Febrer.

En igual sentit escriuen als Concellers de Barcelona, als quals diuen: —«De la qual nova (de la alienació de la vila en favor del Mestre de Calatrava) podets pensar stam no poch esmerriats é tribulats: car no speravem tal repòs ne reparació de la guerra; de la qual som romasos ya quasi del tot perduts: é creèm ab veritat que si vehèm un tal revers, ço que Deu no vulla, perirèm del tot.» 10 Febrer.

Res dexaren per fer, com de costum, los Concellers de Igualada, per parar lo colp que temian. Que al fí degué esser una falsa alarma. Perquè rebuda carta den Pere Franquesa. Conceller de la vila, qui devía haver estat tramès á Barcelona per aquest assumpto, dihentlos que no havía lograt saber res de cert sobre tal alienació, li contestaren los companyons Concellers en carta del 15 de Febrer:

«Molt honor. senyer. Vostra letra havèm rebuda, é aquélla bé entesa, per lo semblant vos avisam nosaltres açí no havèm tengut avís que cert sia dels presents affers, ne creèm sia res en fet. Per ço, honor. senyer, per quant re-

èm vostra aturada daquí per al present no es necessaria; vos placia totora ıe á vos placia venir vos ne. E sia Jesus vostra guarda. De Aguolada á XV· e Febrer any M·CCCC·LXXIIII·

»Consellers de Aguolada á la honor vostra prests.» (*L. Univ.*)

Revivalla de la guerra de França: publicació lel «Princeps namque». *Any 1474.*—En carta del 25 ıe Juny á micer Berenguer Artigó diuen los Concellers ue'l Rey y'l regent de la veguería de Barcelona han escrit engles lletres al sotsveguer de la vila manant, en virtut del ısatge *Princeps namque*, que totes persones en estat de porar armes estiguen aparellades á la primera requesta. Per ıuant los francesos entran pèl Rosselló per correr les ter'es del Rey. Preguen á micer Artigó que s'informe del que an les altres universitats y escriga als Concellers lo que abrá.

A 8 de Juliol los Concellers demanan consell á D. Pere le Queralt, senyor de Tous, sobre aquest assumpto.

A 11 de Juliol firman creença en favor dels Concellers ıntoni Simon y Joan Tenat, que trametan al Rey. La creena no explica l'objecte del missatge: es de suposar sería la ublicació del usatge *Princeps namque*.

Los metexos missatgers, devían presentarse tambè á fra ßernat de Rocacrespa, Pabordre de Penedès en lo monestir e Sant Cugat, ab la corresponent creença feta á 12 Juliol.

Altra creença portaren los missatgers per los Concellers le Barcelona feta lo meteix día 12 de Juliol.

Aquesta vegada redimiren ab diner aquest servey, com nostra lo següent document:

22 Juliol. Concell general de tota la universitat.—«Volgueren é ordona'en que per pagar aquelles trenta vuyt lliures á les quals la universitat de la lita vila é singulars de aquélla é los homens del castell de Muntbuy é de la ıuadra de Vilanova del Camí se son remuts (redimits) de la convocació del ısatge *Princeps namque* per lo senyor Rey are derrament convocat contra la gent francesa; per pagar la part á la dita universitat é singulars de aquélla contingent á pagar en les dites XXXVIII· lliures, sia feta talla entre los singulars de la dita vila, segons la valía dels bens de aquélls, tallant á son é lliter.» (*L. Univ.*)

CAPITOL LXVIII

Regnat de D. Joan II (1476-1478).— Drets de coronatge. — Mudarra y Pere Dança.—Fogatge.—Drets de cena y de coronatge. Privilegis de no haver de pagar aquestes contribucions. Sentencia en favor de la vila. Nova exigencia de cena.—Festes pel naxement del Primogènit dels Reys de Castella. —Desafiament. — Treballs per pacificar una bandositat.

Drets del coronatge del Princep D. Ferran. *Any 1476.*—Lo present que per pura cortesía oferian los pobles al Rey en la solemnitat de sa coronació, se convertí desprès en contribució obligatoria, contra la qual protestà Igualada diverses vegades, com havèm vist. Ara tornan á demanarli ab ocasió de haverse coronat per Rey de Castella lo primogènit Ferran, anomenat lo Católich, y contra tal exigencia protesta novament la vila fundada en sos privilegis, com anám á veure.

«Al molt honor. senyer en Pere Amat, en Barcelona.

»Molt honrat senyer. La present es per quant açí es stat lo senyer en Ubach com á comissari del senyor Rey havent cárrech de la collecta dels drets de la coronació del senyor Rey, volent fer exequció, per la dita coronació, dels bens dels singulars de la dita vila, demenant nos ·j· flori dor en or per foch. Emperò per quant per nosaltres li es stat allegat havèm privilegi per lo qual pretenèm no esser tenguts á la paga del dit dret, é com per defensió de aquèll vos com á missatger nostre en aquexa ciutat havieu cárrech esser ne ab lo honor. en Gabriel Mercader de la tresorería del senyor Rey, qui de aquest negoci ha special cárrech é poder. E per moltes pregaries per nos fetes, èll nos ha dat allarch fins diumenge primer vinent, dins lo qual temps nosaltres hajam hagut rahó del nostro dret, é si tenguts no serem, hajam obtenguda letra del dit Gabriel Mercader dreçada al dit Ubach: car altrement èlls no duptarien fer exequció en los bens dels singulars é de aquells quels parrá. Per què, senyer, es de molta necessitat, axí per mijá dels

nsellers daquexa ciutat, com de lurs advocats, com de altres persones, ha- vostre consell, é esser ne ab lo dit Gabriel Mercader. E si ha esser nos- es hajam á pagar, saber destrictament què es lo que havèm á pagar: car vol haver ·j· florí dor en or per foch, é á nosaltres semble no sia pus de lorí de XI sous. Avisant vos que fonch fet en lany M·CCCC per rahó del coronatge, segons ya haveu en recort. E si vos no podieu ó no devieu erací abans de diumenge, scriurens de tot largament: é en açò no sia sa dilació, per lo perill en que som constituits, é per fugir á messions é peses é á molts dans quin surtirien. Fents fi. De Aguolada dimecres ·VII· Agost M·CCCC·LXXVI.

»A la vostra honor, senyer, prests, los vostres frares Consellers de uolada.»

Per la coronació del rey D. Martí en 1400, á que aludeix carta aquí dalt copiada, s'obtingué sentencia judicial de- rant que la vila no estava obligada á pagar dret de coro- tge. Mes no aquietantse lo Rey ó son tresorer ab aquesta ntencia, hi hagué apelació, depositant la vila entremitg o florins, ó sia lo que's demanava per dret de coronatge, la taula de cambi den Pere Brunet, cambista de Barce- na. La resolució final no consta. (V. cap. XVII.)

Mudarra y Pere Dança. *Any 1476.*—En Mudarra ndava per Catalunya manant una partida armada, que rían reliquies de la passada guerra civil.

En Pedro Dança, ex-capitá de la guarnició d'Igualada rant la guerra civil, fraternizant ara ab dit Mudarra, eté aquèst ab sa partida dins d'Igualada, portant la vila artigle de total destrucció, segons un memorial sens data el 1476.

Los Diputats ajustats en Lleyda ab cartes del 17 y 20 de aig avisan als Concellers d'Igualada que's posen en guar- a contra en Mudarra ab qui la vila estava en tracte de ncordia, la qual se rompé, pot ser per causa del avís dels iputats. Los quals encarregan als dits Concellers que isen als poblats de la sotsveguería, que estiguen previn- ats y ben guardats.

Pedro Dança mentres fou capitá d'Igualada, per gracia el rey D. Joan, tenía concedides les imposicions de la vila. guramente á condició d'invertirles en lo sou de la guarni- ó. (*L. Univ.*)

Contribució del fogatge. *Any 1475.*—La Diputació imposá aquest any un dret de fogatge de 20 sous per foch per un any, y de 3 sous per foch durant cinch anys, per socórrer á Perpinyá y aturar als francesos que invadían l'Empordá.

La vila d' Igualada agoviadíssima de deutes y d'exigencies, encarrega á micer Berenguer Artigó, en Lleys doctor, resident en Barcelona, y á Miquel Franquesa, notari de dita ciutat, que miren si hi haurá medi d'excusar tanta cárrega —«é sentir é experimentar si en aquesta pestilencia (d'exigencies) porèm haver algun remey per manera que no periam, axí com crehèm havèm á fer.» (*L. Univ.*)

Drets de cena y de coronatge. *Any 1477.*

«Sacre Regie Magestati.

«Molt alt é molt excellent Príncep é senyor.—No ignora la vostra gran senyoría com aquesta vostra vila de Aguolada ha privilegis, libertats é immunitats en totes coses tals quals ha la ciutat de Barcelona. E axí aquesta vila no paga ne es tenguda pagar ne coronatge, ne maridatge, ne senes, axí com no ho fa la dita ciutat de Barcelona. E com á noticia de nosaltres sia pervengut per lo Vicicanceller ab dos ó tres juristes hauría donada sentencia ab la qual hauríe condempnada aquesta vila en pagar cenes de absencia als procuradors del illustríssim Primogènit, contra forma dels dits privilegis é libertats, per complacencia del illustríssim Primogènit é Rey de Castella: lo qual, com á senyor virtuós é amant fer justicia, vol que privilegis, é libertats, é constitucions sien servats, é no sia feta per éll injusticia á negú: Per tant, Senyor, supplicam la vostra gran senyoría li placia manar al dit Vicicanceller que en plena Audiencia faça veure é votar la dita causa de supplicació, com per part de nosaltres é daquesta vila sia interposada supplicació de la dita sentencia. E nosaltres, senyor, serèm molt contents é aconsolats de la intervenció é vot de molts juristes notables. Car si los nostres privilegis é libertats no eren servats, aquesta vila, la qual es paupérrima é destrouida, vendría á total ruyna é depopulació. E jatsíe, Senyor, les coses per nosaltres supplicades é demanades procehesquen de equitat é justicia, encara aquesta vostra universitat vos ho reputará á gracia é mercè special. E ab tant nostro Senyor Deu vulla conservar vostra gran senyoría per temps diletat, ab compliment de sos bons desigs. Scrita en Agualada á ·XVI· de Deembre del any M· CCCC·LXXVII.

»De V. R. M. humils vessals é súbdits, qui besants mans é peus en gracia é mercé de vostra senyoría se recomanen.—Consellers de Aguolada.»

Acuden además los Concellers d'Igualada á la mediació é influencia dels Concellers de Barcelona en general, y en particular al Conceller mossen Pere Vyastrosa, natural de

ualada però resident en aquella ciutat ahont havia arribat la alta honra de Conceller. Acuden també:

«Al molt honor. é savi senyer en Gonsalvo de Fries, en Barcelona.

»Molt honor. senyer. La present es per quant, segons creèm, sou cert de gran iniusticia é periudici que sens dupte nos es fet per lo Vicicanceller voler nos ab poch concell é deliberació abocar la bancha desobre, conmpnant nos ab sa sentencia esser tenguts en pagar sena de absencia al iyor Primogènit Rey de Castella. E per ço scrivim al senyor Rey, é encare dit Vicicanceller, é als magnífichs Consellers daquexa ciutat; é perquè ré emprar tots los amichs perquè aquesta vila, la qual ya es en article de strucció, del tot no sia perduda, vos pregam per esser un dels singulars de léllа é qui devets esser recelant del benavenir daquélla, vos placia, menaquí serets, comunicar de aquestes coses ab micer Berenguer Artigó, inregant lo ab diligencia sia curós de nostres fets. E daltre part vos esser ab lo senyor Rey, supplicant lo sia de sa mercè la justicia esser nos tenda ferma: car no tenim dupte que ab nostres privilegis é libertats, é ab les itencies en passat obtengudes, que la cosa no prengue algun redreçament. en aprés sia fet per vos totes les coses que á vos sian possibles per lo beffici de aquesta universitat. Hoc no res menys per vos sia entés é vist en tre causa sobre lo vet (ó excomunió) daquets senyors precessors (sic) stros. Tot açò sia remès á vostra saviesa: fent fi. De Aguolada á XVI• de :embre any LXXVII.

»A la honor vostra, senyor, prests. Consellers de Aguolada.»

L'endemá, 17 Desembre escriuen al meteix Gonçalvo e Fries y á Pere Aguilera, suplicantlos que vagen á veure frare Sort, Pabordre de Palou y regent del monestir de ant Cugat, pregantlo que's presente al Rey y li suplique ue's faça justicia als d'Igualada en la tant clara qüestió de ı cena, tant en la Audiencia com en lo Concell reals.

La causa de la cena fou tramitada en la Audiencia del ley, á la qual trameteren los Concellers los reals privilegis sentencies que declaravan á la vila exempta d'aquesta ontribució. Los quals privilegis, son los següents, segons n memorial fet per los Concellers y copiat en lo Llibre de ı Universitat:

«Primo: Una carta *pergamena* havent sentencia ó declaració de la dita cena onada per lo Rey en Johan Rey Daragó en favor de la dita vila. La dada de qual fonch en Barcelona á 22 dies de Març any de la Nativitat del Senyor ·CCC·XC. Ab segell reyal pendent guarnida.

»Item una altre carta en pergamí scrita, ab segell reyal pendent guarnida,

havent en effecte loació, confermació, approbació é declaració de la dita sentencia, la qual es en aquélla inserta. Feta per lo dit Rey Johan. La dada de la qual fonch en Valencia á 20 de Dehembre, any de la Nat. del Senyor M CCC·XCII.

»Item altre carta reyal ab segell pendent guarnida ffahent expressa menció de la incorporació de la vila de Aguolada en la ciutat de Barcelona, atorgant en aquella vila de Aguolada ffranquesa signantment de les dites cenes é altres coses: atorgada per lo Rey en Johan. La dada de la qual fonch en Valencia, á 20 dies de Dehembre any de la Nat. del Senyor M CCC·XCII.

»Item altra carta reyal ab segell pendent guarnida, havent en sí declaració ó sentencia donada per lo senyor Rey Alfonso Rey Daragó condempnant ó posant silenci an Bernat de Fabrica ciutedá de Barcelona, qui contra la dita universitat havía dada demanda per rahó de la dita sena. La data de la qual fonch en la Aljaffaría de Saragoça, dissapte, XXIIII· del mes de Març any de la Nat. del Senyor M·CCCC·XXV.»

La Reyal Audiencia fallá en favor de la vila, com se veu en lo següent document en que consta altra demanda de cena feta set anys més avant:

30 Desembre de 1484 (ara contariam 1483.)

«Lo consell general é particular..... volgueren é ordonaren que per quant mosser Francí Pallarés ara novament é per part del senyor Primogénit hauría demanada ó feta demanda á la dita vila de la sena de Primogènit, la qual se pretendría la dita vila esser tenguda fer al dit senyor Primogènit, algú dels Consellers de la dita vila vage á Barcelona ab los privilegis per los Reys passats atorgats á la dita vila, é á la jornada comparega denant los Jutges de les senes, ó aquell á quis pertangue, é ffaça fè de aquélls, ffent la deffensa necessaria: é no res menys exhibescha la sentencia derrerament per favor de la dita vila donada en la cort del senyor Rey, é aquélla sia treta é quitada (pagada) é portada á la present vila.» (*L. Univ.*)

Festes pèl naxement del Primogènit dels Reys de Castella. *Any 1478.*

«Ara hoiats queus fa hom á saber de part del honor. en Nicholau Puiggros sotsveguer é batle de la vila de Aguolada per lo molt alt senyor Rey é den Johan Manresa batle de la dita vila per lo monestir de sent Cugat de Vallès, á instancia é requesta dels honrats Consellers de la dita vila: com á noticia lur sia pervengut per mijá é report de alguns bons homens dignes de ffè, que la illustríssima Senyora la senyora Johana (Isabel) Regina de Castella muller del illustríssimo Senyor lo senyor don Ferrando Rey de Castella benaventuradament regnant are en aquests dies poch ha passats hage hagut ·j· fill primogènit lur, per la nativitat del qual lo serenissim senyor é Rey nostre hauría manat esser fetes grans aldimares é festes é alegríes per totes les ciutats, viles é lochs dels seus regnes é terres, per esser próspera é benaventurada nova é de gran repós é benefficis de tota la senyoría del dit se-

or Rey. E per ço los dits honrats Consellers hagen deliberat é ordénat per semblant esser fetes festes é grans aldimares é alegries en la present vila, fent ffarahons per les sumitats de la dita vila, sonant campanes, trompes tabals é altres maneres de instruments per signifficar é designar la dita va esser de molta alegría é goig á tots los feels vassals del dit senyor y. Em per amor daçò los dits honor. batles, instants é requirents los dits nor. Consellers, notiffiquen á tot hom generalment les dites coses, per ço e ignorancia per algú allegar no sen pusquen: manant á tots los habitants la dita vila que per vuy tot die hagen netejats é embelits los carrers de la a vila: é que demá aquélls empalien ó enramen al mils que fer ho poran. que per la nit siguent é per altre nit qui aprés venrá ffacen les dites aldires tenint lums per les finestres é terrats, fent farahons é falles, sonant npanes, bacins, trompes, tabals é altres instruments, segons demunt es , é en res noy sia mesa dilació: sots pena de ·V· sous. E guart si qui guarr si ha.

«E no res menys hagen ordonat á gloria é honor de nostro Senyor Deu su Christ é de la gloriosa verge nostra dona Sta. María mare sua que per dita rahó sia feta solemna proffessó per la dita vila; per ço demá que será umenge, com los senys tocarán, tot hom generalment sien á la esglesia r seguir la dita proffessó é per pregar nostro Senyor Deu que Deus façа ure virtuosament lo dit primogènit per multiplicats é dilatats anys, tenint ı pau, repòs é justicia totes les terres é regnes que en aquéll se pertanyen. ots pena de una lliura de cera guanyadora á la obra de la esglesia de la dita la.»

Fou publicada dissapte 20 de Juny de 1478 en les places del Blat, de la arnicería, Nova y del Tany. (*L. Univ.*)

Desafiament. *Any 1478.*

«Al molt honor. é magníffich en Bernat Sellent donzell sia dada.

»Molt honor. é magníffich mosser. La present es per quant lo die deius-it es stat ab nosaltres en aquesta vila en Johan de Robió familiar del seyor Baró de Cervelló dient nos com éll vos havía tramesos certs desafiaents per mijá de certa persona, los quals per vos eren ignorats, ó força quélls nous eren stat denunciats: é que per aquesta rahó éll nos denunciave ue per quant éll té alguna coniuncció é affinitat ab en Pere Millars daques-ı vila, lo qual vos tenien desafiat; á la honor del qual éll no pot ne enten uancar, maiorment attés lo dit Pere Millars esser home vell é indispost pera ebatre é bandolejar ab vos. Per ço é per aquesta rahó éll se desexía de vos esafiant vos en persona é bens. E açò volía fer per mijá nostro, per nosaltes essser persones comunes é públiques en aquesta vila, perquè fos á tot om manifest é que per vos ignorancia allegar no sen pogués: requirint nos er nostres letres aquestes coses denunciar vos deguessem. Per ço, magníf-ich mosser, ab la present vos notifficam é denunciam les dites coses, perqueus sia tot avís. Fens fi. De Aguolada á XXI· de Setembre del any M· CCC LXX vuyt.

»Los sotsveguer é batles é Consellers de la vila de Aguolada á la vostra onor prests.»

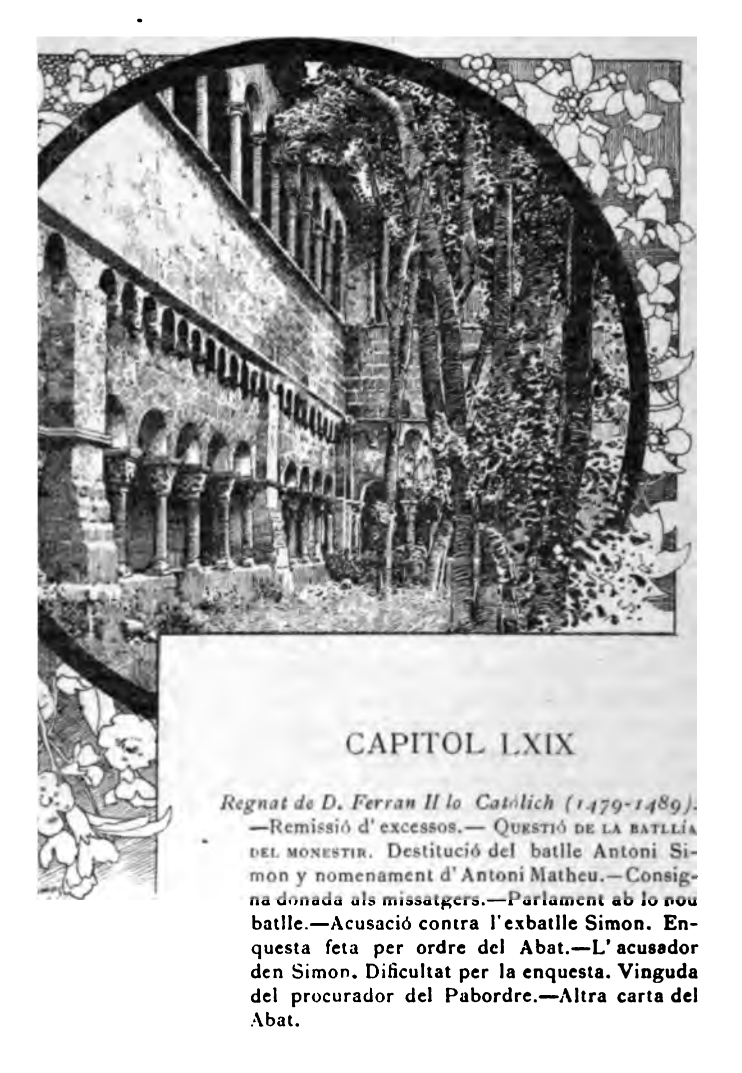
Treballs per pacificar una bandositat. *Any 1478.*

«Al molt noble é magníffich senyer mosser Pedro Dança.

Molt noble é magníffich senyor. Degudes recomendacions premeses, á vostra senyoría notifficam com entre Johan Navarro é Ramon Pollina blanquer daquesta vila, per causa de algunes simples paraules entre élls seguides, sería terma é principi de debatre entre élls: é ya per part del dit Johan Navarro, anedint al debat, serien stades fetes menasses é desaffiaments vers en Guillem Rejadell parayre, Pere Balaguer, é altres daquesta vila, é amichs, é valedors lurs; en tant que les dites parts starien en perill de seguir se entre élls algun inconvenient. E jatsía per nosaltres per aquestes coses sagen fets é fets fer per molts treballs per pacifficar é reposar les dites parts; finsací no si ha pogut bastar. E per açò, havents á recort la ffamiliaritat que lo dit Johan Navarro té á vostra senyoría, é daltre part la bona amor é bon zel que per vostra senyoría es tengut vers aquesta vila é singulars de aquélla; é creents á altre persona no es cosa més pertinent é més fácil adobar aquests affers que á vostra senyoría, qui té special cárrech de la custodia daquesta vila; havèm deliberat ffer vos la present supplicant vos sia de vostra mercè voler se interposar é metre en aquests affers portant les dites parts á pau, é repós, é bona concordia abans negun dan ne novitat entre élls nos seguescha, lo que facilment es aparellat, é sería cosa anujosa á nosaltres maiorment, que per cosa que no es interès de neguna de les dues parts, dans sen seguissen. E ultra, senyer, que vos obrant é fent aquest beneffici ne ffareu servey á nostre Senyor Deu, ne reportarets molta honor, en donareu gran repós á aquesta vila, é á nosaltres ne farets gran é assenyalat pleer. E si algunes coses, senyer, porèm fer per vostra senyoría, ab tota fiança nos scrivits. Scrita en Aguolada lo primer dia de Octubre del any LXXVIII.

»Senyor.—A la ordinació vostra som sempre prests é aparellats Consellers de la vila de Aguolada.» (*L. Univ.*)

CAPITOL LXIX

Regnat de D. Ferran II lo Catòlich (1479-1489). —Remissió d'excessos.— QUESTIÓ DE LA BATLLÍA DEL MONESTIR. Destitució del batlle Antoni Simon y nomenament d'Antoni Matheu.—Consigna donada als missatgers.—Parlament ab lo nou batlle.—Acusació contra l'exbatlle Simon. Enquesta feta per ordre del Abat.—L'acusador den Simon. Dificultat per la enquesta. Vinguda del procurador del Pabordre.—Altra carta del Abat.

issió d'excessos. *Any 1479.*—A la edat de 81
9 de Janer, morí en lo palau episcopal de Barcelo-
Joan II, passant á ocupar lo trono vagant son fill y
Joana Enriquez, D. Ferran II lo Catòlich.
—En nom d'aquèst, Requesens de Soler, Governa-
ral de Catalunya, rebé dels Concellers d'Igualada,
le la universitat y per mans del magnífich Joan de
, cavaller, la quantitat de cent lliures á títol de com-

posició ó composta per lo perdó de totes les penes, excessos y forfets que haguessen comesos los d'Igualada. exceptuant alguns crims que detalla lo document, que fou firmat en Igualada á 1 de Juliol de 1483. (*L. Priv., n.* 59.)

Se trovan diverses vegades semblants documents de perdó *ad cautelam*, no per excessos ó delictes certs, sino per los que haguessen pogut cometre. Suposo que accedian les poblacions á tals exigencies del govern, per evitar los majors gastos é inconvenients de les enquestes ab que serían amenaçats, si no pagavan la quantitat exigida.

«Qüestió de la batllía del monestir.» Destitució del batlle Antoni Simon y nomenament de Antoni Matheu. *Any 1489.*—Interessa aquest negoci á la important qüestió de la autonomía municipal, y es ensemps altra mostra de les bones relacions que hi havía entre lo Abat de Sant Cugat y sa vila d'Igualada.

Dilluns, 7 de Setembre de 1489.

«Lo Consell general é particular de la vila de Agualada per los honrats Consellers de la dita vila convocat é congregat en la casa del consell de la dita vila: en la qual congregació entrevingueren é foren presents la maior é pus sana part dels jurats del dit consell: é tots concordants é negú discrepant, volgueren é ordenaren: que per quant lo magnífich mosser Pere dez Pla ciutadá de Barcelona procurador, segons se diu, del magnífich senyor ffrare Francesch dez Pla, Pabordra de Penedès en lo monestir de sent Cugat de Vallès, lo die present ha revocat del offici de la batlía del dit monestir en la dita vila lo senyer Nanthoni Simon, lo qual lo dit offici lonch temps ha bé regit é governat; é lo dit offici ha comenat an Anthoni Matheu maior de dies de la dita vila: é com lo dit Anthoni Matheu no sie accepte á la dita universitat per moltes causes é rahons en lo dit consell deduhides é en son cars é loch deduhidores; volgueren é ordenaren daquestes coses fos consultat é suplicat lo senyor Abat é convent de sent Cugat de Vallès, senyors ensemps ab lo senyor Rey daquesta vila, supplicant aquélls no admeten lo dit Anthoni Matheu, ans aquéll repellesquen del dit offici, lo dit offici tornant al dit Anthoni Simon, ó matent aquéll en ma de alguna bona persona de la dita vila, qui sie accepta á la dita universitat é al dit consell. E si obs será daçó supplicar lo Sr. Infant lochtinent general del Sr. Rey, é encara lo senyor Rey.

»Item lo dit honor. consell per expedir les dites coses é per fer les supplicacions per açó necessaries, elegiren en missatgers los honrats Nanthoni Pony Conseller é en Pere Tria mercader de la dita vila. Manant esser ffetes tantes letres quantes sien necessaries per expedició del dit negoci.»

Consigna donada als missatgers.—Fou la segúent:

Primerament anar á Barcelona per consultar á micer Guerau Guardiola, advocat, conduhit per la universitat, exposantli:

1.er «Que Antoni Simon havía regit la batllía nou ó deu anys á satisfacció de la vila.

2.a »Que Antoni Matheu es home maliciós, vindicatiu é que té moltes males voluntats é oppinions contra diverses persones de la dita vila; é que per éll é familia sua son stades perpetrades moltes coses é fets actes licits (ilícits) é impertinents, é tals que no es cosa lícita publicar aquélls per obra molts inconvenients quen porien seguir.

3.er »Item que si lo dit Anthoni Matheu havíe restar en lo dit offici, una gran part de les gents de la dita vila é dels pus assenyalats de aquélla los convendría exir, é de ffet exirien de la dita vila per fer lurs domicilis en altres parts.

4.t »Item..... que per mèrits del dit Anthoni Matheu lo consell de la dita vila lo havíe ya foregitat é expellit del consell de la dita vila.»

Que ohit lo consell de micer Guerau se presenten al Abat de Sant Cugat, presentantli primerament les creençes, per suplicarli la deposició del nou batlle, conforme al parer del advocat.

Que ab consentiment del Abat presenten la creença als frares per lo meteix fí.

Que si Abat y convent no volguessen interessarse en aquest fet, quels diguen que acudirán al senyor Infant llochtinent y fins al senyor Rey si será menester.

Parlament ab lo nou batlle.—A 15 de Setembre lo concell acorda empaytar de valent la qüestió: però abans envía una comissió al nou batlle, composta dels notables jurats del concell Dalmau Mercader, Gonçalvo de Tries, Francesch Sala, especier, y Bartomeu Colldesança, ferrer, perquè —«élls bonament li expliquen lo vot é parer del dit consell, é los perills é inconvenients que en sa persona é bens li stan aparellats, per ço que de les dites coses ignorancia allegar no pusque.»

Matheu contestá als comissionats—«com éll era content de ffer tot ço é quant lo dit consell volrá é ordenará sobre la resignació ó remissió del dit bastó (insignia del batlle). Demanant emperò temps ffins daçi dimecres primer vinent (açò ho deya dijous), dins lo qual éll hage feta desexida del dit bastó, tornant aquéll en ma é poder del magnífiich mosser Pere dez Pla, procurador del magníffich Pabordra..... de ma del qual éll ha rebut lo dit offici ó bastó de dita batlía.....»

Lo concell otorgá'l plaço demanat pèl nou batlle, comunicant lo que passava tant al advocat micer Guerau, com al senyor Abat, qui havía mostrat desigs de complaure a la vila en aquest negoci. (17 Setembre.)

Acusació contra'l exbatlle Simon. Enquesta feta per ordre del Abat. 24 Setembre.—Los Concellers Pere Amat y Baltasar Soler, donaren en Barcelona al Abat la nova del resultat del parlament que mediá entre la comissió y Matheu, ab la bona resposta d'aquèst, que semblava disposat á dexar lo bastó de batlle.

L'Abat digué als dos Concellers que en Montblanch, vidrier de Sant Cugat, parlant d' Igualada, li havía dit.—«Senyer, en Agualada va lo regiment per sequela é voluntat, é que ha més de ·X· anys que no es exit daquella sequela é parcialitat: é encara quey ha gabella; é que aquella vila se destrouex per aquest punt. E axí, senyer, açí es en ciutat qui demá vos informerá plenament daquesta ffaeyna.»—Y una altra vegada tornant á veure dit Montblanch al Abat, li digué:—«Senyer, lo bon hom sen es anat; nous puch tornar resposta, car lo bon hom quins devía informar plus plenament sen es anat.»

Los Concellers de regrés en Igualada contaren açò al concell del 24 de Setembre, qui ordená pendre acte d'aquestes acusacions, que's referían clarament al exbatlle Simon, qui havía exercit dit cárrech durant los nou ó deu anys anteriors.

L'Abat fent cas d'aquestes acusacions escrigué als Concellers la carta següent:

«Honrats senyors. Derrerament he rebut una letra de vosaltres per en Pere Amat é Baltesar Soler Concellers de aquexa vila, la qual es de creença

per aquélls mes stat per part de la universitat regraciada la bona voluntat que per tostemps havèm mostrada an aquexa vila; é que nous fos anujós la prática que aquí per vosaltres es stada servada. En queus dièm que de tota pau é concordia bona que sie entre vosaltres nos alegre é trobam grandíssim pler: perquè no pot portar sino molt util en aquexa vila, del monestir é nostre. Perquè allá hon ha passions é malicies noy habita nostro Senyor Deu, ni al poden seguir sino molts inconvenients, desastres é despeses; é havent bé unió, nostro Senyor será ab vosaltres, é aquexa vila será augmentada. E es veritat que á hoyda nostra es pervengut que del bastó del monestir se fa mercadería plana, é ques comana al més donant: qui es cosa que molt nos anuje, que la justicia que al nostro monestir toca sie axí tractada. Perquè certa cosa es que lo mercader qui compre, no (compre) per intenció de perdre, mes per guanyar. E axí nos sa á creure que negú qui hage lo bastó per diners sie la sua intenció aquéls perdre, mes per intenció de recobrar é guanyar: ne per tal via la justicia á son degut no pot esser administrada. Per què vosaltres, volent relevar nostro monestir de tal infamia, per lo cárrech del regiment que per aquéll teniu, ab les presents ordonam, manam é requerim á vosaltres é quescun de vosaltres, sots virtut del segrament é homenatge é de la ffidelitat de que á nos é al nostro monestir son obligats, é encara (á) vosaltres é quescú de vosaltres imposant pena de Cent lliures, que no sie negú qui gos comprar ni res donar per portar ne regir lo bastó de batle, qui en nom de nostro monestir se porta es regex; hoc sots virtut de les predites penes manam als Consellers daquexa vila, que servada la forma acustumada en inquirir, ffacen testifficar lo Simon é Lanthoni Matheu, faent primer citar aquélls é prenent los ab jurament, é á quiscú per sí facen testifficar en poder del notari: al Simon qué li ha constat (costat) desque portave ó regíe lo bastó, ne quen ha pagat ne donat. E al Anthoni Matheu qué ha donat an en Per dez Pla per levar lo dit bastó an en Simon per comenarlo á éll; ne si ya entre élls ha entrevengut monjo negú del nostro monestir. Les presents havèm legides als Consellers é embaxadors per vosaltres á nos tramesos; als quals havèm manat sots virtut de les predites penes, per manament nostro sia ajustat lo consell acustumat de tenir en aquexa vila, é que nostra letra sie legida; é que per part nostra, sots virtut de dites penes, en la forma quens semblará, á tot los poblats sia publicada nostra letra, perquè ignorancia per negú nos pugue allegar. E manant al notari que aquella dita nostra letra al Manual sie registrada. Dada dins les cases que lo nostro monestir te dins la ciutat de Barcelona, á XXII· del mes de Setembre en lany M·CCCC·LXXX·VIIII. Sots signada de nostra ma é segellada ab lo nostro segell secret.—Labat de sent Cugat.»

L'acusador den Simon. Dificultat per la enquesta. Vinguda del procurador del Pabordre. Nova carta del Abat.—Inseguint l'ordre del Abat se ajustá concell per llegir sa carta. En lo concell era present en Joan Rosseta, ballester, que devía esser jurat del concell y digué:

—«Jo so aquell qui he parlat ab lo dit Muntblanch, (y) que volía parlar ab lo senyor Abbat.»

Es dir que aquell *bon home* qui havía dit á'n Montblanch, vidrier de Sant Cugat, que lo regiment é batllía d'Igualada era objecte de gabella, ó en altres paraules, que era descaradament comprat y venut al més donant, era éll, en Joan Rosseta, y no s'amagava de dirho devant de tot lo concell.

Aquesta manera de llançar lo guant devant dels Concellers y jurats del concell, demostra que la cosa anava calenta, y que no era sols qüestió d'un fret especulador que per interés de sa butxaca compra lo bastó de batlle. Aquí devía haverhi fondos ressentiments, que començan á esclatar.

Lo concell acordá procehir á fer les enquestes que contra en Simon y en Matheu manava fer l'Abat.

Al efecte los Concellers presentan la carta d'aquèst al batlle real, honorable Joan Pasqual, requirintlo que façe les degudes enquestes contra en Simon y en Matheu.

En Pasqual se trová en un conflicte. Cap dels dos batlles per sí sol podía administrar justicia, puix era atribució dels dos batlles junts *pro indiviso;* sols, ni un ni altre podían administrarla. Donchs en Pasqual, mostrantse disposat á obehir al requiriment dels Concellers, se reservá consultar primerament al Abat y al Pabordre. Açó respecte á la enquesta contra en Matheu, novament creat batlle per lo Pabordre é son procurador. Respecte á en Simon digué que estava prompte á procehir, pero d'acort y junt ab lo batlle Matheu.

Igualment los Concellers intimaren á Mathen les ordres del Abat; y respongué que, per esser éll novell en l'ofici, no podría entendre en aquests afers, fins que hagués consell de persones competents.

A instancia dels Concellers la carta del Abat fou publicada al poble, com manava l'Abat, per pùblica crida.

Tot açó succehí lo 24 de Setembre, y lo meteix día fou comunicat per carta al Abat, inclohenthi l'acte notarial de lo que havía passat en la entrevista dels Concellers ab los batlles.

L'endemá, 25 de Setembre, arribá a Igualada mossen Pere dez Pla, germá y procurador de frare Francesch. Pa-

bordre de Panadès; y demaná desseguida parlament ab los Concellers. Los quals al següent día ajustaren concell, que nomená quatre prohoms los quals ab los Concellers devían avistarse y tractar ab dit Pere dez Pla. A la conferencia hi assistí tambè en Matheu. No pogueren avenirse, *restaren romputs;* diuen al Abat en carta del 26 Setembre los Concellers. al comunicarli aquella entrevista.

A la carta dels Concellers de 24 de Setembre contestá l'Abat ab la següent:

«Als amats nostres los Concellers é prohomens de la nostra vila de Agualada per la porció que tocha al monestir.

»Jesus.– Honrats senyors. Una vostra letra havèm rebuda dada en aquexa vila de Gualada del nostre monestir é nostra, havisant nos com havieu ajustat consell al qual havieu presentada nostra letra: é que tots fforeu contents de optemperar lo contengut en aquélla: é que aprés per vosaltros fou presentada al honrat en Johan Pesqual batle per lo Rey nostro Senyor en aquexa vila: lo qual ffeu resposta que era prest é aparellat, á consell de son assessor, fer las cosas en dita letra contengudas. Emperò que no li semblava que assoles, sens intervenció del batle de Sant Cugat éll pogués ffer enquesta; perquè nos digués ques usurpava la juredicció del monestir. De quem sembla que, pus á instancia é manament nostro se havía á ffer á quí per lo dit monestir per éll é per tots los altres nos es stat prestat sagrament é homenatge de ffidelitat; é per conseguent, per negú no podía esser inculpat; que vist era tal inquisició ffeta ab voluntat é manament nostro, nos podía dir poder se ocupar la juredicció del monestir, maiorment per saber si per poder portar lo bastó en nom de aquéll sen fehía mercadería plana, é per diners se comprava: lo que es contra constitució de Cathalunya: lo que no crech sia plasent á nostro Senyor Deu ne á la altesa del Sr. Infant, per esser cathòlich princep. De qui avant, si éll no obeyrá, la inffrecció del sagrament é homenatge pertany asse (á sa) altesa; é la infrecció de la pena se sguarda á les duas senyorias. E quant toca á Lanthoni Matheu, del sagrament é homenatge ne dará rahó á la altesa del Sr. Infant, é de la pena, com demunt dit es del altre. E nostro Senyor Deu sab que la intenció nostra es per obviar tota viltat, é que la justicia sia ab tot son degut administrada: é á mí plaurá molt vingue á les orelles del senyor Infant; que so cert per sa porció no seran comportades tals cosas, ans ne será ben inquirit é seran bé castigadas. E ab les presents requerim á vosaltres per virtut del sagrament é homenatge é de la ffidelitat que sou obligats al nostro monestir é á nos, que torneu requerir lo dit batle del Rey nostro Senyor per lo dit sagrament, é homenatge, é fidelitat, é la pena de Cent lliures, per la porció que es obligat á la juredicció del monestir é nostra, que ensemps ab vosaltres inquiresqua segons que per la nostra lletra primera es stat ordonat é manat. E ab la present donam potestat á cascu de aquélls que en persona nostra entrevenguen ab lo dit batle reyal en fer les inquisicions en laltra nostra lletra manades. E

axí no haurá occasió de dir se puga osurpar la juredicció pertinent al m
nestir é á nos en nom de aquêll. Les presents sian legidas en lo consell,
aprés presentades al dit batle reyal: que del Anthoni Matheu é dels al
qui per la part qui tocha al monestir nous hauran obeyt, la speriencia re
mestre. Offerint nos que si per lo bé de aquexa vila porèm res ffer axí en p
neral com en particular, som prests. De Barcelona á XXV· de Setembre. L
presents sien registrades per lo notari en son Manual.—Labat de sant C
gat.» (*L. Univ.*)

CAPITOL LXX

Regnat de D. Ferran II lo Católich (1489-1491).—**Indicis de dissensió entre lo Abat y 'l Pabordre.—L'Abat destitueix á en Matheu.—Protesta del sotsveguer.—L'Abat desautorisa al procurador del Pabordre y al batlle Matheu.—Conflicte dels dos batlles en la parroquial.—Acabament del conflicte.**

Indicis de dissensió entre l'Abat y'l Pabordre. *Any 1489.*—A 30 de Setembre intimaren los Concelers la carta del Abat, del 25, als batlles, qui respongueren ab una cèdula que deya en substancia:

—«..... Attés..... que la administració de la justicia, fer é crear balles é officials pertany en Gualada al Pabordre de Panadès..... attés que axí es stat praticat é acustumat per tant temps que no es memoria en contrari; é encare attés *que es venguda á noticia dels dits balles la disensió ó diferencia que es entre dit reverent Abat, Prior é covent.....* responen é diuen, que axí de la letra, com de les requestes fetes á els sie dada copia é treslat al Pabordre, Prior é covent, é temps per satisfer, si pretendran esser interès lur, de deu dies per á respondre.....»

L'Abat destitueix á en Matheu.—Missatgers tramesos al Abat per lo concell, li explicaren tot lo ocorregut y suplicaren *la reintegració de la senyoría del senyor Abat.* Lo qual entench que significa que la autoritat que tenía lo Pabordre en Igualada li fos llevada, quedant llavors en

favor del Abat, qui llavors sens disputa podría obrar directament y sens entrebanchs en la qüestió que's debatía. Suplicárenli la destitució den Mateu, la qual otorgà l'Abat, com se veu en la carta següent que abreviaré y traduhiré del llatí:

«Frare Jofre Sort, per la gracia de Deu, Abat del monestir de St. Cugat de Vallès, del ordre de St. Benet, bisbat de Barcelona. Al amat nostre n'Antoni Matheu de la vila d'Agualada: salut y dilecció. Volent entendre, com podèm y devèm, com á superior senyor de la abadía del dit monestir nostre, en la causa de apelació á nosaltres dirigida y presentada per los honorables Jurats de la dita vila sobre denegació de justicia y certs procehiments fets per lo honor. Pere dez Pla, ciutadá de Barcelona, germá y procurador del vener. Francesch dez Pla, monjo y Pabordre de Penedès en lo dit monastir, contra dits Jurats y universitat de dita vila en lo fet de havervos creat batlle de dita vila per dit monestir lo dit procurador: les quals coses, segons se preten, son contra dret y constitucions de Catalunya, per varies rahons y causes llargament aduhides en la dita apelació. Per tant, á tenor de les presents lletres; primerament inhibintvos lo exercici del ofici de dita batllía, vos dihèm y manám, sots pena de cinch centes lliures de moneda barcelonesa y per virtut del jurament d'homenatge y fidelitat per vos prestat á nosaltres, en nom del dit monestir, y sols per lo interès de la jurisdicció d'aquèst, que encontinent de la presentació y vista de les presents, entregueu al vener. Pere Amat, al present Jurat en cap de dita vila, lo bastó del ofici de dita batllía.... al qual Amat nosaltres per la autoritat del dit monestir y nostra..... per evitar escándols en la dita vila, volèm y manám sie entregat: puix nosaltres vos suspenèm y destituím del dit ofici de batlle per tant temps com durará la causa de apelació á nosaltres feta, y fins que hajám sentenciat y declarat si es, ó no, fundada en justicia la apelació á nosaltres feta, y si ha estat denegada justicia per lo dit procurador del Pabordre: manantvos que després de la entrega del bastó, dintre deu dies comparegau devant de nosaltres en les cases de nostre monestir dins la ciutat present de Barcelona, ó en dit monestir de St. Cugat, per allegar les rahons que tingau per oposarvos á les nostres ordinacions; puix en tot cas se us fará justicia. Ademés ab tenor de les presents, requerím, exortám y encarregám al honor. sotsveguer reyal de dita vila d'Agualada, ó á son llochtinent, que ab autoritat nostra y del dit monestir rebe del dit Pere Amat l'homenatge y jurament de fidelitat de que bè y llealment s'haurá en lo exercici del ofici de la batllía, segons fins ací han acostumat los altres batlles. Al qual sotsveguer ab les presents donám y conferím plena potestat per aquestes coses. Dada en Barcelona en les cases del dit nostre monestir, á 14 del mes de Novembre, any de la Nativitat del Senyor M·CCCC·LXXXIX.—Vist pel dit Abat.»

Protesta del sotsveguer.—Rebuda aquesta carta, los Concellers en companyia del notari y de testimonis se presentaren a casa den Matheu. Los digueren que no hi era.

Llegí 'l notari la carta al fill den Matheu, anomenat Salvador; qui respongué:—«Qué éll no ha per llegida la dita letra, ne si enten en res.»

Se presentaren los dits al llochtinen den Matheu; y 'ls respongué que éll estava prest á obehir, y que en avant no exerciría de llochtinent.

Se presentaren á en Pasqual, batlle real, llegintli la carta é intimantli que á tenor d'élla volgués rebre lo homenatge y fidelitat del Conceller en cap.

Respongué que era prest á fer lo que fos de justicia, á consell del assessor; que li donassen trasllat de la carta y, hagut consell, respondría. Y com instat moltes vegades no volgués accedir, lo meteix Conceller en cap pren lo bastó de batlle que estava en lo meteix lloch ahont açò passava, dihent que éll estava aparellat á exercir lo ofici de la batllía y á prestar lo sagrament y homenatge degut; que si en Pasqual nol volía rebre, d'aquèst era la culpa, no sua.

Alguns díes desprès (18 Novembre) en Pasqual presentá sa resposta en una cédula que devía esser redactada per son assessor: deya en substancia: Que la costúm de sempre era que'l Pabordre ó son procurador nombravan lo batlle pèl monestir: que havent lo procurador del Pabordre nomenat batlle á en Matheu, y pendent la apelació sobre aquest nomenament, éll creya que no devía res innovar; que per éll ara com ara no hi havía mès batlle que en Matheu, nomenat enterament conforme á la antigua costúm.

L'Abat desautorisa al procurador del Pabordre y al batlle Matheu.—A 20 de Novembre se llegí en concell la següent carta del Abat:

«Als amats nostres lo batlle é Concellers de la vila de Agualada é vessalls per sa porció del monestir de sent Cugat.

»Prohomens. Nos tenim molta congoxa dels dans daquexa vila é vostros; los quals ab molt pocha cosa, é qui es bé de justicia, se poríe metre en execució. E lo qui té cárrech per lo ffra Pla devíe pensar que per la porció de la juredicció que lo monestir té en aquexa vila, qui es casa de religió, los vessalls de aquélla no devíe metre en tanta pressura. E havèm vist en un manament fet al Conseller en cap é batle del monestir, al qual nos havèm comenat lo bastó, fins á tant per nosaltres é nostro assessor sie declarat la causa de la appellació esser stada justament interposada, ho no. Lo qual manament li es stat fet per part de mosser Pere dez Pla com á procurador

de son germá é del convent del monestir. Dit son germá es religiós é súbdit á nos, eus té prestada manual obediencia; é per dret comú, no ha pogut crear procurador an aquéll ne altri, sens expressa licencia é voluntat nostra com á superior seu; ne menys se pot dir procurador del monestir de sent Cugat, com no sie covent negú lo qual sens lur cap pugua fer procura neguna; é maiorment en cars que per appellació devant nos sie venguda: nil tenim per procurador del dit Pabordre, ne menys del covent del nostro monestir: ans aquéll com á persona privada sens potestat neguna ha volgut metre la ma en messe aliena, é ha violada la constitució del Sacro Concili de Terragona infringint é usurpant se la preheminencia é juredicció de nostra dignitat; lo que ab lo mijá de la justicia no restará sens condigne penitencia. Lo Johan Pasqual é Anthoni Matheu han romput sagrament é homenatge; la punició del qual remetèm á la justicia; é son cayguts cascú en pena de sinch centes lliures; de la qual pena ne tocha la meytat al Rey nostro Senyor, laltre meytat al nostre monestir é á nos. E de qui avant ab les presents manam al dit Conseller é batle, el requerim per virtut del sagrament é homenatge, é sots pena de ·CCC· lliures, que éll port é regesca lo bastó per lo monestir ffins á tant que per nosaltres é nostro assessor (era micer Lluis Lull) sia stat declarat sobre la causa de apellació, é sia provehit en altra manera: é més avant manam é requerim á cascun poblat de la dita vila, que sots virtut del sagrament é homenatge quens tenen prestat, é sots pena de ·CCC· lliures, cascú per sí, que tots hagen á tenir per batle del monestir el hagen ffavorir é ajudar en qual se vulle cosa que lo batle del monestir de sent Cugat á costum de exercir en la forma acustumada en dita vila é terma: é sots virtut del sagrament é homenatge é pena (dita) manam á cascun poblat de aquélla que lo dit mosser Pere dez Pla é Anthoni Matheu tingues per personas privadas é nols obeesquen en cosa nenguna; com per nosaltres sien stats inhibits, é ab la present encara de nou los inhibim, fins á tant que per nos é nostro assessor sia declarada la causa de la apelació: ffahent vos certs ab les presents que aquexa vila tindrèm per tant recomenada quant justicia nos hi acompanyerá, é ffarèm tots los procehiments que permeta justicia contra totes les persones quis meten en camí de destruhir aquélla: é stam conffortats, que en cosa nenguna noy mancarèm: manant les presents, sots virtut de ditas penas, façau continuar al notari de la vila al Manual de aquella. Dada en la ciutat de Barcelona á XVIIII del mes de Noembre any M·CCCC·LXXXIX.—Labat de sent Cugat.»

Conflicte dels batlles en la parroquial.—Diumenge, 22 de Novembre, lo nou batlle y Conceller en cap. Pere Amat, se 'n aná á la esglesia parroquial per ohir lo ofici y trová assegurts en lo banch ó escon dels batlles á Antoni Matheu en companyía de son protector Pere dez Pla, á qui devia la batllia.

En Pere Amat intimá á Matheu que se 'n anás d'aquell lloch que no li pertanyía, y Matheu no se 'n volgué moure.

Surt Amat y torna en companyía del notari y testimo-
los quals estant devant den Matheu, dirigintse Amat al
ari, li diu:

—«En notari; jous requir quem leveu carta pública com
iage request Nanthoni Matheu, qui es açí, que ses asse-
en aquest banch, que sen levás; lo qual ocupant se la
dicció é honor del offici de la batlía de sent Cugat de
.ès de la dita vila, contra voluntat é manament del reve-
senyor Abbat, seent se en lo banch dels officials é Con-
:rs; com per ço li acusava les penes en que era encor-
it.»

En Pla y en Matheu protestaren contra les paraules del
le Conceller—«qui (digueren) se occupave lo offici é ju-
cció de la batlía de la dita vila per lo monestir de sent
;at, accusant contra dit Pere Amat qualsevulla penes
per éll comeses sien per fer dita usurpació, é que lo dit
honi Matheu seuría en son loch acustumat.» (*L. Univ.*)

¿Com acabá 'l conflicte?—A lo mellor queda inte-
npuda aquesta historia, per faltar los volums del *Llibre*
a Universitat de 1490, 1491 y 1492.

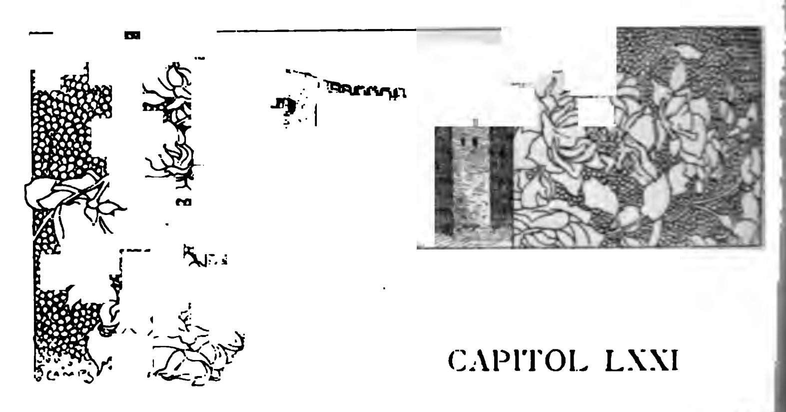
Dues cèdules del Infant D. Enrich, llochtinent general del
en lo principat, dades á 28 y 29 de Novembre de 1491,
osan quel trionf fou del Pabordre dez Pla y de son pro-
t lo batlle Matheu.

Mes una cédula, de 28 de Novembre, ordena la suspensió
a elecció de Concellers, á instancia del Pabordre Fran-
:h dez Pla, y al peu d'élla consta que fou presentada al
iveger Felip Vallès y *al batlle Anthoni Matheu.* L'altra
ula copía la anterior y revoca la suspensió en aquélla
enada.

Trovant donchs al meteix Pabordre entrevenint en los
ocis d'Igualada y sobre tot Antoni Matheu batlle de la
:exa vila pèl monestir; sens dupte aquèsts guanyaren la
tida. Ho sento pèl bon Abat que ja se'm havía fet sim-
.ch ab ses belles cartes plenes de tan bons sentiments en
or de la vila. (*Fulls solts en L. Univ. de* 1489.)

Lo lector se recordará del conflicte igual historiat en lo
ítol X.

CAPITOL LXXI

Regnat de D. Ferran II lo Catòlich (1493-1498).—Exigencia de la questa.—Vinguda del rey Ferran II á la vila. Avalots per causa dels allotjaments de tropes. —Qüestió ab mossen Francolí, prevere.—Vinguda de D. Joan d'Aragó qui portá la barra del tálem lo día de Corpus.—La vila encara agoviada de deutes: mediació del Rey y del Papa á favor de la vila.

Exigencia de la questa. *Any 1493.*—La questa ó quistia era una contribució pecuniaria que'ls pobles solían pagar á llurs senyors. La que pagava Igualada al Rey era de 30 lliures anyals.

Aquest any de 1493 lo magnífich Joan ça Riera, batlle general de Catalunya, demanava á Igualada ab grans instancies y amenaçes:

1.er 30 lliures anyals de questa desde 1460, en que començaren les turbacions del principat, fins á 1472 inclusive.

2.on Com desde 1472 fins á 1480 la vila no havia pagat sino 20 lliures anyals, demanava les 10 lliures anyals que fins á 30 lliures faltavan per aquests vuyt anys.

3.er Demanava les pensions de censos que varis singulars prestavan á la cort real.

Don Ferrant II lo Católich, á instancia dels d'Igualada otorgá:

1.er Que com lo capitá Pedro Dança per ordre del Rey havia cobrat les imposicions de la vila durant la guerra fins al any 1472, de les quals imposicions se pagava la questa y altres coses, per aquesta rahó res devía la vila, ja que les imposicions que'l Rey llavors s'aturava, importavan molt més que lo que importava la questa.

2.on Que per la pobresa en que restá la vila de resultes de

a guerra, no pagá durant vuyt anys més que 20 lliures anuals; vol que li sien perdonades los 10 anyals que faltan fins á 30 lliures.

3.er Mana al dit batlle general que s'abstinga de demanar als particulars los censos deguts fins al any 1472.

4.rt Mana finalment que dexe en pau y repòs á la vila sobre aquests punts.—Barcelona 25 Octubre de 1493. (*L. Priv.*, f. 117.)

Vinguda del rey D. Ferran á la vila. Avalots per causa dels allotjaments de les tropes. Qüestió ab mossen Francolí, prevere. *Any 1497.*—En carta del 20 de Febrer al llochtinent general de Catalunya per lo senyor Rey, diuen los Concellers que al presentarse en Gonçalvo de Tries, (que era un dels comissionats per allotjar les moltes tropes que llavors passavan,) á casa de Joan Francolí, sastre, per allotjarhi alguns soldats, lo sastre no volgué admètrels posantse á cridar y avalotar; lo meteix sastre trameté avís á son germá capellá, que sortí de la esglesia, ahont llavors se trovava, vestit ab sobrepelliç, presentantse á casa de son germá, que era també casa seva. Abdós germans se resistiren fortament á admetre'ls allotjats fins á cridar en Joan grans crits de *via-fos*. Gonçalvo apartá de la porta al capellá perquè impedía la entrada, é hi meté'ls allotjats.

Lo capellá acudí al Bisbe, qui citá á Gonçalvo de Tries perquè dintre deu días comparegués á Vich per intimarli la excomunió en que deya havía incorregut en força d'una constitució del Concili de Tarragona, que suposo sería dictada contra'ls violentadors dels clergues.

Los Concellers acuden ab aquesta carta al llochtinent pregantlo que medie ab lo senyor Bisbe per arreglar aquesta qüestió.

Per lo meteix día abans los Concellers (6 de Febrer) avían escrit al senyor Bisbe lo següent:

«Rmo. Senyor. A noticia de nosaltres es pervengut que [illegible] ría manaría citar é fer certs enantaments contra en Go[illegible] per lo monestir de sent Cugat de Vallès de aquesta vila: e remor en dies passats se seguí entre dit batle é lo ve[illegible] é [illegible] ser [illegible] rthomeu Francolí prevere de aquesta vila: é açò, [illegible] r

de la gent de guerra de la magestat del senyor Rey, qui anant é vinent passen quiscun dia per aquesta vila: é hon cregam vostra reverendíssima senyoría sapia tot açò molt bé, encara la volèm informar de la veritat. Sapia la Rma. senyoría vostra que ara darrerament venint la magestat de nostros Rey é Senyor en lo present principat, é essent ja á Cervera, per la molta gent de armes de peu é de caval qui en aquelles hores passava per aquesta vila, se seguí tant gran avalot entre la dita gent de guerra é los de la vila, que hora fou que nosaltres pensarem hy romanguessen cent persones mortes per lo gran avalot hy ere. A Deu fou plasent per medi de un mosser Rebolledo, qui en aquelles hores se trobá per fet de veritat en dita vila, é altres persones de bé, no hi morí ningú: bé ni hagué de naffrats, hoc fins un piloter del senyor Rey fou nafrat, que li meteren una treta ó tiralla per les spatles; á Deu fou plasent no morí. E axí *arribada la magestat reall en dita vila*, feu pendre enquesta sobre dit avalot: é axí les coses reposades, per sa altesa fonch manat als qui lavòs eren Consellers de dita vila, que per fer servey á sa senyoría tractassen, aposentassen é acullissen molt bé dita gent de guerra, é los qui havien seny regissen los horats; car en semblants aplechs de gents de forsa ni ha haver de uns é de altres. E axí tot lo consell de aquesta vila per les paraules de sa altesa havía dites é per ferlin servey, vehent que quiscun dia la gent de guerra ab los de dita vila venien á les mans, é signantment hy havíe grandíssima remor é crits quiscun dia per les posades; va ordonar fos fet memorial de totes les posades, é elegiren dues persones de la dita vila, les que al consell aparegué eren sufficients en dar hy recapte, en aposentadors, afffí pus la gent de guerra fossen collocades en ses posades, nos hagués manera de seguir ni scándol ni avalot, com ya si ere seguit, é per evitar lo inconvenient ere stat: les quals dites persones eletes foren lo dit Gonsalbo de Tries é un altre quis diu Michael Gill de dita vila. E axí exercint lo dit offici per los manaments reyals obtemperar, com dalt es dit, se seguí la remor entre lo dit mosser Francolí é lo dit nostro aposentador, volent li éll métre hostes en casa, com ja altres vegades havíe tingudes, é axí com los altres singulars de dita vila; é éll volent hy resistir é volent tancar la porta de casa sua é de son germá, é lo dit aposentador volent hy obrir dient: *assi hauran també á posar:* é lo dit mosser Francolí dient: *no faran*; é tancant la porta. Açò fou la remor entre élls; é segons nosaltres havèm sabut per los qui eren present prou persones dignes de fè, no hy hagué tocament, empenta ni maltracte ningun del dit mosser Francolí, sino crits fins al cel, lo dit batle é aposentador dient hy posaría la gent del Rey, é éll é son germá resistint hy li é tancant les portes. Quesvulla sia, senyor molt reverendissim, nosaltres supplicam vostra Rma. senyoría, qui es pare é patró de tots nosaltres, haie misericordia dels seus fills é ovelles: car, senyor, aquesta vila per la elecció teníe feta del dit batle per aposentador, per força ha á pendre aquesta causa per propria; é, senyor, nosaltres no voldriem esser vius que haguessem á debatre ab nostro pare é protector, qui es vostra Rma. senyoría: car, senyor, encontinent seguida dita remor, los nostres passats é nosaltres ara en nom de dita vila haguerem é havèm hagut del dit mosser Francolí la remissió general per lo interès seu, com aquell qui *vero* (reverè?) en res no ere stat injuriat ne interessat: car, sin fos, prou es

ersona per demanar ho axó hy maiors coses: é axís, senyor, sols aquest fet caría lo interès de vostra Rma. senyoría, si ningun ni ha, lo que nosaltres o crehèm. Per ço supplicam humillment en aquélla per amor de Deu, é r quant tot lo que se es fet se fahye per lo servey de nostron Rey é seyor, é obeyr sos manaments, haie misericordia del dit nostre aposentador, de nosaltres fills vostres, é de aquesta vila: car, senyor, si vostra gran seyoría preten haver hy qual se vulle interès, nosaltres, senyor, nos lançam vostres mans é farèm nosaltres é farèm fer al dit batle é aposentador stre aquella submissió é penitencia que vostra gran senyoría manará. Supicant lo, senyor, vulle manar cessar totes letres é citacions que per aques occasió fer se entenessen: car per lo semblant nosaltres farèm cessar qual vulle enantaments se haguessen affer contra lo germá del dit mosser ancolí per la resistencia: é encara, senyor, lo supplicam don fe hy creença present portador, qui per aquest negoci é altres es misatger nostre tramès quí per nostres necessitats é tribulacions, qui son moltes. E besant les ans de vostra senyoría li demanam perdó de la prolixitat en nostre scriure avèm tinguda; lestat de la qual per molts anys á Deu sie plasent mantenir. e Agolada á VI de Febrer de LXXXXVIII.

»De V. Rma. S. — humills fills é affectats servidós Consellers de Agola-a.» (*L. Univ.*)

Encara que la data sia de 1498, lo fet del avalot succehí n temps dels passats Concellers, com indica la carta, que ería en 1497.

Vinguda de D. Joan d'Aragó á la vila, qui por-á la barra del tálem lo día de Corpus. *Any 1498.*

«Perquè sie recort é á memoria en esdevenidor. Dijous die de Corpore pi. quis comptave ·XIIII· dies del mes de Juny del any Mil CCCC noranta yt, trobant se en la present vila de Agualada lo molt noble, egregi é viriós senyor lo senyor don Johan de Aragó compte de Ribagorsa, Viçrey é chtinent general del sereníssim senyor lo senyor Rey Daragó, per se virtut, eguint la sancta proffessó del preciós Cors de Jesu xst. portá un dels borons ab los quals se porte lo pali ó sobrecel qui per aquell die se acustuma ortar sobre lo preciós Cors de Jesu xst.» (*L. Univ.*)

La vila encara agoviada de deutes. *Any 1498.*

«Als molt magnífichs é virtuosos los Payers de la vila de Cervera.

»Molt magnífichs é virtuosos senyors. Per quant som certs en semblants encontres é tribulacions en les quals nosaltres stam ara vos son vists; havèm eliberat ab confiansa scriureus. Sapien les vostres savieses com nosaltres é ota aquesta universitat stam posats en les maiors congoxes del mon ab los rehedós censualistes; per los quals, si Deu noy proveheix, tenim cregut questa vila se despoblará; que ja stam tots per dexar nostres cases é anar os ne en altra part. E per quant som stats informats que aquexa vila troant se en temps passat molt poch ha en semblants encontres, migençant

una butla del Pare sant, ha obtengut dels dits crehedós censualistes, é quasi més per força en virtut de dita butla, que no per lur grat, fer cert pacte ó concordia ab élls perpetualment. Per tant nosaltres posats en aquesta tribulació per la qual vosaltres sou passats, vos supplicam é demanam de gracia vos sia plasent molt prest informar nos de dites coses; hoc noresmenys comunicar nos dita butla ó trenslat de aquélla, affí que monstrada aquélla, é hagut nostron desliber, migensant la aiuda de Deu, ab aquest medi vejam si poriem fer que aquests crehedós nons destruissen. E açous haurèm á summa gracia: é es menester al més prest pugau, si plasent vos será, en açò donar expedició, lo que per la virtut vostra creyem encontinent fareu. E axí farèm nosaltres en son cas é loch per vosaltres é per aquexa vila quant en lo mon porèm, com de bons vehyns se pertany. E ab tant sie la santíssima Trinitat en protecció y guarda dels tots. De Agolada á ·II· Agost de L XXXX VIII.

»Senyors.—A la ordinació é servir de vostres magniffîcencies prests é apparellats Consellers de Agolada.» (*L. Univ.*)

Per obtenir del Papa una butlla que obligas als acrehedors á la reducció de les pensions dels censals, com havian obtingut los cerverins, se pensá en dos medis: Un era valdres del senyor Degá (de Barcelona?) micer Fiella, de qui los havían dit que *ha de Roma tot lo que vol.* Altra era valdres de la mediació del Rey: y aquest degueren elegir, segons se veu en la següent carta:

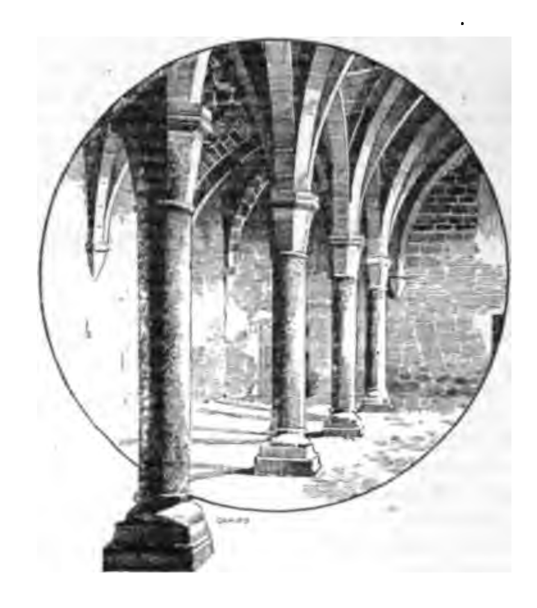
«Sacra Regia magestat.

»La vostra vila de Agolada del vostre principat de Cathalunya estant carregada de censals, que ab les imposicions é talles no baste á paguar les pensions á rahó de sis sous per liura. E per ço los habitants en aquélla, no podents comportar lo cárrech tant gran de dites imposicions, é talles, é les execucions, despeses é molesties quels donen alguns crehedós ecclesiástichs, qui no volents star á la reducció feta per tots los altres crehedors, volen esser pagats de la integra pensió de lurs censals, havien ja desliberat deshabitar dita vila, é transferir lurs domicilis los uns á Barcelona, altres á Tarragona, altres á Leyda, é altres á Cervera; ço que per cert fora total ruyna de dita vila é perdició de tots los censals dels dits crehedós. Sino que tots los crehedós laychs, sentints de la perdua de lurs censals per la desabitació se volíe fer de dita vila, son contents que sien elegits (visors) qui vegen lo que los habitants de dita vila juxta les facultats lurs poran comodament comportar per paguar dites pensions; car élls son contents reduyr les pensions dels dits lurs censals á la quantitat que per dits visós será moderada. E de açò, com es dit, son contents tots los crehedós laychs é alguns dels ecclesiástichs. Per quant emperó alguns dels crehedós ecclesiástichs no volen condecendre á dita remissió, ans volen esser pagats integrament, mirant més á lur propria utilitat que dels lurs benefficis. Per ço, affí que la dita vila no peresque per la inhumanitat dels dits crehedós ecclesiástichs; los Consellers, é consell, é tots los habitants de dita vila vassalls de vostra magestat, prostrats als reyals peus de vostra altesa, aquélla humilment suppliquen placie á vostra ma-

t manar que de part de aquélla sie scrit á nostre sant Pare pregant á ıtedat li placie cometre als Degá é mosser Gabriel Miró canonge de la e Barcelona, que per censures ecclesiástiques compellesquen los dits dos ecclesiástichs á elegir per la part lur visors, com dit es, é constant pobretat de dita vila compellesquen los dits crehedós ecclesiástichs á reducció de les pensions de lurs censals, segons les facultats de les ıions ó dels habitants en dita vila; axí com ja vostra magestat scrigué es passats per la reducció de les pensions que los ecclesiastichs reben la vostra vila de Cervera: en virtut de la qual letra de vostra magestat ts crehedós ecclesiástichs sobre Cervera han feta la reducció segons ıer sa santedat los fou manada. E la inmensa Trinitat la vida é reyal le vostra altesa longament prospere é conserve. De Agolada á..... de LXXXX·VIII. (Falta dia y mes.)

). V. Reyal M.—humils vessalls que los reyals peus li besen.—Los Con-s é consell de la vila de Agolada.» (*L. Univ.*)

de son germá é del convent del monestir. Dit son germá es religiós é súbdit á nos, eus té prestada manual obediencia; é per dret comú, no ha pogut crear procurador an aquéll ne altri, sens expressa licencia é voluntat nostra com á superior seu; ne menys se pot dir procurador del monestir de sent Cugat, com no sie covent negú lo qual sens lur cap pugua fer procura neguna; é maiorment en cars que per appellació devant nos sie venguda: nil tenim per procurador del dit Pabordre, ne menys del covent del nostro monestir: ans aquéll com á persona privada sens potestat neguna ha volgut metre la ma en messe aliena, é ha violada la constitució del Sacro Concili de Terragona infringint é usurpant se la preheminencia é juredicció de nostra dignitat; lo que ab lo mijá de la justicia no restará sens condigne penitencia. Lo Johan Pasqual é Anthoni Matheu han romput sagrament é homenatge; la punició del qual remetèm á la justicia; é son cayguts cascú en pena de sinch centes lliures; de la qual pena ne tocha la meytat al Rey nostro Senyor, laltre meytat al nostre monestir é á nos. E de qui avant ab les presents manam al dit Conseller é batle, el requerim per virtut del sagrament é homenatge, é sots pena de ·CCC· lliures, que éll port é regesca lo bastó per lo monestir ffins á tant que per nosaltres é nostro assessor (era micer Lluis Lull) sia stat declarat sobre la causa de apellació, é sia provehit en altra manera: é més avant manam é requerim á cascun poblat de la dita vila, que sots virtut del sagrament é homenatge quens tenen prestat, é sots pena de ·CCC· lliures, cascú per sí, que tots hagen á tenir per batle del monestir el hagen ffavorir é ajudar en qual se vulle cosa que lo batle del monestir de sent Cugat á costum de exercir en la forma acustumada en dita vila é terma: é sots virtut del sagrament é homenatge é pena (dita) manam á cascun poblat de aquélla que lo dit mosser Pere dez Pla é Anthoni Matheu tinguen per personas privadas é nols obeesquen en cosa nenguna; com per nosaltres sien stats inhibits, é ab la present encara de nou los inhibim, fins á tant que per nos é nostro assessor sia declarada la causa de la apelació: ffahent vos certs ab les presents que aquexa vila tindrèm per tant recomenada quant justicia nos hi acompanyerá, é ffarèm tots los procehiments que permeta justicia contra totes les persones quis meten en camí de destruhir aquélla: é stam conffortats, que en cosa nenguna noy mancarèm: manant les presents, sots virtut de ditas penas, façau continuar al notari de la vila al Manual de aquella. Dada en la ciutat de Barcelona á XVIIII del mes de Noembre any M·CCCC·LXXXIX.—Labat de sent Cugat.»

Conflicte dels batlles en la parroquial.—Diumenge, 22 de Novembre, lo nou batlle y Conceller en cap, Pere Amat, se'n aná á la esglesia parroquial per ohir lo ofici y trová asseguts en lo banch ó escon dels batlles á Antoni Matheu en companyía de son protector Pere dez Pla, á qui devia la batllía.

En Pere Amat intima á Matheu que se'n anás d'aquell lloch que no li pertanyía, y Matheu no se'n volgué moure.

Surt Amat y torna en companyía del notari y testimos, los quals estant devant den Matheu, dirigintse Amat al notari, li diu:

—«En notari; jous requir quem leveu carta pública com hage request Nanthoni Matheu, qui es açí, que ses assent en aquest banch, que sen levás; lo qual ocupant se la predicció é honor del offici de la batlía de sent Cugat de Vallès de la dita vila, contra voluntat é manament del reverent senyor Abbat, seent se en lo banch dels officials é Concellers; com per ço li acusava les penes en que era encorregut.»

En Pla y en Matheu protestaren contra les paraules del batlle Conceller—«qui (digueren) se occupave lo offici é jurisdicció de la batlía de la dita vila per lo monestir de sent Cugat, accusant contra dit Pere Amat qualsevulla penes que per éll comeses sien per fer dita usurpació, é que lo dit Anthoni Matheu seuría en son loch acustumat.» (*L. Univ.*)

¿Com acabá 'l conflicte?—A lo mellor queda interrompuda aquesta historia, per faltar los volums del *Llibre de la Universitat* de 1490, 1491 y 1492.

Dues cèdules del Infant D. Enrich, llochtinent general del Rey en lo principat, dades á 28 y 29 de Novembre de 1491, suposan quel trionf fou del Pabordre dez Pla y de son protegit lo batlle Matheu.

Mes una cèdula, de 28 de Novembre, ordena la suspensió de la elecció de Concellers, á instancia del Pabordre Franesch dez Pla, y al peu d' élla consta que fou presentada al sotsveger Felip Vallès y *al batlle Anthoni Matheu*. L'altra cèdula copía la anterior y revoca la suspensió en aquélla ordenada.

Trovant donchs al meteix Pabordre entrevenint en los negocis d' Igualada y sobre tot Antoni Matheu batlle de la mateixa vila pèl monestir; sens dupte aquèsts guanyaren la partida. Ho sento pèl bon Abat que ja se'm havía fet simpàtich ab ses belles cartes plenes de tan bons sentiments en favor de la vila. (*Fulls solts en L. Univ. de* 1489.)

Lo lector se recordará del conflicte igual historiat en lo capitol X.

de la gent de guerra de la magestat del senyor Rey, qui anant é vinent passen quiscun dia per aquesta vila: é hon cregam vostra reverendíssima senyoría sapia tot açò molt bé, encara la volèm informar de la veritat. Sapia la Rma. senyoría vostra que ara darrerament venint la magestat de nostron Rey é Senyor en lo present principat, é essent ja á Cervera, per la molta gent de armes de peu é de caval qui en aquelles hores passava per aquesta vila, se seguí tant gran avalot entre la dita gent de guerra é los de la vila, que hora fou que nosaltres pensarem hy romanguessen cent persones mortes per lo gran avalot hy ere. A Deu fou plasent per medi de un mosser Rebolledo, qui en aquelles hores se trobá per fet de veritat en dita vila, é altres persones de bé, no hi morí ningú: bé ni hagué de naffrats, hoc fins un piloter del senyor Rey fou nafrat, que li meteren una treta ó tiralla per les spatles; á Deu fou plasent no morí. E axí *arribada la magestat reall en dita vila*, feu pendre enquesta sobre dit avalot: é axí les coses reposades, per sa altesa fonch manat als qui lavòs eren Consellers de dita vila, que per fer servey á sa senyoría tractassen, aposentassen é acullissen molt bé dita gent de guerra, é los qui havien seny regissen los horats; car en semblants aplechs de gents de forsa ni ha haver de uns é de altres. E axí tot lo consell de aquesta vila per les paraules de sa altesa havía dites é per ferlin servey, vehent que quiscun dia la gent de guerra ab los de dita vila venien á les mans, é signantment hy havíe grandíssima remor é crits quiscun dia per les posades; va ordonar fos fet memorial de totes les posades, é elegiren dues persones de la dita vila, les que al consell aparegué eren sufficients en dar hy recapte, en aposentadors, affí pus la gent de guerra fossen collocades en ses posades, nos hagués manera de seguir ni scándol ni avalot, com ya si ere seguit, é per evitar lo inconvenient ere stat: les quals dites persones eletes foren lo dit Gonsalbo de Tries é un altre quis diu Michael Gill de dita vila. E axí exercint lo dit offici per los manaments reyals obtemperar, com dalt es dit, se seguí la remor entre lo dit mosser Francolí é lo dit nostro aposentador, volent li éll métre hostes en casa, com ja altres vegades havíe tingudes, é axí com los altres singulars de dita vila; é éll volent hy resistir é volent tancar la porta de casa sua é de son germá, é lo dit aposentador volent hy obrir dient: *assi hauran també á posar:* é lo dit mosser Francolí dient: *no faran*; é tancant la porta. Açò fou la remor entre élls; é segons nosaltres havèm sabut per los qui eren present prou persones dignes de fè, no hy hagué tocament, empenta ni maltracte ningun del dit mosser Francolí, sino crits fins al cel, lo dit batle é aposentador dient hy posaría la gent del Rey, é éll é son germa resistint hy li é tancant les portes. Quesvulla sia, senyor molt reverendíssim, nosaltres supplicam vostra Rma. senyoría, qui es pare é patró de tots nosaltres, haie misericordia dels seus fills é ovelles: car, senyor, aquesta vila per la elecció teníe feta del dit batle per aposentador, per força ha á pendre aquesta causa per propria; é, senyor, nosaltres no voldriem esser vius que haguessem á debatre ab nostro pare é protector, qui es vostra Rma. senyoría: car, senyor, encontinent seguida dita remor, los nostres passats é nosaltres ara en nom de dita vila haguerem é havèm hagut del dit mosser Francolí la remissió general per lo interès seu, com aquell qui *revere* (reverera?) en res no ere stat injuriat ne interessat: car, sin fos, prou es

persona per demanar ho axó hy maiors coses: é axís, senyor, sols aquest fet tocaría lo interès de vostra Rma. senyoría, si ningun ni ha, lo que nosaltres no crehèm. Per ço supplicam humillment en aquélla per amor de Deu, é per quant tot lo que se es fet se fahye per lo servey de nostron Rey é senyor, é obeyr sos manaments, haie misericordia del dit nostre aposentador, é de nosaltres fills vostres, é de aquesta vila: car, senyor, si vostra gran senyoría preten haver hy qual se vulle interès, nosaltres, senyor, nos lançam en vostres mans é farèm nosaltres é farèm fer al dit batle é aposentador nostre aquella submissió é penitencia que vostra gran senyoría manará. Supplicant lo, senyor, vulle manar cessar totes letres é citacions que per aquesta occasió fer se entenessen: car per lo semblant nosaltres farèm cessar qual se vulle enantaments se haguessen affer contra lo germá del dit mosser Francolí per la resistencia: é encara, senyor, lo supplicam don fe hy creença al present portador, qui per aquest negoci é altres es misatger nostre tramès aquí per nostres necessitats é tribulacions, qui son moltes. E besant les mans de vostra senyoría li demanam perdó de la prolixitat en nostre scriure havèm tinguda; lestat de la qual per molts anys á Deu sie plasent mantenir. De Agolada á VI de Febrer de LXXXXVIII.

»De V. Rma. S.—humills fills é affectats servidós Consellers de Agolada,» (*L. Univ.*)

Encara que la data sia de 1498, lo fet del avalot succehí en temps dels passats Concellers, com indica la carta, que sería en 1497.

Vinguda de D. Joan d'Aragó á la vila, qui portá la barra del tálem lo día de Corpus. *Any 1498.*

«Perquè sie recort é á memoria en esdevenidor. Dijous die de Corpore xpi. quis comptave ·XIIII· dies del mes de Juny del any Mil CCCC noranta vuyt, trobant se en la present vila de Agualada lo molt noble, egregi é virtuós senyor lo senyor don Johan de Aragó compte de Ribagorsa, Viçrey é lochtinent general del sereníssim senyor lo senyor Rey Daragó, per se virtut, seguint la sancta proffessó del preciós Cors de Jesu xst. portá un dels bordons ab los quals se porte lo pali ó sobrecel qui per aquell die se acustuma portar sobre lo preciós Cors de Jesu xst.» (*L. Univ.*)

La vila encara agoviada de deutes. *Any 1498.*

«Als molt magnífichs é virtuosos los Payers de la vila de Cervera.

»Molt magnífichs é virtuosos senyors. Per quant som certs en semblants encontres é tribulacions en les quals nosaltres stam ara vos son vists; havèm deliberat ab confiansa scriureus. Sapien les vostres savieses com nosaltres é tota aquesta universitat stam posats en les maiors congoxes del mon ab los crehedós censualistes; per los quals, si Deu noy proveheix, tenim cregut aquesta vila se despoblará; que ja stam tots per dexar nostres cases é anar nos ne en altra part. E per quant som stats informats que aquexa vila trobant se en temps passat molt poch ha en semblants encontres, migençant

[redacted]

los homens qui nirán á lla guerra, vagen ben armats, se haian totes les armes qui son en la vila, é que de aquélles ne sian triades les que hauran menester dits homens. Emperò que de aquélls dits homens haian á dar compte é rahó quant Deus vulla tornen de la guerra: emperò si dites armes, ço que Deu no vulla, se perdian en batalla ó guerra guerrejant, é no á culpa dels dits homens, aquélles haia á pagar la vila: é si á culpa dels qui nirán ó de qualsevols déls se perdrá, les haian á pagar los qui preses les haurán ó portades de la dita vila á la guerra.

»E més ordoná dit honor. conseyll que los vint é quatre homens qui son anomenats per anar á la guerra, sian assí en lo present libre de la Universitat continuats é nomenats per haver ne memoria en sdevenidor; é encara quin dia partirán, ne quines armes portarán, ne de quí son estes armes: los quals homens qui van é les armes son assí continuats per orde, segons se seguex.»

"**La nómina dels paons qui an anar á Salçes** ó á la guerra quis espera de é entre nostre Rey é Senyor de una part, é lo Rey de França de la part altre son los quis seguexen: é partiren á XXVII de Setembre any M·D·III:

»Primo Johan Muset, parayre,
»Francí Massaguer,
»Johan Almanara,
»Gabriel Claramunt,
»Johan Soler,
»Francí Gracia,
»Un fill den Pere Canaletes. Aná per éll, Miquel Bramon,
»Anthoni Muset, matalasser,
»Gaspar Mas, texidor,
»Joanillo den Pere Rejadell,
»Lo Valenciá,
»Jacme Odet: va per éll Ferrando Bravo fijo de Johan Bravo del Portesolo,
»Lo fill de Gilli: haná per éll, Ferrando de Alcalá de Enares,
»Johan Mercader,
»Martí de Garissa,
»Miquel Terri,
»Gabriel Sastra; y per éll, Pedro les Celles,
»Gaspar Moragues,
»Johan Matheu jove; y per éll, Jonot Pallarès,
»Lo fill den Ripoll, apellat en Johan; va per éll en Calp,
»Ramon Polina,
»Lo fill den Pere Ledó; per éll, Anthoni Boffill,
»Johan Ventayols; per éll, Johan Pallarès,
»Pere Reyg.

"Nómina de les armes.

»Primo Johan Muset: cuyraça de Miquel Trullols, ab lo xamís gros, ab lansa, spasa y broquer; més una cervellera den Matheu Almunia.—Es tornat á de qui ere (al tornar de la guerra.)

[Messaguer: ballesta, spasa y punyal y cervellera.
Almenara: cervellera den Fons, lansa den Sala Muntgros, broquer Tria, y spasa sua matexa.—Es tornat sino lo broquer.
:l Claramunt, panoner; lansa, spasa y broquer y cervellera: es la Pere Trullás.—Es tornada.
Soler: lança, spasa y broquer: cervellera de na Vall vidua.—Es

[Gracia: una cervellera trobarem á la cort; no es tornada; una ba- Francí Ferriol, spasa den Pere Bonastre.—Es tornat.
l Bramon: lansa, spasa y cervellera y broquer: lo broquer ere den iggros, barrater.—Es tornat.
ıni Muset, matalaser: cervellera de Johan Francolí, més un broquer Muset més jove: ha posat II sous III (diners), perqué stave pe- ›oder den Francí Metseguer.—Es tornat.
.r Mas: una ballesta den Miró texidor.—Es tornada. Ell matex spa- :ra sues propries.
illo den Pere Reiadell: una cervellera den Guillem Sala.—Es tor- ısa den Claramunt, broquer den Pere Portella.—Es tornat.—Ell asa sua propria.
ılenciá: una cervellera de Miquel Puiggros.—Es tornada.—Balles- punyal seu propri.
Bravo, qui haná per Matheu Ódet: portave lansa, spasa y broquer, ·a: tot del dit Matheu Odet.—Es tornat.
den Johan Gili; haná per éll Ferrando de Alcalá de Enares: por- spasa y broquer seu propri, y cervellera de madona Rovires.—No

Mercader: portava ballesta, spasa é broquer é cervellera é cuyra- ellera era den Muntaner, la cuyraça de Vicenç Ballester; ballesta é —Es tornat tot.
de Gariza: cuyraça, ballesta, spasa, cervellera: cuyraça de Bernadí llera den Pere Bonastre.—Es tornat tot.
l Tarri: lansa, spasa é broquer é cervellera: es la cervellera de ·nastre; laltre era seu.—Es tornat.
:l Sastre, ó per éll, Pedro de Celles: portá lansa, spasa é broquer a: la lança es den Barri; broquer den Vicenç Ballester; cervellera ıastre.—Es tornat tot sino la lansa den Barri.
r Moragues: ballesta, spasa é broquer é cervellera: la cervellera Claramunt; ballesta den Johan de Puiggros; laltre es seu.—Es

Matheu ó Johan Pallarès qui hanava per éll: portave spasa, lansa é u propri.
Calp, que va per Nanthoni Ripoll: portave lansa, spasa é broquer é la lansa es de mestre Johan Pujasols; cervellera y lo rest sua ma- ›rnat.
ı Pollina: cervellera, spasa é ballesta; cervellera de Johan Borraç; u.—Es tornat.
ni Boffill, qui haná per en Johan Ladó: porte lança, spasa é bro-

quer é cuyraça é cabacet: lança den Miquel Amat; cuyraça (den) Gabriel Borraç; spasa (d') en Pere Sastre; cabacet dena Genera.—Es tornat. Lo broquer del vedrier no es tornat.

»Johan Ventallols y per éll Johan Pallarès: lansa, spasa é broquer: la lança den Johan Francolí; broquer de Johan Tria; laspasa sua matexa.—Es tornat tot.

»Pere Reig: lansa, spasa é broquer é cuyraça: la cuyraça de Johan Muse, parayre; lansa den Pere Canaletes; broquer den Pere Mas.—Es tornat.

»E los dies acordats tornaren de la dita guerra en la vila de Agolada dimarts á XXI de Noembre any M·D·III.» (*L. Univ.*)

Cartes al Rey y al capitá D. Pedro Manriquez sobre lo meteix. *Any 1503.*

«S. R. M.—Per obtemperar y obeyr los manaments de sa Real altesa, segons nos escriu ab sa letra, havèm feta elecció del nombre de pehons nos mana vostra altesa faça aquesta universitat per lo servey de aquélla. E ab tot, Señor molt excellent, nosaltres haguessem feta la nòmina de aquélls escollint los pehons més disposts de aquesta vostra vila per al servey de vostra altesa, á maior cauthela, havèm volgut dita nòmina, abans de esser publicada, fos legida en lo consell de aquesta universitat, affí que si en alguna cosa per inadvertencia hauriem fallit en fer dita elecció, fos esmenat á coneguda del dit consell. La qual nòmina legida en plen consell, ha paregut á tots, negú no discrepant, aquélla esser stada ben feta é de persones expertes per al monestir é per al servey de sa altesa. E ultre, Señor, que lo sou que vostra altesa dona als pehons, aquesta universitat é tot lo consell es stat de vot é parer an aquéll los fossen anadits dotze sols á quiscun pehó é per quiscun mes tant quant vostra altesa los haurie menester. E ultre açò, Señor, ha ordonat dit consell que si en les cases é familia dels pehons per nosaltres elets per lur absencia haurán algunes necessitats, que en tal cas ultre lo sou de vostra altesa, é lo capsou los done la universitat, sie socorregut en tot lo que haurien necessari lurs cases é families. E feta, Señor molt excellent, dita elecció é determinació, es stada denunciada als elets; é aquélls per la major part han prestat lo sagrament y homenatge acustumat de bé y lealment servir á vostra altesa. Ver es, Señor, que quatre ó sinch dels elets no han volgut prestar dit sagrament y homenatge, dihent que lo capsou dona la vila, com dit es, es poch, é que sens que nols sia affegit, no entenen hanar. E vist açò, Señor, encontinent havèm fet metre aquélls en la presó y ben ferrar, perquè par á nosaltres que demanen gran sens rahó, com lo sou y lo capsou sia ben rahonable, é fará prou aquesta vila poderho comportar. Per çò, Señor molt alt, havèm desliberat consultarne á vostra altesa, supplicant aquélla hi mane provehir com cumple, affí que sa altesa sie ben servida, com tots affectadament desitjám. La desliberació, é provisió remetèm á sa altesa, la qual man á nosaltres lo que servey li sie. E més, Señor molt excellent, supplicam á vostra Real altesa que per expedició de les gents van á la guerra, de les quals quiscun dia aquesta universitat, per esser en loch més de passatge de tot lo camí, sosté moltes molesties, á causa de la molta gent si ajusta quiscun dia, lo supplicam mane per ses letres al sosveguer de aquesta vila per

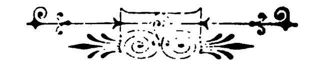
ltesa, que si arribarán en hora hagen disposició de anar avant dues ó legues, los mane passar, pus élls é lurs cavalls hagen refrescat, afff que qui arriben hagen loch per essser receptats é ben acollits; altrament, Se-, tants se ajusten assí que sería perill élls ab élls seguir se algun escán-lo qual per la vida no volriem. Supplicant á la inmensa Trinitat lo Real, vida y prosper de vostra altesa conserve y augmente ab molta victoria molts anys. Scrita, Señor, en aquesta vostra vila de Agualada á XX dies mes de Setembre any Mill cinchcents y tres.—D. V. R. M.—Humils é dients vassalls, qui les mans de sa Real altesa besen.—Los Consellers de ualada.»

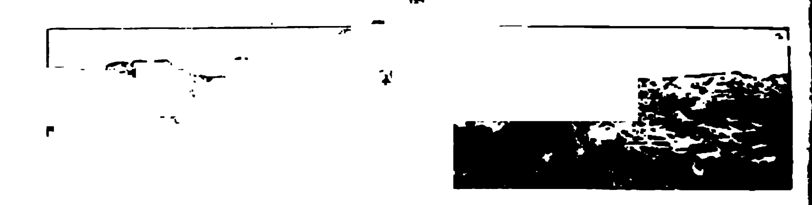
«S. R. M.—Per obtemperar los manaments de vostra Real Mag. havèm elecció dels pehons que vostra Real altesa mana que faça aquesta vila servey de aquélla; entre los quals, Señor, havèm feta elecció de tres ho-ns de la vila que hanant ere la total destrucció de lurs cases é familia. t açó, Señor molt alt, en loch de aquells tres ne havèm haguts altres tres› encara, Señor, no sien homens de aquesta vila, son vassalls de vostra l Mag. é homens que son pera servir vostra Real altesa tan bé com los per quí élls van. Per ço, Señor molt excellent, havèm deliberat fer aquès-á vostra Real Mag. supplicant aquélla nos hage per excusats, pus los dits pehons son vassalls de vostra altesa, é homens sufficients y experts á la rra. Supplicant á nostre Señor Deu la vida, stat de sa Real altesa conser-y augmente per molts anys ab molta victoria. Scrita en la vostra vila de olada á XXVII dies del mes de Setembre ·D é tres.

»D. V. R. M.—humils é affectats vassalls, qui les mans de sa Real altesa milment besen.—Los Consellers de Agolada.»

«Al molt noble y magnífich señor don Pedro Manriquez capitá per sa al-a, en lo Real.

»Señor molt noble, é magnífich. Recordant nos de la bona offerta per tra señoría feta á nosaltres y an aquesta universitat, de la qual restam á señoría ab molta obligació; per ço, señor, havèm desliberat fer la present ostra señoría supplicant y demanant li de gracia li placia haver per reco-nats los pehons que aquesta vila tramet al real de Salces per servici de sa sa, axí com á sa señoría tenim plena confiança: als dits pehons, señor, im manat servesquen á vostra señoría en tota cosa que manará: é ultre, ior, que fahentho axí vostra señoría fará lo que bé té acustumat, encara, ior, nosaltres y tota aquesta universitat loy haurèm á mercè singular y restarèm ab molta obligació pera servir á sa señoría en lo que de nosal-s volrá ordonar. Supplicant á nostre Señor Deu la vida y estat de vostra ioría conserve y augmente per molts anys. Scrita, señor, en Aguolada á VII de Setembre.—Señor.—A la ordinació de vostra señoría prests sem-.—Los Consellers de Aguolada.» (*L. Univ.*)

CAPITOL LXXIII

Regnat de Ferran II lo Catòlich (1503-1509).—Lo batlle pèl monestir près y excomunicat.—Bandositat dels Tries y Matheus: gestions dels Concellers per la pau.—Vinguda dels Reys á la vila: obsequis decretats.—Desmembració de la sotsveguería á instancies del Duch de Cardona: treballs per deturarla: influencies posades en acció: carta del Arquebisbe de Saragoça.

Lo batlle pel monestir près y excomunicat.

Any 1503.

«Al molt reverent y religiós Francesch Desplá pabordre de Panadès, en Barcelona.

»Molt reverent y religiós senyor. Crehèm la reverencia vostra no ignora com quiscun any lo die de sanct Andreu aquesta vila ha acustumat de fer elecció de Consellers, mostessafs y altres officials. Los quals Consellers, mostessafs é altres officials, aprés que per lo consell general de aquesta vila son elegits, lo balle real é lo balle que vostra reverencia té açí per lo monestir de sent Cugat de Vallès acustumen de decretar (aprovar) los dits Consellers y altres officials y altres actes se fan en dit consell: é per quant la festivitat de sanct Andreu se acoste, en lo qual dia, com dit es, se acustumen fer dits officis; nos par que en neguna manera lo vostre balle, qui es lo senyer en Gonsalbo de Tries, no té disposició, ensemps ab lo balle real, fer dits actes; perquè si ho feya serien inválits é no obtendrien efficacia é valor; açò per tant com lo dit Gonsalbo bons dies ha es excomunicat ab tota la censura ecclesiástica, é sta près en la presó: per hon se seguiria que qualsevol actes que fahés serien nulles é inválits: é per quant nosaltres ni aquesta universitat no volèm caure en peril negú, ni menys fer interès negú á sent Cugat; per ço havèm desliberat scriure la present á la reverencia vostra, pregant aquèlla vulla fer deguda provisió en aquest cas, affí que attès lo menchament del dit balle de sent Cugat, no haguessem á recorrer á la magestat de nostre Rey y Señor, ne fer interès ni periudici al dit monestir ni á la reverencia vostra: demanant li de gracia per lo portador nos scrivis de sa intenció, ó don resposta al vener. Nanthoni Simon Fonoll, síndich de aquesta universitat, qui hauría cárrech de remetre aquèlla. E per aquesta no havèm més á dir, salvo que restam promptes al servey de sa reverencia, supplicant á nostre Señor Deu conserve y augmente aquèlla en lo seu sanct amor. De Agolada á XXVI de Noembre any M D III.—A la ordinació de vostra reverencia aparellats.—Los Consellers de Agolada.» (*L. Univ.*)

En lo capítol LXXI havèm vist á Gonçalvo de Tries acu-
t d'haver fet violencia á mossen Francolí, prevere, per cau-
del allotjament. Es possible que fos aquésta la causa de
excomunió.

Bandositat dels Tries y Matheus. *Any 1506.*—ntre centenars de bandositats que trovo en los documents istòrichs d'Igualada, n'esculliré ben poques sols per mosra y com á signe del desconcert que regnava en altres temps n les nostres terres, lo qual procuravan remeyar ab grán sforç los Concellers y demés autoritats.

«Molt Illmo. Senyor.—Ab aquella deguda honor é reverencia ques perny recomanam nos en gracia é mercè de vostra senyoría: ffem saber en quélla lo perill é destrucció en que aquesta vila é los poblats en aquélla tam, á causa de la bandositat dels Tries é Matheus, tots de aquesta vila. E er quant, senyor, nosaltres, per lo offici á nosaltres acomenat, havèm fet tot o degut é quant havèm pogut ab los officials de aquesta vila, á consell del agníffich micer Pere Seguí, doctor en Leys, ciutadá de aquexa ciutat, qui en çó se es hagut molt bé, é si obs es, ne informará la senyoría vostra, en pafficar dita bandositat, é havèm requests los officials que apresonassen les arts perque fessen donar pau é treva á temps de mig any; é havèm fet star a la presó al honor. en Pere Tria companyó nostro (Conceller), é arrestar n fill micer Pere Tria, jurista; de qué, senyor, élls son stats molt contents e fermar treva é pau en tota aquella manera que nosaltres ordonassem é rdenarèm, á tota utilitat dels singulars de la vila, é axí com á obedients per osaltres no volèm sien més temps detenguts. Laltra part, senyor, emperó, ne es la part dels Matheus, fins assí no ha fermada dita treva: é axí fem star n la presò en Gaspar Matheu fins nos do treva é pau per sos germans, axí om fa laltra part, affí los poblats de la vila stiguen en pacíffica pau; lo que rá fer servey á nostro Senyor Deu é al senyor Rey; jatsía lo dit Gaspar atheu haia feta semblant offerta de fer fermar pau é treva; emperò fins assí oy ha pogut bastar, jatsíe digue hy ha fet lo degut: é per çol tenim près ns á tant face lo que laltra part fa. E ab tant, senyor, no havèm més á dir; restam promptes al servey é manar de la senyoría vostra, lestat é la vida de la qual nostro Senyor Deu conservar vulle per molts anys. De Agolada á VI de Maig any M·D·VI.—De V. Illma. S.—devots é affectats servidós.—Consellés de Agolada.

»Al molt Illtre. Sor. lo Sor. Lochtinent general de la magestat de nostron Rey é senyor en lo principat de Cathalunya, Rosselló é Cerdenya, é companys del consell. Barcelona.»

«Senyor molt Illmo.—Degudes comendacions pr ... á la Illma. senyoría vostra, supplicam é demanam de gracia en ... per lo servey e nostro Senyor Deu é del Rey nostro Senyor é ... a de aquesta la, (vulle) entendre en paciffìcar aquesta bando... s é Matheus,

qui comprèn tots ó la maior part dels poblats en aquesta vila, senyoría té aquí lo Pere Tria é Gaspar Matheu, los quals som (nyent los vostra senyoría basten bé á paciffïcar tota la bandositat, aquesta vila stigua en pau é repòs. La hu de nosaltres, senyor, per de consell, havía anat aquí á vostra senyoría á supplicarla per aq é vist vostra Illma. senyoría per sa acustumada virtut é cura que té car les viles reals á éll per la magestat de nostron Rey é Senyor des, hy fa tals enantaments com la cosa requer; per levar despese versitat, havèm desliberat enviar aquèsta á la senyoría vostra per l fich mossen Johan Parda algutzir ó comissari real per vostra sen tramès, qui informará á la Illma. senyoría vostra lo que ha vist, é cosa necessaria la pau se façe per la conservació de aquesta vila: gracia, senyor, li haurèm hy façà lo que tots tenim confiança en la vostra: lo stat é vida de la qual nostro Senyor Deu á sa voluntat (é augmentar vulle. De Agolada á XVIIII de Maig any M·D·VI.

»De V. Illma. S.—devots é affectats servidós Consellés de Agol

»Al molt Illmo. Sor. lo Sor. Lochtinent general del Rey nostr lo principat de Cathalunya é comptats de Rosselló é de Cerden celona.»

Entrevingué en pacificar aquesta bandositat lo I nyor D. Antich de Cardona, Bisbe elet de Barcelon 14 Juliol escriu als Concellers d'Igualada que s'avi en Pere Bonastre, del partit dels Tries, fentli firm per sis mesos. Los Concellers s'avistaren ab en B que estava ferit, y després de moltes instancies y lograren persuadirlo á firmar dita pau ó treva per sos. (Carta dels Concellers al dit Bisbe, feta á 16 Jul

A 30 d'Agost los Matheus convenían en firmar convenían també los Tries. Aquèsts volian que *retu* s'entengués *retuda* á tots sos parcials. Los Math acort ab los Concellers volian que la pau fos *retuda* nalment de un á un: ó sia que *retuda* á un, á éll sol *tuda*. (Carta al Illm. Antich de Cardona, escrita pèls llers, 30 d'Agost.)

Retre la pau, vol dir *trencarla*; se trencava avisar teressat lo trencament. Retuda la pau no podian co les hostilitats fins que havían passat los díes (solia deu) convinguts en lo pacte de pau ó treva. Aquest treva entre lo retiment de la pau y la ruptura d'ho s anomenava *tinença*.

«Jesus.—Al molt magnífich é molt virtuós senyor lo senyor mossen Barthomeu [illegible] del senyor Rey en Barcelona.

»Senyor molt magnífich é molt virtuós.—Per lo honor. sotsvaguer de assí sabém vostra [illegible] de que li fem gracies infinides, é tal se spera de persona tant virtuosa [illegible] sa senyoria, posar les viles reals en pau é en repòs. Lo senyor Governador ha fem fer treva á les parcialitats hinc erén. E, senyor, té [illegible] de Gaspar Matheu que la hora que sos germans seran fòra del [illegible], que fermaran dita treva. E, senyor, lo Pere Bonastre vuy ha fermat la [illegible] treva, segons [illegible] ne certiffica la senyoría vostra. E lo Johan Tria [illegible] seguretat que la hora que los Matheus tres germans seran fòra [illegible] é per fermar dita treva, que éll fará fermar aquí al Lorens Bonastre [illegible] en dita treva. E axí les coses, migençant la aiuda de Deu é la intervenció é treball de la senyoría vostra, hauran près repòs: á nostro Senyor Deu sia plasent que haie bona durada. Demanantli de gracia, senyor, per quant nos han dit que la senyoría vostra nos detenía per altre en traure lo Lorens Bonastre de la presó sino per la pau é repòs de aquesta vila, que [illegible] la cosa, per gracia de Deu, som ab repòs é axí com tots desijavem, que sia plasent traure lo Lorens Bonastre de la presó. E si en lo [illegible] á la senyoría vostra será algunes coses plasent manar de nosaltres ni de aquesta universitat, nosaltres les complirèm ab molta amor é voluntat. E la santíssima Trinitat la vida é stat de aquella prospere. De Agolada á XXIIII de Dembre any M·D·VII.

»Senyor.—De aquests vostres servidós Consellés de Agolada.» (*L. Univ.*)

Vinguda del rey Ferran II y de la Reyna á la [illegible]a. *Any 1506.*

[illegible]issapte 1.er d' Agost. Concell general y particular.—«*E primerament* [illegible] a venguda del senyor Rey don Ferrando de *gloriosa memoria* [illegible] ora Reyna dona Germana segona muller sua; la [illegible] ça novament entre en los regnes é terra del dit *senyor Rey*, [illegible] ná lo dit honor. consell que per la dita *senyora Reyna dona Germana* [illegible] sta aquella festa que fou feta com laltre *Reyna dona* [illegible] ella quondam primera muller sua *novament* [illegible] lla de fochs grechs, qüets, bursons é de [illegible] esos é aldimaries, remetentho als dits *senyor* [illegible]

Desmembració de la sotsveguería: gestions [illegible] deturarla. *Any 1508.*

[illegible]imarts 16 Octubre.—«Primerament volgué [illegible] que attents que hayr vespre (15 Oct.) per *mossen* [illegible] á procurador del Sor. Duch de Cardona, é *per* [illegible] secretari del dit Sor. Duch, es estada presentada una [illegible] ria de la real audiencia sobre que, á suplicació del [illegible] divisió é desgregació é separació de tota la *conca* [illegible] la de Barcelona é sotsveguería de Agolada per la [illegible] é Senyor: é en Melchior Rejadell sotveguer vuy [illegible]

privilegis sobre açò per los Reys passats de Aragó de gloriosa memoria atorgats en aquella vila, signantment un privilegi que comensa.—*Nos Martinus Dei gracia Rex Aragonum*, datum Barchinone XXX die Augusti anno M° CCCC°. E lo qual privilegi expressament fet per açò vol que en cas de tal transportació ó divisió ó separació fos feta, que.....» (falta lo demés.)

Degué acordar lo concell treballar per tots los medis possibles per la revocació del privilegi otorgat al Duch de Cardona.

Entre varies cartes per açò fetes trovo una als frares de Sant Cugat interessantlos en aquest vital negoci.

Altra dels Concellers de Barcelona al Rey suplicant la revocació del dit privilegi. Altra dels Concellers d'Igualada, y es la següent:

«Molt alt y excellent Señor lo señor Rey nostre Señor.

»Per les moltes é intollerables vexacions que novament son fetes é quiscun dia se fan en aquesta vostra vila de Agualada y poblats de aquélla per lo Ilm. Duch de Cardona, axí en prohibir á sos vassalls dels castells y termens circumvehins an aquesta vostra vila de Agualada, é los quals circuexen aquélla, ab moltes penes que no gosen portar lenyes ne altres vitualles á la dita vostra vila de Agualada, ni que los poblats en aquélla no gosen pescar en les rieres passen per sa terra, ni cassar alguna manera de cassa; y encara, Señor molt alt, sobre un privilegi per éll novament obtengut de vostra altesa surrepticiament, ab lo qual vostra real magestat, no essent informat de la veritat, separa de la sotsvaguería de aquesta vostra vila lo castell de Ódena é altres castells (Montbuy y Claramunt) lo (del) dit Ilm. Duch de Cardona circumvehins an aquesta vostra vila, los quals son de la sotveguería de aquélla, applicant aquélls á la vegaría de Manresa; y açò, Señor molt alt, contra forma dels privilegis per los passats Reys de Aragó predecessors de vostra real altesa de inmortal memoria otorgats an aquesta vostra vila de Agualada: los quals privilegis, Señor molt alt, son confirmats é solempnement jurats per vostra real magestat: havèm desliberat recorrer á vostra altesa axí com á justíssimo y cristianíssimo Rey y Señor nostre, y suplicar sa real magestat que li placia voler observar los dits privilegis, los quals per sa real altesa, com dit es, son estats confirmats é solempnement jurats, y manar sie provehit com cumple sobre les dites prohibicions de vitualles: les quals prohibicions lo dit Ilm. Duch de Cardona ha fetes sols perquè aquesta vostra vila y poblats de aquélla per totes lurs forces mantenen les regalies de vostra altesa, y precipuament la regalía suprema del sometent, fugant y encalçant los ladres, omicides y altres malfactors, axí en les terres de dit Ilm. Duch de Cardona, com altres: com, Señor molt alt, pus larch porá veure en hun procés lo qual li trametèm clos é segellat per lo present portador: y per dita rahó, Señor molt excellent, surrepticiament ha obtengut dit privilegi, que attés la ciutat de Manresa dista tres legues dels dits castells y, abans no serie accés lo veguer de Manresa, los malfactors haurien temps de salvarsen: tot açò, Señor molt alt, en gran periudici de vostra real corona y de

aquesta vostra pobre vila y poblats de aquélla: la qual, com sap vostra altesa, está en gran passatge, hi ahont passen totes les gents que van per defensió de aquest vostre regne: y més, Señor molt alt, que separant de la sotvaguería de aquesta vostra vila de Agolada los dits castells, no reste altra cosa á la dita sotvaguería. Per dita occasió y altres, Señor molt alt, ab major compliment vostra altesa hage informació de totes aquestes coses é periudicis fets á vostra real magestat y an aquesta vostra vila de Aguolada: y com, Señor molt alt, sino per lo dit privilegi tenim del sometent, no habitaríe negú an aquesta vostra vila, per no tenir més de un tret de ballesta de termens: al qual, Señor molt alt, suplicam humilment que li placia donar fè é crehença en tot lo que per part de aquesta vostra vila y nostra dirá (lo portador) á sa altesa. La vida, stat y prospero de la qual nostre Señor Deu vulla conservar y augmentar per molts anys y bons. Scrita, Señor, en la nostra vila de Agualada á XXX del mes de Octubre any M D VIIIº.

»D. V. R. M.—humils vassalls qui ses mans reyals y peus humilment besen.—Los Consellés y consell de la vostra vila de Agualada.»

Ademés los Concellers escrigueren al Arquebisbe de Çaragoça D. Alfons d'Aragó, Abat comandatari de Sant Cugat, suplicantlo s'interessás per aquest negoci.

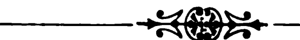
Escrigueren al Bisbe de Vich perquè s'interessás per ses *ovelles*.

Los Concellers de Barcelona, segurament á instancies dels d'Igualada, encarregaren al síndich que tenían en la cort, lo notari mossen Rafael Cervera, que negociás lo de Igualada. Per enterarlo del fet los Concellers de la vila li trameteren un llarch *memorial* fet per capítols, que conté la historia de lo succehit y les rahons que hi havía per revocar lo privilegi otorgat al Duch de Cardona.

L'Arquebisbe de Çaragoça contextá lo següent:

«A los bien amados nuestros los Consellés y conseyo de la vila de IGUALADA. (Per primera vegada aparex lo nom actual.)

»Bien amados nuestros: la carta que nos fezistes con vuestro síndico aserca el privilegio que la Duquessa de Cardona nuestra tia ha obtenido del Rey mi senyor recebimos: é informado por dicho nuestro síndico del agravio y periudicio grande que dello se sigue á essa nuestra villa é universidad; á la misma hora lo mandamos despachar para la corte de su alteza y scrivimos en favor suyo: y pues nos, Dios mediante, partiremos para allá muy presto, con nuestra presencia se remediará todo. En esto y en qualquiera otra cosa que os cumpliere nos emplearemos con mucho amor y voluntad: y con tal confiança podreys siempre recorrer á nos. Dat. en Çaragoça á VIIII de Noembre de D y VIIII años.—Don Alonso de Aragón.»

CAPITOL LXXIV

Regnat de D. Ferran II lo Catòlich (1509-1514).—MISSATGERÍA DEN JOAN DE PUIGSTEVE.—Gestions fetes en Aragó y Castella pél missatger Puigsteve per lograr la revocació del privilegi otorgat al Duch de Cardona. Curiosos detalls de les costums de la época. Triomf final de la vila.—Qüestió de mossen Nuri Joan de Peguera.

Carta den Puigsteve als Concellers donantlos compte del estat del negoci. *Any 1509.*

«Als molt honorables senyors los Consellés de la vila de Golada. Per lo síndich de Tárrega (tramesa).

»Jesus salvens: en Valadolit á 18 de Noembre, 1509.

»Magnífichs senyors. De Saragossa é de Aranda de Duero vos tinc scrit: aquèsta será per dar vos avís de nostra salva junta así, aont arribam dir dissapta que comtavem (17) del present: avèm trobat lo Rey nostro Senyor partí diluns passat ab la Reyna; va per (falte lo nom de poble); é de li se diu á Lion: pero la cort nos mou desí: crensa stará fins prop Nadal: tots los negocis stan desesperats, que tres mesos ha no spatya res, sino lo que á spatxat á la Sra. Duquessa *de juro é de voluto.*

»Vuy diumenja so stat dematí ab lo Sor. secretari Calsena, é li (he) donades les letres del Sor. Archabisba, é les vostres, é de mossen Bonet; les quals ab molt pler á mirades; é mirats tots los actes, ço es, les letres del Rey an Mertí (del Rey en Martí) sobre la sotvaguería, é la del Rey an Johan sobra la provisió de les vitualles é lo provehit, á vist lo privilegi del Rey en Martí é lo obtengut per la Sra. Duquessa: digué que sta molt admirat tal privilegi com aia atorgat; é som restats que demá, que será diluns, se donará la soplicació al Regent micer Augustí, é que si juxta lo nostre privilegi se porá trobar así sens fer paraula al Rey, que éll hi treballará; on no, si sa á consultar, que éll fará una letra ha son nebot Otries, qui fará lo Rey ho remete así al *censal* (?), é auré anar á Leó: del ques seguirá sereu avisats á compliment.

»Lo deprés dinar som stat ab mossen Cervera; é donades vostres letres é les dels Consellés de Barchna. é vistes aquélles, he comonicats tots les

ictes, é som stat ab mossen miser Gualbes, lo qual diu na fets contraris al Rey, é que lo Rey li dix que ho fes, perquè sa tia la Sra. Duquessa lon avía soplicat: pero pus teniem privilegi que nos podía fer, que creu se tornará á loch, é que per éll no restará ferhi quant sia posible: pero que sens manament de sa altesa no creu sich ija res: é per ço crech hi aurèm de anar, que se aurá treball an negociar, per star lo Rey al mont cade jorn casant: pero sias certs no si perdrá res per no ferhi diligencia, é plahent á nostro Senyor, crech haurèm recapte.

»Así es la terra molt cara de vituallas, é les posades molt cares; que sols una cambra me costa tres sous tots jorns: no sé sim poré per spay remediar á milor fet: tanta gent juncta, que no inch cap; tot lo mon se clama del molt despenra é pochs spatxaments: nostro Senyor sia de tot loat.

»Jous prec stigau prests an dinés, per quant si mester seran se satisfassa allá hont mester sia, perquè los spatxaments costeran, é sense dinés no sinc fa ninguna cosa.

«La letra del Sor. Bisbe de Vich sans (fins) demá, que será diluns nos porá donar, que vuy no é agut temps: é per semblant de mossen Servera: dades sien vos será dit lo seguit.

»Asís dien moltes coses: que passades festes lo Rey sen va an Granada per passar en Barbería é allí replegar la gent: lo Sor. Archabisbe se dupte no rest así lochtinent general: pero nos sap la fi.

»Tant prest com aja la resposta del consell é del que se aurá á fer per lo fet del Duch, parlaré ab Calssena sobra los creedós, é crech se penrá ab éll apuntament parlat y aja: sereu á ple de tot informats.

»La provisió de les lenyes é altres vitualles tenen molt fort: é sian sertes vostres savieses que axó no fará molta cara; que els an pensat fernos mal, é será stat per mayor bé é gran; car élls per nosaltres aner á corer á sa altesa, é ab les speransses de la venguda del senyor Archabisbe se stima se remediará tot.

»Así son arribades letres de les Indies an que dien hi á plogut, que son pensats perir da aygues, é que lo visrey é tresorer de llá é mossen Seralonga avien comprades allá sengles aretats quels costaven mil castellans á cada hu, les quals havien agudes per lo mester é viura de lus cases, é que laygua sen ac aduyt tot, que an presa gran talla, é lo mossen Serralonga sera malalt de febres quartanes dobles, é que segons scriura *san* (?) de llí lo tenien per molt perillós; nostro Senyor li ajut an lo que millor sia á salut de sa ánima: es de molt dolre per aquexa vila; que vivint sempre sen fòra recordat y aguera fet bé, pus así ja an soplicat al Rey de la scrivanía sua de manament é de sos oficis: del que aprés sentiré vos ne será donat avís: á nostro Senyor sia stat plasent allergar li la vida al seu servey.

»Jo, senyors, tinc dupta no sia larch: per vous prec ma casa tinguan per comanada, si res hi occorría, jous prech molt, per quant an la cuyta del meu partit no he pogut (posar) horde an res, y escriviume sovint si res occorra.

«Asís fan grans spetxaments per la cruade; é 'om dupta nos prenguen totes les obres pies: perquè es mester provehiau an les marmessorías, affi nos perdan; mirau hi bé per tot: que an scrit (ó han dit) así anirán é treballen spedir molta gent per los reynes: del que més avant sentiré sereu avisats.

»Som á XVIIIIº, dich 19, é diluns, anit, á nou hores de nit, axint del consell, treball ensemps an lo secretari Calssena é mossen Cervera, é allí lo secretari ha proposada la nostra faena molt bé: axí stat remès á miser Gualbes qui mir lo privilegi é letres é lo testament de mossen Ódena é la plicha, é demá que fasa rellació al consell; sien sertes les savieses vostres com sa ensultada (soltada?) la cosa molt bé; emperò san fets contraris que al Rey se detenía, pero ab importunasió della Duquessa é de la Reyna an près lo Rey an stret pas, que may lan dexet de la ma, ni á micer Gualbes, fins lo Rey los ho otorgá; é axí ho á manat fer: per tal relació na feta á miser Gualbes denant lo consell; pero que es de opinió que per lo privilegi se tornará á loch, máxime que diu que en lo que á fet lo Rey ja setura (s' ature) no perjudicant altres privilegis ó causions atorgats á les viles é castells, é que per axó no obste sometent nos puga entrar en los dits termens de dits castells seguint los mals faytós ab lo crit de viafós: plasent á nostro Senyor, demá voré la relasió fará miser Gualbes é lo que provehiran; é si no será anada la letra seray mès, á ple informades les savieses vostres de tot.

»Quant en lo fet del lenyar é pasturar é altres coses se dupta nos remeta aquí á justicia; per quant dien que causa ninguna nos pot traura del regne per constitució: si porém impetrar res sobra lo cas se fará lo degut.

»Som á XXV del metex, é fins así no es anada (la present) per no esser partit lo present portador, qui es lo cónsol en cap de Terragona, é altra no sinch á innovar, ni mancho miser Gualbes no á feta relació al consell; sols ma dit, que si al Rey no vol usar de potestat, que tot se tornará á loch, juxta nostro privilegi é la provisió delles vitualles, et tots siau serts no si pert hora; pero son tants los negoci é pochs los spatxaments, que tot hom sta desesperat: nostro Senyor nos do bon spatxament. Lo senyor Rey es á Leon; no hinc será fins prop festes: dien hinc aturará molt pòc: ferèm sia spedit á mossen Servera si men pore anar ab él.

»Lo Senyor Archabisbe fins así no es junt; vecasaut (bé que s'ha hau) crensa hinc será aquesta setmana: crec nos fará molta ajuda.

»Del fet dels creedors tinc cregut mossen Calssena hi donerá recapta axí an lo Sor. Rey com en lo sant Para; pero no so sert del que será per avant: seran á ple informades vostres savieses.

»E per la present no més á dir, sols vos prec scrigau solament estar, prests en dinès; per quant so estat (forçat) peuren assí per los spatxaments qui costerán; pero sent á nostro Senyor (placent), aurèm bon recapte. E sia lo sant Sprit en vostra guarda.

»Mossens.—Lo qui fará quant vostres savieses manen.—Johan de Puigsteva.»

«Als molt honor. senyos los Consellés de la vila de Agolada.

»Jhs. salvens: en Valadolit á 27 de Novembre, 1509.

»Molt honor. mossenyós: Dereramen per lo cònsoll de Terregona mossen Molsosa, á 18 del present, mes tenguda fins aí (ahir), vos tinc scrit á cómpliment de tot lo ocoregut fins an aquesta jornada: é des que so fora de quí no tinc ninguna vostra á que fretur responra; sols ab aquèsta dart lo innovat, resisteré lo contengut en aquélla.

»Jaus scriví de Çaragossa, é la provisió feu lo Sor. Archabisba per á mos-

n Calçena; é qui si no avía recapta, quel sperás, que éll me faría spatxar: l lo stic sperant, que fins vuy no es arribat: creusa inc será aquesta setma.

»Los nostros actes son en poder de micer Gualbes per fer relació al conll: fins vuy no la feta per moltes ocupacions: pero am (ha 'm, ó ní ha) sigicat tenim justicia, é si lo senyor Rey no vol usar de potensia, que tot sa mará á loc: pero sens lo senyor Rey no podèm fer cosa ninguna; que nos eu inc (aquí) sia fins á les festes: es vuy á Lehó; queus sia avís.

»Provehiu en lo fet de les marmessoríes, per amor de la cruada, que tinc ipta nos ó prengua tot: provehiu al mester (a).

»Del fet dels crehedors (acrehedors) jo crech que mossen Calsena penrá rec de haver nos recapte de sant Pere y del Rey nostro Senyor: pero enra non som de cort (acort); per altra ne sereu més á ple informats.

»Jo auré esser pus larch del queus creheu per la absencia del Rey: é allá mt es no negosía sino molt poc: les despeses de así son grans, que an fet is tinc mester dos duccats dor: jom so retret ab lo síndic de Barchna.: im tots en una casa; costen nos dues cambres dos reyals castellans cada n, é los viures molt cas (cars): esme forssat penre dinés así com seran ts á paguar aquí: per amor mia sian pagats tan prest feu sian provehits, e jo tinc dupta no aiam mester mes de ·L· lliures entre lo segel é tot: an t se mirará per la universitat: an la prohibició de les vitualles se treballa: ia semblant provisió com feu lo Sor. Rey don Johan, que basta prou, si erla podèm.

»Per lo semblant vos avisa com lo Sor. Duch á scrit grans letres soplint lo Sor. Rey no revoch lo privilegi sens no sia hoit: tot se fa per dilletar ilatar): per amor mia aja avís si aquí se aurá innovat cosa ninguna: scrivim r coreu, ho per persones fiades: scriviu della consellería: feto axí de la sua sa, per amor mia teniu per comenade: sens més á dir: nostro Sor. vos conrve ab amor eus dex viura ab alegría: tost sforsos farèm nos spediam ab ossen Servera: pagau lo port á mossen Fonoll, qui es hun sou.

»Mossenyors.—Lo qui fará quant vostres savieses manen.—Johan de igsteva.»

Entre mil peripecies la vila lográ de la real Audiencia le Barcelona, certes provisions, en una de les quals se maaría al Duch de Cardona que comparegués devant d'aquell ribunal.

Un porter d'aquèst portá al Duch, qui llavors se trovaa en son castell d'Arbeca, certament un dels més bells de atalunya, aquelles provisions. Lo que passá ab lo porter o explican los dos documents següents:

(a) Les mermessoríes á que aludeix eran les den Çabata, den Aliçò y den Periça; de les quals n'era hereva ó administradora la vila; y de les quals treya bundants recursos, com veurèm en aquesta historia.

«Sobre lo fet del porter tramès al senyor Duch de Cardona, no es vengut encara, y air de aprés dinar hora tarda me vench á la scrivanía una dona dient me: ¿Sou vos mosen Fonol?—Dich jo: Si.—Sabeu res déll? (del porter). —Dich yo: No; ans ne soc anujat yo que no hage mal recapte.—Dich jo: ¿Perqueu dieu?—Diu élla: Es mon marit, y stich ne ab la maior ansia del mon, que no trobe persones algunes quim donen de éll rahó, sino en lo principi que haguí novas era en lo Duch, é que lo Duch se tenía nech (a), é no donava opportunitat les letres li fossen presentades: y axí non sé qué ses ni serà.

»Axí, mossenyors, no sé que fer fins haiam la relació y cobrades les letres: encontinent sia vengut se provehirá en lo que deman.»

Açò conta als Concellers d'Igualada son sindich en Barcelona, mossen Antoni Simon Fonoll, notari de dita ciutat, en carta del 27 Novembre de 1509.

Altra resposta dels Concellers á mossen Fonoll:

«Magnífich mossen é molt virtuos:—Vuy es arribat assí lo porter qui ere anat á citar lo senyor Duch, que diu lo han detengut lo Sor. Duch á Arbecha fins assí, que fins dissapte prop passat noy á pogut presentar les citatories é provisions de la real Audiencia, é encara apprés despeses, que manjava al hostal: é diu que lo secretari del Sor. Duch li demaná si prenía dues dietes per quiscuna letra, una dieta de Agolada: é éll digué que si: é lo secretari diu que stigués é no curás de pus; pus que stave á despeses de la vila; que élls destrohirien la vila, els playe molt que haguessem prou despeses: per çous pregam molt que, sius parrá, que tot sie continuat en la relació que lo dit porter fará, en digau un mot al jutge; é més avant vos pregam penseu é parleu ab micer Carbonell de quina forma porèm fer la inhibició al veguer de Manresa.....» 27 Novembre.

En carta del día de Sant Andreu, día d'eleccions, los Concellers que acavaren d'esser elegits, comunican á en Joan de Puigsteve que ha estat elegit Conceller en cap.

Li explican los treballs en que estan posats, suplicantli que procure venir per acompanyarlos y ajudarlos.

Li diuen que'l Duch detingué cinch dias en Arbeca al porter dalt dit.

S'admiran com essent éll tan diligent no'ls ha escrit sino una carta desde Saragoça. No havían rebut les escrites en Valladolit á 25 y 27 del meteix mes.

Lo triomf final fou per la vila, que obtingué del rey Ferran II un decret ó privilegi revocant la concessió feta al Duch de Cardona. (*L. Priv.*, *n.* 123, *repetit en lo n.* 131.)

(a) Es dir: que feya dir que no era allí, per amohinar al porter.

Qüestió ab mossen Nuri Joan de Peguera, seyor d'Olost. *Any 1514.*

«Al molt magníffich é molt virtuós lo senyor mossen Nuri Johan de Peiera senyor Deulost, en Barcelona.

»Senyor molt magníffich é molt virtuós.—La present es per supplicar é manar de gracia á vostra magnifficencia sobre un clam que sa senyoría ıtament fa donar á dotze homens de aquesta vila, per causa de una seguiı que feren á mossen Gáver, é entrada, segons se diu, que feren en vostre stell. E per quant, senyor, los dits dotze homens de assí de Agolada en ò diuen caygueren ignorantment, com no fossen stats emprats (contratats) r dita entrada, ne saberen res de aquélla, segons diuen, fins foren en loch disposició que no fou á élls..... poder resistir á la voluntat del dit mossen iver; es trobará ab veritat, com vostra senyoría ho prengués á servey, sala que pus tost dits dotze homens, ó los principals de aquélls, en dit casl cessaren mal, que no fer aquéll: é es cert que los més de aquélls, é quasi :s, com vostra mercè los amprás, serien en deffendre aquélla contra dit ıssen Gáver: é ja ho mostrá speriencia, que dits dotze homens ab bé més XXV altres de aquesta vila en temps que mossen Johan de Muntbuy vos: honcle, á quí Deu perdó, per aquell bándol se gordave é stave ab dupte ls Gáves, es gordava de aquélls, anaren á Muntbuy, é staven de nit é de ı ab éll ab les armes á la squena apparellats perdre la vida en deffensió del t mossen Johan de Muntbuy; é tota aquesta vila stave apparellada per dendrel de sos enemichs: é lo semblant farien per la S. V. portantho lo cas: r tots aquests respectes, é per lo quant tota aquesta universitat axí en genral com en particular stan promptes al servey de la senyoría sua é farien r sa honra; li placie sobreseure en dit clam. E de asol (açò'l) pregam é ıplicam per part de tota aquesta universitat, é lin restarèm tots é la unirsitat en molta obligació. Car ab tota veritat, senyor, si aquests dotze hoıens se desvien, es gran interès de aquesta universitat, é de tals ni ha que r ventura jamés tornarán star assentats de la manera que vuy stan..... De ıgolada al primer de Març, 1514..... Consellés de Agolada.»

Mossen Nuri Joan de Peguera cedí als prechs de nostres ·oncellers, qui li'n donan mercès ab carta de 9 Març. *L. Univ.*)

La valua d'aquest document consistex 1.er en esser altra e les mil proves de com los Concellers s'interessaven pèl é *dels particulars* de la vila, no ja sols del comú. 2.ª es al·a mostra de les costums guerreres d'aquell temps. Los otze hòmens serían aventurers, disposats á llogar llurs sereys á qui volgués pagarlos.

CAPITOL LXXV

Regnat de D. Càrles I (1516-1521).—Mort del rey Ferran lo Catòlich.—Vc
la professó anyal á Montserrat. Oferta d'un ciri.—Permenors sobre la
fessó á Montserrat.—Professó de dotze pelegrins.—Suspensió de la profess

Mort del rey Ferran lo Catòlich. *Any 1516*
A 23 de Janer d' aquest any finá sos días lo rey Ferran
Catòlich, nombrant hereu á son net Cárles, primer d'aqu
nom en Espanya y V en Alemanya, qui no feu sa entra
en Barcelona fins al 15 de Febrer de 1519. Lo rey Ferr
havía nombrat Governador general de sos estats, ment
no vingués á governarlos D. Cárles, á D. Alfons, Arquebis
de Saragoça y de Valencia.

Los Concellers de Barcelona comunicaren als de la v
la nova de la mort del rey Ferran ab la carta següent:

«Molt honorables é savis senyors. La fraternitat que sempre es stad
es entre aquesta ciutat y aquexa vila, per deute de amicicia, força los tots
comunicarse los uns als altres les coses prósperes ó adverses, segons s
cehexen. E per ço, com per letres de la serenissima senyora Reyna y del
cellentis. y Rmo. Senyor Archabisbe de Çaragoça lo die present rebud
siam avisats que á vint y tres del prop passat mes de Janer fou plasent á
divina magestat apellar al seu sant regne la ànima del Serenissimo y Exc
lentissimo senyor lo Rey nostre Sor., cosa de gran dolor y tristicia pera
los súbdits y vassalls de sa altesa, deixant tant solament per consolació
esser stada la sua mort molt cathòlica y conforme á la vida que feta havi
per satisfer al deute de amicicia, vos ne donam lo present avis: nostre S

per sen la hage acceptada en la felicitat eterna, é del cars do á tots plena consolació. Dins breus dies farèm per la ánima del dit Senyor lo solempne aniversari é altres benificis en semblant cars acustumats fer. E nostro Senyor sia en continua protecció vostra sie. De Barcelona á VII de Febrer any M D XVI.

»Los Consellers de Barcelona á la honor vostra apparellats.»

Resposta dels Concellers de la vila d' Igualada.

«Als molt magnífichs y de molta providencia les senyors Consellers de la insigne ciutat de Barcelona.

»Molt magnífichs y de molta providencia (senyors): Una de VII del present tenim rebuda la dia mateix per home propri de llurs magnificencies, per la qual tenim entesa la trista y dolorosa mort del molt alt y poderós Rey y Senyor nostre, de la qual ses magnificencies, per letra de la sereníssima Senyora Reyna y del excellentíssimo y Rmo. Senyor Archabisbe de Çaragoça son havisats; lo qual (Rey) finí sos dies á XXIII del prop passat mes de Janer; la ánima del qual hage sant repòs en la gloria celestial de paradís. De la qual mort ne restam tots tant trists, que ab letra non porrèm scriure, per haver perdut un tant alt, cathòlich príncep Rey y Senyor nostre, dexant á tots sos vassalls tanta tristicia, sols per confort la cathòlica fi y molt conforme á la vida tenguda havía la real altesa. E aquélla fan per certifficar nos com, plasent á nostre Senyor, dins breus dies farán per la ánima de sa altesa solempnes anniversaris y beneficis en semblant cars acustumats fer. E pus á nostre Senyor es stat plasent, nosaltres, com ha obedients vassalls seus, ab breus dies, plasent á la magestat divina, nos prepararèm en ferli les obsequies que á nosaltres será possible fer: supplicant quant podèm llurs magnifcencies los placia sempre tenir nos á recort, y si ninguna cosa nova succehía, nos doneu havís y consell com nos teniem á regir; é nons partirèm del que aquexa insigne ciutat fará; com siam certs vullen lo bé de tot lo present principat; fent los infinides gracies del bon recort han tengut de nosaltres celebrant vertadera amicicia dar nos havís de tal cars. E sia la sanctíssima Trinitat guarda é protecció de ses magnificencias. De Golada á XIII de Febrer any M D XVI.

»A la ordinació y manar de ses magnificencies prests y apparellats Consellés de Agualada.»

Los Concellers de la vila reberen la nova per sengles cartes del Arquebisbe de Saragoça y del Governador de Catalunya, á les quals contestaren ab molt compliment ab data de 14 Febrer. (*L. Univ.*)

Peste. Vot d'anar cada any en professó á Montserrat y portarhi un ciri. *Any 1515.*

«✠Die jovis VIII mensis Decembris anno M D XV: en la casa de sent Barthomeu de Golada.

»Lo concell general é particular de la vila de Golada convocat é congre-

gat en y per la forma acustumada en la casa del consell de la dita universitat, ço es, en la capella de sent Barthomeu de la dita vila: en la qual convocació y congregació entrevengueren y foren presents bona part dels jurats del consell, encara que noy foren tots, per esser en temps de morts; é fórenhi en Thoni Almunia, sotsveguer, Bernat Puig, qui llevors per esser lo temps de peste portave lo bastó de balle sols per uns quants dies, mossen Anthoni Lledó, Rector, mossen Anthoni Trullols, Jaume Balp, Pere Sastre, Joan Rossich, Joan Muset y altres molts, é los honrats en Joan de Puigsteva, Gaspar Matheu, Joan Giner, Anthoni Massaguer, Consellers lany present, y altres los quals son continuats en lo memorial cosit en lo libre de ma del Rector, per absencia dels notaris, qui per lo temps de morts sen eren anats de la vila: é tots concordants sens alguna discrepancia, volgueren é ordonaren en y per la forma seguent:

»E primerament volgué y ordoná lo dit honor. consell que, vist lo temps que concorre de la pestilencia, que per juy divinal es en la present vila de Golada, que tots anys sia ordonada una devota professó á la Verge María de Monserrat la darrera festa de Pascha, é de fet la ordonaren en dit any.

»Item volgué y ordoná lo dit honor. consell perquè la dita professó vage ab la forma y manera que deu anar, que tots los caps de cases, axí homens com dones, hagen anar á la dita professó, so es, que no fossen malalts ó per altro just impediment.

»Item volgué y ordoná lo dit honor. consell que los honor. Consellés hagen anar ab ses xies de grana y ses gramalles; é los promens lo més haternats que poran, y axí matex tots los altres.

»Item volgué y ordoná lo dit honor. consell que si per cars restave ningú que no tingués justa occasió de no poder anar, que hage de estar vuyt jorns á la presó, ó paguar sinch sous per lo ciri; é que no puguen fer cortesía ninguna, y de assó se lleven la llibertat y totalment la donen als officials.

»Item volgué y ordoná lo dit honor. consell que no enprasen de cosa ninguna de la gloriosa Verge María de Monserrat, ni de pa, ni de vi, ni de carn; que los senyors de officials é Consellers hagen á fer la provisió necessaria: é assò traguen de allá ahont los parrá.

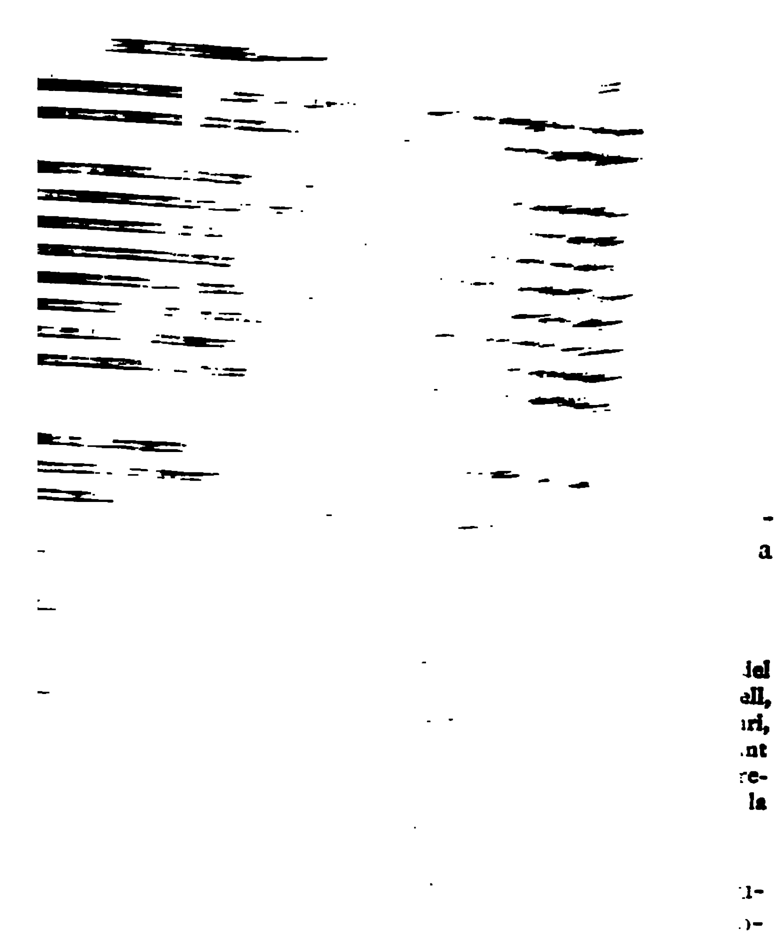
»Item volgué y ordoná lo dit honor. consell que sia fet un ciri nou á la Verge María de Montserrat, axí com altres viles é lochs ni tenen, cremant allí denant la Verge María de Monserrat, y quey sia posat lo senyal de la vila reyal.

»Item volgué y ordoná lo dit honor. consell que per donar principi á la dita beneyta professó y al dit ciri que quiscun prevere (don) certa cosa del que porá donar, y de present sien scrits en memorial, y aprés quiscú darà la promesa haurá feta.

»Item volgué y ordoná lo dit honor. consell que, sots pena de deu sous guanyadors per la sera per al siri, que ningun home no pugua anar ab les dones.

»Item volgué y ordoná lo dit honor. consell que tostemps que algunes persones no volran astar á coneguda y regiment dels senyors de officials y Consellers fent algun desorde y descortesía en dita professó, que hagen de paguar deu sous ó star quinze dias á la presó.

»Item volgué y ordoná lo dit honor. consell que los qui cessarán y no

a

del
all,
ari,
nt
re-
la

a-
o-

ía
t:

que
odía

que 's
a cons-
tari se-

It. en Thoni Ripoll,	II *ss.*
It. mossen Johan Bertran,	XII »
It. mestre Johan francés, mestre de cases,	»
It. madona Museta, vidua que fo muller den Andreu Muset, dues lliures deu onses cera.	
It. en Francí Munserrat,	IIII »
It. Johan Pascual, sastre,	»
It. Gaspar Moragues,	IIII »
It. Carles Sglesias, sinch anys ·j· lliura de cera, y	II »
Berthomeu Jaume, pagès,	IIII »
Johan Ferriol, assahonador,	II »
Jheronim Pons, sabater,	II »
It. mossen Jaume Franquesa menor, quatre sous tots anys: diu los demanen al son germá.	
It. madona Sandra Enrica, vidua,	VI *ds.*
It. Johan Robió, perayre,	IIII *ss.*
It. Pere Vayll, perayre,	I »
It. doná lo senyer Naray,	II »
It. doná en Thoni Mercader, specier,	VI »
It. doná en Mur lo texidor,	II »
It. doná en Murull, perayre,	II »
It. doná mestre Jheronim Vilarubió, sabater,	II »
Johan de Puigsteva,	VI »
It. Muset, sinter,	II »
It. en Thoni Torrens, perayre,	II »
Doná Johan Veciana,	II »
La senyora Armengola,	X »
Johan Venrell, perayre,	II »
It. la senyora dona Caterina,	II »
Johan Rubió, perayre,	IIII »
Johan Ventayols, perayre,	II »
It. Pere Portella, sabater,	II »
It. madona Mirona, vidua,	I »
It. Matheu Aguilera,	I »
Guillem Poch,	I »
Jheronim Torra,	I »
Mossen Johan Almonia,	II »
It. madona Ballestera, vidua,	**IIII**
Ramon Teixidor,	**II**
Franci Ferrer, sabater,	**X**
Madona Torres, vidua,	**II**
Gabriel Aguilera,	**II**
It. madona Riubas, vidua,	**I**
Salvador Bas, assaunador,	**II**
Salvador Matheu,	**XVII**
Madona Vall,	**VI**
Berthomeu Gili,	**I**
Jaume Fabrer, sabater,	**XIIII**
It. Llegus (Lluis?) Marcer,	**I**
Johan Tria, perayre,	**IIII**
Miquel Rosseta, perayre,	**II**
Malchior Gavarró,	**X**
Mes un astrenger,	**I**
Pere Tort, perayre,	**II**
Felip Bertran, pagès,	**I**
Mossen Johan Silvestre, prevera,	
Johan Aguilera,	**II**
Anthoni Aguilera,	**I**
Benet Pont, assaunador,	**IIII**
Lo fill de mestre Felip,	**I**
Johan Vidal,	**I**
Alonzo,	**II**
Pera Puig,	**II**
Mossen Simon Lledó,	**II**
Gabriel Sentacana,	**II**
March Roca,	**II**
Pere Roca,	**VI**
Johan Sala, blanquer,	**IIII**
Guillem Fonç,	**I**
It. madona Pollina,	**VI**
It. madona Amada vidua,	**I**
Johan Ferrer, assaunador,	**IIII**
Guaspar Jaume,	**II**
Johan Lledó,	**IIII**
Peyrot Guasió,	**I**
Johan Almenara,	**I**
Vicens Carbonell,	**II**
Miquel Pujol,	**II**
Na Museta del carrer Nou,	**I**
Mossen Johan..... prevere,	**VI**
Vilarrubia, sastra,	**II**
Mossen Orda,	**XII**
Johan Borrás, blanquer,	**IIII**

łobió, perayre,	II *ss.*
r den Johan Tria,	II »
a den Sala, specier,	I »
sparch, perayre,	I »
› moliner,	I »
rdona,	I »
ındreu, blanquer,	I »
ɛnjust, blanquer,	I »
Rejadell, assaunador,	I »
ıpitá blanch,	I »
Barthomeu Riba,	II »
au Stalella,	II »
Gili, prevera,	II *ll.* IIII »
rimon,	VI *ds.*
Johan Rossich, sabater,	I *ss.*
Francesch Sabater,	II »
Franci Ferriol, sabater,	VI *ds.*
Jaume Milá,	I *ss.*
La Mercera,	I »
Berthomeu Borrás, sastra,	I *ll.* VI »
Miquel Lledó, fuster,	I » VI »
Madona Miralda,	I »
Franci Trullols, sastra,	I »
Johan Pascual, sastra,	II »
Matheu Torrens,	II »
Mossen Nicholau Soria, prevera,	II »

ıest es lo memorial fet de ma del Rector Antoni Llelta de notaris qui per la peste havian marxat de la continuat en lo llibre de la Universitat de 1516.

novació del ciri de Montserrat. *Any 1517.*

:oncell de 11 Març de 1517 s'ordená: —«Item sobre la reparació del ɔstra Senyora de Munserrat volgué y ordená lo dit honor. consell, o principi es stat molt singular, saludable y bo de ordenar lo ciri, tinue de aquí al devant en la ora bona, fent la resta la vila, donant qui li parrá y volrá: y quiscú que port ses vituales per sí: dels preltres coses remeten ho tot á determinació dels Consellers: y que la grossaria) del ciri sie tal com fer se porá.» (*L. Univ.*)

ırme resultaría lo ciri dels igualadins, com pot calcuɔroximadament sumant los donatius de la llista co' calculant lo valor de la cera á dos sous la lliura.
la parroquial de la vila y en Sant Agustí hi havía ıormes, com se pot veure ab la curiosa nota següent:

5.—A 11 de Març de 1495 se resolgué fer un orgue per la parroquial, perquè lo qui hi havía no podía

de Juliol s' ordená vendre los ciris següents que's van en la sagristía, per esmersar lo preu en la consdel nou orgue: dels quals se'n feu lo inventari se-

«E primerament lo siri pasqual, pesá	XXVI lliures.
»Item lo siri dels sabatés,	LXXXVIII »
»Item lo siri dels perayres,	C·XXI »
»Item lo siri de les dones,	C·IIII »
»Item lo siri del jovent,	C·LXXXVI »
»Item lo siri dels lauradors,	C·XXVIIII »
» que sumarien,	DC·LVIII lliures.

De la esglesia del monestir de Sant Agustí s'inventariaren los següents:

»Lo siri dels ferrers,	C·LXVI lliures.
»Lo siri dels texidors,	C·XXII »

(*L. Univ.*)

Aquest petit document no sols es curiòs per lo referent á costums, si que també es útil perquè nos dona compte dels gremis ó confraríes llavors existents en la vila, dels quals gremis parlarèm mès avant.

En totes les professons que la vila feya á Montserrat per pregaries de pluja ó per altra necessitat, no faltava may la oferta d'un gran ciri á la Sma. Verge. Entre molts documents que ho provan, aquí'n va un traduhit del llatí:

«Jo Antoni Carrió, sabater, confesso y regonech que vos vener. Pere Mestre síndich y bosser de la universitat...., m' haveu pagat cinch sous y sis diners..... ço es, tres sous perquè aní á Montserrat ab un ase per portar la cera per un ciri que desprès fou portat á dit monestir en una professó; y dos sous y sis diners que se 'm devien per lo fil d' aram que serví per la arca. Per tant.....» (*L. Univ.* de 1411.) Suposo que aquesta *arca* sería la representació de la arca de la aliança que serviría per les festes de Corpus.

Permenors sobre la professó. *Any 1521.*—22 de Setembre de 1521. Lo concell general y particular resolguè:

«Primo sobre la professó ques ha de fer, la qual té la vila votada tots anys á la Verge María de Monserrat, volguè y ordená que sia feta la professó tant honradament y devota com fer se puxa, y en molt orda, y que vaja divendres primer vinent: y que sia parlat al honrat clero de sglesia de la present vila ques disponguen tots los qui tindran disposició de acompanyar la dita beneyta professó; é que sien comprades candeles perquè entrant la professó en lo monestir de Monserrat tots los qui acompanyarán aquélla porten sengles candeles ab llum: é que sia pastat pa á conexença dels Consellers per donar á menjar als vener. preveres y altres qui acompanyarán la dita professó que no tindrán disposició de portarne de ses cases. E attents que noy ha vi en la vila, provehí y ordená lo dit honor. consell que sia comprat vi per los hostals á conexença dels Consellers, é que será donat per

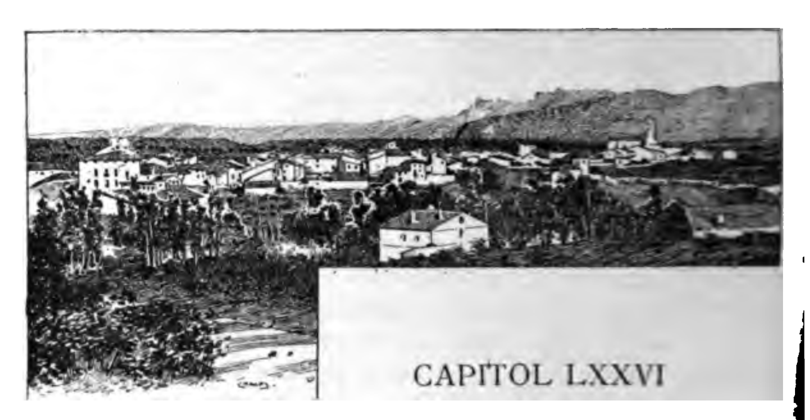
dit monestir de Monserrat per lo dany que rebrá la beneyta casa rsones qui acompanyarán la dita professó en la despesa de menjar que sia donat per caritat á les caixes del dit monestir tot lo que ls dits honrats Consellers. (*L. Univ.* de 1521.)

ɔfessó de dotze pelegrins. *Any 1605.*—En con-ticular del 17 Abril de 1605 se resolgué consultar al tre Andreu, Provincial dels agustins, si podían con-lo vot de la professó general y ányal á Montserrat, ab l'anarhi *dotze pelegrins ab sos capallans*, á fí d'evitar ɔls, murmuracions y altres inconvenients que s'eren .des, y pera més servir á nostre Senyor. Lo Provin-digué que podían conmutarho, y'l concell resolgué (*L. Univ.*)

spensió de la professó. *Any 1610.*—A 11 de Juny ɔ los Concellers escriuen al Abat de Montserrat que emprès la construcció del convent de caputxins, y esmersarhi los sobrants d'algunes causes pies, y en-es lo que's gastava en la professó á Montserrat, ab :iment del Bisbe de Vich, aquest any no aniría allí sa ó: si no que sols mossen Miquel Quadres, Conceller hi aniría en comissió y portanthi la acostumada al-

ɩbat los respongué ab molta cortesía, que si bé sen-t que no hi anás la professó d'Igualada, regonexía na la rahó allegada, y's conformava ab lo resolt. ɩv.)

Regnat de D. Cárles I (1518-1519).—Bándols dels Tries, Bonastres y Vivetes.—Treballs per la pau. Proposta d' arbitratge. Arrest de micer Tria.—Deutes: reducció de pensions. Torre del Argent.—Nova de la elecció del rey Carles I per emperador d' Alemanya.—Festes y alegries.

Bándols dels Tries, Bonastres y Vivetes. *Any 1518.*

«Molt spectable senyor.—Jas recordará V. spectable S.ª com nostro companyó é Conseller en cap de aquesta vila essent aquí en Barcelona plenament ha informada V. spectable S.ª del que occorría en aquesta universitat sobre les bandositats de micer Tria ab los Bonastres de assí é Vivetes. Ara, senyor, se es seguit que un quis diu Barthomeu Bonastre de Vilaffrancha ha retudes les treves é ha desafiats set ó vuyt de assí de Agolada parents de micer Tria: de què, senyor, ab tota veritat sta vuy la vila ab gran perplex é ab grandíssim perill de seguir si mala jornada é morir hy molta gent, en gran perill de tota la universitat. Ja, senyor molt spectable, digué dit nostro companyó per part de aquesta universitat á V. S.ª ell (é 'l) supplicá que pus tenía aquí les parcelitats qui son los caps dels bándols, ço es, micer Tria, mossen Ferran é en Vivetes, que fos de sa senyoría, pus aquí eren tots en ciutat, quels forçás de (fermar) treva é seguretat, affí aquesta vila stigue en pau é repós. Ara, senyor molt spectable, lo tornam á supplicar ab la present per part de tota aquesta universitat, el requerim de part de nostro Senyor Deu é del senyor Rey que vostra senyoría, pus té aquí en ciutat totes les parcelitats é caps de la bandositat, com dit es, provehesque en manera que aquesta vila stigue ab pau é repós, é hisque de aquest perill en que sta, en que van vides de persones, eus consell en quina manera nos regiám per lo bé é repós de aquesta universitat é descárrech de nostre offici: é de açó, senyor molt spectable, lo supplicam en continent provehesque ens mane rescriure que mane facam, per lo perill en que la cosa sta. E si cosa alguna de nosaltres é de tota la universitat la S.ª vostra manará, aquella nosaltres farèm ab molta amor é voluntat; supplicant la divina magestat la vida é stat de V.ª spectable S.ª conservar é augmentar vulle, com desige. De Agolada al darrer de Janer any M D XVIII.—De V. spectable S.ª affectats servidós Consellès de Agolada.

»Al molt spect. Sor. lo Sor. Don Pedro de Cardona portant veus de General Governador en lo principat de Cathalunya.»

Treballs per la pau.

Concell del 15 de Març.—«Item sobre lo que es proposat per dits honrats Consellers per causa de la bandositat de micer Tries y den Bonastre, y aquest diría que dit micer Tria es en la vila y encara algunes gents que astan amagades en sa casa y altres, entre los quals se diu ni ha alguns que tenen desafiats dit Bonastre en persona y en bens y altres parents, amichs y valedors seus, que está preparat seguir sen molts mals en la dita universitat é singulars de aquélla: provehí y ordená lo dit honor. consell, que per evitar mals que seguir se porien é per benefici de pau y concordia, que los honrats Consellers facen requesta en scrits tant al honor. lochtinent de Degná, perques diu en dit aguayt ha alguns de son for, com encara al honor. sotsveguer y balle de la present vila, que ensemps ab dits honrats Consellers y altres promens, si mester será, vagen personalment per scorcollar y scorcollen ab summa diligencia la casa del dit micer Pere Tria y altres cases ahont se diria ha gent amagada, y si trobarán dit micer Tria ni altres qui tinguen desafiats als fills de la vila, sien compellits ha fer treva y pau per lo temps y en la forma y manera que en la dita vila es acustumat. E si alguns malfactós hy aurá que consta clarament vinguen per dampnificar los fills de la vila, que sien presos y mesos en la presó y ben castiguats. Y si cars será dit micer Tria no ere trobat en sa casa ó altre part de la dita vila ó terma de aquélla, que los dits honrats Consellers en scrit requiren al dit lochtinent de Degná que pos Guardes en la casa del dit micer Tries, fins á tant vingués á donar treva als fills de la universitat qui son obedients en aquélla: y açò per squivar mals é molts danys que seguir se porien y stan preparats.»

Proposta d' arbitratge.

«Molt noble Sor.—Diumenge que comptavem XIIII del present mes de Març reberem una letra de sa nobla senyoría responent á una altra nostra, é vist lo contengut en aquélla, restam molt contents de les bones ganes sa senyoría té de posar aquestes dues parselitats en pau, per bé y repòs de aquesta universitat. Supplicam á sa molt nobla senyoría li placia, perquè aquesta maleltia tant vella se lleve, vulle fer que la part de misser Tries y den Ferran sia contenta de metre ses defferencies en poder de sa noble senyoría soltament: per quant nosaltres havèm treballat tant que los Bonastres, y axí mateix en Vivetes, es content de perdonar la mort de son fill, y tots son contents de metre ses differencies liberament en poder de sa nobla senyoría: per çol supplicam tant quant podèm que en açò vulle provehir sa noble senyoría y conduyr á la altra part sie contenta y ques lleven aquestes coses. E si en lo mig alguna cosa manara sa senyoría..... A XVIII de Març, 1518.....—Conselles de Agolada.»

Arrest de micer Tria.—14 Maig. Dura encara la bandositat. Micer Tria está arrestat en poder del llochtinent

de Degá. Devía esser tonsurat. Lo concell acorda requerir al dit llochtinent que obligue á Tria á fermar la pau á us y costum de la vila; y si no ho fa lo llochtinent, que además de protestar dels danys, los Concellers requiresquen al sotsveguer que pose al dit Tria *près ab grillons y cadena y ab totes les estretures que fer se puguen, affi les treves se fassan, segons prática, us y costum de dita universitat.*

A 2 d'Agost (1518) los Concellers escriuen á D. Pedro de Cardona portant veus del Governador, que la qüestiu de la bandositat marxa bé, que s'están fermant treves per vint anys. No obstant que'l Bonastre se fa molt dificultós, y vol presentarse al dit D. Pedro per explicarli ses rahons. S'espera ab tot que finirá prompte la bandositat. (*L. Univ.*)

Deutes: reducció de pensions. *Any 1518.*—Altra volta agoviada de deutes la vila feu grans treballs per venir á concordia ab los acrehedors. La historia d'aquesta ompliría un regular volum. Essent ecclesiástichs molts dels acrehedors, se negociá ab lo Pare Sant lo necessari permís per la reducció. Lo Papa, com de costum, nombrá comissaris qui, examinada la qüestió, decretassen si hi havía, ó no, lloch á la reducció, y en son cas la executassen.

Quí eran los renitents, y qui los benévols, se veu en lo següent acte:

«Diumenge XX Juny, any M D XVIII.—Lo consell general.

»Primo sobre lo fet dels crehedós de la universitat, ço es, la Comunitat dels preveres de Agolada é alguns preveres particulars de la dita vila; ço es, la Comunitat dels preveres, (exceptat mossel Rector mossen Anthoni Ledo, mossen Joan Almunia, mossen Joan Bertran) qui volen metre á fons la dita vila metent questió en la capitulació; los qui venen contra la vila son: mossel Prior de sent Augustí, mossen Joan Ensuny é mossen Peralta, mossen Silvestre, mossen Joan Gili, mossen Anthoni Truyols.

»Ordená lo dit honor. consell, que pus havèm fet clavari seguint la forma de la dita capitulació ó sentencia donada per los comissaris apostólichs, que als qui será cayguda la pensió, segons forma de la dita concordia é compartiment fet per les persones en açò eletes, quels sie presentada é feta oblació é comptada la pecunia ab testimonis levantne actes; é aprés sie mesa la pensió en poder del depositari ó en la caxa de la vila *qui* (es) *en la torre del Argent*; é que tota hora que voldran reben lur pensió, segons forma de dita concordia, fahent é fermant ápocha, segons forma de dita capitulació; affi ques pugue mostrar quí ve contra la sentencia apostólica, é quí será caygut en les sensures de excomunicació é procehit contra élla; é que no ha stat, si

a, ni stará per dita universitat ni per dit clavari que nols sie feta la soluó, sino per élls qui no la volran rebre.

»Item que sie scrit al Provincial una é moltes letres quens trague dit Prior a Luys Sans del monestir y quens mut altre Prior, per fugir á algun scánol; attents que se es armat contra la vila é altres respostes que saben los nyors de Conseliés.....

»Item que per traure tots los quins venen contra de la vila, axí capellans om altres, que per fer la professó per traurels de la vila, que sobre açò haie onsel, é hagut lo consell, se façe lo degut, é més aspres provisions, si les onsellen.» Estaven cremats. No crech arrivás tan enllá la cosa fins á expulrlos de la vila. Ni n'hi havíe per tant: que al fí no feyen aquests capellans ino defensar llurs llegitims interessos, ni tenien cap culpa de que la carga els deutes hagués anat crexent y sempre crexent (com ara lo deute púlich d'Espanya) fins á ferse insoportable. (*L. Univ.*)

Nota lo de la **torre del Argent.** Se veu que en élla hi avía la caxa de caudals de la universitat. Consta ademés n altres documents que copiaré més avant, que en élla se i guardavan les halages de plata de la parroquial. D'aquí i vingué lo nom de torre del Argent.

¿Ahont estava situada? No ho sé: mes penso que estaría n la carrer del Argent, y que élla doná nom al carrer.

Nova de la elecció del rey Cárles I per emperador d'Alemanya. Festes. *Any 1519.*

«A los amados y fieles nuestros los payeres y conseyo y officiales de la vila de Golada.—El Rey.—Amados y fieles nuestros: hoy en este día nos ha legado nueva como por gracia de Dios nuestro Senyor, los electores del imperio en toda conformidat nos han elegido por Rey de romanos y emperador de Alemanya: plazerá á la divina magestat questo sea para su servicio, umento de la cristiandat y bien de nuestros súbditos: é por vuestra consoacion havemos mandado daros haviso déllo. Dat. en Barcelona á seis de Julio año de mil D XVIIII.—Yo el Rey.—Viries (Virués?) Secretario.»

Consell general (sens data), va despres d'una acta del 11 Juliol:

«E primerament, quant en la letra que los honor. Consellers han rebuda de la magestat del Sor. Rey sobre lo avís del imperi, ço es, lo avís com lo Sor. Rey es stat elegit Rey de Romanys y emperador de Alemanya: volgué y ordená lo dit honor. consell ques façan alimaries y alegries per consolació y gloria de tal nova, y açò tant en lo temporal com en lo spiritual, cantant *Te Deum laudamus* y sonant les campanes, y altres alegries de balls y danses y jutglars.»

S' anunciá al poble la determinació del concell ab ésta crida:

«Ara hoiats queus fa hom assaber de part dels honor. balles de la vila de Golada tant per lo molt alt y poderós lo Sor. Rey, com per lo monestir etc. á instancia y requesta dels honor. Consellers y promens de la dita vila, que com la sacra reyal magestat del Sereníssimo y potentíssimo nostron Sor. lo Rey don Cárles vuy benaventuradament regnant sie stat elegit ab gran conformetat per los electors Rey dels Romanys y emperador de Alemanya, segons la reyal altesa ab letra de sa magestat á donat avís per missatger propri á la present universitat y vassalls seus: y com tant benaventurada elecció sie augment y prosperitat de tota la terra y de sos regnes, y volentho la divina bondat, será en servey de la sacratíssima magestat de nostre Sor. Deu Jesucrist, augmentació y benaventurança de la crestiandat: per ço los dits honor. balles, á requesta dels honrats Consellers y de tot lo consell, per comuna consolació de tots los poblats de aquesta universitat y altres, manam á tots generalment, que *qualsevol persones que porten dòl lo hagen deposar* vista la present, dexant tota tristicia y prenent alegría, y fer grans alimaries y alegríes de balls y danses y altres consolacions, com se pertany, saltant y ballant y alegrantse de tant singular bona nova, tant en lo spiritual com en lo temporal: é que tothom sia al divinal offici, sots pena de sinquanta sous, y oyran lo *Te Deum laudamus* y altres devotes oracions. E guart si qui gordar si a, que amor ni gracia non aurá.»

Al portador de la carta real maná lo concell donarli *mija dotzena de reyals, pero no albexinies* (estrenes ó albricies?) *negunes*. (*L. Univ.*)

Regnat de D. Càrles I (1529-1543).—Comerç ab Sicilia.—Treves.—Vinguda del Emperador Càrles I.—Quinze hòmens contra la invasió francesa.—St. Francesch de Borja: ses relacions ab Igualada.—Fortificació de Barcelona: correspondencia sobre ella.—Privilegi renovat sobre venda de vi.

Comerç ab Sicilia. *Any 1529.*—Per causa d'algunes anyades d'esterililat, Igualada se trovava sens blats y ab grans dificultats per provehirsen en lo país, ni pagantlo molt car. En tal conflicte alguns ardits igualadins proposaren lo següent:

«Item com en dit honor. consell (general) fos attret un partit per Jaume Ferriol blanquer é Jaume Ferrer perayre de dita vila y altres allí presents, y se sien offerts que ab traps (robes) y altres mercaderíes ques trobarán en dita vila de anar élls ó part de élls ab dites mercaderíes en Sicilia y allí exmerçar lo que procehirá (de la venda) de aquélles en (comprar) forments pera provisió de dita universitat é singulars de aquélla, fahent hi dita universitat tota la cara, favor y endressa, y ajuda de alguna summa de diners, y encara ab letres de particulars. Lo qual partit plague molt al dit honor. consell sens discrepancia, y acceptant aquéll volgué é ordoná dit honor. consell feu comissió é doná plen poder als dits honor. Consellers é al discret mossen Jaume Honorat Franquesa notari, mossen Joan Francolí mercader, Joan Muset perayre, Pere Bonastre texidor, é Miquel Rosseta candeler..... de capitular, concordar, apuntar é pactar ab dit Jaume Ferriol, Jaume Ferrer é altres, si entrar hi volran, sobre dita negociació..... é feta é apuntada é scrita que sia dita capitulació é concordia, ans emperò que aquélla sia fermada, sie portada é legida en consell general, sils aparrá bé, ó no: é perquès façа á plaer de tot lo poble y sie fòra tota sospita y engany tant per uns com per altres, allí en dit consell sen puga fer conclusió. E açò lo més prest possible sia, per lo molt que importa per al bé de dita universitat é singulars de aquella, perquès puga haver la opportuna provisió de forments per aquest any.» (8 Agost de 1529.) (*L. Univ.*)

CAPITOL LXXIV

Regnat de D. Ferran II lo Catòlich (1509-1514).—MISSATGERÍA DEN JOAN DE PUIGSTEVE.—Gestions fetes en Aragó y Castella pèl missatger Puigsteve per lograr la revocació del privilegi otorgat al Duch de Cardona. Curiosos detalls de les costums de la època. Triomf final de la vila.—Qüestió de mossen Nuri Joan de Peguera.

Carta den Puigsteve als Concellers donantlos compte del estat del negoci. *Any 1509.*

«Als molt honorables senyors los Consellés de la vila de Golada. Per lo síndich de Tárrega (tramesa).

»Jesus salvens: en Valadolit á 18 de Noembre, 1509.

»Magnífichs senyors. De Saragossa é de Aranda de Duero vos tinc scrit: aquèsta será per dar vos avís de nostra salva junta así, aont arribam air dissapta que comtavem (17) del present: avèm trobat lo Rey nostro Senyor partí diluns passat ab la Reyna; va per (falte lo nom de poble); é de lí se diu á Lion: pero la cort nos mou desí: crensa stará fins prop Nadal: tots los negocis stan desesperats, que tres mesos ha no spatya res, sino lo que á spatxat á la Sra. Duquessa *de juro é de voluto.*

»Vuy diumenja so stat dematí ab lo Sor. secretari Calsena, é li (he) donades les letres del Sor. Archabisba, é les vostres, é de mossen Bonet; les quals ab molt pler á mirades; é mirats tots los actes, ço es, les letres del Rey an Mertí (del Rey en Martí) sobre la sotvaguería, é la del Rey an Johan sobra la provisió de les vitualles é lo provehit, á vist lo privilegi del Rey an Martí é lo obtengut per la Sra. Duquessa: digué que sta molt admirat tal privilegi com aia atorgat; é som restats que demá, que será diluns, se donará la soplicació al Regent micer Augustí, é que si juxta lo nostre privilegi se porá trobar así sens fer paraula al Rey, que èll hi treballará; on no, si sa á consultar, que èll fará una letra ha son nebot Otries, qui fará lo Rey ho remete así al *censal* (?), é auré anar á Leó: del ques seguirá sereu avisats á compliment.

»Lo deprés dinar som stat ab mossen Cervera; é donades vostres letres é les dels Consellés de Barchna. é vistes aquèlles, he comonicats tots los

›mporal en la present vila, venint de Monserrat, qui IIII· ó V· dies havíe re desembarcat á Palamós: veníe ab tres daltres grans señors á postes y no ›u sino mudar lo cavall y tirar avant la volta de la Sereníssima Emperatriz, ne dos anys corrien no havíe vista: que Deu los do bones y alegres festes e Nadal, y á nosaltres també: hisqueren lo á recibir y besar les mans los ›ñors de Concellers ab gran part de la prohomenía y molt poble de la vila: er memoria en sdevenidor.» (*L. Univ. in principio.*)

Quinze hòmens contra la invasió francesa.

Any 1537.—Cárles l'Emperador, en carta dada en Monzó á o d'Agost de 1537, mana als batlles y Concellers d'Iguala- la que justen tota la gent útil per les armes y vagen á la rila de Pons *per resistir la entrada dels enemichs, que tenim nova que entren ó stan per entrar en nostres terres.*

Lo concell (31 Agost) acorda trametre un missatger á Barcelona per veure si la ciutat tenía igual ordre y per consellarse. Los Concellers de Barcelona respongueren que élls no havían rebut semblant ordre, mes que'ls de gualada no podían excusarse. De prompte pensaren enviar Pons 25 hòmens: després no n'enviaren més que 15, á uiscun dels quals donaren tres lliures per cada mes que ervissen. (2 Setembre.)

Lo pas de gent d'armes per Igualada en aquesta ocasió e guerra contra França, causá á la vila molesties y ango- es incontables: los soldats volien menjar y no pagar, llo- avan adzembles per tants días, y ni pagavan lo lloguer ni ›s soltavan sino molts días després dels que havian pactat: erquè no fugissen los adzemblers los amagavan los arrea- ments; á voltes se'ls venían; talavan los horts y camps de la ila com si fossen en país conquistat. D'aquí infinites que- es y apremiants reclamacions al Governador, als Conce- ers de Barcelona y altres de qui podían esperar remey. *L. Univ.*)

Altra vinguda del Emperador. *Any 1538.*

«Dissapte 29 de Desembre any M·D·XXX·VIII° La Sa. Ce. Ca. y Real Magestat de nostre Senyor Cárles, acompanyat d'alguns cavallers, passá per gualada envers tres hores aprés mitj-dia: en la metexa hora marxá envers Montserrat y d'allí á Barcelona, per fer la pau, segons se diu, ab lo Rey de França y altres prínceps cristians. Vulgue Deu, qui tot ho pot, portarho á bona fí, amen, amen, amen.» (Traduhit del llatí.) (*Man. arx. parroquial.*)

»Som á XVIIIIº, dich 19, é diluns, anit, á nou hores de nit, axint del consell, treball ensemps an lo secretari Calssena é mossen Cervera, é allí lo secretari ha proposada la nostra faena molt bé: axí stat remès á miser Gualbes qui mir lo privilegi é letres é lo testament de mossen Ódena é la plicha, é demá que fasa rellació al consell; sien sertes les savieses vostres com an ensultada (soltada?) la cosa molt bé; emperò san fets contraris que al Rey se detenía, pero ab importunasió della Duquessa é de la Reyna an près lo Rey an stret pas, que may lan dexet de la ma, ni á micer Gualbes, fins lo Rey los ho otorgá; é axí ho á manat fer: per tal relació na feta á miser Gualbes denant lo consell; pero que es de opinió que per lo privilegi se tornará á loch, máxime que diu que en lo que á fet lo Rey ja setura (s' ature) no perjudicant altres privilegis ó causions atorgats á les viles é castells, é que per axó no obste sometent nos puga entrar en los dits termens de dits castells seguint los mals faytós ab lo crit de viafós: plasent á nostro Senyor, demá voré la relasió fará miser Gualbes é lo que provehiran; é si no será anada la letra seray mès, á ple informades les savieses vostres de tot.

»Quant en lo fet del lenyar é pasturar é altres coses se dupta nos remeta aquí á justicia; per quant dien que causa ninguna nos pot traura del regna per constitució: si porém impetrar res sobra lo cas se fará lo degut.

»Som á XXV del metex, é fins así no es anada (la present) per no esser partit lo present portador, qui es lo cónsol en cap de Terragona, é altra no sinch á innovar, ni mancho miser Gualbes no á feta relació al consell; sols ma dit, que si al Rey no vol usar de potestat, que tot se tornará á loch, juxta nostro privilegi é la provisió delles vitualles, et tots siau serts no si pert hora; pero son tants los negoci é pochs los spatxaments, que tot hom sta desesperat: nostro Senyor nos do bon spatxament. Lo senyor Rey es á Leon; no hinc será fins prop festes: dien hinc aturará molt pòc: ferèm sia spedit á mossen Servera si men pore anar ab él.

»Lo Senyor Archabisbe fins así no es junt; vecasaut (bé que s'ha haut) crensa hinc será aquesta setmana: crec nos fará molta ajuda.

»Del fet dels creedors tinc cregut mossen Calssena hi donerá recapta axí an lo Sor. Rey com en lo sant Para; pero no so sert del que será per avant: seran á ple informades vostres savieses.

»E per la present no més á dir, sols vos prec scrigau solament estar, prests en dinés; per quant so estat (forçat) peuren assí per los spatxaments qui costerán; pero sent á nostro Senyor (placent), aurèm bon recapte. E sia lo sant Sprit en vostra guarda.

»Mossens.—Lo qui fará quant vostres savieses manen.—Johan de Puigsteva.»

«Als molt honor. senyos los Consellés de la vila de Agolada.

»Jhs. salvens: en Valadolit á 27 de Novembre, 1509.

»Molt honor. mossenyós: Dererament per lo cònsoll de Terregona mossen Molsosa, á 18 del present, mes tenguda fins aí (ahir), vos tinc scrit á còmpliment de tot lo ocoregut fins an aquesta jornada: é des que so fora de quí no tinc ninguna vostra á que fretur responra; sols ab aquèsta daré lo innovat, resisteré lo contengut en aquélla.

»Jaus scriví de Çaragossa, é la provisió feu lo Sor. Archabisba per á mos-

yal servey y per los havisos tenim de guerra, volriem que en la fortificació desta Ciutat se donás tota la pressa que fos possible; havèm delliberat trametreus lo present portador, al qual vos dièm y encarregam molt stretament, que de continent que rebreu la present, doneu los homens que aquexa universitat ab sa comarca porá donar per lo adjutori de dita fortificació: que com lo negoci sie de tal qualitat que en ninguna manera pot suffrir més dilació, nos pot fer altra cosa: que per açò, vist quant bons vassalls de sa Magestat sou, bastaven les lletres queus havèm scrites: per ço vos ho tornam encarregar que per res no fesseu lo contrari, que altrement no poriem dexar de proveir hi com convenría. Data en Barcelona á VII de Febrer de M·D·XXXXIII.—Ferran.»

Contestació dels Concellers d'Igualada.

«Illmo. Señor.—Marti Joan Franquesa síndich de aquesta universitat, lo qual ab letra nostra enviarem á V. S. per donarli rahó sobre lo quens es manat per sa Magestat, que ajudèm á la fortificació y reparos de aquexa Ciutat y dir á V. S. la pobresa y miseria de dita universitat y singulars de aquélla y las causas délla; nos ha referit que ho feu com per nosaltres li ere comès, y que doná la letra á V. S. é li dix tot lo que sobre açò á dirli devíe: y que V. S. ab sa acostumada benignitat y tenint, com se pot tenir, per certíssim esser ver la necessitat y pobresa desta vila, en tal manera que no sabèm què fer; lo tractá ab molta dolçor, é restá servit que sen tornás y fessem nosaltres lo que poguessem y de la manera que ho poguessem, senyalant quens fere mercè de bé tractarnos y ab justes causes: é que dit Franquesa lin besá la ma y acceptá la mercè, y quens ho consultaría: y tota via fent les altres universitats, nosaltres no dexariam de fer lo que poriem y no lo que per servey de sa Magestat y de vostra senyoría Illma. desijam é volriem fer: ara en aquesta matexa hora havèm rebut una de V. S. sobre lo mateix de VII del corrent; y en veritat, senyor, no sabèm què fer ni què dir, que ab lo que havèm de preparar pera la vinguda de sa Magestat, majorment havèm rebut lletra sua tres dies ha quens aparelèm per á la guerra y fassám certs apersibiments; y ab lo que tenim per sert soldats y gent de guerra haver de passar per esta vila, pus ha volgut Deu constituhirla en lo pas forçat, speram del tot acabarnos de destrohir, y molts dels poblats haver de dexar la vila, que ja sentint estas cosas stan per ha fer ho: á la causa suplicám á V. S. quant humilment podèm sie servit de fernos tant gran mercè com de éll confiam, que no vulle quens acabèm de destrohir, y que per á la vinguda de sa Magestat y pera la guerra stigam apersebits y fassam com per éll nos es manat: y pot esser sert V. S. que essent menester per necessitat de aqueixa Ciutat y hahont més sa Magestat manará, no faltará aquesta universitat acolir com convinrá al servey de sa Magestat: y confiats en la molta clemencia é benignitat de V. S. no volèm més insistir ne importunarlo, salvo que suplicam á la divina clemencia la Illma. persona y stat de V. S. conserve y augmente com desige. De Agualada á XIII de Febrer, M·D·XXXXIII.

»De V. Illma. S.ª—obedients y affectats súbdits é servidors qui les mans i besen.—Los Consellers de Agualada.

»Al Illmo. Señor lo señor Duch de Gandía Lochtinent general de sa Magestat en Barcelona.»

Insta lo sant Duch de Gandía.

«Als amats y faels de la reyal Magestat los Consellers de la vila de Igualada.—*Lo Duch y Marquès locht. gen.*

»Amats y faels de la real Magestat: vostra letra de XIII del present havèm rebuda; y es veritat que vostre síndich fonch assí y nos doná rahó scerca lo adjutori queus haviam scrit per lo de la fortificació desta Ciutat, notificant nos les necessitats de aquexa vila que scrivim: y encara que no li responguérem de la manera que en vostra letra diéu, no fonch més nostra voluntat eximir vos délla; perquè poques universitats son que no stiguen vuy en necessitat: pero no dexen, y algunes que no son la mitat tant grans com es aquéxa, de servir á sa Magestat en açó que es de tanta importancia: lo que menys vosaltres deveu deixar de fer: y axí vos dièm, encarregam y manam que sens altra consulta ni réplica envieu los homens que aquexa vila y sotsveguería porá trametre per al dit effecte: que altrament no poría deixar de sentir ho molt sa Magestat, y provehir hi com convindría á son reyal servey: y quant en lo dels soldats que pensau han de venir encara no sta determenat. Per ço nous scuseu. Data en Barcelona á XVII de Febrer any M·D·XXXXIII.»

Crehença per un missatger al sant Duch de Gandía.

«Illmo. Señor.—Tenim rebuda á XX la de V. S. Illma. de XVII del corrent: per lo effecte del adjutori de la fortificació de aquexa Ciutat havèm feta elecció den Miquel Pujol companyó nostre (Conceller) de missatger per á V. S. Illma., al qual, per evitar prolixitat descriure, supplicam á V. S. done fe y crehença en tot ço y quant per éll per part de aquesta universitat li será dit y exposat: per quant no desijam sino cumplir ab tot affecte los manaments y servey de sa Magestat y de V. S. Y si cosa alguna manará de nosaltres y desta universitat en general y particular ho farèm y complirèm ab molta voluntat. E nostre Señor Deu la molt Illtre. persona y vida de V. S. guarde, allargue y prospere é stat augmente, com per éll es desijat. Es de Agualada á XXII de Febrer, M·D·XXXXIII.

»De V. Illma. S.ª—molt certs y affectuosos súbdits qui les mans li besen.—Los Consellers de Agualada.

»Al molt Illtre. Señor lo señor don *Francesch de Borge Duch de Gandía* lochtinent gen. de la Ce. Mag. en Barcelona.» (*L. Univ.*)

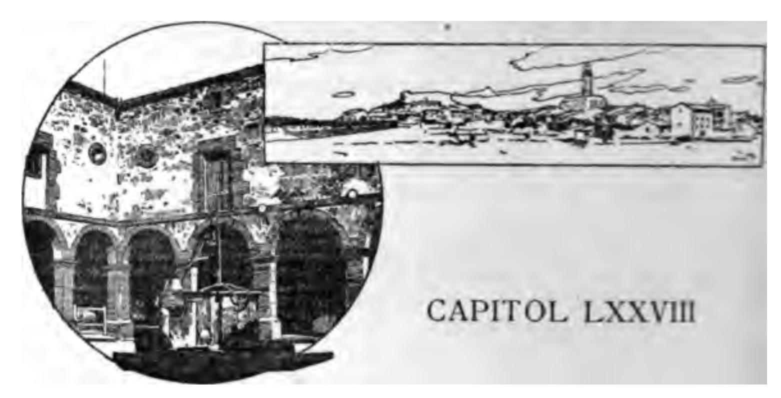
Sobre la venda de vi feta pels hostalers. Any 1543.

«*Don Francesch de Borge Duch de Gandía*, Conseller y lochtinent general de la sacra cessárea y reyal Magestat en lo principat de Cathalunya y comtats de Rosselló y Cerdenya. Als noble magnífich Conseller, amats y faels reyals, lo portant veus de general Governador.....

»Segons per informació daquen, per manament nostre á setze dels devall scrits mes y any rebuda, y per scriptures devant nos exhibides, havèm vist apparer la universitat y consell de la vila de Agualada, en virtut de privilegis á

orgats en any passat Mil quatrecents é quatorze, é per lo bé públich de la, haver statuit é ordonat y en ordinació sobre açò feta haver prohibit s hostalers en dita vila habitants, ultra dels mesos Doctubre Nohem-eembre, Janer, Febrer y Març en cascun any, no puguen nels sie lícit :res mesos del any vendre en llur hostal ví, ni tenir en aquéll taverna: ta ordinació y prohibició fins al present die esser stada observada per s hostalers; é la dita universitat é sos officials esser stats y esser en ısió de prohibir y forçar aquélls á observar dita ordinació. E per quant sent tenen en la dita possessió esser molestats é inquietats, ó de aqué-er privats..... manam..... á pena de sinccents florins dor..... que la dita sitat..... en la predita possessió en la qual son ys troben conserven y ıguen y defenan..... Data en Barcelona á deset del mes de Febrer any .LIII.» (L'original es llatí: en la crida que se 'n feu fou traduhit lo doc. ılá.) (*L. Univ.*)

CAPITOL LXXVIII

Regnat de D. Felip II (1559-1565).—Sometent general contra 'ls bandolers.—Se organisan 50 hòmens de la vila pél sometent.—Estudi general de Barcelona.—Assalt y robo de tres nobles fet per los bandolers en lo torrent de sant Genís.

Sometent general contra'ls bandolers. *Any 1559.*—Lo mal vell de les bandositats degué engendrar lo bandolerisme, que es la plaga característica d'aquesta centuria. De les baralles particulars n'exían morts y nafres, ab lo consegüent desitg de venjança: d'aquèsta venían altres morts y violencies en que prenían part los parents, amichs y valedors de les dues parts enemistades. Los crims comesos per aquesta causa, ò per quàlsevol altra provocavan la intervenció de les autoritats, que procuravan apoderarse dels criminals, mentres aquèsts procuravan evadir als representants de la justicia. D'aquí multitut de persones donades á la vida ayrada, vivint en boschs ò en ocultes coves y masies, ara sols, ara encoblats, y cometent sovint robos y violencies, ja que no podían guanyarse la vida treballant tranquilament en llurs cases.

No dupto pas que hi hauría bandolers nobles, per l'estil den Serrallonga, que no farían mal sino als del bàndol contrari, que viurían de sò del seu, ò bè del que robavan als llurs enemichs. Se comprèn que'l poble simpatisás ab tals bandolers y que fins los convertís en hèroes llegendaris, si ademès eran valents.

Altres serían llançats á la vida del bandolerisme solsament per algun crim efecte d'un rapte d'ira, ò de venjança; però procedents de families no riques, no tindrían per viure altre recurs que'l robo.

Los de la pitjor mena serían los ganduls y perversos, molts d' élls aventurers gascons, que volent viure ab l' esquena dreta, aprofitarían lo bandolerisme honrat ó semihonrat per viure en éll á son plêr entre crims y disbauxes.

Entre tots formavan una plaga terrible, la plaga del segle, imposant lo terror á tota la terra, privant del treball y del comerç á molta gent de pau, y sembrant á voltes, ben sovint, lo dol y la miseria.

Les autoritats prengueren sovint mides extraordinaries per extirpar aquesta plaga, entre altres y segurament la més eficaç fou la dels sometents generals, com anirèm veyent en aquest capitol y següents.

«Als feels de la reyal Magestat los Consellers de la vila de Igualada.

»Don García de Toledo lochtinent y capitá general etc.—Amats de la reyal Magestat: molt bé sabeu la crida que lany passat de cinquanta cinch (1555), de manament del Illtre. Duch de Alcalá lochtinent y capitá general, nostre predecessor, precedint deliberació y conclusió en lo real consell feta, fonc provehida y en lo cap de aquexa veguería publicada sobre lorde ques havía de guardar en cars de sometent per la expulsió dels delats y processats de regalía y enemichs de sa Magestat: y axí sabèm lo número de les persones que per aquest affecte foren senyalades y deputades en aquexa veguería y batllía: y perquè al present concorre no menor causa que les hores, si no maior, y les moltes quadrilles de gascons y altra gent de mala vida naturals, que van per la terra matant, robant, desaffiant y fent altres mals en los poblats y habitants en los presents principat y comtats que pacificament volen viure en lurs cases, ab deliberació y conclusió en lo dit real consell, havèm manat renovar la dita crida; la qual en lo introit de nostron offici manárem publicar, de la observança de la qual esperam quen resultará molta quietut y repòs als dits habitants y poblats en los dits principat y comtats. Per çous dièm y expressament manam que, de continent en rebent la present, fassau elecció de les persones que haurán de anar en seguiment del dit sometent tostemps que lo cars ho aportará pera seguir los dits malfactors: certificant vos que axí en la nominació y elecció de les persones, com encara si aquélles no aiudarán ab effecte al dit sometent será trobada culpa ó negligencia alguna, manarèm procehir á execució de les penes en la dita real crida contengudes ab tot rigor: y altrament segons trobarèm fahedor de justicia: y enviar nos dins sis dies la nominació que aureu vosaltres feta de la gent de aquexa universitat y de les armes que cada hu tindrá, perquèu volèm saber. Data en Barcelona á VII de Març M·D·LVIIIIº.»

"**La nominació** y elecció feta per los honor. sotsveguer y **balles** y Consellers de la vila de Agualada de les sinquanta persones per al effecte contengut en lo edicte reyal en virtut de les letres sobredites:

Primo en Nofre Cárles	ballesta.	Gaspar Aguilera,	balle
Maciá Pinyol,	»	Gaspar Balp,	arcab
Jaume Ferrer,	»	Antoni Ferrer,	balle
Joan Serra,	»	Jaume Ferrer,	»
Antoni Riba,	»	Jaume Coll,	arcab
Salvador Pinyol,	»	Pere Spiells,	rode
Joanot Vall,	»	Barthomeu Aguilera,	balle
Garau Raiadell,	»	M. Jaume Pau Franquesa,	arcab
Francí Masarnau,	»	Miquel Borraç,	balle
Gaspar Spiells,	»	Jaume Messeguer,	»
Francí Bergadá,	»	Francesch Truyols,	arcal
Jaume Ferrer,	»	Miquel Joan Ledó,	»
Barthomeu Ferrer,	»	Cosme Tomás,	»
Jonot Giner,	»	Noffre Garreta,	balle
Bernat Ravella,	»	Antoni Roca,	rodel
Joan Soler,	»	Jaume Serra	arcab
Joan Quadres,	»	Pau Rossich,	»
Pere Joffre,	»	M. Hieronim Ferrer,	balle
Gaspar Mas,	»	Pau Borraç,	»
Pau Spiells,	»	Jaume Mestre,	arcab
Joan Corcó,	arcabús.	Joan Ioli,	balle
Jaume Bernat,	ballesta.	Barthomeu Gili,	»
Joan Mestre,	»	Pere Vidal,	»
Jaume Bramona,	rodeller.	Francesch Ferrer,	rodel
Miquel Sanahuia,	»	Joan Muset,	balles

S' envía la llista al Capitá general.

«Al molt Illtre. senyor lo senyor don García de Toledo Lochtinent y pitá gen. en lo present principat de Cathalunya etc. en Barcelona.

»Molt Illtre Senyor:—En avent rebuda la de V. S., aquí mateix havèm cehit en fer la elecció y nominació de les ·L· persones que, per enseguim de sometent y per los altres effectes que V. S. scriu, de aquesta univers serán prests: los quals serán presos per lo sotsveguer y balles ab sagram y homenatge pera fer y complir lo que per V. S. y aqueix reyal consell ordenat y manat: de la qual sinquantena va copia ab la present: y placia divina Magestat que V. Illma. guarde y prospere y dexe ben regir y go nar é la justicia administrar, com per tots es desijat: y si de nosaltres y aq ta universitat en general y particular altra cosa manará, ho farèm ab voluntat y deguda subiecció, com devèm. Scrita en Agualada á XXX Març, M·D·L·VIIIIº.

»De V. S. Illma.— Señor.— Molt certs y affectats súbdits servidors, qui mans li besen.— Los Consellers de Agualada.»

En carta del 13 Abril acusa lo Llochtinent rebuda de anterior.

En altra del 18 Març havía fixat lo sometent general 16 d'Abril. La vigilia, 15, fou renovat l'avís ab la següen

nirán á la dita beneyta professó, que no guosen fer fahena ninguna, ni obrir botigues, fins que la professó sia tornada, sots pena de ·V· sous guanyadora al siri.

»Item volgué y ordoná lo dit honor. consell que tots los ecclesiástichs hagen anar á la professó perquè més devotament pugue anar dita professó, y axí com se pertany essent hi tots los dits preveres, que fan molta honra á la professó, y los qui restarán hagen de dir missa affi que nostro Senyor Deu y la sua sacratíssima Mare sua y sancts y sanctes de paradís hagen misericordia de nosaltres, hins (y'ns) vullen donar remedi á la pesta que vuy es en dita vila per juy de Deu: é los homens y promens que allí eren prometeren quiscú lo que pogué, segons en lo memorial scrit é continuat de ma del Rector de dita vila.»

«**Memorial** del que donaren y prometeren per bona devoció al ciri ques fa á la Verge María de Monserrat:

«Primo en Gaspar Matheu un ducat sinch anys arreu, y	II *ll.* VIII *ss.*
It. en Josn Jener dues lliures de cera, y	II »
It. en Thoni Massaguer,	VI »
It. mossel Rector,	XII »
It. mossen Trullols,	XII »
It. en Barthomeu Toralló,	II »
It. mossel sotsveguer,	XII »
It. Bernat Puig,	XII »
It. Jaume Balp,	IIII »
It. Pere Mallendrich,	II »
It. Pere Sastre,	VI »
It. en Francí Artigó,	II »
It. en Johan Gili,	»
It. en Johan Rossich,	II »
It. en Johan Muset,	II »
It. en Bernadí Sala,	II »
It. en Lovet,	II »
It. en Vayll,	I »
It. Matheu Odet,	I »
It. Matheu Bonastre,	I »
It. en Pere Orpí,	II »
It. mestre Felip,	II »
It. en Boixedes,	II »
It. en Vayllebrera,	»
It. en Francesch Gracia,	II »
It. lo missatgé,	I »
It. Damiá Calp,	II »
It. Nalsina,	I »
It. Vilanova,	II »
It. en Granell,	II »
It. en Ponç,	I »

It. Muntaner, liura de cera, y	II *ss.*
It. en Pere Ferriol,	II »
It. Johan Borrás,	IIII »
It. Arnal,	I »
It. Miquel Lledó,	»
Johan Muset, traginer,	II »
Anthoni Spelt,	IIII »
Martí de Guarulla, ferrer,	II »
It. en Fonç,	»
It. en Johan Matheu,	III »
It. en Pere Trullols,	VI »
It. en Malsior Rejadell,	VI »
It. en Claramunt,	»
It. en Francí Sala, sinch lliures de cera, y	X »
It. en Baltesar Soler, dos quartans de forment, y	II »
It. en Pere Catarro,	II »
It. Matheu Almonia,	I »
It. en Bramon,	I »
Vicens Domenech,	IIII »
Johan Nicholau,	II »
It. Pere Canaletes,	XII »
It. Phelip Trullols,	II »
It. Miquel Tarri,	VI *ds.*
Bernat Pujol,	I *ss.*
Johan Oliver,	II »
It. Gabriel Trullols,	VI »
It. en Muset, matalafer,	II »
It. en Thomas Valles, garber,	X »
Johan Catarro,	II »
Ramon Massaguer,	IIII »

ces delictes. Per tant lo dit senyor de Jorba, ab veu de la present pública crida, diu y en sa bona fè y paraula promet á qualsevol persona de qualsevol stament ó condició sien que pendran ó faran pendre los dits ladres ó qualsevol dėlls y posar en mans de la justicia en terra y jurisdicció de dit senyor de Jorba, que donará en aquéll ó aquélls que tal faran en continent y sens ninguna dilació Cent scuts de sos propris bens. E dona per la comissió á qualsevol persones de pendre los dits lladres ó aquéll de élls que pendre podran en terra é jurisdicció sua, é presos aportarlos li ó ferli á saber la presó, y que ab diligencia se puguen encarcerar: y si en terra ó jurisdicció del Rey nostre Senyor, ó de qualsevol baró ó senyor los faran pendre y encarcerar per la justicia de aquella terra ó jurisdicció, los donará cinquanta escuts encontinent que li aporterán la nova é trobará presos los dits lladres ó qualsevol de élls en poder de la justicia de aquell loch ó territori ahont será estat près: y si algú dels dits ladres li volía denunciar quí son estats tots los dits nou lladres, en fará pendre algú déll s en qualsevol terra é senyoría, el posará en mans de la justicia de aquell loch é territori, li donará axí mateix dit senyor de Jorba cinquanta escuts, é li remetrá y perdonará perpetualment qualsevol pena corporal é altra que meresca per lo dit robo y delictes subseguits de y per rahó de aquéll. E no res menys promet y se obliga quel fará perdonar y remetre axí mateix per lo Exm. Sor. Lochtinent General de sa magestat en lo principat de Cathalunya y pagar les despeses y gastos que per haver dita remissió y perdonament se farán.....» (*L. Curie Baiulorum.*)

Se publicá aquesta crida en Igualada. Es un cas de bandolerisme.

CAPITOL LXXIX

Regnat de D. Felip II (1565-1570).— Unió per la persecució dels bandolers. —Noms curiosos d' alguns gitats de pau y treva.— Sequedat: pregaries: pluja.—Conflicte ab los preveres per lo preu de la carn.—Lo notari en Joan Biosca excomunicat.

nió per la persecució dels bandolers. *Any 1565.*
ɔnsiderant les persones dels estaments eclesiástich y militar en la ciu- Barcelona presents y allí convocats y ajustats, juntament ab la Ciutat celona, los molts é grans mals é diversos robos, incendis, homicidis, desafiaments é molts altres crims y enormes delictes que de poch ençá en lo present Principat se son comesos y perpetrats y cada dia ıeten, y assó per tot lo present Principat de Cathalunya; en lo qual se vades (alçades) tantes y tan apoderades quadrilles, que nos pot quasi e un lloc en altre, ni exir de ses cases, ni apenes en aquélles estar y segurs..... considerants que bona part de la desgracia de dits robos fins assi fets sería estada la falta de la deguda unió en les veguerías principat y comtats, y no estar los poblats en aquéll tots conformes ı en una voluntat en procurar de extirpar y foragitar dits facinerosos ıs, havent se mirat los uns lo mal dels altres, y que axí lo verdader re- e dits mals sería posar forma en que les dites veguerías estiguessen manera unides y confederades axí entre élles, com cada una délles en :hs situats en aquélles respectivament, que quant se sentissen alguns ıs facinorosos anar per alguna de dites veguerías, ab unió y conformi- sen perseguits, presos y castigats, ho altrament (de) aquélles foragi- Per tant..... desliberaren que la veguería estreta de Barcelona sie vo- ament unida en y ab la forma y manera seguent.....»

ots los pobles adherits s'organisavan per denes, cintenes y centenes, ab sos deners, cinquanteners y cen- s.

Tots los pobles adherits, tant de barons com reyals, se donen mutua facultat per aquesta persecució tan solament, per entrar armats dintre llurs jurisdiccions.

S' obligan á delatar á les autoritats los robos y demés delictes, y la presencia dels malfactors aislats ó en quadrilla.

S' obligan á negarlos aliments y tot altre socors.

Lo Príncep y Duch de Vilafranca, Lloctinent y Capitá general, tramet al sotsveguer y als Concellers d' Igualada copia de la capitulació dalt extractada, manant que trametan síndich á Barcelona per firmarla adherintse á ella. (26 Desembre de 1565 segons lo actual compte.)

Igualada s' aderí á la *Unió* y organisá ses denes, fentles prestar l' acostumat sagrament y homenatge. (*L. Unió*. de 1566.)

Cabalment llavors Igualada sostenía un gran pleyt ab mossen Lluis de Rejadell, senyor de Jorba, per haver lo sometent d' aquélla entrat en terres del dit senyor en persecució d' algun malfactor. Donchs la *Unió* consignava la necessitat d' entrar en terres de qualsevulla baró, com igualment reyals, si 's volía que fos eficaç la persecució dels malfactors.

Per ço la vila demaná al Lloctinent y Capitá general que, al menys durant los tres anys que devía durar lo compromís de la *Unió*, conforme á la capitulació esmentada, se sobreseguís lo pleyt ab lo senyor de Jorba, com á cosa improcedent.

Don Lluis de Rejadell per sa part s' adherí també a la *Unió*, á condició emperò que firmaría en élla no ab los de Igualada, sino ab los de Cervera. (Carta del Lloctinent als d' Igualada del 3 Juliol de 1566.—*L. Univ.*)

Noms curiosos d' alguns gitats de pau y treva. —Don Diego Hurtado de Mendoça Lloctinent y Capitá general, publicá en cartell imprès una llarga llista dels noms dels gitats de pau y treva, ó sia dels bandolers, manant á tothom que no sels donás cap ausili, favor ni ajuda. D' aquesta llista, que fou enviada també á les autoritats d' Igualada, escullo com á curiositat los noms següents:

«Arnau del Coll, alias lo Roig gascó.
Antoni Busquets, alias Matamoros.
Antoni Martinot, germá del mal frare.
Andreu de Peymartí, germá del Superbo.
Arnautó dit de mossen Cadell, alias Ganyada.
T. (tal ó fulano de tal) Bareja.
T. Bastart de Cerdans.
Bernabé catiu de don Francesch de Guimerá.
T. Barbudet, gascó, qui es sastre.
T. dit lo Barquero.
T. Baloy, fill del Tanyá de la Tor.
T. Barida, germá del balle de Querol.
T. dit lo Bastart de Sebastiá Pey de Ribes.
Bertran T. dit lo Cruel de la Vall de Querol.
T. dit lo Capdet gascó.
Dos germans anomenats Capellans gascons, dels quals un es sastre y laltre baster.
T. Sardenyeta francés.
T. Comes germans, que la hu se diu lo Príncep y laltre lo Infant.
T. Camadall, francès.
T. Foxet, gascó.
Gaspar del Camp de Tarragona, qui no te sino un ull.
Galart, alias lo Rectoret.
Guillem de Peymartí, alias lo Superbo.
Guillem Samsó, alias Ramanyola.
Guillem lo Pacatayre.
Galceran Campana, alias dit lo Negre de mossen Malla.
Jaume Pares, alias Scaldat, texidor de Hostalrich.
Jaume lo Pacatayre, gascó.
Joan Magrinyá, alias Anima pecadora, de Montblanch.
Leonart dit lo Squerrá, gascó.
Miquel Bona missa, mariner.
Miquel Salom, alias Matatantos.
T. Moreu, gascó, alias lo Morrofès.
Martí dels naps, gascó, qui solía aturar á la Pobla de Lillet.
Miquel Oliba, alias Perutxo, del lloch de Porta.
T. Moliner de Ripoll dit lo Regullós.
Miquel Cardoneta.
T. Negra, quis diu ser stat catiu del Comte de Sástago.
T. dit lo Negre den Monserrat de Lió.
Peyrot de Tolosa, alias dit lo Cabirolet, gascó.
Peu llevat, texidor de llana.
Perot Riambau, fill del pabordre Riambau de la Pobla de Lillet.
Pere Borbó, dit lo scolá de Belloc.
Pere Ferrer de Besora, alias lo Tanahut.
Petit Arnau de Alós.
T. Rells.
T. Vermell.
T. Vermell gros.» (*L. Univ.*)

"**Sequedat per nostres peccats.** *Any 1566.*—En aquest any hagué gran sechada en Cathalunya, que del Octubre fins en Març no havia plogut gayre en alguna part, y en Barcelona, aprés de moltes y devotes proffessons, fou banyada la sancta Vera-creu en la platge de la mar, y aprés hi plogué alguna cosa rahonable: y axí mateix per ordinació dels honor. Consellers de la present vila, aprés de moltes y diverses proffessons y pregaries, vuy dimarts á XVIIIIº de Març, die é festa del gloriós sanct Joseph, fou feta devota proffessó, ço es, dels ganferons de la passió devant de lo sanct Crucifix ab luminaria de siris, y los minyons primers cantant les lletaníes, y aprés los preveres ab lo Rector y Degá ab lo sanct Ligno cruçis, y aprés los honor. Consellers y promens y tots los altres singulars de la vila ab ordre, dients entre élls los minyons lleteníes y élls responents; y axí mateix les dones. Haná dita proffessó á Cap de vila é voltá per part de baix de la vila fins á la creu de Soldevila, hahont stava preparada una taula, haont devant tot lo poble, alt en lo grahó de la creu, fou per dit Rector mullat lo Llignum crucis tres vegades en una bacina plena de aygua.....»

"**Perseverança de la sequada.**—E aprés perseverant dita secada, fou ordonada altra solemne professó al gloriós sanct Agostí y á la devota capella de la Mare de Deu de Pietat, é fou diumenge vesprada: y al exint la sancta professó de la Pietat tirá dreta via al pont de la cinia devant lo monestir de St. Agostí, y allí aprés de les statuides oracions, fou mullat lo sanct Lignum crucis: haguey grandíssima generació no vista may en dita vila; perquè segons lo nombre (dat) del Rector dels confessats, son vuy en dita vila D CCCC XX VII de confessió y combregar, y més de D· de dotze anys en avall, cosa de admiració.»

"**Misericordia.**—E aprés diluns á sis de Maig, com fins allí haguessen perseverat grandíssims sols y calós y vent serè y del mas Ripoll, y lo explet stigués ja quasi del tot perdut, y lo poble ab gran tribulació, y per tota Cathalunya grandíssima valor sobre lo forment, que no sen trobave; plagué á la divina bondat y misericordia dispensar y no mirar los pecats del poble seu cristiá, encare que mal y dolent, que dit dia vesprada ab lo gran serè que fehíe subitament se ennuvolá y comensá á ploure, y plogué part de la nit y lo dematí á belles canalades é vents llevants y de Prohenses: y dimecres dia de sanct Martí també algunes stones; y açò fou á tres dies ans lo ple de la lluna, tenint confiança que lo Senyor nos conservará dit bon temps, que encare se speren cullir blats mija anyada ó més açí en la present vila car en Urgell jal té tot perdut dies havía, y també en moltes altres parts.

»Item dijous, divendres y dissapte passats destiná la ciutat de Barcelona mare nostra doscents pelegrins á la Mare de Deu de Monserrat, en quey havíe XXV sacerdots, y portaven lo gran Crucifici de la Sanch de Jesuchrist; cosa fort devota, que ere pera trencar lo cor encare que fos de acer. També plogué molt bé á VIIIIº.

»En aquest any anava lo blat á ·L· sous quartera, y més los quil compraven fiant.» (*Nota posada en lo primer full del L. Univ. de* 1566.)

Conflicte ab los preveres. *Any 1569.*—Aquest any
10 hi havia qui volgués arrendar lo tall de carns en les car-
iiceries, que eran de la vila. Les carns estavan molt cares y
os Concellers havían fixat la taba ó condicions del arren-
lament á preus massa baxos. Al fí hagueren los Concellers
le modificar les condicions de la taba, y en aquesta modifi-
:ació se cregueren perjudicats los preveres; qui de temps
mmemorial compravan la carn ab certa rebaxa de la impo-
iició que, ademés del preu, se posava en les carns.

Los preveres acudiren al Bisbe y lograren sentencia de
excomunió contra 'ls Concellers y sos cómplices: la qual fou
publicada per un prevere en la trona de la parroquial.

Se negociá una avinença, y al fí s'acordaren certs capítols en virtut dels quals los preveres s'obligavan á fer alçar la excomunió als Concellers, y una y altra part posavan la qüestió en poder d'árbitres nombrats per aquèsts: entre tant os preveres pendrían la carn sense pagar; s'escriuría en engles llibretes, una per cada capellá, la carn que aniría renent; y la pagaría tota al preu que fixarían los árbitres. *L. Univ.*)

Lo notari Joan Biosca excomunicat. *Any 1570.*
—En la parroquial hi havía quatre banchs ó escons privilegiats destinats á les autoritats. En lo primer hi seyan los batlles y Concellers, en lo segon los Concellers del any anterior, en los altres dos los prohomens del concell secret.

Com per abús seguessen en aquells banchs persones á qui no pertocava, la vila acudí per síndich al Bisbe, qui maná á son Vicari general despatxés una provisió manant tots pena d'excomunió *latæ sententiæ*, que ningú gosás seure en aquells banchs sinó les autoritats dites.

Aquesta provisió fou publicada en la trona de la parroquial per lo Rector mossen Llatzer Bonastre y encare tornada á publicar en les misses matinal y major per son vicari, á fí de que ningú pogués allegar ignorancia.

No obstant açò, en Joan Biosca, notari de la vila, una y moltes vegades mentres se celebravan los divinals oficis se assentá ara en un, ara en altre dels tres escons, respectant solzament lo dels batlles: y encara deya publicament que se

[redacted]

de Degá. Devía esser tonsurat. Lo concell acorda requerir al dit llochtinent que obligue á Tria á fermar la pau á us y costum de la vila; y si no ho fa lo llochtinent, que ademés de protestar dels danys, los Concellers requiresquen al sotsveguer que pose al dit Tria *près ab grillons y cadena y ab totes les estretures que fer se puguen, affi les treves se fassan, segons prática, us y costum de dita universitat.*

A 2 d'Agost (1518) los Concellers escriuen á D. Pedro de Cardona portant veus del Governador, que la qüestió de la bandositat marxa bé, que s'están fermant treves per vint anys. No obstant que'l Bonastre se fa molt dificultós, y vol presentarse al dit D. Pedro per explicarli ses rahons. S'espera ab tot que finirá prompte la bandositat. (*L. Univ.*)

Deutes: reducció de pensions. *Any 1518.*—Altra volta agoviada de deutes la vila feu grans treballs per venir á concordia ab los acrehedors. La historia d'aquesta ompliría un regular volum. Essent ecclesiástichs molts dels acrehedors, se negociá ab lo Pare Sant lo necessari permís per la reducció. Lo Papa, com de costum, nombrá comissaris qui, examinada la qüestió, decretassen si hi havía, ó no, lloch á la reducció, y en son cas la executassen.

Quí eran los renitents, y qui los benévols, se veu en lo següent acte:

«Diumenge XX Juny, any M D XVIII.—Lo consell general.

»Primo sobre lo fet dels crehedós de la universitat, ço es, la Comunitat dels preveres de Agolada é alguns preveres particulars de la dita vila; ço es, la Comunitat dels preveres, (exceptat mossel Rector mossen Anthoni Ledo, mossen Joan Almunia, mossen Joan Bertran) qui volen metre á fons la dita vila metent questió en la capitulació; los qui venen contra la vila son: mossel Prior de sent Augustí, mossen Joan Ensuny é mossen Peralta, mossen Silvestre, mossen Joan Gili, mossen Anthoni Truyols.

»Ordená lo dit honor. consell, que pus havèm fet clavari seguint la forma de la dita capitulació ó sentencia donada per los comissaris apostólichs; que als qui será cayguda la pensió, segons forma de la dita concordia é compartiment fet per les persones en açò eletes, quels sie presentada é feta oblació é comptada la pecunia ab testimonis levantne actes; é aprés sie mesa la pensió en poder del depositari ó en la caxa de la vila *qui* (es) *en la torre del Argent;* é que tota hora que voldran reben lur pensió, segons forma de dita concordia, fahent é fermant ápocha, segons forma de dita capitulació; affi ques pugue mostrar quí ve contra la sentencia apostólica, é quí será caygut en les sensures de excomunicació é procehit contra élla; é que no ha stat, ni

sta, ni stará per dita universitat ni per dit clavari que nols sie feta la solució, sino per élls qui no la volran rebre.

»Item que sie scrit al Provincial una é moltes letres quens tragne dit Prior fra Luys Sans del monestir y quens mut altre Prior, per fugir á algun scándol; attents que se es armat contra la vila é altres respostes que saben los senyors de Consellés.....

»Item que per traure tots los quins venen contra de la vila, axí capellans com altres, que per fer la professó per traurels de la vila, que sobre açò haie consel, é hagut lo consell, se façe lo degut, é més aspres provisions, si les consellen.» Estaven cremats. No crech arrivás tan enllá la cosa fins á expulsarlos de la vila. Ni n' hi havíe per tant: que al fi no feyen aquests capellans sino defensar llurs llegitims interessos, ni tenien cap culpa de que la carga dels deutes hagués anat crexent y sempre crexent (com ara lo deute públich d' Espanya) fins á ferse insoportable. (*L. Univ.*)

Nota lo de la **torre del Argent.** Se veu que en élla hi havía la caxa de caudals de la universitat. Consta ademés en altres documents que copiaré més avant, que en élla se hi guardavan les halages de plata de la parroquial. D' aquí li vingué lo nom de torre del Argent.

¿Ahont estava situada? No ho sé: mes penso que estaría en la carrer del Argent, y que élla doná nom al carrer.

Nova de la elecció del rey Cárles I per emperador d'Alemanya. Festes. *Any 1519.*

«A los amados y fieles nuestros los payeres y conseyo y officiales de la vila de Golada.—El Rey.—Amados y fieles nuestros: hoy en este día nos ha legado nueva como por gracia de Dios nuestro Senyor, los electores del imperio en toda conformidat nos han elegido por Rey de romanos y emperador de Alemanya: plazerá á la divina magestat questo sea para su servicio, aumento de la cristiandat y bien de nuestros súbditos: é por vuestra consolacion havemos mandado daros haviso déllo. Dat. en Barcelona á seis de Julio año de mil D XVIIII.—Yo el Rey.—Viries (Virués?) Secretario.»

Consell general (sens data), va despres d'una acta del 11 Juliol:

«E primerament, quant en la letra que los honor. Consellers han rebuda de la magestat del Sor. Rey sobre lo avís del imperi, ço es, lo avís com lo Sor. Rey es stat elegit Rey de Romanys y emperador de Alemanya: volgué y ordená lo dit honor. consell ques façan alimaries y alegries per consolació y gloria de tal nova, y açò tant en lo temporal com en lo spiritual, cantant *Te Deum laudamus* y sonant les campanes, y altres alegries de balls y danses y jutglars.»

assentaría també en aquèst á pesar dels batlles y dels Concellers, *amenaçant que si nigú li dehie res, ol ne volia fer levar, quels tirarie ab un pistolet, ols donarie de punyalades é farie poluta* (violada) *la yglesia: y no content dit Joan Biosca de contravenir ha dit manament é incidir en dita excomunicació, ab ánimo depravat, es anat fent monopodi y consitant adalguns de dita vila que sen anassen, com éll fahie á seures en los dits scons prohibits, y no temessen de la excomunicació, que éll los ne deffendrie y aportarie lo plet á ses despeses.....*

La vila prengué ab gran calor aquest assumpto, acusant á Biosca devant del Bisbe y del tribunal de la Inquisició: fou prés per aquest tribunal; se li formá causa á instancies de la vila, la qual interposá influencies, entre altres la del Abat de Sant Cugat perqué Biosca fos condempnat á dura pena. Emperó la Inquisició ó bé l'absolgué, ó al menys degué donarli tant poca pena que la vila ne quedá descontentíssima, y, com si hagués perdut lo plet, s'apellá al tribunal suprèm de la Inquisició. (*L. Univ.*)

CAPITOL LXXX

Regnat de D. Felip II (1571-1572).— Batalla de Lepanto. — Noves d' altra victoria naval.—Captura del bandoler Bigarrat feta pêls igualadins.—Quadrilla de bandolers de Pardinella. —Quadrilla de cent bandolers en Copons y Santa María del Camí.

Batalla de Lepanto. *Any 1571.*—L'interès apassio-ıat ab que la Espanya va seguint lo curs de la guerra que .ra estam sostenint ab los Estats Units d'América, y'l do-or general que ha causat la perdua de nostres esquadres, ına en la badía de Manila (Filipinas) y altra devant de San-iago de Cuba, nos farán compendre l'interès ab que seguía :spanya lo curs de la guerra ab los Turchs y la alegría que i causá la gran victoria de Lepanto.

En lo Llibre de la Universitat d'Igualada hi ha la se-:üent apuntació sobre aquella victoria: Traduhesch del llatí:

«Segueix la crida de la admirable y notabilíssima victoria que Jesucrist ostre Senyor ha donat y concedit á la armada cristiana, de la qual fou y es :apitá general y Lloctinent lo sereníssim y catòlich don Joan d'Austria fill el molt ínclit y catòlich Cárles quint Emperador de Romans sempre august Rey de Castella etc. germá del sereníssim don Felip rey de les Espanyes ra felisment regnant: lo qual don Joan d'Austria s'apoderá (cepit) de la ar-ıada turca en lo golf de Lepanto lo dia.....» (falte lo dia, que fou 7 d' Octu-re de 1571.)

«Ara oiats queus fan á saber los honor. sotsveguer y balles y Consellers e la vila de Agualada que com per la benaventurada nova de la gran victo-ia que nostre Señor Deu es estat servit donar á la armada christiana de la ancta liga contra la armada dels infels turchs Dorient y gent bárbara, la ual es stada presa y devastada en les parts Dorient en lo mar y golf de Le-

panto; hagen desliberat pera demá diumenge á dos del corrent mes de Desembre fer cantar lo *Te Deum laudamus* y solemne y devota professó com lo die de Corpus, y dar gracies á Deu omnipotent de tal y tant gran mercè que ha feta al poble christiá: Per ço ab tenor de la present diuen, exhorten y amonesten á tothom generalment que pera demá á hora de vespres, quan hoyran fastejar les campanes, vinguen á la sglesia major y parrochial, y assistescan á dits officis y acompanyar la sancta professó, y tothom tingue sos entuxans de casa nets y expedits, sots pena de una liura de cera pera la obra de dita sgresia.»

Publicada dissapte á 1.er de Desembre de 1571 a só de trompeta y de tabal. (*L. Univ.*)

Noves d'una altre victoria naval. *Any 1572.*— Lo Turch, que disposava d'immensos recursos, refeu prompte son poder naval fins al punt de competir ab los aliats cristians. Les dues armades cristiana y turca estigueren a la vista, però la turca no acceptá la batalla. No obstant corregueren noves d'una altra victoria naval prop de Lepanto, com se veu per les cartes que vaig á copiar aquí, no per son valor històrich, sinó com á mostra del estat de les costums de la època.

Mossen Joan Miquel Dolç, prevere, resident en Barcelona, escriu una carta familiar á son amich d'Igualada mossen Jaume Ramon, prevere, inclohenthi copia de la carta que'l Cardenal de Sant Sixt, resident llavors en Frascati, escriu al castellá de Sant Angel en Roma, d'ahont s'envià copia al Virrey de Catalunya, qui degué publicarla ó al menys comunicarla als seus amichs.

«Alt molt Rnt. y magch. Sor. lo Senyor mº Jaume Ramon prevere.—Igolada.

»Jhs. María. En Barcelona ha XXII de Octubre any 1572.

»Quanta justa causa y rahó tinga en quexarse de mí per la tanta negligencia y descuyt aja tingut jo en no averli feta resposta ha huna letra me trameté essent aquí mossen Claramunt y un Rnt. desta ciutat, cert jo ley confesse y conech té molta rahó; perquè no li encarregave altra cosa tant com era nos frequentassem per letres: esta negligencia puch dir no haver partit de estar la ploma mal trempada, sino per diversitat de negocis me han offerits ab poch temps, los quals serien larchs de comptar ab la ploma; resitar se an de més serca: puch li dir que tinch tanta gana de veurem ab éll, com may la aja tenguda; y tinch per cert que men aniré aquí una vuytenada, pus v. m. no ve per ensá essent hi tant desijat, no sols de mí, mas encare del home del carrer dels Telles (Tallers), lo qual veig de poch temps ensá molt amenat

per saber noves de sa m. y ab gran desig vingués per ensá: pense té ganes de esbravarse ab éll per les tantes marós an assí concorregudes ab lo qui éll tracte; encara que pense que ja son apasiguades; lo millor es estar ne á la miranda; y moltes altres persones men demanen, les quals v. m. de més serta les poría visitar millor que no jo.

»Ja tinch donat sos besamans als quim encomane: Deu no es servit se puguen donar al que nos aveu parlat, per aver disposat (Deu) á ses voluntats déll: potse dir ab David: *saciabor cum aparuerit gloria tua.*

»La contentació tem á tenir en est mon es en veure los grans y specials beneficis rebèm de la ma de Deu. Quant en lo succés de Fransa jan auran entés per aquí. Per lo quem diu que sa ploma no se anujaría apenes que de continent nom escrigués trobantse hont jom trobe en les abundancies de noves; no li volría escriure cosa que non tingués molta certitut, per les grans mentides se diuen; lo que no ses fet fins assí, pus estam algun tant ab menys trebals, se tindrá solicitut en escriure lo que conexeré poder ser veritat; y assí al dorso desta letra li tramet copia de la letra té rebuda lo Sor. Virey desta nostra ciutat, de la qual pendrá contents en legirla: placia á Deu ho sapiam ab més compliment. Y axí reste al manar y servey de v. R. y comanant me molt á la sua tant amada mare. Xpo. als tots guarde y prospere com es desijat. Amen.

«Frater tuus in Dno. Joannes Miquel Dolç pvre. indigne.»

Carta á que's refereix la anterior:

«Al Castellá de St. Angel.

»Illmo. y Exmo. Senyor mio:

»Un sclau que era en la armada turquescha, que ses libertat á Brindis, diu es vingut á dar nova al Sumo Pontífice com Mamini cossari patró de un bergantí en lo qual éll era sclau, per pendre lengua de la nostra armada en lo seu retorn á la turquesca, als 18, retornant en vers Llepanto, totes les dues armades veu que estaven afferrades; y acostantse veu que lo nostre corn dret havía vençut lo seu contrari, y que los enemichs no feyen resistensia sino al corn sinistre: y en lo mateix instant una galeota turquescha fugint de la baalla se acostá al bergantí de Mamini y li doná avís que los turchs havien perduda la jornada: deont dit Mamini per fer alguna presa volant es vingut á la volta de Italia, y prop de Brindis posá en terra trenta turchs, dexant ne deu solament per guarda del bergantí: los quals (deu) foren tallats á pesses de sinquanta cristians, entre los quals y ere aquell que ha portada la nova y ha vist tot lo fet ab sos propis hulls: y es se seguit 20 milles de allá hahont fou la batalla lany passat: y perquè par quen parle ab fonament, no he volgut dexar de no donar ne avís á V. Exa. y alegrar me per lo bé publich y per lo gran contento quen sentirá sa Santedat. De St. Sillvestre dos milles luny Frascasli (sic) (Frascati) als 20 de Setembre 1572.

»De vostra Exa. servidor

»Lo Cardenal de Sant Sisto.

»Es copia de una carta vinguda de Roma.» (*Arx. de la Com.*—Cosas memorables, plech I.er n.o 20.)

Captura del bandoler Bigarrat feta pels igualadins. *Any 1572.*

«Excellmo. Señor.—En aquesta vila solíe habitar un francés nomenat Guillerm y de mal nom *lo Bigarrat*, lo qual lo any passat se posá en companyía de Joan Pons y de altres homens facinorosos: y segons entenèm, en la companyía ses trobat en lo robo del safrá ques feu á 22 de Juliol prop passat y en la mort de Jaume Coll prohom y del consell secret desta vila; lo qual ab lo sometent y host de aquesta vila y sotsveguería aná en persecusió de dits bandolers quant hagueren fet dit furt del saffrá; y en altres mals diversos ses trobat ab dits bandolers. E tenim nos per dites rahons per molt obligats á la persecusió y cástich de tots los dits bandolers ques trobaren en la mort de dit Jaume Coll: y havèm fetes moltes diligencies públiques y secretes en les quals la universitat desta vila y nosaltres havèm molt gastat, ans (ha'ns) cabut en sort que ahir poguerem pendre á dit Guillerm Bigarrat: ans aparegut avisar á V. Excia. ab diligencia: tenim per cert nos ho tindrá en servey; y suplicar nos face mercè de donar licentia que de dit Guillerm Bigarrat conegam é fassam assí justitia, perquè en los parents del mort y en tots los altres reste alguna consolatió dels danys y treballs que de tant ruyna gent havèm patits en esta vila y sotsveguería, y ab major fervor y ánimo vage la gent de assí, al devant á perseguir los: que assí tindrèm lo mirament degut en fer justitia: y si V. Excia. nos fa mercè de donar licentia, quel vote algú dels magnífichs doctors del real consell criminal, ho rebrèm en singular mercè, y ferse ha més assertadament: y en la *tormia* (?) que crehèm se havía de fer y en tot lo més avant, ho farèm de manera que entendrá V. Excelencia lo desig que tenim de fer justitia. Guarde N. Sor. y prospere la Ema. persona y stat de V. Excia. com se desige. De Igualada á 14 de Març 1572.—De V. Excia. servidors qui les mans li besen.—Los sotsveguer y balles de Agualada.

»Al Exmo. Señor lo Sor. el Prior don Hernando Prior de Castella locht. y Capitá gen. del present principat de Cathalunya etc. en Barcelona.»

Aquesta carta fou enviada á son destino per conducte den Martí Joan Franquesa, qui dona compte de sa agencia ab la següent:

»Molt magnífichs Señors.—La letra de Vs. Ms. ab la que veníe per sa Excia. he rebuda; y molt gran mercè en quem empleen en coses de servey y bé de aqueixa vila: he donada la letra al Señor Virey, y sa Excia. es molt content que en aqueixa vila se fassa justitia de la persona del Bigarrat, y donada licentia al doctor del real consell criminal que demanarán pera votar la enquesta quant stigue á punt de sententia: y axí me ha manat los ho scriga; de sa part: y si altra cosa se offerirá me emplearé com me obligue la naturalesa. N. Señor prospere les molt magnífiques persones y stat de aqueixa vila com desigen. De Barcelona y Març 21, 1572.

»De Vs. Ms.—molt cert servidor.—Martí Joan Franquesa.

»Als molt magnífichs Señors los Consellers de la vila de Agualada - en Agualada.»

«Molt egregi y magnífich Señor.—La de V. M. de 21 del passat havèm rebuda, y ab élla tenim entesa la mercè que V. M. nos ha feta en supplicar á sa Excia. sie servit que los honor. balles desta vila facen justitia y coneguen de les culpes de Guillem Bigarrat, y més de fer votar la enquesta de aquéll á un dels magnífichs señors de doctors del real concell criminal. E com la enquesta predita estigue á punt, com V. M. veurá, lo supplicam axí nosaltres com dits honor. balles sie servit de acceptar lo cárrec de fer lo necessari per affectuatió de dit negoci, perquè entenèm que exint de ma de V. M. stará de tal manera que tots restarèm dezcansats; pus entenèm la voluntat de V. M. á la qual lo portador de la present donará la dita enquesta, y farèm que los treballs seran molt ben pagats á V. M.: y attesa la falta tenim de les presons, lo supplicam mane despedir dit negoci ab la brevedat que sol y sab fer V. M.: la molt magnífica persona del qual guarde N. Señor y casa augmente, com los servidors de V. M. desitjam. De Agualada á 9 Abril, 1572.

»Señor—de V. M. affectats servidors qui les mans li besen.—Consellers de Agualada.

»Al molt egregi y magnífich señor lo Sor. m. Martí Joan Franquesa doctor del real consell etc. señor nostre etc. en Barcelona.» (*L. Univ.*)

Quadrilla de bandolers de Pardinella. *Any 1572*. —Lo Lloctinent y Capitá general comunica als Concellers d'Igualada que té entés—«que la quadrilla de Pardinella ab molt gran nombre de ladres es entrada en lo present principat continuant los atroces y nefandos delictes de morts, robos y violencies públiques que tenen acostumat semblant gent de cometre y perpetrar.....» Los diu que ha escrit al sotsveguer que's pose d'acort ab los veguers per perseguirla. (Carta del 8 Maig.)

Quadrilla de cent bandolers en Copons y Santa María del Camí. *Any 1572*.

«Al Exmo. Señor lo Sor. don Hernando de Toledo Prior de Castilla Lochtinent y capitá gen. de sa Mag[t]. Barcelona.

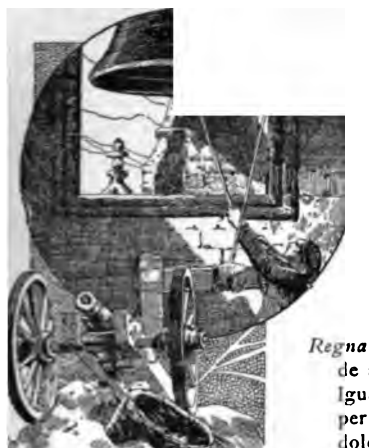
»Vuy dissapte á les deu hores abans de mig jorn, á deu del present mes, es arribat Pere Oriola, altre dels jurats de la vila de Copons, denunciant nos com ahir vespre, cerca de la oració, arribá á la dita vila de Copons una quadrilla de bandolers, que son cerca de cent homens y hu de cavall, é saposentaren en dita vila, y en casa de dit Oriola ne trobá sinch de aposentats, y han stat y dormit en dita vila; y en la nit al primer cant del gall part de aquélls sen anaren y los altres son partits vuy que ere lo sol exit, dient anaven la volta de Sancta María del Camí: y que dit Oriola no pogué [illegible] abans per ha denunciar ho ha dits balles, per no dexar sa muller á [illegible] en la matexa hora que son partits es vingut ha denunciar ho á

ell ha entés que havien robat ó composat en quoranta ho sinquanta liures á Joan Garriga de dita vila, hu quis diu Vacca morta, que va ab dita quadrilla, lo qual tenie desafiat dies havie ha dit Garriga. E que per açò ho denunciam perquè si nosaltres voliem exir ha perseguir aquélls ho poguessem fer; y per esser tart y fòra de la sotsveguería y no saber lo camí que faran, no som exits, per no tenir orde exprés de V. S.ª, per no fer gastos sens profit ni donar desatent á la pobre gent, que ja stan ab treball per poder viure: pus V. Exa. sabrá lo que passa, manará lo que més servey li sie, que axí será fet. La Exma. persona, cosa y stat de la qual N. Señor guarde y stat prospere com se desije. Y es de Agualada á X de Maig, M·D·LXXII.

»De V. Excia. molt certs vassalls y servidors qui les mans li besen.—Los sotsveguer y balles de Agualada.» (*L. Univ.*)

Es molt de notar que trovantse un centenar de bandolers, amos una nit de la vila de Copons, no fan mès dany que exigir un d'ells, lo Vacca morta, quaranta ó cinquanta lliures á Joan Garriga, á quí tenía desafiat ó sia declarat per enemich. ¿Com no saquejaren lo poble? Es que molts bandolers d'aquell temps no eran lladres d'ofici, sino gent que fugía de la justicia per delictes comesos en enemistats ó bandositats particulars, com dalt he dit.

CAPITOL LXXXI

Regnat de D. Felip II (1573-1584).—Captura de setanta bandolers feta pèl sometent de Igualada.—Premi de 2500 lliures otorgat per dita captura.—Sometent contra los bandolers de Montseny. — Preparatoris per la vinguda del Rey. — Reforma gregoriana del calendari.—Nova vinguda del Rey.

Captura de setanta bandolers feta pel sometent d'Igualada. *Any 1573.*—Lo dia 30 de Març de 1573 ɔ sometent d'Igualada escriguè una página de gloria en sa llla de serveys, escometent y derrotant en sagnanta lluyta la quadrilla de bandolers de Mateu Palau, Cosconell y al-res, capturantne setanta entre morts y presoners. Los caps els morts foren posats per escarment en les forques d'Igua-ıda, y'ls presoners foren condempnats á diverses penes.

Lo Virrey havía fet publicar que donaría certs premis ɛr la captura de bandolers: y per causa d'aquesta oferta u adjudicat á mossen Jaume Pau Franquesa, cavaller do-iciliat en Igualada, lo importantíssim premi de 2500 lliures.

Es llástima que no tingám permenors d'aquest fet d'ar-es: sabèm que succehí dintre de la sotsveguería, però no punt precís en que tinguè lloch: es de creure que essent nts los morts y capturats, no ho serían tots en un meteix ɔch, sinó en diversos.

En los documents que veurá aquí'l lector consta lo poch ıe sobre aquest fet sabèm:

Los Concellers d'Igualada otorguen poders á Joan Pi-'ol y á un tal Deona per presentarse al Rey, al viscanceller als doctors del concell suprèm per explicarlos y enterarlos «de la valenta y atrevida escomesa contra molts homicides

y bandolers y enemichs de sa R. Magestat, feta dintre c
sotsveguería d' Igualada, dilluns 30 de Març del any 157
de la perillosa y sagnanta lluyta sostenguda contra aqu
y de la insigne victoria obtinguda, y de la captura d' aqu
y d' altres coses fetes en servey de la sacra, católica y r
Magestat: y per demanar y suplicar los premis que sa
gestat deu dónar y pagar per aquests fets á la persona ó
sones expressades en les suplicacions que per aquest ob
te presentarán dits síndichs procuradors y actors.....» l
aquesta procura á 31 de Janer de 1577; está en llatí.

Lo reyal consell adjudicá 'l premi á mossen Jaume
Franquesa. La vila s' hi oposá, pretenent que s' adjudic
la vila tota y no á un particular. En aquest sentit escri
al Rey á 12 d' Octubre de 1576. Peró desprès mitjanç
pactes entre en Franquesa y 'ls Concellers, servint de
diador lo Conceller Geroni Cornet: no sé quins foren
pactes; es de creure que Franquesa s' obligaría á donar
vila part en les 2,500 lliures que li foren adjudicades, a c
dició de que la vila no impugnás la adjudicació.

Per ço 'ls Concellers, per destruir l'efecte de la carta
crita al Rey á 12 d' Octubre de 1570, escrigueren la següe

«S.ª C.ª R. M.—A XII del mes de Octubre passat per part de aquesta
y universitat de V. M. de Agualada, fou scrit á V. Magestat pretenent
vi en la provisió feta per lo real consell criminal del present princip
Cathalunya, ab la qual fonc declarat esser deguda per V. Mt. á Jaume
Franquesa, donzell en aquesta vila domiciliat, *dos milia y cinc cents lliures*
la captura ques feu á XXX de Març. M·D·LXXIII dins la sotsveguería
Agualada, de la quadrilla de Mateu Palau, Cosconell y altres bandolers y
tejadors de camins, fent obstacle á la execució de aquélla, per les cau
rahons en dita letra contengudes y altrament: y com aprés se sia millor
tesa dita provisió, com aquélla sia feta ab certes moderacions y reservaci
ab les quals restan salves les pretensions de aquesta vila y universitat
algunes ne té ó tindrá, y ans esser virlosa que danyosa dita provisió á
vila y universitat; suplicam á V. Mt. que per nostra part no sia detinguda
execució de dita provisió; com nostre intent no sia ni es impedir aquella
Guarde N. Senyor y prospere la S.ª C.ª y real persona de V. Mt. y en
majors augmente com desijam los fidelíssims vassalls y affectats servidors
que som de V. Mt.—De Agualada á 20 de Febrer, 1577.

»De V. S. C. R. Mt. fidelíssims vassalls..... Los Consellers de Agualada
»A la S.ª C.ª R. Mt. del Rey y senyor nostre.»

Al meteix temps trameteren á sos agents en la cort la se-
;üent:

«Als molt magnífichs Senyors m.º Joan Pinyol causídich y á m.º T. Deo-
ı notari é á cascun de élls, sindichs nostres en Cort de Spanya.—Molt mag-
'fichs Senyors.—Per part nostra en dies passats fonch scrit á S. Magestat
erca de la remuneració se deu per áquélla de la presa dels bandolers se
n á 30 de Mars, 1573, pretenent agravi en la declaració feta per lo consell
al de Cathalunya en favor de mossen Jaume Pau Franquesa; y que lo pre-
i se sguardave á éll: y aprés havèm entés que la provisió feta per lo dit
nsell real de Cathalunya sobre dit effecte en favor de m.º Jaume Pau Fran-
esa no prejudique á nostres drets; y axí ara ho scrivim á sa Magestat y
plicam que per nostra part no sia empatxada ni detinguda la execució de
uélla, com vostres mercès veurán ab la copia de dita letra que trametèm
nctament ab poder bastant per donar suplicacions per dit effecte: suplicam
v. m. que en est negoci tingau la diligencia qual convé, que ademés que
osaltres tindrèm particular compte á lurs treballs, no resmenys nosaltres y
ita universitat axí en general com en particular los ho tindrèm en singular
ercè. E guarde N. Senyor y prospere ses magnifiques persones com desijen.
De Agualada á 20 de Febrer, 1577.

»Per al que v. m. ordenar los vullen promptes—Los Consellers de Agua-
ada.»

«S.ª C.ª R. Mt.—Los de aquesta vila com á fidelíssims vassalls de V. Ma-
estat en comú y en particular sempre havèm procurat y procurèm en fer
s serveys possibles á V. Mt.: y aquest bon zel nos animá á la presa de
uells *setanta bandolers* ques feu an aquesta sotsvegaría al trenten dia del
es de Mars del any 1573; per la qual per lo Virrey y consell real de
. Mt. criminal de aquest principat de Cathalunya, ab veu de pública crida
iblicada per tots los caps de vegaríes y sotsvegaríes eren promesos diver-
s premis: y perquè en dit real consell y per dit Virrey foren condempnats
diverses penes los lladres que dit dia se pogueren pendre vius, y los caps
els morts, per manament dels matexos foren posats en les forques prop
esta vila de Agualada; y de tot se feu procés ab madura discució en dit real
nsell: y apar que lo propri jutge pera declarar á quis deuen donar dits pre-
is promesos per dita notable prèsa son dits Virrey y real consell; axí per-
ué ab dit procés tenen exacta noticia y prova de la persona y persones ab
industria y obra de les quals fonch feta dita prèsa; y també perquè ha-
ent feta dits Virrey y consell dites crides, á élls toque la interpretació de
uélles: y per ço per part de aquesta universitat al principi se comparegué
nant dit real consell y se suplicá se donás la remuneració de dits premis;
altimament se ha comparegut en lo mateix real consell y deduit que á dita
iversitat *continensía* (?), y estant de acordi ques manás declarar dits premis
erse donar á m.º Jaume Pau Franquesa cavaler domiciliat en aquesta
iversitat, ab lo qual se té fet concert y concordia, que aprés de esser de-
rat de justicia deure se li dits premis, fará la part que de justicia li tocha-
á dita universitat, y per ço ha donada bastanta seguretat.....»

Aquesta carta dada en Igualada á 9 d' Agost de 1577 porta les firmes de Francesch Puig y Francesch Ubach. Aquest Ubach consta que era advocat de la vila: suposo que aquesta carta es una minuta feta ó redactada per los advocats de la vila; la que's trameteria al Rey aniria firmada pêls Concellers. (*L. Univ. de* 1577.)

Després d' escrit açò, D. Joseph Puiggarí ha publicat en lo periòdich *Paz y Tregua* un artigle historiant lo fet de la captura dels bandolers, ab permenors molt curiosos que jo anyorava (*a*). Resumiré lo que diu y documenta l'honorable Sr. Puiggarí:

Un centenar de bandolers manats per Mateu (ó Moreu) Palau, Pere Cosconell (ó Cascavell), Camadall, Gralla y Escales s'allotjá en la vila de Jorba lo dia 29 de Març de 1573. *Los homens de dita vila ab les dones jóvens y ab lo millor de lurs cases sen montaren alt en lo castell*, per posarse en salvo. *Aprés que allí agueren ballat ab juglars que feyen sonar y agueren ben boruxajat, segons se deya, y havent fetes altres disolucions, vingueren per lo camí real fins á un quart de legua de la vila de Agualada, y aprés fora dit camí real vingueren acostant se á la vila de Agualada, y essent á vista délla, per alguns homens pochs de dita vila foren envestits. y aprés isqué tota la host del sometent de dita vila y de la sots-veguería y foren presos y morts, entre morts y presos dells sexanta tres.*

Alguns díes després foren presos altres 7, que ab los dits 63, suman 70.

D. Lluís de Rejadell, senyor de Jorba, doná avís de la proximitat dels bandolers á Jaume Pau Franquesa, procurador del Duch de Cardona en la conca d'Òdena, lo qual Franquesa ajustá alguna gent y se situá en lo punt mès alt de la conca per veure si 'ls bandolers invadirían la comarca.

Al esser los bandolers molt prop d'Igualada foren vists y embestits valerosament per uns pochs igualadins, als quals s' ajuntá desseguida tota la host de la vila y altra gent de la

(*a*) *Paz y Tregua*. Abril de 1890. Notas y documentos históricos sobre el origen, vicisitudes y preponderancia del Sometén de Igualada.

otsveguería, comanats pêl Comissari reyal Andreu Moray, 'l llochtinent de sotsveguer Onofre Garreta.

La lluyta començá á les deu del matí del 30 de Març y urá fins á les quatre de la tarda, recullintse llavors 22 banolers morts y agafantne 38 que feren presoners. Un altre ía trobaren encara dos morts més y 'n feren set de preoners.

Lo sometent tinguè set morts y onze ferits: dels morts os quatre, y dels ferits cinch, eren igualadins.

Portá la nova á Barcelona lo noble Jaume Pau Franuesa lo meteix día 30 de Març arribanthi aquella metexa it malgrat la continua pluja y mal temps. En premi del ue havía contribuit á la derrota dels bandolers, la Generaitat li regalá una cadena d'or de valor de 500 lliures.

Los 38 primers presoners, ben lligats y engrillonats, los afrats á cavall y 'ls sans á peu, foren conduhits á Barcelona, hont entraren guardats per 200 arcabucers y una colla de ninistrils, lo día 2 d' Abril, en presencia de gran multitut le poble, que celebrava tan feliç succés.

Lo día 7 arribavan á Barcelona 23 caps dels bandolers ue moriren en la lluyta. Los dits caps estavan ficats dintre l'una gran gavia, portant quiscun escrit en son front lo nom le qui era. La gavia vingué á cavall d'una adzembla y estaa coronada per les banderes reyal y de la Diputació.

Cinch caps, los dels principals bandolers, foren posats n sengles gavies al entorn de la casa de la Diputació.

Los presos foren condempnats á passar per la Boria esent *açotats:* á quasi tots ademés sels llevá les orelles en lo astell (*picota*) de la Plaça Nova: conduhits després á les orques, 21 foren penjats, 10 foren degollats y escorterats; ls 6 més culpables abans de degollarlos y escorterarlos, els atormentá *atenallantlos ab tenalles foguejants:* als 8 resants, per esser menors d'edat, sels condempná á galeres.

Sometent contra 'ls bandolers de Montseny.

Any 1574.

«Als amats y faels de la real magestat los Consellers de la vila de Aguaada.

»Lo Prior de Castella Llochtinent y Capitá general.—Amats y faels de la eal magestat: Perquè havèm entès per cosa molt certa que los bandolers y

lladres ques diuen de Montseny son vinguts de França per á tornar á inquietar aquest principat y comtats, y convé provehir al bé públich y particular délls, com desijam, y no alsar la ma de llur persecució en los dies y temps que més pensen que stam descuydats; vos dièm, encarregam y manam que lo dia de dilluns primer vinent, que comptarèm XVIIII dies del present mes, alseu lo sometent ordinari é iscau ab la més y millor gent que poreu, y fassau les diligencies acostumades per á perseguir y pendre los que poreu de la dita companya y altres malfactors qui vindran á vostres mans: que nostre Senyor y sa Magestat ne restarán molt servits, y jo ho tindré en lo compte que es rahó á recordarmen en les occasions queus convindran. Data en Barcelona á XIIII de Abril, M·D·LXXIIII.—Lo Prior don Hernando.» (*L. Univ.*)

Vinguda de Felip II á la vila: preparatoris. *Any 1582.*

«Illtre. Senyor.—La obligació que tenim de conservar la honra y les preheminencies de esta universitat ha molt augmentat (per) esser v. m. nat en élla: voldriem en esta ocasió *de la passada de S. Magestat* y de la senyoria del senyor Virrey ferho ab tot compliment, com havèm fet lo que havem sabut advertir de que la vila y comarcha stiga pacífica y expurgada de mals homens, los camins ja adobats, donats los aposientos que han demanats los officials de sa Magestat y ab atractatge amorosíssimament, y feta provisió abundantment de bons pans, vins, carns, civades y altres coses necessaries. Però per á acertar en lo més avant, suplicam á v. m. se servesca fernos mercè de manarnos advertir lo que devèm fer y assenyaladament en lo recibiment de sa Magestat: que com en aquesta vila y ha haguda molt poca curiositat, fins ara no trobam vestigi de com ho han fet nostres predecessors en semblant ocasió: y lo que pogué esser no sería conforme la obligació quens ha posat la naturalesa de v. m. de aquesta vila y ab laugment que élla ha prèsa de alguns anys ensá. E pus en tota altra cosa nos fa v. m. tanta mercè ab tot compliment, suplicamlo lans lo continúe en esta jornada, pera que nosaltres acertèm de fer tot lo quens toca: y pera quant arribarèm á sa Magestat, suplicam á v. m. que ab lo senyor Virrey, majordom y cavallers majors procure v. m. quens hoja sa Magestat, ens done lo loch que als Consellers de les altres universitats bones se acostuma de donar, que esta universitat en general y en particular procurará de servirho á v. m. y en sos registres fer la deguda menció de la mercè y direcció que en assò nos haurá fet v. m. y lo bon succés que per medi de élla haurèm tingut. Guarde N. Senyor y prospere la Illtre. persona y cosa de v. m. com pot. De Agualada á 24 de Janer, 1582.—Illtre. Sor.—B. l. m. á v. m. sos servidors—Los Consellers de Agualada.

»Al Illtre. Sor. lo Sor. micer Martí Joan Franquesa del real consell de sa Magestat y son advocat fiscal.—á Montserrat.» (*L. Univ.*)

Reforma gregoriana del calendari. *Any 1582.*

«Als amats y fahels de la real Magt. los sotsveguer y Consellers de Agualada.

»Lo Duch de Terranova Lochtinent y Capitá gen.—Amats y fahels de la

al Magestat. Tenim per cert haureu ja entès lo que lo Rey nostre senyor, en onformitat de la voluntat de nostre molt Sant Pare Gregori XIII, ha manat riure als prelats, abats, capitols y ecclesiástiques persones de aquestos rincipat y comtats acerca de haver levat deu dies del mes de Octubre, que isent á quatre la festa de Sant Francesch, lo die aprés seguent se ha de omptar quinze: y perquè en assò, axí en les rendes com en los salaris y ntes podría haver algun bescompte ó frau; vos dièm, encarregam y manam ie en tot selari sia per porrata, ajustant los deu dies als que aprés se seuirán, de tal manera que nigú reba bescompte, frau ni prejudici del que egut li sia, sino que dels restants y aprés seguents dies li sia feta smena y ompliment. E açò avisarèm é farèu ques serve per tots los lochs y viles de queza veguería sens haver hi descuyt algú; ó ab diligencia possible nos aviarèu del que en açò sabrèu fer. Data en Barcelona á XXVI de Setembre, I·D·LXXXII. Don Carlos Daragon.»

En cumpliment, lo sotsveguer d' Igualada trameté l' orlre als batlles de la sotsveguería, ço es, d' Ódena, Castelloi, Claramunt, Capellades, Tous, Montbuy, Fiol y Roqueta. *L. Univ.)*

Nova vinguda del rey Felip II. *Any 1584.*—Lo Comte de Miranda, lloctinent y Capitá general de Catalunya, escriu als d' Igualada que provehescan en gran de fornents, civades, palles y altres vitualles per la próxima vinguda de sa Magestat. (Carta del 18 Desembre de 1584.)

Contestan los Concellers que per la vinguda de sa Magestat y per tota sa comitiva tindrán cumplida provisió. Carta del 28 Desembre de 1585, segons lo compte actual 584.) (*L. Univ.*)

CAPITOL LXXXII

Regnat de D. Felip II (1589-1590).—Peste bubónica ó de la granola.—Començament.—Consulta y dictàmen de facultatius.—Alarma dels Concellers de Barcelona y filípica als d'Igualada.—Venen facultatius de Barcelona: dictamen.—Disposicions varies dels Concellers de la vila: curanders: frares caputxins.—Vots de Sant Roch, Sant Fabiá y Sebastiá.—Rumor de saqueig.—Morberia.—Fi de la peste.—Nota.

Començament de la peste. *Any 1598.*

Concell secret del diumenge, 11 de Juny.—«Primo aserca de la proposició feta per dits Sors. Consellers del quels es vingut esta tarda á noticia, que en lo hospital de la present vila es mort poches hores fa un pobre home que havía alguns mesos stava en dita vila, y duptes no sia mort de peste: ques veye lo fehador. E hoyda la relació feta per los honor. m.° Joan Cortés y m.° Francesch Pere, metges habitants en la dita vila, en lo dit parlament, é hoit llur parer, acerca del sobre dit; volgué y determiná dit honor. parlament que encontinent y ab la prestesa possible sia dit pobre soterrat, y que lo vas que se li fará sie ben fondo, y que per rellevar tota manera de suspita, que lo llit hont es mort ab la roba que sia cremat y la istancia tancada, y que la muller y criatures de dit pobre ab la roba tenen sien posats en la cabanya de la badía den Garreta, y que no hisquen de allí de trenta ó quaranta dies, y quels fassan donar lo manteniment necessari per alguna persona quels tinga compte, y ques fassan fums de ginebre en lo dit hospital, y que los spitalers stiguen uns quants dies sense exir de aquéll.»

Carta á Cervera.

15 Juny.—«Als molt magnífichs senyors los Pahers de la vila de Cervera. —Molt magnífichs senyors.—La de v.^{s} m.^{s} de 14 del corrent mes de Juny tenim rebuda, y vist lo en aquélla contengut, será ésta en resposta; que es contra tota veritat lo que á v.^{s} m.^{s} han avisat de que se haja morta persona

ninguna en lo hospital de assí de pesta ni altre mal contegiós: y lo que passá acerca de axò es, que lo dijous prop passat se enmalatí un stranger, que de Carnestoltes á esta part stava assí traballant, y per no tenir que sustentarse le aportaren en lo hospital: y lo metge ordinari lo visitá; y lo dissapte lo feu sagnar, y en lo vespre se li soltá la sagnía; y segons lo que per experiencia [illegible] veu, perdé molta sanch; y lo sendemá lo diumenge morí: y entenguerem [illegible] relació de dit metge que here modorra y no altra cosa: y un minyó que [illegible] que stava de mala gana, sta ya bo; y la muller de dit home may li ha [illegible] mal cosa ninguna: y assó es lo que passá y no altra cosa: que si fora pesta ni altre mal contegiós, haguerem donat lo avís que tenim obligació á totes les universitats de aquest principat: y no entenguen se encubre cosa ninguna; perquè en cosa de tanta importancia com es exa, cessan tota simulació y encubriment. Guarde N. S. las molt magníficas personas de v.ª m.ª per molts anys. Es de Agualada á XV de Juny M·D·LXXXVIIII°.

»A la ordinació de v.ª m.ª promptes—Los Consellers de Agualada.

Metges, cirurgians y apotecaris.

21 Juny. Concell secret.—«Item..... per provehir al que se poría sucitar algun mal contagiós en dita vila, com ya estos dies prop passats se deya del pobre que morí en lo hospital, com ya entengueren les hores, sería molt asertat se conduissen metges, barbers y apotecaris..... determiná dit honor. consell que sien conduits dos metges, dos cirurgians y dos apotecaris que servesquen á dita universitat en tot temps.....»

Consulta de metges.

25 Juny. Concell secret.—«E primerament quant al primer cap de la proposició feta per dits senyors Consellers aserca que stariam informats que dos ó tres persones que se son mortes esta semmana passada, y tres ó quatre daltres que stan ara malaltes, se dubte his té per cert que es peste ó altre mal molt contagiós, determiná per so dit honor. parlament, que per averiguar lo que es dita enfermedat, fassan venir lo doctor Oliver de Vilafrancha, y lo doctor Roig, ó lo doctor Serra de Calaff, y ques fassa ab la brevedat possible: y que entre tant fassan tancar les portes dels qui stan malalts de manera que ninguna persona puga entrar en aquélles ni comunicar ab aquélls: y elegexen morbers los honor. m° Joan Tria, Jaume Garreta, Joan Sussanna é Gaspar Joffre y Ledó notari devall scrit, als quals cometen lo dit cárrech de morbería ab los incidents, deppendents y emergents de aquélla, juntament ab los Sors. Consellers..... los quals pugan sobre dites coses fer, ordenar y gastar com á élls y á la major part de aquélls aparrá..... encarregant los molt miren ab tota vigilancia y diligencia en acallar un mal tant gran com es eix, lo que N. S. per sa infinita misericordia no permete.

»Item determiná dit honor. consell que les vuyt centes lliures que son en lo banch de m° Taverner ó en la taula de Barcelona ques giren al dit senyor Cornet, pus ses offert les donará assí: perquè si cas será se succehís lo sobredit, se puga fer tot lo que convindrá y será menester aserca de dites coses.....»

Alarma dels Concellers de Barcelona.

26 Juny.—«Als magnífichs senyors los Jurats de la vila de Igualada.—Molt magnífichs senyors.—Per lo senyor Ardiaca Terçá som stats avisats que en aquest punt que son les sinch de la tarda en exa vila hi havía succehit moviment de pesta y seren mortes subitament sis ó set persones de pesta: y per ser coses de tanta importancia, encara que dit avís tingam de persona tant important, per saber de cert la veritat, trametèm aqui lo nostre correu ab tota diligencia, per lo qual nos avisarán de la veritat del que passa, perquè assí pugam provehir al que convindrá. E N. S. guarde ses magnifiques persones. De Barcelona á XXVI de Juny M·D·LXXXVIIII°.—Als amats vostres—los Consellers de Barcelona.»

Dictámen dels facultatius.

27 Juny.—«La relació dels metges y cirurgians aserca del sobredit.—Per lo rumor y fama que es vuy per esta terra y vila de Agualada de algun pensament del mal contagiós ó pesta, per lo qual ha aparegut als senyors Consellers de la dita vila de Agualada voler se senear de dit mal, axí per lo que convé al asiento de tots élls, ultra dels dos doctors son en dita vila, persones molt doctes y de valor, als quals sels podía fiar heix descárrech y maior, los ha aparegut aplicar altres dos doctors junts ab los de la vila y ab los cirurgians de aquélla; ço es, lo doctor Oliver de Vilafranca, lo doctor Serra de Calaff, junctament ab lo doctor Cortès y doctor Pere, de la matexa vila, junctament ab mestre Martí de Regia y Gaspar Matheu, cirurgians: los quals tots unánimes havèm determinat lo seguent; ço es, que vista la relació donada per los sobredits doctors de dita vila de algunes persones, les quals son quatre ó sinch, que son mortes ý no més, les quals per ser persones pobres y necessarioses y no haver acudit als remeys necessaris no se ha pogut fer judici; sent arribats dits senyors doctors Oliver y Serra han volgut veure de hu en hu tots los malalts que vuy son en dita vila, que son quatre ó sinch; los quals van molt remeiiant y sens perill de mal contagiós de pesta: del que pot ser en lo sdevenidor nons som determinats; crehèm será de manera que tota esta terra restará satisfeta fent se los remeys ab la diligencia y método que fins vuy se son fets his fan: y de assò certificam á V. magnificencies ab tota veritat, firmat baix de nostra ma propria vuy á XXVII de Juny any de la Nativitat de N. S. de M·D·LXXXVIIII°.—Joan Oliver.—Jaume Serra.—Joan Cortès.—Francesch Pere.—Mestre Martí, cirurgiá.—Mestre Gaspar Matheu, cirurgiá.»

Contestes dels Concellers d' Igualada.—Los Concellers d'Igualada contestaren á la carta dels de Barcelona del 26 Juny, explicant tot lo que havía succehit, y enviantlos copia del dictámen facultatiu dalt copiat: anyadint que rebrian á molta mercé que trametessen aqui metges y cirurgians perquè vegessen y's certificassen ocularment de lo que aqui hi havía. Esta carta es del 28 de Juny.

En igual sentit contestaren als Pahers de Cervera y de Tárrega, qui, igualment alarmats, degueren demanar informes als Concellers d' Igualada sobre lo que passava en aquesta vila en fet de peste. (28 Juny.)

Filípica dels Concellers de Barcelona

«Als magnífichs Sors. los Jurats de la vila de Igualada.—Magnífichs senyors.—Per lo nostre correu, lo qual enviárem ahir aquí entenguerem hera veritat que en aquexa vila y ha moviment de pesta, y ha alguns dies dura; que per no provehir hi v.s m.s com devien y hera rahó, donant nos avís á nosaltres y als llochs circumvehins, y encara donar certificacions de bona salut axí als de dita vila, com als pasatgers: lo que es stat causa que dit mal es scampat en algunes altres parts, y sou causa de posar esta Ciutat y tot lo regne en molt gran perill, en gran deservey de Deu y de la magestat del Rey nostre senyor, y dany de tota la cristiandat: del que no podèm dexar de tenir ne molt gran quexa y ferne lo sentiment es de rahó, per la pocha correspondencia han tinguda ab nosaltres y ab sos circumvehins: havèm determinat per entendre més particularment la veritat del que passa, enviar aquí en exa vila dos doctors en medicina y dos cirurgians desta Ciutat portadors dèsta, pera que occularment vegen y regoneguen y entenguen particularment lo que passe; als quals manarán donar fè y crehensa en lo que per part nostra los diran. E nostre Senyor ses magnífiques persones guarde y la salut dexa terra millore. De Barcelona á XXVIIII° de Juny M·D·LXXXVIIII°.—Magnífichs senyors.—A la honor de vs ms aparellats—Los Concellers de Barcelona.»

«Als molt mag.s senyors los Concellers de la vila de Igualada.—Molt mag.s senyors.—La de v.s m.s junctament ab la relació dels metges y cirurgians havèm rebuda per lo present correu; y ab élla vist lo quens scriuen; del que havèm folgat: plasia al Senyor no sie més del que scriuen: ab tot no podèm dexar de tenir quexa de v.s m.s que ab tants dies ha durat la sospita nons ho hayan fet entendre, com tenien obligació. Vuy son partits dos metges y dos cirurgians, que trametèm aquí per á veure y regonexer y entendre la veritat. V.s m.s los daran fè y crehensa y procurarán que los dits sien enterats de la veritat, perquè entesa per élls, aprés la relació se puga provehir en lo fahedor. E nostre Senyor guarde ses magnífiques persones. De Barcelona á XXVIIII de Juny M D. LXXXVIIII°.—Molt mag.s senyors.—A la honor de v.s m.s aparellats—Los Concellers de Barcelona.»

Dictámen dels facultatius barcelonins.—Disposicions del concell.—Los facultatius tramesos per los Concellers de Barcelona regonegueren tots los malats de la vila y donaren lo següent dictament:—«lo dit mal here principi de contagió de pesta; encara que no ab tanta vehemencia com élla sol aportar; y que si anava perseverant, com veuen que persevere, quens veuriem ab algun gran traball.»

—Lo concell elegí altres quatre morbers que eran en Joan Mabres, Salvador Ciurana, Jaume Rossich y Francesch Gracia, los quals juntament ab los Concellers y'ls altres quatre morbers en altre concell elegits, provehissen a tot lo concernent á la epidemia, donantlos per açò amples facultats. Per repartir la càrrega, s'ordenà que'ls morbers no servissen sino deu días, devent élls metexos elegir als qui'ls reemplaçarán. Se'ls assignà lo salari de cinch lliures mensuals á cada un d'élls. S'acordà comprar cent quarteres de forment, y fer venir quatre frares caputxins per ajudarlos á pregar á Deu, y per ausiliar als malalts administrantlos los sagraments y ajudantlos á ben morir. (1.er de Juliol.)

En virtut de la facultat á élls donada, los Concellers y morbers conduhiren á mestre Gaspar Matheu, cirurgià de la vila, per visitar y curar gratuitament á tots los malalts axí vehins com forasters que hi hagués en dita vila, y en los alentorns següents: casa den Vilarrubia de Rigat, casa den Llorens de Mussolleres, de Joan Roca, la fortalesa d'Ódena, casa de Joan Morera, den Vives de les Pujades, lo lloch de Sant Genís, lloch del Sayó, lo coll del Guix, lloch de Montbuy, casa den Bernadá de la Vall, los Moratons, Vilanova del Camí, fins á dita casa de Vilarrubia, comprenent tot los llochs aquí nomenats y tot lo comprès dintre de aquesta rodalía.

La contracta se feu per un any: per primer mitg any se li donarían 50 lliures; pèl altre mitg any, si continuava la peste, altres 50 lliures; si hagués cessat, 25 lliures.

En cas de malaltía de mestre Gaspar se'l pagaria *pro rata*. y tres setmanes mès avant: si marxava s'hi posaria un substitut á costes del dit mestre. (1.er Juliol.)

A 2 de Juliol los Concellers escriuen al canonge de Elna (Rosselló) mossen Joan Soler, que busque y contracte per venir á curar los malalts d'Igualada un home (seria un curandero) quí assistí als de aquexa ciutat de Elna y vila de Millars; que li donarán la paga que'l canonge y curandero haguessen concertat.

Lo meteix dia escriuen al Provincial dels caputxins en Barcelona, que envíe á Igualada dos frares per assistir la

vila. Per ausencia del Provincial contesta lo Guardiá, dihent que per home exprès trametría la carta al Provincial.

A 9 de Juliol los Concellers y morbers conduhexen als apotecaris de la vila mossen Antoni Queralt y mossen Montserrat Spiell, qui s'obliguen á tenir botiga oberta en la vila y despatxar les medecines ordenades pêls facultatius ó per mossen Rafel Mercader (¿sería lo curandero d'Elna?). Se pacta que donen les medecines á tothom pagant ó sense pagar: les medecines que no's paguen s'apuntarán en una llibreta, expressant á quí s'entregarán. Los morbers responen del pago que's fará conforme á tarifa y al criteri d'una comissió que se nombrará per los dits apotecaris y per los morbers ó Concellers. Als apotecaris sels prometen vint liures per sos treballs y extraordinaris, deu á cada un, per un any.

A 10 Juliol escrigueren los Concellers d'Igualada als de Barcelona lo següent:

«Illtres senyors.—Desprès se son partits de assí los metges y cirurgians que v.s m.s nos feren mercè enviarnos per veure si hera moviment de pesta les malalties se heren assí sucitades, ferem y diputarem una casa fòra de la present vila (era un edifici destinat á tintorería) ahont stan tots los malalts, que per avuy son los que tenen bony set; y los que de les hores ensá son morts son sis; y moren alguns al sinquè, altres al setè y alguns al desè die: y lahors á N. S. no va ab molta furia: servesques per sa infinita bondat remediarho. Ab les cartes de v.s magnificencies tenim rebudes, apar exa ciutat sta desebrida y descontenta desta vila; del que non tenen tanta rahó com assenyalen, vista la diligencia ferem en fer venir metges y cirurgians per certificar á v.s m.s ab sertitut del que passava; y si culpa alguna hi ha, se incumbeix á èlls per no desenganyarnos, y no á nosaltres. Per provisió desta universitat tenim necessitat dels medicaments contenguts en lo memorial que lo donador desta aporte: suplicam á v.s magnificencies nos fassan mercè manar lo fer despedir ab la brevedat possible, que ja sen aporte diners per pagar lo que será, y ab lo que més li convingue li manen fer tot favor. E sia N. S. en guarda..... Agualada á X de Juliol M·D·LXXXVIIII°..... Los Consellers de Agualada.»

A 21 Juliol los Concellers escriuen á mossen Miquel Susanna en Barcelona, entres altres coses que —«N. Senyor es stat servit aportarsen á mestre Martí en lo seu sanct regne; y axí tenim necessitat de un bon cirurgiá; suplicam per so á v. m. sia servit fer tota la diligencia possible en sercarne hu que sia bo, yl trameta, que nosaltres pagarèm tot lo que v. m. dirá; y si acás non trobava, servesques de fer venir un fadrí barber ques diu Quadres, que es natural de assí, que sta aquí á la plasa del Blat ab mestre Vives, que té offert vindrá sempre que volrèm, que tot lo que v. m. consertará ho com-

CAPITOL LXXXII

Regnat de D. Felip II (1589-1590).—Peste bubónica ó de la gránola.—Comencament.—Consulta y dictámen de facultatius.—Alarma dels Concellers de Barcelona y filípica als d'Igualada.—Venen facultatius de Barcelona: dictámen.—Disposicions varies dels Concellers de la vila: curanders: frares caputxins.—Vots de Sant Roch, Sant Fabiá y Sebastiá.—Rumor de saqueig.—Morberia.—Fi de la peste.—Nota.

Començament de la peste. *Any 1598.*

Concell secret del diumenge, 11 de Juny.—«Primo aserca de la proposició feta per dits Sors. Consellers del quels es vingut esta tarda á noticia, que en lo hospital de la present vila es mort poches hores fa un pobre home que havía alguns mesos stava en dita vila, y duptes no sia mort de peste: ques veye lo fehador. E hoyda la relació feta per los honor. m.º Joan Cortés y m.º Francesch Pere, metges habitants en la dita vila, en lo dit parlament, é hoit llur parer, acerca del sobre dit; volgué y determiná dit honor. parlament que encontinent y ab la prestesa possible sia dit pobre soterrat, y que lo vas que se li fará sie ben fondo, y que per rellevar tota manera de suspita, que lo llit hont es mort ab la roba que sia cremat y la istancia tancada, y que la muller y criatures de dit pobre ab la roba tenen sien posats en la cabanya de la badía den Garreta, y que no hisquen de allí de trenta ó quaranta dies, y quels fassan donar lo manteniment necessari per alguna persona quels tinga compte, y ques fassan fums de ginebre en lo dit hospital, y que los spitalers stiguen uns quants dies sense exir de aquéll.»

Carta á Cervera.

15 Juny.—«Als molt magnífichs senyors los Pahers de la vila de Cervera.—Molt magnífichs senyors.—La de v.ª m.ª de 14 del corrent mes de Juny tenim rebuda, y vist lo en aquélla contengut, será ésta en resposta; que es contra tota veritat lo que á v.ª m.ª han avisat de que se haja morta persona

ninguna en lo hospital de assí de pesta ni altre mal contegiós: y lo que passá acerca de axó es, que lo dijous prop passat se enmalatí un stranger, que de Carnestoltes á esta part stava assí traballant, y per no tenir que sustentarse lo aportaren en lo hospital: y lo metge ordinari lo visitá; y lo dissapte lo feu sagnar, y en lo vespre se li soltá la sagnía; y segons lo que per experiencia se veu, perdé molta sanch; y lo sendemá lo diumenge morí: y entenguerem per relació de dit metge que here modorra y no altra cosa: y un minyó que tenía que stava de mala gana, sta ya bo; y la muller de dit home may li ha fet mal cosa ninguna: y assó es lo que passá y no altra cosa: que si fora pesta ni altre mal contegiós, haguerem donat lo avís que tenim obligació á totes les universitats de aquest principat: y no entenguen se encubre cosa ninguna; perquè en cosa de tanta importancia com es exa, cessan tota simulació y encubriment. Guarde N. S. las molt magníficas personas de v.ˢ m.ˢ per molts anys. Es de Agualada á XV de Juny M·D·LXXXVIIII°.

»A la ordinació de v.ˢ m.ˢ promptes—Los Consellers de Agualada.

Metges, cirurgians y apotecaris.

21 Juny. Concell secret.—«Item..... per provehir al que se poría sucitar algun mal contagiós en dita vila, com ya estos dies prop passats se deya del pobre que morí en lo hospital, com ya entengueren les hores, sería molt asertat se conduissen metges, barbers y apotecaris..... determiná dit honor. consell que sien conduits dos metges, dos cirurgians y dos apotecaris que servesquen á dita universitat en tot temps.....»

Consulta de metges.

25 Juny. Concell secret.—«E primerament quant al primer cap de la proposició feta per dits senyors Consellers aserca que stariam informats que dos ó tres persones que se son mortes esta semmana passada, y tres ó quatre daltres que stan ara malaltes, se dubte his té per cert que es peste ó altre mal molt contagiós, determiná per so dit honor. parlament, que per averiguar lo que es dita enfermedat, fassan venir lo doctor Oliver de Vilafrancha, y lo doctor Roig, ó lo doctor Serra de Calaff, y ques fassa ab la brevedat possible: y que entre tant fassan tancar les portes dels qui stan malalts de manera que ninguna persona puga entrar en aquélles ni comunicar ab aquélls: y elegexen morbers los honor. m° Joan Tria, Jaume Garreta, Joan Sussanna é Gaspar Joffre y Ledó notari devall scrit, als quals cometen lo dit cárrech de morbería ab los incidents, deppendents y emergents de aquélla, juntament ab los Sors. Consellers..... los quals pugan sobre dites coses fer, ordenar y gastar com á élls y á la major part de aquélls aparrá..... encarregant los molt miren ab tota vigilancia y diligencia en acallar un mal tant gran com es eix, lo que N. S. per sa infinita misericordia no permete.

»Item determiná dit honor. consell que les vuyt centes lliures que son en lo banch de m° Taverner ó en la taula de Barcelona ques giren al dit senyor Cornet, pus ses offert les donará assí: perquè si cas será se succehís lo sobredit, se puga fer tot lo que convindrá y será menester aserca de dites coses.....»

Alarma dels Concellers de Barcelona.

26 Juny.—«Als magnífichs senyors los Jurats de la vila de Igualada.—Molt magnífichs senyors.—Per lo senyor Ardiaca Terçá som stats avisats que en aquest punt que son les sinch de la tarda en exa vila hi havía succehit moviment de pesta y seren mortes subitament sis ó set persones de pesta: y per ser coses de tanta importancia, encara que dit avís tingam de persona tant important, per saber de cert la veritat, trametèm aquí lo nostre correu ab tota diligencia, per lo qual nos avisarán de la veritat del que passa, perquè assí pugam provehir al que convindrá. E N. S. guarde ses magnífiques persones. De Barcelona á XXVI de Juny M·D·LXXXVIIII°.—Als amats vostres—los Consellers de Barcelona.»

Dictámen dels facultatius.

27 Juny.—«La relació dels metges y cirurgians aserca del sobredit.—Per lo rumor y fama que es vuy per esta terra y vila de Agualada de algun pensament del mal contagiós ó pesta, per lo qual ha aparegut als senyors Consellers de la dita vila de Agualada voler se senear de dit mal, axí per lo que convé al asiento de tots élls, ultra dels dos doctors son en dita vila, persones molt doctes y de valor, als quals sels podía fiar heix descárrech y maior; los ha aparegut aplicar altres dos doctors junts ab los de la vila y ab los cirurgians de aquélla; ço es, lo doctor Oliver de Vilafranca, lo doctor Serra de Calaff, junctament ab lo doctor Cortès y doctor Pere, de la matexa vila, junctament ab mestre Martí de Regia y Gaspar Matheu, cirurgians: los quals tots unánimes havèm determinat lo seguent; ço es, que vista la relació donada per los sobredits doctors de dita vila de algunes persones, les quals son quatre ó sinch, que son mortes ý no més, les quals per ser persones pobres y necessarioses y no haver acudit als remeys necessaris no se ha pogut fer judici; sent arribats dits senyors doctors Oliver y Serra han volgut veure de hu en hu tots los malalts que vuy son en dita vila, que son quatre ó sinch; los quals van molt remediant y sens perill de mal contagiós de pesta: del que pot ser en lo sdevenidor nons som determinats; crehèm será de manera que tota esta terra restará satisfeta fent se los remeys ab la diligencia y método que fins vuy se son fets his fan: y de assó certificam á V. magnificencies ab tota veritat, firmat baix de nostra ma propria vuy á XXVII de Juny any de la Nativitat de N. S. de M·D·LXXXVIIII°.—Joan Oliver.—Jaume Serra.—Joan Cortès.—Francesch Pere.—Mestre Martí, cirurgiá.—Mestre Gaspar Matheu, cirurgiá.»

Contestes dels Concellers d' Igualada.—Los Concellers d' Igualada contestaren á la carta dels de Barcelona del 26 Juny, explicant tot lo que havía succehit, y enviantlos copia del dictámen facultatiu dalt copiat: anyadint que rebrían á molta mercè que trametessen aqui metges y cirurgians perquè vegessen y's certificassen ocularment de lo que aquí hi havía. Esta carta es del 28 de Juny.

En igual sentit contestaren als Pahers de Cervera y de Tárrega, qui, igualment alarmats, degueren demanar informes als Concellers d' Igualada sobre lo que passava en aquesta vila en fet de peste. (28 Juny.)

Filípica dels Concellers de Barcelona

«Als magníchs Sors. los Jurats de la vila de Igualada.—Magníchs senyors.—Per lo nostre correu, lo qual enviárem ahir aquí entenguerem hera veritat que en aquexa vila y ha moviment de pesta, y ha alguns dies dura; que per no provehir hi v.s m.s com devien y hera rahó, donant nos avís á nosaltres y als llochs circumvehins, y encara donar certificacions de bona salut axí als de dita vila, com als pasatgers: lo que es stat causa que dit mal es scampat en algunes altres parts, y sou causa de posar esta Ciutat y tot lo regne en molt gran perill, en gran deservey de Deu y de la magestat del Rey nostre senyor, y dany de tota la cristiandat: del que no podèm dexar de tenir ne molt gran quexa y ferne lo sentiment es de rahó, per la pocha correspondencia han tinguda ab nosaltres y ab sos circumvehins: havèm determinat per entendre més particularment la veritat del que passa, enviar aquí en exa vila dos doctors en medicina y dos cirurgians desta Ciutat portadors desta, pera que occularment vegen y regoneguen y entenguen particularment lo que passe; als quals manarán donar fè y crehensa en lo que per part vostra los diran. E nostre Senyor ses magnífiques persones guarde y la salut dexa terra millore. De Barcelona á XXVIIII° de Juny M·D·LXXXVIIII°.—Magnífichs senyors.—A la honor de vs ms aparellats—Los Concellers de Barcelona.»

«Als molt mag.s senyors los Concellers de la vila de Igualada.—Molt mag.s senyors.—La de v.s m.s junctament ab la relació dels metges y cirurgians havèm rebuda per lo present correu; y ab élla vist lo quens scriuen; del que havèm folgat: plasia al Senyor no sie més del que scriuen: ab tot no podèm dexar de tenir quexa de v.s m.s que ab tants dies ha durat la sospita nons ho hayan fet entendre, com tenien obligació. Vuy son partits dos metges y dos cirurgians, que trametèm aquí per á veure y regonexer y entendre la veritat. V.s m.s los daran fè y crehensa y procurarán que los dits sien enterats de la veritat, perquè entesa per élls, aprés la relació se puga provehir en lo fahedor. E nostre Senyor guarde ses magnífiques persones. De Barcelona á XXVIIII de Juny M D. LXXXVIIII°.—Molt mag.s senyors.—A la honor de v.s m.s aparellats—Los Concellers de Barcelona.»

Dictámen dels facultatius barcelonins.—Disposicions del concell.—Los facultatius tramesos per los Concellers de Barcelona regonegueren tots los malats de la vila y donaren lo següent dictament:—«lo dit mal here principi de contagió de pesta; encara que no ab tanta vehemencia com élla sol aportar; y que si anava perseverant, com veuen que persevere, quens veuriem ab algun gran traball.»

A 11 d'Octubre se tingué concell en lo qual, llegides aquestes cartes, se resolgué mirar lo què s'havia fet en la mort de la Reyna dona Joana en 1555, y se mirá; y ademés preguntar als de Cervera, Tárrega y Vilafranca què havian fet.

Informats los Concellers y concell del que havian fet en aquestes poblacions y en Barcelona, s'acordá en concell del 16 d'Octubre lo següent:

«Dit honor. consell, regonexent les grans obligacions que tenen á nl Rey y senyor nostre natural, y per molt que fassen nos correspondria á la menor part de aquélles, volgué y ordená, que diumenge á vespre próxim se comensen á tocar les campanes totes al toch de la oració, y que tots los dies fins á divendres pròxim sien tocats tres tochs, hu á la matinada, altre á mig die, y altre al vespre; y que sien fetes vint hi sinch atxes, de les quals se hayen de fer les confraríes segons més y menys, entre totes, setze, y les demés hayan de fer dits honor. Consellers á costa de la universitat: y que lo dit divendres sien fetes y celebrades dites obsequies fent capella ardent, pujant lo túmol ben alt, y que al entorn sien posades les brandoneres del dijous sanct, y en aquelles sien posades totes les atxes que seran menester: y que tots los ciris grans també sien encesos durant lo offici: y que tots los preveres y frares residints en esta vila y en lo monastir de Sant Agustí dest terme asisteschan á dites obsequies, y que tots digan y celebren missa baxa; y quey haya prèdica en lo offici maior: y que sien offertes candeles dinals ab sengles diners cascú: y que los senyors officials y Consellers sien al offici ab ses gramalles; y que sien fetes per als dits Consellers quatra gramalles ab sos caparons de raxa negra: y també sia comprat un drap negre dels que se han de comprar per la almoyna de mossen Barthomeu Pedrissa; y que sien fets trenta caperons y dexats á tots los prohomens que acudiran á la casa de la vila per acompanyar á dits senyors Consellers á dit offici: y després que sien cobrats per ferne lo repartiment que fer se acustume: y dits senyors Consellers ab tots los prohomens y gent honrada endolats parteschan de dita casa de la universitat y vayan á la dita sglesia: y després fetes dites obsequies, tornen tots en dita casa: y que les gramalles ques fan per dits senyors Consellers, y les que faran per los massers de dol, sien de la universitat y servesquen per als Consellers presents y sdevenidors, y ques paguen de diners de la universitat: y que també sien fets sis brondons per al altar maior, y que serveschan mentres se celebraran dites obsequies. Item sia feta una crida que ningú per dit die de divendres próxim gos fer fahena, ans tinguen les portes tancades fins lo offici sia celebrat; y que ningú falt á dita solempnitat; y que tothom quis puga posar dol dit die, que sen posen; y que preguen á nostre Senyor Deu per la ánima del dit senyor Rey y de tots los faels deffuncts y per lo stat de sancta mare Sglesia, sots ban de una lliura de cera per quiscú que faltará y portes ubrirá. Item que fins altre cosa sia ordenada, cessen tots balls, bullicies, sons de violes ni altres instruments. Item que cadal die sien tocats tres batallades del seny maior á mijorn, y que sia exor-

tat lo poble diguen un paternoster y una ave María per la ánima del dit senyor Rey. Item que attés que la universitat es pobre, que sia pregat lo senyor Rector que se servesca que tot lo dret que li toque de la sera mane remeterlo, attés ques fa á despeses de les confraríes y de dita universitat, que stan pobríssimes. Al qual dits senyors Consellers ho pregaren per part de la universitat; é fou ne axí content.....»

La crida per la mort del Rey nostre senyor.

«Ara hoyats tothom generalment queus fa hom á saber de part dels magnífichs balles de la vila de Agualada per la S. C. y Real magestat é per lo monastir de Sant Cugat de Vallèrs senyors per indivís de dita vila: Que com la Real Magestat del Rey don Phelip senyor nostre sia passat desta vida en la altra: é per ço los magnífichs Consellers y prohomens de la universitat de dita vila hayan determinat que pera divendres prop vinent sien fetes y celebrades solempnes obsequies y funeraries per la ánima del dit senyor Rey en la sglesia maior y parrochial de dita vila lo més honorablement que fer se puga y á tant real persona se deu his pertany: per tant ab tenor de la present pública crida diuen y manen que dit die de divendres no sia algú que gos fer fahena ni obrir les portes de les cases ni botigues fins á tant dites obsequies sien fetes: y que tots los caps de casa, axí homens com dones, fills y familles llurs sien al offici divinal á les nou hores, y ab ses oracions preguen á nostre Senyor Deu per lo repòs de la ánima del dit senyor Rey y de tots los faels deffuncts y per lo stat de sancta mare Sglesia, vida y conservació de nostre Rey y senyors temporals, y per la vera pau dels Reys é princeps cathòlichs: sots ban de una lliura de sera per quiscú que faltará.

»Item se diu, notifique y mane á totes les persones honrades, axí homens com dones, que dit dia de divendres se posen dol y que assistesquen ab aquéll á dits officis, y que tots los homens honrats ab lo dit dol encontinent sentirán tocar al offici vayan á la casa de la vila, pera que de allí acompanyen als senyors officials y Consellers, y vayan als dits officis divinals. Y que cadal die á mig die sentint tocar tres batallades del seny maior diguen un pater noster y ave María per lo mateix effecte.

»Item se diu, notifique y mane á totom generalment que no sie persona alguna de qualsevol stat, grau ó condició sia que gose ni presumescha de tot lany sonar violes ni altres instruments palesa ni amagadament; y que cessen totes bullicies y alegríes de balls, dances y altres y tota manera de jochs: é qui lo contrari fará incidescha en pena de XX sous barcelonesos ó star trenta dies á la presó, per quiscuna vegada que será contrafet. E perquè sia á tothom notori se mane publicar la present pública crida per los lochs acustumats de la present vila.»

Publicada *per loca solita et insolita* á 20 d'Octubre de 1598.

En consell de 28 Octubre se determiná contestar á les cartes del nou Rey y del Llochtinent. Ademés:

«Item quant al tercer cap de dita proposició feta per dits senyors Conse-

plirèm..... la contagió se va molt remediant, lahors á N. S. confiam ab éll nos dará entera salut dins breu temps.....»

24 Juliol. Los Concellers escriuen al dit Rnt. Susanna que procure la vinguda de dos caputxins, *de missa, doctes* y *de bon sperit:* y si es possible que vinguen un metge y un cirurgiá dels quatre metges y quatre cirurgians francesos que per ordre dels Concellers de Barcelona arribaren a esta ciutat.

Vot de Sant Roch.—Lo concell secret del diumenge, 6 d'Agost, ordená: Que cessen tots los jochs y sien expulsades de la vila totes les persones incestuoses y de mala vida.

Que fassen buydar la vila tanta gent com sia possible, perquè d'exa manera ab més facilitat se recobrará la salut.

Ques compren 500 quarteres de forment.

«Item que si los que tenen malalts en llurs cases no volran star tancats y fer lo que los morbers los manarán, quels sien posades guardes á costes y despeses de élls matexos, é si no son per pagarho, que los malalts sien portats en lo tint, y los sans quels traguen de la vila *manu armata*.

»Item dit honor. consell rattifique y confirme lo vot fet per los Rnts. Rector y preveres de la venerable comunitat de dita vila y per molts del dit consell, de celebrar per tostemps festa los dies dels gloriosos martirs sanct Fabiá y Sebastiá, ques celebra á XX de Janer y del gloriós sanct Roch, ques celebra á XVI del mes de Agost de quiscun any: y hara á maior cautela volen dites festivitats y determinen y ordenen que perpetuament tots los habitants en dita vila hayan de colrer dites festes com lo die del diumenge, y millor, si millor poran, his fassa solempne offici y professó per tota la vila, y ques cumense de fer aquest any; y axí mateix que lo quart diumenge de quiscun mes se fassa professó en dita vila; y que de veres y ab molta devoció los supliquem nos sien intercessors devant de N. S. Deu pera quens haya misericordia hins remedíe dita contigió; restituhint nos la salut necessaria, guardant als presents y sdevenidors de tant cruel flagell com es la contagió de peste y altres; que confiam ab tants importants intercessors, y fent de nostra part lo quens toca, alcansarém del Senyor misericordia y tot lo obtat y desijat, ab conservació y augment de salut y molts anys de vida, y aprés nos aculliran á la sua sancta gloria amen. Suplicant al Rm. Sor. Bisbe de Vich ó á son official y Vicari general ó al Rnt. Degá de la present vila manen en lo predit interposar llur auctoritat y decret, manant y provehint esser lo sobredit perpetuament observat.»

Rumor de saqueig.—A 11 d'Agost los Concellers escriuen a mossen Mulet Paher de Cervera:

«Tenim entés per certa via que alguna gent aquadrillada volía venir á

ita vila á saquejarla y á matar á la pocha gent hi es romasa, y que v. m. tinrle de assó alguna per via certa: suplicam per so á v. m. sia servit fernos a assó molt assenyalada mercè en manarnos certificar de tot lo que passa ha entés de dit negoci per lo donador desta, y ab la brevedat posible, com o fariem nosaltres per v. m. y exa universitat en cas semblant y altres.....» 11 Agost de 1589.)

Fí de la peste.—En concell secret ó particular de .er de Janer de 1590 se resolgué:

«Item sobre lo segon cap de la dita proposició feta per dits senyors Conellers aserca de elegir persones qui examinen los comptes del que se ha astat per causa del morbo passat, y taxen lo que hauran de pagar les perones que han fet dit gasto.....

»Item quant al tercer cap de dita proposició determiná dit honor. conell ques manlleven á for de censal tot lo que sia menester per pagar los saris dels qui han servit en lo morbo; y que passada la festa de sanct Sebasá ques escriga á totes les universitats de la bona salut es en esta vila, lahors N. S.»

Ratificació del vot á Sants Fabiá y Sebastiá y ι Sant Roch. *Any 1590.*

«Item dit honor. consell general rattifica y confirma y si y en quant ιenester sia de nou vota solemnament lo vot fet per los Rnts. Rector y preeres de la venerable comunitat de dita vila y per lo consell secret de dita ila celebrat á sis del mes de Agost prop passat de celebrar perpetuament sta los dies dels gloriosos martirs de Sant Fabiá y Sabastiá, ques celebre á X de Janer, y de Sant Roch, ques celebre á XVI del mes de Agost de aiscun any; volent y ordenant y perpetuament disposant que sia inviolableιent observat y fet, si y segons está ordenat en lo dit consell secret desore chalendat: de la qual determinació y ordinació son stats plenament cerficats per lectura que de aquélla ses feta per lo notari devall scrit en dit onsell: suplicant al Rm. Senyor Bisbe de Vich ó á son official y Vicari geeral, ó al Rut. Degá de la present vila manen his servesquen en lo sobre it interposar sa auctoritat y decret, manant y provehint esser lo predit peretuament observat.» (Concell general del 21 Janer de 1590.)

La morbería.—Bartomeu Santa Susanna tenía una asa y tintorería ab un hort contiguo molt prop de les mualles de la vila. Allí s'instalá la morbería ú hospital dels mpestats. En l'hort hi soterraren *mes de setanta cossos de ersones mortes de pesta.* Posavan calç viva en les fosses. ianta Susanna demana se'l indempnise, y lo concell gen. ho torga. *(22 Febrer 1590.) (L. Univ.)*

Nota sobre lo morbo. *Any 1589.*

«Nota que á 26 de Juny de 1589 se comensá á descobrir lo morbo espantable en la vila de Igualada, per lo qual fugí moltíssima gent de la vila, y no restaren sino tres preveres, ço es, lo Rnt. m.° Johan Puig Rector y Degá, m.° Jaume Grau beneficiat de S. Barthomeu y m.° Andreu Bisies francès organista; y per los quals se digueren cada dia tres misses cantades, ço es, la matinal del gloriós sanct Roch y del gloriós sanct Sebastiá, interpolant hi aniversari y conventual; y açò durá de dita jornada fins lo dia de S. Sebastiá en lo qual se cantá solemnament lo *Te Deum laudamus*, his fes professó per tota la vila solemnament ab les banderes y enramada etc. Y en dit any la vener. Comunitat se hagué de emprar de si matexa ab consell de doctors, perquè nos podía exigir ni cobrar res del capbreu de dita Comunitat. Y era tanta la furia del mal, que spantava: y axí determiná la universitat fer haportar tots los infectes fòra la vila al tint de Barthomeu Susanna; hont per lo bon regiment y consells del senyor doctor Pera y de dos sirurgians conduhits per la vila y altres persones idonees y necessaries per ha servir dits infectes, ab lo favor y voler de Deu, ne curaren molts mès que no moriren.

»Y per quant en dit temps se feren molts vots casi insuportables, per ço et alias Don Pedro Jayme Bisbe de Vich en la visita general feta á 20 de Març de 1591, maná y provehí entre les altres moltes provisions que en la festa de S. Sebastiá se fassa solemne offici y proffessó y ques dejune lo dia abans, his guart dita festa, fent emperò la universitat de Agolada una ymage de plata de dit gloriós sanct: altrament no enten sa S.ª Illma. obligarlos á celebrar dita festa.

»Item provehí que lo dia de S. Roch se fassa offici y proffessó per la vila; la qual feta que sia, no enten sa S.ª obligar los á guardar dita festa. Mès provehí nos fessen mès proffessons fora de la vila de Agolada.....» (*Lib. I Negotiorum*, pág. 157 v. Arx. de Comunitat.)

CAPITOL LXXXIII

Mort y funerals de Felip II (1598).—Noves de la mort.—Se resol fer solemníssimes funeraries; detalls curiosos del dol.—Crida anunciant la mort del Rey.—Los Concellers endolats tot l' any.—Gastos de les funeraries.

Noves de la mort de Felip II. *Any 1598.*—Morí á 13 de Setembre. Son fill y successor Felip III comunica la nova als Concellers y prohomens d'Igualada ab carta feta en Torrelodones á 17 del meteix mes. La carta es llarga, castellana, y no interessant.

Lo Duch de Feria, Lloctinent y Capitá general de Catalunya, ho comunica també ab la següent:

«Lo Duch de Feria locht. y Capitá gen.—Amats y faels de la real magestat: á nostre Senyor á plagut aportarsen desta vida pera la sua sta. gloria al Rey mi senyor, diumenge á les sinch hores de matí, á tretse del corrent mes, havent rebut primer tots los sacraments de la sancta Mare Iglesia ab la devoció y exemple quals sempre doná en sa santa y catòlica vida. De la mort del qual es just que la crestiandat tinga tal sentiment qual requereix lo amparo y pilar que ha perdut, y en special sos vassalls y súbdits, als quals resta gran consolació de son gloriós fí: y ha aparegut fer vos ho á saber pera que en aquexa vila tots preguen á Deu per sa ánima, ab aquella demostració queus obligue lo hamor queus tingué y la fidelitat natural que sempre haveu tinguda á la magestat real mentres visqué: y axius ho encarregam y affectuosament pregam ho fassau, com en semblants occasions y temps haveu acustumat, y conforme la confia sa magestat de vostra antiga y gran lealtat. Data en Barcelona á XXVIII de Setembre de M·D·LXXXXVIII.—El Duque de Feria.—Als amats y faels de la real mag.t los Jurats de la vila de Igolada.»

[redacted]

A 11 d'Octubre se tingué concell en lo qual, llegides aquestes cartes, se resolgué mirar lo què s'havía fet en la mort de la Reyna dona Joana en 1555, y se mirá; y ademés preguntar als de Cervera, Tárrega y Vilafranca què havían fet.

Informats los Concellers y concell del que havian fet en aquestes poblacions y en Barcelona, s'acordá en concell del 16 d'Octubre lo següent:

«Dit honor. consell, regonexent les grans obligacions que tenen á tal Rey y senyor nostre natural, y per molt que fassen nos correspondría á la menor part de aquélles, volgué y ordená, que diumenge á vespre pròxim se comensen á tocar les campanes totes al toch de la oració, y que tots los dies fins á divendres pròxim sien tocats tres tochs, hu á la matinada, altre á mig die, y altre al vespre; y que sien fetes vint hi sinch atxes, de les quals ne hayen de fer les confraríes segons més y menys, entre totes, setze, y les demés hayan de fer dits honor. Consellers á costa de la universitat: y que lo dit divendres sien fetes y celebrades dites obsequies fent capella ardent, puyant lo túmol ben alt, y que al entorn sien posades les brandoneres del dijous sanct, y en aquelles sien posades totes les atxes que seran menester: y que tots los ciris grans també sien encesos durant lo offici: y que tots los preveres y frares residints en esta vila y en lo monastir de Sant Augustí dest terme asisteschan á dites obsequies, y que tots digan y celebren missa baxa; y quey haya prèdica en lo offici maior: y que sien offertes candeles dinals ab sengles diners cascú: y que los senyors officials y Consellers sien al offici ab ses gramalles; y que sien fetes per als dits Consellers quatra gramalles ab sos caparons de raxa negra: y també sia comprat un drap negre dels que se han de comprar per la almoyna de mossen Barthomeu Pedrissa; y que sien fets trenta caperons y dexats á tots los prohomens que acudiran á la casa de la vila per acompanyar á dits senyors Consellers á dit offici: y desprès que sien cobrats per ferne lo repartiment que fer se acustume: y dits senyors Consellers ab tots los prohomens y gent honrada endolats parteschan de dita casa de la universitat y vayan á la dita sglesia: y desprès fetes dites obsequies, tornen tots en dita casa: y que les gramalles ques fan per dits senyors Consellers, y les que faran per los massers de dol, sien de la universitat y servesquen per als Consellers presents y sdevenidors, y ques paguen de diners de la universitat: y que també sien fets sis brondons per al altar maior, y que serveschan mentres se celebraran dites obsequies. Item sia feta una crida que ningú per dit die de divendres pròxim gos fer fahena, ans tinguen les portes tancades fins lo offici sia celebrat; y que ningú falt á dita solempnitat; y que tothom quis puga posar dol dit die, que sen posen; y que preguen á nostre Senyor Deu per la ánima del dit senyor Rey y de tots los faels deffuncts y per lo stat de sancta mare Sglesia, sots ban de una lliura de cera per quiscú que faltará y portes ubrirá. Item que fins altre cosa sia ordenada, cessen tots balls, bullicies, sons de violes ni altres instruments. Item que cadal die sien tocats tres batallades del seny maior á mijorn, y que sia exor-

tat lo poble diguen un paternoster y una ave María per la ánima del dit senyor Rey. Item que attés que la universitat es pobre, que sia pregat lo senyor Rector que se servesca que tot lo dret que li toque de la sera mane remeterlo, attés ques fa á despeses de les confraríes y de dita universitat, que stan pobríssimes. Al qual dits senyors Consellers ho pregaren per part de la universitat; é fou ne axí content.....»

La crida per la mort del Rey nostre senyor.

«Ara hoyats tothom generalment queus fa hom á saber de part dels magnífichs balles de la vila de Agualada per la S. C. y Real magestat é per lo monastir de Sant Cugat de Vallès senyors per indivís de dita vila: Que com la Real Magestat del Rey don Phelip senyor nostre sia passat desta vida en la altra: é per ço los magnífichs Consellers y prohomens de la universitat de dita vila hayan determinat que pera divendres prop vinent sien fetes y celebrades solempnes obsequies y funeraries per la ánima del dit senyor Rey en la sglesia maior y parrochial de dita vila lo més honorablement que fer se puga y á tant real persona se deu his pertany: per tant ab tenor de la present pública crida diuen y manen que dit die de divendres no sia algú que gos fer fahena ni obrir les portes de les cases ni botigues fins á tant dites obsequies sien fetes: y que tots los caps de casa, axí homens com dones, fills y families llurs sien al offici divinal á les nou hores, y ab ses oracions preguen á nostre Senyor Deu per lo repòs de la ánima del dit senyor Rey y de tots los faels deffuncts y per lo stat de sancta mare Sglesia, vida y conservació de nostre Rey y senyors temporals, y per la vera pau dels Reys é príncceps cathòlichs: sots ban de una lliura de sera per quiscú que faltará.

»Item se diu, notifique y mane á totes les persones honrades, axí homens com dones, que dit dia de divendres se posen dol y que assistesquen ab aquéll á dits officis, y que tots los homens honrats ab lo dit dol encontinent sentirán tocar al offici vayan á la casa de la vila, pera que de allí acompanyen als senyors officials y Consellers, y vayan als dits officis divinals. Y que cadal die á mig die sentint tocar tres batallades del seny maior diguen un pater noster y ave María per lo mateix effecte.

»Item se diu, notifique y mane á totom generalment que no sie persona alguna de qualsevol stat, grau ó condició sia que gose ni presumescha de tot lany sonar violes ni altres instruments palesa ni amagadament; y que cessen totes bullicies y alegríes de balls, dances y altres y tota manera de jochs: é qui lo contrari fará incidescha en pena de XX sous barcelonesos ó star trenta dies á la presó, per quiscuna vegada que será contrafet. E perquè sia á tothom notori se mane publicar la present pública crida per los lochs acustumats de la present vila.»

Publicada *per loca solita et insolita* á 20 d'Octubre de 1598.

En consell de 28 Octubre se determiná contestar á les cartes del nou Rey y del Llochtinent. Ademés:

«Item quant al tercer cap de dita proposició feta per dits senyors Conse-

llers aserca dels caparons se feren per mort del senyor Rey, los quals se feren de diners emprats de la marmessoría de Barthomeu Pedrissa, que vehessen y determinassen lo que sen havía de fer: determiná dit honor. consell que als prohomens que son de dita causa pia élls ho ses mullers los sie donat dit caparó: y quant als altres que no sent de dita pia causa quels senyors Consellers se servesquen dispensar ab élls y donar los ho dels draps de les causes pies que stan á llur arbitre.

»Item quant al tercer cap de la proposició feta per dits senyors Consellers, dient que per relació de les cartes de Cervera y Vilafrancha, y també perqué hera molt públich que en totes les universitats populoses les gramalles que eren fetes als Consellers per mort del senyor Rey heren y acostumaven de esser dels Consellers; y que no sols axò, però encara anaven insignits de dol; y que pus la universitat determiná que les gramalles que se son fetes sien de la universitat, y élls no vayan insignits de dol, y sia en desauctoritat de la universitat y corresponent poch al respecte ques deu á la mort de dit senyor Rey; maiorment sent esta vila de passatge, com es, y sperarse, com sespera la vinguda en Barcelona del Rey y senyor nostre novament regnant; que per so mirassen lo que més los aparríe convenir se fes en dit negoci de dol. E dit honor. consell determiná que á dits senyors Consellers los sien fets sengles vestits de bayeta, ço es, capa y sotanilla de la largaria que més convinga y de diners de la universitat, y que sia llur; ço es, dells dits Consellers: lo qual vestit hayan de aportar cadal die publicament.» (*L. Univ.*)

»Item més: per les funeraries del Rey nostre senyor 85 lliures 19 sous y per una missa que no stave scrita en la polisa, dos sous; que tot es 86 lliures 1 sou.

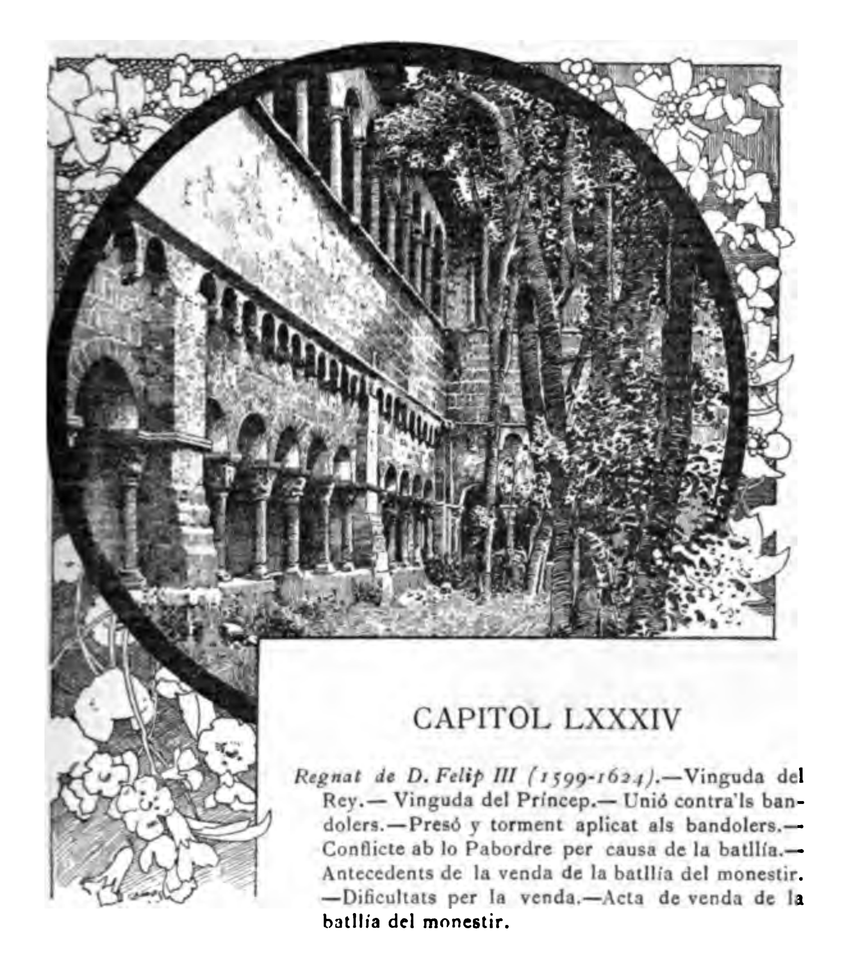
»Item més: per la oferta de dites funeraries 2 lliures 16 sous.

»Item més: á mestre Vilaró per la bayeta (negra) dels Conselles 17 lliures 6 sous.

»Item més al pare fray Vicente Royo per la caritat del sermó de les funeraries del Rey nostre senyor..... 12 sous.» (*Llibre dels compladors, any 1598.*)

P. Fra Vicente Rojo era conventual del monestir de Sant Agustí d'Igualada, en lo qual tenía lo càrrech de Procurador. Aquest any 1598 predicá los sermons d'Advent per los quals se li donaren 5 lliures, y l'any següent los de Quaresma, en la parroquial, per los quals, com de costum en aquesta época li donaren 40 lliures. (*Ibid.*)

CAPITOL LXXXIV

Regnat de D. Felip III (1599-1624).—Vinguda del Rey.— Vinguda del Princep.— Unió contra'ls bandolers.—Presó y torment aplicat als bandolers.—Conflicte ab lo Pabordre per causa de la batllía.—Antecedents de la venda de la batllía del monestir.—Dificultats per la venda.—Acta de venda de la batllía del monestir.

Vinguda del rey Felip III. *Any 1599.*—Felip III 'ingué á Barcelona per celebrar corts, arribanthi á 18 de 'laig y marxant a 13 de Juliol de 1599. Anant ó tornant, y 'ot ser anant y tornant, perquè venía de pas, passá per gualada, conforme indiquen les següents notes del Llibre le comptes:

«Item més á dit (dia 3 de Setembre) per pòlisa de 26 de Juny á Miquel 'abaner 6 lliures 14 sous 6, per 12 lliures polvora comprada per la vinguda el Rey.

»Item més á dit (dia 3 de Setembre) per pòlisa de 22 de Juriol al dit Miquel Cabaner) VII lliures per lo present se feu á don Pedro Franquesa.» *Ll. de Comptes, any* 1599.)

Don Pere Franquesa, cèlebre igualadi ab qui farèm coneixença mès avant, devia esser de la comitiva reyal.

Vinguda del Princep. *Any 1605.*—Suposo que era Felip IV: en lo citat llibre de Comptes trovo aquestes notes

»Més dit dia (26 Juny) me feren pòlisa paguás á Montserrat Rosich divuit sous, y son per teya serví la nit de las alimarias del príncep nostro senyor.

»Més dit dia me feren pòlisa paguás an en Jaume Valls deu reals per la teya li comprarem per los vespres de les alimarias del príncep.»

L'any vinent deguè tornar, segons la següent nota:

1606.—«Tinch pagat per pòllissa feta á Pere Sendra y Jaume Asbert una lliura: es per adjutori dels jutglars sonaren lo dia passaren los Princeps.» (*Ll. de Comptes.*)

Unió contra 'ls bandolers. *Any 1602.*—A 23 de Novembre de 1602 D. Lluís de Peguera, doctor del reyal consell, se presentá als Consellers d'Igualada per invitarlos que s' adherissen y firmassen altra volta la unió ó societat de sometents organisada per acabar ab los lladres y bandolers. Los Concellers ajustaren consell general l'endemá 24 de Novembre, al qual comparegué en Peguera presentant carta del Llochtinent y Capitá general, en la qual exortava als d'Igualada á adherirse y firmar la unió, com ho havian fet los de Vich y Manresa.

S'acordá la adhesió per temps de sis anys: y com una de les condicions era que, á qualsevulle de les adherides a qui 'ls lladres ó bandolers fessen algun dany, se l' havia de indemnisar á costes de la universitat adherida, fentse taxa com se fa la del fogatge, la vila d' Igualada no s' obligá sino fins á cent lliures y no més.

Se passá á la elecció de les persones que devian exir á la dita persecució ó sometent organisantles en desenes, cinquantenes y centenars.

Elegiren centener á Agustí Cornet; cinquanteners á Geroni Jofre y Joan March; deseners á Jaume Amat, Jaume Ferrer, Jaume Serra, Joan Susanna, Antoni Ferrer, m.r Miquel Quadres, Jaume Rossich, Francesch Batlle, Joan Ferriol y Jaume Solá. (*L. Univ.*)

Torment aplicat als bandolers. *Any 1606.*—Toni Font y Pere Coca, presos per los de la unió ó sometent unit, y guardats en les presons d'Igualada, foren judicialment processats y l'un subjectat á qüestió de torment, segurament per ferlo cantar.

Consta ab la obligada concisió en lo llibre de Comptes:

«Més tinch pagat per pòllissa feta á Joseph Costiol (porter del concell) quatre lliuras vuyt sous y son per gastos á fets per los presos detinguts per la hunió.

»Més tinch pagat per pòllissa feta á mestre Jaume Rosich nou lliuras, y son per tants sen donaren als portés que vingueren aturmentar á Toni Font.

Més tinch pagat per pòllissa feta á micer Boneu per lo vot de Pere Cocha y T. Casanovas, dos lliuras vuyt sous. (Boneu devía aprovar la sentencia donada pel tribunal dels batlles d'Igualada, com á doctor del consell real.)

»Més tinch pagat per pòllissa feta á m.º Gaspar Mateu y son per los treballs de assistir á la tortura, setse sous, de tal Font y de curar á Pere Cocha. (Mateu devíe assistir com á metge.)

»Tinch pagat per pòllissa feta á Francesch Mercer y T. Dalmau dos lliuras deu sous per lo gasto de dur Toni Font á Barcelona, y al sotsvaguer per lo gasto feu quant acompanyá dit Font, devuit sous: y per lo ques gastá per los dos butxins, quatorse sous; que tot es quatre lliuras y dos sous.

»Més tinch pagat per pòllissa feta á m.º Massiá Joffre sinch lliuras, y son se li paguen per los treballs de fer los dos processos de Toni y Pere Cocha presos per la hunió.

»Tinch pagat per pòllissa feta á micer Jaume Massaguer y á micer Agustí Agramunt vuyt lliuras, y son per sos salaris de advocat de la universitat, y á dit Massaguer dos lliuras per lo vot consultiu de Toni Font.

»Tinch pagat per pòllissa feta á Francesch Mercé y Rafell Dalmau vint lliuras, las quals se li pagan á compliment de la guarda que han feta per los presos de la hunió.» (*Ll. de Comptes.*)

Conflicte ab lo Pabordre per causa de la batllía. *Any 1618.*—Lo Pabordre del Panadès fra Joseph de Planella y de Cruilles nombrá per batlle d'Igualada á Antoni Bas, igualadí, qui presentá als Concellers son nombrament lo día 20 de Desembre de 1618.

Los Concellers y prohoms no admeteren dit nombrament per esser contra costúm nombrar batlle pèl monestir á persona que no fos prohóm del concell secret de la vila compost de 34 membres: costúm sols interrompuda en 1599 en que lo Pabordre Guardiola nombrá batlle á Bartomeu Santa Susanna, que no era del concell secret: mes la vila protestá y apel·lá al real concell de Catalunya y després á la real Audiencia. Lo meteix día 20 de Desembre (1618) se

resol suplicar al Pabordre que s' atinga á la costum. y al Abat de Sant Cugat que apoye les pretensions de la vila. Se crida á concell á Antoni Bas per suplicarli que desistesca de sa pretensió: éll se reserva per contestar fins á les próximes festes de Nadal.

Bas persistí en esser batlle: lo Pabordre tramet á Igualada son procurador Rnt. mossen Pere Coscó, Rector de Vallbona, per presentar una requesta als Concellers manantlos donassen possessió de la batllía á Antoni Bas.

Los Concellers y concell, consultats los advocats, resolgueren apel-lar al real Concell y nombrar una comissió per agenciar aquest negoci. (7 Janer de 1619.)

Per sa part lo Pabordre Planella, veyent que'ls igualadins se negavan á donar possessió de la batllia á en Bas, acudí al Llochtinent y Capitá general de Catalunya ab una requesta en que suplicava fos defensat en son dret de nombrar per batlle á qui bé li semblás, que evocás la causa a la real Audiencia y trametés á Igualada un oficial, qui, á gastos y despeses d' éll dit Pabordre, prengués lo jurament acostumat del nou batlle.

Lo Llochtinent Francisco Fernández, Duch d' Albuquerque, provehí escrivint als Concellers que dintre sis dies compareguessen á la real Audiencia ó devant del relator per aquesta causa nombrat, que era 'l Dr. Pere Soler, per allegar les rahons que tinguessen per negarse á admetre per batlle a Antoni Bas. (23 Janer, data de la provisió del Llochtinent.)

S' entaulá pleyt, que durá tot aquell any 1619 y lo següent 1620. Durant lo pleyt, á fí de concordar les parts, lo Abat de Sant Cugat D. Francisco d' Eril, escrigué als Concellers que li trametessen alguna persona de la vila per parlar del negoci.

A 7 de Desembre de 1620 los Concellers contestan al Abat que passat lo rigor del ivern li enviarán per dit negoci lo Dr. Miquel Baltasar de Miquels.

Lo Dr. Miquel Baltasar de Miquels á son temps se presentá al Abat y al Pabordre, qui digueren que estavan decidits á vendre la jurisdicció ó batllia d' Igualada per 3000 lliures, y que per efectuar aquesta venda donavan comissió á dues persones, ço es, lo Pabordre del Palau, fra Miquel de

Salavardenya, y'l citat Pabordre del Panadès, fra Joseph de Planella.

Antecedents de la venda de la batllía del monestir. *Any 1621.*—En concell general del 23 Febrer de 1577 los Concellers exposaren que lo Prior y Vicari general del monestir de Sant Cugat havía dit á mossen Lledó, Rector d'Igualada, trobantse abdós en Barcelona, que 'l monestir estava en tractes de vendre la jurisdicció que tenía en Igualada al Duch de Cardona. Algú digué en concell que hi havía tractes també entre 'l Duch de Cardona y mossen Lluís de Rejadell, senyor de Jorba, per quedarse aquést ab la jurisdicció d'Igualada.

Durava encara llavors lo pleyt entre la vila y mossen Lluís de Rejadell per causa d'un sometent de la vila que entrá en lo terme de Jorba; durava per consegüent la malicia entre la vila y mossen Lluís, que per altra part era tot una cosa ab lo Duch de Cardona.

Tant com havía batallat la vila perquè la jurisdicció reyal no vingués á mans de son enemich lo Duch de Cardona, y ara hi vindría la jurisdicció que sobre la vila hi tenía lo monestir.

Lo concell estimant aquesta compra (si la feya lo Duch de Cardona ó mossen Lluís de Rejadell) com una immensa desgracia, trametè á Sant Cugat lo Conceller en cap Geroni Cornet, mossen Gaspar Aguilera, mossen Gaspar Balp y al senyor Rector Lledó, per informarse de la veritat y destorbar lo tracte, si existía; y *en senyal de vassallatge se envia al Rnt. Prior y convent de sanct Cugat de Vallès una cárrega de mel.*

Aquesta compra no tinguè lloch per fortuna.

Mès tart l'Abat havía parlat de la venda de la batllía ab lo ilustre senyor Agustí Cornet, cavaller d'Igualada, quí 'n parlá al concell secret en sessió del 4 Janer de 1621.

Quan lo Dr. Miquel Baltasar de Miquels, Conceller en cap, haguè donat compte de sa entrevista ab l'Abat y Pabordre, y de llur propòsit de venda de la batllía, lo concell decidí comprarla, comissionant al efecte als dits Dr. Miquel Baltasar y Sr. Agustí Cornet, als qui firmaren sindicat ex-

A 11 d'Octubre se tingué concell en lo qual, llegides aquestes cartes, se resolgué mirar lo què s'havía fet en la mort de la Reyna dona Joana en 1555, y se mirá; y ademés preguntar als de Cervera, Tárrega y Vilafranca què havían fet.

Informats los Concellers y concell del que havían fet en aquestes poblacions y en Barcelona, s'acordá en concell del 16 d'Octubre lo següent:

«Dit honor. consell, regonexent les grans obligacions que tenen á tal Rey y senyor nostre natural, y per molt que fassen nos correspondría á la menor part de aquélles, volgué y ordená, que diumenge á vespre pròxim se comensen á tocar les campanes totes al toch de la oració, y que tots los dies fins á divendres pròxim sien tocats tres tochs, hu á la matinada, altre á mig die, y altre al vespre; y que sien fetes vint hi sinch atxes, de les quals ne hayen de fer les confraríes segons més y menys, entre totes, setze, y les demés hayan de fer dits honor. Consellers á costa de la universitat: y que lo dit divendres sien fetes y celebrades dites obsequies fent capella ardent, puyant lo túmol ben alt, y que al entorn sien posades les brandoneres del dijous sanct, y en aquelles sien posades totes les atxes que seran menester: y que tots los ciris grans també sien encesos durant lo offici: y que tots los preveres y frares residints en esta vila y en lo monastir de Sant Agustí dest terme asisteschan á dites obsequies, y que tots digan y celebren missa baixa: y quey haya prèdica en lo offici maior: y que sien offertes candeles dinals ab sengles diners cascú: y que los senyors officials y Consellers sien al offici ab ses gramalles; y que sien fetes per als dits Consellers quatra gramalles ab sos caparons de raxa negra: y també sia comprat un drap negre dels que se han de comprar per la almoyna de mossen Barthomeu Pedrissa; y que sien fets trenta caperons y dexats á tots los prohomens que acudiran á la casa de la vila per acompanyar á dits senyors Consellers á dit offici: y desprès que sien cobrats per ferne lo repartiment que fer se acustume: y dits senyors Consellers ab tots los prohomens y gent honrada endolats parteschan de dita casa de la universitat y vayan á la dita sglesia: y desprès fetes dites obsequies, tornen tots en dita casa: y que les gramalles ques fan per dits senyors Consellers, y les que faran per los massers de dol, sien de la universitat y servesquen per als Consellers presents y sdevenidors, y ques paguen de diners de la universitat: y que també sien fets sis brondons per al altar maior, y que serveschan mentres se celebraran dites obsequies. Item sia feta una crida que ningú per dit die de divendres pròxim gos fer fahena, ans tinguen les portes tancades fins lo offici sia celebrat; y que ningú falt á dita solempnitat; y que tothom quis puga posar dol dit die, que sen posen; y que preguen á nostre Senyor Deu per la ánima del dit senyor Rey y de tots los faels deffuncts y per lo stat de sancta mare Sglesia, sots ban de una lliura de cera per quiscú que faltará y portes ubrirá. Item que fins altre cosa sia ordenada, cessen tots balls, bullicies, sons de violes ni altres instruments. Item que cadal die sien tocats tres batallades del seny maior á mijorn, y que sia exor-

tat lo poble diguen un paternoster y una ave María per la ánima del dit senyor Rey. Item que attés que la universitat es pobre, que sia pregat lo senyor Rector que se servesca que tot lo dret que li toque de la sera mane remetrerlo, attés ques fa á despeses de les confraríes y de dita universitat, que stan pobríssimes. Al qual dits senyors Consellers ho pregaren per part de la universitat; é fou ne axí content.....»

La crida per la mort del Rey nostre senyor.

«Ara hoyats tothom generalment queus fa hom á saber de part dels magnífichs balles de la vila de Agualada per la S. C. y Real magestat é per lo monastir de Sant Cugat de Vallèrs senyors per indivís de dita vila: Que com la Real Magestat del Rey don Phelip senyor nostre sia passat desta vida en la altra: é per ço los magnífichs Consellers y prohomens de la universitat de dita vila hayan determinat que pera divendres prop vinent sien fetes y celebrades solempnes obsequies y funeraries per la ánima del dit senyor Rey en la sglesia maior y parrochial de dita vila lo més honorablement que fer se puga y á tant real persona se deu his pertany: per tant ab tenor de la present pública crida diuen y manen que dit die de divendres no sia algú que gos fer fahena ni obrir les portes de les cases ni botigues fins á tant dites obsequies sien fetes: y que tots los caps de casa, axí homens com dones, fills y families llurs sien al offici divinal á les nou hores, y ab ses oracions preguen á nostre Senyor Deu per lo repòs de la ánima del dit senyor Rey y de tots los faels deffuncts y per lo stat de sancta mare Sglesia, vida y conservació de nostre Rey y senyors temporals, y per la vera pau dels Reys é príncceps cathòlichs: sots ban de una lliura de sera per quiscú que faltará.

»Item se diu, notifique y mane á totes les persones honrades, axí homens com dones, que dit dia de divendres se posen dol y que assistesquen ab aquéll á dits officis, y que tots los homens honrats ab lo dit dol encontinent sentirán tocar al offici vayan á la casa de la vila, pera que de allí acompanyen als senyors officials y Consellers, y vayan als dits officis divinals. Y que cadal die á mig die sentint tocar tres batallades del seny maior diguen un pater noster y ave María per lo mateix effecte.

»Item se diu, notifique y mane á totom generalment que no sie persona alguna de qualsevol stat, grau ó condició sia que gose ni presumescha de tot cany sonar violes ni altres instruments palesa ni amagadament; y que cessen totes bullicies y alegríes de balls, dances y altres y tota manera de jochs: é qui lo contrari fará incidescha en pena de XX sous barcelonesos ó star trenta dies á la presó, per quiscuna vegada que será contrafet. E perquè sia á tothom notori se mane publicar la present pública crida per los lochs acustumats de la present vila.»

Publicada *per loca solita et insolita* á 20 d'Octubre de 1598.

En concell de 28 Octubre se determiná contestar á les cartes del nou Rey y del Llochtinent. Ademés:

«Item quant al tercer cap de dita proposició feta per dits senyors Conse-

del monestir de Sant Cugat (abans Pabordre de Panadès), obrant com á síndichs ó procuradors del M. Illtre. Sor. fra Francesch d'Eril, Abat, y dels altres monjos del dit monestir, vènen perpetuament á la universitat d' Igualada, representada en aquest acte per son síndich procurador Dr. Miquel Baltasar de Miquel, doctor en medecina, de dita vila, la batllía de la vila d' Igualada y son terme, y tota sa jurisdicció civil y criminal, y tota altra pertanyent al dit monestir, com també tots los censos, dominis, laudemis, terços, y foriscapis, rèdits, obvencions y emoluments que dit monestir tinga, percebesca y reba en dita vila y son terme.

Lo preu de venda son 3000 lliures, ab les quals se constitueix un censal mort ab escriptura á carta de gracia. de pensió anyal de 150 lliures, que pagará la vila al dit monestir.

La escriptura de venda cita com á títols de propietat en favor del monestir la definició ó conveni fet entre Ramon Guillém d'Ódena y l'Abat Rotllan, á 3 de les nones d'Octubre del any 24 del rey Lluís (1132), ademés la confirmació d' aquest conveni otorgada per Ramon d' Ódena al Abat Guillém en 1185.

Los dos documents citats aquí y calendats en la escriptura de venda de la batllía no son verdaders títols de propietat, sinó que 'ls suposen: los verdaders títols de propietat ja segurament no existían quan lo monestir compilá son magnífich Cartulari, del qual he copiat la bella colecció de documents dels primers capítols de la present historia.

La venda de la batllía fou feta en Barcelona á 22 de Juny de 1622 en poder del notari Bernat Puigvert.

No he vist ni l' original ni cap copia autorisada, sols copia simple de una traducció oficial feta per D. Francisco Feu, traductor reyal de llengues, la qual copia está en lo arxiu municipal.

Per ésser lo venedor corporació ecclesiástica fou necessaria la aprovació del Papa, la qual no vingué de Roma fins al principi del any 1624, com diu la següent carta del Pabordre Planella:

«Lo Senyor Planella me ha scrit lo decret de sa Santedat era eribat (arrivat) en Barcelona; lo qual té mossen Riera empenyat ab dos centas lliuras. V. m.s se servirán dar orde á que vinga persona desempeny lo plech, com

ıtá concertat, pera que se puga fer de promta lo que convé en remate del egoci: somen alegrat molt sia vingut com V. m.s desijavan. Deu los done ıolta quietut mil anys en sa jurisdicció, que los asseguro an fet gran negoi: jo sempre gustaré se offarescha hocasió los puga á V. m.s servir tant en omú com en particular, enchara noy tinga lo que ántes, y gustaré experiıenten esta veritat: la puntualitat á que vinga persona de pronta los soplich uant puch; y V. m.s me manen los servescha. De Sant Cugat y Janer als ; de 1624.

»Fr. Josep de Planella y Cruilles.

»Sors. Consellers de Igualada.»

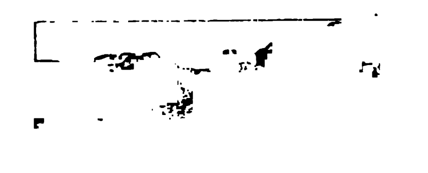
Ab aquesta compra la universitat adquireix tota la autoıomía municipal que era possible en aquella època.

D' aquí avant la universitat posá un batlle de sa elecció ; 'l Rey continuava posantnhi un altre. Ja veurèm com se eya la elecció en altre lloch d' aquesta obra.

En Març de 1621 morí lo rey Felip III, passant á ocupar a vacant son fill Felip IV.

(Tots los documents d' aquest capitol son del *L. Univ.*)

CAPITOL LXXXV

Regnat de D. Felip IV (1627-1628).—Vexacions del Duch de Cardona contra Igualada.—Lo procurador del Duch prohibeix la extracció de pedra, llenya, etc. —Intenta sitiar á Igualada.—Lo Dr. Guiamet.—Caricies de la Duquesa.—Extorsió contra 'ls germans Dostes.

Vexacions del Duch de Cardona contra Igualada. *Any 1627*.—Era lo día de Sant Ramon de Penyafort, 7 de Janer. La vila estava plena de gent forastera, perquè era fira. Don Francisco d' Ayguaviva, procurador del Duch de Cardona, se presenta á Igualada seguit de 25 ó 30 hómens armats ab pedrenyals.

Les autoritats de la vila intimaren cortesment á D. Francisco que manás als seus hómens armats que deposassen les armes, perquè ni allí, ni en cap altra població se permetía als forasters presentarse armats ab pedrenyals.

Tant se ressentí lo procurador del Duch de la intima de les autoritats, que volgué venjarsen durament.

Ordená als batlles y ministres del Duch que deturassen présos á tots los igualadins que topassen en llurs districtes.

Axí á 9 de Juny del dit any 1627 lo batlle d'Ódena prengué á Francisco Delmases, perquè, deya, que l' havia trobat ab una dona. Per aquest fet alçantse lo sometent d'Igualada manat pèl sotsveguer, prengué al dit Delmases de mans del dit batlle posant aquéll en llibertat.

A 11 de Juny del meteix any lo meteix batlle d'Ódena detingué près en lo terme de Castellolí á Joan Bartrolí, qui venía com á romeu de Montserrat. També s' alçá sometent manats pèl sotsveguer, deslliurant al près y portantlo á sa vila d'Igualada.

La Duquesa de Cardona denunciá á la real Audiencia aquests dos fets tergiversantlos, dihent que una quadrilla armada d'igualadins s'havía apoderat de dos hòmens que lo batlle d'Ódena tenía presos: callant que aquella quadrilla era lo sometent alçat en deguda forma y conduhit per la competent autoritat del sotsveguer. La Audiencia cometé la causa á quatre jutges; y no comparexent á declarar la part de la Duquesa dins del temps legal, la causa quedá resolta *ipso jure* en favor de la vila.

Lo procurador del Duch prohibeix la extracció de pedra, calç, llenya, etz.—A 18 de Juliol D. Francisco d'Ayguaviva maná fer crides en la Pobla de Claramunt y Ódena prohibint en pena de cinch lliures que persona alguna entrás en la Conca d'Ódena y territoris del Duch per extrauren pedra, calç, guix y llenya; com tambè prohibint pasturar en aquélls, encara que les terres fossen propietat dels igualadins, y aquésts volguessen pasturar en aquèstes llurs bestiars. Açò era un bloqueig contra Igualada, que no tenint ni llenyes, ni herbes, ni pedreres en son petit terme, no podía utilisar les que tenía en territori del Duch, y que sempre havía utilisat com un propietari utilisa totes les coses que té dintre de sa propietat y forman part d'élla.

Per causa d'aquestes crides Igualada hagué de sospendre la obra de la esglesia parroquial que llavors s'estava construint.

Lo procurador del Duch ab 500 hòmens intenta sitiar á la vila.—A 5 d'Agost del meteix any D. Francisco d'Ayguaviva ab gent seva armada deturá un carro carregat de farina tirat per dues mules y dos matxos guiats per Guillém del Sol y Bernat Jordi, moços de Joan Bas, tender d'Igualada. Portavan á Barcelona la farina per esser época de esterilitat. Preguntá D. Francisco als moços de ahont eran: y responent que eran d'Igualada, preguntá al qui menava'l carro si després de les crides en que's prohivía la extracció de pedra, calç, etc., havía tret ab aquell carro pedra del terme d'Ódena per la fábrica de la esglesia que s'estava construint en Igualada. Lo carreter respongué

que sí. D. Francisco prengué al carreter un matxo que valía més de cinquanta escuts, y sos hòmens maltractaren al moço amenaçantlo de mort si cridava *via fos.*

L' endemá, 6 d'Agost, los dos moços se presentaren á Igualada cridant *via fos*, y dihent que en lo camí real, terme de la Pobla de Claramunt, una colla d'hòmens que acompanyavan á D. Francisco d' Ayguaviva, procurador del Duch de Cardona, los havían robat un matxo.

Alarmás la vila y 'l sotsveguer acompanyat del Conceller ab la bandera real guiá lo sometent á la Pobla.

Mes al arribar á Vilanova del Camí tingué avís de que lo procurador del Duch ab molta gent armada venía al encontre del sometent de la vila per ferli resistencia.

Lo sotsveguer enviá ordre á la vila de que vingués més gent, y ensemps trameté un correu al Virrey y á la Audiencia informantlos del cas.

Lo Virrey y la Audiencia enviaren un atguzir real anomenat Miquel Codina, ab lletres, manant tant á la vila com al procurador que s'abstinguessen de combatre y 's retirassen.

Lo sotsveguer obehint se retirá ab sa gent á Igualada.

D. Francisco d' Ayguaviva al contrari: acompanyat del majordóm major del Duch, Diego de Villanueva, y aplegant fins á 500 hòmens ab set batlles súbdits del Duch, l' endemá, día 7 d' Agost, se presentá ab ells devant d'Igualada en actitut de sitiarla.

Los igualadins plens de coratge anavan á llançarse contra 'ls invasors: per lo qual amenaçava haverhi un día de sanch y de carnatge.

Per evitarlo, los frares caputxins surten de son convent en professó portant lo santíssim Sagrament y una creu cuberta de negre, interposantse entre 'ls invasors y la vila. Mes los invasors, no fent cas dels frares ni de sa professó, passan avant.

Anava á esclatar lo conflicte. Mes surten los frares de Sant Agustí, l' algutzir Codina, lo sotsveguer, los Concellers y alguns cavallers en actitut pacífica, é interposantse entre'ls invasors y'l poble de la vila que ardía en ira, lograren no sens grans esforços contenir als uns y als altres, y estalviar un día de dòl á la vila y á la comarca.

Lo doctor Guiamet.—Les autoritats de la vila despatxaren un correu á Barcelona per comunicar al Virrey y á l' Audiencia lo que acabava de passar. Lo Virrey y l' Audiencia trameteren lo Dr. Guiamet, conseller de S. M. per pendre les degudes enquestes y sentenciar lo que fos procedent.

Mes lo Dr. Guiamet se mostrá en tot tan parcial á favor dels oficials y súbdits del Duch de Cardona y tan contrari als igualadins, que á aquélls los dexá impunes, tractantlos ademés ab familiaritat y benevolença; mentres als igualadins procurá vexar ab execucions de bens, fiançes pecuniaries y altres gravámens: de manera que no obrá com á jutge, sinó com si fos un oficial del Duch.

¿En qué podía donar major plêr á aquest que en prohibir que en cap cas lo sometent de la vila pogués entrar en territoris d'aquéll (del Duch), ni tant sols per perseguir als lladres y demés malfactors? Donchs açò prohibí lo Dr. Guiamet, esquinçant ó al menys suspenent un dels privilegis més capitals de la vila. Endebades reclamá la vila contra tan gravosa provisió: ans al contrari, lo Dr. Guiamet la confirmá, y per donar allargues al assumpto proposá que's nombrassen compromissaris per una y altra part, per acabar les qüestions pendents. Proposició que en cap manera volgué acceptar la vila, la qual per medi de son síndich presentá un memorial al Rey en lo qual constan los fets explicats en aquest capítol, y altres que vaig á explicar, comprovats tots ab los corresponents testimonials presos pèl sotsveguer y batlle de la vila.

Lo dit memorial (imprès) porta manuscrita la data de 3 de Setembre de 1628.

Caricies de la Duquesa.—A 11 d'Agost de 1627 Francesh Rossich, parayre d'Igualada, prestá declaració jurada devant dels batlles de la vila en la forma següent:

«Senyors: lo die de ayr á les set hores de matinada poch més ó manco jo, com ha tenint les postes de la present vila, ab un correu de Madrid que anava á Barcelona, me partí de la present vila: y anant continuant nostron camí, á la que forem á la Pobla de Claramunt encontrárem allí don Francis-

[redacted]

co de Ayguaviva, governador de la Conca de Ódena ab molta gent, y passarem sense dirnos ninguna cosa. Si bé á la que forem més avall de dit lloch de la Pobla de Claramunt, encontrarem allí set ó vuyt persones molt ben armades, entre les quals ni havía tres ab plomalls, si bé jo non coneguí ningun: y axí jo arribí lo correu á Masqueffa, y aprés men torní per lo camí real fins á la Fonolleda: y quant fuí allí prenguí lo camí del coll del Bosch y torní en lo camí real al pas del Grau, més ensá del lloch de la Pobla, per temor nom aturassen al lloch de la Pobla: y quant fuy á Rigat me digueren que dit governador ere á Vilanova, y jo per no topar ab éll, tranquí lo camí real y men aní per la riera amunt: y á la que fuy á la resclosa dels Moratons, viu un home que cridave *teniuvos, teniuvos:* y en lo punt me detinguí, y encontinent arrivaren allí sinch ó sis homens que non coneguí ningú, y me demanaren de hont ere: y jo diguí que ere de Igualada: y élls me digueren: *á vos sercavem:* y lo hu délls me digué fent remangos abaxant lo gallet al padranyal, *que la Duquessa de Cardona li donaría mil scuts del primer home mataría de Igualada:* y jo diguí: no es menester que comenseu ab mí: y á les hores me prengueren lo rossí que portave á destre y lo fre del que jo anava á cavall y me aportaren fins al lloch de Vilanova del Camí devant lo dit don Francisco governador y devant de micer Guiamet jutge del real consell, qui ere allí present: y lo dit governador me digué anás en bona hora; y axí jo men vinguí á la present vila.

»Jo Francesch Rossich firmo la present.....»

Extorsió.—Dos germans, Joan y Joseph Dostes, texidors de llana vehins de Barcelona, acompanyavan cap á Saragoça á llur germana Joana, á casa d'un germá llur. Sortiren de Martorell lo día 7 de Febrer del any 1628, arrivant lo meteix día á quatre hores de la tarde á la Pobla de Claramunt. Prop del poble los exiren quatre hòmens armats ab dos pedrenyals cada hu: y l'un d'élls, portant un bastó de Rey, los deturá preguntantlos qui eran y ahont anavan. Donaren los deturats llurs noms y digueren l'objecte de llur viatge.

Qui portava lo bastó de Rey era en Sarriera, home alt y moreno, oficial del governador de la Conca pèl Duch de Cardona.

En Sarriera feu entrar als tres germans Dostes en casa del notari, y després dalgunes preguntes, de ses propies mans garrotá y lligá fortament los braços als dos germans, als quals la cara los queya de vergonya veyentse tractats com á facinerosos y exposats á les mirades de la gent curiosa en la entrada de la casa del notari.

Comparegué una senyora del cabell ros, que 'ls germans

Dostes cregueren era la muller del notari, y entaulant conversa ab na Joana, aquèsta oferí donar algun diner perquè els dexassen anar.

La senyora parlá ab Sarriera y aquèst prometé soltarlos si li donavan un trentí, que després de regatejar un poch se rebaxá fins á setze reals de plata ab que quedaren concerts. Y entregant na Joana aquesta quantitat, foren deslligats los dos germans Dostes, y 's doná llicencia als tres perquè continuassen llur viatge. No sens amenaçarlos en Sarriera, que si deyan res del que havía passat allí als d' Igualada, que lo tros més gros dells sería la orella.

Espantats los tres germans no 's deturaren en Igualada. Mes al esser fòra de la població foren alcançats per un home muntat á cavall, qui en nom del sotsveguer los suplicá que tornassen á la vila; ahont devant dels batlles y á instancies d' aquèsts declararen ab jurament la mala passada quels havía fet lo oficial del governador de la Conca d'Ódena pèl Duch de Cardona.

Altres vexacions cometeren contra diverses persones de la vila d' Igualada y d' altres poblacions los oficials del Duch de Cardona, qui protegits per aquèst en tot lo que feyan contra Igualada, mes segurament ignorant que entre mitg cometían mil vexacions contra altres persones, que res tenían que veure ab dita vila, contavan ab segura impunitat y aprofitavan la ocasió per exercir un verdader bandolerisme.

Vull advertir que no son de fè aquelles paraules dites per aquell bergant qui deturá y amenaçá al empressari de les postes; *que la Duquesa de Cardona havía promés mil escuts del primer home que matassen d' Igualada.* Qui diu açò no mereix prou fè. La Duquesa, com lo Duch estarían irritats contra sa perpetua rival Igualada, mes no es de creure que la ira arrivás tant enllá; y en prova d' açò, los batlles no acusen de cap assessinat á llurs vehins y rivals: y si la Duquesa hagués promès, no mil escuts, sino molt menys pèl primer igualadí que matassen, bones peçes hi havía entre èlls, com lo dit Sarriera y altres de més baxa ma, per matar un home per un grapat de diners, y bones ocasions sels presentaren per ferho en los molts igualadins que deturaren durant aquella temporada.

Totes les noticies d'aquest capítol constan en un volum titulat *Exemplars del Sometent en favor de la vila de Agualada contra Ódena;* lo qual está tot dedicat á narrar y documentar aquests fets y altres semblants que ometo. Dit volúm té escrit en lo dors: *Sometent* (any) *1628. (Arx. parroquial.)*

CAPITOL LXXXVI

Regnat de D. Felip IV (1640-1651).—**Guerra dels Segadors.—Invasió y excessos del exèrcit real.—Ordre de marxar la host igualadina.—Socorro dels soldats de la vila.—Noves de guerra.—Obsequies del rey Lluis XIII de França.—Més noves de guerra.—Carta d'agrahiment.—Alarma.—Peste en Catalunya.—Siti y capitulació de Barcelona.—Acunyació de monedes de plata en Igualada en 1640.**

Guerra dels Segadors. *Any 1640.*—¡Mala sort tingué Felip IV en elegir per ministre y privat al Comte-duch d'Olivares! Possehit aquèst de la manía de nivellar tots los antichs regnes d'Espanya igualantlos en tot ab Castella, feu tot lo possible per llevarlos privilegis y llivertats especials, y en Catalunya feu tot lo possible per sublevarla contra lo Rey per poguerla tractar com á pahis conquistat. Lo poble catalá no poguent sufrir mès tants contrafurs, vexacions, atropells y crims causats ó amparats pèl privat del Rey, que obrava en nom y representació d'aquèst, s'axecá en armes en sa propia defensa en diversos punts del principat; en Barcelona matá al Virrey D. Dalmau de Queralt, lo día de Corpus de 1640, y al fí, quan se vegé que l'exèrcit real entrava en so de guerra en Catalunya, la Diputació y'l Concell de Cent s'aprestaren á la lluyta contra'l Rey invasor.

Impossible que Catalunya contrarrestás les forces totes del rey Felip: per açò buscá primerament la ajuda de França, fins que finalment, per ferla verament eficás, élla que tantes vegades y tan recentment havía lluytat contra aquella nació, ara se posá sots la seva obediencia y soberanía, en Janer de 1641.

¿Quina fou la sort d' Igualada en aquesta temporada de la guerra? Per desgracia faltan los llibres de la Universitat d'aquets anys, en quals llibres hauriam pogut seguir lo fil dels successos de tan interessant època, com ferem en la de la guerra contra D. Joan II. Nos haurèm d'acontentar ab les noticies trovades en l'arxiu municipal de Barcelona, en los registres titulats *Lletres closes y Cartes comunes*, noticies y copies que m' ha comunicat bondadosament mon amich en Antoni Careta, empleat en aquell arxiu. Passemne revista.

Invasió y excessos del exèrcit real. *Any 1640.* —Vist per Catalunya lo propòsit evident d'entrar en ses terres en so de guerra Felip IV ab son exèrcit, los Conceller de Barcelona escrigueren als d' Igualada, Moyá y altres poblacions la següent carta:

«Honorables Senyors.—La major confiansa de ajuda y favor en cas de necessitat es la ques confía veynat y carrer que la pot afavorir: es tan gran lo que necessita aquesta ciutat de aqueix poble, que no pot ser major, més necessaria, més honrosa ni més calificada. Perquè á ocasió que les armes enemigas que son en Tortosa van oprimint los llochs que son en aquells part, que son Tivenys, Aldover, Xerta, los quals han cremat, y en lo de Xerta aprofanada la iglesia cramant gran part de aquélla y havent trosejat un Cristo y tirat més de cent tirs de arcabús á la imatge de la gloriosa Santa Thecla, fet stable de la matexa iglesia, y en los poblats tals hostalidats (hostilitats), que lo reffarir les es orror: y van entrantsen vers lo camp de Tarragona: ha deliberat lo savi concell de cent per acudir al reparo de tants grans danys, de traurer la bandera de la gloriosa Sta. Eulalia y la ha treta, y ab molt copiós número de gent acudir promptament ha esta deffensa, que es comuna á tots: y perquè tenim major confianza de les viles y llochs que son carrers desta ciutat, que es lo mateix que si habitaven á élla, perquè ajuden á nostres ciutadans, que seran molts los qui anirán, los exortam y pregam que encontinent rebuda ésta ajusten aqueix poble y designen lo major número de gent que pugan, tenint atendensia que en esta ocasió nos va tot nostre fer, ó restar privats y com á sclaus pera sempre, ó ab la libertat que de abans: á més de que se aventurarán nostras vidas y honra; y ab la diligencia que demana lo cas, nos donarán avís de la gent poran donar, pera que segons élla pugam pendre resolutió en lo que més convindrá, certificantlos tenim molt grans confiansa de Vs. Ms., á quí nostre Sor. guarde. Barcelona y desembre 9, 1640.—Los Concellers de Barcelona.—Carta als jurats de Moyá, Igualada.....» (*Lletres Closes, arx. Mun. de Barna.*)

A 14 Desembre (1640). Los Concellers de Barcelona avisan ab carta als d'Igualada que s'ha aumentat lo valor de les monedes anomenades *trentins*. (*Ibid.*)

Ordre de marxar la host d' Igualada.

«Magnífichs Senyors.—La necessitat no ha donat lloch á ques defferís la anada del Sor. Conceller acompanyant lo pandó de Sta. Eulalia: es partit sa Senyoría lo die de vuy dret al camp de Tarragona ab molt gran número de gent y ab confiansa que tenim lo augmentará aquexa vila ab tota la que sie possible, com ho suplicam á V. ms.; y que partescan promptament dret á Vilafranca y Tarragona, com de Martorell. Esta es causa de Deu nostre Senyor, pus va esta providencia contra les persones sacrílegas quel han tant offés y offenen cremant les divines species y trosejant les imatges de sos sancts y fent muladar de sos temples sagrats: y per serho nos donará son favor y amparo. Y á V. S. nostre Senyor guarde. Barcelona y desembre 15, 1640.—Molt Illtres. Sors. de V. S.—Los Concellers de Barcelona.» (*Ibid.*)

Socorro dels soldats de la vila.—Amatenta com sempre la vila á la veu de la patria, allistá 60 ó 70 hòmens per enviarlos á militar sots la bandera de Santa Eularia. ¿Quí pagaría llur sou? De la següent carta se desprèn que els Concellers de Barcelona acordaren que 'l sou d' aquests 60 ó 70 hòmens lo pagás la vila; y 'l sou dels hòmens que enviás de 70 en amunt lo pagaría Barcelona:

«Lo Sor. Gaspar Valls Conceller de aquexa vila nos ha representat que en consideratió que nosaltres los havèm scrit que fes aquexa vila y terme lo major número de gent pera la deffensa comuna, pagaría la ciutat á cada hu dels soldats quatre sous de socorro cada die, tinguessen á bé de manarlos pagar, insistint en açò dit Sor. Conceller ab moltas veras: y considerant nosaltres que ya aquexa vila auría feta llista de sexanta ó setanta homens poch més ó manco en virtut de altre lletra los havèm scrit, y que la ciutat está ab los majors gastos ques poden considerar; ab tot, per ser V. ms. carrer desta ciutat y tant volguts dèlla, nos ha paregut de que se scrigue per part nostre al Sor. Conceller ters coronell mane pagar dit socorro á tots los soldats que V. ms. auran enviat que passerán dit número de setanta, assegurats que V. ms. ho tindran á bé, com los ho suplicam, manant considerar que no pot fer més esta ciutat, y que desitjaría poder dar lo socorro á tots. Guarde ntre. Sor. á V. ms. Barcelona y desembre 20, 1640.

»Los Concellers de Barcelona.

»Als Concellers de Igualada.» (*Ibid.*)

Noves. *Any 1641.*—A 22 Juliol de 1641. Los Concellers de Barcelona comunican als d' Igualada y altres poblacions que al enemich li ha arribat pèls Alfachs un gran socors, y que si arriva á Tarragona s' hi fortificará. Demanan en conseqüencia ausili de gent. (*Ibid.*)

En Abril del meteix any havían comunicat noves de les victories obtingudes per les armes del rey de França en lo Panadès. (*Ibid.*)

1642.—En 27 de Juliol de 1642 lo Mariscal de la Motte se trobava en Igualada y comunicava als Concellers de Barcelona son nombrament de Llochtinent y Capitá general de Catalunya, oferintse als dits Concellers. (*Cartes comunes.* 1642, *fol.* 142.)

A 29 de Novembre del meteix any lo dit de la Motte desde Igualada avisa als Concellers de Barcelona que hi anirá per jurar lo cárrech de Llochtinent. (*Ibid.*)

"**Obsequies del rey Lois tretse de França Compte de Barcelona**. *Any 1643.*—Divendres als 10 de Juliol 1643, en haver acabades Vespres, en Ramon Amat masser dels senyors Consellers pujá al corte: sol per esser éll sol, perquè en Alaxandra Puig son companyó hera mort, y digué á la Comunitat que los Sors. de Consellers volían puyar al cor per tractar un negoci ab sas mercès: y en lo punt la Comunitat baxá á la iglesia y allí trobá lo S. Luis Masart Conseller en cap, y m.º Francesch Boneu Conseller segon, y m.º Matheu Capdevila, Conseller terç, que per ser mort m.º Francesch Toralló Conseller quart, noy havía en dit any sino dits tres Consellers: y dit Luys Massart, Conseller en cap proposá á dita vener. Comunitat com la universitat havía rebudes tres cartes, ço es, una de la serenissima Reyna de França Sra. nostra, y altra de la magestat de Luys quatorse Rey de França, y altra del Exm. Sor. Marisqual de la Mota y Duch de Cardona lochtinent y capitá general en lo present principat de Cathalunya, les quals estaran insertades de mot á mot al peu de la present advertencia; ab les quals cartes dits senyors donaven avís de la mort del christianíssim Luys tretse Rey de França, encarregant moltíssim ques fesen funeraries per la ánima del dit christianíssim Rey, conforme ab semblant occasió havien acostumat de fer per la mort dels Reys de Castella: y en virtut de dites letres se tingué consell secret y en aquéll se resolgué se fesen dites feneraries per la ánima del dit Sr. Rey ab lo major aparato que may se fosen fetes pera divendres que contarèm als 17 del present mes de Juliol, y que ses mercès fosen servits fer aquélles ab la mayor demostratió de devoció ques pugués fer.

»Y en lo punt lo Sr. Jasinto Serra Rector y Degá de la present vila responguè ab nom de la Comunitat: Que élls tenian entesa la propositió per sas mercès feta tan selosa y sancta, y que la Comunitat tractaría dit negotio, y que de la resolutió se tornaría resposta á ses mercès.

»Y en ser fòra dits senyors Consellers, dit negoci se tractá, y resolgué dita Comunitat de fer dites funeraries per la ánima del dit Sr. Rey si y segons fins acy havía acostumat fer en semblants occasions.

»Y lo endemá disapta als 11 del present mes m.º Miquel Quadres y m.º Diego Matheu procuradors mayós de la Comunitat tornaren la resposta á dits senyors de Consellers com la Comunitat havía resolt de fer dites funeraries per lo die per sas mercès asenyalat.

»Y diumenge als 12 del corrent se amonestaren dites funeraries á la trona per m.º Francesch Espiell Vicari, y al vespre de dit dia dits senyors de

Consellers comensaren de fer hun toch de totes les campanes, y lo diluns, dimars, dimecres, dijous se feren tres tochs de totes les campanes, so es, al matí, migdia y al toch de oratió.

»Y dit dia de dijous als 16, á la posta del sol, lo síndich ab companya de vuit prohomens ab lo maser, tots endolats, anaren per la vila, convidaren al poble per lo endemá que asistisen á la iglesia, perques feyen les funeraries per la ánima del Rey Luis y oir la prèdica: y poch més tart se feu huna crida per los lochs acostumats dient que noy agués persona alguna que per ademá divendres que gosás fer ninguna manera de feyna fins á tant que fosen selebrades les obsequies del Rey, ab ban de sinch sous.

»Y dit dia de divendres al punt de les vuit hores los dos foses (fossers) á caval ab sos cavalls tots cuberts de dol ab ses campanetes anaren per la vila y per los lochs acostumats cridant que tots y totes diguessen les orations acostumades per la ánima del Rey.

»Y á les vuit hores se tocá al offici, y abans de comensar aquèll arribaren á la iglesia los pares de St. Agostí y feren huna absolta cantada devant lo túmol, ahont trobaren huna capa de velut negra, ab sa estola, ab sa basina de plata, y salpaser, y lo encenser, ab son faristol tot cubert de negra. Y acabada aquélla se restaren en la iglesia per al offici. Y en lo matex punt arribaren los pares caputxins y feren ses absoltes ab son modo; y acabades aquélles, sens restar al offici, sen tornaren á son monestir.

»Y acabades dites absoltes y haver acabat de tocar arribaren á la iglesia los senyors de Consellers y consell ab aquesta forma: exint de la casa de la villa, primerament entrá dit Ramon Amat masser ab la masa cuberta de bayeta, que com está dit, en aquella occasió noy havía sino hun maser, y enmadiadament entra m.º Jaume Amat sosveguer ab son caperó, ab son bastó negra, y aprés seguí m.º Onofre Francolí balle ab la matexa forma, seguint aquèlls lo Sr. Luys Massart Conceller en cap ab sa gramalla de 24 de *Barcelona* (?) ab huna gran falda, la qual aportave Jaume Valls fill de Antich Valls vestit de doll: y aprés seguía m.º Francesch Boneu Conceller segon ab lo matex orde, al qual aportava la falda son fill; y aprés seguí m.º Matheu Capdevila Conceller terç, al qual hun fill den Gaspar Bartrolí aportave la falda; y com dit es, noy havía en aquella occasió sino tres Consellers; y enmediatament seguía tot lo consell ab sos caperons per son orde; y en ser arribats, la Comunitat comensá de cantar hun Nocturno ab ses Laudes, la mayor part á cant de orga; y enmediatament se comensá á cantar la missa de Requiem á cant de orga, la qual digué lo Sr. Jacinto Serra Rector y Degá, ab assistencia de m.º Antoni Tria comissari del St. Ofici y la epístola cantá m.º Francesch Roca, y lo evangeli cantá m.º Gaspar Serra; y la Comunitat offerí huna candella dinal ab hun ardit quiscú, quels doná Martí Messeguer altre dels prohomens, per orde dels dits Sors. de Concellers: y aprés offeriren dits Sors. balles y Consellers, los quals offeriren ab dita candella hun sou quiscú, y aprés seguíe tot lo consell per son orde á la Comunitat, so es, huna candella dinal y hun ardit; en aprés tot lo poble ab candella y diner, que per haverhi molta gent, valgue lo diner serca de 2 lliures: y acabada la alferta predicá lo pare Francesch caputxí: y en haver levat Deu se feu altre toch; y acabada la missa baxá la clarasía y devant del túmol se digueren á cant de

orga las absoltas acostumadas de fer; y lo Rector feu besar la ma á tot lo consell comensant als officials, y per dit offici nos doná á la Comunitat sino la caritat de la missa: y axí matex als frares de St. Agostí.

»Y los senyors de Consellers y consell sen tornaren á la casa de la Villa ab la matexa forma que heran vinguts.

»Lo túmol estava al mig de la iglesia ab esta forma; quey havía quatre vigues totes negres de alsada quiscuna de vint palms ab ses traveseres de amplaria de quatre palms á manera de hun llit de camp, y dels cantons de dalt, so es, de cada cap de dites vigues, se feu de hunes lates huna punta de diamant de alsada de deu palms adornades de lates entraxides tot negres, y entre dites barres y cremaven quaranta brondons de tres honses, y al cap demunt y havía huna atxa y als quatre cantons de dalt quatre atxes, so es, huna á quiscun cantó, ab moltes armes del Rey y de la Villa; y dins de dit túmol y havía hun gran banc de serradó y aprés lo túmol de la iglesia, que hera de alsada de 12 palms tot negra enrodat de armas, y sobre lo túmol y havía huna espasa una ab son *segne* (?) de Rey, y al rededor del túmol posaren les brandoneres del monument ab setse atxes y sinch que ne avía dalt sobre lo túmol y quatre al altar mayor que feyen número de 21 atxes, y al altar mayor y havía deu brandons.

»Segueixse la letra enviada per la Reyna de França regnant per la mort del Rey Luis 13 als Consellers y concell.

»La Reyna regnant:

»Charísims amats: La vostra afictió en aquesta Corona y los testimonis que vosaltres haveu donat del sell (zel) al servey del defunt Rey nostre honradísim Senyor, nos fa creurer que vosaltres rebreu las novas de sa mort ab gran dolor: pero lo que vosaltres podeu fer de present més util pera éll es encomanar á Deu vostres plegarias tant públiquas com particulars per lo repòs de sa ánima, al qual nosaltres no dubtam gens que vosaltres no satisfaciau de bonísim cor en effectuar: lo que ara de present es á fer es que lo Rey nostre honradísim Sr. y fill preste lo jurament que los Comtes de Barcelona acostumen de fer en persona en lo principi quant entren en lo dit principat, affí y affecte que desprès nostre carissim y ben amat cosí lo Mariscall de la Mota pugue exercitar lo cárrech de son lochtinent y capitá general en Cathalunya tant necessari per la administratió de la justitia y bon orde de totes coses, conforme los nous poders que éll rebrá: sobre lo qual nos escrivim la present per aconvidarvos attenir memoria del defunt Rey son pare y del que éll ha fet per lo bé de vostra terra de voler consentir que lo Rey nostre Sr. y fill se quitia y comple del dit jurament per procurador, que la sua poca edat no ley permet de anar ara de present en persona, com éll farí quant porá transportarse en vostres terres: lo que nosaltres nos prometèm de vosaltres: pregant á Deu vos tingue, caríssims y ben amats, en sa sancta gratia. En París á X de Maig 1643.—Anna.»

«Altra letra del Rey (Luis) 14 de França.

»Charísims y ben amats: hom vos haurá fet á saber, conforme lo orde que nos havèm donat á nostre car y ben amat cosí lo Merescal de la Mota,

que Deu es estat servit cridar per assí lo Rey nostre honradísim Senyor; y para exemple del qual ser sa voluntat aserca de las cosas tocant en nostra provincia de Cathalunya en particular recomendatió, la hu de nostres primers cuydados, segons lo avís de la Reyna nostra honradísima Senyora y mara, es estat de enviar nostres cartes y patents portant poder á nostre dit cosí per fer en nostre nom jurament acostumat fer los Comtes de Barcelona; nos confiam que per aquesta vegada o consentireu á causa de la nostra poca edat que nons permet anar en persona, sino per procurador; aguardant que nos hun dia y pugam anar pera satisfer aprés que nostre cosí haurá prestat lo dit jurament en nostre nom. La nostra intentió es que exercite, en virtut del nou poder que éll tindrá de nos, lo cárrech de nostre lochtinent capitá general en Cathalunya y dins nostres comtats de Roselló y Cerdanya: lo que vos havèm volgut manar per la present: nos sertificam que vindrèm á la executió del que desijam, com á testimoni del vostre sell (zel) y effictió á nostre servey que vos havèm fet (á) aquell defunt Rey nostre Senyor y pare, que Deu tingue á la gloria, y haurèm nos sempre per vosaltres (y vostre) pays íntima benevolencia, que á nos continuament aparexarí á mí, y vos conexareu per los eflectes: pregueu Deu que éll vos tingue, cars y bons amichs, en sa guarde. Donat en París X de Maig 1642.—Luis.» (*a*).

Funerals fets á costes de la Comunitat de preveres.

«E aprés disapta als 18 del present, en virtut de huna letra que envià don Ramon de St. Manat y de la Nuça Bisbe de Vich, en la qual encomanava que la Comunitat fes les funeraries per la Magestat del Christianísim Luis Rey de França 13, se feren les funeraries de la matexa manera ques feren ayr divendres á 17, accepto que noy agué prèdica, y assistiren aquélls los Sors. de Consellers ab molt poca altra gent, y al túmol y havía deu llums, y al altar major altres deu; y tot á gasto de la Comunitat. Tot ad futuram rei memoriam. (*L. II Negot. fol.* 37, *v.* 38 *y* 39. *Arx. Comunitat.*)

Més noves de la guerra. *Any 1643*.—A 12 de Novembre de 1643 D. Joseph Miralles vehedor, rescriu als Concellers de Barcelona que uns soldats despeats del capitá Marí s'han avalotat contra 'l batlle d'Igualada disputant si havían de pagar los bagatges, prenenthi part lo poble y 'l meteix capitá Marí, que tirá la espasa. (*Cartes comunes*, 1643, *fol.* 259.)

1646.—A 6 d'Octubre los Concellers d'Igualada donan noves de la guerra als de Barcelona y mostran satisfacció per la próxima vinguda á la vila del Diputat militar. (*Ibid. fol.* 209.)

(*a*) La copia que tinch á la vista es tan incorrecta, que en molts punts resulta inintelligible.

A 16 d'Octubre (1646) los Concellers de Barcelona comunican als d'Igualada los acorts presos per la continuació de la guerra. (*Lletres closes.*)

24 Octubre de 1646.—«Estimam á V. mag.s los avisos nos donan ab sa carta de 22 de Octubre corrent, y en particular del bon ánimo en que estan los de la vila de Servera; confiam continuarán en donar los (lo) que li aparexerá convenir: y podèm sperar correspondreus de nostra part tot lo que sia gust de V. mag.s, á qui ntre. Sor. guarde. Barcelona y Octubre als 24 de 1646.—Los Concellers de Barcelona.—Als Sors. Concellers de Igualada.» (*Ibid.*)

A 25 y 26 d'Octubre, 4 y 10 de Novembre (1646) los Concellers d'Igualada comunican als de Barcelona noves de la guerra referents al Urgell y altres comarques. (*Cartes comunes*, 1646, *fol.* 218, 221, 237, 243.)

1648.—A 21 de Janer de 1648 los Concellers de Barcelona avisan als d'Igualada y altres poblacions la aparició de la peste. (*Cartes closes.*)

1649.—A 2 d'Agost de 1649 los Concellers d'Igualada. responent á una carta dels de Barcelona, diuen que en cas de presentarse l'enemich, com se sospita, devant la ciutat, la vila acudirá á la defensa d'aquélla, com es sa obligació natural. (*Cartes comunes*, 1699, *fol.* 169.)

A 14 d'Agost (1649) los Concellers de Barcelona escriuen als d'Igualada prevenintlos que l'enemich vol anar á atacar la ciutat. (*Lletres closes.*)

Carta d'agrahiment. *Any 1649.*—Los Concellers de Barcelona trameten als d'Igualada copia d'una carta de agrahiment del Rey (de França) acompanyantla ab la següent:

«Sa magestat, Deu lo guarde, ab carta, copia dela qual enviam á V.s M.s y axí scusam de dir lo que élla conté; pero no de significar lo quant regonegudа está aquesta Ciutat als bons affectes que sempre y en totas ocasions en benefici délla á obrat; y assenyaladament en lo any 1641, y que ha desitjat y desitjará sempre ocasions continuadas per al desempenyo délls; y lo quant resta confiada que en esta y en totas altras obrará los matexos effectes, per consistir en élls lo zer y stabilitat desta Provincia, com ho suplicam encaridament á V.s M.s y que á son exemple y persuasió obren lo mateix los restants llochs desta matexa provincia; ab que se acudirá, com es just, al major servey de sa Magestat y benefici universal de aquestos Principat y Comtats: suplicantlos axí mateix que en cas tingan noticia de que lo ene-

mich vulla obrar antepresa, de acudir á la defensa nostra. Guarde Deu á V.ª M.ª y en tot bé prospere. Barcelona y Setembre 13 de 1649.

»Los Concellers de Barcelona.

»Als Concellers d'Olot..... Igualada.....» (*Lletres closes.*)

Alarma. *Any 1649.*—L'endema, 14 de Setembre, ó passat, altre volta los Concellers de Barcelona avisan als de Igualada lo que veurá 'l lector: per la contestació següent dels d'Igualada:

«Molt Illtres. Senyors.—En continent rebuda la de V.ª havèm manat juntar lo consell de aquesta vila, al qual havèm donat rahó llargament dels avisos quens dona dels designes de lo enemich, de voler anar ha sitiar aquexa ciutat per mar y terra: del que vulle Deu mal lograr li sos designes: hi vista quant gran es la occasió present en haver de acudir al servey de sa Magestat Xma. (Cristianíssima) (que Deu guart) y conservatió del Principat y de aqueixa Ciutat; se ha deliberat se allistás la gent estigue apunt pera acudir á la part deont será menester, sempre tindrá avís: que en tot temps pot V. S. estar assegurat del amor y voluntat té aquesta vila á sa Magestat Xma. al Rey, conservatió de la Provincia y servey de V. S. experimentan en totes les occasions se ha offert cas: y no res menys pot estar de assi al devant V. S. sert que fará lo matex: del que supplicam al Senyor á tots nos tingue en sa guarda.—Igualada Setembre 18 de 1649.

»Los Consellers de Igualada.

»Als molt Illtres. Srs. Consellers de la insigne Ciutat de Barcelona.» (*Cartes comunes*, 1649, *fol.* 185.)

1649.—Los Concellers d'Igualada escriuen als de Barcelona:

«Molt Illtres. Sors.—Per la necessitat que V. S. ab sa carta de 4 del corrent nos representan y particularment en servey de la Provincia y de aquexa Ciutat tenía esta universitat allistada una lleva de soldats, la qual, per orde del Sr. Diputat trobantse en esta vila, ha marxat tres ó quatre dies ha á la vila de Cervera aont vuy sta servint: si á V. S. aparexerá ser dita lleva de soldats de maior profit en aquexa ciutat, poran manar quey vaya, que es ben sert y anirán de bona gana: oferint nos ademés de dita lleva, si la necessitat ho demanará, fer maior esfors si será possible ferlo, baste que sie en servey de la provintia y de aquexa ciutat y també de V. S. á qui ntre. Senyor guart. Igualada Octubre á 6 de 1649.—Los Concellers de la vila de Igualada.» (*Ibid. fol.* 258.)

Lo meteix dia escrivia lo Diputat als Concellers de Barcelona:

«Molt Illtres. Srs.—Los Srs. Consellers (de la) vila de Igualada me han comunicat una carta havian rebuda de V. S. pera que acudissen al socorro de exa Ciutat de Barcelona: pot estar V. S. ben assegurat que ademés de

trenta homens té ya en servey del Sr. de Marzin, acudirán aquí, si la necessitat ó demana, tots los que seran pera armas, y axí me han dit ó scrigués á V. S. que Deu guarde. De Igualada y Octubre als 6 de 1649.

»De V. S. Servidor qui les m. b.—Hieronim Pastor, diputat real.» (*Ibid. fol.* 257.)

1649.—A 18 Octubre. Marchin avisa als Concellers de Barcelona sa arrivada á Igualada, ahont ha acampat, esperant operar segons los moviments del enemich. Prega als Concellers que seguesquen los travalls de fortificació de la ciutat, segons avís del Mariscal Nestier. (*Ibid. fol.* 283.)

Peste. *Any 1650.*—12 Març. Los Concellers d' Igualada avisen als de Barcelona haverhi noves de peste en Tarragona. (*Ibid. fol.* 72.)

1651.—A 16 y 22 de Janer los Concellers de Barcelona escriuen als d' Igualada sobre assumptos sanitaris. (*Lletres closes.*)

A 16 de Maig los Concellers de Barcelona escriuen als d' Igualada y d' altres pobles demanantlos si poden enviar á la ciutat doctors ó cirurgians per curar als empestats. (*Ibid.*)

Desde Janer al Juliol del 1651 moriren de peste en Barcelona 30,000 personas.

Siti y capitulació de Barcelona. *Any 1651.*—Acabada la peste, los castellans sitiaren la ciutat, que capitulá, obligantse los castellans á respectar sos privilegis y llivertats, á 11 Octubre de 1652.

Durant los dotze anys que durá la guerra no trovo que may los castellans posassen lo peu en Igualada; ans bé per les cartes copiades ó extractades en aquest capítol y algunes altres que per esser poch interessants he omès, se veu que la vila fou constantment adicta á la causa de Catalunya, fent sempre costat á la capital Barcelona, com á carrer que era d' élla.

Acunyació de monedes de plata en Igualada. *Any 1640.*—Durant la guerra de 1640 s'acunyaren en Igualada peçes de plata de cinch reals, segons resulta de la informació rebuda en dita vila á 20 d'Abril de 1645, la qual

fou remesa al senyor de Marca Superintendent y Visitador general del principat de Catalunya.

Dita informació, escrita en llatí, se trove inserta al foli 453 y següent del 2.ª tomo de la *Descripción general de las monedas hispano cristianas,* per Alois Heiss, y fou ordenada per lo serenissim senyor Enrich de Lorena, Comte de Ancourt, Virrey y Capitá General del present principat de Catalunya, ab una cartilla firmada de sa ma, dada en Barcelona als 12 de Abril, etc., etc.

D' élla resulta que les monedes acunyades en Igualada no eran una imitacio servil de les acunyades en Barcelona, com suspitavan les autoritats franceses, sino que foren acunyades ab lo nom d' AQVALATA escrit ab totes ses lletres. Totes les declaracions prestades per los vehins, argenter y demés que entrevingueren en la acunyació de aquestes monedes afirman haverse usat plata de bona lley barrejada ab monedes franceses, haventse presentat á la informació quatre monedes de á cinch reals de les acunyades, pera demostrar la exactitut de la informació.

Encara que 'ls datos aquí consignats no dexan lloch á duptar de que s' acunyá moneda en Igualada en la esmentada época, pot afegirshi altre testimoni irrecussable, y es la existencia de monedes de plata de cinch reals ab lo nom d' AQVALATA en la col-lecció numismática de D. Rómulo Bosch y Alsina.

Tinch á la vista quatre impromptes d' aquestes monedes corresponents á dos exemplars d'un meteix any. En l' anvers hi ha l' escut de Catalunya entre les lletres V y R, aço es, *cinch reals.* Al entorn del escut hi ha la llegenda CATALONIA, que no s' hi pot llegir entera per imperfecció del gravat. En lo revers hi ha una creu, y al entorn la citada llegenda AQVALATA (a).

(a) Dech aquesta interessant nota al esmentat col-leccionista D. Rómulo Bosch y Alsina.

CAPITOL LXXXVII

Regnat de D. Cárles II (1665-1700).—Obsequies del rey Felip IV.—Gastos de les obsequies.—Carta de la Reyna viuda.—Funeraries de la Reyna María Lluisa, muller de Cárles II.—Vinguda dels francesos á Igualada.—Funeraries del Rey Cárles II.

Obsequies ó funeraries del rey D. Felip IV.

Any 1665.—Morí á 17 de Setembre de 1665, passant la corona á son fill D. Cárles II.

Se li feren en Igualada solemnes funeraries, com se veu en los següents documents curiosos com á pintura de la época:

«Obsequies de Felip quart.—Item dimars als 7 del mes de Noembre any 1665 després de vespres los senyors Consellés, qui eran mossen Agustí Baró, notari, mossen Francesch Giner y mossen Salvadó Rigolfes, parayres, vingueren á nostra iglesia yns ajustárem á la sacrastía y llegiren una carta de la serenissima Reyna fentlos á saber la mort del Sr. Rey Felip quart son marit y lo sentiment havía fet tota la cort y élla en particular; y com á lleals vasalls encomanassen la ánima del dit Sr. Rey á Deu nostre Senyor: y nos representaren que la universitat havía resolt de fer les obsequies á dit senyor Rey conforme se havian fetes á altres Reys; y que per part de dita universitat venian á suplicar á la Rnt. Comunitat fossen servits de fer dites obsequies com tenian bé acostumat. Y axí se resolgué que per lo dimars primer vinent, als 16 de dit mes y any, se fesan ab la major pompa se poguesan fer.

»Lo diumenge antes dematí, á les sis hores, comensaren á tocar un toc ab totes les campanes; á mig dia altre toc; al vespra altre, y axí mateix lo dilluns y lo dimars.

»Lo dilluns manaren los Srs. Consellès fer al mig de la iglesia un túmbol alt, y dalt un ataut ab la púrpura, ab un setro, corona y una espasa ab quatra armas reals pintadas de papé, una á cada costat. Al túmbol havía vint atxas y á cada una unas armes pintadas petitas: al altá quatra atxas ab ses armas sense los ciris.

»Al vespra anaren los masés (maçers) per la vila andolats convidant á totom: lo dematí anaren los dos foses (fossers) ab la campaneta per la vila cridant per los cantons, com es costum.

»En haver acabat lo toc de nou horas, partiren los Srs. Consellés de la casa de la vila junt ab los proms, so es, los Consellés ab gramallas de contray y caparó al cap y un minyó darrera per portar lo arosegall; los proms ab capes llargues y caparó al cap.

»Arrivats á la iglesia se comensá á cantar un nocturno y laudas casi tot á cant de orga; la misa de Requiem á dos cors devant del túmbol: predicá lo Prior de Sant Agustí: totom oferí diner y candela: y en haver acabat lo ofici se feu una absolta general devant del túmbol, y de la matexa manera á la casa de la vila: tots los preveras digueren misa per lánima de dit Sr. Rey: la vila doná la caritat solament de la misa, 4 sous.

»Lo endemá dimecres feu dites obsequies també la Rnt. Comunitat ab la forma seguent: los procuradós majós al vespra anaren á convidar als senyors Consellés de part de la Rnt. Comunitat fosen servits asistir á les obsequies, y los Srs. Consellés per los masés avisaren tots los proms, y tots asistiren de la matexa manera havian fet lo dia antes. Is feren los oficis de la matexa manera.

»Lo endemá dijous també feren les obsequies al convent de St. Agustí, y també asistiren los Srs. Consellés y proms de la matexa manera, y se feren los oficis axi matex. Per memoria. (*L. II Negot. fol.* 97. *Arx. Comunitat.*)

En lo llibre de comptes de la bossería hi ha una altra breu relació d'aquests funerals, dihent que's celebraren los dies 18, 19 y 20 de Novembre. Lo predicador fou lo P. mestre Audreu Tolcrá, Prior de Sant Agustí. En lo túmol diu que hi havía 25 atxes de cera groga y dues en l'altar major ab molts ciris.

Gastos d'aquestes funeraries.

«Item dit dia (29 Setembre) se feu pòlissa pague á mossen Agustí Baró Conceller en cap dos centas quaranta quatra lliuras setza sous per tantas ne ha pagades per las funerarias del Rey nostre Senyor, gramalles dels senyors Concellers, cotas dels massers, caparons dels senyors del concell y vestits dels minyons aportaren lo arrossagall, com apar ab lo memorial baix scrit.»

Del qual n'extrach les partides següents:

«Primo per vint y sis canes de vayeta comprada marquentívola (mercantívola) á Miquel Mas, á rahó de 1 lliura, 11 sous cana. . .	41 *ll.* 5 *ss.* 6
»Item per la oferta que los senyors Concellers y officials donaren un sou de plata, los capellans y frares dos diners, y los demés que assistiren un diner..	3 » 9 » 2
»Item á Miquel Torras per fer lo túmol y armes á dit túmol, per posar las atxas.	4 »

»Item al Pare Presentat fra Andreu Tolcrá per la caritat del sermó com á Prior del convent de Sant Agustí. . . . . 1 ll. 8 ss.
»Item á na Palmés per duas botxaques de luda per los vestits dels minyons aportaren lo arrossagall. . . . . 1 » 5
»Item al procurador de St. Agustí per la caritat de sis missas. . 1 » 4 »
»Item á Victoria Massaguer viuda per la sera. . . . . . . 5 » 8 » 4
»Item al Sr. Rector per las mimves de las vintiquatre atxas se posaren al túmol. . . . . 9 » 3
»Item á mossen Joseph Bover pbre. manador de missas per la caritat de vint y tres missas. . . . . 4 » 12 »
»Item per trenta canas tafetá negra de mitx palm á rahó de 3 sous cana.. . . . . 5 » 12 » 6
»Item á Joan Fábregas scolá per tocar los tres dias antes de las funerarias y lo dia ques feren las funerarias. . . . . 2 »
»Item á Thomás Novell per tenyir de negra lo drap de las gramallas á rahó 3 sous 6 ds. per cana. . . . . 4 » 4 »
»Item á Pera March per las garlandas de las gramallas.. . . 1 »
»Item á Joan Novell per stricar lo drap de las gramallas y afinarlo. . . . . 2 » 10 »
»Item á Francesch Montaner per deu dotzenas y tres botons y quatre argensos de seda parda.. . . . . 19 »
»Item á Gabriel Franch per baguillas y botons per las gramallas. 13 »
»Item á Joan Cerrals per 26 canes de dos palms vintidosé portugués á rahó 3 lliures cana, duas canas set palms bayeta negra de Barcelona á rahó 2 lliuras cana y la bolla de la bayeta comprada á Miquel Mas y per altres arrequivas.. . 114 »
»Item als Concellers per ajuda de costa de ferse vestit á quiscú duas lliuras, que també sels donaren la última vegada que per mort de Miquel Sta. Susagna Conceller segon: sols se trobaren á la funeraria tres Concellers, que son. . . . 6 »
»Item á Francesch Bover sastre per las mans de las gramallas, cotas des massers, vestits dels minyons y caparons. . . . 20 »

(*Comptes de la bosseria.*)

Carta de la Reyna viuda.—La Reyna viuda desde Madrit á 20 de Setembre (1665) participá als Concellers de Igualada la nova de la mort del Rey son marit succehida dijous 17 de Setembre, dihentlos que fessen les acostumades demostracions de dol; que élla restava tutora y curadora del rey D. Cárles, y que regoneguessen per Llochtinent al qui ho era ja, çó es, á D. Vicens de Gonzaga. (*Ibid.*)

Funeraries de la reyna dona María Lluisa, muller de D. Cárles II. *Any 1689.*

«Nota: Que los senyors Consellers de la present vila reberen una carta de nostron Rey Cárlos segon en data de 23 de Febrer de 1689 del Buen Re-

tiro, en la qual los feia saber la mort de la Reyna María Lluisa sa esposa, la qual morí als 12 de Febrer de dit any; encarregantlos fessen las matexas demonstracions de dol y funerarias que se acostumaven fer en las morts dels Reys sos predecessors: y per so los senyors Consellers ne vingueren á donar noticia á la Rnt. Comunitat y se deliberá se fesan las funerarias conforme se avian fetas en las morts de altres Reys. Y als 22 Mars se feran: avisy en lo mitg de la iglesia un gran túmul cubert de baieta que estava rodat de quatorse atxas de sera groga: en lo altar major y avía dos atxas també grogas y vuit brondons. Arribaren los senyors Consellers, qui eran m.º Pere Jorba adroguer Conseller en cap, m.º Francisco Ortís Conseller segon, Joan Struch pagès Conseller ters y Joseph Torallô fuster Conseller quart, vestits ab gramallas negras de contray ab arrossagall y caparons y quatre patges que tenían lo arrossegall vestits de baieta negra, y los porrés ab gramallas de baieta negra, acompanyats ab tots los promens de consell secret ab caparons de baieta negra. Arribats en la iglesia se comensaren las funerarias y se cantá un nocturno y laudes y una missa de difunts á cant de orga. Predicá lo predicador predicava la quaresma: donaren de caritat als Rnts. de la Comunitat 4 sous, y també se pagaren las capiscolias: y també tots los Rnts. de la Comunitat digueren missa per dita Reyna diffunta, donant de caritat per cada una 4 sous.

»Y als 23 de dit mes de Mars la Rnt. Comunitat feu també funerarias per dita Reyna diffunta y los procuradors majors de la Rnt. Comunitat, qui eran mossen Francisco Masart y mossen Joseph Bas Pbres. lo die antes convidaren de part de la Rnt. Comunitat als senyors Consellers se serviscan assistir en ditas funerarias; y vingueren vestits de (la) matexa manera que lo die ántes: en la iglesia estava en mitg lo matex túmol avian fet los Sors. Consellers. La Comunitat posá tansolament al túmol dos ciris que té per los aniversaris y conventuals, y al altar major quatre brondons de sera blanqua que també tenía: cantás un nocturno y laudes y una missa de difunts: noi agué cant de orga, ni prèdica, ni offertori. Sols pagá la Comunitat lo tocar de totas las campanas. (*L. II Negot. fol.* 128 *v. Arx. Comt.*)

Vinguda dels francesos á Igualada. *Any 1697.* —Durant los regnats de Felip IV y Cárles II estiguerem en guerra quasi continua ab França. En 1697 posaren los francesos siti á Barcelòna, que hagué de capitular. Al retirarse l'exèrcit espanyol passá per Igualada, y darrera d'éll vingué l'exèrcit francès, com veurá lo lector en la següent nota d'aquella época:

«*Ad futuram rei memoriam.*—Se fa nota com desprès de haver guanyat los francesos la ciutat de Barcelona, haventla tinguda asitiada cerca de dos mesos, haventse rendida al Juliol de 1697, desprès de haver exit la armada de Spanya de dita ciutat ab tot lo honor se podía exir, se aná retirant y arribá á esta vila á 30 del mes de Agost ab gran susto dels habitants; per quant nos pogué aprofitar ningun fruit tant de rahims, nous, com hortalisa ni palla; perquè tot ho devastá (l'exèrcit espanyol), y estigué aquí fins á 23 de Se-

tembre, die de Sta. Tecla. Lo qual dia se retirá sens forma alguna; per quant se tingué noticia com la armada de França, que á las horas se trobave en Manresa, venía á tota pressa y que ja era al coll de Gossem. Ya se pot considerar quant major susto y espant havían de tenir los habitants, que tot era plorar y invocar al St. Christo los ajudás; per quant los espanyols no volian que donás la vila la obediencia á França, y élls nos dexavan, que no quedá assí al pla sino alguns 20 cavalls ab orde que qualsevol que trobassen que anás á donar la obediencia, quen passassen la spasa. Pero Deu que es misericordiós no dexá desconsolats als qui de bon cor lo advocan. Y axí succehí que trobantse lo Dr. Antich Mestre, entre altres, al portal de Soldevila veu, com un soldat de cavall pegá un cop de sabra á un soldat flamench que li obrí mitx cap. A las horas corregué dit Dr. Antich Mestra á confessarlo, que havía caygut á un camp serca del camí qui va á Ódena; y después de haverlo confessat y regonexent lo perill ab que estave lo pobre, cridá á altres Rnts. y també á dos Concellers qui estaven cerca del portal, y fentlos llevar las insignias los encaminá tot camí amunt qui va al mas Bergadá; y luego vingué lo Tinent de Spanya, qui tenía la orde de matar á qui trobás que anás á donar la obediencia; y preguntantnos si anavem á donar la obediencia, respongué dit Dr. Antich, que mirás com tenía las mans totas de sanch, que venía de confessar un pobre soldat flamench; y luego comensaren de exir los francesos y comensaren de tirar á aquell tinent y á altres que rodaven per lo pla: y á les horas dit Dr. Antich y sos companys envastiren dret á la armada de França, y entrats dintre, donaren la obediencia al Príncep de Bandoma (Vendome) y nos ne portarem quatre salvaguardas: y per la gracia de Deu y per miracle del St. Christo, no feren ningun dany á ningun del poble, encare que tot lo circumveynat pati molt: y se plantá aquí lo exèrcit, que eren vint y sinch mil homens: y després vingué la nova de la pau lo dia de St. Francesch, y sen anaren á 11 de Octubre. Vulle la divina magestat que nols hi vejam en dias de Deu. Tot axó per memoria.» (*Llibre de Notes, fol. 36. Arx. Comt.*)

"**Nota de la mort del rey Cárles segon.** *Any 1700.*—Nota com los Srs. Concellers de la present vila reberen una carta de la Reyna y dels Srs. del Govern, inclusa ab una del Sr. Príncep de Armestat virrey de aquest principat, en la qual los feya á saber la mort del Rey nostre Senyor Cárlos segon (que gose de gloria), junt ab sa última disposició elegint hereu ó successor de son regne al Sr. Duch de Anjou fill del Delfí y net de Lluís catorsé Rey de França, data á 8 del mes de Noembre del any 1700, notificantlos com morí lo dia de Tots los Sants.

»Ab què, á vista de dita carta, vingueren dits Srs. Concellers á participarla á la Rnt. Comunitat día 2 de Desembre, y juntament suplicarli que tinguessen á bé fer las matexas funerarias com als Reys sos predecessors.

»Ab que la Rnt. Comunitat se determiná ques fessen lo dijous, que contavem á 9 de Desembre. Y axí se feren. Comensaren á tocar totas las campanas tres tochs cada dia lo dilluns fins al dijous: feren un gran túmol tot endolat de baeta negra al mitx de la iglesia, y dalt al túmol posaren una corona real, cetro y spasa: al devant posaren las armas del Rey y sota un

lleó, y á cada costat del túmol posaren ab (en) quatre parts las armas de la vila: al rededor dèll posaren deu atxes de cera groga, y per las gradas quatre ciris ab los candeleros de plata de cera blanca, que crech era de la obra.

»Entraren los Srs. Concellers junt ab lo Sr. Balle y demés del concell: qui eran Concellers lo Dr. Gaspar Aldebó, lo Dr. Barthomeu Costa, Lluis Francolí y Felix Novell, y Batlle lo Sr. Plácido Bover: los quals anaven tots endolats ab capas llargas y vestit negra ab son caparò al cap, acompanyant-los los porrers ó macers de la matexa manera: després seguian los del concell ab caparons al cap.

»Entrats á la iglesia se comensá de cantar un nocturno y laudes, y després se cantá la missa del cos present á fals bordó. Predicá lo P. Lector Alberich religiós de St. Agustí. Donaren de caritat á quiscun prevere per dita funeraria 4 sous á quiscun, y també pagaren les capiscolias y donaren quatre candelas á quiscú y sis als capiscols; y ademés de axò quiscun prevere digué missa *pro Rege defuncto* donant de caritat per quiscuna missa 4 sous.

»Després acabadas las funerarias, y á occasió que ja los Srs. Concellers y demés del concell se trobaven dalt á la casa de la vila, aná lo Dr. Antich Mestra procurador major y lo Dr. Jaume Aguilera arxiver (per ser lo altre procurador fòra) y suplicá á dits Concellers y demés del concell que á vista que la Rnt. Comunitat tenía determinat de continuar lo endemá las funerarias per dit Rey nostre Sr. Cárlos segon, que stimaría la honrasen ab sa asistencia: al que tots vingueren bé y manaren nos desfés lo túmol. Y lo endemá dia 10 del dit mes vingueren de la matexa manera que lo dia ántes, y la Comunitat digué los matexos officis, accepto que no hi agué prèdica ni fals bordó: posá al túmol quatre ciris de cera blanca y al altar major quatre ciris també de cera blanca y los dos bordons (brondons) de cera groga: se tocaren totas las campanas y donaren al tocador 10 sous ab una pòlisa li feren.» (*Llibre de Notas, fol.* 37. *Arx. Coml.*)

Regnat de D. Felip V (1701-1714).—Vinguda de D. Felip V á la vila y curiosos obsequis á éll fets.—Guerra de Successió.—Igualada per l' Arxiduch.—Síndich per les corts.—Hospital dels Alemanys y guarnició.—Rendició d' Igualada.—Deu terralloners igualadins van al camp de Felip V.—Funeraries per la Reyna. —Rendició de Barcelona.

"**Vinguda del rey Felip quint.** *Any 1701.*—Se fa nota com als 5 del mes de Setembre del any 1701, á instancias de la ciutat de Barcelona, partí de Madrit pera dita ciutat lo Rey Ntre. Sr. Phelip quint (que Deu guarde) Rey de Spanya, pera jurar los privilegis de la provincia y de dita ciutat, y per tenir corts, y juntament per anar á rebrer la Sra. Reyna sa esposa filla del gran Duch de Saboya. Y en diada de 27 de dit mes y any arribá á esta vila; ahont antemano la vila havía enviat lo Sr. Joseph Argullol síndich de dita universitat acompanyat de dos de consell á la vila de Cervera á donarli la benvinguda y juntament offerirli que estaven promptas per sacrificar per son servey no sols las hisiendas, sí y també las vidas: del que se doná per molt content.

»Després al arribar á esta vila lo hisqueren á rebrer los Srs. Concellers vestits ab las gramallas á la Creu de la Granota; y feu aturar lo cotxe (cosa que no havía fet á ninguna vila), y li donaren la benvinguda y li besaren tots los Concellers la ma, y posá á casa del Dr. Joseph Padró.

»Y luego que fou á casa hisqué al balcó per veurer ballar lo ball de bastons, que ballaren los parayres, y sempre estigué al balcó fins lo hagueren ballat: y després sen entrá á refrescar de uns gorrofons de aigua grapinyada tenía previngut la vila: y luego aná lo síndich y li offerí tres dotsenas de colomins vius y duas de conills; lo que acceptá ab gran gust, perquè era molt afasionat á cassar.

»Y luego isqué fòra, á la hera de Cornet, y allí lo Duch de Medina Cidonia li tirave al ayre los colomins, y tots los matá, sino un tret ó dos que errá. Y luego agué morts los colomins, li aviaren los conills per lo camp; y ab bala justa tots los matá.

»Y tornat á casa, la vila li enviá lo present de esta manera. Primerament anave la confitura de tota sort; després anaven uns paners de rahims y frui-

ta; desprès se seguian dos homens que portaven en una barra las gallinas; desprès de la matexa manera altre barra de capons; desprès altre barra de pollastres; desprès altre barra de pardius; desprès altre barra de galls de India; desprès se seguian sis moltons scorxats y uberts; y desprès se seguian dos vadellas; y desprès se seguía lo ví y la cera: lo que stimá molt: y li offeriren de nou que si en lo endemá tenía gust de cassar, buscarian colomins y cunills; lo que accepti.

»Y en lo endemá hisqué al mateix puesto á cassar; y no era al ayre la cassa, que ja la tenia á terra. Y una dona se li agenollá als peus y li presentá una pardiu viva, y li doná (lo Rey) una dobla, y tirantli al ayre lo Duch y prenent la volada forta, luego la feu caurer.

»Y luego sen aná á missa, ahont la vila doná orde perquè desde palacio á la iglesia major totom tingués ben adornat lo carrer de la mateixa manera que lo dia de Corpus, y á las finestras de la mateixa manera. Y la iglesia la adornaren de la millor manera pugueren; y los altars axí mateix, ab molts llums.

»Al arribar á la iglesia tenian previngut una almoada (en) lo cansell, y tot lo clero vestit ab abits de cor lo (isqué) á rebrer; y lo Sr. Rector portave la vera-creu: y éll se agenollá á la almoada, y li doná á adorar: y al arribar al altar major, al presbiteri, tenian posadas quatre almoadas, que éll ja las portave, una per ajonollarse, y tres per tenir los brassos: y se li digué la missa ab cantoria: digué la missa un capellá seu.

»Acabada la missa sen aná veurer lo St. Christo, ahont lo Prior, qui era m.º Pere Joan Calvet ántes lo avía baxat al altar ab un duser y una cortina: á la peaina del altar li posaren una almoada. Y primer feu oració, y desprès se alsá, y dit Prior en una part ab una vara de plata li ensenyá lo St. Christo: y lo Dr. Antich Mestre á la ma dreta, li explicaren com havía succehit lo miragle: y desprès se torná á ajonollar, y feta oració, sen aná. Y lo Sr. Juan Padró y Serrals li presentá dos mides molt grans ajonollantseli als peus, ab una basina de plata. Y lo Sr. Pau Mestra y Amat Prior ab una basina portave de las xicas, y éll prengué las dos grans, y lo Duch de Medina Sidonia y lo Compte de Benavent y altres grandes prengueren de las xicas: y quedá molt agrahit.

»Y desprès arribat en Barcelona se li feren grans festas y obrí corts: y aquéllas conclosas se enbarcá ab los vaxells lo dia 8 de Abril del any 1702 per la ciutat de Nápols; á la qual ciutat arribá lo die de disapte Sant; y la Sra. Reyna partí de Barcelona á 9 de dit mes de Abril per María SSma. de Montserrat, y stigué fins la segona festa de Pasqua, lo qual dia arribá á esta vila, y sen aná lo endemá del St. Christo ó de sa festa per la ciutat de Cervera, encaminantse á tenir corts en Çaragosa. Tot en memoria.» (*Llibre de Notas. fol.* 40. *Arx. Coml.*)

Guerra de Succesió. *Any 1705*.—En 1705 Catalunya se declará partidaria del Arxiduch d'Austria, que prengué lo nom de Cárles III, començant la guerra ab Felip V, que tants desastres havía de portar á la terra.

Faltan també los llibres de la Universitat del temps més interessant d' aquesta època. Tenim emperò abundants documents per demostrar que Igualada, com sempre, fou adicta fins al últim extrem á la causa catalana.

En l'arxiu municipal de Barcelona, registres de *Lletres closes* y *Cartes comunes*, hi ha una porció de cartes referents á Igualada y escrites durant aquesta guerra, les quals com á poch curioses no copiaré, contentantme ab un breu extracte. En élles se veu clarament que Igualada feya causa comuna ab Barcelona de qui rebía ordres.

Algunes actes del concell, que trovo en los llibres de la Universitat (que en avant s'anomenen Registres), y les cartes esmentades son tota la documentació referent á aquesta guerra. Tot ho anirem aprofitant per ordre cronològich.

Sometent. *Any 1705.*—Concell general de 6 Setembre de 1705. «..... Sobre la proposició feta per lo dit Senyor Conceller en cap acerca de un orde á esta universitat remés per lo Serenissim Princep Darmestat en nom de la S. C. y R. Magestat Cárlos tercer (que Deu guarde) demanant se fasse la maytat de un sometent general ab la forma que dita vila acostuma, á fí de anar al camp de Barcelona per lo augment de sas tropas: lo dit concell ha determinat y resolt ques fassen sinquanta hòmens, donantlos á cada hu dells lo pa de monissió y quatre sous de socorro cada día; los quals vaja á comboyar lo dit Senyor Conceller en cap, donantli per son sou vint reals cada dia: y en cas dit Sr. Conceller gastás alguna cosa més, tinga obligació de dir ab qué ho havía gastat, y que se execute luego lo sobre dit. De quibus...» (*Registre de* 1700-1711.)

Concell general de 15 Setembre.—Se doná compte de una carta ó ordre del noble Sr. D. Anton de Paguera y Aymerich, coronel major elegit y anomenat per la S. C. y R. Magestat de Cárles III, dada á 14 Setembre—«donant avís com las armas del Rey nostre Senyor (que Deu guarde) han ocupat la major part dels fortins del castell de Monjuhic, y manant al mateix temps ques fasse sometent general per conservació de aquélls y pera que ab majors forsas se emprenga del tot la sorpresa de dit castell.....

»Lo dit concell ha determinat y resolt, que atés esta vila ho dita universitat ya té sinquanta hòmens á la hermada (sic), que si fassen anar altres sinquanta hòmens, que faran lo número de cent, y será complert lo sometent general: y que als sinquanta hòmens que novament anirán á la hermada sels done lo mateix socorro ques dona als sinquanta ques troban allá. De quibus.....» (*Ibid.*)

Concell general de 16 Setembre de 1705.—Se dona compte d'un ordre del Rey Cárles III manant—«se fassen anar á la hermada totas las cavalcaduras, com son mulas, matxos y cavalls, ques tropian en dita vila.....»

S'acorda enviarnhi 30 ab lo competent salari. (*Ibid.*)

Concell general de 3 Octubre de 1705.—«..... representant acerca de una carta á esta universitat remesa per lo Rey nostre senyor Cárlos tercer (que Deu guarde) dient, com Barcelona se troba ya ab bretxa uberta y en estat de donarse un assalt general; y que per lo tant importa ques fasse sometent general, ab advertencia que sia á la hermada dit sometent al dilluns á mitj dia, que comptarèm als sinch del corrent, y que sols ha de durar tres dias.....

»Lo dit concell ha determinat y resolt ques fassen anar á la hermada, ademés dels quey té esta universitat, quaranta hòmens, ab los quals quaranta hòmens si fassen també anar los que de dita hermada sen son tornats, als quals ha resolt dit concell que si fassen tornar.....» (*Ibid.*)

Donatiu. *Any 1706.*—En concell general del 10 Febrer s'acorda donar al rey Cárles III, á títol de donatiu voluntari, 540 lliures. Se feu per disposició de les corts generals llavors aplegades, que demanaren *una anyada entera del donatiu voluntari.* (*Ibid.*)

Altres sometents. *Any 1706.*—Concell general del 26 Març.—Se dona compte com lo Dr. Salvador Balderich, jutge de cort y D. Magí Vilallonga, superintendent del exèrcit catalá—«tenint noticia que las tropas enemigas sen venen entrant per est principat han donat orde al dit Magní-

fich Pau Mestra, sotsveguer predit (d'Igualada), que per orde de S. Magestat tinga apunt lo sometent ab la brevedat possible per la ocasió se haja menester.

»Lo dit concell ha determinat y resolt ques fassen ho tingan previnguts vuytanta hòmens, y que sels done lo socorro que ajustarán los Srs. Concellers.»

Se feu crida convidant á allistarse y no s'oferi ningu: se prometían tres reals y un pa de socorro diaris. Al fi s'hague d'acordar—«ques fassen rodolins de sinch en sinch cases y ques tragan á sòrts, y que los que se asertarán de sinch en sinch, fassen un soldat, ajudantlos emperò la vila de quatre sous y un pa tots los dias.» (*Ibid.*)

1706. Concell general del 7 Abril.—«..... lo Senyor Príncep Enrich demana sometent per ajuda del Rey nostre senyor Cárlos tercer (que Deu guarde) y socorrer la ciutat de Barcelona.—Lo dit concell ha determinat y resolt ques fassen sinquanta hòmens y que sels done ha cada hu sis sous y lo pa quiscun dia de socorro.» (*Ibid.*)

1706. Concell general del 30 Abril.—Siti de Barcelona.—Lo Generalíssim Peterboruch demana sometent general ab carta del 25 d'Abril.—Se resol «que ademés del sometent que esta universitat sustenta á la montanya de Sant Pere Mártir, ques fassen sinquanta hòmens per defensa de sa Magestat (que Deu gnarde), y de dita ciutat de Barcelona (que's trovava sitiada per mar y terra ab Cárles III dintre, com diu l'acte): y si sen troban de voluntaris, que sels assistesca ab tres reals y lo pa cada dia de socorro, axí com se assisteix als altres ques troban en dita montanya: y en cas que nos troben voluntaris, ques fassen dits sinquanta hòmens per extracció, ço es, de sis en sis cases fassa un soldat, assistintlo la vila per ajuda de cost ab tres sous y lo pa cada dia.»

No's pogueren allistar més que quaranta voluntaris: se ordená que'ls acompanyás al camp un Conceller. (Sessió del 2 Maig.) (*Ibid.*)

1707. Concell general del 14 Janer.—La Diputació ofe-
ix al rey Cárles alçar un exèrcit de 5,000 hòmens volunta-
. A petició d' aquélla la vila ofereix contribuirhi ab quin-
soldats y un capitá, pagantlos la vila. La Diputació trova
ıua la oferta allegant que Esparraguera n' oferia 30 y que
devía esser menys Igualada: á lo qual replica la vila
e sos gastos son molt majors per esser vila de tránsit.
Al fí la Diputació imposa á Igualada la tatxa de 114 lliu-
s 15 sous mensuals pêl sosteniment dels 5,000 hòmens
erts al Rey. (Concells de 15 Janer y 5 Febrer.) (*Ibid.*)

Terralloners. *Any 1707*.—Concell general del 24
ny.—La vila reb ordre d'alçar los soldats oferts al Rey
r resguart del principat y d'enviar de la sotsveguería 60
ralloners á la frontera d'Aragó.—S'acorda enviar per
a 16 hòmens terralloners donantlos sou competent. En
ant als soldats se resol procurar eximirsen pèls molts
stos que sosté la vila. Però no podentsen eximir, s'acor-
, á 4 de Juliol, fer los soldats que faça Esparraguera; si
t esser, voluntaris, donantlos una dobla d'entrada y
ıatre reals de socorro diari. Si no's trovan voluntaris, se
rtejarán. (*Ibid.*)

A 16 d'Octubre de 1707 s'acorda un altre sometent ge-
ral é instancies del secretari del rey Cárles D. Ramon de
lana Perlás. (*Ibid.*)

Fins aquí arrivan los documents del arxiu municipal de
ıalada compilats en lo Registre d'actes del concell, en lo
lum que comprèn desde 1700 á 1711.
Los que seguexen son del arxiu municipal de Barcelo-
, volums titulats *Lletres closes* y *Cartes comunes*. Me'ls
buscat, y comunicat mont amich D. Antoni Careta.

1708. 25 Octubre.—Lo regent de la sotsveguería de
ıalada diu als Concellers de Barcelona que ha rebut y
plicat los papers que li enviaren.

1709. 10 Janer.—Los Concellers d' Igualada escriuen als de Barcelona sobre moneda.

1709. 1 Març, 11 Juny, 6 Novembre.—Los Concellers de Igualada escriuen als de Barcelona també sobre materia monetaria.

1710. 12 Desembre.—Lo Comte de S. (lo nom es illegible) escriu als Concellers de Barcelona desde Igualada donantlos gracies per les expressions de afecte al Rey (Cárles III) y per haver obehit á la Reyna.

1711. 13 Janer.—Dos Jurats de Saragoça trovantse deturats en Igualada per causa de grans ayguats, escriuen als Concellers de Barcelona que'ls procuren aposentos, per quant, per causa del concurs de gent que aporta la cort, se troven sens posada.

1711. 20 Maig.—Los Concellers de Barcelona envían uns cartells als d' Igualada ordenant la entrega de grans á les tropes.

1711. 28 Maig.—Lo sotsveguer d' Igualada diu als Concellers de Barcelona que ha fet fixar lo cartell que li enviaren.

1711. 14 Obtubre.—La Comunitat de Preveres d' Igualada ofereix als Concellers de Barcelona prestarlos mil lliures.

1712. 1, 2, 11 y 16 d'Agost.—Correspondencia entre Concellers de Barcelona y d' Igualada sobre moneda. (Fins aquí l' arxiu municipal de Barcelona.)

Igualada per l' Arxiduch. *Any 1712.*—Confirma la adhesió d' Igualada al partit catalá lo fet de que la terna per la eleccio de sotsveguer fou presentada aquest any á la muller del Arxiduch, llavors ja Emperatriu d' Alemanya, que havía quedat en Catalunya com á Regenta al marxar l' Arxiduch y Emperador á sa terra en 1711.

Carta escrita á la Reyna nostra Senyora per rahó de la terna de sotsveguer.

«Senyora.—En observancia de los reales privilegios que esta su villa tiene de los Reyes antecessores de V. magestat de gloriosa memoria y confirmados por el Rey nuestro Señor (que Dios guarde) de hazer terna de tres personas del consejo de tres en tres años para el cargo y oficiò de Sotveguer y Bayle real por el triennio que viene, ha passado en hazer la dicha

terna, la qual remitimos á V. magestat para que sea de su real servicio nombrar una de las tres personas de la dicha terna, la que á V. magestat aparecerá para dicho cargo, como lo esperamos de la grandeza de V. magestat, cuya real persona nos guarde Dios para mayor aumento desta provincia y demás reynos de España. Igualada y Henero 25 de 1712.—A los reales pies de V. magestat postrados sus humildes vassallos los Conselleres de la Villa de Igualada.» (*Registre* 1712-1730.)

Lo sotsveguer nombrat per la Reyna Regenta degué esser lo qui diu lo següent document:

«Los magnífichs Tomás Ferrer sotsveguer y batlle reyal de la vila de Igualada per la S. C. y R. magestat de nostre senyor Rey Carles tercer (que Deu guarde) y Cristofol Lledó batlle per la universitat de dita vila.....» Concedexen la remissió acostumada en lo dia d' eleccions de Concellers y altres oficis municipals. (*Registre* 1712-1730.)

Síndich per les corts. *Any 1713.*—24 de Juny, 1713. Concell general.—«..... acerca de la proposició feta per lo Sr. Conseller en cap, que en atenció se ha rebuda una carta de data de 20 del corrent dels Illtres. Srs. Diputats en la qual se diu, que per los negocis convenients al benefici universal de tot lo principat, ha resolt convocar les persones dels tres estaments ecclesiástich, militar y real, esta universitat enviara una persona ab lo poder per assistir en dita convocació.....» S' acorda nombrar síndich á Gaspar Espoy. Qui s'excusá ab *sos atxaques* y no volenthi anar cap voluntari, se sortejá qui hi aniría, recayent la sort sobre Honofre Melcior notari á quí se firmá lo corresponent sindicat. (*Ibid.*)

En aquestes corts, contra la opinió dels braços militar y ecclesiástich, prevalgué la de continuar la guerra, que era la opinió del braç real ó popular. Catalunya abandonada pèls imperials y ab ses soles forces havía de fer cara al poder reunit de França y d'Espanya. Fou una gatada heróica que pagarem molt cara.

Hospital dels Alemanys y guarnició. *Any 1712.*—Documents del any 1712 diuen que 'l partit catalá tenía en Igualada un hospital militar pèls soldats alemanys ó austriachs, instalat, segons sembla, en una casa den Pau Matoses, carrer de Sant Bartomeu, y un destacament de cavallería per guardar la vila. (*Ibid.*)

Rendició d'Igualada. *Any 1713.*—Tarragona se rendí á Felip V lo día 14 de Juliol de 1713. A 25 del meteix mes lo Duch de Pópuli circunvalava á Barcelona, no restant sinó aquesta y'l castell de Cardona sots la bandera de Catalunya.

A 24 de Juny de 1713 Igualada encara no regonexía a Felip V, com ho prova lo nombrament de síndich per les corts catalanes, dalt citat: degué reduhirse á la obediencia de Felip entre'l 24 de Juny y 'l 25 de Juliol. Los Registres d'aquest temps callan com á morts sobre aquest regonexement. Des del acte citat del 24 de Juny fins al 28 de Setembre no hi ha en dits Registres res referent á política ni a guerra.

Deu terralloners igualadins van al camp de Felip V. *Any 1713.*—28 Setembre de 1713.—«Convocat y congregat lo consell secret y general de la universitat..... aserca de la proposició feta per lo senyor Conseller en cap. que reberen orde del M. I. Sr. D. Joseph Patiño, Intendent General (del exèrcit de Felip V) demanant se enviassen al camp de Barcelona setse terralloners, conforme se conté en dit orde.

»E lo dit consell ha deliberat que se recorria al Sr. Intendent General y representarli los ahogos en que topa esta universitat y veure ab lo millor modo se puga alcansar algun alivio. Y en lo entretant veure si se toparán los terralloners donantlos la vila alguna cosa més del que donará lo Rey.....»

Lo síndich de la universitat acudint al Intendent Patiño logrà rebaxar á deu los setze terralloners ó pagesos que demanava, acordant lo concell donar á quiscun terralloner ; reals y'l pa. (*Ibid.*)

Funeraries per la Reyna. *Any 1714.*—2 Abril: concell secret—«..... acerca de la proposició feta per lo senyor Conceller segon de com se ha rebut carta del Exm. Sr. Duque de Pópuli, ab la qual insinúa la noticia de la mort de la Reyna nostra Sra. Dona María Luisa Gabriela de Saboya, y axi meteix perquè esta vila faça las obsequias ó funera-

ias conforme se ha acostumat fer per altres Reynas, conorme insinúa ab dita carta.

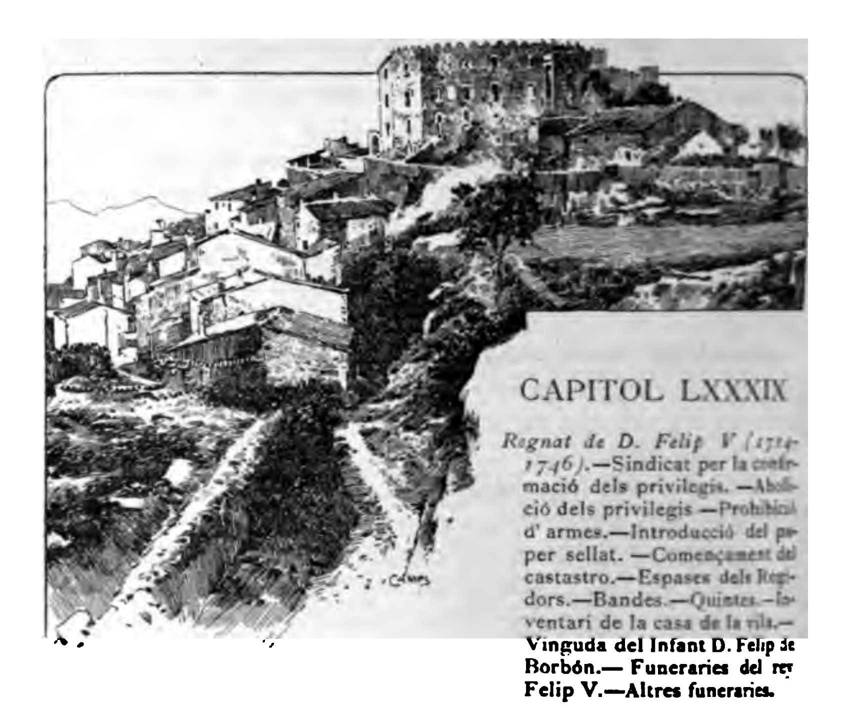
»Determiná dit consell que se fassen las funerarias en la sglesia ab la solemnitat conforme fins vuy se ha acostumat er per altres Reys y Reynas. Y en quant al dòl que nos asse ninguna cosa, en atenció que la universitat al present e topa tant ahogada. (*Ibid.*)

Rendició de Barcelona. *Any 1714.*—Se rendí á Feip V lo día 12 de Setembre de 1714: les tropes reyalistes ntraren victorioses en la ciutat desolada y encatifada de anch lo día següent.

Concell particular del 28 Setembre.—«..... acerca de la roposició feta per lo Sr. Conceller en cap de com se ha ebut carta del Sr. Duch de Berbich ab la qual mana á esta ila de que se fassen tres días de limarias en acció de graias de haver rendit Barcelona. Y axí mateix que se cantia o *Tedeum.*

»Determiná dit consell que se fassen tres días de limaias y que se cante lo *Tedeum* y axí meteix que se escriguia Berbich donantli las gracias de havernos participat tant elís noticia. Lo primer dia (se faran) ofici y professó, lo últim dia ofici per las ánimas.» (*Ibid.*)

CAPITOL LXXXIX

Regnat de D. Felip V (1714-1746).—Sindicat per la confirmació dels privilegis.—Abolició dels privilegis.—Prohibició d' armes.—Introducció del paper sellat.—Començament del castastro.—Espases dels Regidors.—Bandes.—Quintes.—Inventari de la casa de la vila.—Vinguda del Infant D. Felip de Borbón.—Funeraries del rey Felip V.—Altres funeraries.

Sindicat per la confirmació dels privilegis. *Any 1714.*—En concell general del 16 Novembre s'acorda nombrar síndich al canonge Dr. Gaspar Rovira per demanar al rey Felip V la confirmació dels privilegis reals otorgats á la vila per sos antecessors, *en atenció dels serveys que esta universitat á fets en lo discurs del siti de Barcelona.*

Ademés del obligat envio de deu terralloners al camp reyaliste de Barcelona, l' unich servey prestat al rey Felip en aquesta época que consta en los Registres es una exida del sometent d' Igualada en vers la Pobla de Claramunt, en la qual venint á les mans dels voluntaris de la causa catalana que corrían lo país, caygué presoner lo Conceller en cap de la vila y fou portat y empresonat en lo castell de Cardona durant sis mesos. Consta en l' acte del concell general del 16 Novembre de 1714, en lo qual dit Conceller suplica se li done alguna compensació pèls gastos que ha soportats. Lo concell acorda nombrar una persona per part, per determinar y fixar la indemnisació demanada.

En aquesta desgraciada sortida del sometent d' Igualada

lo Conceller en cap portava la vara de sotsveguer, lo qual significa que comanava al sometent com á quefe. (*Registre de* 1712-1730.)

Abolició dels privilegis. *Any 1715*.—No anavan pas tots per un camí Igualada y'l rey Felip en materia de privilegis, com anirèm veyent. De prompte á 21 d'Abril de 1715 D. Albert Octavi, Príncep de Tserclaes y de Tilly, Governador y Capitá general d'Aragó y de Catalunya, sens cap intervenció del municipi y, per consegüent, fent cas omís dels privilegis y llivertats de la vila, nombrá als quatre Concellers, fiel, escrivá, dos ohidors de comptes, y, per formar lo concell, als dits y setze persones més. Los quals en sessió de 26 Abril prengueren possessió de llurs oficis prestant en poder dels batlles lo acostumat jurament de portarse bé y llealment en l'exercici d'aquells cárrechs. (*Ibid.*)

Prohibició d'armes. *Any 1715*.—Lo Duch de Bervick. Governador y Capitá general de Catalunya, á 5 d'Octubre de 1714 publicá un edicte prohibint l'ús, retenció y ocultació d'armes de foch, de tall y de punta. Lo Príncep de Tserclaes, son successor, renova lo meteix edicte á 2 Desembre del meteix any. Lo Marqués de Castel-Rodrigo lo repetí en 7 d'Agost de 1715. Aquest darrer fou publicat en Barcelona á 16 d'Agost y en Igualada á 24 del meteix mes de 1715.

S'exceptuan de la prohibició certes autoritats, oficials y els nobles. S'enumeran com armes prohibides les següents: pistoles, pedrenyals, fusells, escopetes, carrabines, espases, sabres, bayonetes, punyals, ganivets de punta y altres armes semblants. (*Ibid.*)

Ab aquesta prohibició quedavan desarmats y per consegüent abolits los sometents.

Introducció del paper sellat. *Any 1715*.

«En cumplimiento de la orden que se me ha participado de S. M. para establecer el uso del papel sellado en esta Ciudad y Provincia, prevengo á V. M. que luego de recibida la presente embie un síndico intelligente y versado en papeles y escrituras, con poder bastante para recibir de dicho papel para essa población (Igualada) y las demás de su partido y sotsveguerío, y

con poder para obligar essa población y sus individuos y moradores á la paga del producto del papel sellado que llevare para sí y para su partido y sotsveguerío, en tres plazos, esto es, de quatro en quatro meses del consumido..... Barcelona y Marzo 8 de 1715.—D. Joseph Patiño.» (*Ibid.*)

Començament del catastro. *Any 1716.*—Fou imposat á Catalunya per R. decret de 9 Desembre de 1715, per esser implantat en 1.er Janer de 1716. S'havia de pagar un impost sobre'ls bens immobles, com cases, terres, y un altre personal, pagador per certs oficis é industries. (Firmà la reglamentació l'Intendent general D. Joseph Patiño, 22 Octubre de 1716.)

En lo primer catastro d'Igualada hi figuran 2 notaris, 8 mercaders, 2 apotecaris, 3 cirurgians, 2 cerers, 3 confiters, 4 curtidors, 3 pellayres, 2 taverners y 3 *particulares*. Aquests pagaren lo 10 per cent; en conjunt havian de pagar 1,320 rals: los demés pagaren un 8¼ per cent. (*Ibid.*)

Espases dels Regidors. *Any 1724.*—Abolit en tot Catalunya l'antich y popular régimen polítich y municipal, desaparexen per sempre los Concellers ab llurs gramalles, y aparexen en tots los municipis Regidors ab bandes com a distinctiu del ofici. Los d'Igualada portavan espases per virtut de la següent concessió:

«Exmo. Señor:—Los Regidores de la villa de Igualada puestos á los pies de V. E. con la mayor veneración dizen: que siendo aquella villa de las principales de este Principado, suplican á V. E. sea de su dignación concederles el uso y porte de la espada durante su cargo, como lo esperan y en ello recibirán merced de V. E.»

Decret.—«Estando constituida la Villa de Igualada por S. M. cabeza de Partido y ser de las mas principales deste Principado, usarán sus Regidores del porte de la espada durante el ejercicio del referido empleo Barcelona á 8 Julio de 1724.—El Conde de Montemar.»

Bandes.

«Aviéndose reconocido la banda que nuevamente se ha echo por cada uno de los individuos de esse Aiuntamiento, ha parecido estar conforme el Rey manda; y assí de orden de su Exa. y real Audiencia prevengo á V. que en todas las funciones usen de élla, sin embargo de qualquier orden que en contrario tengan del Comandante militar de essa villa, por ser assumpto estraño de su jurisdicción y empleo. Dios á Vs. guarde. Barcelona y Junio 19 de 1724.—Don Francisco Baells.—Ayuntamiento de la villa de Igualada.» (*Ibid.*)

Quintes. *Any 1726.*—No puch dir si fou la primera la que's feu aquest any. Mes es lo primer document que trovo referent á aquesta altra tiranía de Felip V, quina duresa pendriam ara á mans besades.

Perquè en aquesta quinta lo Rey demana 8,000 hòmens per tots sos dominis. A Catalunya correspongué aportar 836 soldats. A Igualada, Vilanova del Camí, Quadras de Bolet y Orpinell, entre tots, quatre soldats. Los concurrents foren 58. (*Ibid.*)

Inventari de la casa de la vila. *Any 1728.*—Sols copiaré lo més notable.

«En la sala de la casa de la universitat:—En lo armari gran:

»Primo quatre gramallas de escarlatina (dels Concellers).

»It. quatre barrets de vellut d'home ab sas capsas (també serien dels Concellers).

»It. sis insignias de domas carmesí grans (dels Regidors).

»It. dos gramallas dels massers.

»It. dos massas de plata ab sos cascavells (dels maçers).

»It. dos espadins y dos *bridecims* (?).

»It. una capsa per las insignias (ó bandes).

»It. la bandera del sometent de domas carmesí.

»It. tres candeleros de llautó xichs.

»It. lo drap vert ab las armas de la Vila.

»It. un farol de ferro guarnit de ferro.

»It. dos cavalls de bronse grossos guarnits.

»It. una trompeta de llautó.

»It. quatre vestiduras dels Diables (per la professó de Corpus).

»It. sinch platas de pisa.

»It. duas trassas del retaula de la Vila, té Joseph Sunyer escultor.

»It. una caxa ferrada de ferro.

»It. una llantia de coure devant del St. Christo de la sala, ab duas cortinas vermellas y sobrecel.

»It. un mirall gran.

»It. dos cavalls de ferro.

»It. una caxa llarga de portar los ventalls (ques donaven als Concellers y altres per la professó de Corpus).

»It. un sep de fusta (per subjectar los peus de certs presos).

»It. un taulell xich.

»It. un teboste ab las armas de la vila.

»It. quatre cortinas de bayeta vermella.

»En lo armari xich que es en la paret de la sala:

»Primo una urna de llautó de traurer los Consellers ab sa tapa.

»It. una prensa xica ab lo sello de coure de la Vila per clourer cartas.

»It. un sello de plata de la Vila ab son mánech de fusta.

»La vara del mostasaf ab los caps de plata ab una anelleta.....» (*Ibid*).

"**Vinguda del Serm. Sor. Infant de Espanya D. Phelip de Borbon.** *Any 1742.*—Die 9 de Mars de 1742. *Ad futuram rei memoriam.* —Arribá de la Cort de Madrit, passant á Italia, lo Ser.m Senyor Infant de Espanya D. Phelip de Borbon fill del invicto y magnánim Rey de las Espanyas D. Phelip quint, á esta vila de Igualada, lo die 9 de Mars del any 1742 y si bé noticiosa de sa vinguda la Rnt. Comunitat, á fi y effecte de donarli la benvinguda, havía manat mirar ab tot cuydado los exemplars se encontrarian en los llibres del arxiu, per observar lo ceremonial y ritu dels predecessors, dels quals no se encontrá nota alguna en poch ni en molt; de manera que per esta causa quedava indeliberada la execució de esta ceremonia considerantse també que no essent Rey ni fill primogènit, ocorría la dificultat en si se li deuría, ó no, besarli la ma, apareixent á alguns era dita ceremonia tan solament propria als Reys, per esser los tals personas consagradas. No obstant al temps de son arribo, havent tingut fidedigna noticia que lo Illtre. Capitol de la Sta. Iglesia Cathedral de Lleyda y las Comunitats de tota la carrera havian practicat dita benvinguda y besamá; fonch determinat per la maior part dels comunitaris (encara que sens juntarse la Rnt. Comunitat, á causa de haver arribat ja sa Altesa y no haverhi temps pera juntarse) posar en execució lo mateix obsequi: lo que fou en la forma seguent:

»Passaren la major part dels residents sobredits á la iglesia parroquial, y deixant los sombreros y prenent los bonetes, partiren junts en forma de Comunitat desde dita iglesia fins á la casa de la Sra. Anna Riera viuda del senyor Joan Riera, situada en la plassa Major dita la plassa del Blat, ahont era lo palicio de sa Altesa; y pujada la escala y passada la primera sala, á la porta de la segona sala, en que hi ha dos balcons que miran á la sobredita plassa, encontraren la Guardia de Corps de S. Altesa; y demanant lo permís en espanyol para dar la bien venida y besar la mano á su Altesa, isquè un Gentilhome de Cámara, y prenent lo recado y comunicantlo al Exm. senyor Conde de Peralada y Compte de Çaballá natural de la ciutat de Barcelona, qui servía de ayo á sa Altesa, y obtingut lo permís, entraren los residents per son orde á dos filas; y lo antiquior ó jubilat, que á les hores era lo Rnt. Maurici Pujol, doná la embaixada á S. A. en nom de la Rnt. Comunitat, saludantlo en esta forma:

—»Sereníssimo Señor: el Cavildo de la iglesia de esta Villa de Igualada puesto á los pies de vuestra Altesa, celebra infinito el feliz arribo de V. Altesa á esta Villa, y suplica á V. Altesa le honre con muchos preceptos de mayor agrado de V. A.

»Y respondiendo (sin hablar, porqué solo habla francès, aunque espanyol) con una risuenya cortesía, ab que manifestava son agrahiment, li besarem la ma dits residents per son orde, y luego repetintli una profunda reverencia, á que corresponguè ab nova demonstració de molt agrado, se retiraren ab lo mateix orde.

»Deu advertirse que com esta deliberació fou intempestiva *extra communitatem* per la rahó sobredita, y per conseguent sens la premeditació corresponent á funcions de tanta serietat, deurá la Rnt. Comunitat (*salva nova forma consuetudine et meliori sensu successorum*) enviar primer los procuradors majors ó dos síndichs especials á demanar primer al Rey ó Prínceph lo permís pera

assar la Comunitat al obsequi y ceremonia predita (perquè á vegadas per ıdisposició, cansancio ó altre causa nos reben los comuns), y en cas de ob-:mirse, procurar á esser primer la Comunitat que lo Comú secular, y jun-ıts én la iglesia, com está dit, practicar esta ceremonia en la forma prescri-ı ó altre que millor aparega als esdevenidors.» (*Llibre de Notas, fol.* 71. *Arx.* *'omt.*)

"Funeraria se feu per la ánima de nostron Rey Felip ıuint. *Any 1746.*—Nota que los Senyors Regidors de la vila de Igualada ebèren una carta del Illtre. senyor D. Joseph Moreno y Peres corregidor e Vilafranca del Panadès participantlos la mort de nostron Rey Felip quint, ue de gloria gosia; en la qual carta los diu esser preçís fer las funerarias costumavan fer en la mort dels Reys antecessors, participantlos també) die morí, que fou á 9 de Juliol de 1746 á las dos horas de la tarde, havent ıort repentinament. Y per ço los senyors Regidors ne vingueren á donar oticia á la Rnt. Comunitat y se deliberá se fessen las funerarias seguents.

»Feren fer dits Regidors en lo mitg de la iglesia un gran túmul cubert e bayeta, que estava rodat de vuyt adxas, y en lo túmul catorsa ab sas ad-eras; en la balustrada sis, y dos en los candeleros en el presbiteri, que en-re totas feyen lo numero de 30 adxas; y en lo altar 6 siris grossos, tot de era groga, y dos siris de sera blanca als peus de la Mare de Deu.

»A la vigilia convidaren los senyors Regidors al Comandant de la tropa tots los officials y també á tots los caps de casa, pera que assistissen á dita ıneraria. Y lo die 10 de Setembre dits senyors Regidors vestits de panyo egre y bandas anaren á la iglesia ahont ja esperavan lo Comandant, offi-ials y molta gent de la vila: y luego la Rnt. Com. comensá á cantar ab tota ɔlemnitat un nocturno y laudes y desprès una missa de requiem ab canto-a: desprès predicá lo Guardiá dels caputxins, y á la fí de la funció la Rnt. 'om. cantá una absolta solemna per bé y repòs de la ánima del Rey difunt ue de gloria gosia.

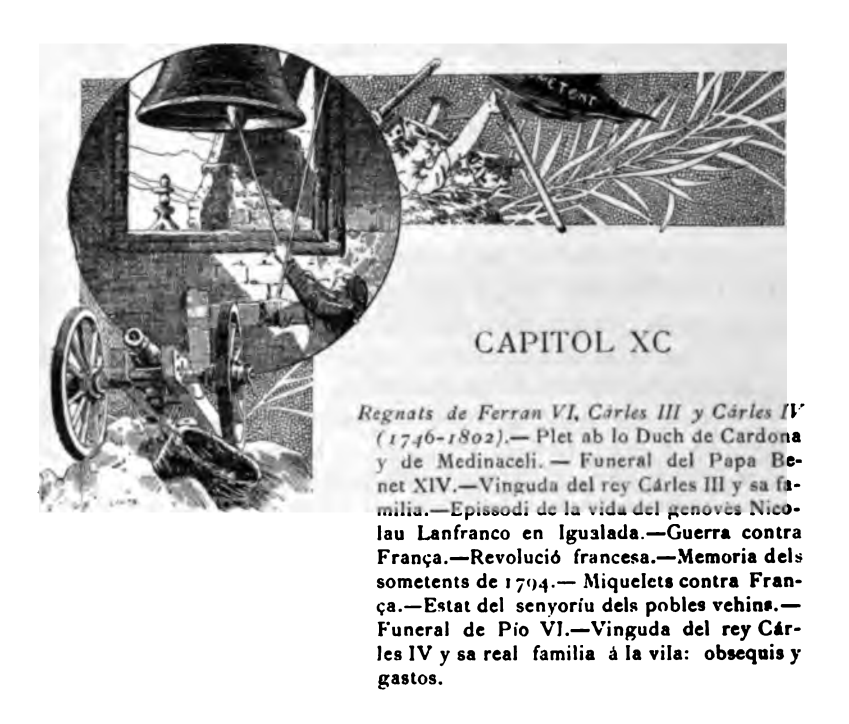
»Die 12 de dit mes de Setembre la Rnt. Com. feu també funerarias per it Rey difunt, y los Rnts. Dr. Domingo Castelltort y Llorens Cuyner lo die ıtes convidaren als senyors Regidors de part de la Rnt. Com. peraquè se :rvissen assistir en ditas funerarias, y vingueren vestits de la mateixa ma-era que en la funció de dits senyors. Estava en lo mitg de la iglesia lo ma-:ix túmul havian fet los Regidors, y posá la Com. al túmul dotse adxas y ɔs al presbiteri, que juntas foren 14 adxas y sis brondons en lo altar. Se ıntá un nocturno y laudes, una missa y á la fí una absolta: no hi hagué rèdica. Sols pagá la Rnt. Com. al Sr. Rector lo refús de las adxas y lo tocar s campanas al Anton Jordá. La qual funeraria feu la Rnt. Comunitat per rde del Illm. y Rm. senyor D. Emamuel Muñoz y de Guil, Bisbe de Vich.» *Llibre de Notas, fol.* 73. *Arx. Comt.*)

1758. Funeraries de la Reyna D.ª Bárbara, muller de 'erran VI.—Se feren com de costum á 24 Setembre. (*Ibid.* ɔ*l.* 74, *v.*)

1759. Funeraries de Ferran VI.—Morí en Agost. l
Com. li feu funeraries. No parla de la vila, ni cita lo dia q
se li feren. (*Ibid. fol.* 89.)

1789. Funeraries de Carlos III.—Se feren á 29 de Jan
ab molta solemnitat. (*Ibid. fol.* 93, *v.*)

CAPITOL XC

Regnats de Ferran VI, Cárles III y Cárles IV (1746-1802).— Plet ab lo Duch de Cardona y de Medinaceli. — Funeral del Papa Benet XIV.—Vinguda del rey Cárles III y sa familia.—Epissodi de la vida del genovès Nicolau Lanfranco en Igualada.—Guerra contra França.—Revolució francesa.—Memoria dels sometents de 1794.— Miquelets contra França.—Estat del senyoríu dels pobles vehins.—Funeral de Pío VI.—Vinguda del rey Cárles IV y sa real familia á la vila: obsequis y gastos.

Plet ab los Duchs de Cardona y de Medinaceli. *Any 1747.*—Molts anys (desde 1668 á 1747) durá un plet entre la vila d'Igualada per una part y D. Lluis Ramon Folch de Cardona primerament y continuat y acabat en concordia ab lo successor del dit Duch de Cardona, que era D. Lluis Antoni Fernández de Córdoba, Duch de Medinaceli.

Versava la qüestió sobre si 'ls igualadins que tenían terres en lo terme d' Ódena havían, ó no, de pagar quistia per llurs terres al Duch com á senyor jurisdiccional de la conca d' Ódena.

Los gastos y molesties de tan llarch plet foren incalculables.

En la concordia que posá fi al plet se convingué:

1.er Que Igualada pagás 600 sous anyals de quistia al Duch: y respecte dels atrassos que sols pagás les pensions vençudes desdel any 1740 en avant y no totes juntes, sinó una de nova y una de vella lo día de Sant Miquel de Setembre.

2.ⁿ Que les herbes ó pastures fossen propietat dels terratinents, açò es, que'ls igualadins que tenian terres en lo terme d'Ódena poguessen disposar lliurement de les herbes d'aquestes llurs terres, y que'ls vehins d'Ódena no poguessen entrar en élles á pasturar llurs ramats.

3.er Los igualadins terratinents d'Ódena cedian les herbes á la universitat d'Igualada, que podría pasturarhi sos ramats sens contradicció del Duch.

4.t En compensació la universitat pagaría de bens comunals los 600 sous de quistia al Duch.

5.t Lo Duch tindría dret á vendre'l vi ó la verema procedent dels delmes que li pagavan los igualadins terratinents d'Ódena, dintre d'Igualada sens contradicció d'aquesta vila, que tan gelosa estava de tenir la privativa de vendre ví y verema en la metexa vila, sens que ningú pogués ferli competencia.

En lo pròlech de la escriptura de concordia se fa menció d'altra concordia sobre la questa, feta á 2 de Juliol de 1372, en la qual la vila se confessa obligada á pagar á la casa de Cardona 600 sous anyals per la quistia dels igualadins terratinents d'Ódena. (*Registre* 1740-1749.)

Funeral del Papa Benet XIV. *Any 1758.*

«Die 26 Juny 1758. La Rnt. Com. celebrá un solemnissim aniversari ab nocturno y laudes y prosa, ab toch de totas las campanas per la ánima de nostre santíssim Pare y Pontífice Benet catorse: se feu un túmul quasi com los que se acostuma fer per lo novenari de las ánimas, posantse en aquest quatre atxas, y alguns ciris. Se doná al campaner 10 sous per lo treball de tocar: tot á expensas de la Com. Los sacerdots lo dia que se celebrá dit aniversari feren commemoració en la missa que privadament celebraren dient la collecta de difunts *pro Pontifice*, y lo diumenge pròxim vinent se feu professó general cantant las lletanias, á fí que Deu n. Sr. fos servit se elegis un Pontífice conduhent per la Iglesia; y fins á tant se sabé la nova elecció, se feu commemoració en las missas del reso, dient la oració de la missa *pro eligendo Pontifice*, resantse la lletanía tots los dias festius immediatament de haverse celebrat lo offici major. (*L. III Negot. fol. 96. Arx. Comt.*)

Vinguda del rey Cárles III y sa familia. *Any 1759.*

L'Ajunt. exposa al Governador:—«Exmo. Sr.: Señor: Para el tránsito del Rey nuestro Sr. y su real familia se acopiaron en esta villa seis cientas cargas de leña que se tassaron á los pueblos inmediatos en virtud de órden de

). Ignacio Horcasitas Alcalde de Corte, de cuya porcion quedaron hasta nas quatrocientas cargas sin consumirse. En cuya intelligencia suplica el yunt.º rendidamente á V. Exa. se sirva permitir que se pueda vender la xpressada leña y aplicar su producto en beneficio del comun, á fin de reemlazar parte de los excessivos gastos que le fue precisso hazer en aquella casion, entre los quales tuvo el perjuicio de haver quedado muertos treinta dos carneros que no pudieron despacharse sino á la mitad del precio que gularmente se venden en esta villa.» 13 Nov. 1759. Se decreta favorableient lo memorial á 17 Nov. 1759 per lo M. Mina.

«Respecto de estar próximo en venir lo Rey nuestro Sr. que Dios guare y ser preciso que el Ajunt.º vaya con la mayor desencia que se pueda, oy de parecer se hagan nuevas insignias respeto de hallarse las actuales uy deslucidas.....» Axí s' acordá á 25 Setembre de 1759. (*Reg.* 1755-1760.)

Episodi de la vida del genovès Nicolau Lanranco. *Any 1792.*—Nicolau Lanfranco Luiggetti, de nació enovès, per causa de sos infortunis en sa patria, determiá anarsen á Portugal á provar fortuna.

Desembarcant en Barcelona en companyía d' una filla eva de quatre anys d'edat, presentá son passaport al Goernador, qui 'l despatxá á 18 Novembre, donantli permís er transitar per Catalunya y lo restant d' Espanya fent son amí cap á Lisboa.

Tant per la debilitat de la noya, com per la falta de reursos se deturá en Igualada per descansar alguns dies y er refer la bossa vuyda.

Pintantse allí com á perfet conexedor d'algunes arts lierals, com son la escultura, la pintura, la arquitectura, la nedecina y cirurgia *con no poca habilidad en la invención y roducción en la poesía*, segons éll meteix afirma, se guanyá a confiança de D. Pau Anton Lladó, tinent d' Algutzil maor del Sant Tribunal de la Inquisició de Barcelona, persoa que havía gastat sos caudals en *interessants* provatures ue li consumiren gran part de sa fortuna, y resident en gualada.

S' havían ben trovat. Lladó s'associá ab lo genovès, insalá á éll y á sa filleta en sa casa prometentli, ademés de erlos la vida als dos, quatre onces d'or cada any. Es de suosar que les ganancies del genovès quedaríen en favor de n Lladó. Lanfranco Luiggeti renunciá á son progecte de narsen á Portugal y 's quedá definitivament en Igualada er exercirhi ses moltes habilitats.

Començá per fer d' oculista, fent algunes operacions, emprengué diverses cures ab promesa de curar als pacients No lográ curarne cap.

Passá á exercir la medecina aplicant sos remeys a diferents malalts, entre élls á una dona hidrópica. La hidropica morí y 'l metge que abans la visitava digué que'ls remeys del genovés l'havían precipitat á la mort.

Pretenía endevinar coses secretes, y sobre tot una de gran utilitat, com es la de descubrir tresors amagats. No faltava qui l'escoltava ab un palm de boca y s' oferia á ajudarlo. Alguns hómens l'acompanyavan per treballar de nits furgant la terra en lo castell de Montbuy. Peró lo tresor no aparegué: si bé en recompensa prengué certa quantitat de terra dihent que era mineral d' or ó plata, la qual terra portá á un argenter de la vila per fer los deguts ensaigs: y res: *pulvis es, et in pulverem reverteris.*

Es clar que la gent reya del genovés y de son patró en Lladó. Y 'l genovés se n' ofenía y's sulfurava y deya paraules *indecoroses* contra diverses persones, fins al punt en que la autoritat cregué deverhi pendre part.

Y com l' Alcalde major D. Pascual Urteaga era absent, per haversen anat á pendre les aygues de la Espluga de Francolí y per no haverli provat, passant després á pendre ls banys de Caldetes: entengué en aquest negoci lo Regidor Degá D. Baltasar de Olsinellas qui tenía la vara d' Alcalde durant la absencia d' Urteaga.

Olsinelles y Lladó estavan renyits. Donchs no devia venirli malament al primer fer tot lo possible per posar en ridícol al segon, gran protector del genovés.

Olsinelles cridá al extranger y li feu presentar lo passaport. Al veure que sols tenía permís per passar á Portugal, li maná que se n' anás d'Igualada y seguís sa via cap á Lisboa, y ensemps comunicá d' ofici lo que passava al Governador de Catalunya.

Surt Lladó á la defensa de son genovés fent firmar a aquést una exposició al Governador relatant sos mérits, son primer propósit d' anarsen á Portugal y son cambi de pensament decidintse á quedarse en Igualada, y atribuint á la rivalitat entre Olsinelles y Lladó lo recurs d' aquéll al Governador y l' ordre al genovés d' anarsen de la vila.

Lo Governador remet al Ajuntament d'Igualada la solicitut del genovès demanantli que li permetés restar en aque-a vila, á fí de que informás aquell cos municipal.

L'informe fou desfavorable, perquè relatant les preten-ions del genovès y posant en ridícol á Lladó y narrant los racassos d'aquéll com á metge, com á oculista y com á en-levinayre, acaba dihent que no convé que 'l genovès se que-le en la vila. (1 Set. de 1792.) (*Registre de* 1792, *fol.* 51-56.)

Guerra contra França. *Any 1793*.—Cárles IV en 6 'ebrer de 1793 doná ordre á les autoritats civils dels po-les, que d'acort ab los Rectors, convocassen als pobles y os excitassen á allistar voluntaris per la guerra contra 'rança.

L'Ajuntament d'Igualada y 'l Rector convocaren á junta ls cònsols dels gremis y representants del estat militar per romoure l'allistament de voluntaris y arbitrar recursos per agarlos.

Los cònsols dels gremis s'encarregaren de proposar als embres dels gremis respectius les condicions que oferia la ila als voluntaris y ab quina quantitat contribuiría 'l gremi.

A cada voluntari se li donarían 15 lliures al acte d'allis-arse. una pesseta diaria desdel día del allistament fins al de a incorporació al regiment y dos rals de plus mentres es-arían en servey.

Lo Rector Dr. Jacinto Bellver oferí dos rals diaris men-res durás la guerra y ademes 320 rals per gratificar á un oluntari al tornar de la guerra.

La Comunitat de Preveres oferí 7 lliures, 9 sous, 6 di-ers mensuals durant la guerra.

Lo Prior y convent de Sant Agustí oferiren, com lo Rec-or, 2 rals diaris y 320 rals per gratificació d'un voluntari cabat son servey.

L'estat militar oferí 140 rals mensuals.

Lo gremi de la Sma. Trinitat oferí 2 rals diaris durant a guerra y la entrada y gastos d'un voluntari desdel allis-ament fins á la entrada al regiment.

Lo gremi de Sant Joseph y Sant Aloy oferí 5 rals diaris urant la guerra.

Lo gremi de Ntra. Sra. dels Angels oferí 4 rals diaris durant la guerra.

Lo gremi dels pagesos 10 lliures cada mes durant la guerra.

Lo gremi dels sastres, 8 rals diaris durant la guerra.

Lo gremi dels blanquers, també 8 rals diaris com los sastres.

Lo gremi dels parayres, 12 rals diaris durant la guerra.

Tots aquests gremis s' obligan á pagar los gastos d' entrada, ó sia, 15 lliures y además una pesseta diaria desde'l día del allistament fins al de la incorporació al regiment á cada un dels soldats que pague cada gremi: ben entès que tenint cada soldat voluntari un plus de 2 rals diaris, s' entén que cada gremi pague tants soldats com vegades dos rals ofereix: axí, per exemple, los gremis dels sastres y dels blanquers, que oferexen 8 rals diaris, s' entén que fan quatre soldats cada gremi, y per tant pagarán tots los gastos d' entrada, ó sia 15 lliures per cada soldat, y la pesseta diaria desdel allistament á la incorporació al regiment á cada un dels quatre soldats que paguen aquests dos gremis: y axis proporcionalment los altres gremis.

En una junta que's tingué á 4 d' Abril alguns oferents minvaren llur oferta: en vista de lo qual altres retiraren la llur.

Disset foren los voluntaris que's presentaren per Igualada, uns de la vila y altres forasters. Tenian ordre d' incorporarse al regiment de Reus. (*Registre* 1793.)

1794.—Per deturar la invasió francesa que amenaçava per la part de Campredon, lo Govern cridá als sometents de Catalunya. L' Ajuntament d' Igualada, en sessió del 10 de Juny acorda contribuir ab 167 hòmens y fer un pregó oferint mitg duro diari als que's presentassen voluntaris, los quals devían acudir á Manresa. (*Reg.* 1794, *fol.* 54.)

En sessió del 4 d' Octubre se diu que estava acordat per l' endemá día 5, traure en processó lo Sant Crist en pregaries pèl feliç resultat de les armes espanyoles contra 'ls francesos. (*Ibid. fol.* 100.)

Ja l'any 1793 s'havían fet pregaries pêl meteix obgecte, :om se veu en les següents notes del arxiu de la Comuni-.at, que donan ademés alguns curiosos permenors dels so-netents de la vila.

La primera nota parla dels sacerdots francesos que lla-rors residian en la vila. Eran onze expatriats per causa de a persecució que sufría la religió en llur terra. En la vila le Santa Coloma se n'hi refugiaren deu també llavors per a metexa causa.

Revolució francesa. *Any 1793*.

«Nota. Dia 9 de Maig de 1793 y en la tarde de dit dia despues de cantadas respres (qual dia era la festa de la Ascenció del Sr.) lo Rnt. Dr. Jacinto Bell-'er Pbre. y Rector feu convocar Com. y en la que asistiren los Rnts. Pbres. esidents per suplens; y proposá que sa Illma. manava á tots los Pbres. que n las missas tan cantadas com resadas se digués la collecta de la missa *pro mpore belli*, y que se fes una professó general de rogativas conforme ho dis-osa lo Ritual de est bisbat: y se acordá que dita professó se fería lo diumenge eguent dia 12 del dit mes; y que al matí de dit diumenge despres de la pro-essó del Roser se cantás una conventual solemne ab lo SSm. exposat: lo que e executá de la matexa manera. En dita professó á més de la Rnt. Com. de 'bres. de dita iglesia, asistiren las comunitats de PP. Agustins y PP. ca-utxins y los sacerdots francesos ab sobrepellis solament, y estos se posaren mmediatament despres dels Pbres. de la Rnt. Com. En dita professó se tra-;ué la milagrosa Imatge del St. Christo molt venerada en esta vila y co-narca: assistiren molta gent del veynat y ab moltas atxas; y se feu á la tarde le dit diumenge despues de haver la Rnt. Com. cantat vespres y completas.)itas funcions se feren á petició de nostre monarca Carlos IV (que Deu ;uarde) per lo felís èxit de las armas espanyolas contra los francesos y sas náximas libertinas, que no sols destronaren son monarca Lluis XVI, si que ambé lo dia 21 de Janer del present any en la plassa principal de Paris en in catafal li llebaren lo cap ab una máchina inventada de nou: motiu que :asi tota la Europa se alçá contra dits francesos, com y també nostra Espa-iya. (*Llibre de Notas, fol.* 95. *Arx. Comt.*)

"**Memoria del sometent de 1794 (contra França).** *Any 794*.—En lo present any de 1794, continuant la guerra de Espanya y demés lliats contra la Convenció de França, y vehent que las nostras armas han atit algunas derrotas, vegé precís y necessari, per defensa de est regne y rovincia de Catalunya de tan feroces enemichs, lo cridar sometents del ma-eix principat. Per qual efecte als 6 de Juny de dit any lo Exm. Sr. Conde de a Union Capitá general de Barna. y general en quefe del exèrcit expedí un lecret á tots los corregiments de dit principat en que demanava los some-ents dels paysans pera que ests acudissen armats per defensa de la religió y atria; demanant los paysans de deu horas á la frontera de dos un; y de deu

á vint horas, de tres un; y de vint hores més enllá de quatre un; esto es, los dits desde quinse anys fins á quaranta: y de quaranta fins á xexanta, los primers, de quatre un; los segons, de sis un, y los últims de vuyt un. Qual orde ó decret vingué en esta vila es á la Justicia per posarlo en execució: y despues de haver precehit lo allistament dels homens de esta vila segons lo manat en dit decret, se passá á fer lo sorteig per lo primer sometent. Lo dia [illegible] de dit Juny almats (sic) á la plassa y sota las voltas de casa Roca, ab asistencia del Sr. Rector de la vila, Alcalde major y individuos del Ajuntament y cònsuls de las confraries de la present vila: y los extrets foren en número de 167; y lo dia 17 de dit mes á las nou del mati marxá de esta vila lo dit sometent, al que se agregaren los de Vilanova del Camí, Monbuy, Carme y Ódena, convocant lo dit sometent al toch de la campana del senymajor, lo que tocá també á la hora en que marxá dit sometent, y fins á ser fora del terme de la present vila. (*Llibre de Notas, fol.* 95, *v. Arx. Coml.*)

Miquelets contra França. *Any 1795*.

«Dia 14 del mes de Mars de 1795 marxá de esta vila de Igualada una companyía de 100 homens ab títol de micalets pera acudir á la frontera de est principat, á fí de contrestar á nostres enemichs los bárbaros y més que bárbaros francesos (quals micalets y los demés se fan en tot lo principat, que entre tots seran 20,000, es offerta feta per est principat á nostre Rey per guarda y defensa de est principat, y si la necessitat urgeix de armarse tot per dita defensa) y en dit dia ántes de marxar se cantá un solemne ofici á la milagrosa Imatge del St. Christo de esta vila ab tota la música y Rnt. Com qual música los acompanya fins á» (falte lo restant.) (*Ibid. fol.* 97.)

Estat del senyoriu en los pobles vehins. *Any 1797*.

—Los procuradors establerts en Igualada, desitjant organisarse en col-legi, entre altres passos, feren una exposició al Alcade Major de la vila, en la qual se llegeix:

—«Nadie ignora lo populozo de esta Villa y lo numerozo de sus vecinos: Que en élla residen muchos tribunales, así por la frequencia de los asuntos juiciales procedentes de la misma, como de su basto vecindario, para el curso de las causas y otros negocios; Que en esta villa, sin el Mag.co Alcalde mayor, se hallan siete abogados y siete escribanos públicos y reales: un grande número de curias, entre las quales la eglesiástica del Rdo. Dean, la del Mag.co Alcalde mayor real, la del Mag.co Juez Baronal, la del Procurador jurisdiccional del Exmo. Sor. Duque de Medinaceli, que por la Conca de Odena y sus agregados contiene el crecido número de catorze pueblos apostados los más á las immediaciones de esta villa; la del Exmo. Sor. Conde de Perelada por los lugares y términos de Rubió y Espelt: la del Exmo. Sor. Conde de Aranda por la villa y términos de Jorba y lugar de Sn. Genís, la de la Exma. Sra. Marquesa de Dosaguas por los lugares y términos de Monbuy y Quadra de Villanueva del Camino; la del Illtre. Marques de Gironella por el lugar y término de la Torre de Claramunt; la de los nobles Da. Liberata de Padró y de Vilossa y D. Antonio Mariano de Padró y de Vilossa ma-

dre é hijo por el castillo y término de Orpí, la de los herederos de Ferrer por la Quadra de Agulladols; y la del Illtre. Monasterio de Monges de San Gerónimo de la Murtra por el lugar y término de Tous: cuya concurrencia de tribunales con sus respectivos assessores se hallan sitos dentro la presente villa, los mas por territorio concedido; con otros muchos de cabrevacion, cuya individuacion se omite por la prolixidad.

»Es assimismo constante y nadie lo ignora que los abogados de la presente villa tienen conferidas las assessorías de las villas de Capellades y de Piera, de los lugares de Vallbona, Cabrera, Villanueva de Espoya y sus respective dilatados términos, cuyos vecinos deben de necesidad acudir á esta villa para las providencias juhiciales. Por lo que se echa de ver la necesidad del establecimiento de dicho real Colegio de Procuradores en esta villa.....» (*Reg.* 1797.)

Funeral de Pío VI. *Any 1799.*

»Dia 30 de Setembre la Rnt. Communitat de Rector y Pbres. de la parroquial iglesia de la present vila de Igualada, ha celebrat un aniversari solemne ab prosa y tochs de totas las campanas y á la fí absolta general per la ánima del Sumo Pontifice Pío VI. Se preparà lo túmulo ab la tiara y quatre candeleros ab quatre trossos de atxa (que posá de gracia lo Rnt. Rector Jacinto Bellver y las candelas del offertori). La Rnt. Com. 8 ciris; 6 al altar y 2 per los acòlits y pagá deu sous al campaner per lo treball dels tochs: lo Rnt. Rector y Degá Jacinto Bellver doná la noticia á la Rnt. Com. de part del Illm. que lo sobre dit Sumo Pontífice Pío VI avía mort en la ciutat de Balencia de France lo dia 29 de Agost, del predit any 1799.

»Se han fet los mateixos funerals que se feren per la mort de Clement XIII y Benet XIIII: com consta en lo llibre 4 de Resolucions al fol. 15, y llibre 3.er fol. 96, en 16 de Mars de 1769, y de Clement XIII. Se trobará notat en la Rectoría en lo any 1773.» (*Llibre de Notas, fol.* 97 *v. Arx. Comt.*)

"Vinguda del Rey de Espanya Carlos IV á Barcelona. *Any 1802.* — Lo dia 12 de Agost de 1802 hisquè de Madrit acompanyat de sa familia real para Barna. Carlos IV (que Deu guarde) y arribá á esta vila lo dia 9 de Setembre á 2 quarts de 7 del vespre de dit any 1802, y posá á la Rambla en casa Martí Aguilera fabricant de panyos junt ab la Reyna D.ª María Lluysa; ahont lo esperá lo Illm. de Vich D. Fran.co de Veyan y Mola, qui ja havía vingut lo dia antecedent per rebre á sa Rl. mag.t y ántes de arribar lo Rey, aná dit Illm. á la casa de Martí Aguilera acompanyat del Rnt. Rector Dr. Jacinto Bellver y los patges del mateix Illm. á fí de esperar quant arribaría S. Rl. mag.t, y luego que arribá lo rèbé al peu de la escala y lo seguí acompanyantlo fins á son cuarto. Tocaren las campanas del mateix modo que quant ve á esta vila lo Illm.: se feren grans lluminarias per la vila y arrebals, encengueren grahellas, per las cases atxas en los balcons y ciris ó fanals en las finestras.

»Lo endemá, 10, al matí, despues de la conventual, se cantá ab la música un solemnissim *Te Deum* en acció de gracias de haver arribat S. Rl. mag.t y tota sa familia ab tota felicitat, en lo qual assistí lo Illm. y feu de preste

acompanyat del Rnt. Rector, que també portaba capa, ab diaca y s quatre capiscols ab capas y bordons; y despues avent lo Rnt. Rect àntes demanat hora per besar la ma al Rey y avent se senyalat las matí, acudí la Rnt. Comunitat á la iglesia parral. y tota la Com. t manteu y bonete aná immediatament á la rectoría ahon posaba l tots acompanyats anaren á palacio, ahon despues compareguent la comunitats de Agustins, Caputxins y Escolapios y Ajuntament y al totas las comunitats se doná la orde perquè no puyassen sino dos comunitat y lo Ajuntament: y en consequencia los primers que ent ren lo Illm. y lo Rnt. Rector, despues lo Ajuntament, despues lo So nador de Vilafranca, despues los comissionats de las religions, y á del mateix dia, entre tres y quatre parti S. Rl. mag.[t] per Barna. anant á Martorell y lo dia 11 arribá á Barna.—Ita est Iph. Reventos Pbre. (*Llibre de Notas, fol.* 99. *Arx. Comt.*)

Premiá lo Rey l' hostatge rebut á casa Aguilera concedintli priv tenir cadena al portal de la casa: —«El Rey: Por quanto por decreto s de mi real mano de veinte y seis de Setiembre de este año (1802) fui concederos á vos D. Martin Aguilera vecino de la villa de Iguala gracia de que podais poner á la puerta de vuestra casa el distintivo na, para memoria de haberme yo aposentado en élla. Por tanto, po sente, os doy y concedo mi real licencia.....» La data es: Tarragona vembre de 1802.

En los comptes del 1802 hi ha les següents parti gastos:

«Por las 350 varas de carretera que de orden superior se hizo en la entrada de la presente villa, y otras tantas á la salida de élla, con más de mil varas más que se hizo en el centro y fuera de los Arrebales de la misma. 46,44

»Por el gasto que se hizo en la union de tres casas en una, que se dispuso de orden superior, por palacio de SS. MM. y recomposicion de la plaza Mayor, por ser frente del dicho palacio. 12,894

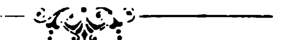
»Por el coste que tuvo la construccion de dos emfiteatros que se hicieron, el uno en la casa capitular y el otro al frente del palacio de SS. MM. 5,748

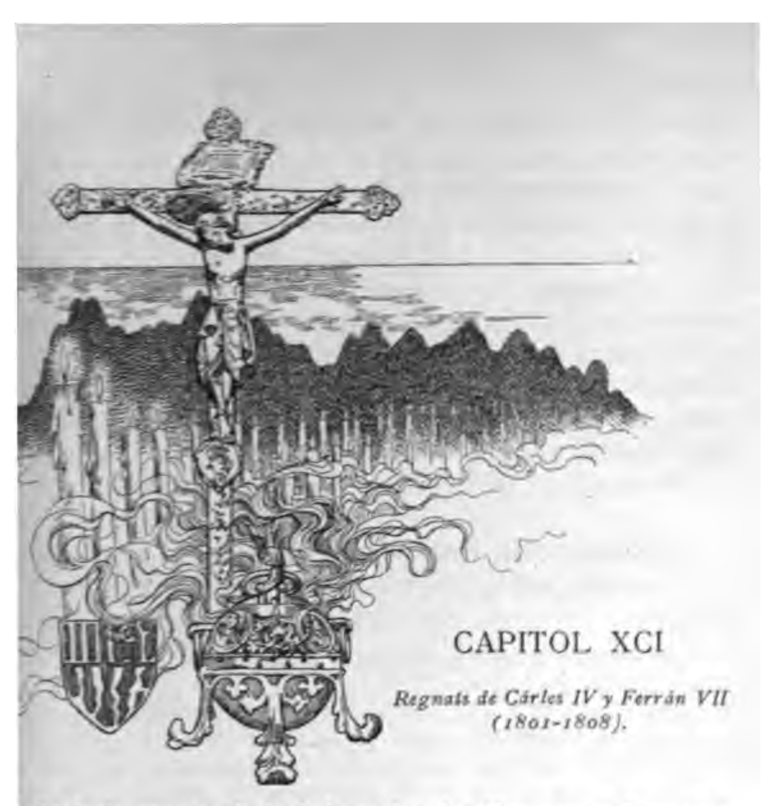
»Por el recivimiento que se hizo á SS. MM. é illuminacion de la villa y arrebales, que se hizo en la noche que hicieron detencion en élla. 14,505

»Por el coste que tuvo la música y bayles que se hicieron en regosijo de SS. MM. en el tiempo que estuvieron en dicha villa. 3,464

»A los cocheros de SS. MM. al paso de esta villa, D. Joseph Almenara y D. Fernando Folgueras, habiendo presentado su despacho, se les entregó por agasajo. 225

(*Registro* 1803-180

CAPITOL XCI

Regnats de Cárles IV y Ferrán VII (1801-1808).

...dis de la guerra de la Independencia: Aliança entre Espanya y ...ança.—Prevencions del poble contra 'ls francesos.—Pregaries ab professó del ...nt Crist.—Entrada dels francesos y ordres del Govern.—Pronunciaments po...lars.—Començament de la sublevació d' Igualada.—Acta del Ajuntament del ... 4 de Juny.—Exposició dirigida al Governador de Vilafranca.—Notes.

Aliança entre Espanya y França.—A 29 de Ja... de 1801 se firmá aliança entre Espanya y França gover...a per Napoleó, en virtut de la qual Espanya ab 6.000 ...nens y un cos auxiliar de francesos havia d'invadir á ...tugal.

Lo cos auxiliar de francesos, exint de França passaría ...la Junquera, Girona, Calella y Mataró, devent exir de ...celona á 24 de Maig d'aquell any y 'ls tres dies següents, ...nant quatre divisions, que arribarian a Igualada la prime... 26 de Maig, la segona a 27, la tercera a 28 y la quarta ..., segons avis del Intendent del exèrcit espanyol Don ... de Aranza, donat desde Barcelona a Igualada a 10 de ...nes.

Aranza, per ordre del rey Cárles IV, ordenava los queviures que s' havian de donar als soldats francesos en los pobles ahont fessen nit; assó es, á cada soldat 24 onces de bon pa de munició, 8 onces de carn de moltó, mitg porró de ví, 3 onces de fasols ó de llenties, ó bé una onça y mitja de aquests llegums y altra onça y mitja d' arrós, 2 onces de vinagre, y en los dies extraordinaris 2 onces d'ayguardent.

Ningú, ni les persones principals, estarán exemptes de allotjament, ans bé aquestes donarán exemple en fer bon aculliment, obsequiant y tractant bé aquelles tropes. Lo Rey pagará tot lo gasto conforme als rebuts que firmarán los quefes francesos (Registre de 1801).

Prevencions del poble contra'ls francesos.— No s' avenien pas lo Rey y'l poble en sentiments envers los soldats de Napoleó, com demostra la reyal ordre següent:

«Con fecha de 11 de este mes me ha comunicado el Sr. Dn. Pedro Cevallos la Real orden que sigue:

»Exmo. Sor.—El Rey ha sabido con bastante sentimiento que en el pueblo de Figueras ha sido asesinado un soldado de la 24 división del exèrcito auxiliar francés: que igual suerte ha tenido un tambor de las mismas tropas en Barcelona: que otro militar ha recibido varias puñaladas en esta misma Ciudad; y que habiendo sido arrestados los asesinos por los franceses y entregados á la Justicia, quedan sin castigo todavía, que es lo único que en tales circunstancias puede contener al pueblo. *En Igualada sabe S. M. que amotinado el populacho, acometió de noche la casa del Alcalde donde se hallaba alojado el Xefe de Brigada de la 24 división, y que al cabo de dos horas de este escandaloso desórden, quedaron heridos de pedradas varios soldados franceses: el dia siguiente al anochecer se dispararon dos fusilazos en el mismo pueblo contra las centinelas francesas y uno de ellos hirió á un cabo de esquadra en la cabeza.* En Lérida una division ha sido acometida por el populacho á pedradas, y varios soldados han sido víctimas de su furor recibiendo diferentes heridas. Los Generales franceses se quejan de que son precedidos en todas partes de la reputacion de que comen los niños y roban las reliquias y vasos sagrados de las Iglesias, y estas preocupaciones pueden sin duda excitar al pueblo á semejantes insultos tan perjudiciales á la buena armonía que ha de reynar entre las dos potencias.....»

Ordena la reyal ordre que's done satisfacció pública á França castigant promptament als culpables. Se comunica á la Justicia y Ajuntament d'Igualada desde Madrid, á 13 de Juny de 1801 (Reg. citat).

La disbauxa revolucionaria, que tants assessinats y sa-

crilegis feu en França al final de la passada centuria, ressoná per tot lo mon y especialment á Catalunya sublevant los sentiments relligiosos de sos habitants. Igualada doná acolliment á onze sacerdots francesos que s'expatriaren per salvar la vida en 1793: d'ells escoltaría la relació verbal dels crims y horrors de la Revolució francesa, ademés de que'ls sabría per altres conductos. Donchs era impossible que'l católich poble catalá no mirás com á enemichs als soldats de la Revolució, per mes que'l Govern nostre s'empenyás en favor d'aquests. Observes com lo poble tenía á aquells soldats per lladres y profanadors de reliquies y vasos sagrats, y fins, extremant la nota, los creya donats á menjarse les criatures.

Pregaries ab professó del Sant Crist. *Any 1808.* —A Igualada se feren pregaries públiques *per lo felís acert de Nostre Monarca Fernando Séptimo en lo gobern de esta Monarquia Espanyola.* Posats d'acort lo Clero y l'Ajuntament, prenenthi part los gremis y confraríes, aytals pregaries consistiren en ofici ab exposició del Santíssim y lletanies dels sants durant vuyt dies contínuos, començant á 8 de Maig, y en lo darrer dia, professó per la vila portant lo Sant Crist; *dita Professó fou molt lluida, y ab molta assistencia de atxes, y totes les Comunitats, y molta gent de la comarca.* A igual fi tingueren lloch, del 13 al 22, altres actes en la capella del Roser; *y després, los dies següents, de resolució de la Rt. Comunitat se continuaren les Pregaries, si be sens solemnitat, com los dies antecedens* (Llibre de Notes de la Comunitat y Reg. de 1808-1809).

Entrada dels francesos y ordres del Govern. —A 9 de Febrer de 1808, entrá en Espanya lo general francés Duhesme ab part de sa divisió que's componía de 11.000 hòmens. Venien los francesos com aliats nostres ab aparent intenció de dirigirse contra Portugal. Lo poble desconfiava d'ells, y sa desconfiança se justificá plenament al veure que á Barcelona s'apoderaren per engany de la Ciutadela y de Monjuich lo dia 28 del meteix mes. Un no s'explica l'actitut benévola envers los francesos per part de les autoritats su-

periors, devant d'uns fets tan eloqüents com lo apoderarse de dites fortaleses, si bè ho explica tot l'aplanament de aquells polítichs, dignes èmuls del monarca espanyol que, com es sabut, confiava que Napoleò *no dejaría de ver sin algun tanto de interés á un Rey que se echaba en sus brazos, poniéndose en todo y por todo á su disposición..... Lleno de confianza en la magnanimidad y genio del grande Hombre,* afegia, *he tomado la resolución* (heròica resoluciò) *de dejar á su arbitrio lo que se sirviese hacer de nosotros...*

De conformitat á ordres superiors, axis diu lo comte de Ezpeleta, capitá general de Catalunya, en edicte de 13 de Maig:

«El Rey Nuestro Señor nos dice que solo la amistad del Grande Napoleon su Aliado puede salvar la España y labrar su prosperidad...

»La buena armonía tan recomendada con las tropas Francesas debe ahora convertirse en la mas estrecha y recíproca confianza. El Superior Gefe (*Gran Duch de Berch*) que se ha dignado nombrar la piedad del Rey Nuestro Señor, nos está dando exemplo, é imitado por sus Gefes mas inmediatos y sus Subordinados todos, producirá esta union de voluntades, la satisfaccion mayor á S. A. I. y R. y las ventajas mas sólidas para toda la Nacion —Asi se lee en la orden que he recibido.

»Renazca pues nuestra confianza, nuestro aprecio y amistad acia las tropas de S. M. el Emperador. Unamos nuestros votos por la felicidad de ambos Soberanos y prosperidad de sus Reynados, y dirijamos á la Divina Providencia nuestras gracias por sus beneficios, y nuestras plegarias para los aciertos. Las tropas Españolas y Francesas harán el servicio juntas; y á exemplo de estos defensores del Estado, los Españoles, haciendo alarde de su fidelidad y de la honradez que les caracteriza, en union con los Franceses, detestarán las especies sediciosas é inquietas con que la miserable iniquidad pretende y procura preocupar los ánimos y trastornar el órden.

»Los Magistrados de todas clases velarán incesantemente con su autoridad. Los Ministros del Santuario y de la Religion exercitarán todo el poder de su persuacion. La Nobleza, Comercio, Gremios, Artes é Industrias se distinguirán en dar exemplo. Y yo viviré gozoso entre los corazones de mis amados Catalanes, premiados mis desvelos con el dulce fruto de su sosiego y prosperidad.

»Para pronta noticia de todos mando fixar y publicar este Edicto firmado de mi mano..... en Barcelona á trece de Mayo de mil ochocientos ocho.—*El Conde de Ezpeleta.*»

Lo Governador de Vilafranca enviá aquest document imprès, *á los Sres. Justicia y Ayuntamiento de la villa de Igualada* lo dia 16, *haciéndoles responsables de la mas minima omision contra todo lo que en él va prevenido* (Reg. citat).

Pronunciaments populars.—Les traidores intencions de Napoleó se posaren més en evidencia ab la publicació del paper sellat francès, ó sia del paper espanyol ressellat ab aquell ignominiós: *Valga por el Gobierno del Lugar-Teniente General del Reyno* (Murat); y, ademés, respecte de Catalunya, ab la publicació del ban draconiá del general Duhesme, feta á Barcelona lo dia 1.er de Juny, en lo qual se deya: *Todo Pueblo grande ó chico que se atreva á levantarse, será privado de sus privilegios y desarmado; y si en él se derramare la sangre francesa, será quemado, y sus autoridades que no habrán contenido la turbulencia, serán juzgadas criminalmente.*

Madrid s'alçá contra'ls francesos á 2 de Maig; Lleyda se pronunciá á 28 del meteix mes y Tortosa á 29; Manresa cremá lo paper sellat á 2 de Juny; Igualada, conforme veurém, se sublevá *alguns dies abans del 4.*

Començament de la sublevació d'Igualada.—En lo pronunciament d'Igualada á primers de Juny, les autoritats, tant civil com eclesiástica, hagueren d'emplear tot llur poder y influencia pera assossegar al poble, que no era sols poble baix, sino que tenía al devant persones tan distingides com D. Antoni Franch y D. Joseph d'Olsinellas. Es que tant á Igualada com per tot arreu, se trobaven entre la espasa y la paret; entre'l moviment y'l calor entusiasta del poble, ple de ira contra'l francès traydor, y les órdres expresses del Govern espanyol y'l ban terrorífich del general francès. Es evident que la responsabilitat pesava principalment sobre les autoritats locals, que s'esforçaven en evitarla, procurant ab tot esfors aquietar al poble, tot pensant y sentint com ell.

Mentrestant, lo toch de *sometent*, que á Igualada durá tres dies y tres nits, fins á esquerdarse la campana ab que hi tocavan, enardía més y més l'entusiasme de tota la comarca (1).

Per assó, y per esser tan gran la excitació popular, no creyentse la autoritat civil prou poderosa pera pacificar los ánims, procurá l'auxili del Rector y Degá, del Prior del convent de Sant Agustí, del Guardiá dels caputxins, del

Rector de les Escoles Pies y del Lector del citat convent dels agustins. Ab la poderosa influencia sobre'l poble de tan distingides persones, se logrà de moment apaciguarlo (2).

Mes vingué lo dia 4, y ab ell lo paper sellat francès, y à llavors ni tot lo pes de les autoritats y persones mès influyentes de la vila logrà contenir per mès temps al poble acalorat; fou precís donarli satisfacció enviant à Vilafranca dos distingits compatricis imposats pèl meteix poble y acceptats per l'Ajuntament, que foren los citats Franch y Olsinellas, ab una doble consigna: primera y principal, la de obtenir del Corregidor (no esmentant altres medis defensius que tenian à ma) les armes que'l poble demanava imperiosament: y segona, la de conèxer lo seu parer, com à superior gerarquich, à qual fi l'Ajuntament *desea saber*, li diu, *del Patriotico Zelo de V. S., las medidas que ha tomado y que puedan tomarse en esta Villa.*

Los següents datos del propi arxiu (Comptes de 1808) confirman la tradició de que també à Igualada cremaren a la plassa, quan lo reberen, lo paper sellat francès. A ell seguramente fa referencia l'acta del 4 de Juny quan diu, tractant de la commoció popular d'aquells dies, *que se ha llegado al extremo de presentarse una multitud armados, y hacer ver á este Ayuntamiento unos papeles que amenazan desórdenes é insultos.*

Com antecedent, vegis l'ofici del Administrador general de rendes reclamant lo paper sellat qu'existís à Igualada, à fi d'habilitarlo à nom del poder intrús.

«El Señor Intend.[te] gen.[l] de este Exército y Principado me dice con fha. de 17 del corriente, que el Exmo. Señor Dn Gonzalo de O-farril le previene en 10 de este mes, entre otras cosas, que mediante la R.[l] provision del Consejo sobre el nombramiento hecho por el Señor Dn Carlos quarto en el Serenísimo Señor gran Duque de Berch p.[r] su Lugar-Teniente general del Reyno, y que en su consequencia se imprima en el Papel Sellado de este año la nota siguiente: *Valga por el Gobierno del Lugar-Teniente General del Reyno.*

»Y lo aviso á V. para que desde luego se sirva remitir á esta Adm.[on] general todo el Papel Sellado que existiere en su poder, bien entendido que el mismo apoderado ó persona que destinase á esta operacion devolverá el Papel con la expresada abilitacion. Y de quedar V. á su cump.[to] me dará aviso.

»Dios g.[e] á V. m.[s] a.[s]—Barcelona 18 de Mayo de 1808.—*Antonio de Cifuentes.*—Al Ayuntam.[to] de la Villa de Igualada.»

«Razon del Papel de Sello que recibió Moret por el anyo 1808 (3).

Sello 1.º	120	Pliegos . .	360 libras	
Sello 2.º	700	Pliegos . .	525 »	
Sello 3.º	500	Pliegos . .	187 »	10 sueldos.
Sello 4.º	4750	Pliegos . .	1068 »	15 »
Sello de Oficio. . . .	1000	Pliegos . .	25 »	»
Lo Paper te rebut Moret		Suma	2166 libras	5 sueldos.
Lo que se torná de Barcelona refrendat per lo Gov.n Francés segons la nota del S.r D. Anton Roca Com.t . . .			1539 »	7 » 6 d.s
		Resta	626 »	17 » 6 »

Nota del Paper Sellat que vingué refrendat del Govern Francés, que se cremá á la Plassa per los Somatens (4).

Primo De ofici	21 Má. .	525 fulls á 6 din.s .	13 lliu.s	2 sous 6 d.s
De Sello quart	143 mans	3575 fulls á 4 sous 6 d.s	804 »	7 » 6 »
De Sello 1.º	3 mans	75 fulls á 3 lliuras	225 »	» »
De Sello 2.º	20 mans	500 fulls á 15 sous	375 »	» »
De Sello 3.º	13 mans	325 fulls á 7 sous 6 d.s	121 »	17 » 6 »
			1539 lliu.s	7 sous 6 »

També cal evidenciar que la sublevació igualadina començá *alguns dies abans del 4 de Juny*, lo qual demostran, al ferho igualment d'altres enunciats, los documents que seguexen, y son: l'acta de la sessió del Ajuntament del citat dia y que per manifest error diu qu'es del 5 de Maig; y la exposició que'l propi Ajuntament enviá al Corregidor de Vilafranca, per conducte dels dos comissionats lo meteix dia 4 de Juny, que per notoria equivocació diu qu'es del 5.

Acta del Ajuntament del dia 4 de Juny.—Copiada del original, evidentment escrit y firmat á corre-cuyta, diu axís:

«En la Villa de Igualada á los cinco de Mayo (ha de dir *cuatro de Junio*) de mil ochocientos y ocho: Estando juntos y convocados los S.res que componen el Ayuntam.to de la misma en el Salon acostumbrado de la Casa de su comun á saver: El S.or D.n Agustín Alberch Alcalde mayor, D.n Romualdo Riera, Agustin Soler, Domingo Tapiol y Ramon Carulla Regidores, con interv.n de Gerónimo Feliu y Joseph Jover Diputados, D.n Balthasar de Olsinellas Sindico Pror. y el D.r Isidro Torelló Personero; en el que han assistido el S.or Joseph Ant.o Fábregas, Bayle, el R. D.n Fran.co Morros, Rector y Dean de esta Villa, el P. Prior del Conv.to de P. Agustinos, el R. P. Guardian de Capuchinos, el R. P. Rector de las Escuelas Pias y el R. P. Lector del mis-

mo Conv.to de Agustinos.—En vista de la conmocion popular que oy dia se ha manifestado, *ya observada de algunos dias* (5), que ha sido precisa toda la autoridad de este Ayuntam.to, Justicias, Párroco, Eclesiásticos, y otras Personas condecoradas de esta Población, para contenerla; pero con todo no haviendo sido bastante en este dia la dicha persuacion, pues *que se ha llegado al extremo de presentarse una multitud armados, y hacer ver á este Ayuntam.to unos papeles que amenazan desórdenes é insultos.* En este apuro, no haviendo tenido el Ayuntam.to otro arbitrio que llamar los sugetos arriba nombrados en ayuda de acertar, han acordado unánimes y conformes representarlo al S.or Governador de Villafranca en los términos del borron que queda registrado, para que como á cabeza del Corregimiento delibere lo mas conveniente. Y lo firman: *Albercb.—Riera.—Fabregas,* Bayle.—*Tapiol.—Morros,* Rector.—*Soler.—Carulla.—Manuel Ant.o Martinez,* Presb.o—*Bas.—Feliu.—Jover.—De Olzinellas.—Torelló.—Jaumeandreu,* Prior.—*Fr. Joseph de la Torra,* Guardiá.—*Antoni Ros,* Rector.—*Fr. Nicolás Codina.—Fr. Pere de Odena.—P. Pere Freyxa de S. Camilo.*—Ante mi *Francisco Raurés,* Esc.no»

Exposició dirigida al Corregidor de Vilafranca.—Diu l'acta dalt copiada, que l'Ajuntament y demés persones allí reunides acordaren *representarlo* (lo que passava) *al S.or Governador de Villafranca en los términos del borron que queda registrado*, qual *borron* ó borrador de la exposició enviada al Corregidor ó Governador de Vilafranca, ab esmenats y postil-les se troba, en efecte, cusit al meteix registre. La pressa no permetía en aquelles circunstancies, major formalitat.

Pèl context del acta anterior y del borrador que copiaré desseguida, se veu ab tota certitut qu'aquest fou redactat a conseqüencia de la resolució presa per l'Ajuntament y persones adjuntes, en la sessió del dia 4 de Juny. Diu l'esmentat borrador:

«Muy Ill.e S.or—Las circunstancias del dia, las ideas manifestadas por el Pueblo exigen imperiosamente el que V. S. tenga la bondad de acompañarnos á la salud de la Patria é intenciones del buen govierno. Nuestro Pueblo pide armas, penetrado de que sin ellas será infeliz. El Ayuntamiento, deseoso de contribuir al buen éxito de la Causa justa, desea saber del Patriótico Zelo de V. S. las medidas que ha tomado y que puedan tomarse en esta Villa á fin de impedir el horror y las desgracias que siguen regularmente á la Crisis en que nos vemos. El Pueblo nos ha pedido y nos ha forzado á darle medios de defensa, y sabedor de que este Ayuntamiento no tiene armas que repartirles, dize: Que en Villafranca sobran para prestárselas. En vista de esto espera este Ayuntamiento que V. S. les comunicará sus luces y medios á fin de contentar las ideas de este Pueblo, que un Zelo Patriótico dirige, como igualmente las sendas por donde este Cuerpo debe caminar para que

se realize lo mas conducente al bien Nacional, y pueda en todos tiempos este Ayuntamiento dar un testimonio, de acorde con V. S., que todas sus miras se dirigen y dirigirán á la felicidad de la Provincia y buenas intenciones de los Amantes de la Patria.

»Los Comisionados D.n Josef de Olsinellas y Antonio Franch que tienen el honor de dirigirse á V. S., son nombrados por el Pueblo, y el Ayuntamiento que conoce á fondo su Zelo é integridad ha condescendido en authorizarlos, como les authoriza, para que expongan á V. S. todo quanto sea útil y necesario para el bienestar de esta Villa, como igualmente para recibir las instrucciones que tenga á bien darles, á fin de que la union y el deber, polos donde estriba el buen éxito de los sucesos, sean el vínculo que enlace las medidas que sean útiles y convenientes para el Corregimiento, á fin de impedir los ulteriores desastres que puedan resultar de una mala inteligencia.

»El Ayuntamiento aguarda con ansia la resolución de V. S. á fin de obrar segun las circunstancias. Dios guarde á V. S. m.s años.

»Igualada y Junio 5 (*ha de dir 4*) de 1808.—*Agustin Albertch.—Romualdo Riera.—Domingo Tapiol.—Agustin Soler.—Ramon Carulla.—Joaquin Bas.—Gerónimo Feliu.—Joseph Jover.—Balthasar de Olsinellas*, Síndico Pror.—*Isidro Torelló*, Síndico Person.o—M. Ill.e S.or D.n Juan de Toda (Reg. citat).»

La verdadera data del acta del Ajuntament en que s acordá trametre á Vilafranca los comissionats Franch y Olsinellas, pera demanar armes al Corregidor, y la data de la exposició de que foren portadors (abdós documents aquí copiats) son, sens dupte, lo *quatre de Juny*.

Rahó: en una informació testifical feta l'any 1810, en Franch pregunta si *el dia cuatro de Junio de mil ochocientos ocho, fué elegido comisionado de esta Villa para ir á Villafranca, como en efecto fué alli, para pedir al Caballero Corregidor, que le suministrase las armas para poderse presentar contra del enemigo en defensa de la Patria*, y deu testimonis ho adveran ab solemne jurament *á Dios nuestro Señor y sus Santos cuatro Evangelios* (Arx. del Sant Crist d'Igualada). Lo cual confirma D. Antoni dient: *En 4 de Junio se me dió comision por la Junta para ir á Villafranca y pedir á aquel Corregidor las armas suficientes para el armamento del somaten* (Arx. de la familia Franch); essent inverosímil, que tant ell com los deu testimonis oblidessen la fetxa del avalot amenassador del poble demanant armes, y de la comissió que respecte del particular executá en companyia del Olsinellas, y més inverossimil encara que'ls deu testimonis jurassen en fals.

Per altra part, en l'acta original s'observa que la paraula *cinco* de la data, hi fou escrita ab lletra y tinta diferentes, de la metexa manera que ho fou la data en lo borrador de la exposició: *Igualada y Junio 5 de 1808*, lo qual demostra que una y altra hi foren posades ab posterioritat. Mes encara: l'acta que apareix del *cinco de Mayo*, cita lo borrador de la exposició, que es del Juny; ¿y cóm es possible que un document ne cite un altre de fetxa posterior? Es, donchs, evident que 'l primer porta errada la data *cinco de Mayo* (confirmantho 'l fet de que en lo llibre d'actes ve desprès de la del dia 25), com també es induptable l'erro de la exposició, en quant al dia; per consegüent cal atenirse á la data certa de la informació, confirmada pèl manuscrit del meteix D. Antoni, resultant que la vera fetxa dels citats documents es lo *quatre de Juny* y no'l cinch, y moltíssim menys lo cinch de Maig.

Notes.—(1) Pág. 597.—Al efecte s'havian concertat en Joan Soler, sabater, son fill menor Domingo, y son vehí Pasqual Llansana, perayre, los quals ab les provisions necessaries estigueren tot aquell temps tancats en lo campanar de Sta. María. Refereix la tradició que dit Soler, ab tot y estar molt malalt, fou qui promogué aquella estratagema contra'ls miraments oficials, y que quan son altre fill Pere, posat al peu del campanar se despedia d'ell, abans de partir cap al Bruch, los crits del sabater elogiant la conducta de son hereu commogueren á tothom.

A propósit del toch de *sometent*, cal esmentar la antiga opinió de que'l primer poble que llavors l'iniciá fou Vilanova del Camí, vulgarment *Vilanoveta*, distant uns 2 kilom. d'Igualada en direcció al Bruch.

(2) Pág. 598.—Igualment consta que á Manresa, *los més visibles, tant ecclesiástichs com seculars, tingueren que manifestarse al públich cridant se assossegassen que tot se compondría;* que á Figueras, acorralats los francesos en la fortalesa de St. Fernando, *no vuelven á salir de ella hasta saber que el pueblo se ha dejado sosegar por sus legítimas autoridades*, y que, tement les de Girona *algun incidente desagradable, dispusieron un servicio de patrullas compuestas de tropas, caballeros, religiosos y de otras personas conocidas por su honradez, á fin de calmar en lo posible los ánimos* (Gibert, Blanch y Grahit).

(3) Pág. 599.—També existeix, unit al llibre registre, un rebut del dia 1.er de Janer del propi any, firmat pèl meteix Moret (*Franceseb Moret*) á favor del Ajuntament; hi figuran igual nombre de fulls y classes de paper sellat, y

diu que s'obliga á donarne compte *del mismo modo que se obligó en la Escritura que firmó el año passado, quando se encargó de dicho Papel.*

(4) Pág. 599.—Per aquesta singularíssima nota sabém que'l paper cremat á la plassa, enfront la casa de la vila, pêls sometents (ó sia per la *multitut armada* que's presentá al Ajuntament amostrantli lo dit paper), foren 5.000 fulls, y son import 1.539 lliures 7 sous 6 diners; 4.105 pessetes.

(5) Pág. 600.—Aquí's veu com la sublevació començá alguns dies abans del 4 de Juny, y com calgué *tota la autoritat* del Ajuntament y demés persones notables de la vila pera aquietarla: tan imponent se mostrava ja llavors.

CAPITOL XCII

Regnat de Ferrán VII (1808).

Primera batalla del Bruch: Espontaneitat del alçament.—Preparatius.—Lloch de la acció.—Las primeres escopetades.—La emboscada.—Lo fort de la batalla.—Retirada dels francesos.—Sobre la presa del canó.—Sobre la presa dels cavalls.—Quatre mots sobre 'l capdill.—Honor á la bandera.—Notes.

Espontaneitat del alçament.—Segons la coneguda relació de mossen Zoil Gibert, beneficiat de Monistrol, lo meteix dia 4 de Juny de 1808 hi hagué gran moviment de tropes imperials á Barcelona, hont *tots feren pensaments, pero inserts, per lo gran silenci observaran los francesos, al tot, traslluhis de que ditas tropas anavan part, com á cosa de 3 ó 4 mil dret á Tarragona, é igual partida dret á Igualada ó Manresa;* afegint que *traslluhida dita noticia, desde Barcelona se escrigueren varias cartas* (dues d' elles á Monistrol) *donant avis del referit, puix era la primera eixida que feren los francesos, tant en la part de Tarragona com en la part de Igualada y Manresa;* a qual propósit diu l' historiador Cabanes, que *mientras los franceses tomaban estas providencias en Barcelona, algunos habitantes de esta ciudad que fu-*

dieron penetrar el objeto de su salida, dieron prontos avisos á los de la ciudad de Manresa y de la villa de Igualada; observant lo comte de Toreno, que *alcanzaron á tiempo á Igualada y Manresa los avisos de sus confidentes*, y que *los somatenes de Igualada y Manresa fueron los primeros que se prepararon.*

L'historiador Chao, continuador del P. Mariana, ho particularisa dihent: *Un fabricante de Igualada, llamado D. Juan Llimona, apenas recibió aviso de Barcelona de la salida de Schwartz, reunió á su hermano Jaime y á los mozos de su casa; les comunicó la noticia que acababa de recibir, escitó su patriotismo en breves palabras, y concluyó proponiéndoles levantar un somaten y apoderarse de las escabrosidades del Bruch para impedir el paso á los franceses. Un grito de entusiasmo respondió á la invitacion del amo, y á las diez de aquella misma mañana* (del dia 5), *obtenido el permiso del Ayuntamiento, ya marchaban á tomar la terrible posicion...;* y es que la importancia estratégica del Bruch, era tan coneguda y celebrada, que la elecció d'aquella afrau pera camp de defensa, fou sens dupte instintiva per part de tots los comarcans. *Los encuentros que en el Bruch se han tenido en todas las guerras*, diu un escriptor modern, *son infinitos, y siempre con ventaja de los que han ocupado las alturas* (1).

Preparatius.—Mentres los comissionats Franch y Olsinellas anavan á Vilafranca, cap del corregiment, ab missatges de consulta al Governador y deliberat propósit de recullir armes, l'Ajuntament comprá les que pogué en la vila y les distribuhí á una primera colla d'entusiastes igualadins que, comanats pèl fabricant Llimona, marxaren cap al Bruch á fí de impedir lo pas á la columna francesa, composta de 3.800 hòmens de totes armes y dos canons d'artillería. Per gran sort, un temporal ja pronosticat pèl Calendari (2), lo havía deturat á Martorell, al meteix temps, que á Igualada los preparatius de tota mena acusavan un moviment patriótich molt intens y general (3).

Al Bruch acudí també, lo meteix dia 5, altra colla d'entusiastes manresans manats per un tal Francisco Riera, fill d'un marxant que tenía botiga, per qual motiu l'anomenavan lo *Fill de la botigueta.*

Mentres uns y altres en amigable companyia esperavan la arribada del enemich.....; mossen Zoil Gibert, contemporani del succés, nos dirá què feren: *Perque no poguessen* (los francesos) *penetrar ab los canons per la part de Igualada y de Manresa, lo Sometent de Igualada tallá molts pins grossos que hi havia desde Casa Solá de la Roca fins á Casa Llucià de las Parras, fent que aquests cayguessen en lo camí* (reyal), *y també algunas rocas per embarassarlo mes; y sota Casa Massana, los de la part de Manresa trencaren la carretera, fenthi un fosso de uns vinticinch palms de ample, y setze ó divuyt de fondo.*

Per lo que respecta als igualadins, á part de lo que consigna'l conegut *Resúmen histórico* en 1814: *Igualada es la primera villa que se arma y corre á las colinas del Bruch....* ho confirma l'historiador Chao dihent que *marcharon á tomar la terrible posicion, unos con hachas, otros con azadones, estos con escopetas, aquellos con trabucos, llevando, á falta de balas, cabezas de clavos de herradura.....:* que *fué este el primer somatén que se levantó entonces en Cataluña;* que *á las dos de la tarde ya estaban posesionados los de Llimona del Bruch de Dalt, á donde acudieron á incorporárseles algunos paisanos de la comarca y el somatén de Manresa, levantado por el hijo de un mercader llamado Francisco Riera.....* y que *durante la noche cortaron centenares de pinos y los cruzaron en la carretera;* qual operació, com á medi de defensa, degueren acordar los igualadins abans de partir de la vila, ja que d'ella s'emportaren 12 destrals y 6 serres.

«Entregat per ordre de la Junta (4) als minyons del Somaten que partiren á 5 de Juny.

Saivador Galtés 3 destrals.	7 lliures	10 sous.	
Bartomeu Galtés 9 destrals	22 »	10 »	
Ramon Balil 12 mánechs.	1 »	17 »	6 diners.
Joseph Vallès 2 serras.	1 »	17 »	6 »
Anton Vives 3 serras	3 »	7 »	6 »
Manuel Bou una serra.	»	18 »	9 »
	38 lliures	1 sou	3 diners.

»La Junta deu abonar ditas cantitats.—Igualada Juliol 10 de 1808.—*Agustí Soler* (Comptes de 1808).»

En quant á lo exposat anteriorment, observes que's tracta de dos camins que bifurcan més enllá del Bruch, ananthi

desde Barcelona, y que en aquells moments, tant era temuda y esperada la visita dels francesos pèls comarcans de Manresa com pèls d'Igualada, per lo que, si'ls manresans trencan lo seu camí fenthi un gran fosso, los igualadins obstruexen la carretera reyal que va á Igualada, tallant, al efecte, *centenares de pinos; molts pins grossos que hi havía desde Casa Solá de la Roca fins á Casa de Llucià de las Parras*, ó sia en un trajecte d'uns quatre kilometres (5).

La tempestat que deturá als francesos á Martorell part del dia 5, no podent sortir d'allí fins á la matinada del 6, doná lloch á que, com diu Cabanes, *el baile de Esparraguera, centinela advertida de los movimientos de los enemigos, avisára con tiempo á las autoridades de Manresa é Igualada*, y á que lo gros dels sometents d'Igualada y Manresa, y'ls de Sampedor, Sallent y molts altres arribassen al lloch de la acció en lo moment més oportú, pus que á no ésser lo ditxós temporal hi haurían arribat á misses dites.

Lloch de la acció.—La batalla del Bruch y persecució del exèrcit francès per part dels sometents, tingué per camp la carretera reyal, llavors ja feta, que va de Barcelona á Madrid, en l'espay comprès entre lo poble ó pont d'Abrera y la bifurcació ó empalme del camí de carros (ara carretera bona), que sortint de Manresa desemboca en la dita carretera reyal.

Part de la acció, assò es, la reculada de les nostres avançades primerament, y desprès la reculada de la vanguardia francesa, tingué lloch en lo esmentat camí desde son empalme ab la carretera reyal fins á can Massana, antich hostal situat en bona posició estratègica y en un coll que hi ha al bell cap de ponent de la montanya de Montserrat.

Aquest camí de carros, desde l'empalme fins á can Massana, té uns dos kilometres, y la carretera reyal, teatre de la famosa jornada, ne té uns 17 en la següent forma, prescindint de fraccions:

De Abrera á Esparraguera, 4 kilometres; de Esparraguera al Bruch de Baix, 8; del Bruch de Baix al del Mitg, un; del Bruch del Mitg al de Dalt, 2; del Bruch de Dalt al empalme, un kilom. 712 metres (altitut més de 500).

A un kilom. 175 met. del Bruch de Dalt, y abans. per consegüent, d'arribar al empalme del antich camí de Manresa ab la carretera de Madrid, aquesta fa una corva ó revol ben marcat á manera de amfiteatre; á fí d' evitar una gran fondalada s' arrima á la pendent, llavors plena de bosquina y de roques. En aquest amfiteatre, molt ben escullit pels nostres, s'hi emboscaren y posaren al aguayt ben amagats darrera 'ls arbres y les roques, esperant la vinguda dels francesos.—Cal afegir, que per anar del Bruch de Dalt á can Massana, hi ha una dressera, que evitant l' angle que fan la carretera de Madrid ab la de Manresa al toparse, escursa lo camí.

Precisèm los darrers datos, extrets d'un croquis enviat del Bruch á D. Joseph Puiggarí, per referirse al trajecte de carretera reyal ahont, com veurèm, feu sa gloriosa aparició la bandera del Sant Crist d'Igualada, y ahont los sometents donaren la primera escomesa formal contra la avançada de coracers del exèrcit francès, d'aquells coracers que segons lo Rnt. Gibert, *posats á cavall feyan terror*, y segons Pedrosa, també contemporani, *feyan una figura horrenda*.

No hi ha que prescindir, emperò, dels preludis de la gran jornada, qual episodi constitueix lo primer Déu-te-guart que donarem aquell dia al poder napoleònich.

Les primeres escopetades.—La columna del general Schwartz descansá á Esparraguera cosa d'una hora, y prop les nou del dia 6 de Juny, *partí dret al poble del Bruch* (parla mossen Zoil Gibert) *ahont se posá á descansar y fer lo rancho per dinar, robant gallinas, conills, tocinos, cansalada y tot lo que pogueren: pero Déu no permeté que poguessen courerho ni menjarho, puix á las onze, poca diferencia, part de gent del sometent de Igualada comensá á tirarlos alguna escopetada: de aquí* (Monistrol) *corresponqueren altres de sometent que havian arribat á Casa Massana.....* (6).

Mes, qui tirá la primera? Ho diu la curiosa carta següent, escrita com fresca tradició de familia per lo senyor Valls y Bertran, d'Igualada, á D. Joseph Puiggarí, lo dia 2 de Setembre de 1891.

«Molt Senyor meu: sobre lo que 'm diu vosté en sa carta, dech manifestarli, que l'igualadí que en lo Bruch disparà lo primer tiro contra los fran-

cesos, no fou mon avi Ramon Valls y Colomer, sino un tal Pau Arch (a) ***Manjém***, de ofici blanquer, que essent molt vell morí solter en ma casa, en qual adobaría habia treballat desde noy, que quedá sense pare ni mare. Segons contava l' avi, ell y en Manjém ab altres mossos de casa, ja partiren ab los igualadins que anaren al Bruch lo dia 5 de Juny, y en Manjém fou qui tirá la primera escopetada contra los francesos. També recordo que l' avi, ab tot y esser un home coratjós y de pocas rahons, quan retreya la jornada del Bruch, sempre feya grans elogis de 'n Manjém. De la escopeta que aquest portava, no 'n guardém més que 'l canó. Ma familia lo estimá sempre com una reliquia, y jo no 'l donaria per cap diner del mon (7).»

La salutació militar dels nostres degué exasperar á un escamot de francesos qui, donats al merodeig pèls voltants del Bruch de Baix, mataren al amo de can Vallès, feriren á son hereu y mataren també á un vell anomenat Salvador Elías (natural de Mediona), tots inermes y en llurs cases.

La emboscada.—Mantenintse lo gros de la columna en disposició de marxa, tractava de reposar y fer lo ranxo ocupant la carretera fins al Bruch de Dalt, quan degué replegarse á corre-cuyta al sentir lo primer esclat patriótich dels sometents, *de quals escopetadas*, com diu lo Rnt. Gibert, *quedá obligada la tropa francesa en pendrer las armas, acolumnarse, fer sas divisions y posarse en forma de combat* (8).

Al ensemps, la vanguardia imperial anava mes amunt pèl revol de la carretera, quan de sopte ressona una primera descárrega que fan los igualadins (9), y'l foch s'exten contra 'ls terribles coracers, allí encaxonats per la gran fondalada de la esquerra y la espessa boscuria de la dreta, circuhit exterior d'aquell amfiteatre ahont los sometents, ab tan bon acert havian parat la emboscada en que no solament s'hi defensaren los d'Igualada y Manresa arribats al lloch de la acció lo dia 5, si que també 'ls patriotes del Bruch, Guardiola, Castellolí, Collbató y, si fos cert que hi arribès á temps, la restant força del sometent de Manresa (10).

Mentres alguns coracers queyan de cavall morts ó ferits, deliberaren un moment los altres, prenent la única disposició possible: recular depressa pera reunirse á la columna.

Soptat Schwartz per la desfeta dels coracers, destacá mes cavallería carretera amunt, cap al revol, pera atacar als nostres, mentres una nombrosa secció d'infantería tractava

d'enclourels entre dos fochs. Comprenentho 'ls sometents, abandonaren la posició reculant y fent foch cap á can Massana, menys alguna gent d'Igualada, Castelloli y pagesos de can Solá de la Roca y can Lluciá de les Parres, que seguiren la carretera reyal pera defensar les barricades de pins y roques qu'ells metexos havian fet lo dia abans.

Al esser los demés á can Massana, aprofitant les bones condicions estratégiques d'aquell collet, s'hi feren forts fins á tant que, atorrollats per la superioritat dels enemichs, hagueren d'abandonarlo; tractavan alguns de renovar la lluyta quan arribá lo sometent de Sampedor *que hacia volver al fuego á los demás que habian retrocedido* (Cabanes), qual sometent, acompanyat ó seguit dels de Sallent, La Guardia y altres (11), y manat per en Joseph Vinyes, fill del batlle d'aquella vila, portava un jove timbaler, l'Isidro Llussá, armat del timbal de la Congregació dels Dolors.

Lo fort de la batalla.—Animats los catalans ab aquest reforç, emprenen ab lo major ardiment l'atach del coll de can Massana: s'espantan los francesos que l'ocupavan, y temerosos d'un major fracás inician la retirada cap á la carretera reyal pera reunirse ab lo gros de la columna. Ab gran cridoria 'ls empaytan los nostres escopetejantlos de valent, quan per dissort dels fugitius, al desembocar á la carretera se topan ab la nombrosa y valenta colla dels igualadins (12) que, manats pèl famós guerriller D. Antoni Franch y Estalella y arborant la morada bandera del Sant Crist, havían partit aquell meteix jorn de la vila acompanyats també d'un timbaler anomenat Benet Malvehí (13): qual força, recullint de passada als demés igualadins y comarcans que havian exit de casa lo dia 5, y que llavors guardavan les barricades, arribá al lloch del combat á l'hora més oportuna, tant, que fins la musa popular canta per aquelles boscuries:

«Ja'n baixava 'l sometent
de la vila de Igualada,
ab lo Sant-Cristo arborat,
qu'es General de la armada.....»

Axís encoratjats, los igualadins s'hi tiran com á lleons: ¡no estigueren en vaga, no, les dotze destrals! la escomesa

fou heróica, feréstega la resistencia, y perduda y recobrada la gloriosa bandera en la tremenda barreja, *ab moltes aclamacions de ¡Sant Christo, ajudáunos!* empaytan, ensemps ab los manresans, sampedorenchs, sallentins y altres als fugitius imperials qui, arribant desordenats á juntarse ab la columna, hi comunican lo pánich y esverament que tant havían de contribuhir á sa total derrota (14).

Treballa endevades lo general francés pera posar en joch los variats recursos de que disposa. Defensa, irat, sa posició, y á tandes acuden sometents de totes parts, de Balsareny, d'Artés, de Capellades, de Vallbona, de Rajadell y Avinyó, d'Ódena y Montbuy, gent de tots endrets; fins de la ciutat de Vich hi vé una colla d'estudiants; lo sometent de Piera ab lo nunci del poble, en Miquel Rigol, ex-trompet de cavallería espanyola, que al bèlich so de son instrument, electrisa aquella munior indisciplinada, si, y mal armada, però impetuosa, valenta y enardida ab lo foch sagrat del amor á la patria y á la relligió (15).

Retirada dels francesos.—*Envers las 6 ó 7 horas de la tarde,* veyentse los enemichs en perill d'esser enrotllats, *comensaren á recular y retirarse per lo mateix camí que havían vingut, deixant lo poble del Bruch molt arruinat y saquejat* (Gibert y Pedrosa).—*Ya el sol descendia hácia su ocaso*, diu D. Joseph Puiggari, *cuando aquellos soldados aguerridos que habían hecho extremecer la Europa, se declaran en retirada.*

Al iniciarse aquest moviment, fou més viva y sorollosa la escomesa, si bé la columna continuá defensantse per etapes y ordenadament. De sopte, pren lo general Schwartz una ofensiva de desesperat que'ls nostres resistiren com á valents, cridant los igualadins *¡Sant Cristo, ajudáunos!*, invocant molts á la Verge de Montserrat, y fent caure sobre l'enemich una pluja de bales que'l delmavan.

Encara repercutía pèls plans y serralades lo famós crit de guerra, quan la força invasora, en massa, reprén la retirada..... *¡Victoria! ¡victoria!* cridan entusiasmats los sometents perseguint als fugitius carretera avall, cap á Esparraguera, quals habitants ja havían mort als soldats de

cavallería que Schwartz hi dexá al matí pera la transmissió de partes.

Abans d'entrar aquest á la vila per son únich, estret y llarguíssim carrer, ou lo terrible so de la campana tocant a *sometent*, so de *via fora* que segons Pedrosa, *comensá á 2 ó 3 horas de la tarde y luego se seguí tocant en Olesa y demés pobles vehins.* ¡Mal signe pèls invasors!

Diu lo meteix cronista: *Quan en Esparraguera saberen que los sometents obligavan als Francesos á recular, inmediatament se previngueren la gent que habian quedat en la Vila, pujant pedras, lleña y altres cosas en las golfas* (y en alguns endrets, embarrassant lo carrer ab bigues y altres fustatges). *A 10 horas de la nit arribaren los Francesos ab los sometents al detrás que los perseguian ab un continuo foch.....: passaren després la Vila á tota pressa á dos filas per lo peu de las parets dirigint continuament los tiros per las finestras, balcons, obertura*s*, per impedir lo tirar pedras, teulas y altres cosas que tiravan la gent. Al passar ne mataren tres ó quatre de la Vila que acertaren exir en las finestras, y de Francesos sols se 'n trobaren per lo carrer 4, pero molta sanch, y se sabé després, que n'hi habia molts de ferits* (16).

Una hora, que degué semblarlos un segle, tardaren los imperials en passar lo carrer d'Esparraguera, veritable *carrer d'amargura* pèls fugitius. Pera major desditxa, al sortir la columna á camp descobert, topá de nou ab los sometents que allí l'esperavan pera acompanyarla á crits y escopetades cap al poble d'Abrera, qual pont de fusta, lo vicari d'Olesa mossen Joan Boada y altres patriotes havian primparat, cremant dissimuladament sos puntals. Ja l'havia passat part de l'exèrcit y una pessa d'artillería, quan se ensorrá quedanthi atascat l'altre canó que, pera major ignominia dels vençuts, perderen aquella nit.—D. Antoni Franch s'apoderá de tan gloriós trofeu, com també s'apoderaren los igualadins de trenta y tants cavalls. No en va digué l'acadèmich D. Eduart Támaro, secretari del Ajuntament de Manresa, en carta de 19 de Novembre de 1884: *Encara que avuy me trobi en la metrópoli que algunes vegades ha pretés disputar als Igualadins les primicies de la victoriosa jornada del Bruch, no considero just lo desconeixement de la principal part que aquells hi prengueren* (17).

Continuá la retirada fins á Martorell, ahont arribaren los vençuts á les primeres hores de matinada del dia 7, extenuats de fadiga y morts de fam. Los martorellenchs també s'havían sublevat al toch de sometent la tarde anterior, matant á uns soldats francesos que ab carros de municions y equipatges seguían la columna; peró sabedors de la derrota y temerosos de la venjança, molts abandonaren la vila, restant los demés tancats en llurs cases.

Los imperials no s'hi deturaren pas, sino que continuaren la marxa fins á Sant Feliu; y després de saquejar los pobles de Sant Boy, Sant Vicens y Molins de Rey, arriban á Barcelona cap al tart y durant tota la nit á colles ó solts, qui descals, qui sens morrió, qui sens armes, del tot descalabrats y avergonyits.

No puch acabar aquesta relació sens exclamar ab D. Joseph Puiggari:

¡Los héroes de Arcole y Marengo abatidos al pie del Montserrat! ¡aquellos para cuya ambición el mundo era corto, derrotados en un simple barranco! ¡los invencibles, los pares del gran Napoleón, huyendo perseguidos por los somatenes de algunos pueblos, conducidos por improvisados jefes y guiados por una bandera de cofradía!

Sobre la presa del canó.—Justifica la persecució dels francesos á la sortida d'Esparraguera, al meteix temps que la pérdua del canó y la trascendencia del triomf, Laffaille, capitá d'enginyers agregat al estat major del general Duhesme, que pogué enterarsen á Barcelona pêls metexos companys seus derrotats al Bruch. Ell declara ingenuament en ses *Memories*, publicades més tart á Paris, essent coronel, que *desde 'l primer dia de les hostilitats, los Catalans, encara sense quefes y gayre bé sense armes, vegeren á les tropes franceses fugir devant seu. La noticia d'un éxit tan inesperat*, segueix dihent, *lo primer que 'ls Espanyols conseguiren en aquexa guerra, s'escampá ab la velocitat del llamp y ab tota la exageració del orgull nacional. Ella acabá d'encendre los esperits, ja prou aparellats pera una sublevació. De per tot s'alçaren en armes, y ab rahó pot dirse, que del Montserrat saltá la guspira que encengué tot Catalunya.*—Y en

quant al episodi d'Abrera, Laffaille explica, que Schwartz *portava dos canons de á 4; que al passar un pont qual destrucció s' havia iniciat, un dels dos canons s' hi enfonzá; pero que com era de nit, després d'inútils esforços pera traurel de allí, la columna tingué que abandonarlo y prosseguir precipitadament la marxa, sempre acossada pêls flanchs y per retaguardia.*

Tan de prop la perseguía la gent d'Igualada, que segons consta per deu testimonis de vista qu'en la informació de referencia ho declaran ab jurament á Déu nostre Senyor y als sants Evangelis (18), Franch, l'insigne capdill igualadí, *al retirarse del Bruch las tropas francesas, las persiguió hasta el puente de Abrera, donde prendió al enemigo un cañón violento;* atzar de guerra que'ls tractadistes militars conceptúan molt denigrant pèls fugitius, de tal manera, que segons doctrina del general D. Joseph Almirante (*Guia del oficial en campaña*, obra de text, Madrid, 1878), *la artillería á la cual fía su salvación el que se retira, debe ser lo que codicie con más ahinco el perseguidor;* axis com l'enginyer D. Lluis Collado (*Prática manuale de Arteglieria*, Venecia, 1586; y en castellá, Milá, 1592) pondera la méngua que sería pèl general qu'en una retirada *dejase perder tan solo una pieza, cosa que entre todas las pérdidas de la guerra, en la opinión de muchos es tenida por de mayor afrenta que otra alguna.*

Sobre la presa dels cavalls.—També quedaren en poder dels igualadins trenta y tants cavalls que foren tramesos á Lleyda, á instancies de la Junta corregimental de aquella ciutat, com se veu pèls documents que seguexen, en un dels quals s'evidencía, ademés, l'entusiasme bèlich dels pobles, l'interés ab que tothom mirava lo pas del Bruch, y la particularitat de que Igualada, encara que població subalterna del corregiment de Vilafranca, s'entenia directament ab la esmentada Junta:

«M. I. S.—La Junta de Govierno de la presente Ciudad, por un expreso de Liñola tiene noticia de que una porcion de enemigos se dirigen por Calaf y Guisona á esta Ciudad, pero como dicha noticia es vaga y de mero dicho, no hemos tomado determinacion alguna hasta que V. S. nos avise de

su certeza. Crehemos que esto será una treta de los Pueblos de aquella comarca para sacarnos Armas y municiones; esperamos pues que V. S. nos avisará sus resultas para que no nos cojan de sorpresa. Por las ciertas noticias que tubimos ayer de que los enemigos se dirigían acia esta Ciudad por Montblanch, mandó la Junta despachar toda la gente acia aquel parage á fin de impedirles el paso de la Riba y otros; mas no deben las Justicias de Guisona, Cervera é Igualada perder de vista el punto del Bruch, no fuera que con ardides distrageran la gente de allí, y con movimientos retrógados nos cogieran aquellos interesantes puntos.

»En adelante avísenos V. S. de las ciertas novedades, y asi despreciaremos las vagas para no confundirnos, y lo mismo hará esta Junta.

»Dios guarde á V. S. m.s años. Lérida 10 de Junio de 1808.—*Antonio de Gomar*.—De acuerdo de la I. Junta. *José Xav.r Berga*, Secr.o

»P. D. Habiéndose tenido noticia de que en esa Villa existen *Cavallos tomados á los Franceses*, y habiendo en esta Ciudad soldados Españoles desmontados, convendría que V. S. hiciese venir á esta Ciudad dichos Cavallos para que, montados los expresados nuestros Soldados, pudiesen hacer el servicio en estas llanuras, y en qualquiera otra parte que la necesidad los llamare. Y se servirá V. S. darnos contextación sobre este particular.

»A la Ill.e Junta de Govierno de la Villa de Igualada.»

«Muy Ill.e Junta:—Después de contextada la de V. S. recivida en el dia de hoy con fecha del de ayer, no resta mas para dejar contextada la con que se sirve avisarnos V. S. la remision de *treinta y tantos Cavallos*, que manifestarle nuestro agradecimiento en este particular, asegurándole que se nos hace un servicio muy apreciable en la entrega de dichos Cavallos, y por lo mismo se suplica á V. S. encarecidamente que apresure cuanto pueda su remision.

»Dios guarde á V. S. m.s años. Lérida 13 de Junio de 1808.—*Antonio de Gomar*.—De acuerdo de la I. Junta, *José Xav.r Berga*, Secr.o

»A la Muy Ill.e Junta de Govierno de Igualada (Arxiu municipal).»

Quatre mots sobre 'l capdill.—En Franch d'Igualada, rich, casat y amainadat, tenía uns 30 anys quan en expressió del general Manso *voló á la primera y gloriosa acción del Bruch el dia 6 de Junio de 1808* (19), *mandando los Somatenes de la Villa de Igualada y otros pueblos, desde cuya época, despreciando el bienestar de su casa y familia, tuvo á sus órdenes los Somatenes del Corregimiento de Villafranca, hostigando á los Enemigos con particular valor.*

També diu lo general baró d'Eroles, que *D. Antonio Franch, desde el principio de nuestra gloriosa insurrección, fué uno de los primeros que, llevado de su exaltado patriotismo, juntó y mandó gente armada, con la que hizo particula-*

res servicios á la Patria hostilizando al Enemigo en innumerables ocasiones; que mereció la confianza y aprecio de sus compatriotas y Gefes, y que por lo mismo, fué nombrado Comandante de todos los Somatenes de Villafranca del Panadés (20).

Recordis qu'en circunstancies ben dificils, fou al meteix temps batlle de la vila y vocal de la Junta d'observació y defensa del corregiment: que pera les coses de la guerra, la Junta Superior de Catalunya y'ls Capitans generals se entenían directament ab éll; que pera la defensa de la montanya de Montserrat lo nombraren *Comandant de l'altura de Casa Massana y Bruch de Dalt;* que desempenyá missions molt delicades y honroses, y que'ls enemichs l'odiavan singularment, tant, que *después de haber intentado en vano, de mil modos, su aprehension, vengáronse con la ruina de sus propiedades,* y axó, segons un document oficial, *únicamente por perjudicar al interesado, á causa de haber hecho armas contra los franceses;* y que'ls perjudicis foren quantiosos, ho diu lo Rnt. D. Francisco Franch al declarar, després de la guerra, que son nebot D. Antoni no podia cumplir certes obligacions, *por haber arruinado los enemigos dicha casa y familia con daño de mas de ochenta mil libras* (uns 43.000 duros).

Ja molt abans (Setembre de 1809), apremiat pèl pago de nous tributs, D. Antoni alegá los serveys que tenia prestats *y las ruinas á ellos consiguientes, aunque todo lo doy por bien empleado,* deya: hermosa frase que repeteix pèl Maig de 1810, senyalant també l'estat ruinós de son patrimoni, *que gustosamente sacrifica á favor de la Religión, del Rey y de la Patria.* Per últim, á 1.er de Janer de 1812, després que per ordre de la Junta Superior havia organisat un batalló *costeando de su bolsillo la mayor parte del armamento:* en Franch d'Igualada, qual abnegació y desinterés foren proverbials, tingué que reclamar de la metexa Junta *las cuatro mensualidades vencidas, con la gratificación que se ha hecho á los demás Comandantes, porque el amor á la Patria,* diu, *me impeló á todo sacrificio, y el mismo amor ha llevado mi casa y mis bienes á la ruina* (21).

Observis que fins l'Arteche, malgrat sos prejudicis, re-

coneix al insigne Franch primer capdill catalá en la guerra de la Independencia, afegint, en diferents llochs, que *desde la hazaña del Bruch, no dió punto de reposo á los franceses ni á sus generales;* que *obtuvo grados bien merecidos en el ejército*, y que *es el nombre de D. Antonio Franch, inolvidable para todo el que, conociendo la historia de Cataluña á principios de este siglo* (XIX), *sepa inspirarse en las ideas del mas noble patriotismo, de que tantas pruebas dió el infatigable y valeroso campeón de la independencia española.*

Finida la guerra, reduhit ab sa familia en un modest alberch; quan ni'ls crédits més sagrats li son atesos *porque hay orden de no pagar atrasos*, D. Antoni obtingué'l grau de Tinent Coronel, en qual diploma, lo Capitá general de Catalunya consigna que'l famós igualadí prestá serveys á la Patria *desde los primeros momentos de haver sido invadido el Principado por tropas francesas en mil ochocientos ocho,... y que lejos de desmayar en su loable empresa, redoblando sus esfuerzos después de la pérdida de Tarragona, en mil ochocientos once, acechó de continuo los movimientos del enemigo, y recogió desertores y dispersos, hasta formar con ellos un Batallón, que mandó con particular aceptación de todas las autoridades y Gefes militares de la Provincia.*—Sobre aquesta comanda de la Junta Superior de Catalunya, diu D. Antoni Franch que hi doná compliment, *casi en medio de los enemigos que en aquella sazon ocupaban nuestra villa y sus inmediaciones: y lo que es mas, teniendo en una mano las armas con que les perseguia, y llamando con la otra á los dispersos y buenos patricios á los estandartes de la Patria.*

Retirat en 1831, cobrá ab intermitencies un petit sou, en distintes épоques desempenyá honorificament cárrechs civils, y fou Comandant del batalló de Milicia Nacional de la vila. Defensá *á todo trance*, diu éll mateix en una alocució del any 1841, *los imprescriptibles derechos de nuestra inocente y adorada Reina D.ª Isabel II*, y, com á tema obligat en la gent del any vuyt, *la Independencia Nacional.*

Morí á la edat de 77 anys, 47 després de la batalla del Bruch.

«Dia 20 de Mars del any 1855, se doná sepultura eclesiástica en lo cementiri de esta Vila, al cadáver de D. Anton Franch y Estalella. Se li feren

los honors de ordenansa com á Tinent Coronel retirat, acompanyant al cadáver dos companyías del Regiment de Victoria, ab sa corresponent banda de tambors y música, que se encontravan de guarnició en esta Vila, com igualment li prestá obsequi la oficialitat del Batalló de Milicia Nacional de la mateixa, essent Comandant D. Thomás Vert (22).»

Amen d'altres homenatges tributats al infadigable y valerós campió de la independencia espanyola, Igualada doná lo nom *de Antoni Franch* al antich carrer *del Aragall*, hont aquell tenía la magnífica casa que, segons la citada fulla de serveys, saquejaren, robaren y destruhiren los francesos, precisament per esser tan pública la exaltació patriótica del famós guerriller, qual memoria honrá també la ciutat de Barcelona, colocant solemnement son retrato en la Galería de Catalans ilustres.

Honor á la bandera.—Si; honor y acatament á la bandera del Bruch! Al remembrarla, bisbes, generals, historiadors-académichs y cronistes populars, poetes insignes y humils glosadors, tots la contemplan y admiran arborada en mitg dels combatents; axís pogué dirse en Abril de 1890, que les sumptuoses festes del 3.er Centenari del Sant Crist tingueren més ressonancia, *porque el pendón de la Cofradía del Santo Cristo de Igualada, fué el que sirvió de enseña á los somatenes para realizar la epopeya del Bruch.*

Realçant aquella solemnitat y aquesta gloria, exclama l'immortal Verdaguer:

> «*Estimala de cor, noble Igualada,*
> *la imatge de Jesús crucificat;*
> *adóral á sos peus agenollada*
> *al que'ls cels y la terra han adorat.*
> *Arbora exa Bandera immaculada*
> *sobre 'ls turons del Bruch y Montserrat!*»

Lo vaticini s'ha complert, concedintse, ademés, á la sagrada ensenya honors militars. Cal consignarho *ad longum* per memoria.

I.—Pèl Maig del any 1892, l'Ajuntament del Bruch acordá restablir la festa aniversari que aquell poble havía celebrat desde 1814 fins que, segons carta que tenim á la vista, *por los años 1840 cayó en desuso* (23). Al efecte, foren con-

vidats pèl próxim 6 de Juny lo Capitá general de Catalunya, lo Comandant general dels Sometents, lo Bisbe de Barcelona, la Diputació provincial, y, amen d'altres autoritats y corporacions, l'Ajuntament d'Igualada.—Fou tal la concorrencia de forasters y sometents, y tan variada la representació d'altres cossos armats que, en expressió d'un cronista, may mès veurá ningú tan plè de color y de vida aquell poble.

A dos quarts de set del esmentat dia, sortí lo general Valencia (Comandant general dels sometents) ab una comissió, la banda del regiment de Mérida y'l sometent del Bruch á rebre la comitiva que, en representació de la ciutat d'Igualada, portava l'invicta bandera del Sant Crist. Al punt que les dues comissions s'avistaren, alçada en alt la gloriosa bandera, fou saludada ab una descárrega de salva y'l toch de la marxa reyal, encaminantse després tots al Bruch ahont los comissionats y'l sometent d'Igualada foren rebuts ab carinyós afecte per part de tot lo poble y'ls sometents, no parant lo tiroteig y les aclamacions, fins que la bandera quedá depositada en la Casa de la vila. Allí s'apersoná tot seguit lo Capitá general, rebent ab entusiasme de mans del alcalde igualadí D. Manuel Miserachs, lo valiós emblema que S. E. besá ab gran respecte; acte que fou també solemnisat ab lo toch de la marxa reyal y noves y fornides salves fetes pèls sometents (24).

Poch després, lo processó cívica s'encaminá vers lo temple... «¡Y qué ho era d'hermós y enternidor aquell quadro! exclama ab singular eloqüencia en Narcís Verdaguer. Anava lo general Blanco, alta en sos braços la bandera del Sant Crist d'Igualada; aquella bandera que guiá'ls sometents á la heróica gesta; aquella bandera trepada de bales enemigues y xopa de sanch dels martres de nostra independencia; aquella bandera, venerable símbol de tota una epopeya de patriotisme..... Al veure tremolar sos plechs negrosos en mans del Capitá general, feya venir ganes de agenollar-s'hi...»

Al entrarla á la esglesia, esclatá un espetech de escopetades y tocaren les músiques, escampant la alegría per tota aquella encontrada...

La funció relligiosa fou solemníssima. Després del Evangeli, ocupá la sagrada cátedra l'eminent canonge de Vich. D. Jaume Collell, qui pronunciá un discurs ple de eloquencia y sobremanera arrebatador....., molt més, quan enternit en presencia de la bandera igualadina, qu' estava colocada en lo presbiteri, anyadí, que no podia mirarla perque li anegava 'ls ulls y li nuava la veu al coll.

Acabat l' Ofici (en qual solemnitat ocupá lloch de distinció D.ª Venancia Franch de Biosca, única neta del capdill igualadí), s'organisá de nou la processó, aumentada ara ab lo senyor Bisbe y son nombrós acompanyament de clergues, trasladantse al cementiri, en mitg del qual s'axecava una creu de fusta ab aquesta senzilla inscripció: *Aquí reposan los martres del Bruch.* Al seu voltant s'entoná una solemne absolta, veyentse en lloch preferent al general Blanco y son estat major, tenint aquell en ses mans la bandera dels sometents. La gentada, muda y immovil, seguia ab lo cor la pregaria de la Esglesia, mentres lo toch de defuncts del vehí campanar ressonava per tota la vall. Termena aquest acte ab una descárrega que feren los sometents, los quals, ab son Comandant, municipis y la banda militar acompanyaren á la Casa de la vila la honorable senyera.

A la tarde, lo sobredit Capitá general passá revista als sometents, que formavan un brillantíssim conjunt, desfilant després al compás de la música y grans aclamacions per devant de totes les autoritats, ab la bandera desplegada.

La festa que ressenyám, tingué solemníssima coronació en la Casa consistorial, hont se pronunciaren patriótichs discursos; entre ells, lo del general Blanco, qui felicitá al Ajuntament del Bruch per son acort de commemorar la famosa apopeya, y doná en nom del Rey les gracies al Ajuntament d'Igualada per haverhi assistit ab la histórica bandera que, en expressió del general Valencia, no sols deu considerarse com inestimable joya igualadina, sino també com motiu d'orgull de Catalunya y gloria d'Espanya.

«Regreso á Igualada de la bandera del Santo Cristo.—A las diez de la noche del propio día seis, y al toque de *somatent*, seguido de un general campanéo, hizo su entrada triunfal en Igualada la gloriosa bandera de su Santo Cristo, en medio del entusiasmo de sus naturales, salvas

de fusilería disparadas por los individuos del somatén y vivas y aclamaciones de la apiñada multitud.

»Desde su entrada por la puerta de la Soledad, primero á los acordes de la marcha real y después á los de un bélico paso-doble, iluminada con hachas de cera, siguió la comitiva un largo curso hasta la puerta principal del templo de Santa María, llevado el glorioso estandarte por el señor alcalde D. Manuel Miserachs y escoltado por la Comisión y el somatén, al que seguía gran número de entusiastas patricios que lo habían acompañado en las solemnidades de aquel día.

»Al dintel de dicho templo aguardaba la Rda. Comunidad de presbíteros, revestidos con los ornamentos de las grandes festividades, cuatro capiscoles con bordones de plata y el Rdo. Arcipreste de capa magna, rodeado de sus asistentes (25).

»Hecha por el señor Alcalde entrega de la gloriosa bandera, y enterado el Rdo. Arcipreste del importantísimo acto ocurrido en el Bruch, indicó al pueblo que á fin de que pudiera ser oido por los más (la multitud no bajaría de cinco ó seis mil almas), en vez de contestar al señor Alcalde y á la Comisión desde aquel lugar, lo haría desde el púlpito luego de cantado el *Te-Deum*.

»Así lo verificó el Dr. Juncadella, encomiando con sentidas frases la singularísima celebridad de la bandera del Santo Cristo de Igualada y el triunfo que acababa de alcanzar aquel día para siempre memorable. ¿Y cómo no, dijo, si á la salida del templo en la madrugada, y en el curso del viaje, y en la recepción y permanencia en el Bruch, como también á su regreso y triunfal entrada en esta ciudad, ha sido esta gloriosa enseña objeto de una contínua ovación? Dígalo, sinó, este mismo pueblo que sin embargo de estar en la creencia de que hasta la siguiente mañana no recobraría su preciada joya, y de lo intempestivo de la hora en que las puertas del templo y muchas de sus moradas estaban ya cerradas y quizá alguno de los oyentes entregados al sueño; no obstante, al primer toque de la campana se ha lanzado el vecindario todo por calles y plazas para aclamar nuevamente al símbolo de su fé y de su patriotismo!

»El orador, que tuvo períodos brillantísimos, terminó su discurso diciendo con elocuencia arrebatadora: Sabed, y quiero que lo sepa Igualada entera, que en las fiestas del Bruch, el ilustre Capitán general de Cataluña, no se ha contentado, nó, llevando con respeto y veneración nuestra gloriosa bandera, sino que al cogerla, la ha besado con entusiasmo, con verdadero cariño!

»Al oir esto el pueblo, ahogó con sus clamores la voz del orador, y queriendo seguir tan elevado ejemplo de piedad y patriotismo, invadió en tropel el presbiterio, de modo que fué milagro no se hiciese trizas el lábaro santo en medio de tal confusión, en que todos se disputaban el honor de ser los primeros en besarlo. Aquietado el tumulto mediante la promesa de que luego se daría á besar á todos, seguidamente el Rdo. Francolí, prior de la Cofradía del Santo Cristo, cogió las puntas extremas de la sagrada enseña, y los concurrentes, llenos de santa compunción y religioso entusiasmo, pasaban por debajo de dicho pendón uno á uno sin distinción de clases, edades

y sexos, mientras llenos de lágrimas los ojos iban besándole con profundísimo respeto.

»Tal es en breve reseña, lo ocurrido en Igualada al regreso de la bandera del Santo Cristo, después de la fiesta con tanta pompa celebrada en el pueblo del Bruch. Allí mismo el pendón ha sido otra vez aclamado por los somatenes de cien pueblos, que ahora han acudido al campo de batalla que en 1808 fué el gran teatro de sus glorias y la hecatombe del imperio napoleónico (De *La Vanguardia;* extracte).»

II.—Després, coincidint ab l'entusiasme popular que ja llavors cantava per aquelles serres:

¡Ay, quin General tan bó
té la vila de Igualada!
es Cristo crucificat,
tots los cristians ampara;

S. M. la Reyna Regent, Dona María Cristina, ha perpetuat la glorificació de la invicta bandera decretant que se li tributen honors de Capitá General d'Exèrcit, segons resulta dels documents que aquí meteix reproduhim.

Exposición

«SEÑORA:—Los Diputados á Cortes y Provinciales por el distrito de Igualada, acuden á V. M. en súplica de que se concedan honores de Capitán General de Ejército, á la Bandera del Santo Cristo de dicha localidad, fundándose en los heróicos hechos que, bajo esta santa enseña, realizaron los Somatenes de Igualada, en la guerra de la Independencia el año 1808.

»Informan favorablemente la instancia, el Capitán General del Distrito y la Junta Consultiva de Guerra.

»La gran influencia que tuvo el inconcebible arrojo de aquellos Somatenes, iniciando la lucha contra el Ejército francés en las montañas del Bruch, hacen merecedora á la ciudad de referencia, del honor que solicitan, para honra de la memoria de aquellos valerosos combatientes y estímulo nobilísimo de sus sucesores.

»Por estas causas, el Ministro que suscribe, de acuerdo con el Consejo de Ministros, tiene el honor de someter á la aprobación de V. M. el adjunto proyecto de decreto.

»Madrid 19 de Abril de 1893.—SEÑORA:—A los R. P. de V. M.—José López Dominguez.»

Real Decreto

«En atención á lo expuesto por el Ministro de la Guerra, de acuerdo con el Consejo de Ministros, y de conformidad con lo informado por la Junta Consultiva de Guerra; en nombre de Mi Augusto Hijo el Rey Don Alfonso XIII, y como Reina Regente del Reino,

»Vengo en decretar lo siguiente:

»Artículo único. Se tributarán á la Bandera del Santo Cristo de la ciudad de Igualada, en todas las solemnidades que se ostente, los mismos honores que para los Capitanes Generales están consignados en las Ordenanzas generales del Ejército.

»Dado en Palacio á diez y nueve de Abril de mil ochocientos noventa y tres.—MARIA CRISTINA.—El Ministro de la Guerra, JOSÉ LÓPEZ DOMINGUEZ (*Colección Legislativa del Ejército*).»

III.—A 24 de Janer de 1898, fou aclamada oficialment patrona dels sometents armats de Catalunya, la Verge de Montserrat, en qual monestir, per unánim acort, la popular institució havía de celebrar aquell succés lo próxim dia 8 de Maig.

Emperò, los desastres colonials d'aquell temps ho aplassaren fins que á la vinguda del rey Don Alfons XIII á Barcelona (Abril de 1904), pogué celebrarse la desitjada festa ab la major magnificencia.

A deu hores del matí del diumenge dia 10, ab lluhidíssim acompanyament arribá Don Alfons á Montserrat, ahont, ressonant per l'espay campanes, músiques y salves, l'esperavan lo Capitá general de Catalunya, lo Cardenal-bisbe de Barcelona, l'Arquebisbe de Tarragona, los Bisbes de Lleyda, Tortosa, Vich, Solsona, Urgell y Eudoxia, l'Abat y monjos del antich cenobi, y ab la Comissió organisadora del Cos de sometents, 16.000 hòmens d'aquest institut; viva representació de tots los pobles, estaments y llinatges de Catalunya (26).

Acompanyavan al Monarca lo President del Concell de Ministres y'l Ministre de la Guerra; lo duch de Sotomayor, los generals Pacheco y Polavieja y altres egregis personatges del reyal servey; la Diputació provincial, l'Audiencia, lo Governador civil, senadors del Regne y diputats á Corts.

Posada en marxa la comitiva régia per entre la multitut de sometents que ab llurs banderes ocupavan tot lo trajecte, y tributat per Don Alfons l'acte públich d'adoració á la Vera-Creu, lo cabo del sometent d'Igualada li feu homenatge dihent: *Señor: tengo la honra de ofrecer á V. M. la gloriosa bandera del Santo Cristo de Igualada, la misma que enarbolaron los somatenes en la memorable jornada del Bruch;*

á lo que'l Monarca contestá que agrahia l'oferiment, disposant que la bandera seguís devant del tálem, com axís se efectuá á sa entrada solemne al monestir y á la basilica, en qual presbiteri continuá ostentantla, durant lo *Te-Deum* y divinals Oficis, enfront del trono reyal, l'esmentat cabo D. Ramón Carrer.

Del admirable conjunt que ofería aquell temple, es tan dificil donarne una idea, que val més no intentarho.

Al peu meteix del presbiteri, á una y altra banda de la immensa nau que'ls sometents omplían de gom á gom, s hi colocaren les banderes d'Agramunt, Castellvell y Vilar, Constantí, Cruilles, Esplugues de Llobregat, Girona, Granollers, Gualba, Manresa, Pedralbes, Reus, Sant Martí de Provençals, Santa Coloma de Farnés, Sapeira, Sort, Terrassa, Verdú y Vilassar de Mar.

Fou celebrant l'Emm. cardenal Casañas, y orador sagrat lo Dr. Benlloch, bisbe de Solsona, qui, després del Evangeli, commogué vivament ab sa eloqüencia al nombrós auditori. Aludint á la victoriosa bandera del Sant Crist, feu son major elogi dihent, que ab la Verge Santíssima y'l Rey, compartía la presidencia d'aquella solemnitat.

L'acte august de llevar Deu, en que tots los poders y dignitats s'humiliaren y totes les banderes foren abatudes, resultá imponentíssim; pera les forçes que no caberen á la basilica, se celebrá una Missa de campanya, tenint l'altar per cobricel los núvols y per retaule los penyalars montserratins.

També resultá magestuós l'acte de colocar la primera pedra d'un monument dedicat als héroes del Bruch.

Pujá la comitiva al derruhit claustre góthich ahont la cerimonia tingué lloch, entant que'ls sometents en massa, onejant llurs banderes, s'extenían per tot l'ámbit del monestir, y gran munior de gent ho contemplavan y aplaudían enfilantse á curruces per la montanya. Mes, al aparéxer Don Alfons ostentant ab gentil donayre la senyera del Bruch, lo esclat de músiques, aplaudiments, crits de joya y estruendoses salves fou tan extraordinari que, repercutint per valls y serres, doná carácter apoteósich á un fet que no oblidarán may més los sometents de Catalunya (27).

Entre dues y tres hores de la tarda, la campana major del cenobi anunciava, tocant á *sometent*, la solemne revista que passá desprès S. M., extenentse les forçes á dreta y esquerra, en parada, per tot l'espay clós del monestir fins molt enllá de la carretera.

Ab brillant acompanyament revistá'l Monarca aquell exèrcit de patriotes catalans, dignes successors dels qui sempre lluytaren héroicament per la independencia patria; y quan per ésser l'hora del comiat l'entusiasme era més viu y les aclamacions més ardoroses, y Don Alfons passava per devant del sometent d'Igualada, fixantse en la bandera del Sant Crist exclamá: *¡Esta es la gloriosa bandera!* donant, al despedirsen, una afectuosa estreta de ma á son portador.

Segons lo Butlletí Oficial, aquest acte de revista *evidenció á los ojos de S. M. la norma social de nuestra legendaria institución: su noble expontaneidad y el espíritu altamente democrático que la informa, pues vió á su paso, formando como simples individuos del Somatén, á modestos campesinos y menestrales al lado de próceres ilustres, acaudalados agricultores é industriales, títulos del Reino y aun grandes de España; diversidad de clases que constituye su gran fuerza moral, asi como no debilita en lo más mínimo su fuerza material la diversidad de su armamento.*

A les cinch tocades, ab lo meteix cerimonial que á la arribada, Don Alfons emprengué la marxa de retorn á Barcelona manifestant son entusiasme per la nobilíssima institució dels sometents; y no es estrany, perque com diu lo senyor Pella y Forgas, entre totes les festes del viatge del Rey, la que sens dupte produhí una impresió més fonda, es la de Montserrat, ahont s'aplegaren ab la escopeta ó la carrabina al coll (*no manats, sino espontaneament*) setze mil hòmens de tots los endrets de Catalunya (28).

Y ara, ¡oh sacra ensenya dels sometents, august trofeu de victoria, salve!; y puix d'Igualada l'honor recordas, y ella honrante, ses glories canta;

alenta, bandera santa,
la nostra fé y patri amor (29).

Notes.—(1) Pág. 605.—Segons una antiga crónica, allí meteix, ja en 1114 *vió el gigantesco Montserrat á Berenguer el Grande acometer y destruir una poderosa irrupción de almoravides y sarracenos, de los cuales, con su caudillo Aben-Albag, pereció innumerable muchedumbre* (Butlletí Oficial del Cos de Sometents; Novembre de 1901).

(2) Pág. 605.—*Calendario para el Principado de Cataluña del año 1808, compuesto con arreglo al meridiano de Barcelona..... etc.—Madrid: en la imprenta de D. Juan de Brugada.—Con Privilegio exclusivo de S. M.*—Pronostica *Tempestuoso* lo quart crexent del 2 al 8 de Juny.

(3) Pág. 605.—L'Ajuntament comprá 91 escopetes noves, *que fueron repartidas* (los dies 5 y 6) *en la Casa del Común entre los hombres que marcharon á somatén*, son import 409 duros 10 rals, y, á mes, 12 destrals y 6 serres, 38 lliures 1 sou 3 diners (ptes. 101'50); 349 lliures de pa, dues cárregues de ví y altres provisions per valor de 38 lliures 15 sous (ptes. 103'33), y *un cabás de pedres fogueres*, 4 lliures 10 sous (12 ptes.); esmersá també 6 lliures 2 sous (ptes. 16'26) en la compra de 13 parells d'espardenyes (*4 parells peu de dona*), demostrant aquesta particularitat, que en la famosa batalla del Bruch, fins los jovenets d'Igualada hi tingueren representació.—Les pedres fogueres serien 600, ja que á 10 d'Agost del meteix any, la Junta ne comprá 1200 *per los fusells dels Miquelets* y costaren 9 lliures (24 ptes.).

Com á dato curiós relatiu á la fabricació d'armes, farém constar, que'l igualadí Antoni Rovira obtingué lo titol de *Maestro armero de Su Magestad* á 9 de Desembre de 1726, y que la metexa distinció havian obtingut son pare y son avi. La fama d'aytal industria durá molts anys; axis veyém que á 9 de Octubre de 1808, la Junta Superior de Catalunya demana ab urgencia, á la d'Igualada, quatre armers de la vila que foren Joseph Mons, Remigi Thomás, Eudal Font y Joseph Ratera, destinats al Parch general del Exércit de Campanya.

(4) Pág. 606.—A Igualada, població secundaria del corregiment de Vilafranca, no's creá la Junta de govern y defensa (en lo propi sentit de la paraula) fins lo dia 8. No obstant, en aquest y altres comptes anteriors á dita fetxa se diu, que les provisions foren entregades *per ordre de la Junta*, aludint á la acció patriótica del Ajuntament y'ls notables de la vila, provisionalment units pera tal objecte.

(5) Pág. 607.—Per les cartes de Barcelona no més se sabía que'ls invasors s'encaminavan *dret á Igualada ó Manresa*, perque l'ordre que tenía lo general Schwartz de dirigirse á la segona de dites poblacions no's feu pública fins després de la batalla: abans del dia 6, Igualada y Cervera per una

banda y Manresa per altre, *repetian sus instancias á la Junta de Lérida pidiendo auxilios.*

Axís expressa D. Joan Angel Riba, igualadí contemporani del fet, la creensa de que l' exércit francès se dirigía á Igualada:

«Lo dia 6 de Juny de 1808 havent sortit un Exércit de 3 á 4 mil francesos de Barcelona per anar á apoderarse del castell de Lleyda, y altre igual Exércit per apoderarse de Tarragona, lo que anava á Lleyda *se encaminava á passar per Igualada,* y quan fou al Bruch, al peu de las montanyas de Nostra Senyora de Montserrat, haventse alsat un somatent en Igualada y altre en Manresa, junts ab la gent de aquell terreno, combateren y rechassaren los francesos ques retiraren afrontosament á Barcelona.....»

(6) Pág. 608.—També diu mossen Zoil Gibert que á Monistrol, ahont ell residía, tothom prengué les armes y marxaren á la lluyta, part per la banda de Collbató y part per can Massana; pèls que hi anaren, donchs, per can Massana, degué saber desprès, mossen Gibert, lo que afirma respecte dels igualadins.—La carretera reyal, en lo punt que hi empalma lo camí de can Massana, té d' altitut *mes de 600 metres;* no *de 500* com equivocadament s' ha estampat en la pág. 607. Segons l' Osona, l' altitut aproximada es de 650 metres, trobantse lo Bruch *de Dalt,* á 500; lo *del Mitg,* á 420; lo *de Baix,* á 350; Esparraguera, á 200; y lo pont d' Abrera, á 160. L' hostal de can Massana, á 700.

(7) Pág. 609.—Contra la afirmació de mossen Zoil Gibert que atribueix als igualadins les primeres escopetades, afirmació refermada per la carta del Sr. Valls y pèl cant popular que diu:

De tota la Catalunya
Igualada fou primer,
la que persegui als francesos
que van contra de la Fé;

hi ha qui sosté, fundat en certes declaracions del any 1880, que aquesta gloria pertany á quatre vehins del Bruch, dos de Collbató y dos de Manresa, cosa que no admeten altres declarants del meteix poble. Referintse á ells diu lo rector del Bruch, mossen Llorens Coll, en carta de 21 Janer de 1881, dirigida al Dr. Muntaner, arxiprest d' Igualada, que *los primeros del combate fueron los Igualadines, pero que ántes rompieron el fuego los del Bruch.*—Observis, emperó, que 'ls de Monistrol, testimonis de vista completament desinteressats, reconexen que *part de gent del sometent de Igualada comensá á tirarlos* (als francesos) *alguna escopetada;* essent induptable que mossen Gibert, al donarne compte, aludeix als preludis de la batalla y no á la emboscada del Bruch *de Dalt,* perque diu que la escomesa dels igualadins fou *á las onze poca diferencia,* la metexa hora que fixa D. Joseph Pedrosa (contemporani que vivia prop d' Esparraguera) dihent que 'ls francesos, *cerca de Casa Pascual, en lo bosch del Marqués* (que es al Bruch *de Baix*), *envers las onze tingueren las primeras escopetadas ab alguns somatents.*

(8) Pág. 609.—Hi ha qui descriu la marxa d' aquesta columna de 3.800 homens (ab centenars de cavalls, dos canons, carros de transport, etz.), encabintla tota en trajectes de carretera que fan suposar un apilotament de forçes inconcebible, molt mes, no tractantse d' una marxa de maniobra, sino estratégica ó de viatge.

Consta, y ho anotém com á dato curiós, que la columna, en despoblat anava tan extesa, que al dirigirse al Bruch *ocupava desde Esparraguera fins mes amunt de Collbató*, ó sia més amunt de la *Font del Códol* (de 5 á 6 kiloms. de carretera).

(9) Pág. 609.- Que al formalisarse la lluyta més enllá del Bruch *de Dalt*, en lo revol de la carretera, *lo sometent d' Igualada fou lo primer que rompé lo foch*, consta en la insinuada declaració del any 1880; també en la citada carta de mossen Coll (*los primeros del combate fueron los Igualadines*), y en altre document anterior, vist per D. Emili Pascual, vehí del Bruch, en l' arxiu parroquial d' aquell poble.

(10) Pág. 609.—Axís meteix caldría averiguar si manava aquesta força lo canonge d' aquella seu D. Ramon Montañá, natural de Sant Sadurní de Besora, ó bé D. Maurici Carrió, natural de Manresa, perque d' abdós personatges, com á capdills del Bruch, l' Ajuntament colocá lo retrato en sa Galería de manresans ilustres, á 1.er de Setembre de 1904 y 1.er de Setembre de 1905, respectivament, essent alcalde de la ciutat D. Pere Armengou y Manso.— Segons lo P. Ferrer, tant lo canonge Montañá, com lo rector de Sallent y altres eclesiástichs que anaren al Bruch lo dia 6 (entre ells, mossen Maties d' Igualada), ho feren *para dar ánimo y socorrer al paisanage*, ó sia pera encoratjar á llurs paisans, y assistirlos, exercint lo sagrat ministeri, si fos convenient. Ja digué un testimoni ocular (D. Joseph Freixa, mestre de Manresa, en una exposició histórica d' aquells fets), que 'ls manresans hi anaren *acompañados de un sacerdote para suministrarles los auxilios espirituales si se ofreciese ocasion ó alguna necesidad.*

(11) Pág. 610.—L' escriptor sampedorench Rnt. D. Anton Vila declará en Abril de 1891, «que aquells 100 hòmens que 's diu de Sampedor, tal volta eran entre 'ls de Sampedor y 'ls de Sallent, perque la tradició diu que varen arribar junts al punt de la acció;» afegint lo Dr. Vila que un seu compatrici, «lo bon vellet Paradell, á qui Deu tinga al cel, deya que 'ls de Sampedor eran 70 hòmens;» observant, ademés, D. Antoni de Bofarull en *sa Historia crítica de la guerra de la Independencia*, que «no hay seguridad sobre cual sea el primer somatén que auxilió á los de Igualada y Manresa, parapetados en Casa Massana, tanto, que se disputan esta gloria siete pueblos distintos.»—«El apostadero de Can Massana (diu la Junta de Manresa á la d' Igualada lo dia 22) es punto el mas importante no solo para la defensa de esta Ciudad, si que también para la de esa Villa.»

(12) Pág. 610.—Hi ha qui suposa que D. Joseph Puiggarí fixa en 180 hòmens la força total del sometent d' Igualada, quan l'ilustre académich, á falta de datos concrets, no mes pregunta «si será exagerado fijar en un *minimum* de 180, el número de igualadinos concurrentes á la batalla.»—Lo que sabém de cert es, que al cap de vuyt dies, D. Antoni Franch prengué part en la segona batalla del Bruch ab *400 hòmens;* que á un alçament general decretat per la Junta Superior de Catalunya á 6 Desembre de 1809, la vila hi concorregué ab *ochocientos y treinta y ocho hombres somatenes,* y que, havent disposat la propia Junta que 'ls destacaments del sometent fossen rellevats cada mes, ordená que per tot lo Janer de 1810 enviás *500 hòmens* á Sant Celoni pera rellevar als anteriorment enviats.—També consigna la fulla de serveys de D. Antoni Franch, que trobantse aquest encarregat de la Batllía d' Igualada, «habiendo recibido oficio del punto de Casa Massana, de que el Exército Francés estaba en Manresa, levantó un somatén de *quinientos hombres* y unidos con una Compañía de la Cruzada, les destinó á las inmediaciones de Manresa, donde atacaron fuertemente al Enemigo, causándole una considerable pérdida y tomándole dos carros capuchinos cargados de municiones, los que puso á disposición de la Junta Corregimental de Cervera.»

Per lo tant, que 'l Sr. Puiggarí senyale un *minimum* de 180 igualadíns á la primera batalla del Bruch, no prejutja la qüestió, y pèls datos alegats veyém que sense extremarho, podía arribar á la xifra de 360.

(13) Pág. 610.—Lo noy Benet Malvehí, tambor del exèrcit, desertá de la guarnició de Barcelona y retorná á Igualada, sa patria, pochs dies abans de la jornada del Bruch, quan desertaren de la capital soldats espanyols en nombre tan considerable que, segons Cabanes, la guarnició (composta de 3.580 hòmens de totes armes) ben prompte quedá reduhida *á una quinta ó sexta part.*

Lo Malvehí concorregué á la batalla ab lo timbal del popular entremés de moros y cristians, dit vulgarment *la Patera.* Aquest timbal desaparegué de la vila durant la guerra civil dels set anys, al caure presoner dels carlins un petit destacament que 'l portava; ben aviat lo recobraren los cristins ó lliberals, y després d' haver estat 42 anys, desconegut, en lo castell de Lleyda, y altres 17 anys en aquell Museu arqueológich, fou dedicat, ab la vénia del Sr. Bisbe de Vich y en nom dels sometents de Catalunya, á la sagrada imatge del Sant Crist d' Igualada lo dia 8 de Juliol de 1894.—Lo Butlletí Oficial publicá llavors tota la documentació referent á la troballa, retorn y solemnial entrega de tan estimable trofeu históric; lo que no s' havía publicat fins ara, es la següent curiosíssima carta:

«COMISIÓN PROVINCIAL DE MONUMENTOS HISTÓRICOS Y ARTÍSTICOS DE LÉRIDA.—Sr. D. José Puiggarí, Correspondiente de la Real Academia de la Historia.—Mi muy respetable señor y amigo: contestando á las preguntas y observaciones formuladas por V., me apresuro á manifestarle que el cronista de referencia acertó al suponer que el famoso tambor fué á parar al castillo de Lérida, en alguna de las revueltas políticas posteriores á la dominación francesa. Efectivamente: en la primera guerra civil, una columna de tropas leales sorprendió en la villa de Guimerá, el día 18 de Septiembre

de 1835, una numerosa partida carlista, haciéndole algunos centenares de prisioneros y apoderándose de infinidad de armas y otros efectos de guerra, todo lo cual fué conducido al castillo principal de esta plaza, después de haber fusilado en Verdú, el día 20, once de aquellos prisioneros, que eran naturales de dicha última población.

»Muchos años después, ó sea en 1877, la Comisión de Monumentos históricos y artísticos de esta provincia, obtuvo autorización para trasladar á su Museo arqueológico, varios objetos procedentes de la catedral antigua y algunas armas y efectos inútiles que existian en los parques de artillería del mencionado castillo, habiendo recogido entre estos últimos el tambor que nos ocupa, que procedía de la citada sorpresa de Guimerá, y cuyo instrumento por algo debió llamar la atención de la Comisión de Monumentos.

»Al tomar yo posesión del cargo de vocal de la misma en Septiembre de 1893, y visitar con este motivo por primera vez su Museo, examiné detenidamente el histórico tambor, que estaba colgado en la pared en sitio muy visible, y al contemplar su aspecto y estructura, enterarme de sus inscripciones y ver el escudo de armas de Igualada, acudió enseguida á mi imaginación aquel famoso y tan discutido tambor del Bruch.

»Comuniqué el descubrimiento á mis amigos Casals y Cardús, á quienes más particularmente podía interesar; al primero como auxiliar de los somatenes de Lérida y Balaguer (*qui anteriorment li havia parlat d'aquest timbal*), y al segundo por ser hijo de Igualada. Ambos propalaron la noticia escribiendo respectivamente á sus jefes y deudos, y publicando más tarde en los periódicos la ya conocidísima reseña y declaración que á este fin me habían pedido. Bien pronto recibí algunas cartas gratulatorias noticiándome que el Somatén de Igualada solicitaría la cesión de su antiguo tambor, y suplicándome interesara á mis compañeros de Comisión para que accediesen a la demanda, lo cual he cumplido ya con mucho gusto; y si bien algunos se resisten fundándose en que nuestro Reglamento prohibe tales cesiones, gracias á las circunstancias verdaderamente escepcionales del caso, confío convencerles, y que en su día, el acuerdo de la Comisión será tomado por unanimidad.

»Ya sabe V., pues, los antecedentes que hay relativos al tambor; la historia de su *hallazgo;* como circuló la noticia, y, finalmente, la buena acogida que halla entre nosotros la pretensión de los igualadinos.

»Por lo demás, nada de molestias ni de dispensas, pues me ha hecho usted un singular favor al dirigirme su amable carta.—Le saluda respetuosamente, ofreciéndole á su vez la más sincera amistad, su afectísimo servidor y compañero q. b. s. m.—*Agustin Prim* (*C. de la R. Academia de la Historia*).—Lérida, 25 Abril de 1894.»

En quant al timbaler igualadí, segons una relació de son compatrici don Antoni Biosca:

«Mas tarde volvió á las filas del Ejército regular... En 1811, hallóse en el castillo de Figueras, que á la sazón tenian bloqueado los franceses, compartiendo con los horrores del hambre las fatigas del servicio hasta que, rendida aquella fortaleza, cayó prisionero con toda la guarnición. Sufriendo las mayores penalidades, de cárcel en cárcel fué á parar á Rusia; y cuando al fin

se le declaró libre, tuvo que permanecer, por falta de recursos, algun tiempo en Alemania.—A su regreso volvió á servir en filas. Desempeñó el cargo de tambor de órdenes y el de cabo instructor de educandos y jefe de banda, siendo reputado uno de los más hábiles redoblantes, en las bandas militares.

»Durante la primera guerra civil, fué cabo instructor de la banda de tambores del batallon de Milicia Nacional de Igualada y, mas adelante, su tambor mayor, conforme lo acreditan cuatro nombramientos que el infrascrito guarda originales y cuyas fechas son: 29 Junio y 1.º Octubre de 1843; 19 Noviembre de 1854, y 11 Noviembre de 1855.

»A la procesión que celebra anualmente nuestra ciudad, en recuerdo de la victoria del Bruch, y á cuyo acto asistieron siempre armados, los sobrevivientes del Somatén del año 1808, también concurrió durante muchos años el Benito Malvehí, batiendo marcha, acompañando todos á la bandera del Santo Cristo.

»En su última época era el tambor obligado en las pasacalles, danzas y fiestas populares, y el redoblante predilecto de todas las bandas de música, que se lo disputaban por su maestría, siendo ésta tal, que los menos filarmónicos distinguian, á gran distancia, los redobles del popular *Benet*.

»Segun su partida de óbito, falleció en Igualada el dia 9 de Marzo de 1870, *á la edad de unos setenta y seis años*.»

(14) Pág. 611.—De la presencia de la bandera del Sant Crist en la memorable batalla, n' hi ha cent testimonis, constant, ademés, que alternativament la portaren un tal Alexandre Viñals (a) *Xandri*, en Joan Iglesias (a) *Tapa*, y altre conegut pèl *Sastre de la Coloma*, quals patriotes, perdentla y recobrantla tan heróicament, acreditaren esser d' aquells que recomana D. Martí de Eguiluz en son *Discurso y Regla Militar* (Amberes, 1595), dihent que «el abanderado debe de ser dispuesto y gallardo, por algunos respetos forzosos que se le ofrecerán, como es un día de asalto ó batalla.....,» y que per assó, «la bandera no debe fiarse á gente moza, sino á hombres hechos, que la puedan muy bien campear y hacer gentilezas con ella y llevarla con brio y autoridad.»

Segons extracte del Butlletí Oficial (Abril de 1890):

«La histórica bandera que tanto renombre dió á los igualadinos en la primera jornada del Bruch, es de raso morado obscuro, guarnecida de un sencillo fleco de oro, acusa la forma del gallardeton y mide aproximadamente dos metros de longitud por uno y medio en su mayor anchura.

»Pintada sobre tafetan, ostenta en su centro la veneranda Imágen, sin inscripción ni lema alguno. El asta, que es de madera blanca barnizada de negro, remata con una lanza de hierro y mide en su conjunto unos tres metros. De ella penden dos juegos de cordones, con borla, todo del mismo color morado; los unos de un metro para enlace y adorno en la parte superior, y los de sustentáculo, de 4 metros y medio.

»La gloriosa enseña fué durante la lucha perdida y recobrada por los valientes somatenes, y, rota el asta en su tercio inferior, uniósela después por medio de dos anillos de hierro de un centímetro y medio de ancho, separados entre sí por una distancia de siete. También aparece rota la punta de la lanza, y con dos agujeros de bala y algunos cortes la gloriosa bandera que,

abrigando amorosamente el féretro de los igualadinos que la defendieron, correspondióles mas tarde acompañándoles al sepulcro, pues en Igualada, según expresa una carta de uno de sus Arciprestes, cuando moría algún individuo de los que habían pertenecido al somatén del Bruch, cubrian su caja mortuoria, para el curso del entierro, con la bandera del Santo Cristo.»

Fou construhida en 1798, expressament *per pregaries;* per assó es morada, com de rúbrica son morats los ornaments sacerdotals en actes de condol y pública expiació.—La confeccionaren lo sastre Pau Borrás y altres artífices, y costá 35 lliures 7 sous (no 13, com per error se digué abans) y 7 diners; 94 pessetes 34 céntims.

Convé recordar que ja en 1233, lo rey D. Jaume I honorá la vila d' Igualada posanthi sotsveguer, «qui ab bandera reyal e sometent, ab los hòmens de dita vila fugassen los malfactors, de hont ampliament e mantenint la suprema regalía de nostre Rey e senyor, la qual en Catalunya es lo crit de sometent, lo sotsveguer de aquesta vila e tots los poblats de aquella han usat e usen de dit sometent sentint lo crit de viafós, continuant aquell, repicant les campanes e ab bandera reyal fugant e perseguint malfactors.»—D. Martí *l Humá*, darrer monarca d' aquella dinastía, renová en 1397 aytal concessió á fí de que 'ls igualadins, en llurs sortides armades, poguessen lícita y impunement tenir y arborar un bon penó reyal: *possitis licite et impune habere ac portare extensum et elevatum in altum bonum pennonem regalem.....* (Llibre de Privilegis).

Passats 483 anys de la primitiva concessió, desprès de la caiguda de Barcelona decretá Felip V en 1716 l' abolició dels sometents de Catalunya, y la bandera propia del d' Igualada restá depositada en la Casa comunal.— En un inventari pres pèls regidors de la vila á 13 de Juliol de 1728, encara s' hi consigna que *en lo Armari xich de la Sala de la Casa de la Universitat* existeix, entre altres objectes, *la Bandera del Sometent, de domás carmesí*, la qual, segons lo P. Marian Ferrer, desaparegué més tart en una turbulencia política; per lo que 's diu en les cobles antigues de la batalla del Bruch, dedicades al Sant Crist, que als igualadins,

armats de fé verdadera
los ocurrí á la memoria,
que per lograr la victoria
portassen vostra bandera.

En quant al crit ó aclamació de *¡Sant Christo, ajudáunos!* (tan popular á Igualada, que ja's troba en referencies del any 1678), consta en un singularíssim document de que doná compte 'l Butlletí Oficial del mes de Març de 1893.—També en la vitrina que guarda com un tresor la preciada bandera s' hi llegeix: en la part superior, *¡Sant Christo, ajudáunos!* y al peu, *Bruch 6 de Juny de 1808.*

Finalment, lo propi Butlletí Oficial (Juny de 1901) corrobora ab nous datos aquell entusiasme dihent:

«La presencia de la invicta bandera en los campos del Bruch, exaltó de tal modo los sentimientos patrióticos y religiosos del pueblo igualadino, que el producto anual de limosnas de la Cofradía del Santo Cristo, llegó á

duplicarse, según aparece del siguiente resúmen del libro de ***Entradas y Eixidas***, facilitado por el actual Prior de la mentada Cofradía, Rdo. D. Alejo Francolí.

»LIMOSNAS RECAUDADAS, Á SABER:

De	16 Agosto 1803 á	15 Agosto 1804	65	libras	12	sueldos	4	dineros.
De	—	1804	—	1805	51	»	15	»	0	»
De	—	1805	—	1806	67	»	16	»	0	»
De	—	1806	—	1807	56	»	16	»	0	»
De	—	1807	—	1808	141	»	6	»	6	»
De	—	1808	—	1809	109	»	12	»	9	»
De	—	1809	—	1810	123	»	19	»	0	»
De	—	1810	—	1811	105	»	5	»	4	»
De	—	1811	—	1812	100	»	4	»	10	»

»Acrece la importancia de estas últimas ofrendas la consideración de que, á tenor de otras memorias á la sazón escritas por el igualadino D. Juan Angel Riba, paralizados los trabajos y el comercio á causa de la guerra, la miseria fué tan grande en 1812, que el trigo llegó á venderse á 18 duros la cuartera (*abans de la carestía, á 4*), *blat de moro, ordi, guixas y llegumet* á 13 duros, y así proporcionalmente los demás artículos, por lo cual, añade, *en Igualada se doná la sopa cada mitx día á passat de noucents pobres, desde lo día 15 de Janer fins per tot lo mes de Juny.*

»Y fué tanto el impulso de aquella pía corriente, que hasta uno de nuestros *aliados* no dudó asociarse á ella, observando el citado Rdo. Francolí, con refererencia al propio libro de *Entradas y Eixidas*, que posteriormente al mes de Agosto de 1812, *lo Senyor General inglés Green entregá una limosna de 15 lliuras* (40 pessetes) *al Sant Christo de Igualada.*»

(15) Pág. 611.—Rnt. Gayetá Soler: *Verdadera significación histórica del tamborcillo de Sampedor.* Estudi crítich en que 's demostra que ni 'ls francesos fugiren espavordits al sentir lo timbal de Sampedor, ja que aquest ressoná per primera vegada á cosa de *les tres y mitja de la tarde y fins á les sis ó les set los enemichs no comensaren á recular;* ni 'l timbaler sampedorench pogué dirigir la batalla ab tochs de ordenança que desconexía per complert, y que, per altra banda, ningú hauría entés; de manera que alló de graduarlo de *Capitá General d' aquell improvisat exércit,* com diu mossen Vila, ó de *valiente y hábil general en jefe* y *general peritísimo,* com diu l' Arteche, es pura fantasía. Per qual motiu, lo citat académich conceptúa d' igual categoría lo timbaler de Sampedor, que 'l d' Igualada y 'l trompeter de Piera.

(16) Pág. 612.—Pèls metges que á Barcelona 'ls assistiren, pogué saber lo P. Ferrer que 'ls ferits passaren de 400; sobre les demés pérdues ja digué Cabanes en 1809: «Se ha podido saber por conducto seguro y fidedigno, que los franceses perdieron mas de 320 hombres de infantería....., 63 de caballería....., y una pieza de artillería de campaña.»

Degut, sens dupte, á una mala inteligencia, ab lo fet d' Esparraguera doná

[redacted]

en Pedrosa per finida la persecució dels francesos per part dels sometent per esser de nit, diu que tingueren por de matarse entre ells. Ja veurém qu no fou axís.

(17) Pág. 612.—Heus aquí un fet curiós, relacionat ab l'episodi d'Abrer —Ab lo sometent igualadí, acompanyavan á D. Antoni Franch los jornaler de sa casa, y un d'ells, l'Aleix Fábregas, pèls voltans d'Abrera s'apoderá d una maleta abandonada pèls fugitius, la qual, presentada á D. Antoni se veg que contenía roba, diners, una faxa de seda vermella y un mapa detalladí sim, editat á Venecia, de l'antiga Corona d'Aragó y Navarra. Tot ho retor ná nostre capdill al apresador, menys lo mapa y la faxa que's retingué per memoria. Abdós objectes son religiosament guardats per la familia Franch com honroses despulles de la gran jornada.

(18) Pág. 614.—Fins lo general Arteche, tan remirat quan se tracta del igualadins, reconeix qu' en aytals testimonis *no cabe suponer equivocación* *superchería*. Per altra part, no es estrany, com algú suposa, que 'l capdill igua ladí promogués, ja en 1810, semblant expedient. Decretat per la Junta Su perior de Catalunya un nou *préstamo* de dos milions de duros, en Franch mitg arruhinat á causa de la guerra, no pogué entregar mes que 150 duro dels 300 que li assenyalaren; y á fi d'evitar enujoses reclamacions, aleg devant del Capitá general, per medi de la citada informació, los molts se veys personals y pecuniaris que ja tenía prestats en defensa de la patria.

(19) Pág. 615.—Ademés del Franch y dels germans Llimona, d'Igualad també consta que «D. Raimundo Ferrer y Vila, tomando algunas gentes su mando, se presentó en el Bruch, distinguiéndose por su valor, y enca gándose de mantener el órden; y que un sacerdote llamado M.n Mati *(Mossen Matias Bertrán)* acompañó á ios somatenes durante toda la expedició arengándoles y entusiasmándoles con sentidas y patrióticas frases.»

(20) Pág. 616.—Axò explica 'l gran estol de forçes que manava D. Anto en algunes accions del any 1809: en la de Ordal, p. e., hi prengué part 1.800 hòmens d'Igualada, Calaf, Sant Quintí, Piera y Masquefa.

(21) Pág. 616.—«Es fama, diu l'escriptor igualadí D. Gabriel Castellá, qu aun hallándose en apuros, nuestro D. Antonio invertía desde luego en pro d sus ideales, las ya mermadas rentas y productos que le venían á mano, lle gando, á impulsos de su patriotismo, á contraer deudas personales cuand aquellos medios no alcanzaban á cubrir imperiosas necesidades de momen to.» —Tramesos pèl meteix autor acompanyats de oportunes observacion publicá lo Butlletí Oficial (Juny de 1903 á Setembre de 1904) la major par dels documents aludits en aquesta breu noticia biográfica de D. Antoni Franch

(22) Pág. 618.—Del llibre de *Naixements, desposoris y defuncions* de la familia Franch.—La esposa de D. Antoni, D.ª Agna Font y Torres, neboda del famós bisbe Torres Amat, lo sobrevisqué nou mesos. Dels fills que tingueren, ne restá un, D. Miquel, pare de D.ª Venancia Franch de Biosca, única neta del capdill igualadí. Aquest tingué dos germans, com ell bons patricis: D. Francisco, jove de 21 anys, tinent de granaders de la 1.ª Legió Catalana, dues vegades ferit en accions de guerra y mort desastrosament á mans dels enemichs, que per odi al seu germá lo degollaren y li tallaren los punys (Torá, 9 d' Agost de 1811); l' altre, D. Domingo, tinent de Miquelets, caigué presoner en la rendició de Roses (5 de Desembre de 1808); catiu á França més de cinch anys, s' incorporá desprès al exèrcit; ja vell y mitg cego, morí á Igualada essent mestre de minyons.

(23) Pág. 618.—Igualada y Manresa començaren á celebrar la festa aniversari de la batalla del Bruch en 1809: la primera ha seguit fentho cada any, *sense cap interrupció;* la segona ha tingut que *restablirla* dues vegades per acort d' Ajuntament.—Bruch y Sampedor començaren á celebrarla en 1814: los sampedorenchs han sigut constants; no axís los del Bruch ahont la festa anyal *cayó en desuso* en 1840, essent restablerta en 1892.

De com la celebraren los bruguetans la primera vegada, n' hi ha datos molt curiosos en una relació escrita pèl vicari mossen Miquel Rafols. Extractemlos que ho merexen.

«Lo dia 12 de Juny de 1814, fou quan se celebrá la Festa en acció de gracies de havernos Deu lliurat dels *Futres*. Per lo dit efecte se compongué la Iglesia alsant en lo grahó del presbiteri tres arcades de branques de xiprer, guarnides de flor de ginesta y roses, y en lo altar major, sobre la Mare de Deu, hi havía altre arcada composta de la mateixa manera. Los ciris, entre arcades y altar major eran en número de 90.

»Lo dia 11, vigilia de dita festa, al mitx dia hi hagué repich de campanes; se bogá la campana grossa y desprès la xica, cosa may usada en esta parroquia.

»Lo dia 12, á las deu se cantá un solemne *Te-Deum*, que durá á lo menos mitja hora; hi assistí la major part del poble y lo Iltre. Ajuntament; aquest, al anar y tornar de la Iglesia fou acompanyat de la música y altres minyons que anaven galejant ab les armes. Lo *Te-Deum* fou cantat per la R.da Comunitat de Rector y Vicari de dita parroquia y un capellá foraster, alternant la música. Los tiros que se dispararen mentres se cantá lo *Te-Deum*, no poden esplicarse; sols diré que era tant lo fum dels tiros, que impedía poderse veure del cementiri estant la carretera. Tot seguit la música cantá un solemne Ofici, en lo qual á expenses de un devot predicá lo infrascrit Vicari.—De llevar Deu fins haver reservat, foren continuos los tiros, y havenseli á un reventat la arma, nò li succehí cap dany, lo que atribuhirem á especial providencia de Deu nostre Senyor.—Tant lo Rector com lo Vicari ferem franques les propines de *Ofici* y *Te-Deum*, y la funció se acabá al punt de las dotse.

»A la tarde se resá lo S.m Rosari y desprès se cantá la lletanía de María S.ma y los goigs del Roser.—No hi hagué ballades, perque acabat de dinar, ferem marxar los músichs ben depressa, pera evitar la ocasió de ballar.»

(24) Pág. 619.—Formavan la comissió d' Igualada, l' alcalde D. Manuel Miserachs y lo tinent d' alcalde D. Andreu Valls; los regidors D. Valentí Gabarró y D. Joseph Ferrer; lo jutge de 1.ª instancia Sr. Fernández Argüelles, y 'ls priors de la confraría del Sant Crist, D. Aleix Francolí, prevere, y don Ramon Martí Rodó.

En la invitació dirigida á Igualada, l' alcalde del Bruch hi consigna lo següent: «Nadie puede ignorar que el somatén de esa Ciudad fué el que con mas heroismo luchó contra las huestes napoleónicas, logrando, con su entusiasmo y bizarria, desalojarlas de este pueblo.» Y com en los oficis enviats á Manresa y Sampedor, també s' hi continuá aquest elogi, l' alcalde del Bruch explica la causa d' aytal embolisme dihent, «que primero se extendió el oficio de Igualada y luego se reprodujo sin modificarlo, como era natural; descuido que notamos después de haber enviado los pliegos á su destino.» Ho fem avinent, perque hi ha qui glosa á favor de Manresa aytal equivocació.

(25) Pág. 621.—Prévia autorisació del Sr. Bisbe de Vich, ab la meteixa solemnitat fou entregada la bandera al Alcalde á les quatre de la matinada. Segons relació de D. Antoni Biosca, net polítich de D. Antoni Franch:

«Instó el Ayuntamiento del Bruch al de Igualada, para que con el somatén de la misma concurriera á la proyectada fiesta con la célebre bandera del Santo Cristo. Obtenidos, al efecto, la conformidad del señor Arcipreste y el beneplácito del señor Obispo, el dia 6 de Junio, á las tres y cuarto de la madrugada se señaló la *Missa primera* en la parroquia de Santa María, asistiendo á ella un gentío inmenso. Tocóse después á *sometent*, y á las cuatro en punto salió la Rda. Comunidad en procesión solemne con sus cuatro capiscoles vestidos de capa y con bordones, y el Rdo. Arcipreste tambien con capa y llevando la bandera del Santo Cristo, acompañado de diácono y subdiácono. Con no poca dificultad se abrieron paso entre la apiñada muchedumbre, y adelantándose dicho señor Arcipreste hizo entrega de la bandera al alcalde D. Manuel Miserachs.....; partió luego la comitiva al son de una música, mientras la campana seguia tocando á *sometent* y la multitud vitoreaba con entusiasmo á la prodigiosa imágen del Santo Cristo y á su bandera... Hizose la entrega de ésta con tanta solemnidad, por ser la primera vez que salía de la población después de la batalla del Bruch, que tuvo lugar en igual dia (6 de Junio) del año 1808.»

(26) Pág. 623.—Formavan la Comisió organisadora dels Sometents, lo General de brigada Comandant general del institut, D. Manuel Ruiz Rañoy, president, y 'ls vocals D. Francisco Xavier de Franch, D. Francisco Folch, lo Marqués de Marianao, lo Marqués de Comillas, D. Ramón Xammar, lo Marqués de Camps, D. Francisco Corberó, D. Joseph Tarragona, D. Joaquim Badía, D. Ramón Vaquer, D. Joaquim Sostres, D. Francisco Martí, D. Antoni de Argila, D. Eusebi Güell, D. Alfons Sala y D. Marian Brufau, únich que per malalt no pogué assistir á la festa.

(27) Pág. 624.—«Debiendo perpetuar dicho monumento el recuerdo de la batalla del Bruch, dignóse el Rey, durante gran parte de la ceremonia, sostener la bandera del Santo Cristo de Igualada, que tanta gloria alcanzó en la famosa jornada, produciendo en la multitud delirante entusiasmo la vista de la santa enseña en manos del joven Monarca.—También como tributo á los héroes de aquella y por haber sido uno de sus principales caudillos D. Antonio Franch, halláronse en sitio preferente su nieta D.ª Venancia Franch y su esposo D. Antonio Biosca, previamente invitados por S. E. el Capitán general (Butlletí Oficial; Abril de 1904).»

(28) Pág. 625.—Remembrant aquella munior de gent y de banderes, y aquells crits y aclamacions que retrunyían per la montanya, diu lo citat historiador:

«Com una torrentada d'hòmens, en mitg d' aquell estrépit se veyan passar los qui tenen les seues viles y masíes en los deleitosos plans del Ampurdá y de Girona y que fins en les afraus del Montseny se extenen, portant encara la roja barretina dels grechs que'ls hi donaren nom d'ampurdanesos al fundar Ampuries; los *ceretans* de Puigcerdá, los *ausetans* de la plana de Vich y los *castelans* del mitg de Catalunya, veritables fundadors del nom y de la nacionalitat catalana. Perque sembla que res s' ha cambiat; encara sembla que l' historiador veu les metexes tribus y gents que hi havía en la época romana. ¿Quí son aquets que devallan més ordenats, tots morenos, ab barretines fosques? Ben bé son una rassa especial y forta, son de la Segarra y plá de Lleyda que s' unexen insensiblement ab lo tipo físich del voltant de Valls y camp de Tarragona. Son los descendents d' aquelles tribus de *ilergetes* y *ilercaobons*, com deyan los romans. Son los qui ab més facilitat saben agruparse: anaren sols en l' exércit que conquistá Mallorca; son los qui formaren lo principal contingent dels almogávars que entraren á Atenes y á Constantinopla. ¡Me semblava llegir un tros d'historia vivent! Alló no era la revista dels sometents, alló era la revista de la rassa catalana..... (De *La Veu de Catalunya;* extracte).

(29) Pág. 625.—*Goigs á llabor de la gloriosa Bandera del Sant Christo de Igualada per la victoria del Bruch.—Foren dictats pêl degá dels goigistes catalans Mossen Pau Parassols y Pí, Prevere, soci de la Real Academia de la Historia de Madrid, y de la de Bones Lletres de Barcelona.....* Any 1885.

Com á nota final sumament curiosa y oportuna consignaré un fet, casi desconegut, referent al pal de la bandera. Axís ne dona compte l'ilustrat igualadí D. Joan Bas y Jordi, en una extensa carta que sobre la festa montserratina enviá pochs dies després á son compatrici D. Eduart M.ª Coll.

«A les cinch de la tarda, Don Alfons XIII se despedí de Montserrat, y á la metexa hora prengueren comiat gran nombre de sometents; al passar lo nostre pêl devant de la *Creu del Miracle,* que es al peu del monestir, la barra ó pal de la Bandera del Sant Crist, que anava conduhida á la part superior de un cotxe particular, tingué la desgracia d' empassonarse en un dels arbres de la carretera, ab tan mala sort, que's trencá casi en rodó pêl meteix indret que

ho fou lo dia de la batalla del Bruch, essent de notar, que si llavors restá malmesa lluytant per la patria, lo nou percás fou degut á un repentí moviment que 's doná al carruatge, á fi de no atropellar á un bon home del sometent, ja vellet, que ab lo fato y la escopeta al coll anava distret per la carretera.—L' endemá juntárem altra volta la dita barra per medi d' una birolla colocada sota les dues anelles que sostenen la primera juntura, en forma que ha quedat ab lo meteix diámetre de la barra, no conexentshi apenes cap diferencia.»

CAPITOL XCIII

Regnat de Ferrán VII (1808-1809).—Tornada del sometent; vot de la festa anyal per la victoria del Bruch.—Ratificació del vot.—La primera Junta corregimental y la d' Igualada.—Segona batalla del Bruch.—Representació d' Igualada en la Junta Suprema.—Mutual auxili de les Juntes.—Supressió de les Juntes locals; contrarietats y extinció de la d' Igualada.—Notes.

Tornada del sometent; vot de la festa anyal per la victoria del Bruch.—¡Bella tornada sería la del sometent á la vila! ¡Llástima que no'n tingám detalls! No obstant, me sembla que la veig: veig al devant de tot la morada bandera del Sant Crist; seguexen agrupats los vencedors d' ayre marcial, estampada en la cara la alegría de la victoria; veig los trenta y tants cavalls francesos que allargan y adornan com trofeu de victoria la currúa: veig á tota la gent del poble en pes, xichs y grans, hòmens y dones, capellans y relligiosos presenciant la triomfal entrada y aclamant ab lo més coral entusiasme als vencedors!

Axís com no partiren de la vila, los del sometent, sens entrar en la esglesia pera pendre la sagrada ensenya y in-

[redacted]

vocar la protecció de Jesús crucificat; axís crech que al retorn degueren fer altra visita d'acció de gracies à la capella del Sant Crist tot tornanthi la bandera que'ls guià à la victoria.

En la primera sessió que tinguè l'Ajuntament després de la tornada del sometent victoriós, deguè votarse la festa commemorativa d'acció de gracies que tots los anys faria la vila en honor del seu patró lo Sant Crist.—L'acta d'aquesta sessió s'extravià: y pera que quedàs perpètua memoria de aquell vot, fou aquest renovat pèl Juny de 1813, en la forma següent:

«En la Villa de Igualada al primer dia del mes de Junio del año mil ochocientos treze: congregados los S.res que componen el Mag.co Ayuntamiento Constitucional de la misma... En atencion á que á principios de nuestra santa revolucion se votó por esta Villa una fiesta solemne ó aniversario á la portentosa Imágen del Santo Cristo, por la prodigiosa victoria conseguida por un corto número de paysanos de esta Villa y sus alrededores en las alturas del Bruch contra un exército innumerable de enemigos que derrotados fugaron precipitadamente á Barcelona, dejando artillería, trenes, armas y otros efectos militares; cuyo aniversario debió celebrarse anualmente en el dia seis de Junio en que fué conseguida tan portentosa victoria: Y como no obstante de haver sido votada formal y solemnemente la citada fiesta ó aniversario por el pueblo compuesto del cuerpo político y governativo, de las Corporaciones y Comunidades eclesiásticas, no se encuentra la acta, sin duda por las invasiones que del enemigo ha sufrido esta Villa: Y debiendo hacer constar perpetuamente una acta tan solemne; acordó el Ayuntamiento llamar á todas las Corporaciones y Comunidades de esta propia Villa para el jueves dia tres del que rige á las quatro horas de la tarde para acordar nuevamente y votar la citada fiesta y aniversario... (1).»

Ratificació del vot.—Efectivament, lo dia 3, com se havía acordat, se tinguè altra sessió, à la qual assistiren, ademès del Ajuntament, representants de la Comunitat de Preveres, l'Ecónomo de la parroquia, representants dels tres convents de la vila y'ls cónsols dels gremis següents: Texidors de llana y lli; fusters y ferrers; extrangers; pagesos; blanquers; parayres ó fabricants de panyos; sastres, sabaters, sombrerers, cordoners y cinters; y'ls administradors de la confraría de Sant Esteve y lluminaria del Santíssim Sagrament com à tals, y *en representacion de los Mancebos de esta Villa.*—Oberta la sessió l'Alcalde manifesta:

«Que el motivo de haver sido convocados es porque haviendo el Govierno, Comunidades eclesiásticas y Corporaciones gremiales votado una fiesta solemne anualmente en el dia seis de Junio á la prodigiosa Imagen del Santo Cristo de esta Villa, en accion de gracias por la milagrosa Batalla que el dia seis de Junio de mil ochocientos ocho consiguieron los Paysanos de esta misma Villa y sus alrededores en las alturas y paso del Bruch, destrozando y obligando á una vergonzosa fuga al Exército enemigo que en crecido número de Infantería y Cavallería con artillería, quería penetrar por esta Villa: de cuyo solemne voto se formalizó la correspondiente acta en los Registros Capitulares de este Comun en el propio año mil ochocientos ocho, la qual, con las invasiones y saqueos que posteriormente ha sufrido esta Villa ha desaparecido, sin que se haya podido encontrar: Conviene para perpétua memoria, su estabilidad y cumplimiento que se ratifique este voto solemne. Y como de otra parte ha ocurrido de despues el inconveniente de que el dia seis de Junio algunos años seria ocupada la Iglesia para poder celebrarse dicha fiesta; siendo el dia que se consiguió tan milagrosa victoria el segundo de Pasqua de Pentecostés, en cuyo dia podrá entrar anualmente dicha festividad ó aniversario; propuso la ratificacion solemne de dicho voto, y que la fiesta se celebre anualmente en el dicho dia segundo de Pasqua. Y así fué acordado y votado formal y solemnemente. Cuya fiesta se haga puntual á la que se celebra todos los años á la misma prodigiosa Imagen del Santo Cristo en el tercer dia de Pasqua de Resurreccion; que el Ayuntamiento pagará la música; la R.da Comunidad de Presbiteros asistirá gratis en las Vísperas, Conventual y Procesion; que predicará alternativam.te un individuo de cada Comunidad Regular por orden de antigüedad; que la iluminacion consistirá en cien velas en esta forma: doze de á libra, treinta y dos de á media libra, y cinquenta y seis de quatro onzas, cuya cera será facultativo al Sacristan de la Iglesia parroquial tomarla en una de las tiendas de esta Villa, y sus disminuciones costearán los siete Gremios por iguales partes, cuyo importe estarán éstos obligados en pagar encontinente al Sacristan en virtud de la cuenta del tendero que les presentará; no comprendiendo en este cargo los Administradores de la Cofradia de San Estevan ó Luminaria del SS.mo Sacramento, pues estos tienen á su cargo y coste, el asistir con las antorchas ó achas de cera en la misma funcion: Declarando el Ayuntam.to que el Campanero estará obligado á tocar las campanas de balde y todo lo demás annexo á esta Funcion, sin poder percibir por esta Funcion gratificacion ninguna él ni ninguno de sus dependientes. Y así lo votaron y firmaron, dándose conocimiento al Il.mo y R.mo Obispo de Vich para que se digne aprovar este voto para su perpétua estavilidad y cumplimiento. Y que se entregue una copia de esta acta y su aprovacion á cada una de dichas R.das Comunidades y Gremios para poder colocarla en sus respectivos libros... (Seguexen les firmes. Registre 1812-1814).»

La primera Junta corregimental y la d'Igualada.—Juramentats los habitants de Lleyda contra 'l poder napoleónich á 28 de Maig de 1808, enviaren comissionats á

Tarragona y Tortosa, á Vich y Manresa pera fomentarhi la insurrecció. *No bien ha alzado Lérida la primera el grito santo de libertad, no bien la voz de ¡guerra! ha herido los ecos de las montañas catalanas, cuando desde el Ebro á Puigcerdá, desde Rosas á los confines del vecino Aragón propágase la alarma que concita á la pelea á los esforzados descendientes de los almogávares* (Adolf Blanch).

També constituhí Lleyda *la primera Junta corregimental de Catalunya* lo dia 2 de Juny (2), axís com Manresa ho feu al 3, Vich al 4, Girona al 5, etz., y en defecte de Vilafranca, cap del corregiment d'aquest nom, Igualada, població secundaria del meteix, en sessió d'Ajuntament tinguda lo dia 8 acorda crear una Junta de Govern pera atendre á les urgencies de la guerra. Lo carácter relligiós dels components de la Junta indica ben clar que la guerra contra'ls francesos era considerada com á guerra de relligió, com una verdadera creuada.—Diu l'acta de la sessió:

«.....Respecto de que las urgencias del dia en este pueblo toman mas incremento, que causa la invasion de los franceses en las inmediaciones de esta villa y se mencionan en los acuerdos antecedentes: Ha acordado este Ayuntamiento formar una Junta de Gobierno, y al efecto nombrar á los S.res R.do Párroco y Dean, el R. P. Prior del convento de S. Agustín, el R. P. Guardian de Capuchinos, el R. P. Rector de las Escuelas Pías, quienes ya han asistido en las resoluciones antecedentes; y además, á los S.res don Manuel Ant.o Martinez Pbro., el R. D. Jayme Gobern, el R. P. Lector del convento de Agustinos, el R. P. Pedro de Odena, el R. P. Pedro Freixas de las Escuelas Pías, D. Ramon Riera, Antonio Amigó, Ramon Ribas, D. Joseph Ant.o Rovira, Martin Aguilera, Juan Castells, Juan Badía, Ignacio Jovells: Y hallándose presentes dichos S.res, los que abajo firmarán, y enterados de la resolucion de este Ayuntamiento han respondido estar prontos á todo quanto convenga: Y enseguida unánimes y conformes han acordado representar al Ex.mo S.or Capitan General de Zaragoza en los términos que expresa el borron que queda en el Registro, nombrando en comisionado para su presentacion al S.or Miguel Amigó, á quien se le dará el correspondiente testimonio... (Seguexen les firmes).—Ante mi *Fran.co Raurés*, Esc.no (Registre 1808-1809).»

De manera que la Junta d'una població secundaria, ja des dels primers moments tingué iniciatives de corregimental, perque si com diu l'Arteche, les ciutats de Lleyda y Tortosa enviaren emissaris á Saragossa, també'ls igualadins, fugint del melindrós comte de Ezpeleta, capitá ge-

neral de Catalunya, enviaren un comissionat al qui ho era d'Aragó, D. Joseph Palafox, l'ánima del moviment insurreccional d'aquelles provincies; y observes, que si bé acordaren comunicarshi *en los términos que expresa el borron que queda en el Registro*, y aytal *borron* ó borrador no existeix; consta que'ls gastos del viatge importaren 135 lliures (360 pessetes), lo qual evidencía que la cosa no restá en projecte.

«Se abonará al S.or Anton Amigó cent trentacinch lliures que manifesta son fill Miquel haver gastat en la comissió li feu la Junta per anar ab plechs á Cervera, y desprès á Zaragoza ab plechs dirigits al S.or General Palaffoix. —Igualada Juny 20 de 1808.—De ordre de la Junta—*Agustí Soler*.—Son 135 lliures.»

Lo dia 9 del propi mes de Juny, la Junta corregimental de Lleyda, presidida pèl senyor Bisbe, convoca per medi de una circular dirigida als demés corregiments, la Junta Suprema de Catalunya, y, *por presumirse ocupada Villafranca*, cap del corregiment, recomana y suplica á Igualada que hi envie *un Comisionado, el mas instruido que se halle en todos los ramos conducentes á tan grande objeto* (la defensa de la patria); noble representació que acceptan los igualadins, designant pera desempenyarla á son compatrici D. Baltasar d'Olsinellas (3).

Segona batalla del Bruch.—Per ésser, com qui diu, complement de la primera, y perque'ls igualadins també hi assistiren en gran nombre, caldrá ocuparsen ab algun deteniment.

Interessava molt al generalíssim Duhesme, instalat á Barcelona, pendre la revenja de la derrota del Bruch, y pera assegurarla cridá al general Chabran quan aquest, dirigintse á Valencia per órdre del meteix Duhesme, ja era á Tarragona.

Ab molta major força que'l Schwartz, Chabran emprengué'l camí lo dia 13; á bon hora de la tarda arribá á Martorell y acampá sa divisió esperant lo jorn de la venjança, que havia d'ésser l'endemá (4). Mentres fa nit á Martorell, recordarém alguns antecedents honrosíssims pera la Junta lleydatana y'l sometent igualadí.

en Pedrosa per finida la persecució dels francesos per part dels sometents: per esser de nit, diu que tingueren por de matarse entre ells. Ja veurém que no fou axís.

(17) Pág. 612.—Heus aquí un fet curiós, relacionat ab l'episodi d' Abrera. — Ab lo sometent igualadí, acompanyavan á D. Antoni Franch los jornalers de sa casa, y un d' ells, l' Aleix Fábregas, pèls voltans d' Abrera s' apoderá de una maleta abandonada pèls fugitius, la qual, presentada á D. Antoni se vegé que contenía roba, diners, una faxa de seda vermella y un mapa detalladíssim, editat á Venecia, de l' antiga Corona d' Aragó y Navarra. Tot ho retorná nostre capdill al apresador, menys lo mapa y la faxa que 's retingué pera memoria. Abdós objectes son religiosament guardats per la familia Franch, com honroses despulles de la gran jornada.

(18) Pág. 614.—Fins lo general Arteche, tan remirat quan se tracta dels igualadins, reconeix qu' en aytals testimonis *no cabe suponer equivocación ni superchería*. Per altra part, no es estrany, com algú suposa, que 'l capdill igualadí promogués, ja en 1810, semblant expedient. Decretat per la Junta Superior de Catalunya un nou *préstamo* de dos milions de duros, en Franch, mitg arruhinat á causa de la guerra, no pogué entregar mes que 150 duros dels 300 que li assenyalaren; y á fi d' evitar enujoses reclamacions, alegá devant del Capitá general, per medi de la citada informació, los molts serveys personals y pecuniaris que ja tenía prestats en defensa de la patria.

(19) Pág. 615.—Ademés del Franch y dels germans Llimona, d' Igualada, també consta que «D. Raimundo Ferrer y Vila, tomando algunas gentes á su mando, se presentó en el Bruch, distinguiéndose por su valor, y encargándose de mantener el órden; y que un sacerdote llamado M.n Matías (*Mossen Matías Bertrán*) acompañó á ios somatenes durante toda la expedición arengándoles y entusiasmándoles con sentidas y patrióticas frases.»

(20) Pág. 616.—Axò explica 'l gran estol de forçes que manava D. Antoni en algunes accions del any 1809: en la de Ordal, p. e., hi prengué part ab 1.800 hòmens d' Igualada, Calaf, Sant Quintí, Piera y Masquefa.

(21) Pág. 616.—«Es fama, diu l' escriptor igualadí D. Gabriel Castellá, que aun hallándose en apuros, nuestro D. Antonio invertía desde luego en pro de sus ideales, las ya mermadas rentas y productos que le venían á mano, llegando, á impulsos de su patriotismo, á contraer deudas personales cuando aquellos medios no alcanzaban á cubrir imperiosas necesidades de momento.» —Tramesos pèl meteix autor acompanyats de oportunes observacions, publicá lo Butlletí Oficial (Juny de 1903 á Setembre de 1904) la major part dels documents aludits en aquesta breu noticia biográfica de D. Antoni Franch.

temps noticia (avisat, sens dupte, per la Junta d'Igualada), *de haber marchado de esta Villa varias gentes, con cuatro cañones, al mando de D. Juan Baget en derechura al Bruch.*

De manera que desprès de la gran jornada del 6 de Juny, los igualadins, á 50 kilometres de la vila, manats per don Antoni Franch escometeren de nou als invasors lo dia 11, lluytaren com á forçes avançades lo dia 13, y assistiren lo endemá, en nombre de 400, á la segona batalla del Bruch; tot lo qual dona major interès y oportunitat als següents datos (6).

A punta d'alba (del 14) arribá en Baget al peu de la montanya de Montserrat; lo bon escribá reconegué'l camp acompanyat del cabo de guardies, Juliá Cambronero (son confident predilecte), del sargento Climent Merino y'l cabo d'artilleria Joseph López, *y con las luces que estos le dieron, estableció su linea de defensa en el ángulo entrante que forma el terreno desde las Horcas del Bruch á las montañas de Montserrate.*

La importancia y major suma d'elements vinguts de Lleyda, degué determinar la quefatura de D. Joan Baget, la qual acceptáren de bon grat los sometents d'Igualada, Manresa y altres que alli comparegueren, atrets, com vuyt dies abans, pèl gran crit de *via fora!*

Descriu en Baget la distribució de les forçes, la colocació dels canons (los quatre de Lleyda y l'apressat lo dia 6), y com disposá, al acostarse l'enemich, que una partida de guardies s'adelantás á saludarlo, afegint, que'l granader Manuel Monner *rompió el fuego y mató al comandante de la guerrilla enemiga.*

Ja s'ha dit, y es cert, que aquesta acció de guerra fou ajustada á un plan verdaderament estratégich. Jugá de mil maneres, y ab sort diversa, l'infantería; Chabran no veya pas resolt lo problema de la revenja, y molt menys veya encara lo parany que tenia prop. Tot d'una maná en Baget que part de la força reculás ab cert desordre; *se retirára*, diu éll, *con precipitacion, pudiendo conseguir por este medio atraer á los enemigos hácia las baterías, las quales dispararon trece descargas á metralla, con el acierto que podian hacerlo los mejores artilleros.* Si; en la segona batalla del

Bruch, *aquestos endemoniados instrumentos de la artilleria*, com ne diu Cervantes, hi feren gran paper.

Chabran, desconcertat pèls terribles efectes d'aytal estratagema, procura reanimar als seus; y quan després de molts esforços, los enemichs vegeren que's tractava d'enrotllarlos, ja no pensaren mes que en fugir. L'exèrcit se arremolina y recula, y Chabran, lo famós estratègich francés encarregat de la revenja, també gira l'esquena fugint carretera avall cap á Barcelona.

Allí tracta d'excusar lo seu fracás y vergonyosa derrota dihent al general Duhesme, que'l camí estava trencat y minat per molts endrets, defensat ab un pont llevadís y moltes bateries, y cubert d'obstacles de tota mena, lo qual desmenteix Laffaille declarant, que si bé'ls insurrectes havian portat alguns canons vells á darrera'l Bruch, en quant á les mines, lo pont llevadís y la major part dels altres obstácles, foren enterament imaginaris; *mais les mines, le pont-levis et la plupart des autres obstacles étaient entièrement imaginaires.*

No axís la derrota, que fou evident realitat, y tan luctuosa, que fins de Barcelona hi enviaren uns comissionats pera l'enterrament dels morts, auxili que refusá en Baget encarregant *dixeran á los que les havian enviado, que quien supo hacerlos matar, tendria caridad para hacerlos enterrar.*

Los francesos, amen de nombroses pérdues en hómens y armes, abandonaren l'áliga d'un regiment, ensenya imperial que segons diu en Baget, *no se pudo saber quien la recogió* (7).

Per últim, los deu testimonis afirman ab jurament, que després de la jornada del 14, *pasó D. Juan Baget á Martorell con su vanguardia, quedando Franch por comandante en el Bruch por espacio de tres semanas, cuidando tambien de la artilleria, hasta que, relevado por D. Juan Seró* (lleydatá, oficial d'artilleria, després director de la fábrica de pólvora y bales d'aquella ciutat) *tuvo que pasar al Manso de las Colominas, distante una hora de Martorell.*

Representació d'Igualada en la Junta Suprema.—A 18 de Juny (quatre dies després de la segona batalla del Bruch) fou instalada en lo palau del Bisbe de Lley-

da la esmentada Junta Suprema de Catalunya. La constituhiren, presidits pèl venerable prelat D. Geroni María de Torres, los representants dels corregiments de Puigcerdá, Lleyda, Cervera, Mataró, Tortosa, Manresa, Talarn, Tarragona, Vich, y en representació del de Vilafranca, D. Baltasar d'Olsinellas, diputat per Igualada, qual Junta 'l nombrá, corresponent á la invitació dels lleydatans que iniciaren y convocaren la Suprema.

Firmá, donchs, l'Olsinellas, l'acta d'instalació de la famosa Junta y prengué part en les deliberacions sobre nombrament de Capitá general, organisació d'un exèrcit de 40.000 hòmens, administració de justicia, imposició de tributs, etz.

Decretat per la Suprema, lo dia 22, *que en todos los Corregimientos se imprima papel sellado, poniendo el escudo de armas de aquellos con la inscripción de: «Valga para el Reynado de S. M. el Sr. D. Fernando VII»*, la Junta de Igualada ne feu imprimir, ab l'escut heráldich que reproduhim al peu d'aquest capitol, una ma de sello 1.er, una resma de sello 2.on, altra resma del 3.er, tres resmes del 4.t y una d'ofici (8).

Ja en funcions de corregimental, la propia Junta escriu á la de Lleyda, dirigintse á son president:

«Il.mo S.or—Ha recibido esta Junta con suma complacencia lo acordado por V. S. I. y que nos ha dirigido con fha. del 21 del que rige. En su consequencia expide las órdenes correspondientes á todos los pueblos del Corregimiento de Villafranca y partido de esta, á fin de que apronten baxo el término cotado, el contingente de hombres segun el arreglo del impreso que nos acompaña.

»Espera esta Junta que V. S. I. la auxiliará en quanto necesite para el caso, que no se cree, de que Villafranca quisiese hacer alguna gestion que pudiese perturbar el buen órden y union tan necesaria en las circunstancias actuales.

»Ya esta Junta, inflamada del zelo y patriotismo que la anima, luego de haber sabido por Cervera que debian formarse tercios, convocó á todos los pueblos de su Partido y Comarca, á fin de crear los indicados tercios, lo que recibieron todos con el mayor gusto, esmerándose en la puntualidad de su observancia.

»Varios pueblos del Corregimiento acuden igualmente para agregarse á esta Junta, ya por ser mas próximos á esta Villa, *ya por otros motivos que ellos sabrán*, para recibir las órdenes de esta Junta y su Presidente, y confiamos que todo se realizará con la mas posible brevedad.

»Solo nos faltan fusiles, y si V. S. I. puede enviarnos algunos, nos hará un particular favor. Igualmente sería muy útil que nos remitiese algunos cañones violentos, para la mayor seguridad de los puntos, en el caso de una retirada.—Dios guarde á V. S. I. muchos años.—Igualada y Junio 25 de 1808 (9).»

A qual petició corresponía la Junta Suprema, consignant en l'acta del dia 27 (Arx. de la Corona d'Aragó)

«Se ha hecho presente una carta de la Villa de Igualada su fecha veinte y cinco del corriente, con la qual entre otras cosas que en ella participa pide se le socorra para su defensa y la de aquellos puntos con algunos Cañones violentos; y como carezca de ellos esta Ciudad y tenerse noticia que en Zaragoza los tienen sobrantes de esta calidad, se podría dar la disposicion conveniente para lograrlos.

»Delivera la Junta de acuerdo: que se escriba al Señor Capitan General de Zaragoza suplicándole se sirva favorecernos con los que pueda; y dispensándonos S. E. este beneficio, podrían traerse á esta Ciudad en los mismos carros, ó aparejos con que se han enviado allá los Morteros y Cañones grandes que se nos pidieron.»

Y en l'acta del dia 2 de Juliol:

«Se ha hecho presente un parte de la Villa de Igualada de fecha de primero del corriente en que participa la retirada de los Franceses; el estado en que se halla nuestro Exército; y la necesidad que tiene dicha Villa de Caudales, Armas y Gente para sostener aquellos puntos.

»Delibera la Junta de acuerdo: que no puede socorrerla con armas por la falta que hay de ellas; que por lo que mira á socorro de Tropas ya ha providenciado lo que le ha sido posible, y que en órden á Caudales se le libre la cantidad de veinte y cinco mil reales de vellon, y á mas se le entregue un libramiento contra el Administrador de las Reales Salinas de Cardona de quatro mil libras catalanas (10).»

Desempenyá D. Baltasar d'Olsinellas sa noble missió, fins que á 5 de Juliol fou substituhit pèl comissionat de Vilafranca, D. Manuel Barba, *después de haber asistido como vocal de la Junta de Igualada á la Suprema de este Principado, y de haber con su zelo y luces contribuido á las disposiciones que ha tomado para la Defensa de la Patria* (11).

Lo següent dia 6, los senyors Olsinellas y Barba proposan y la Junta delibera, entre altres extrems, *que la Villa de Igualada, por sus particulares circunstancias y méritos, forme Partido independiente..., y que para la formacion de los Tercios de Migueletes, el Comandante Militar y Junta de dicha Villa, extiendan su jurisdiccion á todos los lugares y villas del Corregimiento de Villafranca que tienen su oficio de Hipotecas en la Villa de San Sadurnino de Noya.* Tambe

proposan abdós comissionats (sempre d'acort ab D. Ramón Utgés, vocal de la Suprema, expressament delegat pera axó): *que la Villa de Igualada y su Partido puedan nombrar para su representante en esta Suprema Junta á uno de sus vocales, ó enviar un Diputado que tendrá asiento en ella*, qual extrem, per majoría de vots no fou acceptat (al menys aquell dia) *porque sería abrir una puerta para que las demás Juntas de Cabezas de Partido pretendiesen lo mismo.*

En la metexa sessió delibera la Junta, *que de hoy en adelante pueda la Villa de Igualada fabricar fusiles y demás armas de fuego, como tambien bayonetas, levantando, como levanta, la inhibicion que tenian los Fabricantes de dicha Villa para ello; y á fin de que se tome este trabajo con la actividad posible, se da Comision al Señor D. Baltasar de Olsinellas, para que lo fomente y avive* (12).

En la sessió del 17, Igualada obtingué un senyalat triomf. Diu axís l'acta d'aquell dia:

«Se han presentado á esta Junta dos Comisionados de la Villa de Igualada, y han hecho presente lo siguiente: Que el arreglo de los Migueletes, y todo lo que conspire y tenga relacion á su manutencion y demás de este ramo, siga por la Villa de Igualada como antes de lo deliverado el dia seis del corriente, á excepcion de Villafranca y su término, en cuya parte queda suspendida aquella deliveracion; reconociéndose Igualada independiente de Villafranca en este particular, quedando Igualada con todos los pueblos de su Hipoteca y demás que por su mayor inmediacion, ó por otras causas y críticas circunstancias del dia les convenga reunirse con aquella.

»Delivera la Junta de acuerdo: que así se haga.

»Igualmente han solicitado dichos Comisionados: Que se admita á esta Junta Suprema un Comisionado de aquella Villa con voto ó sin él, ó que pueda dar poder para asistir á la misma, á algun individuo de dicha Junta ú á otro estraño para el referido efecto.

»*Delivera la Junta de acuerdo: que sin Exemplar, y atendidas las circunstancias, se concede à la Villa de Igualada la Gracia de poder enviar à esta Junta un Diputado, en la qual tendrá asiento.*»

Finalment, corrobora la primacía dels igualadins, l'acta del 21:

«Se ha leido (*diu*) la carta de la Junta de Igualada de fecha diez y ocho del corriente en contextacion á las órdenes dirigidas á la misma por esta Suprema; consultando tambien la duda sobre si se embargarán los créditos y cantidades que se adeudan en aquel Corregimiento á los Franceses.

»Delibera la Junta de acuerdo: se le contexte, que deben embargarse, y cobrar dichas cantidades ó créditos, y que así lo haga dicha Junta con cuenta y razon para darla quando corresponda.»

Mutual auxili de les Juntes.—Sobre aquest particular, ben lluny de divergencies (com succehí en lo referent á jurisdiccions y mandos), hi hagué una sola aspiració. Convé donarne una idea.

Demanats per Saragossa, ja vegerem que'ls lleydatans hi enviaren pèl Juny de 1808, *Morteros y Cañones grandes:* igualment hi enviaren pèl Setembre del meteix any, tres canons y un convoy de comestibles, y, en dues remeses, 250.000 cartutxos á Fraga.

A Igualada, de 30 Juny de 1808 á 13 Febrer de 1809, 818 quarteres de blat y altres provisions de boca; també vuyt carretades de cartutxos, y pèl Janer de 1809, 23 carretades de blat á Tarragona; essent conduhits á Lleyda (amén d'importants efectes de guerra, vinguts d'Aragó), onze carretades de municions de Tarragona, dues carretades de bombes *desde* Manresa y tres canons de á 24, *desde* Igualada (13).

Ja recordará'l lector que'ls igualadins cediren de bon grat á la Junta de Lleyda, los trenta y tants cavalls que apressaren en la primera batalla del Bruch; y que D. Antoni Franch, batlle de la vila, posá á disposició de la Junta de Cervera, dos carros de municions que'ls metexos igualadins apressaren mes tart pèls voltants de Manresa.

En tot se veu aquesta germanor y bona correspondencia de les Juntes. La de Balaguer, p. e., tramet grans provisions de blat y farina á la d'Igualada, y encara li diu que'n demane mes si'n necessita, que ja passarán comptes *quando serene la tempestad;* axis com la de Manresa li facilita dues cárregues de cartutxos y, al cap de pochs dies, li demana tres canons: *Pasa á esa*, diu á la Junta d'Igualada, *el S.or Joseph Xambó con la Comision de solicitar de V.ª tres cañones de los que tienen de la Villa de Pons.*

De la subordinació y bon afecte dels pobles comarcans, n'hi ha manifestacions tan ingènues com la del batlle de Carme quan á 13 de Juny de 1808, escriu als igualadins: *Se me han presentat set homens de esta per anar á segar, perque no tenen per alimentarse, y los he dit que sens llicencia de la estimada Junta de Igualada no podia fer res.*

Es fama que de Lleyda, ahont la Junta corregimental hi establí una fábrica de pólvora y bales (14) portaren á Igua-

lada moltes municions; per atzar n'hi ha alguns datos del any 1809, en la documentació de D. Antoni Franch.

A 17 de Juliol arribaren á Igualada en carros, y foren tramesos á Vich en una récula d'un centenar de matxos:

«Cartuchos de fusil con pólvora y bala.

De á 17 en libra. . . .	100.800
De á 15 en id.	60.000
De á 21 en id.	40.800
Piedras de chispa. . . .	10.000

Todo empaquetado en 120 barriles y 121 caxones.»

De sa conducció n'estigué encarregat lo capitá D. Francisco Serinanell, ajudant del general Ossorio, que era á Vich. Del meteix capitá, vingueren després vuyt passes d'aquest tenor:

«Pasa á Igualada (p. e.) Juan Riera, arriero de esta con veinte mulos para la conduccion de municiones.—Vich y Agosto 16 de 1809.—*Francisco Serinanell.*»

També D. Antoni Franch tramet á Manresa, lo dia 28 de Agost, *23 cargas de municiones en 44 barriles y 74 caxones*, constant, ademés, que en dies posteriors reberen los manresans, *53 cajones de Cartuchos de Fusil y 110 Barriles venidos de Igualada* (resguarts de 30 Agost y 3 Setembre), y *166 cajones de Cartuchos y piedras de Fusil*, segons altre resguart que diu axís:

«Los ciento sesenta y seis Cajones de Cartuchos y piedras de Fusil venidos de Igualada, que acompañó el Cabo 1.º Francisco Taulé, los he recibido en igual número en este Almazen de la Cueva de S.n Ignacio, como Guarda Almazen que soy de él. Manresa 30 (*no hi ha'l mes*) de 1809.—*Manuel Uber.*»

Observis que'l meteix any (10 de Febrer y 1.er de Mars), pera suplir la falta d'armes de foch y altres enginys de guerra, la superioritat disposa:

«... que desde luego se fabriquen en esta Provincia quantas lanzas sean precisas para armar la gente que no pueda tener armas de fuego; que en todos los pueblos se restablezca el uso de las hondas, y que se dediquen á fabricar picas, y dardos, ó picas arrojadizas, por ser de mas facil construccion y manejo que las ballestas; que tambien se supla la falta de granadas de mano, con las de vidrio, y otras que pueden hacerse con hilo palomar, y qualquiera tela tupida, colocando una tonga de balas de fusil al rededor del receptáculo de la pólvora, y cohete pequeño en vez de espoleta...»

Supressió de les Juntes locals; contrarietats y extinció de la d'Igualada.—Un zel mal entès y quelcom d'envejes en lo referent á jurisdiccions y mandos, promou enujoses reclamacions del Governador de Vilafranca contra la Junta d'Igualada (15); d'aquesta contra son Alcalde major; de la Junta de Vilafranca contra son Ajuntament; del Ajuntament de Manresa contra la Junta de la propia ciutat; de la corregimental de Lleyda contra la ciutat y partit de Balaguer y la vila y partit de Tàrrega, etz.; y en quant a quefatures, lo meteix Baget á quí la Junta Suprema havia conferit lo grau de *Coronel de los R.s Exércitos de Su Magestad, con todos los Cargos, Honores y sueldos correspondientes*, no sols se veu desayrat com á tal coronel, sino que'l comte de Cadaquès li diu que dupta de si la seua tropa *es peor que la langosta de Faraon*, y lo amenaça ab la disolució de dita força; axís com l'Alcalde comandant dels sometents de Berga declara, que ni éll ni la seua gent están subjectes ni al canonge Montañá ni á la Junta de Manresa.

A imitació dels caps de corregiment y de partit, crearen Juntes guvernatives moltes poblacions subalternes. Per exemple, de la part d'Igualada: Capellades, Piera, Pobla de Claramunt y Carme pèl meteix Juny de 1808; de la part de Manresa: Moyá pèl Juny, Sallent pèl Juliol y Sampedor pèl Desembre.—Manresa, ademés de la Junta corregimental, ne tingué una de local, la metexa que á 24 de Maig de 1809 fou denunciada *por haber abierto, lehido y retenido una orden de la Junta Superior, dirigida á aquel Ayuntamiento.*

En mitg de tantes divergencies, lo Reglament de 1.er de Janer degué resultar lletra morta, ja que alguns dels fets anteriorment indicats son posteriors á dita fetxa, y que per reyal órdre de 23 de Maig del repetit any 1809, encara 's fa avinent, desde l'Alcáçar de Sevilla, *que con arreglo al Reglamento de 1.° de Enero último, solo deben subsistir las Juntas de partido corregimental.*

Trobantse la d'Igualada en circunstancies verament excepcionals (úniques, *sin exemplar*), *y queriendo dar la misma una completa satisfaccion á los Pueblos del Partido*, acorda lo dia 28 de Janer que aquells nombressen comissionats pera assistirhi *con exposicion y voto* en aquesta forma:

Capellades, La Pobla, Torre de Claramunt, Carme, Espoya, Cabrera, Vilanova y Quadra, un comissionat.—Piera, Vallbona, Pierola y Masquefa, altre.—Esparraguera, Bruch, Collbató, Castellolí y Abrera, altre.—Sant Sadurní, Monistrol de Noya, Sant Jaume y Ortons, altre.—Odena, Rubió, Espelt, Montbuy, Tous, Orpí, Fillol y Roqueta, altre.

Per les metexes circunstancies excepcionals en que's trobava, la Junta igualadina tingué que defensarse de molts contratemps que la enveja ó mala voluntat dels contrincants li ocasionaren. Vejas com á mostra lo següent fet.

A 11 de Setembre de 1808, per faltes imaginaries en lo servey de Miquelets, lo Capitá general de Catalunya increpa durament desde Vilafranca á la Junta d'Igualada. Pera desvanèxer la tempestat s'hi presenta tot seguit lo P. Prior dels agustins, Fr. Eudal Jaumeandreu, vocal de la propia Junta qui, al donar compte del resultat de sa missió, diu entre altres coses:

«Villafranca 13 Setiembre 1808.—Muy S.res mios: luego de haber llegado el S.or Comisionado con el vestuario, me presenté al S.or Capitan General con quien estuve hablando cosa de media hora. Me recibió con bastante aspereza, de modo que tuve necesidad de toda mi presencia de espiritu para no sufocarme. Empezó afeando la conducta de Igualada, que habiendo tenido tantos rasgos de patriotismo dexaba á sus Migueletes sin vestido, ocasionándole el verse ajado por sus compañías, no queriendo obedecer las órdenes que les habia dado de pasar á Gerona alegando el estar desnudos, y no haberles cumplido Igualada lo que les había prometido. Que no podía menos de estrañar que siendo nuestra Villa un lugar de industria donde abundan las fábricas de paños, no hubiese sido mas activa en cumplir con su obligacion, etc.—Dexé desahogar el primer ímpetu de su enfado, y habiéndome permitido responder, le dixe, que no podía menos de admirar el modo estraño con que me hablaba; que Igualada había hecho mas que ningun otro Corregimiento; que contaba vestidos completamente mas de 650 de sus Migueletes, y que si no lo estaban todos, no era por falta de actividad sino de materiales para teñir los paños. *Que conocia á fondo que algunos malévolos habian sorprendido el recto modo de pensar de S. E., y que á pesar de la intriga, siempre quedaria mi Villa perfectamente ayrosa;* que eran demasiado públicas las pruebas reales que había dado mi pueblo de Igualada de su fidelidad, zelo, patriotismo, y amor á la causa comun, *para que pudiesen ser obscurecidas con las sombras de algunos pícaros;* y por último le dixe: Es muy justo, Ex.mo S.or, y faltaría á mi obligacion de representante de un pueblo virtuoso y amante de su Ley y de su Rey, sino aprovechase este momento para dar á V. E. una idea justa y cabal de lo que ha hecho Igualada: le hice enseguida una breve y concisa narracion de quanto ha obrado desde el dia 6 de Junio, y concluí diciéndole: Todas estas pruebas y hechos que son otras tantas verdades sin mezclar en

ellas el hipérbole, que detesto, convencerán á V. E. de quan digna es Igualada del reconocimiento de la Patria. ¿Y es posible que V. E. se dexe impresionar por una casualidad que es común á todos los tercios? ¿Qué tercio se halla mas completamente vestido y mejor adiestrado? Setecientos y mas se ven con el vestuario. Por no haber mantas en Cataluña, hay dos Comisionados en el Aragon, y si todos no están como deben al abrigo del frio, es porque V. E. mandó que se presentaran las Compañías en Villafranca. Yo no exagero: mañana pasaré á V. E. una nota por la que verá si hay algun Corregimiento que en proporcion haya hecho otro tanto; y por fin, para que conozca V. E. que Igualada merece, no un sentimiento como el que recibe ahora en mi persona como representante suyo, sino una recompensa, advierta que no hay muchos dias que el S.or Ibáñez, solicitando y no pudiendo sacar de Villafranca 3 mil libras por los gastos de la llegada del exército de V. E.; lo mismo fué insinuarlo á la Junta de Igualada, que en el momento mismo y dentro una hora se verificó el pago, costeándolo los particulares de su propio bolsillo, sin aguardar á que Villafranca diese su prorrata...

»Todo esto ha hecho Igualada sin el menor interés, *pues si en el dia, como sabe V. E., pretende alguna cosa, es porque Lérida se lo concedió sin pedirlo, y como á un premio que se merecía;* en fin, concluí, espero que V. E. continuará teniendo baxo su proteccion un pueblo del que publicamente ha dicho mil alabanzas, añadiendo, hace pocos dias, que lo miraría siempre con distincion y que cuidaría de su gloria. Me escuchó con mucha bondad y paciencia, me dixo que sentía haberme incomodado; que su enfado había procedido solamente del parte que había recibido, y que me estimaría escribiese á la Junta activase el vestuario pues sin ser vestido, el Soldado nada aprovecha; que quedaba plenamente convencido de quanto le acababa de decir, y que me repetía que daría pruebas de quanto me apreciaba asi como á la Junta: me hizo enseguida algunas confianzas; me introduxo en su gabinete particular, en fin me dió las mayores pruebas de quedar muy amistoso conmigo... (16).»

No cal pas retraure les moltes quexes y reclamacions que mediaren entre Igualada y Vilafranca; tot per voler aquesta recobrar la jurisdicció que tan noblement s'havia guanyat la primera, qual Junta, invocant lo decret de 17 de Juliol de 1808, prou defensá llurs drets y prerrogatives, emperó la *Superior* del Principat (ja no hi ha *Suprema*), moguda per certes influencies, á 27 de Juny de 1809 decreta que la d'Igualada *se arregle interinamente al R.l Reglamento de 1.º de Enero, hasta que S. M. determine tal vez otra cosa*, es á dir, que's done per morta; y com aquells patriotes no poguessen avenirshi, la Superior delibera ab notori apassionament, lo dia 29 de Juliol, la immediata extinció de la Junta igualadina: en tals termens ho feu, que val més oblidarho. ¡Y pensar que axó succehí quan les Juntes locals que espontaneament no s'havían disolt, seguían funcio-

nant com's tal cosa! La de Manresa, p. e., encara subsistía cinch mesos desprès, ja que á instancies del Ajuntament de aquella ciutat quedá suprimida per reyal órdre de 15 de Desembre, comunicada als manresans lo dia 30 (17).

De manera que ni'l Reglament de 1.er de Janer de 1809, ni una reyal órdre de 23 de Maig confirmantlo, ni altre reyal órdre circular de 13 d'Agost conseguiren la extinció de moltes Juntes que, com la de Manresa, encara subsistían pèl Desembre. La Superior del Principat no's preocupá mes que de la d'Igualada á la qual, no obstant, distingía á sa manera quan tractava de suprimirla *interinamente.... hasta que S. M. determine tal vez otra cosa.*

Per la seua part, al exercir novament sa jurisdicció, la Junta de Vilafranca ordena ab tal desacert lo repartiment dels tributs, que'ls igualadins ne protestan denunciant la injusticia y dihent á la superioritat:

«No puede la Junta de Villafranca desconocer que esta Villa, desde los primeros momentos de la feliz revolucion, es y ha sido la que ha dado pruebas las mas relevantes y extraordinarias de su patriotismo á favor de la buena causa. Jamás se ha negado, ni negará á contribuir en todo cuanto sea justo para socorrer las urgencias imperiosas en que se halla la Patria, pero tampoco debe ser víctima del proceder de aquella Junta, en lo que no sea justo (28 Agost de 1809).»

Y que'ls igualadins no exageravan ni la Junta variá de procehiment, ho prova mitg any desprès lo Bisbe de Barcelona quexantse *de la arbitrariedad é injusticia con que ha procedido y procede la Junta Corregimental de Villafranca en el reparto del empréstito forzoso;* y ho demostra palesament ab exemples que cita d'alguns eclesiástichs del bisbat als qui la Junta quintuplica la quota que'ls correspón.—En quant al prelat, mogut per les circunstancies que'l rodejan, ofereix al Capitá general les seues rendes *con tal que me dexe*, diu, *lo preciso para mi, mi Secretario, un Page, una mulita y un muchacho que la cuyda, que es á lo que se reduce todo mi boato* (9 Mars de 1810).

Acabaré aquest capítol recordant que'ls igualadins satisferen puntualment los tributs ordinaris y extraordinaris que, amén dels *empréstits forsosos,* pertocaren á la vila, y que les seues forçes (sometents y miquelets) prengueren part honrosíssima en innombrables accions de guerra.

Notes. (1) Pág. 640.—«Lo dia 19 de Maig de 1809, se feu present á la R.[t] Comunitat que la Junta (*convocada per la de Govern y defensa*) habia resolt fer la festa del Sant Cristo lo dia 6 de Juny en lo cas de no haberhi impediment, y si fos cas no se pogués fer dit dia, se faría lo diumenge següent é inmediat no impedit, ab la solemnitat se fa la tercera festa de Pasqua (*de Resurrecció*), ab la obligació de cantar la R.[t] Comunitat la vigilia antes, completas solemnes, y en lo dia (*de la festa*) conventual solemne, vespres y professó per tota la vila y tot gratis, y los Pares Agustins, Caputxins y Escolapis se obligaren á predicar també gratis, comensant lo primer any los Pares Agustins y desprès los Pares Caputxins y ultimament los Pares Escolapis y desprès tornar á comensar los Pares Agustins, etz.—*Joseph Camps*, Prevere arxiver.»

Igualment consta pèls registres de la Comunitat, que 'l primer any (1809) se celebrá la festa lo dia 11 de Juny; en 1810, 1811 y 1812, lo dia 6, y desde 1813 *lo dilluns de Pasqua granada*, que en 1808 s' escaygué á 6 de Juny. No mes en 1822 y 1823, per rahó de les turbulencies d' aquell temps, la professó dexá de sortir pèls carrers.

(2) Pág. 642.—Perque hi ha qui suposa *que cap junta de defensa, excepte la de Manresa, existí abans del dia 4*, y que lo que 's diga en contra *es pura invenció destituhida de tot fonament;* reproduhím un dato oficial que confirma la prioritat de la de Lleyda. En efecte son vocal depositari, D. Joan Mensa, al donar compte de la sua gestió administrativa, que durá uns dos anys (important los gastos satisfets 747.329 lliures; mes de 398.000 duros), consigna lo següent:

«Presento á V. S. la cuenta general de cargo y data de los caudales que como Depositario que fuí de la Junta de Gobierno de esta Ciudad y Corregimiento recibí y distribuí *desde el 2 de Junio de 1808 en que se estableció* y pasó á mi cargo aquella caja, hasta 13 de Mayo de 1810 que entraron los franceses en esta plaza; á fin de que, examinado y reconocido todo, se me libre el finiquito que corresponda y testimonio de haber cumplido con cuanto mas exacta obediencia y adhesión á las justas disposiciones de S. M. y las más rigurosas leyes de entereza y probidad podían exigir de mí en aquellas circunstancias... (Prim y Tarragó: *Gente de Lérida*).»

(3) Pág. 643.—«Dn Francisco Raurés y Capdevila, Notario Real y público de la villa de Igualada y Escribano Secretario del Ayuntamiento de la misma y de su Junta de Gobierno.—Certifico: Que la dicha Junta de Gobierno con la que ha celebrado este dia ha nombrado al noble Señor D. Baltasar de Olsinellas, en Comisionado de la dicha Junta para pasar á la ciudad de Lérida, y presentarse á la Junta General de todos los Corregimientos que va á establecerse en aquella ciudad, en la que reuniendo sus luces, conocimientos, fondos y fuerzas se consiga la gloriosa defensa de la Patria; y al efecto se ha dado al dicho señor de Olsinellas la comision amplia y bastante y toda la que se necesitare á el significado fin.—Y para que conste donde convenga

de orden de la referida Junta de Gobierno, y á requirimiento de dicho S.or de Olsinellas doy el presente, *escrito en este papel comun por no usarse en la actualidad de otro*, que firmo en la dicha villa de Igualada á los doce de Junio de mil ochocientos y ocho.—*Fran.co Raurés y Capdevila.*»

(4) Pág. 643.—Lo general Duhesme, ferit en son orgull, no sabía pas donarse compte de lo que passava. En carta dirigida al Capitá general de Catalunya lo dia 12 (fou publicada en castellá y en francès), califica 'ls sometents de *tropel de bandidos, desertores y gente sediciosa, escoria de los pueblos que no aspiran mas que al pillage;* y al meteix temps, com si 's tractás d' un exèrcit regular y poderós volía, com diu Laffaille, venjar l' afront rebut per les armes imperials al peu del Montserrat, envianthi á Chabran ab tota sa divisió: *voulant venger l' affront que nos armes avaient reçu sous le Mont-Serrat, y dirigea le général Chabran avec toute sa division.*

(5) Pág. 644.—Ja 's compren l' esperit ab que la Junta d' Igualada informaría á D. Joan Baget sobre la batalla del dia 6.—En quant al moviment y variat conjunt de soldats, sometents, canons y poble, cal imaginarse la antiga plassa del Blat iluminada per *les graelles de la Vila*, en les quals s'hi cremaren aquella nit 21 arrobes de teya.—L'endemá, encara vingué de Lleyda lo reforç que expressa la següent nota:

«Se ha entregado para Igualada de orden de la Ill.e Junta de Lérida.

	Cartuchos
10 Caxones de cartuchos de bala de onza.	11.340
4 Caxones de á 1/4 con 409 paquetes á 10 cartuchos cada uno. .	4.090
4 Caxones de á 1/4 con 440 paquetes á 10 cada paquete.	4.400
	19.830
3 Caxones de metralla de á 4.	30
6 arrobas balas de plomo: 3 de á 1/4 y 3 de á 1/4	
Quarenta quintales de pólvora.	

Recivido lo arriba expresado, dia 14 Junio de 1808, á las 9 de la mañana.»

(6) Pág. 645.—Que 'ls igualadins trescaren de valent, ho confirman los comptes d espardenyes que *per los minyons del Somatent de la Vila* comprá la Junta, del 5 al 30 d' aquell mes. Son import 2.401 rals, y corresponen á 480 parells d espardenyes, la generalitat á 5 rals parell; altres mes petites (*peu de dona*) á 8 sous, proximament una pesseta.

(7) Pág. 646.—Tampoch sabém ara *quien la recogió*, pero si que 'n tenim referencies y datos sumament curiosos, extrets d' un article que publicá lo Butlletí Oficial en Abril de 1904.

Son autor, D. Macari Golferichs, després d' observar que ab motiu de la festa que 'ls sometents de Catalunya celebraren á Montserrat lo dia 10, la áliga imperial abandonada pèls francesos en 1808, fou cedida al monestir en homenatge á la Verge, diu entre altres coses:

«La enseña que nos ocupa debió ser repartida entre los que la cobraron, pues el águila de bronce con que remata, figuró durante muchos años en la

colección de D. Juan Cortada; siendo de notar que en todas las *Guias de Barcelona* del primer tercio del siglo XIX, consta como trofeo del Bruch y procedente del primer combate, concepto que, amén de otros historiadores, emiten igualmente Pí y Arimon en su *Barcelona antigua y moderna*, y Bofarull en su *Historia de la guerra de la Independencia* (*axis com lo citat Cortada en sa Historia de España*); puede, no obstante, afirmarse, que la celebrada enseña no cayó en poder de los somatenes hasta el dia 14, pues consta que el regimiento de línea n.º 16 formaba parte de la división Chabran, y que ésta no combatió en la primera jornada del Bruch, y sí en la segunda (*lo meteix que consigna D. Joan Baget, testimoni de vista*)...

»El resto fué adquirido por el infrascrito hace ya algunos años, formando parte de un lote de telas procedentes de una casa de campo de La Guardia (Bruch), según manifestación del anticuario que las vendió...

»Como se ve por el adjunto grabado (*publicat en lo Butll. Ofic.*), en una de las caras de esta bandera ó estandarte (pues mide solamente 69×60 centímetros), se lée:

L' EMPEREUR
DES FRANÇAIS
AU 16.me RÉGIMENT
D' INFANTERIE
DE LIGNE.

»Y en la cara opuesta:

VALEUR.
ULM, AUSTERLITZ
JENA, EYLAU.

»La señera napoleónica que describimos y que de común acuerdo con el amigo D. Gonzalo Cortada, hijo del citado ilustre historiador, ofrecimos á la Virgen de Montserrat el dia 11, es tricolor: blanca con las letras doradas la sección romboide central; azules los fondos triangulares de la derecha, y rojos los de la izquierda, apareciendo en cada uno de ellos el n.º 16; la misma cifra ostenta grabada en su pie el águila de bronce, que durante tantos años había poseido la familia Cortada...

»Los franceses (*diu lo propi senyor Golferichs*), en las guerras que sostuvieron durante el imperio, fueron entusiastas guardadores de sus águilas, emblemas que como don del Emperador estimaban como la honra del regimiento. Tanto es asi, que el general Barón de Marbot explica en sus memorias, que siendo ayudante de campo del mariscal Augerau en la batalla de Eylau, y habiendo trasmitido al regimiento de línea n.º 14, la órden de retirarse, el jefe que reemplazó al coronel Savary, muerto al vadear el rio Ukra, le dijo: «Yo no veo medio de salvar el regimiento, y si volveis cerca del Emperador, dadle el adios del 14 de línea, que ha fielmente ejecutado sus órdenes y llevadle el águila que él nos ha dado y que no podemos defender mas, pues nos sería muy penoso morir viéndola caer en manos enemigas.»

Y encara evidencía mes la magnitut del afront sufert pèls imperials en 1808, perdent l'áliga de referencia, lo magnifich episodi que descriu en ses memories lo general Saint Chamans y reproduheix l' Ibáñez Marin en sa *Campaña de Prusia* (1806) dihent:

«Algunos días después de su llegada á Viena, el Emperador pasó revista

al IV Cuerpo, Mariscal Soult: cuando llegó al frente del 4.º regimiento de Infantería de línea, que había perdido su bandera en la batalla de Austerlitz, en la carga dada por la caballería de la Guardia rusa, hizo reunir á toda la oficialidad del regimiento, y colocándose en medio de ella y con voz alta como para que lo oyeran los soldados, dijo con tono animado el discurso siguiente (lo transcribí palabra por palabra un momento después de haberlo oido...):—«¿Dónde está, dónde, vuestra águila?... Sois el único regimiento del Ejército francés á quien puedo hacer semejante pregunta. Mejor quisiera perder el brazo izquierdo que dejar al enemigo un águila. Porque ella será llevada de triunfo en triunfo por San Petersburgo, y dentro de cien años todavía la mostrarán los rusos con orgullo; ¡las cuarenta banderas cogidas no valen lo que la que hemos perdido! ¿Es que habéis olvidado el defenderos contra los ataques de la caballería? ¿Dónde estaban los oficiales, los granaderos? ¿Por qué no os dejásteis matar antes que perder el águila? Acabo de ver muchos regimientos que apenas tienen oficiales y soldados en filas, pero que han conservado su bandera, su honor, y vosotros... yo veo vuestras compañías fuertes, numerosas, pero no encuentro mi águila en vuestras filas...—¿Qué haréis para reparar vuestra vergüenza, para hacer callar á vuestros viejos camaradas del Ejército, que dirán al veros: He ahí el regimiento que ha perdido su águila? (momentos de silencio). Es preciso que á la primera ocasión vuestro regimiento me traiga cuatro estandartes enemigos, y entonces veré si debo daros otra bandera.» (L' autor era ajudant del mariscal Soult).

(8) Pág. 647.—«Cervera 23 de Agosto de 1808.—*Estado de todo lo que se ha impreso de orden de la Muy Il.e Junta de gobierno de la Villa de Igualada en esta Imprenta de la Pontificia y Real Universidad.»*

Ademés del paper sellat, hi figuran altres impresos (passaports, órdres de pago, filiacions, etz.); també *400 carteles del S.to Cristo,* hermosa alocució que publicá la Junta *con motivo de la victoria conseguida en el Bruch el dia 6 de Junio.* L' import total d' aquest compte, 136 lliures 13 sous 9 diners: ptes. 364'50. —Segons noticies, Igualada no tingué imprempta fins que en 1833 hi fundá la primera D. Joaquim Abadal y Casamitjana, natural de Mataró.

(9) Pág. 648.—Axís meteix consta que des del següent dia 28 al 5 de Juliol, la Junta d' Igualada reclamá de 65 pobles del Corregiment 202 llits; *no tan solo,* diu, *para la tropa de Migueletes que de todo el Corregimiento debe reunirse en esta Villa, si que tambien para los muchos enfermos y heridos que se remiten del Exército.*—Segons la circular, cada llit consisteix *en sus maderas, un gergon ó márfaga, con dos sàbanas, dos almohadas y una cubierta.*

(10) Pág. 648.—Tot seguit, y á instancies del diputat manresá D. Manuel Torrens, la Junta Suprema assigna iguals sumes de 25.000 rals de velló y una lletra de 4.000 lliures catalanes á la Junta de Manresa.—A propósit: en la escriptura de poders que aquesta otorgá lo dia 14 á favor del esmentat D. Manuel Torrens, se titolava á si metexa: *Junta auxiliar y de Gobierno de la Ciudad y Corregimiento de Manresa,* y en altre document tramés á Girona lo dia 8, *Junta provisional de Gobierno de esta Ciudad,* y no del Govern de la Nació com algú suposa y celebra dihent que *la Junta de Manresa, ab just dret se titolava*

aquells primers dies PROVISIONAL DEL GOBIERNO, y que á les demés juntes no 'ls *hi passá una sola vegada pél cap disputarli ó negarli aqueix titol.*

(11) Pág. 648.—Sobre 'l fracás, que algú ha posat en dubte, de dos comissionats vilafranquins anteriors al senyor Barba, diu l'acta del 25 de Juny: —«Haviéndose presentado á esta Suprema Junta D. Juan Rudó, Presb.°, y el R.do P. Fr. José Lloseras de la orden de San Francisco suplicando su admision á la misma en calidad de Comisionados enviados de la Villa y Corregimiento de Villafranca del Panadés; y haviéndose examinado los documentos con que venian prevenidos, no se han reconocido suficientes para ello, por no serlo realmente; y en su vista, delivera la Junta de acuerdo: que no se admitan dichos Comisionados hasta que presenten legítimos poderes; y habiéndoseles hecho entender esto, se retiraron.»—No obstant, l'endemá, apoyats per la Junta particular de Lleyda reiteran la súplica, emperó la Suprema delibera: «que se esté á lo acordado en el dia de ayer» y «que se haga entender á dichos Comisionados, que las Credenciales que han presentado no son suficientes.»

(12) Pág. 649.—També consta en l'acta del dia 7, la següent deliberació: —«Habiéndose hecho presente por Don Baltasar de Olsinellas, que no teniendo Igualada tasadas mas que quinientas hanegas de Sal para el consumo de su vecindario, no obstante que necesita de dos mil hanegas, sería conveniente para aumentar los caudales de su Caxa, aumentarles tambien el número de hanegas de dicho género.—Delivera la Junta de acuerdo: que en adelante el encabezamiento de la Sal para dicha Villa de Igualada sea de dos mil hanegas; y que se haga entender asi al Administrador de las Salinas de Cardona para que se cumpla.»

(13) Pág. 650.—Prim y Tarragó: *Gente de Lérida.*—L'envio mes important de que fan mérit los documents que tenim á la vista, es de *quatrocientos mil cartuchos de Fusil y diez mil piedras de Chispa* que desde Tarragona foren tramesos á Igualada lo dia 22 de Setembre de 1809, *cuyas municiones*, segons ofici dirigit al Ajuntament de la vila, *deben estar bien custodiadas y conservadas á disposicion del Excmo. S.or D.n Joaquin Blake, Comandante Gen.l de este Exército y Principado, y de su segundo el Excmo. S.or Marqués de Coupigny.*

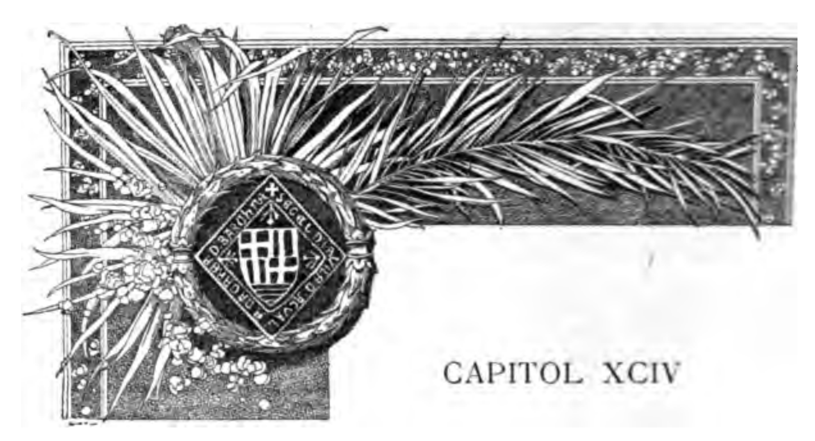
(14) Pág. 650.—No consta la quantitat de pólvora que fabricá lo nou molí, si bé per datos secundaris pot deduhirse que fou considerable: segons l'autor citat, no mes per la roba y paper empleats en la confecció de cartutxos, s invertiren 7.953 pessetes, ó sien 4.122 per 687 resmes de paper, y 3.831 per la roba (*Gente de Lérida*).

(15) Pág. 652.—Curiosa coincidencia. Lo Governador de Vilafranca formula quexes contra la Junta d'Igualada, al meteix temps que dona compte *de haberse abierto* (allí) *un Theatro de Comedias;* y 'ls comediants degueren trobarshi bé, perque algunes setmanes després, l'arrendatari del *Coliseo* de Reus un tal Pau Sardá, *reclama contra los actores que están representando en Villafranca, los cuales se niegan á cumplir la contrata que tienen con el mismo.*

(16) Pág. 654.—Pera completar la mostra d' aquells entrebanchs, oferim altre curiosíssim document del dia 23, que diu axís:—«Ex.mo S.or: El Governador de la Villa de Igualada manda á esta Villa de Villarrodona que se pague allí el Catastro; tambien nos tiene mandado el de Villafranca llevemos el dinero á Villafranca: estamos en confusion sin saber en donde entregarlo; por lo que esperamos que V. E. ó esa Junta Suprema (*Superior* y no *Suprema*), se servirá declarar á que Corregimiento pertenecemos, si al de Villafranca, ó al de Igualada.—Dios... etz.—*Pedro Galofre*, Bayle.»

(17) Pág. 655.—Es molt significatiu que l' Ajuntament de Manresa prescindís en aquesta ocasió de la Junta Superior del Principat, dirigintse á la Suprema del Regne, instalada á Sevilla.—La parcialitat ab que obrá la Superior decretant la extinció de la d' Igualada, justifica la desconfiança de aquell Ajuntament.

CAPITOL XCIV

Regnats de Ferràn VII y de Isabel II (1808-1849).—Algunes referencies sobre organisació y moviment de forces.—Vinguda dels francesos á Igualada.—Vinguda del general anglés Ek. Green.—Un caputxí predica la creuada contra 'ls francesos.—Hospital de ronvosos.—La Constitució política del any dotze: publicació.—Segona publicació en 1820.—Lo cavall de D. Antoni Franch.—Vinguda dels Reys á Igualada en 1828.—Vinguda de la Reyna Isabel II en 1840.—Titol de *leal y denonada* donat á la vila.—Notes.

Algunes referencies sobre organisació y moviment de forces.—La de Miquelets (*1.er Tercio de Migueletes*) fou organisada per la Junta de la vila ab personal de tot lo Corregiment, essentne comandants primer y segón, nomenats pèl Capitá general, D. Isidro M.ª de Peralta y D. Ventura de Copons, y capitans: de la 1.ª companyia, D. Estanislau Vallescar; de la 2.ª, D. Francisco Amorós; de la 3.ª, D. Francisco González; de la 4.ª, D. Joseph Reat; de la 5.ª, D. Joseph Galí; de la 6.ª, D. Antoni Tort; de la 7.ª, D. Antoni Noto; de la 8.ª, D. Esteve Castells; de la 9.ª, D. Joan Soler; de la 10.ª, D. Antoni Font; y finalment de la 11.ª, D. Narcís Oriol.

A 14 d' Agost del meteix any 1808, la Junta d' Igualada manifesta á la Superior del Principat:

«En el dia 4 de Julio último, resolvió esta Junta que para ocurrir á los tan crecidos gastos, se hiciese un reparto equitativo entre sus vecinos pudientes, en calidad de reintegro de los primeros caudales existentes.

»Son muy excesivos dichos gastos. Esta Junta necesita diariamente 2000 libras para la subsistencia de los Migueletes, sin los extraordinarios que todos los dias se ofrecen. Pocos dias ha que tuvo que dar 6000 libras, las tres, á tres Compañías de Migueletes que pasaron al campamento de Gerona, para el pré de un mes, y las otras á ese Caballero Intendente por lo que

ha cabido á este Corregimiento segun su reparto. En este Corregimiento no hay arbitrios, como en los demás, de que poder echar mano...»

Pochs dies després (Sarrià de Girona, 23 d'Agost), lo capità de la 1.ª companyía, D. Estanislau Vallescar escriu á la Junta d'Igualada que'ls expedicionaris, *tanto por su disciplina como por su bondad han merecido un aplauso del Comandante General y demás Gefes.—Estimaré*, diu, *se sirva esa Junta remitirme dos ó tres tambores que es lo que falta, y un pifano para mas lucimiento de las Compañías* (1).

També'l comandant del *Tercio* demana á la Junta desde Sant Cugat de Panadés, lo dia 8 de Setembre, una capella pera celebrar la santa Missa estant acampats; y per interina providencia, *una Caxita para la Santa Extremaunción, con la estola, no poniendo en olvido la Capilla.*

A 2 d'Octubre, lo propi comandant D. Isidro M.ª de Peralta observa desde *San Vicente*, que *en la Capilla se han echado de menos las sacras y candeleros con sus farolitos para que no se puedan apagar las velas quando hace viento... Desearía*, afegeix, *que hiciesen venir los tambores que pertenecen á este Tercio con su tambor mayor y pifanos, de que estamos muy faltos*. Al meteix temps, tramet y recomana la següent curiosíssima

«NOTA DE LO MAS NECESARIO PARA EL BOTIQUIN DEL TERCIO.—1. Un torniquete.—2. Emplasto de Andrés de la Cruz.—3. Flor de azufre, 2 libras. —4. Alkali volátil, 2 onzas.—5. Láudano líquido, 4 dragmas.—6. Esperma ceti, media libra.—7. Piedra infernal, una dragma.—8. Diaquilon gumado, 2 onzas.—9. Bálsamo arceo, 8 onzas.—10. Polvos de cantáridas, 2 onzas.— 11. Lienzo, 8 canas para vendas y vendages.—12. Dos hojalatas para hacer los vendages de fracturas.—*Antonio Farrús*, Cirujano.»

Un altre dato curiós: *Compte* (molt detallat) *de las Espardenyas entregadas per los Miquelets de la present Vila en lo any de 1808* (ó sia de Juny á Desembre).—En total 1.365 parells á 5 rals de velló; son import 639 lliures 16 sous y 11 diners: pessetes 1706'25.

També hi ha noticia del contingent que tenía assenyalat Igualada en 1809.

«TERCIOS DE MIGUELETES CATALANES.—Estado que manifiesta la fuerza con que se hallan estos Cuerpos, y la que les falta para su completo, todo según las últimas noticias remitidas por sus Comandantes.—....................

Tarragona 9 de Junio de 1809.—*José González*.»

En qual estat, que fou tramès á la Junta Superior de Catalunya, Igualada, que no era cap de corregiment, hi figura ab 1.020 hòmens; ab igual nombre que Manresa, Cervera, Mataró, etz.—Per nota s'adverteix, que *en el Tercio de Barcelona se hallan embebidos el de Granollers y Compañías de Villafranca segun el reglamento*, y que *el Tercio de Sardaña no ha remitido Estado alguno.*

En quant als Sometents, de totes les forçes del Corregiment de Vilafranca n'era comandant, reconegut y celebrat per tothom, D. Antoni Franch d'Igualada. Consignaré algunes referencies.

En sessió de 27 Juliol de 1809 l'Ajuntament acorda fer un pregó:

«... para que por todo el dia de mañana se presenten en la Casa de la Villa todos los individuos solteros de la misma y forasteros que se encuentren en ella, para alistarse por las compañías de somaten ó de reserva que se ha mandado formar por la superioridad (*la Junta del Corregiment de Vilafranca*).»

A 1.er d'Agost, responent la Junta corregimental a la consulta del Ajuntament d'Igualada, diu:

«que las compañías de somatenes ó reservas deven componerse de todos los hombres indistintamente de la edad de 16 á la de 35 años, solteros y casados: y las (*compañías*) honradas, tambien indistintamente de los de la edad de 35 á la de 50 años...»

La Junta corregimental demana que Igualada envie 838 hòmens formant sometent á Piera pèl dia 10 de Desembre, havent de serhi á les 10 del matí.—Aquest contingent devia ferlo sola Igualada: la propia Junta assenyala la força que han d'aportar Vilanoveta, Castellolí y altres pobles vehins (7 Desembre).

La Junta Superior del Principat ordena sien rellevats cada mes los destacaments del sometent. Mana á Igualada que per tot lo Janer de 1810 envie 500 hòmens, si es posible armats, á Sant Celoni pera rellevar als anteriorment enviats (Manresa, 7 Janer de 1810).

La Junta del Corregiment tramet á D. Antoni Franch una órdre de *Sometent general* ab instruccions y ámplies facultats pera organisarlo (Butll. Ofic.; Febrer de 1904).

«S. E. la Junta Superior del Principado, con órden de 13 del corriente, dada en Solsona, manda á esta Corregimental que levante en este Corregi-

miento el Somatén General, y que lo ponga á la disposicion y órdenes de V.; y para su cumplimiento, quedan ya circuladas las órdenes para que las Justicias y Ayuntamientos de los Pueblos, sin pérdida de momento, remitan á la disposición de V. en esa Villa, cuanta gente les sea posible armar con armas de todos calibres.

»Conforme se vayan presentando, se servirá V. nombrar Capitanes y demás empleados que sean necesarios para la debida organización del expresado Somatén, procurando que se guarde el mejor órden posible en este tan interesante servicio.

»Igualmente se servirá V. nombrar un sugeto de toda probidad y responsabilidad, para Capitán Caxero del expresado Somatén, el que deberá recibir los caudales que traerán los mismos Pueblos para su manutención, que serán tres reales vellón, equivalentes á Pan y Etapa, como asi lo tiene mandado esta Junta en sus citadas órdenes circulares, y deberá, el expresado Caxero, llevar su libro de entradas y salidas para la debida distribución á su tiempo.—Dios guarde á V. muchos años.—San Pedro de Riudevitlles 16 de Julio de 1811.—*Dr. Raymundo Miret.—Isidro Torelló y Rovira.—Joseph Mas*, Secretario.—Sr. D.n Antonio Franch (2).»

Vinguda dels francesos á Igualada.—Diu lo Pare Ferrer en sa *Barcelona Cautiva*, any 1809:

«Llegaron á esta Villa las tropas francesas á las 11 de la mañana del 1.º de este año, habiéndose fugado todo el vecindario, inclusos los Padres Agustinos, Capuchinos y Escolapios. Habíase sacado previamente de la Villa la Imágen del Santo Crucifixo, que allí se venera con particular devoción (3).»

«..... El dia 11 de Enero á las 3 de la mañana acabaron de salir las tropas francesas de Igualada, en cuya Villa habian permanecido desde primero del mismo mes. Fué mucho lo que robaron en dichos dias, pues destrozadas las puertas de las casas que veían cerradas, entraban libremente en ellas robando y maltratando á su antojo. En el Convento de Capuchinos, donde estuvieron alojados muchos, lo emporcaron de tal modo que causa horror el mirarlo, como igualmente ver el descalabro que sufrieron los altares. Casi otro tanto hicieron en el Convento de Agustinos Calzados (4).»

Vinguda del general anglés Ek. Green.—Molt s'ha discutit sobre la cooperació dels anglesos (aliats d'Espanya) en la guerra de la Independencia, cooperació exagerada singularment pèls historiadors británichs.—Llurs compatriotes, *desinteressats* com sempre, ja demanaren en 1809 *la libre introduccion de los géneros antes prohibidos, y baxa de derechos de los permitidos*, cosa que alarmá, entre altres, als fabricants de paper de Catalunya, los quals, á 13 de Novembre s'hi oposaren ab una molt rahonada exposició, tement, diuen, *que una Nación que se ha presentado con las*

apariencias de una estrechísima alianza, edifique su prosperidad sobre las ruinas de su aliado.

En diferentes ocasions vingué á Igualada lo general Green, aquell general que en 1812 volgué associarse a la pietat dels igualadins, oferint una almoyna de 15 lliures a la sagrada Imatge del Sant Crist.

Heus aqui dugues comunicacions dirigides per éll a la Junta de la vila, després d'evacuarla'ls francesos lo dia 1· de Janer de 1809.

«Exigiendo las actuales circunstancias no omitir diligencia para la mejor defensa del Pais, he de merecer de V. S. mande reunir y tener á mi disposicion una Compañía de cincuenta Jornaleros con sus correspondientes picos y azadones para proceder luego á alguna fortificacion que se hace precisa oy dia.—No dudo se hará V. S. cargo de tan importante asunto.—Tengo el honor de ofrecer á V. S. mis respetos.—Dios guarde á V. S. m.s años. —Igualada 14 Enero de 1809.—*Ek. Green.*—A la M. I. Junta de Igualada.»

«Tengo el honor de poder ofrecer á V. S. mis respetos dándoles mil gracias por las expresiones que he merecido de V. S.—En el dia, en que veo con suma complacencia asegurada la linea y un Jefe digno en la persona del S.or Coronel Wimphen, me es preciso llegarme á Manresa y otras partes de la Provincia, para activar quanto sea necesario al bien y felicidad de un Pais que tanto me merece.—Con esto tengo el honor de renovar á V. S. mi consideracion, suplicándole se sirva insinuarme quanto juzguen que pueda serles útil.—Dios guarde á V. S. m.s a.s—Igualada 18 Enero de 1809.—*Ek. Green.* —A la M. I. Junta de Igualada.»

Un caputxí predica la creuada contra 'ls francesos.—Conforme á lo que observí al constituhirse la Junta de govern, aytal manifestació no podia faltarhi, essent de notar que'l relligiós que des del balcó de la Casa de la vila predicá la creuada contra'ls francesos, era fill de *Vilanoveta*, poble vehí que segons la tradició iniciá lo toch de *sometent* á primers de Juny de 1808.

«Dia 4 Novembre de 1809, aventse ahi presentat á esta R. Comunitat Parroquial de ofici lo R. P. Fr. Joan Baptista de Vilanova del Camí, relligiós Caputxí comissionat de la Religiosa-Milicia de Cruzada, ab Lletras y en nom del M. Il.e y R.m Comissari lo D.r D. Joan Pau Constans Canonge de Pons, ab concessió de S. Mag. la Junta Central del Regne á est Principat de Cataluña; ha concordat ab gust esta Parroquial Comunitat acompañar y ha acompañat ab formalitat, junt ab lo M. I. y Magnífich Ajuntament, al sobredit R. Comissionat desde la Iglesia parroquial fins á la Casa de la Vila, ab capa morada y Vera-Creu, cantant á chors lo himne *Vexilla Regis prodeunt* etz., ab gran concurs de tota la Població, oint ab igual devoció al mateix R. Co-

missionat; qui á las deu horas de la matinada, elevant desde lo Balcó de la Casa de la Vila lo Estandart de allistament ab Creu armada, preconisá lo Privilegi de la Religiosa-Milicia de Cruzada, inflamant al Auditori perque, reunits Ecclesiástichs y Paysans, se armassen contra los Gavatxos en defensa de la Santa Fe, Nació, y Patria, ab reforma general de costums en la present guerra.—Ab Te-Deum al regressar esta Rnt. Comunitat.»

Hospital de ronyosos.—D. Andreu Ibáñez, inspector general d'hospitals del Exèrcit, comissiona á Domingo Bover pera la instalació d'un hospital de ronyosos:

«Passará Vm. á la Villa de Igualada á señalar y establecer quanto fuese necesario al establecimiento y arreglo de un Hospital de sarnosos...»

En Bover ho comunica al batlle d'Igualada á 27 Novembre de 1809. Aquest hospital s'instala en los Pavellons; desprès se resol trasladarlo al hostal de Montserrat, situat en lo carrer de la Soledat, propi de la viuda Francisca Aguilera, á qui's mana que'l desocupe y entregue les claus al Ajuntament, lo dia 4 de Desembre.

Prescindint d'altres particularitats y successos no menys interessants (p. e., la derrota del general Castro á qui'ls francesos sorprengueren á Igualada en 1809, y la victoriosa escomesa del general Lacy, qui en 1811 recobrá la vila novament ocupada pèls enemichs), donaré compte d'aquell succès que originá l'antagonisme que mes endevant havia d'ensangrentar lo sol de la patria.

La Constitució politica del any dotze: publicació.—Quan mes abrandada seguia la guerra contra'ls francesos, les Corts de Cádiz feyan y publicavan la Constitució politica d'Espanya, aclamada per uns ab viu entusiasme, y malehida per altres com una gran calamitat (5).

A 10 d'Agost se rebé en Igualada l'ofici del Governador del partit y un exemplar de la Constitució votada per les Corts generals espanyoles, manant aquell que's publicás en aquesta vila y's jurás cumplirla.—L'Ajuntament acordá publicarla en la plassa Major lo dia 14 á les 5 de la tarde, disposant se repicassen les campanes durant l'acte, y s'iluminassen la Casa de la vila y totes les cases particulars y carrers aquella nit y la següent.—Se fixá lo dia 16 á les nou del matí, d'acort ab lo Párroco, pera jurarla en la esglesia

parroquial, convidant, per ofici, á la Comunitat de preveres; per crida, al poble, y per esqueles, á les Comunitats de PP. Agustins, Caputxins y Escolapis, Comandant d'armes, Comissió parroquial y corporacions gremials de la vila.

Cumplint lo decretat en l'acta del dia 10, lo dia 14 se formá un cercle ab banchs en la plassa Major; dintre del cercle s'hi posaren les cadires de la sala capitular pera seure l'Ajuntament: y mentres repicavan totes les campanes, lo secretari llegí en alta veu la Constitució, en presencia de gran concurs de gent.—Lo dia 16 se jurá, conforme s'havia acordat, en la parroquial. Se cantá Missa solemne, essent celebrant lo Rnt. Francisco Doménech, regent de la parroquia. Abans del ofertori, lo P. Lector Fr. Nicolau Codina, del convent de Sant Agustí, llegí en alta veu la Constitució, y feu, á tenor del reyal decret del dia 2 de Maig, *una breve exortación correspondiente al objeto*. Acabada la Missa, lo regidor degá, D. Ramon Riera, en representació del Alcalde major, ausent, digué: «*Señores que componeis el Ayuntamiento de esta villa, ¿Jurais por Dios y por los Santos Evangelios guardar la Constitución política de la Monarquia Española sancionada por las Cortes generales y extraordinarias de la Nación, y ser fieles al Rey?*» y tots respongueren: «*Sí, juro.*» Girantse llavors al poble digué: «*Ciudadanos españoles, ¿Jurais por Dios y por los Santos Evangelios guardar la Constitución política de la Monarquia Española sancionada por las Cortes generales y extraordinarias de la Nación y ser fieles al Rey?*» Y'l poble respongué: «*Sí, juro.*» Tot, segons la fórmula prescrita en lo esmentat reyal decret.—Desseguida se cantá lo *Te-Deum* per la Comunitat de preveres, mentres repicavan les campanes.

Segona publicació en 1820.—Abolida pèl rey Ferrán VII la Constitució de Cádiz á instancies dels tradicionalistes en 1814, una revolució dels lliberals obligá al Rey a acceptarla, y fou segona volta publicada en Espanya lo any 1820.

En Igualada, les autoritats, los notables (entre ells don Antoni Franch, *Teniente Coronel de Cuerpos Francos*) y'l

poble s'aplegaren en la plassa Major portant la bandera de la Constitució D. Pere Pelegrí, capitá agregat al Estat Major de la plassa de Barcelona, aclamant la Constitució feta á Cádiz l'any dotze y cridant: «*Viva el Rey; viva la Religión; viva la Constitución Española promulgada en Cádiz en 19 de Marzo de 1812.*» Se llegí una patriótica proclama (atribuida al alcalde major, *Lic.do D.n Agustín Pelaez*), en que's feya memoria de la victoriosa jornada del Bruch comparantla ab *lo faust succés* de la proclamació.

«IGUALADINES: Hoy es el dia de vuestra segunda inmortal gloria; la que con emulación de todos los Españoles conseguísteis entre las peñas del Bruch, quando en la jornada del seis de Junio de mil ochocientos ocho, derramasteis vuestra sangre por la Religión, por el Rey, y por la Patria, ahuyentando las águilas del Usurpador, hoy toma nuevo resplandor al acabar de jurar el Código de las leyes que los Padres de la Patria pronunciaron en Cádiz para la felicidad del Pueblo Español.....»

Se repetiren los *visques* y se'n prengué acta. Era'l 12 de Març.—A 15 del meteix mes se proclamá solemnement per órdre superior la Constitució en la metexa plassa Major dintre d'un cercle de banchs com en l'any 1812. D'allí, autoritats y poble se n'anaren á la parroquial, ahont se cantá un ofici predicant lo rector y degá Rnt. D.r Joseph Sebastián, y's jurá novament la famosa Constitució.

Lo cavall de D. Antoni Franch.—En sessió de Ajuntament de 8 Novembre de 1823:

«Se ha leido una solicitud de seis del actual de D. Ramon Valls, Capitan de una de las compañías Realistas de esta Villa, en que exponiendo que con motivo de haverse aprehendido un caballo propio de Antonio Franch miliciano que fué de esta Villa, ausente, que estaba en poder de Alejo Fábregas de esta vecindad (*son antich servent y companyó en la batalla del Bruch;* cap. XCII, nota 17), pide sea adjudicado á favor de los Realistas aprehensores, respeto de ser parte de armamento de dicho miliciano...»

L'Ajuntament decreta passe la solicitut al Alcalde major pera que provehesca en justicia.—En 1824 Franch presenta una solicitut al Capitá general reclamant lo valor del cavall y d'una espasa de que s'apoderaren los capitans de voluntaris realistes d'Igualada (6).

Vinguda dels Reys á Igualada en 1828.—Per conducte de D. Pere Castells, metge de cambra del Rey, se

[redacted]

tingué nova de que SS. MM., regressant á la cort, exirian de Barcelona á 10 d'Abril y arribarian á Igualada lo dia 14.

L'Ajuntament ordena per pregó que s'emblanquinen les fatxades de totes les cases de la vila, especialment les que donen á la carretera per ahont ha de passar la reyal comitiva, y que s'arregle y recomponga la carretera en la extensió de 325 vares á la entrada y exida de la població:

«... y en quanto á la casa de alojamiento para SS. MM., ahora se señala la casa de Francisco Antonio Aguilera (*fabricant de panyos*) sita en la Rambla de esta Villa, en donde S. M. con SS. MM. sus difuntos Padres estuvo alojado en nueve de Setiembre de mil ochocientos y dos; y en el particular se estará á lo que disponga el itinerario de SS. MM.»

A 20 de Març se rebé avís oficial de que 'l Rey y la Reyna exirian de Barcelona á 9 d'Abril y arribarian á Igualada lo dia 12, ahont descansarian l'endemá.—S'ordená fer iluminacions generals y empaliar los balcons; y pera satisfer los gastos de adornar la posada, compra de queviures y demés, se resol fer un emprestit de 3.000 lliures entre les cases més riques de la vila.

Fou impresa á Cervera una relació d'aytals festes; de ella extrach lo següent: Quedá transformada la població ab l'emblanquinament general de fatxades y esmerat arreglo del pis dels carrers. S'adorná la dita casa del senyor Aguilera ab gust y magnificencia, y, destinada á la música, devant s'hi construhí una gran plataforma cuberta y adornada ab teles de molt mérit, fruyt de la industria igualadina, ab quatre pirámides en sos ánguls. En mitg de la Rambla s'axecá un arch triomfal bellament pintat y adornat; la una cara termenava ab l'escut reyal y devall la inscripció: *A sus Reyes Fernando VII y Amalia:* l'altra cara termenava ab lo escut de la vila, y devall la inscripció: *Igualada reconocida.*

A les quatre de la tarda del 12 d'Abril sortí de la casa de la vila l'Ajuntament ab la comissió d'obsequis y religiosos y seglars, precehits de comparses de jóvens primorosament vestits, ballant belles dances y formant grupos y figures ab archs guarnits de cintes y flors en les mans, ab la cobla de música.—A dos quarts de sis aparegueren á la vista los cotxes reyals (tres cotxes tirats per divuyt cavalls) prorrompent lo poble en entusiastes *visques*, que s barreja-

van ab lo só de la música y de totes les campanes de la vila. Al trobarse'ls Reys ab les autoritats, deturaren los cotxes pera rebre la benvinguda; seguiren tots precehint los balls y la música pèl carrer de la Soledat cap á la Rambla, estant adornades les fatxades y passant per devall del arch triomfal.—Com los cotxes reyals s'havian deturat varies vegades pera acceptar obsequis dels vehins y contemplar les dances, l'Ajuntament s'avançá y esperá á SS. MM. en la porta de llur posada; desprès de breu descans exiren los monarques al balcó essent aclamats per immens concurs de vehins y forasters. Aquella nit hi haguè iluminacions generals y música, que tocá fins molt tart en lo cadafalch, enfront la reyal posada.

L'endemá, dia 13, desprès d'ohir una Missa que celebrá lo senyor Bisbe de Vich, los Reys volían anar á peu á la parroquial de Santa María; mes per haver plovisquejat hi anaren en cotxe, essent acompanyats sota tálem desde'l carruatge fins al presbiteri, ahont ocuparen dos sillons posats devall de rich dosser de domás carmesí ab serrell, brodats y adornos d'or fí. Se cantá lo *Te-Deum* y desprès l'ofici ó Missa major ab música y gran iluminació.—A les dotze tornavan á la posada ahont hi haguè besamans, á qual acte assistiren l'Ajuntament, la comissió d'obsequis, lo clero secular y regular, batlles, ajuntaments y párrocos dels pobles del partit invitats per l'Ajuntament de la vila, una comissió del de Cervera y altra del capítol de la Seu de Manresa.—A la vesprada los Reys estigueren dues hores al balcó presenciant los balls y grupos piramidals (castells) ab que obsequiaren á SS. MM. les comparses de jóvens ab archs de flors y atxes de cera en les mans. Les iluminacions també foren generals, y la música tocá fins molt tart devant la reyal posada.

A les set del matí del dia 14, los Reys pujaren al cotxe pera anarsen á Cervera.

Vinguda de la Reyna Isabel II en 1840.—Lo quefe politich de la provincia, ab data de 9 de Juny escriu un ofici al Ajuntament donant certes disposicions sobre lo allotjament *de SS. MM. y A. y Real comitiva* en son pas per

[redacted]

aquesta vila. L'Ajuntament creá una comissió que entengués en preparar l'allotjament de les reyals persones en la casa de D. Francisco Anton Aguilera: altra pera distribuir los allotjaments de les persones de la reyal comitiva, segons les llistes rebudes: altra encarregada de la música, iluminació y adorno dels carrers y demés festes públiques.

Titol de «leal y denodada» donat á la vila.—Any 1849. Per mediació del diputat á corts D. Celestí Mas y Abad. secretari del Ajuntament de la vila, s'obtingué de la Reyna lo decret següent:

«Teniendo en consideracion los esclarecidos hechos y los importantes servicios que en todas ocasiones ha prestado la villa de Igualada en la Provincia de Barcelona defendiendo con lealtad, con decision y bizarria la causa del Trono y de las Instituciones; y queriendo darle una prueba del aprecio que aquellos merecen y que al mismo tiempo sirvan de recuerdo y de ejemplo á la posteridad, he venido en decretar lo siguiente:

Artículo primero: La villa de Igualada en la Provincia de Barcelona usará en lo sucesivo el dictado de *Leal y Denodada.*—Artículo segundo: El Ayuntamiento de la misma tendrá en adelante el tratamiento de *Muy Ilustre.*—Dado en Palacio á diez y seis de Marzo de mil ochocientos cuarenta y nueve.—Está rubricado de la Real mano.—El Ministro de la Gobernacion del Reyno, *El Conde de San Luis.*»—(Vide Reg. de 1848-1852, y'ls anteriors referents al any de que s tracte).

Notes.—(1) Pág. 663.—Resulta casi del meteix dia lo següent dato sobre presoners:—«Exc.mo Señor: Esta Junta participa á V. E. que ayer á las cinco de la tarde llegaron á esta de Igualada, nueve Prisioneros de Guerra, entre ellos el Principe de Salmg; se les dió el correspondiente alojamiento y tratamiento, haviendo salido hoy á las cinco de la mañana, siguiendo su ruta; y acaba de tener noticia de que van á llegar otros 92, con quienes se usará de igual hospitalidad.—Dios guarde á V. E. m.s años.—Igualada y Agosto 25 de 1808.—A S. E. la Junta Suprema (*Superior*) del Principado.»

(2) Pág. 665.- Véjas, ademés, com la Junta Superior de Catalunya comissiona á D. Antoni Franch pera que, ab dispersos, desertors y voluntaris organise un batalló.

«La Junta Superior de Observación y Defensa del Principado:

»Por cuanto la reunión de dispersos y desertores no se verifica con aquella prontitud que es necesaria á la situación del Principado, y es cada día más urgente el que se formen los cuerpos de tropas destinados á componer el Exército de Cataluña para contrarrestar al Enemigo en sus incursiones:

Por tanto, teniendo esta Junta Superior del Principado la confianza que es menester en la persona de D. Antonio Franch, Comandante General de los Somatenes del Corregimiento de Villafranca, ha venido en comisionarle, como le comisiona, para que reuna en dicho Corregimiento y sus confines los dispersos y desertores, y á los demás que voluntariamente se le presenten, de los cuales deberá desde luego completar un Batallón de mil á mil doscientas plazas, ó más, el cual deberá poner inmediatamente á la disposición del Excmo. Sr. General en Gefe. Y para mayor facilidad de esta operación, ha dispuesto S. E. dicha Junta Superior, que se pongan de acuerdo con este Comisionado, los que lo son á semejante objeto en dicho Corregimiento por la Comisión permanente en la Costa D. Joaquín Sagrera y D. N. Tardá, hasta sujetarse á sus órdenes en esta parte, si es menester; en la inteligencia de que para los subministros y demás artículos que necesite el referido D. Antonio Franch para el entretenimiento de la gente que recoja, deberá entenderse con la Comisión Corregimental de Villafranca, mediante el cargo y data correspondientes y deberá, asimismo, dar cuenta á esta Superioridad, tanto de los progresos que tenga dicha reunión, como de la formación del expresado Batallón y demás que vaya adelantando, igualmente que de cuanto ocurra digno de la atención de S. E. en esta su comisión, para la cual se le dán las más ámplias facultades.

»Y para que el expresado D. Antonio Franch sea reconocido por tal Comisionado, se le libran las presentes Credenciales firmadas y selladas en la Villa de Berga á los tres días del mes de Septiembre del año mil ochocientos y once.—*El Abad de Besalú.—Joseph Banús*, Vocal.—*Joan Vila*, Vocal Secretario.—Hay un sello con el escudo del Principado, en cuyo exergo se lee: *Junta Superior de Cataluña* (Butll. Ofic.; Juliol de 1904).»

(3) Pág. 665.—La veu pública axís ho deya, emperó la sagrada Imatge restá recóndita en lo meteix temple.—Era molt freqüent l'abandono de les poblacions al acostarshi l'enemich. L'Augereau, p. e., invadeix la ciutat de Manresa (16 Març de 1810) *hallándola enteramente desierta*, axis com alguns dies després, lo general Schwartz *sólo halló los edificios, y unos pocos viejos achacosos que no habian podido salir con los demás;* y si bé al cap de nou mesos lo Capitá general vol premiar als manresans (únichs que cita) y castigar als qui en aytals circunstancies no abandonen llurs pobles, lo Congrés provincial de Catalunya s'hi oposa dihent *que todos aquellos Pueblos que no practiquen lo mismo que Manresa no deben ser castigados, por no haber ley ni decreto que califique de delito la permanencia en ellos de sus habitantes, quando los invade el Enemigo* (11 Desembre de 1810).

(4) Pág. 665.—En lo manuscrit, ja citat, del contemporani D. Joan Angel Riba, s'hi llegeix lo següent:

«Dia 1 de Janer de 1809. Entrá lo Exercit dels francesos en Igualada, y lo dia 11 de dit mes tornaren á marxar.

»A 17 Febrer de 1809, entrá segona vegada lo Exercit dels francesos en Igualada, y lo dia 10 de Mars del mateix any marxaren.

»A 22 Juliol de 1811, entrá tercera vegada lo Exercit dels francesos en Igualada, y lo dia 10 de Octubre del mateix any tornaren á marxar.

»A 3 Maig de 1812, entrá quarta vegada lo Exercit dels francesos en Igualada, y lo endemá, dia 4, marxaren.»

(5) Pág. 667.—«Lo primer Napoleon era lo capdill de la civilisació ma»sónica, era la espasa que debia fer acceptar lo nou códich de la secta que »sa imperial Corona significava y *destruhir los tronos tradicionals;* per açò tots »los prohoms de la Masonería, sens distinció de ritu, ab tal que tinguessen »coneixement de la *sagrada paraula B.·.* foren citats á la junta de Bayona pera »discutir y aprobar lo projecte de Constitució, que's cregué mes convenient »pera posar á Espanya en armonía ab les demés nacions que Napoleon se »havía proposat establir segons la manifestació del dret modern.» (Declaració consignada en la colecció de documents de l' ordre intitolada: *Informe emitido por el ilustre H.·. General Alberto Pike, Gran Comendador del Supremo Consejo del grado 33 del Rito Escocés Antiguo y Aceptado al Oriente de Charleston, ante la Liga inter-consiliar de los Supremos Consejos de Charleston, Irlanda, Escocia y Grecia;* Madrid, Imp. del Gran Oriente de España, 1882).—(*Vide* Torras y Bages: *¿Qué es la Masonería?;* Vich, Imp. de Anglada, 1884).

Iniciats ó no en la *sagrada paraula,* lo Capitá general de Catalunya califica la nova Constitució de *monumento eterno de la sabiduría de las Cortes,* al meteix temps que un cronista contemporani la conceptúa: *Libro santo, en cuyas sagradas páginas se hallan escritos los destinos de la gran Nacion Española; fruto ópimo,* diu, *sazonado y preciosísimo... del mas santo y augusto Congreso que hasta ahora hayan visto reunido legalmente las naciones de la tierra;* essent la Carta magna de la Constitució, *la mas luminosa y sublime de las instituciones humanas* (Manresa: Imp. de Abadal, Agost de 1812).—Si sería també dels iniciats en la *sagrada paraula* masónica l' autor d' un Calendari d' aquell any,... *español indigno, pues en las* ÉPOCAS CÉLEBRES *nombra Rey de Nuestras Españas al abominable Napoleón?* (Carta del D.r Borrell, de Torredembarra; 24 Desembre de 1811).

(6) Pág. 669.—Enaltint la noblesa ab que D. Antoni solía tractar á sos adversaris, observa D. Gabriel Castellá que en la esmentada alocució del any 1841, «Franch dá pruebas de singular moderación, pues hallándose en el apogeo de su influencia política, olvida las intemperancias y ofensas de amigos y adversarios, y á las exageraciones de los unos y de los otros en órden á ciertas ideas, interpone tan solo un: *Viva el Progreso legal;* frase tan ingenua como el compromiso que contrae de defender á todo trance sus ideales *con la franqueza,* dice, *que me es característica y propia de mi apellido* (FRANCH: *franco, sincero, ingenuo*).»

APENDIX

Ja estampat lo capitol XCII que tracta de la primera batalla del Bruch y dels honors de Capitá General concedits á la victoriosa bandera del Sant Crist d'Igualada, s'ha publicat la següent reyal órdre que amplía honoríficament aytal concessió.

«CAPITANÍA GENERAL DE LA 4.ª REGIÓN.—E. M.—Sección 3.ª—Excmo. Señor: —El Excmo. Señor Ministro de la Guerra con fecha 11 del actual me dice:

=Excmo. Señor:—El Somatén armado de Igualada ha promovido una solicitud en veintiocho de Abril último, para que se haga ostensible, mediante un signo externo, en la famosa bandera del Santo Cristo de aquella ciudad, la distinción que le otorgó el Real Decreto de diez y nueve de Abril de mil ochocientos noventa y tres ó sea *los mismos honores que para los Capitanes Generales están consignados en las Ordenanzas generales del Ejército, en todas las solemnidades en que aquella se ostente*, fundando la petición, no solo en el hecho excepcional que representa la histórica enseña que guió al Somatén en la gloriosa jornada del Bruch (mil ochocientos ocho), y en que la honra dispensada pueda borrarse en el transcurso del tiempo de la memoria de las generaciones, sinó en la conveniencia de que tal distinción se dé á conocer en cuantos actos públicos se efectuen en los puntos más distantes de la comarca, inculcándose con ello en los venideros, el mérito de la insignia y el valor del galardón nacional.—Dada cuenta de dicha solicitud á S. M., y considerando que aun cuando la corbata de San Fernando es la única distinción honorífica que ostentan las banderas nacionales, como lo que se desea es testimoniar públicamente la honra de que fué objeto la del Somatén de Igualada y la señalada preeminencia de esta enseña histórica entre las de los restantes Somatenes; que el conceder á la misma un distintivo que exteriorice el galardón, consagra el recuerdo de un hecho heróico, porque en el más alto grado lo fué el del Bruch y al par heróico, oportuno y eficaz, por ocurrir á poco del de dos de Mayo y ser el primero en que fueron derrotadas en campo abierto las tropas invasoras; que la parte que en él cupo á los igualadinos, dirigidos por el insigne Don Antonio Franch, y el lugar que ocupó la bandera, perdida y recobrada durante la lucha, rota y hecha girones, bien alto proclama cuanto se les debió en la victoria y cuan merecedora su insignia á los honores que en mil ochocientos noventa y tres se le señalaron; y por ultimo, que circunstancias de oportunidad, próximo ya el centenario de la famosa jornada del Bruch, por la conveniencia de que perdure en las generaciones catalanas con el recuerdo de aquella, el amor y la gratitud que la Patria española profesa á sus abnegados hijos, héroes de la independencia; el Rey (q. D. g.), de acuerdo con el Consejo de Ministros, ampliando lo resuelto por el Real Decreto de referencia, se ha servido conceder á la bandera igualadina el uso en lo alto de su lanza, de una corbata de seda encarnada de diez centímetros de ancho, al extremo de cuyos lazos se colocarán los tres entorchados pertenecientes á la gerarquía de Capitán General como expresión del alto honor que le corresponde.—De real orden lo digo á V. E. para su conocimiento y efectos consiguientes.=

»Lo que traslado á V. E. á los efectos correspondientes.—Dios guarde á V. E. muchos años.—Barcelona 23 de Mayo de 1907.—P. A.—*El General encargado del despacho*, ALFONSO LÓPEZ DIAZ.—Excmo. Señor Comandante General de los Somatenes armados de Cataluña (*Butll. Ofic.*; Juny de 1907).»

INDEX

Secció primera: ORÍGENS.—SUCCESSOS.—VICISSITUTS

GRAVATS (*)

(*) No's fa mérit de tots, per innecessari.—Dels repetits, no més s' indica la página ahont se troban per primera volta.
